.. *Brahmapurana* ..

॥ ब्रह्मपुराण ॥

१.१/१यस्मात् सर्वमिदं प्रपञ्चरचितं मायाजगज्जायते ।
१.१/२यस्मिंस्तिष्ठति याति चान्तसमये कल्पानुकल्पे पुनः ।
१.१/३यं ध्यात्वा मुनयः प्रपञ्चरहितं विन्दन्ति मोक्षं ध्रुवम् ।
१.१/४तं वन्दे पुरुषोत्तमाख्यममलं नित्यं विभुं निश्चलम् ॥ १.१॥
१.२/१यं ध्यायन्ति बुधाः समाधिसमये शुद्धं वियत्संनिभम् ।
१.२/२नित्यानन्दमयं प्रसन्नममलं सर्वेश्वरं निर्गुणम् ।
१.२/३व्यक्ताव्यक्तपरं प्रपञ्चरहितं ध्यानैकगम्यं विभुम् ।
१.२/४तं संसारविनाशहेतुमजरं वन्दे हरिं मुक्तिदम् ॥ १.२॥
१.३/१सुपुण्ये नैमिषारण्ये पवित्रे सुमनोहरे ।
१.३/२नानामुनिजनाकीर्णे नानापुष्पोपशोभिते ॥ १.३॥
१.४/१सरलैः कर्णिकारैश्च पनसैर्धवखादिरैः ।
१.४/२आम्रजम्बूकपित्थैश्च न्यग्रोधैर्देवदारुभिः ॥ १.४॥
१.५/१अश्वत्थैः पारिजातैश्च चन्दनागुरुपाटलैः ।
१.५/२बकुलैः सप्तपर्णैश्च पुंनागैर्नागकेसरैः ॥ १.५॥
१.६/१शालैस्तालैस्तमालैश्च नारिकेलैस्तथार्जुनैः ।
१.६/२अन्यैश्च बहुभिर्वृक्षैश्चम्पकाद्यैश्च शोभिते ॥ १.६॥
१.७/१नानापक्षिगणाकीर्णे नानामृगगणैर्युते ।
१.७/२नानाजलाशयैः पुण्यैर्दीर्घिकाद्यैरलंकृते ॥ १.७॥
१.८/१ब्राह्मणैः क्षत्रियैर्वैश्यैः शूद्रैश्चान्यैश्च जातिभिः ।
१.८/२वानप्रस्थैर्गृहस्थैश्च यतिभिर्ब्रह्मचारिभिः ॥ १.८॥
१.९/१सम्पन्नैर्गोकुलैश्चैव सर्वत्र समलंकृते ।
१.९/२यवगोधूमचणकैर्माषमुद्गतिलेक्षुभिः ॥ १.९॥
१.१०/१चीनकाद्यैस्तथा मेध्यैः सस्यैश्चान्यैश्च शोभिते ।
१.१०/२तत्र दीप्ते हुतवहे हूयमाने महामखे ॥ १.१०॥
१.११/१यजतां नैमिषेयाणां सत्रे द्वादशवार्षिके ।
१.११/२आजग्मुस्तत्र मुनयस्तथान्येऽपि द्विजातयः ॥ १.११॥
१.१२/१तान् आगतान् द्विजांस्ते तु पूजां चक्रुर्यथोचिताम् ।

१.१२/२तेषु तत्रोपविष्टेषु ऋत्विग्भिः सहितेषु च ॥ १.१२॥
१.१३/१तत्राजगाम सूतस्तु मतिमांल्लोमहर्षणः ।
१.१३/२तं दृष्ट्वा ते मुनिवराः पूजां चक्रुर्मुदान्विताः ॥ १.१३॥
१.१४/१सोऽपि तान् प्रतिपूज्यैव संविवेश वरासने ।
१.१४/२कथां चक्रुस्तदान्योन्यं सूतेन सहिता द्विजाः ॥ १.१४॥
१.१५/१कथान्ते व्यासशिष्यं ते पप्रच्छुः संशयं मुदा ।
१.१५/२ऋत्विग्भिः सहिताः सर्वे सदस्यैः सह दीक्षिताः ॥ १.१५॥
१.१६/१मुनय ऊचुः । पुराणागमशास्त्राणि सेतिहासानि सत्तम ।
१.१६/२जानासि देवदैत्यानां चरितं जन्म कर्म च ॥ १.१६॥
१.१७/१न तेऽस्त्यविदितं किंचिद् वेदे शास्त्रे च भारते ।
१.१७/२पुराणे मोक्षशास्त्रे च सर्वज्ञोऽसि महामते ॥ १.१७॥
१.१८/१यथापूर्वमिदं सर्वमुत्पन्नं सचराचरम् ।
१.१८/२ससुरासुरगन्धर्वं सयक्षोरगराक्षसम् ॥ १.१८॥
१.१९/१श्रोतुमिच्छामहे सूत ब्रूहि सर्वं यथा जगत् ।
१.१९/२बभूव भूयश्च यथा महाभाग भविष्यति ॥ १.१९॥
१.२०/१यतश्चैव जगत् सूत यतश्चैव चराचरम् ।
१.२०/२लीनमासीत् तथा यत्र लयमेष्यति यत्र च ॥ १.२०॥
१.२१/१लोमहर्षण उवाच । अविकाराय शुद्धाय नित्याय परमात्मने ।
१.२१/२सदैकरूपरूपाय विष्णवे सर्वजिष्णवे ॥ १.२१॥
१.२२/१नमो हिरण्यगर्भाय हरये शङ्कराय च ।
१.२२/२वासुदेवाय ताराय सर्गस्थित्यन्तकर्मणे ॥ १.२२॥
१.२३/१एकानेकस्वरूपाय स्थूलसूक्ष्मात्मने नमः ।
१.२३/२अव्यक्तव्यक्तभूताय विष्णवे मुक्तिहेतवे ॥ १.२३॥
१.२४/१सर्गस्थितिविनाशाय जगतो योऽजरामरः ।
१.२४/२मूलभूतो नमस्तस्मै विष्णवे परमात्मने ॥ १.२४॥
१.२५/१आधारभूतं विश्वस्याप्यणीयांसमणीयसाम् ।
१.२५/२प्रणम्य सर्वभूतस्थमच्युतं पुरुषोत्तमम् ॥ १.२५॥
१.२६/१ज्ञानस्वरूपमत्यन्तं निर्मलं परमार्थतः ।
१.२६/२तमेवार्थस्वरूपेण भ्रान्तिदर्शनतः स्थितम् ॥ १.२६॥
१.२७/१विष्णुं ग्रसिष्णुं विश्वस्य स्थितौ सर्गे तथा प्रभुम् ।
१.२७/२सर्वज्ञं जगतामीशमजमक्षयमव्ययम् ॥ १.२७॥

१.२८/१आद्यं सुसूक्ष्मं विश्वेशं ब्रह्मादीन् प्रणिपत्य च ।
१.२८/२इतिहासपुराणज्ञं वेदवेदाङ्गपारगम् ॥ १.२८॥
१.२९/१सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञं पराशरसुतं प्रभुम् ।
१.२९/२गुरुं प्रणम्य वक्ष्यामि पुराणं वेदसम्मितम् ॥ १.२९॥
१.३०/१कथयामि यथा पूर्वं दक्षाद्यैर्मुनिसत्तमैः ।
१.३०/२पृष्टः प्रोवाच भगवान् अब्जयोनिः पितामहः ॥ १.३०॥
१.३१/१शृणुध्वं सम्प्रवक्ष्यामि कथां पापप्रणाशिनीम् ।
१.३१/२कथ्यमानां मया चित्रां बह्वर्थां श्रुतिविस्तराम् ॥ १.३१॥
१.३२/१यस्त्विमां धारयेन् नित्यं शृणुयाद् वाप्यभीक्ष्णशः ।
१.३२/२स्ववंशधारणं कृत्वा स्वर्गलोके महीयते ॥ १.३२॥
१.३३/१अव्यक्तं कारणं यत् तन् नित्यं सदसदात्मकम् ।
१.३३/२प्रधानं पुरुषस्तस्मान् निर्ममे विश्वमीश्वरः ॥ १.३३॥
१.३४/१तं बुध्यध्वं मुनिश्रेष्ठा ब्रह्माणममितौजसम् ।
१.३४/२स्रष्टारं सर्वभूतानां नारायणपरायणम् ॥ १.३४॥
१.३५/१अहंकारस्तु महतस्तस्माद् भूतानि जज्ञिरे ।
१.३५/२भूतभेदाश्च भूतेभ्य इति सर्गः सनातनः ॥ १.३५॥
१.३६/१विस्तरावयवं चैव यथाप्रज्ञं यथाश्रुति ।
१.३६/२कीर्त्यमानं शृणुध्वं वः सर्वेषां कीर्तिवर्धनम् ॥ १.३६॥
१.३७/१कीर्तितं स्थिरकीर्तीनां सर्वेषां पुण्यवर्धनम् ।
१.३७/२ततः स्वयम्भूर्भगवान् सिसृक्षुर्विविधाः प्रजाः ॥ १.३७॥
१.३८/१अप एव ससर्जादौ तासु वीर्यमथासृजत् ।
१.३८/२आपो नारा इति प्रोक्ता आपो वै नरसूनवः ॥ १.३८॥
१.३९/१अयनं तस्य ताः पूर्वं तेन नारायणः स्मृतः ।
१.३९/२हिरण्यवर्णमभवत् तद् अण्डमुदकेशयम् ॥ १.३९॥
१.४०/१तत्र जज्ञे स्वयं ब्रह्मा स्वयम्भूरिति नः श्रुतम् ।
१.४०/२हिरण्यवर्णो भगवान् उषित्वा परिवत्सरम् ॥ १.४०॥
१.४१/१तद् अण्डमकरोद् द्वैधं दिवं भुवमथापि च ।
१.४१/२तयोः शकलयोर्मध्य आकाशमकरोत् प्रभुः ॥ १.४१॥
१.४२/१अप्सु पारिप्लवां पृथ्वीं दिशश्च दशधा दधे ।
१.४२/२तत्र कालं मनो वाचं कामं क्रोधमथो रतिम् ॥ १.४२॥
१.४३/१ससर्ज सृष्टिं तद्रूपां स्रष्टुमिच्छन् प्रजापतीन् ।

१.४३/२मरीचिमत्र्यङ्गिरसौ पुलस्त्यं पुलहं क्रतुम् ॥ १.४३॥
१.४४/१वसिष्ठं च महातेजाः सोऽसृजत् सप्त मानसान् ।
१.४४/२सप्त ब्रह्माण इत्येते पुराणे निश्चयं गताः ॥ १.४४॥
१.४५/१नारायणात्मकानां तु सप्तानां ब्रह्मजन्मनाम् ।
१.४५/२ततोऽसृजत् पुरा ब्रह्मा रुद्रं रोषात्मसम्भवम् ॥ १.४५॥
१.४६/१सनत्कुमारं च विभुं पूर्वेषामपि पूर्वजम् ।
१.४६/२सप्तस्वेता अजायन्त प्रजा रुद्राश्च भो द्विजाः ॥ १.४६॥
१.४७/१स्कन्दः सनत्कुमारश्च तेजः संक्षिप्य तिष्ठतः ।
१.४७/२तेषां सप्त महावंशा दिव्या देवगणान्विताः ॥ १.४७॥
१.४८/१क्रियावन्तः प्रजावन्तो महर्षिभिरलंकृताः ।
१.४८/२विद्युतोऽशनिमेघांश्च रोहितेन्द्रधनूंषि च ॥ १.४८॥
१.४९/१वयांसि च ससर्जादौ पर्जन्यं च ससर्ज ह ।
१.४९/२ऋचो यजूंषि सामानि निर्ममे यज्ञसिद्धये ॥ १.४९॥
१.५०/१साध्यान् अजनयद् देवान् इत्येवमनुसंजगुः ।
१.५०/२उच्चावचानि भूतानि गात्रेभ्यस्तस्य जज्ञिरे ॥ १.५०॥
१.५१/१आपवस्य प्रजासर्गं सृजतो हि प्रजापतेः ।
१.५१/२सृज्यमानाः प्रजा नैव विवर्धन्ते यदा तदा ॥ १.५१॥
१.५२/१द्विधा कृत्वात्मनो देहमर्धेन पुरुषोऽभवत् ।
१.५२/२अर्धेन नारी तस्यां तु सोऽसृजद् द्विविधाः प्रजाः ॥ १.५२॥
१.५३/१दिवं च पृथिवीं चैव महिम्ना व्याप्य तिष्ठति ।
१.५३/२विराजमसृजद् विष्णुः सोऽसृजत् पुरुषं विराट् ॥ १.५३॥
१.५४/१पुरुषं तं मनुं विद्यात् तस्य मन्वन्तरं स्मृतम् ।
१.५४/२द्वितीयं मानसस्यैतन् मनोरन्तरमुच्यते ॥ १.५४॥
१.५५/१स वैराजः प्रजासर्गं ससर्ज पुरुषः प्रभुः ।
१.५५/२नारायणविसर्गस्य प्रजास्तस्याप्ययोनिजाः ॥ १.५५॥
१.५६/१आयुष्मान् कीर्तिमान् पुण्य+ ।प्रजावांश्च भवेन् नरः ।
१.५६/२आदिसर्गं विदित्वेमं यथेष्टां चाप्नुयाद् गतिम् ॥ १.५६॥
२.१/१लोमहर्षण उवाच । स सृष्ट्वा तु प्रजास्त्वेवमापवो वै प्रजापतिः ।
२.१/२लेभे वै पुरुषः पत्नीं शतरूपामयोनिजाम् ॥ २.१॥
२.२/१आपवस्य महिम्ना तु दिवमावृत्य तिष्ठतः ।
२.२/२धर्मेणैव मुनिश्रेष्ठाः शतरूपा व्यजायत ॥ २.२॥

२.३/१सा तु वर्षायुतं तप्त्वा तपः परमदुश्चरम् ।
२.३/२भर्तारं दीप्ततपसं पुरुषं प्रत्यपद्यत ॥ २.३॥
२.४/१स वै स्वायम्भुवो विप्राः पुरुषो मनुरुच्यते ।
२.४/२तस्यैकसप्ततियुगं मन्वन्तरमिहोच्यते ॥ २.४॥
२.५/१वैराजात् पुरुषाद् वीरं शतरूपा व्यजायत ।
२.५/२प्रियव्रतोत्तानपादौ वीरात् काम्या व्यजायत ॥ २.५॥
२.६/१काम्या नाम सुता श्रेष्ठा कर्दमस्य प्रजापतेः ।
२.६/२काम्यापुत्रास्तु चत्वारः सम्राट् कुक्षिर्विराट् प्रभुः ॥ २.६॥
२.७/१उत्तानपादं जग्राह पुत्रमत्रिः प्रजापतिः ।
२.७/२उत्तानपादाच्चतुरः सूनृता सुषुवे सुतान् ॥ २.७॥
२.८/१धर्मस्य कन्या सुश्रोणी सूनृता नाम विश्रुता ।
२.८/२उत्पन्ना वाजिमेधेन ध्रुवस्य जननी शुभा ॥ २.८॥
२.९/१ध्रुवं च कीर्तिमन्तं च आयुष्मन्तं वसुं तथा ।
२.९/२उत्तानपादोऽजनयत् सूनृतायां प्रजापतिः ॥ २.९॥
२.१०/१ध्रुवो वर्षसहस्राणि त्रीणि दिव्यानि भो द्विजाः ।
२.१०/२तपस्तेपे महाभागः प्रार्थयन् सुमहद् यशः ॥ २.१०॥
२.११/१तस्मै ब्रह्मा ददौ प्रीतः स्थानमात्मसमं प्रभुः ।
२.११/२अचलं चैव पुरतः सप्तर्षीणां प्रजापतिः ॥ २.११॥
२.१२/१तस्याभिमानम् ऋद्धिं च महिमानं निरीक्ष्य च ।
२.१२/२देवासुराणामाचार्यः श्लोकं प्राग् उशना जगौ ॥ २.१२॥
२.१३/१अहोऽस्य तपसो वीर्यमहो श्रुतमहोऽद्भुतम् ।
२.१३/२यमद्य पुरतः कृत्वा ध्रुवं सप्तर्षयः स्थिताः ॥ २.१३॥
२.१४/१तस्माच्छ्लिष्टिं च भव्यं च ध्रुवाच्छम्भुर्व्यजायत ।
२.१४/२श्लिष्टेराधत्त सुच्छाया पञ्च पुत्रान् अकल्मषान् ॥ २.१४॥
२.१५/१रिपुं रिपुंजयं वीरं वृकलं वृकतेजसम् ।
२.१५/२रिपोराधत्त बृहती चक्षुषं सर्वतेजसम् ॥ २.१५॥
२.१६/१अजीजनत् पुष्करिण्यां वैरिण्यां चाक्षुषं मनुम् ।
२.१६/२प्रजापतेरात्मजायां वीरण्यस्य महात्मनः ॥ २.१६॥
२.१७/१मनोरजायन्त दश नड्वलायां महौजसः ।
२.१७/२कन्यायां मुनिशार्दूला वैराजस्य प्रजापतेः ॥ २.१७॥
२.१८/१कुत्सः पुरुः शतद्युम्नस्तपस्वी सत्यवाक् कविः ।

२.१८/२अग्निष्टुद् अतिरात्रश्च सुद्युम्नश्चेति ते नव ॥ २.१८॥
२.१९/१अभिमन्युश्च दशमो नड्वलायां महौजसः ।
२.१९/२पुरोरजनयत् पुत्रान् षड् आग्नेयी महाप्रभान् ॥ २.१९॥
२.२०/१अङ्गं सुमनसं स्वातिं क्रतुमङ्गिरसं मयम् ।
२.२०/२अङ्गात् सुनीथापत्यं वै वेणमेकं व्यजायत ॥ २.२०॥
२.२१/१अपचारेण वेणस्य प्रकोपः सुमहान् अभूत् ।
२.२१/२प्रजार्थम् ऋषयो यस्य ममन्थुर्दक्षिणं करम् ॥ २.२१॥
२.२२/१वेणस्य मथिते पाणौ सम्बभूव महान् नृपः ।
२.२२/२तं दृष्ट्वा मुनयः प्राहुरेष वै मुदिताः प्रजाः ॥ २.२२॥
२.२३/१करिष्यति महातेजा यशश्च प्राप्स्यते महत् ।
२.२३/२स धन्वी कवची जातो ज्वलञ्ज्वलनसंनिभः ॥ २.२३॥
२.२४/१पृथुर्वैण्यस्तथा चेमां ररक्ष क्षत्रपूर्वजः ।
२.२४/२राजसूयाभिषिक्तानामाद्यः स वसुधापतिः ॥ २.२४॥
२.२५/१तस्माच्चैव समुत्पन्नौ निपुणौ सूतमागधौ ।
२.२५/२तेनेयं गौर्मुनिश्रेष्ठा दुग्धा सस्यानि भूभृता ॥ २.२५॥
२.२६/१प्रजानां वृत्तिकामेन देवैः सर्षिगणैः सह ।
२.२६/२पितृभिर्दानवैश्चैव गन्धर्वैरप्सरोगणैः ॥ २.२६॥
२.२७/१सर्पैः पुण्यजनैश्चैव वीरुद्भिः पर्वतैस्तथा ।
२.२७/२तेषु तेषु च पात्रेषु दुह्यमाना वसुंधरा ॥ २.२७॥
२.२८/१प्रादाद् यथेप्सितं क्षीरं तेन प्राणान् अधारयन् ।
२.२८/२पृथोस्तु पुत्रौ धर्मज्ञौ यज्ञान्तेऽन्तर्धिपातिनौ ॥ २.२८॥
२.२९/१शिखण्डिनी हविर्धानमन्तर्धानाद् व्यजायत ।
२.२९/२हविर्धानात् षड् आग्नेयी धिषणाजनयत् सुतान् ॥ २.२९॥
२.३०/१प्राचीनबर्हिषं शुक्रं गयं कृष्णं व्रजाजिनौ ।
२.३०/२प्राचीनबर्हिर्भगवान् महान् आसीत् प्रजापतिः ॥ २.३०॥
२.३१/१हविर्धानान् मुनिश्रेष्ठा येन संवर्धिताः प्रजाः ।
२.३१/२प्राचीनबर्हिर्भगवान् पृथिवीतलचारिणीः ॥ २.३१॥
२.३२/१समुद्रतनयायां तु कृतदारोऽभवत् प्रभुः ।
२.३२/२महतस्तपसः पारे सवर्णायां प्रजापतिः ॥ २.३२॥
२.३३/१सवर्णाधत्त सामुद्री दश प्राचीनबर्हिषः ।
२.३३/२सर्वान् प्रचेतसो नाम धनुर्वेदस्य पारगान् ॥ २.३३॥

२.३४/१अपृथग्धर्मचरणास्तेऽतप्यन्त महत् तपः ।

२.३४/२दश वर्षसहस्राणि समुद्रसलिलेशयाः ॥ २.३४॥

२.३५/१तपश्चरत्सु पृथिवीं प्रचेतःसु महीरुहाः ।

२.३५/२अरक्षमाणामावव्रुर्बभूवाथ प्रजाक्षयः ॥ २.३५॥

२.३६/१नाशकन् मारुतो वातुं वृतं खमभवद् द्रुमैः ।

२.३६/२दश वर्षसहस्राणि न शेकुश्चेष्टितुं प्रजाः ॥ २.३६॥

२.३७/१तद् उपश्रुत्य तपसा युक्ताः सर्वे प्रचेतसः ।

२.३७/२मुखेभ्यो वायुमग्निं च ससृजुर्जातमन्यवः ॥ २.३७॥

२.३८/१उन्मूलान् अथ वृक्षांस्तु कृत्वा वायुरशोषयत् ।

२.३८/२तान् अग्निरदहद् घोर एवमासीद् द्रुमक्षयः ॥ २.३८॥

२.३९/१द्रुमक्षयमथो बुद्ध्वा किंचिच्छिष्टेषु शाखिषु ।

२.३९/२उपगम्याब्रवीद् एतांस्तदा सोमः प्रजापतीन् ॥ २.३९॥

२.४०/१कोपं यच्छत राजानः सर्वे प्राचीनबर्हिषः ।

२.४०/२वृक्षशून्या कृता पृथ्वी शाम्येतामग्निमारुतौ ॥ २.४०॥

२.४१/१रत्नभूता च कन्येयं वृक्षाणां वरवर्णिनी ।

२.४१/२भविष्यं जानता तात धृता गर्भेण वै मया ॥ २.४१॥

२.४२/१मारिषा नाम नाम्नैषा वृक्षाणामिति निर्मिता ।

२.४२/२भार्या वोऽस्तु महाभागाः सोमवंशविवर्धिनी ॥ २.४२॥

२.४३/१युष्माकं तेजसोऽर्धेन मम चार्धेन तेजसः ।

२.४३/२अस्यामुत्पत्स्यते विद्वान् दक्षो नाम प्रजापतिः ॥ २.४३॥

२.४४/१स इमां दग्धभूयिष्ठां युष्मत्तेजोमयेन वै ।

२.४४/२अग्निनाग्निसमो भूयः प्रजाः संवर्धयिष्यति ॥ २.४४॥

२.४५/१ततः सोमस्य वचनाज्जगृहुस्ते प्रचेतसः ।

२.४५/२संहृत्य कोपं वृक्षेभ्यः पत्नीं धर्मेण मारिषाम् ॥ २.४५॥

२.४६/१दशभ्यस्तु प्रचेतोभ्यो मारिषायां प्रजापतिः ।

२.४६/२दक्षो जज्ञे महातेजाः सोमस्यांशेन भो द्विजाः ॥ २.४६॥

२.४७/१अचरांश्च चरांश्चैव द्विपदोऽथ चतुष्पदः ।

२.४७/२स सृष्ट्वा मनसा दक्षः पश्चाद् असृजत स्त्रियः ॥ २.४७॥

२.४८/१ददौ दश स धर्माय कश्यपाय त्रयोदश ।

२.४८/२शिष्टाः सोमाय राज्ञे च नक्षत्राख्या ददौ प्रभुः ॥ २.४८॥

२.४९/१तासु देवाः खगा गावो नागा दितिजदानवाः ।

२.४९/२गन्धर्वाप्सरसश्चैव जज्ञिरेऽन्याश्च जातयः ॥ २.४९॥
२.५०/१ततः प्रभृति विप्रेन्द्राः प्रजा मैथुनसम्भवाः ।
२.५०/२संकल्पाद् दर्शनात् स्पर्शात् पूर्वेषां प्रोच्यते प्रजा ॥ २.५०॥
२.५१/१मुनय ऊचुः । देवानां दानवानां च गन्धर्वोरगरक्षसाम् ।
२.५१/२सम्भवस्तु श्रुतोऽस्माभिर्दक्षस्य च महात्मनः ॥ २.५१॥
२.५२/१अङ्गुष्ठाद् ब्रह्मणो जज्ञे दक्षः किल शुभव्रतः ।
२.५२/२वामाङ्गुष्ठात् तथा चैवं तस्य पत्नी व्यजायत ॥ २.५२॥
२.५३/१कथं प्राचेतसत्वं स पुनर्लेभे महातपाः ।
२.५३/२एतं नः संशयं सूत व्याख्यातुं त्वमिहार्हसि ।
२.५३/३दौहित्रश्चैव सोमस्य कथं श्वशुरतां गतः ॥ २.५३॥
२.५४/१लोमहर्षण उवाच । उत्पत्तिश्च निरोधश्च नित्यं
भूतेषु भो द्विजाः ।
२.५४/२ऋषयोऽत्र न मुह्यन्ति विद्यावन्तश्च ये जनाः ॥ २.५४॥
२.५५/१युगे युगे भवन्त्येते पुनर्दक्षादयो नृपाः ।
२.५५/२पुनश्चैव निरुध्यन्ते विद्वांस्तत्र न मुह्यति ॥ २.५५॥
२.५६/१ज्यैष्ठ्यं कानिष्ठमप्येषां पूर्वं नासीद् द्विजोत्तमाः ।
२.५६/२तप एव गरीयोऽभूत् प्रभावश्चैव कारणम् ॥ २.५६॥
२.५७/१इमां विसृष्टिं दक्षस्य यो विद्यात् सचराचराम् ।
२.५७/२प्रजावान् आयुरुत्तीर्णः स्वर्गलोके महीयते ॥ २.५७॥
३.१/१मुनय ऊचुः । देवानां दानवानां च गन्धर्वोरगरक्षसाम् ।
३.१/२उत्पत्तिं विस्तरेणैव लोमहर्षण कीर्तय ॥ ३.१॥
३.२/१लोमहर्षण उवाच । प्रजाः सृजेति व्यादिष्टः पूर्वं
दक्षः स्वयम्भुवा ।
३.२/२यथा ससर्ज भूतानि तथा शृणुत भो द्विजाः ॥ ३.२॥
३.३/१मानसान्येव भूतानि पूर्वमेवासृजत् प्रभुः ।
३.३/२ऋषीन् देवान् सगन्धर्वान् असुरान् यक्षराक्षसान् ॥ ३.३॥
३.४/१यदास्य मानसी विप्रा न व्यवर्धत वै प्रजा ।
३.४/२तदा संचिन्त्य धर्मात्मा प्रजाहेतोः प्रजापतिः ॥ ३.४॥
३.५/१स मैथुनेन धर्मेण सिसृक्षुर्विविधाः प्रजाः ।
३.५/२असिक्नीमावहत् पत्नीं वीरणस्य प्रजापतेः ॥ ३.५॥
३.६/१सुतां सुतपसा युक्तां महतीं लोकधारिणीम् ।

३.६/२अथ पुत्रसहस्राणि वैरण्यां पञ्च वीर्यवान् ॥ ३.६॥

३.७/१असिक्न्यां जनयामास दक्ष एव प्रजापतिः ।

३.७/२तांस्तु दृष्ट्वा महाभागान् संविवर्धयिषून् प्रजाः ॥ ३.७॥

३.८/१देवर्षिः प्रियसंवादो नारदः प्राब्रवीद् इदम् ।

३.८/२नाशाय वचनं तेषां शापायैवात्मनस्तथा ॥ ३.८॥

३.९/१यं कश्यपः सुतवरं परमेष्ठी व्यजीजनत् ।

३.९/२दक्षस्य वै दुहितरि दक्षशापभयान् मुनिः ॥ ३.९॥

३.१०/१पूर्वं स हि समुत्पन्नो नारदः परमेष्ठिनः ।

३.१०/२असिक्न्यामथ वैरण्यां भूयो देवर्षिसत्तमः ॥ ३.१०॥

३.११/१तं भूयो जनयामास पितेव मुनिपुंगवम् ।

३.११/२तेन दक्षस्य वै पुत्रा हर्यश्वा इति विश्रुताः ॥ ३.११॥

३.१२/१निर्मथ्य नाशिताः सर्वे विधिना च न संशयः ।

३.१२/२तस्योद्यतस्तदा दक्षो नाशायामितविक्रमः ॥ ३.१२॥

३.१३/१ब्रह्मर्षीन् पुरतः कृत्वा याचितः परमेष्ठिना ।

३.१३/२ततोऽभिसंधिश्चक्रे वै दक्षस्य परमेष्ठिना ॥ ३.१३॥

३.१४/१कन्यायां नारदो मह्यं तव पुत्रो भवेद् इति ।

३.१४/२ततो दक्षः सुतां प्रादात् प्रियां वै परमेष्ठिने ।

३.१४/३स तस्यां नारदो जज्ञे भूयः शापभयाद् ऋषिः ॥ ३.१४॥

३.१५/१मुनय ऊचुः । कथं प्रणाशिताः पुत्रा नारदेन महर्षिणा ।

३.१५/२प्रजापतेः सूतवर्य श्रोतुमिच्छाम तत्त्वतः ॥ ३.१५॥

३.१६/१लोमहर्षण उवाच । दक्षस्य पुत्रा हर्यश्वा
विवर्धयिषवः प्रजाः ।

३.१६/२समागता महावीर्या नारदस्तान् उवाच ह ॥ ३.१६॥

३.१७/१नारद उवाच । बालिशा बत यूयं वै नास्या जानीत वै भुवः ।

३.१७/२प्रमाणं स्रष्टुकामा वै प्रजाः प्राचेतसात्मजाः ॥ ३.१७॥

३.१८/१अन्तरूर्ध्वमधश्चैव कथं सृजथ वै प्रजाः ।

३.१८/२ते तु तद्वचनं श्रुत्वा प्रयाताः सर्वतो दिशः ॥ ३.१८॥

३.१९/१अद्यापि न निवर्तन्ते समुद्रेभ्य इवापगाः ।

३.१९/२हर्यश्वेष्वथ नष्टेषु दक्षः प्राचेतसः पुनः ॥ ३.१९॥

३.२०/१वैरण्यामथ पुत्राणां सहस्रमसृजत् प्रभुः ।

३.२०/२विवर्धयिषवस्ते तु शबलाश्वास्तथा प्रजाः ॥ ३.२०॥

३.२१/१पूर्वोक्तं वचनं ते तु नारदेन प्रचोदिताः ।
३.२१/२अन्योन्यमूचुस्ते सर्वे सम्यग् आह महान् ऋषिः ॥ ३.२१॥
३.२२/१भ्रातृणां पदवीं ज्ञातुं गन्तव्यं नात्र संशयः ।
३.२२/२ज्ञात्वा प्रमाणं पृथ्व्याश्च सुखं स्रक्ष्यामहे प्रजाः ॥ ३.२२॥
३.२३/१तेऽपि तेनैव मार्गेण प्रयाताः सर्वतो दिशम् ।
३.२३/२अद्यापि न निवर्तन्ते समुद्रेभ्य इवापगाः ॥ ३.२३॥
३.२४/१तदा प्रभृति वै भ्राता भ्रातुरन्वेषणे द्विजाः ।
३.२४/२प्रयातो नश्यति क्षिप्रं तन् न कार्यं विपश्चिता ॥ ३.२४॥
३.२५/१तांश्चैव नष्टान् विज्ञाय पुत्रान् दक्षः प्रजापतिः ।
३.२५/२षष्टिं ततोऽसृजत् कन्या वैरण्यामिति नः श्रुतम् ॥ ३.२५॥
३.२६/१तास्तदा प्रतिजग्राह भार्यार्थं कश्यपः प्रभुः ।
३.२६/२सोमो धर्मश्च भो विप्रास्तथैवान्ये महर्षयः ॥ ३.२६॥
३.२७/१ददौ स दश धर्माय कश्यपाय त्रयोदश ।
३.२७/२सप्तविंशति सोमाय चतस्रोऽरिष्टनेमिने ॥ ३.२७॥
३.२८/१द्वे चैव बहुपुत्राय द्वे चैवाङ्गिरसे तथा ।
३.२८/२द्वे कृशाश्वाय विदुषे तासां नामानि मे शृणु ॥ ३.२८॥
३.२९/१अरुन्धती वसुर्यामी लम्बा भानुर्मरुत्वती ।
३.२९/२संकल्पा च मुहूर्ता च साध्या विश्वा च भो द्विजाः ॥ ३.२९॥
३.३०/१धर्मपत्न्यो दश त्वेतास्तास्वपत्यानि बोधत ।
३.३०/२विश्वेदेवास्तु विश्वायाः साध्या साध्यान् व्यजायत ॥ ३.३०॥
३.३१/१मरुत्वत्यां मरुत्वन्तो वसोस्तु वसवः सुताः ।
३.३१/२भानोस्तु भानवः पुत्रा मुहूर्तास्तु मुहूर्तजाः ॥ ३.३१॥
३.३२/१लम्बायाश्चैव घोषोऽथ नागवीथी च यामिजा ।
३.३२/२पृथिवी विषयं सर्वमरुन्धत्यां व्यजायत ॥ ३.३२॥
३.३३/१संकल्पायास्तु विश्वात्मा जज्ञे संकल्प एव हि ।
३.३३/२नागवीथ्यां च यामिन्यां वृषलश्च व्यजायत ॥ ३.३३॥
३.३४/१परा याः सोमपत्नीश्च दक्षः प्राचेतसो ददौ ।
३.३४/२सर्वा नक्षत्रनाम्न्यस्ता ज्योतिषे परिकीर्तिताः ॥ ३.३४॥
३.३५/१ये त्वन्ये ख्यातिमन्तो वै देवा ज्योतिष्पुरोगमाः ।
३.३५/२वसवोऽष्टौ समाख्यातास्तेषां वक्ष्यामि विस्तरम् ॥ ३.३५॥
३.३६/१आपो ध्रुवश्च सोमश्च धवश्चैवानिलोऽनलः ।

३.३६/२प्रत्यूषश्च प्रभासश्च वसवो नामभिः स्मृताः ॥ ३.३६॥
३.३७/१आपस्य पुत्रो वैतण्ड्यः श्रमः श्रान्तो मुनिस्तथा ।
३.३७/२ध्रुवस्य पुत्रो भगवान् कालो लोकप्रकालनः ॥ ३.३७॥
३.३८/१सोमस्य भगवान् वर्चा वर्चस्वी येन जायते ।
३.३८/२धवस्य पुत्रो द्रविणो हुतहव्यवहस्तथा ।
३.३८/३मनोहरायाः शिशिरः प्राणोऽथ रमणस्तथा ॥ ३.३८॥
३.३९/१अनिलस्य शिवा भार्या तस्याः पुत्रो मनोजवः ।
३.३९/२अविज्ञातगतिश्चैव द्वौ पुत्रावनिलस्य च ॥ ३.३९॥
३.४०/१अग्निपुत्रः कुमारस्तु शरस्तम्बे श्रिया वृतः ।
३.४०/२तस्य शाखो विशाखश्च नैगमेयश्च पृष्ठजः ॥ ३.४०॥
३.४१/१अपत्यं कृत्तिकानां तु कार्त्तिकेय इति स्मृतः ।
३.४१/२प्रत्यूषस्य विदुः पुत्रम् ऋषिं नाम्नाथ देवलम् ॥ ३.४१॥
३.४२/१द्वौ पुत्रौ देवलस्यापि क्षमावन्तौ मनीषिणौ ।
३.४२/२बृहस्पतेस्तु भगिनी वरस्त्री ब्रह्मवादिनी ॥ ३.४२॥
३.४३/१योगसिद्धा जगत् कृत्स्नमसक्ता विचचार ह ।
३.४३/२प्रभासस्य तु सा भार्या वसूनामष्टमस्य तु ॥ ३.४३॥
३.४४/१विश्वकर्मा महाभागो यस्यां जज्ञे प्रजापतिः ।
३.४४/२कर्ता शिल्पसहस्राणां त्रिदशानां च वार्धकिः ॥ ३.४४॥
३.४५/१भूषणानां च सर्वेषां कर्ता शिल्पवतां वरः ।
३.४५/२यः सर्वेषां विमानानि दैवतानां चकार ह ॥ ३.४५॥
३.४६/१मानुषाश्चोपजीवन्ति यस्य शिल्पं महात्मनः ।
३.४६/२सुरभी कश्यपाद् रुद्रान् एकादश विनिर्ममे ॥ ३.४६॥
३.४७/१महादेवप्रसादेन तपसा भाविता सती ।
३.४७/२अजैकपाद् अहिर्बुध्न्यस्त्वष्टा रुद्रश्च वीर्यवान् ॥ ३.४७॥
३.४८/१हरश्च बहुरूपश्च त्र्यम्बकश्चापराजितः ।
३.४८/२वृषाकपिश्च शम्भुश्च कपर्दी रैवतस्तथा ॥ ३.४८॥
३.४९/१मृगव्याधश्च शर्वश्च कपाली च द्विजोत्तमाः ।
३.४९/२एकादशैते विख्याता रुद्रास्त्रिभुवनेश्वराः ॥ ३.४९॥
३.५०/१शतं त्वेवं समाख्यातं रुद्राणाममितौजसाम् ।
३.५०/२पुराणे मुनिशार्दूला यैर्व्याप्तं सचराचरम् ॥ ३.५०॥
३.५१/१दाराञ् शृणुध्वं विप्रेन्द्राः कश्यपस्य प्रजापतेः ।

३.५१/२अदितिर्दितिर्दनुश्चैव अरिष्टा सुरसा खसा ॥ ३.५१॥
३.५२/१सुरभिर्विनता चैव ताम्रा क्रोधवशा इरा ।
३.५२/२कद्रुर्मुनिश्च भो विप्रास्तास्वपत्यानि बोधत ॥ ३.५२॥
३.५३/१पूर्वमन्वन्तरे श्रेष्ठा द्वादशासन् सुरोत्तमाः ।
३.५३/२तुषिता नाम तेऽन्योन्यमूचुर्वैवस्वतेऽन्तरे ॥ ३.५३॥
३.५४/१उपस्थितेऽतियशसश्चाक्षुषस्यान्तरे मनोः ।
३.५४/२हितार्थं सर्वलोकानां समागम्य परस्परम् ॥ ३.५४॥
३.५५/१आगच्छत द्रुतं देवा अदितिं सम्प्रविश्य वै ।
३.५५/२मन्वन्तरे प्रसूयामस्तन् नः श्रेयो भविष्यति ॥ ३.५५॥
३.५६/१लोमहर्षण उवाच । एवमुक्त्वा तु ते सर्वे चाक्षुषस्यान्तरे मनोः ।
३.५६/२मारीचात् कश्यपाज्जातास्त्वदित्या दक्षकन्यया ॥ ३.५६॥
३.५७/१तत्र विष्णुश्च शक्रश्च जज्ञाते पुनरेव हि ।
३.५७/२अर्यमा चैव धाता च त्वष्टा पूषा तथैव च ॥ ३.५७॥
३.५८/१विवस्वान् सविता चैव मित्रो वरुण एव च ।
३.५८/२अंशो भगश्चातितेजा आदित्या द्वादश स्मृताः ॥ ३.५८॥
३.५९/१सप्तविंशति याः प्रोक्ताः सोमपत्न्यो महाव्रताः ।
३.५९/२तासामपत्यान्यभवन् दीप्तान्यमिततेजसः ॥ ३.५९॥
३.६०/१अरिष्टनेमिपत्नीनामपत्यानीह षोडश ।
३.६०/२बहुपुत्रस्य विदुषश्चतस्रो विद्युतः स्मृताः ॥ ३.६०॥
३.६१/१चाक्षुषस्यान्तरे पूर्वे ऋचो ब्रह्मर्षिसत्कृताः ।
३.६१/२कृशाश्वस्य च देवर्षेर्देवप्रहरणाः स्मृताः ॥ ३.६१॥
३.६२/१एते युगसहस्रान्ते जायन्ते पुनरेव हि ।
३.६२/२सर्वे देवगणाश्चात्र त्रयस्त्रिंशत् तु कामजाः ॥ ३.६२॥
३.६३/१तेषामपि च भो विप्रा निरोधोत्पत्तिरुच्यते ।
३.६३/२यथा सूर्यस्य गगन उदयास्तमयाविह ॥ ३.६३॥
३.६४/१एवं देवनिकायास्ते सम्भवन्ति युगे युगे ।
३.६४/२दित्याः पुत्रद्वयं जज्ञे कश्यपाद् इति नः श्रुतम् ॥ ३.६४॥
३.६५/१हिरण्यकशिपुश्चैव हिरण्याक्षश्च वीर्यवान् ।
३.६५/२सिंहिका चाभवत् कन्या विप्रचित्तेः परिग्रहः ॥ ३.६५॥
३.६६/१सैंहिकेया इति ख्याता यस्याः पुत्रा महाबलाः ।
३.६६/२हिरण्यकशिपोः पुत्राश्चत्वारः प्रथितौजसः ॥ ३.६६॥

३.६७/१ह्लादश्च अनुह्लादश्च प्रह्लादश्चैव वीर्यवान् ।
३.६७/२संह्लादश्च चतुर्थोऽभूद् ध्रादपुत्रो ह्रदस्तथा ॥ ३.६७॥
३.६८/१ह्रदस्य पुत्रौ द्वौ वीरौ शिवः कालस्तथैव च ।
३.६८/२विरोचनश्च प्राह्लादिर्बलिर्जज्ञे विरोचनात् ॥ ३.६८॥
३.६९/१बलेः पुत्रशतमासीद् बाणज्येष्ठं तपोधनाः ।
३.६९/२धृतराष्ट्रश्च सूर्यश्च चन्द्रमाश्चन्द्रतापनः ॥ ३.६९॥
३.७०/१कुम्भनाभो गर्दभाक्षः कुक्षिरित्येवमादयः ।
३.७०/२बाणस्तेषामतिबलो ज्येष्ठः पशुपतेः प्रियः ॥ ३.७०॥
३.७१/१पुरा कल्पे तु बाणेन प्रसाद्योमापतिं प्रभुम् ।
३.७१/२पार्श्वतो विहरिष्यामि इत्येवं याचितो वरः ॥ ३.७१॥
३.७२/१हिरण्याक्षसुताश्चैव विद्वांसश्च महाबलाः ।
३.७२/२भर्भरः शकुनिश्चैव भूतसंतापनस्तथा ॥ ३.७२॥
३.७३/१महानाभश्च विक्रान्तः कालनाभस्तथैव च ।
३.७३/२अभवन् दनुपुत्राश्च शतं तीव्रपराक्रमाः ॥ ३.७३॥
३.७४/१तपस्विनो महावीर्याः प्राधान्येन ब्रवीमि तान् ।
३.७४/२द्विमूर्धा शङ्कुकर्णश्च तथा हयशिरा विभुः ॥ ३.७४॥
३.७५/१अयोमुखः शम्बरश्च कपिलो वामनस्तथा ।
३.७५/२मारीचिर्मघवांश्चैव इल्वलः स्वसृमस्तथा ॥ ३.७५॥
३.७६/१विक्षोभणश्च केतुश्च केतुवीर्यशतह्रदौ ।
३.७६/२इन्द्रजित् सर्वजिच्चैव वज्रनाभस्तथैव च ॥ ३.७६॥
३.७७/१एकचक्रो महाबाहुस्तारकश्च महाबलः ।
३.७७/२वैश्वानरः पुलोमा च विद्रावणमहाशिराः ॥ ३.७७॥
३.७८/१स्वर्भानुर्वृषपर्वा च विप्रचित्तिश्च वीर्यवान् ।
३.७८/२सर्व एते दनोः पुत्राः कश्यपाद् अभिजज्ञिरे ॥ ३.७८॥
३.७९/१विप्रचित्तिप्रधानास्ते दानवाः सुमहाबलाः ।
३.७९/२एतेषां पुत्रपौत्रं तु न तच्छक्यं द्विजोत्तमाः ॥ ३.७९॥
३.८०/१प्रसंख्यातुं बहुत्वाच्च पुत्रपौत्रमनन्तकम् ।
३.८०/२स्वर्भानोस्तु प्रभा कन्या पुलोम्नस्तु शची सुता ॥ ३.८०॥
३.८१/१उपदीप्तिर्हयशिराः शर्मिष्ठा वार्षपर्वणी ।
३.८१/२पुलोमा कालिका चैव वैश्वानरसुते उभे ॥ ३.८१॥
३.८२/१बह्वपत्ये महापत्ये मरीचेस्तु परिग्रहः ।

३.८२/२तयोः पुत्रसहस्राणि षष्टिर्दानवनन्दनाः ॥ ३.८२॥

३.८३/१चतुर्दशशतान् अन्यान् हिरण्यपुरवासिनः ।

३.८३/२मरीचिर्जनयामास महता तपसान्वितः ॥ ३.८३॥

३.८४/१पौलोमाः कालकेयाश्च दानवास्ते महाबलाः ।

३.८४/२अवध्या देवतानां हि हिरण्यपुरवासिनः ॥ ३.८४॥

३.८५/१पितामहप्रसादेन ये हताः सव्यसाचिना ।

३.८५/२ततोऽपरे महावीर्या दानवास्त्वतिदारुणाः ॥ ३.८५॥

३.८६/१सिंहिकायामथोत्पन्ना विप्रचित्तेः सुतास्तथा ।

३.८६/२दैत्यदानवसंयोगाज्जातास्तीव्रपराक्रमाः ॥ ३.८६॥

३.८७/१सैंहिकेया इति ख्यातास्त्रयोदश महाबलाः ।

३.८७/२वंश्यः शल्यश्च बलिनौ नलश्चैव तथा बलः ॥ ३.८७॥

३.८८/१वातापिर्नमुचिश्चैव इल्वलः स्वसृमस्तथा ।

३.८८/२अञ्जिको नरकश्चैव कालनाभस्तथैव च ॥ ३.८८॥

३.८९/१सरमानस्तथा चैव स्वरकल्पश्च वीर्यवान् ।

३.८९/२एते वै दानवाः श्रेष्ठा दनोर्वंशविवर्धनाः ॥ ३.८९॥

३.९०/१तेषां पुत्राश्च पौत्राश्च शतशोऽथ सहस्रशः ।

३.९०/२संह्लादस्य तु दैत्यस्य निवातकवचाः कुले ॥ ३.९०॥

३.९१/१समुत्पन्नाः सुमहता तपसा भावितात्मनः ।

३.९१/२तिस्रः कोट्यः सुतास्तेषां मणिवत्यां निवासिनः ॥ ३.९१॥

३.९२/१अवध्यास्तेऽपि देवानामर्जुनेन निपातिताः ।

३.९२/२षट् सुताः सुमहाभागास्ताम्रायाः परिकीर्तिताः ॥ ३.९२॥

३.९३/१क्रौञ्ची श्येनी च भासी च सुग्रीवी शुचिगृध्रिका ।

३.९३/२क्रौञ्ची तु जनयामास उलूकप्रत्युलूककान् ॥ ३.९३॥

३.९४/१श्येनी श्येनांस्तथा भासी भासान् गृध्रांश्च गृध्र्यपि ।

३.९४/२शुचिरौदकान् पक्षिगणान् सुग्रीवी तु द्विजोत्तमाः ॥ ३.९४॥

३.९५/१अश्वान् उष्ट्रान् गर्दभांश्च ताम्रावंशः प्रकीर्तितः ।

३.९५/२विनतायास्तु द्वौ पुत्रौ विख्यातौ गरुडारुणौ ॥ ३.९५॥

३.९६/१गरुडः पततां श्रेष्ठो दारुणः स्वेन कर्मणा ।

३.९६/२सुरसायाः सहस्रं तु सर्पाणाममितौजसाम् ॥ ३.९६॥

३.९७/१अनेकशिरसां विप्राः खचराणां महात्मनाम् ।

३.९७/२काद्रवेयास्तु बलिनः सहस्रममितौजसः ॥ ३.९७॥

३.९८/१सुपर्णवशगा नागा जज्ञिरे नैकमस्तकाः ।
३.९८/२येषां प्रधानाः सततं शेषवासुकितक्षकाः ॥ ३.९८॥
३.९९/१ऐरावतो महापद्मः कम्बलाश्वतरावुभौ ।
३.९९/२एलापत्रश्च शङ्खश्च कर्कोटकधनंजयौ ॥ ३.९९॥
३.१००/१महानीलमहाकर्णौ धृतराष्ट्रबलाहकौ ।
३.१००/२कुहरः पुष्पदंष्ट्रश्च दुर्मुखः सुमुखस्तथा ॥ ३.१००॥
३.१०१/१शङ्खश्च शङ्खपालश्च कपिलो वामनस्तथा ।
३.१०१/२नहुषः शङ्खरोमा च मणिरित्येवमादयः ॥ ३.१०१॥
३.१०२/१तेषां पुत्राश्च पौत्राश्च शतशोऽथ सहस्रशः ।
३.१०२/२चतुर्दशसहस्राणि क्रूराणामनिलाशिनाम् ॥ ३.१०२॥
३.१०३/१गणं क्रोधवंशं विप्रास्तस्य सर्वे च दंष्ट्रिणः ।
३.१०३/२स्थलजाः पक्षिणोऽब्जाश्च धरायाः प्रसवाः स्मृताः ॥ ३.१०३॥
३.१०४/१गास्तु वै जनयामास सुरभिर्महिषीस्तथा ।
३.१०४/२इरा वृक्षलता वल्लीस्तृणजातीश्च सर्वशः ॥ ३.१०४॥
३.१०५/१खसा तु यक्षरक्षांसि मुनिरप्सरसस्तथा ।
३.१०५/२अरिष्टा तु महासिद्धा गन्धर्वान् अमितौजसः ॥ ३.१०५॥
३.१०६/१एते कश्यपदायादाः कीर्तिताः स्थाणुजङ्गमाः ।
३.१०६/२येषां पुत्राश्च पौत्राश्च शतशोऽथ सहस्रशः ॥ ३.१०६॥
३.१०७/१एष मन्वन्तरे विप्राः सर्गः स्वारोचिषे स्मृतः ।
३.१०७/२वैवस्वतेऽतिमहति वारुणे वितते क्रतौ ॥ ३.१०७॥
३.१०८/१जुह्वानस्य ब्रह्मणो वै प्रजासर्ग इहोच्यते ।
३.१०८/२पूर्वं यत्र समुत्पन्नान् ब्रह्मर्षीन् सप्त मानसान् ॥ ३.१०८॥
३.१०९/१पुत्रत्वे कल्पयामास स्वयमेव पितामहः ।
३.१०९/२ततो विरोधे देवानां दानवानां च भो द्विजाः ॥ ३.१०९॥
३.११०/१दितिर्विनष्टपुत्रा वै तोषयामास कश्यपम् ।
३.११०/२कश्यपस्तु प्रसन्नात्मा सम्यग् आराधितस्तया ॥ ३.११०॥
३.१११/१वरेण च्छन्दयामास सा च वव्रे वरं तदा ।
३.१११/२पुत्रमिन्द्रवधार्थाय समर्थममितौजसम् ॥ ३.१११॥
३.११२/१स च तस्मै वरं प्रादात् प्रार्थितः सुमहातपाः ।
३.११२/२दत्त्वा च वरमत्युग्रो मारीचः समभाषत ॥ ३.११२॥
३.११३/१इन्द्रं पुत्रो निहन्ता ते गर्भं वै शरदां शतम् ।

३.११३/२यदि धारयसे शौच+ ।तत्परा व्रतमास्थिता ॥ ३.११३॥

३.११४/१तथेत्यभिहितो भर्ता तया देव्या महातपाः ।

३.११४/२धारयामास गर्भं तु शुचिः सा मुनिसत्तमाः ॥ ३.११४॥

३.११५/१ततोऽभ्युपागमद् दित्यां गर्भमाधाय कश्यपः ।

३.११५/२रोधयन् वै गणं श्रेष्ठं देवानाममितौजसम् ॥ ३.११५॥

३.११६/१तेजः संहृत्य दुर्धर्षमवध्यममरैरपि ।

३.११६/२जगाम पर्वतायैव तपसे संशितव्रता ॥ ३.११६॥

३.११७/१तस्याश्चैवान्तरप्रेप्सुरभवत् पाकशासनः ।

३.११७/२जाते वर्षशते चास्या ददर्शान्तरमच्युतः ॥ ३.११७॥

३.११८/१अकृत्वा पादयोः शौचं दितिः शयनमाविशत् ।

३.११८/२निद्रां चाहारयामास तस्यां कुक्षिं प्रविश्य सः ॥ ३.११८॥

३.११९/१वज्रपाणिस्ततो गर्भं सप्तधा तं न्यकृन्तयत् ।

३.११९/२स पाट्यमानो गर्भोऽथ वज्रेण प्ररुरोद ह ॥ ३.११९॥

३.१२०/१मा रोदीरिति तं शक्रः पुनः पुनरथाब्रवीत् ।

३.१२०/२सोऽभवत् सप्तधा गर्भस्तमिन्द्रो रुषितः पुनः ॥ ३.१२०॥

३.१२१/१एकैकं सप्तधा चक्रे वज्रेणैवारिकर्षणः ।

३.१२१/२मरुतो नाम ते देवा बभूवुर्द्विजसत्तमाः ॥ ३.१२१॥

३.१२२/१यथोक्तं वै मघवता तथैव मरुतोऽभवन् ।

३.१२२/२देवाश्चैकोनपञ्चाशत् सहाया वज्रपाणिनः ॥ ३.१२२॥

३.१२३/१तेषामेवं प्रवृत्तानां भूतानां द्विजसत्तमाः ।

३.१२३/२रोचयन् वै गणश्रेष्ठान् देवानाममितौजसाम् ॥ ३.१२३॥

३.१२४/१निकायेषु निकायेषु हरिः प्रादात् प्रजापतीन् ।

३.१२४/२क्रमशस्तानि राज्यानि पृथुपूर्वाणि भो द्विजाः ॥ ३.१२४॥

३.१२५/१स हरिः पुरुषो वीरः कृष्णो जिष्णुः प्रजापतिः ।

३.१२५/२पर्जन्यस्तपनोऽनन्तस्तस्य सर्वमिदं जगत् ॥ ३.१२५॥

३.१२६/१भूतसर्गमिमं सम्यग् जानतो द्विजसत्तमाः ।

३.१२६/२नावृत्तिभयमस्तीह परलोकभयं कुतः ॥ ३.१२६॥

४.१/१लोमहर्षण उवाच । अभिषिच्याधिराजेन्द्रं पृथुं
वैण्यं पितामहः ।

४.१/२ततः क्रमेण राज्यानि व्यादेष्टुमुपचक्रमे ॥ ४.१॥

४.२/१द्विजानां वीरुधां चैव नक्षत्रग्रहयोस्तथा ।

४.२/२यज्ञानां तपसां चैव सोमं राज्येऽभ्यषेचयत् ॥ ४.२॥
४.३/१अपां तु वरुणं राज्ये राज्ञां वैश्रवणं पतिम् ।
४.३/२आदित्यानां तथा विष्णुं वसूनामथ पावकम् ॥ ४.३॥
४.४/१प्रजापतीनां दक्षं तु मरुतामथ वासवम् ।
४.४/२दैत्यानां दानवानां वै प्रह्लादममितौजसम् ॥ ४.४॥
४.५/१वैवस्वतं पितृणां च यमं राज्येऽभ्यषेचयत् ।
४.५/२यक्षाणां राक्षसानां च पार्थिवानां तथैव च ॥ ४.५॥
४.६/१सर्वभूतपिशाचानां गिरीशं शूलपाणिनम् ।
४.६/२शैलानां हिमवन्तं च नदीनामथ सागरम् ॥ ४.६॥
४.७/१गन्धर्वाणामधिपतिं चक्रे चित्ररथं प्रभुम् ।
४.७/२नागानां वासुकिं चक्रे सर्पाणामथ तक्षकम् ॥ ४.७॥
४.८/१वारणानां तु राजानमैरावतमथादिशत् ।
४.८/२उच्चैःश्रवसमश्वानां गरुडं चैव पक्षिणाम् ॥ ४.८॥
४.९/१मृगाणामथ शार्दूलं गोवृषं तु गवां पतिम् ।
४.९/२वनस्पतीनां राजानं प्लक्षमेवाभ्यषेचयत् ॥ ४.९॥
४.१०/१एवं विभज्य राज्यानि क्रमेणैव पितामहः ।
४.१०/२दिशां पालान् अथ ततः स्थापयामास स प्रभुः ॥ ४.१०॥
४.११/१पूर्वस्यां दिशि पुत्रं तु वैराजस्य प्रजापतेः ।
४.११/२दिशः पालं सुधन्वानं राजानं सोऽभ्यषेचयत् ॥ ४.११॥
४.१२/१दक्षिणस्यां दिशि तथा कर्दमस्य प्रजापतेः ।
४.१२/२पुत्रं शङ्खपदं नाम राजानं सोऽभ्यषेचयत् ॥ ४.१२॥
४.१३/१पश्चिमस्यां दिशि तथा रजसः पुत्रमच्युतम् ।
४.१३/२केतुमन्तं महात्मानं राजानं सोऽभ्यषेचयत् ॥ ४.१३॥
४.१४/१तथा हिरण्यरोमाणं पर्जन्यस्य प्रजापतेः ।
४.१४/२उदीच्यां दिशि दुर्धर्षं राजानं सोऽभ्यषेचयत् ॥ ४.१४॥
४.१५/१तैरियं पृथिवी सर्वा सप्तद्वीपा सपत्तना ।
४.१५/२यथाप्रदेशमद्यापि धर्मेण प्रतिपाल्यते ॥ ४.१५॥
४.१६/१राजसूयाभिषिक्तस्तु पृथुरेतैर्नराधिपैः ।
४.१६/२वेददृष्टेन विधिना राजा राज्ये नराधिपः ॥ ४.१६॥
४.१७/१ततो मन्वन्तरेऽतीते चाक्षुषेऽमिततेजसि ।
४.१७/२वैवस्वताय मनवे पृथिव्यां राज्यमादिशत् ॥ ४.१७॥

४.१८/१तस्य विस्तरमाख्यास्ये मनोर्वैवस्वतस्य ह ।
४.१८/२भवतां चानुकूल्याय यदि श्रोतुमिहेच्छथ ।
४.१८/३महद् एतद् अधिष्ठानं पुराणे तद् अधिष्ठितम् ॥ ४.१८॥
४.१९/१मुनय ऊचुः । विस्तरेण पृथोर्जन्म लोमहर्षण कीर्तय ।
४.१९/२यथा महात्मना तेन दुग्धा वेयं वसुंधरा ॥ ४.१९॥
४.२०/१यथा वापि नृभिर्दुग्धा यथा देवैर्महर्षिभिः ।
४.२०/२यथा दैत्यैश्च नागैश्च यथा यक्षैर्यथा द्रुमैः ॥ ४.२०॥
४.२१/१यथा शैलैः पिशाचैश्च गन्धर्वैश्च द्विजोत्तमैः ।
४.२१/२राक्षसैश्च महासत्त्वैर्यथा दुग्धा वसुंधरा ॥ ४.२१॥
४.२२/१तेषां पात्रविशेषांश्च वक्तुमर्हसि सुव्रत ।
४.२२/२वत्सक्षीरविशेषांश्च दोग्धारं चानुपूर्वशः ॥ ४.२२॥
४.२३/१यस्माच्च कारणात् पाणिर्वेणस्य मथितः पुरा ।
४.२३/२क्रुद्धैर्महर्षिभिस्तात कारणं तच्च कीर्तय ॥ ४.२३॥
४.२४/१लोमहर्षण उवाच । शृणुध्वं कीर्तयिष्यामि
पृथोर्वैण्यस्य विस्तरम् ।
४.२४/२एकाग्राः प्रयताश्चैव पुण्यार्थं वै द्विजर्षभाः ॥ ४.२४॥
४.२५/१नाशुचेः क्षुद्रमनसो नाशिष्यस्याव्रतस्य च ।
४.२५/२कीर्तयेयमिदं विप्राः कृतघ्नायाहिताय च ॥ ४.२५॥
४.२६/१स्वर्ग्यं यशस्यमायुष्यं धन्यं वेदैश्च सम्मितम् ।
४.२६/२रहस्यम् ऋषिभिः प्रोक्तं शृणुध्वं वै यथातथम् ॥ ४.२६॥
४.२७/१यश्चेमं कीर्तयेन् नित्यं पृथोर्वैण्यस्य विस्तरम् ।
४.२७/२ब्राह्मणेभ्यो नमस्कृत्य न स शोचेत् कृताकृतम् ॥ ४.२७॥
४.२८/१आसीद् धर्मस्य संगोप्ता पूर्वमत्रिसमः प्रभुः ।
४.२८/२अत्रिवंशे समुत्पन्नस्त्वङ्गो नाम प्रजापतिः ॥ ४.२८॥
४.२९/१तस्य पुत्रोऽभवद् वेणो नात्यर्थं धर्मकोविदः ।
४.२९/२जातो मृत्युसुतायां वै सुनीथायां प्रजापतिः ॥ ४.२९॥
४.३०/१स मातामहदोषेण तेन कालात्मजात्मजः ।
४.३०/२स्वधर्मं पृष्ठतः कृत्वा कामलोभेष्ववर्तत ॥ ४.३०॥
४.३१/१मर्यादां भेदयामास धर्मोपेतां स पार्थिवः ।
४.३१/२वेदधर्मान् अतिक्रम्य सोऽधर्मनिरतोऽभवत् ॥ ४.३१॥
४.३२/१निःस्वाध्यायवषट्कारा: प्रजास्तस्मिन् प्रजापतौ ।

४.३२/२प्रवृत्तं न पपुः सोमं हुतं यज्ञेषु देवताः ॥ ४.३२॥

४.३३/१न यष्टव्यं न होतव्यमिति तस्य प्रजापतेः ।

४.३३/२आसीत् प्रतिज्ञा क्रूरेयं विनाशे प्रत्युपस्थिते ॥ ४.३३॥

४.३४/१अहमिज्यश्च यष्टा च यज्ञश्चेति भृगूद्वह ।

४.३४/२मयि यज्ञो विधातव्यो मयि होतव्यमित्यपि ॥ ४.३४॥

४.३५/१तमतिक्रान्तमर्यादमाददानमसाम्प्रतम् ।

४.३५/२ऊचुर्महर्षयः सर्वे मरीचिप्रमुखास्तदा ॥ ४.३५॥

४.३६/१वयं दीक्षां प्रवेक्ष्यामः संवत्सरगणान् बहून् ।

४.३६/२अधर्मं कुरु मा वेण एष धर्मः सनातनः ॥ ४.३६॥

४.३७/१निधनेऽत्रेः प्रसूतस्त्वं प्रजापतिरसंशयम् ।

४.३७/२प्रजाश्च पालयिष्येऽहमितीह समयः कृतः ॥ ४.३७॥

४.३८/१तांस्तथा ब्रुवतः सर्वान् महर्षीन् अब्रवीत् तदा ।

४.३८/२वेणः प्रहस्य दुर्बुद्धिरिममर्थमनर्थवित् ॥ ४.३८॥

४.३९/१वेण उवाच । स्रष्टा धर्मस्य कश्चान्यः श्रोतव्यं कस्य वा मया ।

४.३९/२श्रुतवीर्यतपःसत्यैर्मया वा कः समो भुवि ॥ ४.३९॥

४.४०/१प्रभवं सर्वभूतानां धर्माणां च विशेषतः ।

४.४०/२सम्मूढा न विदुर्नूनं भवन्तो मां विचेतसः ॥ ४.४०॥

४.४१/१इच्छन् दहेयं पृथिवीं प्लावयेयं जलैस्तथा ।

४.४१/२द्यां वै भुवं च रुन्धेयं नात्र कार्या विचारणा ॥ ४.४१॥

४.४२/१यदा न शक्यते मोहाद् अवलेपाच्च पार्थिवः ।

४.४२/२अपनेतुं तदा वेणस्ततः क्रुद्धा महर्षयः ॥ ४.४२॥

४.४३/१तं निगृह्य महात्मानो विस्फुरन्तं महाबलम् ।

४.४३/२ततोऽस्य सव्यमूरुं ते ममन्थुर्जातमन्यवः ॥ ४.४३॥

४.४४/१तस्मिन् निमथ्यमाने वै राज्ञ ऊरौ तु जज्ञिवान् ।

४.४४/२ह्रस्वोऽतिमात्रः पुरुषः कृष्णश्चेति बभूव ह ॥ ४.४४॥

४.४५/१स भीतः प्राञ्जलिर्भूत्वा तस्थिवान् द्विजसत्तमाः ।

४.४५/२तमत्रिर्विह्वलं दृष्ट्वा निषीदेत्यब्रवीत् तदा ॥ ४.४५॥

४.४६/१निषादवंशकर्तासौ बभूव वदतां वराः ।

४.४६/२धीवरान् असृजच्चापि वेणकल्मषसम्भवान् ॥ ४.४६॥

४.४७/१ये चान्ये विन्ध्यनिलयास्तथा पर्वतसंश्रयाः ।

४.४७/२अधर्मरुचयो विप्रास्ते तु वै वेणकल्मषाः ॥ ४.४७॥

४.४८/१ततः पुनर्महात्मानः पाणिं वेणस्य दक्षिणम् ।
४.४८/२अरणीमिव संरब्धा ममन्थुर्जातमन्यवः ॥ ४.४८॥
४.४९/१पृथुस्तस्मात् समुत्पन्नः कराज्ज्वलनसंनिभः ।
४.४९/२दीप्यमानः स्ववपुषा साक्षाद् अग्निरिव ज्वलन् ॥ ४.४९॥
४.५०/१अथ सोऽजगवं नाम धनुर्गृह्य महारवम् ।
४.५०/२शरांश्च दिव्यान् रक्षार्थं कवचं च महाप्रभम् ॥ ४.५०॥
४.५१/१तस्मिञ् जातेऽथ भूतानि सम्प्रहृष्टानि सर्वशः ।
४.५१/२समापेतुर्महाभागा वेणस्तु त्रिदिवं ययौ ॥ ४.५१॥
४.५२/१समुत्पन्नेन भो विप्राः सत्पुत्रेण महात्मना ।
४.५२/२त्रातः स पुरुषव्याघ्रः पुंनाम्नो नरकात् तदा ॥ ४.५२॥
४.५३/१तं समुद्राश्च नद्यश्च रत्नान्यादाय सर्वशः ।
४.५३/२तोयानि चाभिषेकार्थं सर्व एवोपतस्थिरे ॥ ४.५३॥
४.५४/१पितामहश्च भगवान् देवैराङ्गिरसैः सह ।
४.५४/२स्थावराणि च भूतानि जङ्गमानि च सर्वशः ॥ ४.५४॥
४.५५/१समागम्य तदा वैण्यमभ्यषिञ्चन् नराधिपम् ।
४.५५/२महता राजराजेन प्रजास्तेनानुरञ्जिताः ॥ ४.५५॥
४.५६/१सोऽभिषिक्तो महातेजा विधिवद् धर्मकोविदैः ।
४.५६/२आधिराज्ये तदा राज्ञां पृथुर्वैण्यः प्रतापवान् ॥ ४.५६॥
४.५७/१पित्रापरञ्जितास्तस्य प्रजास्तेनानुरञ्जिताः ।
४.५७/२अनुरागात् ततस्तस्य नाम राजाभ्यजायत ॥ ४.५७॥
४.५८/१आपस्तस्तम्भिरे तस्य समुद्रमभियास्यतः ।
४.५८/२पर्वताश्च ददुर्मार्गं ध्वजभङ्गश्च नाभवत् ॥ ४.५८॥
४.५९/१अकृष्टपच्या पृथिवी सिध्यन्त्यन्नानि चिन्तनात् ।
४.५९/२सर्वकामदुघा गावः पुटके पुटके मधु ॥ ४.५९॥
४.६०/१एतस्मिन्न् एव काले तु यज्ञे पैतामहे शुभे ।
४.६०/२सूतः सूत्यां समुत्पन्नः सौत्येऽहनि महामतिः ॥ ४.६०॥
४.६१/१तस्मिन्न् एव महायज्ञे जज्ञे प्राज्ञोऽथ मागधः ।
४.६१/२पृथोः स्तवार्थं तौ तत्र समाहूतौ महर्षिभिः ॥ ४.६१॥
४.६२/१तावूचुर्ऋषयः सर्वे स्तूयतामेष पार्थिवः ।
४.६२/२कर्मैतद् अनुरूपं वां पात्रं चायं नराधिपः ॥ ४.६२॥
४.६३/१तावूचतुस्तदा सर्वांस्तान् ऋषीन् सूतमागधौ ।

४.६३/२आवां देवान् ऋषींश्चैव प्रीणयावः स्वकर्मभिः ॥ ४.६३॥
४.६४/१न चास्य विद्मो वै कर्म नाम वा लक्षणं यशः ।
४.६४/२स्तोत्रं येनास्य कुर्याव राज्ञस्तेजस्विनो द्विजाः ॥ ४.६४॥
४.६५/१ऋषिभिस्तौ नियुक्तौ तु भविष्यैः स्तूयतामिति ।
४.६५/२यानि कर्माणि कृतवान् पृथुः पश्चान् महाबलः ॥ ४.६५॥
४.६६/१ततः प्रभृति वै लोके स्तवेषु मुनिसत्तमाः ।
४.६६/२आशीर्वादाः प्रयुज्यन्ते सूतमागधबन्दिभिः ॥ ४.६६॥
४.६७/१तयोः स्तवान्ते सुप्रीतः पृथुः प्रादात् प्रजेश्वरः ।
४.६७/२अनूपदेशं सूताय मगधं मागधाय च ॥ ४.६७॥
४.६८/१तं दृष्ट्वा परमप्रीताः प्रजाः प्रोचुर्मनीषिणः ।
४.६८/२वृत्तीनामेष वो दाता भविष्यति नराधिपः ॥ ४.६८॥
४.६९/१ततो वैण्यं महात्मानं प्रजाः समभिदुद्रुवुः ।
४.६९/२त्वं नो वृत्तिं विधत्स्वेति महर्षिवचनात् तदा ॥ ४.६९॥
४.७०/१सोऽभिद्रुतः प्रजाभिस्तु प्रजाहितचिकीर्षया ।
४.७०/२धनुर्गृह्य पृषत्कांश्च पृथिवीमाद्रवद् बली ॥ ४.७०॥
४.७१/१ततो वैण्यभयत्रस्ता गौर्भूत्वा प्राद्रवन् मही ।
४.७१/२तां पृथुर्धनुरादाय द्रवन्तीमन्वधावत ॥ ४.७१॥
४.७२/१सा लोकान् ब्रह्मलोकादीन् गत्वा वैण्यभयात् तदा ।
४.७२/२प्रददर्शाग्रतो वैण्यं प्रगृहीतशरासनम् ॥ ४.७२॥
४.७३/१ज्वलद्भिर्निशितैर्बाणैर्दीप्ततेजसमन्ततः ।
४.७३/२महायोगं महात्मानं दुर्धर्षममरैरपि ॥ ४.७३॥
४.७४/१अलभन्ती तु सा त्राणं वैण्यमेवान्वपद्यत ।
४.७४/२कृताञ्जलिपुटा भूत्वा पूज्या लोकैस्त्रिभिस्तदा ॥ ४.७४॥
४.७५/१उवाच वैण्यं नाधर्मं स्त्रीवधे परिपश्यसि ।
४.७५/२कथं धारयिता चासि प्रजा राजन् विना मया ॥ ४.७५॥
४.७६/१मयि लोकाः स्थिता राजन् मयेदं धार्यते जगत् ।
४.७६/२मद्विनाशे विनश्येयुः प्रजाः पार्थिव विद्धि तत् ॥ ४.७६॥
४.७७/१न मामर्हसि हन्तुं वै श्रेयश्चेत् त्वं चिकीर्षसि ।
४.७७/२प्रजानां पृथिवीपाल श‍ृणु चेदं वचो मम ॥ ४.७७॥
४.७८/१उपायतः समारब्धाः सर्वे सिध्यन्त्युपक्रमाः ।
४.७८/२उपायं पश्य येन त्वं धारयेथाः प्रजामिमाम् ॥ ४.७८॥

४.७९/१हत्वापि मां न शक्तस्त्वं प्रजानां पोषणे नृप ।
४.७९/२अनुकूला भविष्यामि यच्छ कोपं महामते ॥ ४.७९॥
४.८०/१अवध्यां च स्त्रियं प्राहुस्तिर्यग्योनिगतेष्वपि ।
४.८०/२यद्येवं पृथिवीपाल न धर्मं त्यक्तुमर्हसि ॥ ४.८०॥
४.८१/१एवं बहुविधं वाक्यं श्रुत्वा राजा महामनाः ।
४.८१/२कोपं निगृह्य धर्मात्मा वसुधामिदमब्रवीत् ॥ ४.८१॥
४.८२/१पृथुरुवाच । एकस्यार्थे तु यो हन्याद् आत्मनो वा परस्य वा ।
४.८२/२बहून् वा प्राणिनोऽनन्तं भवेत् तस्येह पातकम् ॥ ४.८२॥
४.८३/१सुखमेधन्ति बहवो यस्मिंस्तु निहतेऽशुभे ।
४.८३/२तस्मिन् हते नास्ति भद्रे पातकं चोपपातकम् ॥ ४.८३॥
४.८४/१सोऽहं प्रजानिमित्तं त्वां हनिष्यामि वसुंधरे ।
४.८४/२यदि मे वचनान् नाद्य करिष्यसि जगद्धितम् ॥ ४.८४॥
४.८५/१त्वां निहत्याद्य बाणेन मच्छासनपराङ्मुखीम् ।
४.८५/२आत्मानं प्रथयित्वाहं प्रजा धारयिता स्वयम् ॥ ४.८५॥
४.८६/१सा त्वं शासनमास्थाय मम धर्मभृतां वरे ।
४.८६/२संजीवय प्रजाः सर्वाः समर्था ह्यसि धारणे ॥ ४.८६॥
४.८७/१दुहितृत्वं च मे गच्छ तत एनमहं शरम् ।
४.८७/२नियच्छेयं त्वद्वधार्थमुद्यन्तं घोरदर्शनम् ॥ ४.८७॥
४.८८/१वसुधोवाच । सर्वमेतद् अहं वीर विधास्यामि न संशयः ।
४.८८/२वत्सं तु मम सम्पश्य क्षरेयं येन वत्सला ॥ ४.८८॥
४.८९/१समां च कुरु सर्वत्र मां त्वं धर्मभृतां वर ।
४.८९/२यथा विस्यन्दमानं मे क्षीरं सर्वत्र भावयेत् ॥ ४.८९॥
४.९०/१लोमहर्षण उवाच । तत उत्सारयामास शैलाञ् शतसहस्रशः ।
४.९०/२धनुष्कोट्या तदा वैण्यस्तेन शैला विवर्धिताः ॥ ४.९०॥
४.९१/१नहि पूर्वविसर्गे वै विषमे पृथिवीतले ।
४.९१/२संविभागः पुराणां वा ग्रामाणां वाभवत् तदा ॥ ४.९१॥
४.९२/१न सस्यानि न गोरक्ष्यं न कृषिर्न वणिक्पथः ।
४.९२/२नैव सत्यानृतं चासीन् न लोभो न च मत्सरः ॥ ४.९२॥
४.९३/१वैवस्वतेऽन्तरे तस्मिन् साम्प्रतं समुपस्थिते ।
४.९३/२वैण्यात् प्रभृति वै विप्राः सर्वस्यैतस्य सम्भवः ॥ ४.९३॥
४.९४/१यत्र यत्र समं त्वस्या भूमेरासीत् तदा द्विजाः ।

४.९४/२तत्र तत्र प्रजाः सर्वा निवासं समरोचयन् ॥ ४.९४॥
४.९५/१आहारः फलमूलानि प्रजानामभवत् तदा ।
४.९५/२कृच्छ्रेण महता युक्त इत्येवमनुशुश्रुम ॥ ४.९५॥
४.९६/१स कल्पयित्वा वत्सं तु मनुं स्वायम्भुवं प्रभुम् ।
४.९६/२स्वपाणौ पुरुषव्याघ्रो दुदोह पृथिवीं ततः ॥ ४.९६॥
४.९७/१सस्यजातानि सर्वाणि पृथुर्वैण्यः प्रतापवान् ।
४.९७/२तेनान्नेन प्रजाः सर्वा वर्तन्तेऽद्यापि सर्वशः ॥ ४.९७॥
४.९८/१ऋषयश्च तदा देवाः पितरोऽथ सरीसृपाः ।
४.९८/२दैत्या यक्षाः पुण्यजना गन्धर्वाः पर्वता नगाः ॥ ४.९८॥
४.९९/१एते पुरा द्विजश्रेष्ठा दुदुहुर्धरणीं किल ।
४.९९/२क्षीरं वत्सश्च पात्रं च तेषां दोग्धा पृथक्
पृथक् ॥ ४.९९॥
४.१००/१ऋषीणामभवत् सोमो वत्सो दोग्धा बृहस्पतिः ।
४.१००/२क्षीरं तेषां तपो ब्रह्म पात्रं छन्दांसि भो द्विजाः ॥ ४.१००॥
४.१०१/१देवानां काञ्चनं पात्रं वत्सस्तेषां शतक्रतुः ।
४.१०१/२क्षीरमोजस्करं चैव दोग्धा च भगवान् रविः ॥ ४.१०१॥
४.१०२/१पितृणां राजतं पात्रं यमो वत्सः प्रतापवान् ।
४.१०२/२अन्तकश्चाभवद् दोग्धा क्षीरं तेषां सुधा स्मृता ॥ ४.१०२॥
४.१०३/१नागानां तक्षको वत्सः पात्रं चालाबुसंज्ञकम् ।
४.१०३/२दोग्धा त्वैरावतो नागस्तेषां क्षीरं विषं स्मृतम् ॥ ४.१०३॥
४.१०४/१असुराणां मधुर्दोग्धा क्षीरं मायामयं स्मृतम् ।
४.१०४/२विरोचनस्तु वत्सोऽभूद् आयसं पात्रमेव च ॥ ४.१०४॥
४.१०५/१यक्षाणामामपात्रं तु वत्सो वैश्रवणः प्रभुः ।
४.१०५/२दोग्धा रजतनाभस्तु क्षीरान्तर्धानमेव च ॥ ४.१०५॥
४.१०६/१सुमाली राक्षसेन्द्राणां वत्सः क्षीरं च शोणितम् ।
४.१०६/२दोग्धा रजतनाभस्तु कपालं पात्रमेव च ॥ ४.१०६॥
४.१०७/१गन्धर्वाणां चित्ररथो वत्सः पात्रं च पङ्कजम् ।
४.१०७/२दोग्धा च सुरुचिः क्षीरं तेषां गन्धः शुचिः स्मृतः
॥ ४.१०७॥
४.१०८/१शैलं पात्रं पर्वतानां क्षीरं रत्नौषधीस्तथा ।
४.१०८/२वत्सस्तु हिमवान् आसीद् दोग्धा मेरुर्महागिरिः ॥ ४.१०८॥

४.१०९/१प्लक्षो वत्सस्तु वृक्षाणां दोग्धा शालस्तु पुष्पितः ।

४.१०९/२पालाशपात्रं क्षीरं च *च्छिन्नदग्धप्ररोहणम् ॥ ४.१०९॥

४.११०/१सेयं धात्री विधात्री च पावनी च वसुंधरा ।

४.११०/२चराचरस्य सर्वस्य प्रतिष्ठा योनिरेव च ॥ ४.११०॥

४.१११/१सर्वकामदुघा दोग्ध्री सर्वसस्यप्ररोहणी ।

४.१११/२आसीद् इयं समुद्रान्ता मेदिनी परिविश्रुता ॥ ४.१११॥

४.११२/१मधुकैटभयोः कृत्स्ना मेदसा समभिप्लुता ।

४.११२/२तेनेयं मेदिनी देवी उच्यते ब्रह्मवादिभिः ॥ ४.११२॥

४.११३/१ततोऽभ्युपगमाद् राज्ञः पृथोर्वैण्यस्य भो द्विजाः ।

४.११३/२दुहितृत्वमनुप्राप्ता देवी पृथ्वीति चोच्यते ॥ ४.११३॥

४.११४/१पृथुना प्रविभक्ता च शोधिता च वसुंधरा ।

४.११४/२सस्याकरवती स्फीता पुरपत्तनशालिनी ॥ ४.११४॥

४.११५/१एवम्प्रभावो वैण्यः स राजासीद् राजसत्तमः ।

४.११५/२नमस्यश्चैव पूज्यश्च भूतग्रामैर्न संशयः ॥ ४.११५॥

४.११६/१ब्राह्मणैश्च महाभागैर्वेदवेदाङ्गपारगैः ।

४.११६/२पृथुरेव नमस्कार्यो ब्रह्मयोनिः सनातनः ॥ ४.११६॥

४.११७/१पार्थिवैश्च महाभागैः पार्थिवत्वमिहेच्छुभिः ।

४.११७/२आदिराजो नमस्कार्यः पृथुर्वैण्यः प्रतापवान् ॥ ४.११७॥

४.११८/१योधैरपि च विक्रान्तैः प्राप्तुकामैर्जयं युधि ।

४.११८/२आदिराजो नमस्कार्यो योधानां प्रथमो नृपः ॥ ४.११८॥

४.११९/१यो हि योद्धा रणं याति कीर्तयित्वा पृथुं नृपम् ।

४.११९/२स घोररूपात् संग्रामात् क्षेमी भवति कीर्तिमान् ॥ ४.११९॥

४.१२०/१वैश्यैरपि च वित्ताढ्यैर्वैश्यवृत्तिविधायिभिः ।

४.१२०/२पृथुरेव नमस्कार्यो वृत्तिदाता महायशाः ॥ ४.१२०॥

४.१२१/१तथैव शूद्रैः शुचिभिस्त्रिवर्णपरिचारिभिः ।

४.१२१/२पृथुरेव नमस्कार्यः श्रेयः परमिहेप्सुभिः ॥ ४.१२१॥

४.१२२/१एते वत्सविशेषाश्च दोग्धारः क्षीरमेव च ।

४.१२२/२पात्राणि च मयोक्तानि किं भूयो वर्णयामि वः ॥ ४.१२२॥

५.१/१ऋषय ऊचुः । मन्वन्तराणि सर्वाणि विस्तरेण महामते ।

५.१/२तेषां पूर्वविसृष्टिं च लोमहर्षण कीर्तय ॥ ५.१॥

५.२/१यावन्तो मनवश्चैव यावन्तं कालमेव च ।

५.२/२मन्वन्तराणि भोः सूत श्रोतुमिच्छाम तत्त्वतः ॥ ५.२॥
५.३/१लोमहर्षण उवाच । न शक्यो विस्तरो विप्रा वक्तुं वर्षशतैरपि ।
५.३/२मन्वन्तराणां सर्वेषां संक्षेपाच्छृणुत द्विजाः ॥ ५.३॥
५.४/१स्वायम्भुवो मनुः पूर्वं मनुः स्वारोचिषस्तथा ।
५.४/२उत्तमस्तामसश्चैव रैवतश्चाक्षुषस्तथा ॥ ५.४॥
५.५/१वैवस्वतश्च भो विप्राः साम्प्रतं मनुरुच्यते ।
५.५/२सावर्णिश्च मनुस्तद्वद् रैभ्यो रौच्यस्तथैव च ॥ ५.५॥
५.६/१तथैव मेरुसावर्ण्यश्चत्वारो मनवः स्मृताः ।
५.६/२अतीता वर्तमानाश्च तथैवानागता द्विजाः ॥ ५.६॥
५.७/१कीर्तिता मनवस्तुभ्यं मयैवैते यथा श्रुताः ।
५.७/२ऋषींस्त्वेषां प्रवक्ष्यामि पुत्रान् देवगणांस्तथा ॥ ५.७॥
५.८/१मरीचिरत्रिर्भगवान् अङ्गिराः पुलहः क्रतुः ।
५.८/२पुलस्त्यश्च वसिष्ठश्च सप्तैते ब्रह्मणः सुताः ॥ ५.८॥
५.९/१उत्तरस्यां दिशि तथा द्विजाः सप्तर्षयस्तथा ।
५.९/२आग्नीध्रश्चाग्निबाहुश्च मेध्यो मेधातिथिर्वसुः ॥ ५.९॥
५.१०/१ज्योतिष्मान् द्युतिमान् हव्यः सवलः पुत्रसंज्ञकः ।
५.१०/२मनोः स्वायम्भुवस्यैते दश पुत्रा महौजसः ॥ ५.१०॥
५.११/१एतद् वै प्रथमं विप्रा मन्वन्तरमुदाहृतम् ।
५.११/२और्वो वसिष्ठपुत्रश्च स्तम्बः कश्यप एव च ॥ ५.११॥
५.१२/१प्राणो बृहस्पतिश्चैव दत्तोऽत्रिच्यवनस्तथा ।
५.१२/२एते महर्षयो विप्रा वायुप्रोक्ता महाव्रताः ॥ ५.१२॥
५.१३/१देवाश्च तुषिता नाम स्मृताः स्वारोचिषेऽन्तरे ।
५.१३/२हविघ्नः सुकृतिर्ज्योतिरापो मूर्तिरपि स्मृतः ॥ ५.१३॥
५.१४/१प्रतीतश्च नभस्यश्च नभ ऊर्जस्तथैव च ।
५.१४/२स्वारोचिषस्य पुत्रास्ते मनोर्विप्रा महात्मनः ॥ ५.१४॥
५.१५/१कीर्तिताः पृथिवीपाला महावीर्यपराक्रमाः ।
५.१५/२द्वितीयमेतत् कथितं विप्रा मन्वन्तरं मया ॥ ५.१५॥
५.१६/१इदं तृतीयं वक्ष्यामि तद् बुध्यध्वं द्विजोत्तमाः ।
५.१६/२वसिष्ठपुत्राः सप्तासन् वासिष्ठा इति विश्रुताः ॥ ५.१६॥
५.१७/१हिरण्यगर्भस्य सुता ऊर्जा जाताः सुतेजसः ।
५.१७/२ऋषयोऽत्र मया प्रोक्ताः कीर्त्यमानान् निबोधत ॥ ५.१७॥

५.१८/१औत्तमेयान् मुनिश्रेष्ठा दश पुत्रान् मनोरिमान् ।
५.१८/२इष ऊर्जस्तनूर्जस्तु मधुर्माधव एव च ॥ ५.१८॥
५.१९/१शुचिः शुक्रः सहश्चैव नभस्यो नभ एव च ।
५.१९/२भानवस्तत्र देवाश्च मन्वन्तरमुदाहृतम् ॥ ५.१९॥
५.२०/१मन्वन्तरं चतुर्थं वः कथयिष्यामि साम्प्रतम् ।
५.२०/२काव्यः पृथुस्तथैवाग्निर्जह्नुर्धाता द्विजोत्तमाः ॥ ५.२०॥
५.२१/१कपीवान् अकपीवांश्च तत्र सप्तर्षयो द्विजाः ।
५.२१/२पुराणे कीर्तिता विप्राः पुत्राः पौत्राश्च भो द्विजाः ॥ ५.२१॥
५.२२/१तथा देवगणाश्चैव तामसस्यान्तरे मनोः ।
५.२२/२द्युतिस्तपस्यः सुतपास्तपोभूतः सनातनः ॥ ५.२२॥
५.२३/१तपोरतिरकल्माषस्तन्वी धन्वी परंतपः ।
५.२३/२तामसस्य मनोरेते दश पुत्राः प्रकीर्तिताः ॥ ५.२३॥
५.२४/१वायुप्रोक्ता मुनिश्रेष्ठाश्चतुर्थं चैतद् अन्तरम् ।
५.२४/२देवबाहुर्यदुध्रश्च मुनिर्वेदशिरास्तथा ॥ ५.२४॥
५.२५/१हिरण्यरोमा पर्जन्य ऊर्ध्वबाहुश्च सोमजः ।
५.२५/२सत्यनेत्रस्तथात्रेय एते सप्तर्षयोऽपरे ॥ ५.२५॥
५.२६/१देवाश्चाभूतरजसस्तथा प्रकृतयः स्मृताः ।
५.२६/२वारिप्लवश्च रैभ्यश्च मनोरन्तरमुच्यते ॥ ५.२६॥
५.२७/१अथ पुत्रान् इमांस्तस्य बुध्यध्वं गदतो मम ।
५.२७/२धृतिमान् अव्ययो युक्तस्तत्त्वदर्शी निरुत्सुकः ॥ ५.२७॥
५.२८/१आरण्यश्च प्रकाशश्च निर्मोहः सत्यवाक् कृती ।
५.२८/२रैवतस्य मनोः पुत्राः पञ्चमं चैतद् अन्तरम् ॥ ५.२८॥
५.२९/१षष्ठं तु सम्प्रवक्ष्यामि तद् बुध्यध्वं द्विजोत्तमाः ।
५.२९/२भृगुर्नभो विवस्वांश्च सुधामा विरजास्तथा ॥ ५.२९॥
५.३०/१अतिनामा सहिष्णुश्च सप्तैते च महर्षयः ।
५.३०/२चाक्षुषस्यान्तरे विप्रा मनोर्देवास्त्विमे स्मृताः ॥ ५.३०॥
५.३१/१आबालप्रथितास्ते वै पृथक्त्वेन दिवौकसः ।
५.३१/२लेखाश्च नामतो विप्राः पञ्च देवगणाः स्मृताः ॥ ५.३१॥
५.३२/१ऋषेरङ्गिरसः पुत्रा महात्मानो महौजसः ।
५.३२/२नाड्वलेया मुनिश्रेष्ठा दश पुत्रास्तु विश्रुताः ॥ ५.३२॥
५.३३/१रुरुप्रभृतयो विप्राश्चाक्षुषस्यान्तरे मनोः ।

५.३३/२षष्ठं मन्वन्तरं प्रोक्तं सप्तमं तु निबोधत ॥ ५.३३॥
५.३४/१अत्रिर्वसिष्ठो भगवान् कश्यपश्च महान् ऋषिः ।
५.३४/२गौतमोऽथ भरद्वाजो विश्वामित्रस्तथैव च ॥ ५.३४॥
५.३५/१तथैव पुत्रो भगवान् ऋचीकस्य महात्मनः ।
५.३५/२सप्तमो जमदग्निश्च ऋषयः साम्प्रतं दिवि ॥ ५.३५॥
५.३६/१साध्या रुद्राश्च विश्वे च वसवो मरुतस्तथा ।
५.३६/२आदित्याश्चाश्विनौ चापि देवौ वैवस्वतौ स्मृतौ ॥ ५.३६॥
५.३७/१मनोर्वैवस्वतस्यैते वर्तन्ते साम्प्रतेऽन्तरे ।
५.३७/२इक्ष्वाकुप्रमुखाश्चैव दश पुत्रा महात्मनः ॥ ५.३७॥
५.३८/१एतेषां कीर्तितानां तु महर्षीणां महौजसाम् ।
५.३८/२तेषां पुत्राश्च पौत्राश्च दिक्षु सर्वासु भो द्विजाः ॥ ५.३८॥
५.३९/१मन्वन्तरेषु सर्वेषु प्राग् आसन् सप्त सप्तकाः ।
५.३९/२लोके धर्मव्यवस्थार्थं लोकसंरक्षणाय च ॥ ५.३९॥
५.४०/१मन्वन्तरे व्यतिक्रान्ते चत्वारः सप्तका गणाः ।
५.४०/२कृत्वा कर्म दिवं यान्ति ब्रह्मलोकमनामयम् ॥ ५.४०॥
५.४१/१ततोऽन्ये तपसा युक्ताः स्थानं तत् पूरयन्त्युत ।
५.४१/२अतीता वर्तमानाश्च क्रमेणैतेन भो द्विजाः ॥ ५.४१॥
५.४२/१अनागताश्च सप्तैते स्मृता दिवि महर्षयः ।
५.४२/२मनोरन्तरमासाद्य सावर्णस्येह भो द्विजाः ॥ ५.४२॥
५.४३/१रामो व्यासस्तथात्रेयो दीप्तिमन्तो बहुश्रुताः ।
५.४३/२भारद्वाजस्तथा द्रौणिरश्वत्थामा महाद्युतिः ॥ ५.४३॥
५.४४/१गौतमश्चाजरश्चैव शरद्वान् नाम गौतमः ।
५.४४/२कौशिको गालवश्चैव और्वः काश्यप एव च ॥ ५.४४॥
५.४५/१एते सप्त महात्मानो भविष्या मुनिसत्तमाः ।
५.४५/२वैरी चैवाध्वरीवांश्च शमनो धृतिमान् वसुः ॥ ५.४५॥
५.४६/१अरिष्टश्चाप्यधृष्टश्च वाजी सुमतिरेव च ।
५.४६/२सावर्णस्य मनोः पुत्रा भविष्या मुनिसत्तमाः ॥ ५.४६॥
५.४७/१एतेषां कल्यमुत्थाय कीर्तनात् सुखमेधते ।
५.४७/२यशश्चाप्नोति सुमहद् आयुष्मांश्च भवेन् नरः ॥ ५.४७॥
५.४८/१एतान्युक्तानि भो विप्राः सप्त सप्त च तत्त्वतः ।
५.४८/२मन्वन्तराणि संक्षेपाच्छृणुतानागतान्यपि ॥ ५.४८॥

५.४९/१सावर्णा मनवो विप्राः पञ्च तांश्च निबोधत ।
५.४९/२एको वैवस्वतस्तेषां चत्वारस्तु प्रजापतेः ॥ ५.४९॥
५.५०/१परमेष्ठिसुता विप्रा मेरुसावर्ण्यतां गताः ।
५.५०/२दक्षस्यैते हि दौहित्राः प्रियायास्तनया नृपाः ॥ ५.५०॥
५.५१/१महता तपसा युक्ता मेरुपृष्ठे महौजसः ।
५.५१/२रुचेः प्रजापतेः पुत्रो रौच्यो नाम मनुः स्मृतः ॥ ५.५१॥
५.५२/१भूत्यां चोत्पादितो देव्यां भौत्यो नाम रुचेः सुतः ।
५.५२/२अनागताश्च सप्तैते कल्पेऽस्मिन् मनवः स्मृताः ॥ ५.५२॥
५.५३/१तैरियं पृथिवी सर्वा सप्तद्वीपा सपत्तना ।
५.५३/२पूर्णं युगसहस्रं तु परिपाल्या द्विजोत्तमाः ॥ ५.५३॥
५.५४/१प्रजापतिश्च तपसा संहारं तेषु नित्यशः ।
५.५४/२युगानि सप्ततिस्तानि साग्राणि कथितानि च ॥ ५.५४॥
५.५५/१कृतत्रेतादियुक्तानि मनोरन्तरमुच्यते ।
५.५५/२चतुर्दशैते मनवः कथिताः कीर्तिवर्धनाः ॥ ५.५५॥
५.५६/१वेदेषु सपुराणेषु सर्वेषु प्रभविष्णवः ।
५.५६/२प्रजानां पतयो विप्रा धन्यमेषां प्रकीर्तनम् ॥ ५.५६॥
५.५७/१मन्वन्तरेषु संहाराः संहारान्तेषु सम्भवाः ।
५.५७/२न शक्यतेऽन्तस्तेषां वै वक्तुं वर्षशतैरपि ॥ ५.५७॥
५.५८/१विसर्गस्य प्रजानां वै संहारस्य च भो द्विजाः ।
५.५८/२मन्वन्तरेषु संहाराः श्रूयन्ते द्विजसत्तमाः ॥ ५.५८॥
५.५९/१सशेषास्तत्र तिष्ठन्ति देवाः सप्तर्षिभिः सह ।
५.५९/२तपसा ब्रह्मचर्येण श्रुतेन च समन्विताः ॥ ५.५९॥
५.६०/१पूर्णे युगसहस्रे तु कल्पो निःशेष उच्यते ।
५.६०/२तत्र भूतानि सर्वाणि दग्धान्यादित्यरश्मिभिः ॥ ५.६०॥
५.६१/१ब्रह्माणमग्रतः कृत्वा सहादित्यगणैर्द्विजाः ।
५.६१/२प्रविशन्ति सुरश्रेष्ठं हरिनारायणं प्रभुम् ॥ ५.६१॥
५.६२/१स्रष्टारं सर्वभूतानां कल्पान्तेषु पुनः पुनः ।
५.६२/२अव्यक्तः शाश्वतो देवस्तस्य सर्वमिदं जगत् ॥ ५.६२॥
५.६३/१अत्र वः कीर्तयिष्यामि मनोर्वैवस्वतस्य वै ।
५.६३/२विसर्गं मुनिशार्दूलाः साम्प्रतस्य महाद्युतेः ॥ ५.६३॥
५.६४/१अत्र वंशप्रसङ्गेन कथ्यमानं पुरातनम् ।

५.६४/२यत्रोत्पन्नो महात्मा स हरिर्वृष्णिकुले प्रभुः ॥ ५.६४॥
६.१/१लोमहर्षण उवाच । विवस्वान् कश्यपाज्जज्ञे दाक्षायण्यां द्विजोत्तमाः ।
६.१/२तस्य भार्याभवत् संज्ञा त्वाष्ट्री देवी विवस्वतः ॥ ६.१॥
६.२/१सुरेश्वरीति विख्याता त्रिषु लोकेषु भाविनी ।
६.२/२सा वै भार्या भगवतो मार्तण्डस्य महात्मनः ॥ ६.२॥
६.३/१भर्तृरूपेण नातुष्यद् रूपयौवनशालिनी ।
६.३/२संज्ञा नाम सुतपसा सुदीप्तेन समन्विता ॥ ६.३॥
६.४/१आदित्यस्य हि तद् रूपं मण्डलस्य सुतेजसा ।
६.४/२गात्रेषु परिदग्धं वै नातिकान्तमिवाभवत् ॥ ६.४॥
६.५/१न खल्वयं मृतोऽण्डस्य इति स्नेहाद् अभाषत ।
६.५/२अजानन् काश्यपस्तस्मान् मार्तण्ड इति चोच्यते ॥ ६.५॥
६.६/१तेजस्त्वभ्यधिकं तस्य नित्यमेव विवस्वतः ।
६.६/२येनातितापयामास त्रींल्लोकान् कश्यपात्मजः ॥ ६.६॥
६.७/१त्रीण्यपत्यानि भो विप्राः संज्ञायां तपतां वरः ।
६.७/२आदित्यो जनयामास कन्यां द्वौ च प्रजापती ॥ ६.७॥
६.८/१मनुर्वैवस्वतः पूर्वं श्राद्धदेवः प्रजापतिः ।
६.८/२यमश्च यमुना चैव यमजौ सम्बभूवतुः ॥ ६.८॥
६.९/१श्यामवर्णं तु तद् रूपं संज्ञा दृष्ट्वा विवस्वतः ।
६.९/२असहन्ती तु स्वां छायां सवर्णां निर्ममे ततः ॥ ६.९॥
६.१०/१मायामयी तु सा संज्ञा तस्यां छायासमुत्थिताम् ।
६.१०/२प्राञ्जलिः प्रणता भूत्वा छाया संज्ञां द्विजोत्तमाः ॥ ६.१०॥
६.११/१उवाच किं मया कार्यं कथयस्व शुचिस्मिते ।
६.११/२स्थितास्मि तव निर्देशे शाधि मां वरवर्णिनि ॥ ६.११॥
६.१२/१संज्ञोवाच । अहं यास्यामि भद्रं ते स्वमेव भवनं पितुः ।
६.१२/२त्वयैव भवने मह्यं वस्तव्यं निर्विशङ्कया ॥ ६.१२॥
६.१३/१इमौ च बालकौ मह्यं कन्या चेयं सुमध्यमा ।
६.१३/२सम्भाव्यास्ते न चाख्येयमिदं भगवते क्वचित् ॥ ६.१३॥
६.१४/१सवर्णोवाच । आ कचग्रहणाद् देवि आ शापान् नैव कर्हिचित् ।
६.१४/२आख्यास्यामि नमस्तुभ्यं गच्छ देवि यथासुखम् ॥ ६.१४॥
६.१५/१लोमहर्षण उवाच । समादिश्य सवर्णां तु तथेत्युक्ता तया च सा ।
६.१५/२त्वष्टुः समीपमगमद् व्रीडितेव तपस्विनी ॥ ६.१५॥

६.१६/१पितुः समीपगा सा तु पित्रा निर्भर्त्सिता शुभा ।
६.१६/२भर्तुः समीपं गच्छेति नियुक्ता च पुनः पुनः ॥ ६.१६॥
६.१७/१आगच्छद् वडवा भूत्वा *आच्छाद्य रूपमनिन्दिता ।
६.१७/२कुरून् अथोत्तरान् गत्वा तृणान्यथ चचार ह ॥ ६.१७॥
६.१८/१द्वितीयायां तु संज्ञायां संज्ञेयमिति चिन्तयन् ।
६.१८/२आदित्यो जनयामास पुत्रमात्मसमं तदा ॥ ६.१८॥
६.१९/१पूर्वजस्य मनोर्विप्राः सदृशोऽयमिति प्रभुः ।
६.१९/२मनुरेवाभवन् नाम्ना सावर्ण इति चोच्यते ॥ ६.१९॥
६.२०/१द्वितीयो यः सुतस्तस्याः स विज्ञेयः शनैश्चरः ।
६.२०/२संज्ञा तु पार्थिवी विप्राः स्वस्य पुत्रस्य वै तदा ॥ ६.२०॥
६.२१/१चकाराभ्यधिकं स्नेहं न तथा पूर्वजेषु वै ।
६.२१/२मनुस्तस्याः क्षमत् तत् तु यमस्तस्या न चक्षमे ॥ ६.२१॥
६.२२/१स वै रोषाच्च बाल्याच्च भाविनोऽर्थस्य वानघ ।
६.२२/२पदा संतर्जयामास संज्ञां वैवस्वतो यमः ॥ ६.२२॥
६.२३/१तं शशाप ततः क्रोधात् सावर्णजननी तदा ।
६.२३/२चरणः पततामेष तवेति भृशदुःखिता ॥ ६.२३॥
६.२४/१यमस्तु तत् पितुः सर्वं प्राञ्जलिः प्रत्यवेदयत् ।
६.२४/२भृशं शापभयोद्विग्नः संज्ञावाक्यैर्विशङ्कितः ॥ ६.२४॥
६.२५/१शापोऽयं विनिवर्तेत प्रोवाच पितरं द्विजाः ।
६.२५/२मात्रा स्नेहेन सर्वेषु वर्तितव्यं सुतेषु वै ॥ ६.२५॥
६.२६/१सेयमस्मान् अपास्येह विवस्वन् सम्बुभूषति ।
६.२६/२तस्यां मयोद्यतः पादो न तु देहे निपातितः ॥ ६.२६॥
६.२७/१बाल्याद् वा यदि वा लौल्यान् मोहात् तत् क्षन्तुमर्हसि ।
६.२७/२शप्तोऽहमस्मि लोकेश जनन्या तपतां वर ।
६.२७/३तव प्रसादाच्चरणो न पतेन् मम गोपते ॥ ६.२७॥
६.२८/१विवस्वान् उवाच । असंशयं पुत्र महद् भविष्यत्यत्र कारणम् ।
६.२८/२येन त्वामाविशत् क्रोधो धर्मज्ञं सत्यवादिनम् ॥ ६.२८॥
६.२९/१न शक्यमेतन् मिथ्या तु कर्तुं मातृवचस्तव ।
६.२९/२कृमयो मांसमादाय यास्यन्त्यवनिमेव च ॥ ६.२९॥
६.३०/१कृतमेवं वचस्तथ्यं मातुस्तव भविष्यति ।
६.३०/२शापस्य परिहारेण त्वं च त्रातो भविष्यसि ॥ ६.३०॥

६.३१/१आदित्यश्चाब्रवीत् संज्ञां किमर्थं तनयेषु वै ।
६.३१/२तुल्येष्वभ्यधिकः स्नेह एकस्मिन् क्रियते त्वया ॥ ६.३१॥
६.३२/१सा तत् परिहरन्ती तु नाचचक्षे विवस्वते ।
६.३२/२स चात्मानं समाधाय योगात् तथ्यमपश्यत ॥ ६.३२॥
६.३३/१तां शप्तुकामो भगवान् नाशपन् मुनिसत्तमाः ।
६.३३/२मूर्धजेषु निजग्राह स तु तां मुनिसत्तमाः ॥ ६.३३॥
६.३४/१ततः सर्वं यथावृत्तमाचचक्षे विवस्वते ।
६.३४/२विवस्वान् अथ तच्छ्रुत्वा क्रुद्धस्त्वष्टारमभ्यगात् ॥ ६.३४॥
६.३५/१दृष्ट्वा तु तं यथान्यायमर्चयित्वा विभावसुम् ।
६.३५/२निर्दग्धुकामं रोषेण सान्त्वयामास वै तदा ॥ ६.३५॥
६.३६/१त्वष्टोवाच । तवातितेजसाविष्टमिदं रूपं न शोभते ।
६.३६/२असहन्ती च संज्ञा सा वने चरति शाड्वले ॥ ६.३६॥
६.३७/१द्रष्टा हि तां भवान् अद्य स्वां भार्यां शुभचारिणीम् ।
६.३७/२श्लाघ्यां योगबलोपेतां योगमास्थाय गोपते ॥ ६.३७॥
६.३८/१अनुकूलं तु ते देव यदि स्यान् मम सम्मतम् ।
६.३८/२रूपं निर्वर्तयाम्यद्य तव कान्तमरिंदम ॥ ६.३८॥
६.३९/१ततोऽभ्युपगमात् त्वष्टा मार्तण्डस्य विवस्वतः ।
६.३९/२भ्रमिमारोप्य तत् तेजः शातयामास भो द्विजाः ॥ ६.३९॥
६.४०/१ततो निर्भासितं रूपं तेजसा संहतेन वै ।
६.४०/२कान्तात् कान्ततरं द्रष्टुमधिकं शुशुभे तदा ॥ ६.४०॥
६.४१/१ददर्श योगमास्थाय स्वां भार्यां वडवां ततः ।
६.४१/२अधृष्यां सर्वभूतानां तेजसा नियमेन च ॥ ६.४१॥
६.४२/१वडवावपुषा विप्राश्चरन्तीमकुतोभयाम् ।
६.४२/२सोऽश्वरूपेण भगवांस्तां मुखे समभावयत् ॥ ६.४२॥
६.४३/१मैथुनाय विचेष्टन्तीं परपुंसोऽवशङ्कया ।
६.४३/२सा तन् निरवमच्छुक्रं नासिकाभ्यां विवस्वतः ॥ ६.४३॥
६.४४/१देवौ तस्यामजायेतामश्विनौ भिषजां वरौ ।
६.४४/२नासत्यश्चैव दस्रश्च स्मृतौ द्वावश्विनाविति ॥ ६.४४॥
६.४५/१मार्तण्डस्यात्मजावेतावष्टमस्य प्रजापतेः ।
६.४५/२तां तु रूपेण कान्तेन दर्शयामास भास्करः ॥ ६.४५॥
६.४६/१सा तु दृष्ट्वैव भर्तारं तुतोष मुनिसत्तमाः ।

६.४६/२यमस्तु कर्मणा तेन भृशं पीडितमानसः ॥ ६.४६॥

६.४७/१धर्मेण रञ्जयामास धर्मराज इमाः प्रजाः ।

६.४७/२स लेभे कर्मणा तेन शुभेन परमद्युतिः ॥ ६.४७॥

६.४८/१पितृणामाधिपत्यं च लोकपालत्वमेव च ।

६.४८/२मनुः प्रजापतिस्त्वासीत् सावर्णिः स तपोधनाः ॥ ६.४८॥

६.४९/१भाव्यः समागते तस्मिन् मनुः सावर्णिकेऽन्तरे ।

६.४९/२मेरुपृष्ठे तपो नित्यमद्यापि स चरत्युत ॥ ६.४९॥

६.५०/१भ्राता शनैश्चरस्तस्य ग्रहत्वं स तु लब्धवान् ।

६.५०/२त्वष्टा तु तेजसा तेन विष्णोश्चक्रमकल्पयत् ॥ ६.५०॥

६.५१/१तद् अप्रतिहतं युद्धे दानवान्तचिकीर्षया ।

६.५१/२यवीयसी तु साप्यासीद् यमी कन्या यशस्विनी ॥ ६.५१॥

६.५२/१अभवच्च सरिच्छ्रेष्ठा यमुना लोकपावनी ।

६.५२/२मनुरित्युच्यते लोके सावर्ण इति चोच्यते ॥ ६.५२॥

६.५३/१द्वितीयो यः सुतस्तस्य मनोर्भ्राता शनैश्चरः ।

६.५३/२ग्रहत्वं स च लेभे वै सर्वलोकाभिपूजितः ॥ ६.५३॥

६.५४/१य इदं जन्म देवानां शृणुयान् नरसत्तमः ।

६.५४/२आपदं प्राप्य मुच्येत प्राप्नुयाच्च महद् यशः ॥ ६.५४॥

७.१/१लोमहर्षण उवाच । मनोर्वैवस्वतस्यासन् पुत्रा वै नव तत्समाः ।

७.१/२इक्ष्वाकुश्चैव नाभागो धृष्टः शर्यातिरेव च ॥ ७.१॥

७.२/१नरिष्यन्तश्च षष्ठो वै प्रांशू रिष्टश्च सप्तमः ।

७.२/२करूषश्च पृषध्रश्च नवैते मुनिसत्तमाः ॥ ७.२॥

७.३/१अकरोत् पुत्रकामस्तु मनुरिष्टिं प्रजापतिः ।

७.३/२मित्रावरुणयोर्विप्राः पूर्वमेव महामतिः ॥ ७.३॥

७.४/१अनुत्पन्नेषु बहुषु पुत्रेष्वेतेषु भो द्विजाः ।

७.४/२तस्यां च वर्तमानायामिष्ट्यां च द्विजसत्तमाः ॥ ७.४॥

७.५/१मित्रावरुणयोरंशे मनुराहुतिमावहत् ।

७.५/२तत्र दिव्याम्बरधरा दिव्याभरणभूषिता ॥ ७.५॥

७.६/१दिव्यसंहनना चैव इला जज्ञ इति श्रुतिः ।

७.६/२तामिलेत्येव होवाच मनुर्दण्डधरस्तदा ॥ ७.६॥

७.७/१अनुगच्छस्व मां भद्रे तमिला प्रत्युवाच ह ।

७.७/२धर्मयुक्तमिदं वाक्यं पुत्रकामं प्रजापतिम् ॥ ७.७॥

७.८/१इलोवाच । मित्रावरुणयोरंशे जातास्मि वदतां वर ।
७.८/२तयोः सकाशं यास्यामि न मां धर्महतां कुरु ॥ ७.८॥
७.९/१सैवमुक्त्वा मनुं देवं मित्रावरुणयोरिला ।
७.९/२गत्वान्तिकं वरारोहा प्राञ्जलिर्वाक्यमब्रवीत् ॥ ७.९॥
७.१०/१इलोवाच । अंशेऽस्मि युवयोर्जाता देवौ किं करवाणि वाम् ।
७.१०/२मनुना चाहमुक्ता वाऐ अनुगच्छस्व मामिति ॥ ७.१०॥
७.११/१तौ तथावादिनीं साध्वीमिलां धर्मपरायणाम् ।
७.११/२मित्रश्च वरुणश्चोभावूचतुस्तां द्विजोत्तमाः ॥ ७.११॥
७.१२/१मित्रावरुणावूचतुः । अनेन तव धर्मेण प्रश्रयेण दमेन च ।
७.१२/२सत्येन चैव सुश्रोणि प्रीतौ स्वो वरवर्णिनि ॥ ७.१२॥
७.१३/१आवयोस्त्वं महाभागे ख्यातिं कन्येति यास्यसि ॥ ७.१३॥
७.१४/१मनोर्वंशकरः पुत्रस्त्वमेव च भविष्यसि ।
७.१४/२सुद्युम्न इति विख्यातस्त्रिषु लोकेषु शोभने ॥ ७.१४॥
७.१५/१जगत्प्रियो धर्मशीलो मनोर्वंशविवर्धनः ।
७.१५/२निवृत्ता सा तु तच्छ्रुत्वा गच्छन्ती पितुरन्तिकात् ॥ ७.१५॥
७.१६/१बुधेनान्तरमासाद्य मैथुनायोपमन्त्रिता ।
७.१६/२सोमपुत्राद् बुधाद् विप्रास्तस्यां जज्ञे पुरूरवाः ॥ ७.१६॥
७.१७/१जनयित्वा ततः सा तमिला सुद्युम्नतां गता ।
७.१७/२सुद्युम्नस्य तु दायादास्त्रयः परमधार्मिकाः ॥ ७.१७॥
७.१८/१उत्कलश्च गयश्चैव विनताश्वश्च भो द्विजाः ।
७.१८/२उत्कलस्योत्कला विप्रा विनताश्वस्य पश्चिमाः ॥ ७.१८॥
७.१९/१दिक् पूर्वा मुनिशार्दूला गयस्य तु गया स्मृता ।
७.१९/२प्रविष्टे तु मनौ विप्रा दिवाकरमरिंदमम् ॥ ७.१९॥
७.२०/१दशधा तत् पुनः क्षत्रमकरोत् पृथिवीमिमाम् ।
७.२०/२इक्ष्वाकुर्ज्येष्ठदायादो मध्यदेशमवाप्तवान् ॥ ७.२०॥
७.२१/१कन्याभावात् तु सुद्युम्नो नैतद् राज्यमवाप्तवान् ।
७.२१/२वसिष्ठवचनात् त्वासीत् प्रतिष्ठाने महात्मनः ॥ ७.२१॥
७.२२/१प्रतिष्ठा धर्मराजस्य सुद्युम्नस्य द्विजोत्तमाः ।
७.२२/२तत् पुरूरवसे प्रादाद् राज्यं प्राप्य महायशाः ॥ ७.२२॥
७.२३/१मानवेयो मुनिश्रेष्ठाः स्त्रीपुंसोर्लक्षणैर्युतः ।
७.२३/२धृतवांस्तामिलेत्येवं सुद्युम्नेति च विश्रुतः ॥ ७.२३॥

७.२४/१नारिष्यन्ताः शकाः पुत्रा नाभागस्य तु भो द्विजाः ।
७.२४/२अम्बरीषोऽभवत् पुत्रः पार्थिवर्षभसत्तमः ॥ ७.२४॥
७.२५/१धृष्टस्य धार्ष्टकं क्षत्रं रणदृप्तं बभूव ह ।
७.२५/२करूषस्य च कारूषाः क्षत्रिया युद्धदुर्मदाः ॥ ७.२५॥
७.२६/१नाभागधृष्टपुत्राश्च क्षत्रिया वैश्यतां गताः ।
७.२६/२प्रांशोरेकोऽभवत् पुत्रः प्रजापतिरिति स्मृतः ॥ ७.२६॥
७.२७/१नरिष्यन्तस्य दायादो राजा दण्डधरो यमः ।
७.२७/२शर्यातेर्मिथुनं त्वासीद् आनर्तो नाम विश्रुतः ॥ ७.२७॥
७.२८/१पुत्रः कन्या सुकन्या च या पत्नी च्यवनस्य ह ।
७.२८/२आनर्तस्य तु दायादो रैवो नाम महाद्युतिः ॥ ७.२८॥
७.२९/१आनर्तविषयश्चैव पुरी चास्य कुशस्थली ।
७.२९/२रैवस्य रैवतः पुत्रः ककुद्मी नाम धार्मिकः ॥ ७.२९॥
७.३०/१ज्येष्ठः पुत्रः स तस्यासीद् राज्यं प्राप्य कुशस्थलीम् ।
७.३०/२स कन्यासहितः श्रुत्वा गान्धर्वं ब्रह्मणोऽन्तिके ॥ ७.३०॥
७.३१/१मुहूर्तभूतं देवस्य तस्थौ बहुयुगं द्विजाः ।
७.३१/२आजगाम स चैवाथ स्वां पुरीं यादवैर्वृताम् ॥ ७.३१॥
७.३२/१कृतां द्वारवतीं नाम बहुद्वारां मनोरमाम् ।
७.३२/२भोजवृष्ण्यन्धकैर्गुप्तां वसुदेवपुरोगमैः ॥ ७.३२॥
७.३३/१तत्रैव रैवतो ज्ञात्वा यथातत्त्वं द्विजोत्तमाः ।
७.३३/२कन्यां तां बलदेवाय सुभद्रां नाम रेवतीम् ॥ ७.३३॥
७.३४/१दत्त्वा जगाम शिखरं मेरोस्तपसि संस्थितः ।
७.३४/२रेमे रामोऽपि धर्मात्मा रेवत्या सहितः सुखी ॥ ७.३४॥
७.३५/१मुनय ऊचुः । कथं बहुयुगे काले समतीते महामते ।
७.३५/२न जरा रेवतीं प्राप्ता रैवतं च ककुद्मिनम् ॥ ७.३५॥
७.३६/१मेरुं गतस्य वा तस्य शर्यातेः संततिः कथम् ।
७.३६/२स्थिता पृथिव्यामद्यापि श्रोतुमिच्छाम तत्त्वतः ॥ ७.३६॥
७.३७/१लोमहर्षण उवाच । न जरा क्षुत्पिपासा वा न मृत्युर्मुनिसत्तमाः ।
७.३७/२ऋतुचक्रं प्रभवति ब्रह्मलोके सदानघाः ।
७.३७/३ककुद्मिनः स्वर्लोकं तु रैवतस्य गतस्य ह ॥ ७.३७॥
७.३८/१हृता पुण्यजनैर्विप्रा राक्षसैः सा कुशस्थली ।
७.३८/२तस्य भ्रातृशतं त्वासीद् धार्मिकस्य महात्मनः ॥ ७.३८॥

७.३९/१तद् वध्यमानं रक्षोभिर्दिशः प्राक्रामद् अच्युताः ।
७.३९/२विद्रुतस्य च विप्रेन्द्रास्तस्य भ्रातृशतस्य वै ॥ ७.३९॥
७.४०/१अन्ववायस्तु सुमहांस्तत्र तत्र द्विजोत्तमाः ।
७.४०/२तेषां ह्येते मुनिश्रेष्ठाः शर्याता इति विश्रुताः ॥ ७.४०॥
७.४१/१क्षत्रिया गुणसम्पन्ना दिक्षु सर्वासु विश्रुताः ।
७.४१/२शर्वशः सर्वगहनं प्रविष्टास्ते महौजसः ॥ ७.४१॥
७.४२/१नाभागरिष्टपुत्रौ द्वौ वैश्यौ ब्राह्मणतां गतौ ।
७.४२/२करूषस्य तु कारूषाः क्षत्रिया युद्धदुर्मदाः ॥ ७.४२॥
७.४३/१पृषध्रो हिंसयित्वा तु गुरोर्गां द्विजसत्तमाः ।
७.४३/२शापाच्छूद्रत्वमापन्नो नवैते परिकीर्तिताः ॥ ७.४३॥
७.४४/१वैवस्वतस्य तनया मुनेर्वै मुनिसत्तमाः ।
७.४४/२क्षुवतस्तु मनोर्विप्रा इक्ष्वाकुरभवत् सुतः ॥ ७.४४॥
७.४५/१तस्य पुत्रशतं त्वासीद् इक्ष्वाकोर्भूरिदक्षिणम् ।
७.४५/२तेषां विकुक्षिर्ज्येष्ठस्तु विकुक्षित्वाद् अयोधताम् ॥ ७.४५॥
७.४६/१प्राप्तः परमधर्मज्ञ सोऽयोध्याधिपतिः प्रभुः ।
७.४६/२शकुनिप्रमुखास्तस्य पुत्राः पञ्चशतं स्मृताः ॥ ७.४६॥
७.४७/१उत्तरापथदेशस्य रक्षितारो महाबलाः ।
७.४७/२चत्वारिंशद् दशाष्टौ च दक्षिणस्यां तथा दिशि ॥ ७.४७॥
७.४८/१वशातिप्रमुखाश्चान्ये रक्षितारो द्विजोत्तमाः ।
७.४८/२इक्ष्वाकुस्तु विकुक्षिं वाऐ अष्टकायामथादिशत् ॥ ७.४८॥
७.४९/१मांसमानय श्राद्धार्थं मृगान् हत्वा महाबल ।
७.४९/२श्राद्धकर्मणि चोद्दिष्टो अकृते श्राद्धकर्मणि ॥ ७.४९॥
७.५०/१भक्षयित्वा शशं विप्राः शशादो मृगयां गतः ।
७.५०/२इक्ष्वाकुणा परित्यक्तो वसिष्ठवचनात् प्रभुः ॥ ७.५०॥
७.५१/१इक्ष्वाकौ संस्थिते विप्राः शशादस्तु नृपोऽभवत् ।
७.५१/२शशादस्य तु दायादः ककुत्स्थो नाम वीर्यवान् ॥ ७.५१॥
७.५२/१अनेनास्तु ककुत्स्थस्य पृथुश्चानेनसः स्मृतः ।
७.५२/२विष्टराश्वः पृथोः पुत्रस्तस्माद् आर्द्रस्त्वजायत ॥ ७.५२॥
७.५३/१आर्द्रस्तु युवनाश्वस्तु श्रावस्तस्तत्सुतो द्विजाः ।
७.५३/२जज्ञे श्रावस्तको राजा श्रावस्ती येन निर्मिता ॥ ७.५३॥
७.५४/१श्रावस्तस्य तु दायादो बृहदश्वो महीपतिः ।

७.५४/२कुवलाश्वः सुतस्तस्य राजा परमधार्मिकः ॥ ७.५४॥
७.५५/१यः स धुन्धुवधाद् राजा धुन्धुमारत्वमागतः ॥ ७.५५॥
७.५६/१मुनय ऊचुः । धुन्धोर्वधं महाप्राज्ञ श्रोतुमिच्छाम तत्त्वतः ।
७.५६/२यद्वधात् कुवलाश्वोऽसौ धुन्धुमारत्वमागतः ॥ ७.५६॥
७.५७/१लोमहर्षण उवाच । कुवलाश्वस्य पुत्राणां शतमुत्तमधन्विनाम् ।
७.५७/२सर्वे विद्यासु निष्णाता बलवन्तो दुरासदाः ॥ ७.५७॥
७.५८/१बभूवुर्धार्मिकाः सर्वे यज्वानो भूरिदक्षिणाः ।
७.५८/२कुवलाश्वं पिता राज्ये बृहदश्वो न्ययोजयत् ॥ ७.५८॥
७.५९/१पुत्रसंक्रामितश्रीस्तु वनं राजा विवेश ह ।
७.५९/२तमुत्तङ्कोऽथ विप्रर्षिः प्रयान्तं प्रत्यवारयत् ॥ ७.५९॥
७.६०/१उत्तङ्क उवाच । भवता रक्षणं कार्यं तच्च कर्तुं त्वमर्हसि ।
७.६०/२निरुद्विग्नस्तपश्चर्तुं नहि शक्नोमि पार्थिव ॥ ७.६०॥
७.६१/१ममाश्रमसमीपे वै समेषु मरुधन्वसु ।
७.६१/२समुद्रो वालुकापूर्ण उद्दालक इति स्मृतः ॥ ७.६१॥
७.६२/१देवतानामवध्यश्च महाकायो महाबलः ।
७.६२/२अन्तर्भूमिगतस्तत्र वालुकान्तर्हितो महान् ॥ ७.६२॥
७.६३/१राक्षसस्य मधोः पुत्रो धुन्धुर्नाम महासुरः ।
७.६३/२शेते लोकविनाशाय तप आस्थाय दारुणम् ॥ ७.६३॥
७.६४/१संवत्सरस्य पर्यन्ते स निश्वासं विमुञ्चति ।
७.६४/२यदा तदा मही तत्र चलति स्म नराधिप ॥ ७.६४॥
७.६५/१तस्य निःश्वासवातेन रज उद्धूयते महत् ।
७.६५/२आदित्यपथमावृत्य सप्ताहं भूमिकम्पनम् ॥ ७.६५॥
७.६६/१सविस्फुलिङ्गं साङ्गारं सधूममतिदारुणम् ।
७.६६/२तेन तात न शक्नोमि तस्मिन् स्थातुं स्व आश्रमे ॥ ७.६६॥
७.६७/१तं मारय महाकायं लोकानां हितकाम्यया ।
७.६७/२लोकाः स्वस्था भवन्त्यद्य तस्मिन् विनिहते त्वया ॥ ७.६७॥
७.६८/१त्वं हि तस्य वधायैकः समर्थः पृथिवीपते ।
७.६८/२विष्णुना च वरो दत्तो मह्यं पूर्वयुगे नृप ॥ ७.६८॥
७.६९/१यस्तं महासुरं रौद्रं हनिष्यति महाबलम् ।
७.६९/२तस्य त्वं वरदानेन तेजश्चाख्यापयिष्यसि ॥ ७.६९॥
७.७०/१नहि धुन्धुर्महातेजास्तेजसाल्पेन शक्यते ।

७.७०/२निर्दग्धुं पृथिवीपाल चिरं युगशतैरपि ॥ ७.७०॥
७.७१/१वीर्यं च सुमहत् तस्य देवैरपि दुरासदम् ।
७.७१/२स एवमुक्तो राजर्षिरुत्तङ्केन महात्मना ।
७.७१/३कुवलाश्वं सुतं प्रादात् तस्मै धुन्धुनिबर्हणे ॥ ७.७१॥
७.७२/१बृहदश्व उवाच । भगवन् न्यस्तशस्त्रोऽहमयं तु तनयो मम ।
७.७२/२भविष्यति द्विजश्रेष्ठ धुन्धुमारो न संशयः ॥ ७.७२॥
७.७३/१स तं व्यादिश्य तनयं राजर्षिर्धुन्धुमारणे ।
७.७३/२जगाम पर्वतायैव नृपतिः संशितव्रतः ॥ ७.७३॥
७.७४/१लोमहर्षण उवाच । कुवलाश्वस्तु पुत्राणां शतेन सह भो द्विजाः ।
७.७४/२प्रायाद् उत्तङ्कसहितो धुन्धोस्तस्य निबर्हणे ॥ ७.७४॥
७.७५/१तमाविशत् तदा विष्णुस्तेजसा भगवान् प्रभुः ।
७.७५/२उत्तङ्कस्य नियोगाद् वै लोकानां हितकाम्यया ॥ ७.७५॥
७.७६/१तस्मिन् प्रयाते दुर्धर्षे दिवि शब्दो महान् अभूत् ।
७.७६/२एष श्रीमान् अवध्योऽद्य धुन्धुमारो भविष्यति ॥ ७.७६॥
७.७७/१दिव्यैर्गन्धैश्च माल्यैश्च तं देवाः समवाकिरन् ।
७.७७/२देवदुन्दुभयश्चैव प्रणेदुर्द्विजसत्तमाः ॥ ७.७७॥
७.७८/१स गत्वा जयतां श्रेष्ठस्तनयैः सह वीर्यवान् ।
७.७८/२समुद्रं खानयामास वालुकान्तरमव्ययम् ॥ ७.७८॥
७.७९/१तस्य पुत्रैः खनद्भिश्च वालुकान्तर्हितस्तदा ।
७.७९/२धुन्धुरासादितो विप्रा दिशमावृत्य पश्चिमाम् ॥ ७.७९॥
७.८०/१मुखजेनाग्निना क्रोधाल्लोकान् उद्वर्तयन्न् इव ।
७.८०/२वारि सुस्राव वेगेन महोदधिरिवोदये ॥ ७.८०॥
७.८१/१सौमस्य मुनिशार्दूला वरोर्मिकलिलो महान् ।
७.८१/२तस्य पुत्रशतं दग्धं त्रिभिरूनं तु रक्षसा ॥ ७.८१॥
७.८२/१ततः स राजा द्युतिमान् राक्षसं तं महाबलम् ।
७.८२/२आससाद महातेजा धुन्धुं धुन्धुविनाशनः ॥ ७.८२॥
७.८३/१तस्य वारिमयं वेगमापीय स नराधिपः ।
७.८३/२योगी योगेन वह्निं च शमयामास वारिणा ॥ ७.८३॥
७.८४/१निहत्य तं महाकायं बलेनोदकराक्षसम् ।
७.८४/२उत्तङ्कं दर्शयामास कृतकर्मा नराधिपः ॥ ७.८४॥
७.८५/१उत्तङ्कस्तु वरं प्रादात् तस्मै राज्ञे महात्मने ।

७.८५/२ददौ तस्याक्षयं वित्तं शत्रुभिश्चापराजितम् ॥ ७.८५॥
७.८६/१धर्मे रतिं च सततं स्वर्गे वासं तथाक्षयम् ।
७.८६/२पुत्राणां चाक्षयांल्लोकान् स्वर्गे ये रक्षसा हताः ॥ ७.८६॥
७.८७/१तस्य पुत्रास्त्रयः शिष्टा दृढाश्वो ज्येष्ठ उच्यते ।
७.८७/२चन्द्राश्वकपिलाश्वौ तु कनीयांसौ कुमारकौ ॥ ७.८७॥
७.८८/१धौन्धुमारेर्दृढाश्वस्य हर्यश्वश्चात्मजः स्मृतः ।
७.८८/२हर्यश्वस्य निकुम्भोऽभूत् क्षत्रधर्मरतः सदा ॥ ७.८८॥
७.८९/१संहताश्वो निकुम्भस्य सुतो रणविशारदः ।
७.८९/२अकृशाश्वकृशाश्वौ तु संहताश्वसुतौ द्विजाः ॥ ७.८९॥
७.९०/१तस्य हैमवती कन्या सतां मता दृषद्वती ।
७.९०/२विख्याता त्रिषु लोकेषु पुत्रश्चास्याः प्रसेनजित् ॥ ७.९०॥
७.९१/१लेभे प्रसेनजिद् भार्यां गौरीं नाम पतिव्रताम् ।
७.९१/२अभिशस्ता तु सा भर्त्रा नदी वै बाहुदाभवत् ॥ ७.९१॥
७.९२/१तस्य पुत्रो महान् आसीद् युवनाश्वो नराधिपः ।
७.९२/२मान्धाता युवनाश्वस्य त्रिलोकविजयी सुतः ॥ ७.९२॥
७.९३/१तस्य चैत्ररथी भार्या शशबिन्दोः सुताभवत् ।
७.९३/२साध्वी बिन्दुमती नाम रूपेणासदृशी भुवि ॥ ७.९३॥
७.९४/१पतिव्रता च ज्येष्ठा च भ्रातृणामयुतस्य वै ।
७.९४/२तस्यामुत्पादयामास मान्धाता द्वौ सुतौ द्विजाः ॥ ७.९४॥
७.९५/१पुरुकुत्सं च धर्मज्ञं मुचुकुन्दं च पार्थिवम् ।
७.९५/२पुरुकुत्ससुतस्त्वासीत् त्रसदस्युर्महीपतिः ॥ ७.९५॥
७.९६/१नर्मदायामथोत्पन्नः सम्भूतस्तस्य चात्मजः ।
७.९६/२सम्भूतस्य तु दायादस्- ।
७.९६/३त्रिधन्वा रिपुमर्दनः ॥ ७.९६॥
७.९७/१राज्ञस्त्रिधन्वनस्त्वासीद् विद्वांस्त्रय्यारुणः प्रभुः ।
७.९७/२तस्य सत्यव्रतो नाम कुमारोऽभून् महाबलः ॥ ७.९७॥
७.९८/१परिग्रहणमन्त्राणां विघ्नं चक्रे सुदुर्मतिः ।
७.९८/२येन भार्या कृतोद्वाहा हृता चैव परस्य ह ॥ ७.९८॥
७.९९/१बाल्यात् कामाच्च मोहाच्च साहसाच्चापलेन च ।
७.९९/२जहार कन्यां कामार्तः कस्यचित् पुरवासिनः ॥ ७.९९॥
७.१००/१अधर्मशङ्कुना तेन तं स त्रय्यारुणोऽत्यजत् ।

७.१००/२अपध्वंसेति बहुशो वदन् क्रोधसमन्वितः ॥ ७.१००॥
७.१०१/१सोऽब्रवीत् पितरं त्यक्तः क्व गच्छामीति वै मुहुः ।
७.१०१/२पिता च तमथोवाच श्वपाकैः सह वर्तय ॥ ७.१०१॥
७.१०२/१नाहं पुत्रेण पुत्रार्थी त्वयाद्य कुलपांसन ।
७.१०२/२इत्युक्तः स निराक्रामन् नगराद् वचनात् पितुः ॥ ७.१०२॥
७.१०३/१न च तं वारयामास वसिष्ठो भगवान् ऋषिः ।
७.१०३/२स तु सत्यव्रतो विप्राः श्वपाकावसथान्तिके ॥ ७.१०३॥
७.१०४/१पित्रा त्यक्तोऽवसद् वीरः पिताप्यस्य वनं ययौ ।
७.१०४/२ततस्तस्मिंस्तु विषये नावर्षत् पाकशासनः ॥ ७.१०४॥
७.१०५/१समा द्वादश भो विप्रास्तेनाधर्मेण वै तदा ।
७.१०५/२दारांस्तु तस्य विषये विश्वामित्रो महातपाः ॥ ७.१०५॥
७.१०६/१संन्यस्य सागरान्ते तु चकार विपुलं तपः ।
७.१०६/२तस्य पत्नी गले बद्ध्वा मध्यमं पुत्रमौरसम् ॥ ७.१०६॥
७.१०७/१शेषस्य भरणार्थाय व्यक्रीणाद् गोशतेन वै ।
७.१०७/२तं च बद्धं गले दृष्ट्वा विक्रयार्थं नृपात्मजः ॥ ७.१०७॥
७.१०८/१महर्षिपुत्रं धर्मात्मा मोक्षयामास भो द्विजाः ।
७.१०८/२सत्यव्रतो महाबाहुर्भरणं तस्य चाकरोत् ॥ ७.१०८॥
७.१०९/१विश्वामित्रस्य तुष्ट्यर्थमनुकम्पार्थमेव च ।
७.१०९/२सोऽभवद् गालवो नाम गले बन्धान् महातपाः ।
७.१०९/३महर्षिः कौशिको धीमांस्तेन वीरेण मोक्षितः ॥ ७.१०९॥
८.१/१लोमहर्षण उवाच । सत्यव्रतस्तु भक्त्या च कृपया च प्रतिज्ञया ।
८.१/२विश्वामित्रकलत्रं तु बभार विनये स्थितः ॥ ८.१॥
८.२/१हत्वा मृगान् वराहांश्च महिषांश्च वनेचरान् ।
८.२/२विश्वामित्राश्रमाभ्याशे मांसं वृक्षे बबन्ध च ॥ ८.२॥
८.३/१उपांशुव्रतमास्थाय दीक्षां द्वादशवार्षिकीम् ।
८.३/२पितुर्नियोगाद् अवसत् तस्मिन् वनगते नृपे ॥ ८.३॥
८.४/१अयोध्यां चैव राज्यं च तथैवान्तःपुरं मुनिः ।
८.४/२याज्योपाध्यायसंयोगाद् वसिष्ठः पर्यरक्षत ॥ ८.४॥
८.५/१सत्यव्रतस्तु बाल्याच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ।
८.५/२वसिष्ठेऽभ्यधिकं मन्युं धारयामास नित्यशः ॥ ८.५॥
८.६/१पित्रा हि तं तदा राष्ट्रात् त्यज्यमानं प्रियं सुतम् ।

८.६/२निवारयामास मुनिर्बहुना कारणेन न ॥ ८.६॥

८.७/१पाणिग्रहणमन्त्राणां निष्ठा स्यात् सप्तमे पदे ।

८.७/२न च सत्यव्रतस्तस्माद् धतवान् सप्तमे पदे ॥ ८.७॥

८.८/१जानन् धर्मं वसिष्ठस्तु न मां त्रातीति भो द्विजाः ।

८.८/२सत्यव्रतस्तदा रोषं वसिष्ठे मनसाकरोत् ॥ ८.८॥

८.९/१गुणबुद्ध्या तु भगवान् वसिष्ठः कृतवांस्तथा ।

८.९/२न च सत्यव्रतस्तस्य तमुपांशुमबुध्यत ॥ ८.९॥

८.१०/१तस्मिन्न् अपरितोषश्च पितुरासीन् महात्मनः ।

८.१०/२तेन द्वादश वर्षाणि नावर्षत् पाकशासनः ॥ ८.१०॥

८.११/१तेन त्विदानीं विहितां दीक्षां तां दुर्वहां भुवि ।

८.११/२कुलस्य निष्कृतिर्विप्राः कृता सा वै भवेद् इति ॥ ८.११॥

८.१२/१न तं वसिष्ठो भगवान् पित्रा त्यक्तं न्यवारयत् ।

८.१२/२अभिषेक्ष्याम्यहं पुत्रमस्येत्येवम्मतिर्मुनिः ॥ ८.१२॥

८.१३/१स तु द्वादश वर्षाणि तां दीक्षामवहद् बली ।

८.१३/२अविद्यमाने मांसे तु वसिष्ठस्य महात्मनः ॥ ८.१३॥

८.१४/१सर्वकामदुघां दोग्ध्रीं स ददर्श नृपात्मजः ।

८.१४/२तां वै क्रोधाच्च मोहाच्च श्रमाच्चैव क्षुधान्वितः ॥ ८.१४॥

८.१५/१देशधर्मगतो राजा जघान मुनिसत्तमाः ।

८.१५/२तन्मांसं स स्वयं चैव विश्वामित्रस्य चात्मजान् ॥ ८.१५॥

८.१६/१भोजयामास तच्छ्रुत्वा वसिष्ठोऽप्यस्य चुक्रुधे ॥ ८.१६॥

८.१७/१वसिष्ठ उवाच । पातयेयमहं क्रूर तव शङ्कुमसंशयम् ।

८.१७/२यदि ते द्वाविमौ शङ्कू न स्यातां वै कृतौ पुनः ॥ ८.१७॥

८.१८/१पितुश्चापरितोषेण गुरुदोग्ध्रीवधेन च ।

८.१८/२अप्रोक्षितोपयोगाच्च त्रिविधस्ते व्यतिक्रमः ॥ ८.१८॥

८.१९/१एवं त्रीण्यस्य शङ्कूनि तानि दृष्ट्वा महातपाः ।

८.१९/२त्रिशङ्कुरिति होवाच त्रिशङ्कुस्तेन स स्मृतः ॥ ८.१९॥

८.२०/१विश्वामित्रस्य दाराणामनेन भरणं कृतम् ।

८.२०/२तेन तस्मै वरं प्रादान् मुनिः प्रीतस्त्रिशङ्कवे ॥ ८.२०॥

८.२१/१छन्द्यमानो वरेणाथ वरं वव्रे नृपात्मजः ।

८.२१/२सशरीरो व्रजे स्वर्गमित्येवं याचितो वरः ॥ ८.२१॥

८.२२/१अनावृष्टिभये तस्मिन् गते द्वादशवार्षिके ।

८.२२/२पित्र्ये राज्येऽभिषिच्याथ याजयामास पार्थिवम् ॥ ८.२२॥
८.२३/१मिषतां देवतानां च वसिष्ठस्य च कौशिकः ।
८.२३/२दिवमारोपयामास सशरीरं महातपाः ॥ ८.२३॥
८.२४/१तस्य सत्यरथा नाम पत्नी कैकेयवंशजा ।
८.२४/२कुमारं जनयामास हरिश्चन्द्रमकल्मषम् ॥ ८.२४॥
८.२५/१स वै राजा हरिश्चन्द्रस्त्रैशङ्कव इति स्मृतः ।
८.२५/२आहर्ता राजसूयस्य सम्राड् इति ह विश्रुतः ॥ ८.२५॥
८.२६/१हरिश्चन्द्रस्य पुत्रोऽभूद् रोहितो नाम पार्थिवः ।
८.२६/२हरितो रोहितस्याथ चञ्चुर्हारित उच्यते ॥ ८.२६॥
८.२७/१विजयश्च मुनिश्रेष्ठाश्चञ्चुपुत्रो बभूव ह ।
८.२७/२जेता स सर्वपृथिवीं विजयस्तेन स स्मृतः ॥ ८.२७॥
८.२८/१रुरुकस्तनयस्तस्य राजा धर्मार्थकोविदः ।
८.२८/२रुरुकस्य वृकः पुत्रो वृकाद् बाहुस्तु जज्ञिवान् ॥ ८.२८॥
८.२९/१हैहयास्तालजङ्घाश्च निरस्यन्ति स्म तं नृपम् ।
८.२९/२तत्पत्नी गर्भमादाय और्वस्याश्रममाविशत् ॥ ८.२९॥
८.३०/१नासत्यो धार्मिकश्चैव स ह धर्मयुगेऽभवत् ।
८.३०/२सगरस्तु सुतो बाहोर्यज्ञे सह गरेण वै ॥ ८.३०॥
८.३१/१और्वस्याश्रममासाद्य भार्गवेणाभिरक्षितः ।
८.३१/२आग्नेयमस्त्रं लब्ध्वा च भार्गवात् सगरो नृपः ॥ ८.३१॥
८.३२/१जिगाय पृथिवीं हत्वा तालजङ्घान् सहैहयान् ।
८.३२/२शकानां पह्लवानां च धर्मं निरसद् अच्युतः ।
८.३२/३क्षत्रियाणां मुनिश्रेष्ठाः पारदानां च धर्मवित् ॥ ८.३२॥
८.३३/१मुनय ऊचुः । कथं स सगरो जातो गरेणैव सहाच्युतः ।
८.३३/२किमर्थं च शकादीनां क्षत्रियाणां महौजसाम् ॥ ८.३३॥
८.३४/१धर्मान् कुलोचितान् राजा क्रुद्धो निरसद् अच्युतः ।
८.३४/२एतन् नः सर्वमाचक्ष्व विस्तरेण महामते ॥ ८.३४॥
८.३५/१लोमहर्षण उवाच । बाहोर्व्यसनिनः पूर्वं हृतं राज्यमभूत् किल ।
८.३५/२हैहयैस्तालजङ्घैश्च शकैः सार्धं द्विजोत्तमाः ॥ ८.३५॥
८.३६/१यवनाः पारदाश्चैव काम्बोजाः पह्लवास्तथा ।
८.३६/२एते ह्यपि गणाः पञ्च हैहयार्थे पराक्रमन् ॥ ८.३६॥
८.३७/१हृतराज्यस्तदा राजा स वै बाहुर्वनं ययौ ।

८.३७/२पत्न्या चानुगतो दुःखी तत्र प्राणान् अवासृजत् ॥ ८.३७॥
८.३८/१पत्नी तु यादवी तस्य सगर्भा पृष्ठतोऽन्वगात् ।
८.३८/२सपत्न्या च गरस्तस्यै दत्तः पूर्वं किलानघाः ॥ ८.३८॥
८.३९/१सा तु भर्तुश्चितां कृत्वा वने तामभ्यरोहत ।
८.३९/२और्वस्तां भार्गवो विप्राः कारुण्यात् समवारयत् ॥ ८.३९॥
८.४०/१तस्याश्रमे च गर्भः स गरेणैव सहाच्युतः ।
८.४०/२व्यजायत महाबाहुः सगरो नाम पार्थिवः ॥ ८.४०॥
८.४१/१और्वस्तु जातकर्मादींस्तस्य कृत्वा महात्मनः ।
८.४१/२अध्याप्य वेदशास्त्राणि ततोऽस्त्रं प्रत्यपादयत् ॥ ८.४१॥
८.४२/१आग्नेयं तु महाभागा अमरैरपि दुःसहम् ।
८.४२/२स तेनास्त्रबलेनाजौ बलेन च समन्वितः ॥ ८.४२॥
८.४३/१हैहयान् विजघानाशु क्रुद्धो रुद्रः पशून् इव ।
८.४३/२आजहार च लोकेषु कीर्तिं कीर्तिमतां वरः ॥ ८.४३॥
८.४४/१ततः शकांश्च यवनान् काम्बोजान् पारदांस्तथा ।
८.४४/२पह्लवांश्चैव निःशेषान् कर्तुं व्यवसितो नृपः ॥ ८.४४॥
८.४५/१ते वध्यमाना वीरेण सगरेण महात्मना ।
८.४५/२वसिष्ठं शरणं गत्वा प्रणिपेतुर्मनीषिणम् ॥ ८.४५॥
८.४६/१वसिष्ठस्त्वथ तान् दृष्ट्वा समयेन महाद्युतिः ।
८.४६/२सगरं वारयामास तेषां दत्त्वाभयं तदा ॥ ८.४६॥
८.४७/१सगरः स्वां प्रतिज्ञां तु गुरोर्वाक्यं निशम्य च ।
८.४७/२धर्मं जघान तेषां वै वेषान् अन्यांश्चकार ह ॥ ८.४७॥
८.४८/१अर्धं शकानां शिरसो मुण्डयित्वा व्यसर्जयत् ।
८.४८/२यवनानां शिरः सर्वं काम्बोजानां तथैव च ॥ ८.४८॥
८.४९/१पारदा मुक्तकेशाश्च पह्लवाञ् श्मश्रुधारिणः ।
८.४९/२निःस्वाध्यायवषट्काराः कृतास्तेन महात्मना ॥ ८.४९॥
८.५०/१शका यवनकाम्बोजाः पारदाश्च द्विजोत्तमाः ।
८.५०/२कोणिसर्पा माहिषका दर्वाश्चोलाः सकेरलाः ॥ ८.५०॥
८.५१/१सर्वे ते क्षत्रिया विप्रा धर्मस्तेषां निराकृतः ।
८.५१/२वसिष्ठवचनाद् राज्ञा सगरेण महात्मना ॥ ८.५१॥
८.५२/१स धर्मविजयी राजा विजित्येमां वसुंधराम् ।
८.५२/२अश्वं प्रचारयामास वाजिमेधाय दीक्षितः ॥ ८.५२॥

८.५३/१तस्य चारयतः सोऽश्वः समुद्रे पूर्वदक्षिणे ।
८.५३/२वेलासमीपेऽपहृतो भूमिं चैव प्रवेशितः ॥ ८.५३॥
८.५४/१स तं देशं तदा पुत्रैः खानयामास पार्थिवः ।
८.५४/२आसेदुस्ते तदा तत्र खन्यमाने महार्णवे ॥ ८.५४॥
८.५५/१तमादिपुरुषं देवं हरिं कृष्णं प्रजापतिम् ।
८.५५/२विष्णुं कपिलरूपेण स्वपन्तं पुरुषं तदा ॥ ८.५५॥
८.५६/१तस्य चक्षुःसमुत्थेन तेजसा प्रतिबुध्यतः ।
८.५६/२दग्धाः सर्वे मुनिश्रेष्ठाश्चत्वारस्त्ववशेषिताः ॥ ८.५६॥
८.५७/१बर्हिकेतुः सुकेतुश्च तथा धर्मरथो नृपः ।
८.५७/२शूरः पञ्चनदश्चैव तस्य वंशकरा नृपाः ॥ ८.५७॥
८.५८/१प्रादाच्च तस्मै भगवान् हरिर्नारायणो वरम् ।
८.५८/२अक्षयं वंशमिक्ष्वाकोः कीर्तिं चाप्यनिवर्तिनीम् ॥ ८.५८॥
८.५९/१पुत्रं समुद्रं च विभुः स्वर्गे वासं तथाक्षयम् ।
८.५९/२समुद्रश्चार्घमादाय ववन्दे तं महीपतिम् ॥ ८.५९॥
८.६०/१सागरत्वं च लेभे स कर्मणा तेन तस्य ह ।
८.६०/२तं चाश्वमेधिकं सोऽश्वं समुद्राद् उपलब्धवान् ॥ ८.६०॥
८.६१/१आजहाराश्वमेधानां शतं स सुमहातपाः ।
८.६१/२पुत्राणां च सहस्राणि षष्टिस्तस्येति नः श्रुतम् ॥ ८.६१॥
८.६२/१मुनय ऊचुः । सगरस्यात्मजा वीराः कथं जाता महाबलाः ।
८.६२/२विक्रान्ताः षष्टिसाहस्रा विधिना केन सत्तम ॥ ८.६२॥
८.६३/१लोमहर्षण उवाच । द्वे भार्ये सगरस्यास्तां तपसा दग्धकिल्बिषे ।
८.६३/२ज्येष्ठा विदर्भदुहिता केशिनी नाम नामतः ॥ ८.६३॥
८.६४/१कनीयसी तु महती पत्नी परमधर्मिणी ।
८.६४/२अरिष्टनेमिदुहिता रूपेणाप्रतिमा भुवि ॥ ८.६४॥
८.६५/१और्वस्ताभ्यां वरं प्रादात् तद् बुध्यध्वं द्विजोत्तमाः ।
८.६५/२षष्टिं पुत्रसहस्राणि गृह्णात्वेका नितम्बिनी ॥ ८.६५॥
८.६६/१एकं वंशधरं त्वेका यथेष्टं वरयत्विति ।
८.६६/२तत्रैका जगृहे पुत्रान् षष्टिसाहस्रसम्मितान् ॥ ८.६६॥
८.६७/१एकं वंशधरं त्वेका तथेत्याह ततो मुनिः ।
८.६७/२राजा पञ्चजनो नाम बभूव स महाद्युतिः ॥ ८.६७॥
८.६८/१इतरा सुषुवे तुम्बीं बीजपूर्णामिति श्रुतिः ।

८.६८/२तत्र षष्टिसहस्राणि गर्भास्ते तिलसम्मिताः ॥ ८.६८॥

८.६९/१सम्बभूवुर्यथाकालं ववृधुश्च यथासुखम् ।

८.६९/२घृतपूर्णेषु कुम्भेषु तान् गर्भान् निदधे ततः ॥ ८.६९॥

८.७०/१धात्रीश्चैकैकशः प्रादात् तावतीः पोषणे नृपः ।

८.७०/२ततो दशसु मासेषु समुत्तस्थुर्यथाक्रमम् ॥ ८.७०॥

८.७१/१कुमारास्ते यथाकालं सगरप्रीतिवर्धनाः ।

८.७१/२षष्टिपुत्रसहस्राणि तस्यैवमभवन् द्विजाः ॥ ८.७१॥

८.७२/१गर्भाद् अलाबूमध्याद् वै जातानि पृथिवीपतेः ।

८.७२/२तेषां नारायणं तेजः प्रविष्टानां महात्मनाम् ॥ ८.७२॥

८.७३/१एकः पञ्चजनो नाम पुत्रो राजा बभूव ह ।

८.७३/२शूरः पञ्चजनस्यासीद् अंशुमान् नाम वीर्यवान् ॥ ८.७३॥

८.७४/१दिलीपस्तस्य तनयः खट्वाङ्ग इति विश्रुतः ।

८.७४/२येन स्वर्गाद् इहागत्य मुहूर्तं प्राप्य जीवितम् ॥ ८.७४॥

८.७५/१त्रयोऽभिसंधिता लोका बुद्ध्या सत्येन चानघाः ।

८.७५/२दिलीपस्य तु दायादो महाराजो भगीरथः ॥ ८.७५॥

८.७६/१यः स गङ्गां सरिच्छ्रेष्ठामवातारयत प्रभुः ।

८.७६/२समुद्रमानयच्चैनां दुहितृत्वेऽप्यकल्पयत् ॥ ८.७६॥

८.७७/१तस्माद् भागीरथी गङ्गा कथ्यते वंशचिन्तकैः ।

८.७७/२भगीरथसुतो राजा श्रुत इत्यभिविश्रुतः ॥ ८.७७॥

८.७८/१नाभागस्तु श्रुतस्यासीत् पुत्रः परमधार्मिकः ।

८.७८/२अम्बरीषस्तु नाभागिः सिन्धुद्वीपपिताभवत् ॥ ८.७८॥

८.७९/१अयुताजित् तु दायादः सिन्धुद्वीपस्य वीर्यवान् ।

८.७९/२अयुताजित्सुतस्त्वासीद् ऋतुपर्णो महायशाः ॥ ८.७९॥

८.८०/१दिव्याक्षहृदयज्ञो वै राजा नलसखो बली ।

८.८०/२ऋतुपर्णसुतस्त्वासीद् आर्तपर्णिर्महायशाः ॥ ८.८०॥

८.८१/१सुदासस्तस्य तनयो राजा इन्द्रसखोऽभवत् ।

८.८१/२सुदासस्य सुतः प्रोक्तः सौदासो नाम पार्थिवः ॥ ८.८१॥

८.८२/१ख्यातः कल्माषपादो वै राजा मित्रसहोऽभवत् ।

८.८२/२कल्माषपादस्य सुतः सर्वकर्मेति विश्रुतः ॥ ८.८२॥

८.८३/१अनरण्यस्तु पुत्रोऽभूद् विश्रुतः सर्वकर्मणः ।

८.८३/२अनरण्यसुतो निघ्नो निघ्नतो द्वौ बभूवतुः ॥ ८.८३॥

८.८४/१अनमित्रो रघुश्चैव पार्थिवर्षभसत्तमौ ।
८.८४/२अनमित्रसुतो राजा विद्वान् दुलिदुहोऽभवत् ॥ ८.८४॥
८.८५/१दिलीपस्तनयस्तस्य रामस्य प्रपितामहः ।
८.८५/२दीर्घबाहुर्दिलीपस्य रघुर्नाम्ना सुतोऽभवत् ॥ ८.८५॥
८.८६/१अयोध्यायां महाराजो यः पुरासीन् महाबलः ।
८.८६/२अजस्तु राघवो जज्ञे तथा दशरथोऽप्यजात् ॥ ८.८६॥
८.८७/१रामो दशरथाज्जज्ञे धर्मात्मा सुमहायशाः ।
८.८७/२रामस्य तनयो जज्ञे कुश इत्यभिसंज्ञितः ॥ ८.८७॥
८.८८/१अतिथिस्तु कुशाज्जज्ञे धर्मात्मा सुमहायशाः ।
८.८८/२अतिथेस्त्वभवत् पुत्रो निषधो नाम वीर्यवान् ॥ ८.८८॥
८.८९/१निषधस्य नलः पुत्रो नभः पुत्रो नलस्य च ।
८.८९/२नभस्य पुण्डरीकस्तु क्षेमधन्वा ततः स्मृतः ॥ ८.८९॥
८.९०/१क्षेमधन्वसुतस्त्वासीद् देवानीकः प्रतापवान् ।
८.९०/२आसीद् अहीनगुर्नाम देवानीकात्मजः प्रभुः ॥ ८.९०॥
८.९१/१अहीनगोस्तु दायादः सुधन्वा नाम पार्थिवः ।
८.९१/२सुधन्वनः सुतश्चापि ततो जज्ञे शलो नृपः ॥ ८.९१॥
८.९२/१उक्थो नाम स धर्मात्मा शलपुत्रो बभूव ह ।
८.९२/२वज्रनाभः सुतस्तस्य नलस्तस्य महात्मनः ॥ ८.९२॥
८.९३/१नलौ द्वावेव विख्यातौ पुराणे मुनिसत्तमाः ।
८.९३/२वीरसेनात्मजश्चैव यश्चेक्ष्वाकुकुलोद्वहः ॥ ८.९३॥
८.९४/१इक्ष्वाकुवंशप्रभवाः प्राधान्येन प्रकीर्तिताः ।
८.९४/२एते विवस्वतो वंशे राजानो भूरितेजसः ॥ ८.९४॥
८.९५/१पठन् सम्यग् इमां सृष्टिमादित्यस्य विवस्वतः ।
८.९५/२श्राद्धदेवस्य देवस्य प्रजानां पुष्टिदस्य च ।
८.९५/३प्रजावान् एति सायुज्यमादित्यस्य विवस्वतः ॥ ८.९५॥
९.१/१लोमहर्षण उवाच । पिता सोमस्य भो विप्रा जज्ञेऽत्रिर्भगवान् ऋषिः ।
९.१/२ब्रह्मणो मानसात् पूर्वं प्रजासर्गं विधित्सतः ॥ ९.१॥
९.२/१अनुत्तरं नाम तपो येन तप्तं हि तत् पुरा ।
९.२/२त्रीणि वर्षसहस्राणि दिव्यानीति हि नः श्रुतम् ॥ ९.२॥
९.३/१ऊर्ध्वमाचक्रमे तस्य रेतः सोमत्वमीयिवत् ।
९.३/२नेत्राभ्यां वारि सुस्राव दशधा द्योतयन् दिशः ॥ ९.३॥

९.४/१तं गर्भं विधिनादिष्टा दश देव्यो दधुस्ततः ।
९.४/२समेत्य धारयामासुर्न च ताः समशक्नुवन् ॥ ९.४॥
९.५/१यदा न धारणे शक्तास्तस्य गर्भस्य ता दिशः ।
९.५/२ततस्ताभिः स त्यक्तस्तु निपपात वसुंधराम् ॥ ९.५॥
९.६/१पतितं सोममालोक्य ब्रह्मा लोकपितामहः ।
९.६/२रथमारोपयामास लोकानां हितकाम्यया ॥ ९.६॥
९.७/१तस्मिन् निपतिते देवाः पुत्रेऽत्रेः परमात्मनि ।
९.७/२तुष्टुवुर्ब्रह्मणः पुत्रास्तथान्ये मुनिसत्तमाः ॥ ९.७॥
९.८/१तस्य संस्तूयमानस्य तेजः सोमस्य भास्वतः ।
९.८/२आप्यायनाय लोकानां भावयामास सर्वतः ॥ ९.८॥
९.९/१स तेन रथमुख्येन सागरान्तां वसुंधराम् ।
९.९/२त्रिःसप्तकृत्वोऽतियशाश्चकाराभिप्रदक्षिणाम् ॥ ९.९॥
९.१०/१तस्य यच्चरितं तेजः पृथिवीमन्वपद्यत ।
९.१०/२ओषध्यस्ताः समुद्भूता याभिः संधार्यते जगत् ॥ ९.१०॥
९.११/१स लब्धतेजा भगवान् संस्तवैश्च स्वकर्मभिः ।
९.११/२तपस्तेपे महाभागः पद्मानां दर्शनाय सः ॥ ९.११॥
९.१२/१ततस्तस्मै ददौ राज्यं ब्रह्मा ब्रह्मविदां वरः ।
९.१२/२बीजौषधीनां विप्राणामपां च मुनिसत्तमाः ॥ ९.१२॥
९.१३/१स तत् प्राप्य महाराज्यं सोमः सौम्यवतां वरः ।
९.१३/२समाजह्रे राजसूयं सहस्रशतदक्षिणम् ॥ ९.१३॥
९.१४/१दक्षिणामददात् सोमस्त्रींल्लोकान् इति नः श्रुतम् ।
९.१४/२तेभ्यो ब्रह्मर्षिमुख्येभ्यः सदस्येभ्यश्च भो द्विजाः ॥ ९.१४॥
९.१५/१हिरण्यगर्भो ब्रह्मात्रिर्भृगुश्च ऋत्विजोऽभवत् ।
९.१५/२सदस्योऽभूद् धरिस्तत्र मुनिभिर्बहुभिर्वृतः ॥ ९.१५॥
९.१६/१तं सिनीश्च कुहूश्चैव द्युतिः पुष्टिः प्रभा वसुः ।
९.१६/२कीर्तिर्धृतिश्च लक्ष्मीश्च नव देव्यः सिषेविरे ॥ ९.१६॥
९.१७/१प्राप्यावभृथमप्यग्र्यं सर्वदेवर्षिपूजितः ।
९.१७/२विरराजाधिराजेन्द्रो दशधा भासयन् दिशः ॥ ९.१७॥
९.१८/१तस्य तत् प्राप्य दुष्प्राप्यमैश्वर्यम् ऋषिसत्कृतम् ।
९.१८/२विबभ्राम मतिस्ताता+ ।विनयाद् अनयाहृता ॥ ९.१८॥
९.१९/१बृहस्पतेः स वै भार्यामैश्वर्यमदमोहितः ।

९.१९/२जहार तरसा सोमो विमत्याङ्गिरसः सुतम् ॥ ९.१९॥
९.२०/१स याच्यमानो देवैश्च तथा देवर्षिभिर्मुहुः ।
९.२०/२नैव व्यसर्जयत् तारां तस्माऐ अङ्गिरसे तदा ॥ ९.२०॥
९.२१/१उशना तस्य जग्राह् पार्ष्णिमङ्गिरसस्तदा ।
९.२१/२रुद्रश्च पार्ष्णिं जग्राह गृहीत्वाजगवं धनुः ॥ ९.२१॥
९.२२/१तेन ब्रह्मशिरो नाम परमास्त्रं महात्मना ।
९.२२/२उद्दिश्य देवान् उत्सृष्टं येनैषां नाशितं यशः ॥ ९.२२॥
९.२३/१तत्र तद् युद्धमभवत् प्रख्यातं तारकामयम् ।
९.२३/२देवानां दानवानां च लोकक्षयकरं महत् ॥ ९.२३॥
९.२४/१तत्र शिष्टास्तु ये देवास्तुषिताश्चैव ये द्विजाः ।
९.२४/२ब्रह्माणं शरणं जग्मुरादिदेवं सनातनम् ॥ ९.२४॥
९.२५/१तदा निवार्योशनसं तं वै रुद्रं च शंकरम् ।
९.२५/२ददावङ्गिरसे तारां स्वयमेव पितामहः ॥ ९.२५॥
९.२६/१तामन्तःप्रसवां दृष्ट्वा क्रुद्धः प्राह बृहस्पतिः ।
९.२६/२मदीयायां न ते योनौ गर्भो धार्यः कथंचन ॥ ९.२६॥
९.२७/१इषीकास्तम्बमासाद्य गर्भं सा चोत्ससर्ज ह ।
९.२७/२जातमात्रः स भगवान् देवानामाक्षिपद् वपुः ॥ ९.२७॥
९.२८/१ततः संशयमापन्नास्तारामूचुः सुरोत्तमाः ।
९.२८/२सत्यं ब्रूहि सुतः कस्य सोमस्याथ बृहस्पतेः ॥ ९.२८॥
९.२९/१पृच्छ्यमाना यदा देवैर्नाह सा विबुधान् किल ।
९.२९/२तदा तां शप्तुमारब्धः कुमारो दस्युहन्तमः ॥ ९.२९॥
९.३०/१तं निवार्य ततो ब्रह्मा तारां पप्रच्छ संशयम् ।
९.३०/२यद् अत्र तथ्यं तद् ब्रूहि तारे कस्य सुतस्त्वयम् ॥ ९.३०॥
९.३१/१उवाच प्राञ्जलिः सा तं सोमस्येति पितामहम् ।
९.३१/२तदा तं मूर्ध्नि चाघ्राय सोमो राजा सुतं प्रति ॥ ९.३१॥
९.३२/१बुध इत्यकरोन् नाम तस्य बालस्य धीमतः ।
९.३२/२प्रतिकूलं च गगने समभ्युत्तिष्ठते बुधः ॥ ९.३२॥
९.३३/१उत्पादयामास तदा पुत्रं वैराजपुत्रिकम् ।
९.३३/२तस्यापत्यं महातेजा बभूवैलः पुरूरवाः ॥ ९.३३॥
९.३४/१उर्वश्यां जज्ञिरे यस्य पुत्राः सप्त महात्मनः ।
९.३४/२एतत् सोमस्य वो जन्म कीर्तितं कीर्तिवर्धनम् ॥ ९.३४॥

९.३५/१वंशमस्य मुनिश्रेष्ठाः कीर्त्यमानं निबोधत ।
९.३५/२धन्यमायुष्यमारोग्यं पुण्यं संकल्पसाधनम् ॥ ९.३५॥
९.३६/१सोमस्य जन्म श्रुत्वैव पापेभ्यो विप्रमुच्यते ॥ ९.३६॥
१०.१/१लोमहर्षण उवाच । बुधस्य तु मुनिश्रेष्ठा विद्वान् पुत्रः पुरूरवाः ।
१०.१/२तेजस्वी दानशीलश्च यज्वा विपुलदक्षिणः ॥ १०.१॥
१०.२/१ब्रह्मवादी पराक्रान्तः शत्रुभिर्युधि दुर्दमः ।
१०.२/२आहर्ता चाग्निहोत्रस्य यज्ञानां च महीपतिः ॥ १०.२॥
१०.३/१सत्यवादी पुण्यमतिः सम्यक्संवृतमैथुनः ।
१०.३/२अतीव त्रिषु लोकेषु यशसाप्रतिमः सदा ॥ १०.३॥
१०.४/१तं ब्रह्मवादिनं शान्तं धर्मज्ञं सत्यवादिनम् ।
१०.४/२उर्वशी वरयामास हित्वा मानं यशस्विनी ॥ १०.४॥
१०.५/१तया सहावसद् राजा दश वर्षाणि पञ्च च ।
१०.५/२षट् पञ्च सप्त चाष्टौ च दश चाष्टौ च भो द्विजाः ॥ १०.५॥
१०.६/१वने चैत्ररथे रम्ये तथा मन्दाकिनीतटे ।
१०.६/२अलकायां विशालायां नन्दने च वनोत्तमे ॥ १०.६॥
१०.७/१उत्तरान् स कुरून् प्राप्य मनोरमफलद्रुमान् ।
१०.७/२गन्धमादनपादेषु मेरुशृङ्गे तथोत्तरे ॥ १०.७॥
१०.८/१एतेषु वनमुख्येषु सुरैराचरितेषु च ।
१०.८/२उर्वश्या सहितो राजा रेमे परमया मुदा ॥ १०.८॥
१०.९/१देशे पुण्यतमे चैव महर्षिभिरभिष्टुते ।
१०.९/२राज्यं स कारयामास प्रयागे पृथिवीपतिः ॥ १०.९॥
१०.१०/१एवम्प्रभावो राजासीद् ऐलस्तु नरसत्तमः ।
१०.१०/२उत्तरे जाह्नवीतीरे प्रतिष्ठाने महायशाः ॥ १०.१०॥
१०.११/१लोमहर्षण उवाच । ऐलपुत्रा बभूवुस्ते सप्त देवसुतोपमाः ।
१०.११/२गन्धर्वलोके विदिता आयुर्धीमान् अमावसुः ॥ १०.११॥
१०.१२/१विश्वायुश्चैव धर्मात्मा श्रुतायुश्च तथापरः ।
१०.१२/२दृढायुश्च वनायुश्च बह्वायुश्चोर्वशीसुताः ॥ १०.१२॥
१०.१३/१अमावसोस्तु दायादो भीमो राजाथ राजराट् ।
१०.१३/२श्रीमान् भीमस्य दायादो राजासीत् काञ्चनप्रभः ॥ १०.१३॥
१०.१४/१विद्वांस्तु काञ्चनस्यापि सुहोत्रोऽभून् महाबलः ।
१०.१४/२सुहोत्रस्याभवज्जह्नुः केशिन्या गर्भसम्भवः ॥ १०.१४॥

१०.१५/१आजह्रे यो महत् सत्रं सर्पमेधं महामखम् ।
१०.१५/२पतिलोभेन यं गङ्गा पतित्वेन ससार ह ॥ १०.१५॥
१०.१६/१नेच्छतः प्लावयामास तस्य गङ्गा तदा सदः ।
१०.१६/२स तया प्लावितं दृष्ट्वा यज्ञवाटं समन्ततः ॥ १०.१६॥
१०.१७/१सौहोत्रिरशपद् गङ्गां क्रुद्धो राजा द्विजोत्तमाः ।
१०.१७/२एष ते विफलं यत्नं पिबन् अम्भः करोम्यहम् ॥ १०.१७॥
१०.१८/१अस्य गङ्गेऽवलेपस्य सद्यः फलमवाप्नुहि ।
१०.१८/२जह्नुराजर्षिणा पीतां गङ्गां दृष्ट्वा महर्षयः ॥ १०.१८॥
१०.१९/१उपनिन्युर्महाभागां दुहितृत्वेन जाह्नवीम् ।
१०.१९/२युवनाश्वस्य पुत्रीं तु कावेरीं जह्नुरावहत् ॥ १०.१९॥
१०.२०/१युवनाश्वस्य शापेन गङ्गार्धेन विनिर्गता ।
१०.२०/२कावेरीं सरितां श्रेष्ठां जह्नोर्भार्यामनिन्दिताम् ॥ १०.२०॥
१०.२१/१जह्नुस्तु दयितं पुत्रं सुनद्यं नाम धार्मिकम् ।
१०.२१/२कावेर्यां जनयामास अजकस्तस्य चात्मजः ॥ १०.२१॥
१०.२२/१अजकस्य तु दायादो बलाकाश्वो महीपतिः ।
१०.२२/२बभूव मृगयाशीलः कुशस्तस्यात्मजोऽभवत् ॥ १०.२२॥
१०.२३/१कुशपुत्रा बभूवुर्हि चत्वारो देववर्चसः ।
१०.२३/२कुशिकः कुशनाभश्च कुशाम्बो मूर्तिमांस्तथा ॥ १०.२३॥
१०.२४/१बल्लवैः सह संवृद्धो राजा वनचरः सदा ।
१०.२४/२कुशिकस्तु तपस्तेपे पुत्रमिन्द्रसमं प्रभुः ॥ १०.२४॥
१०.२५/१लभेयमिति तं शक्रस्त्रासाद् अभ्येत्य जज्ञिवान् ।
१०.२५/२पूर्णे वर्षसहस्रे वै ततः शक्रो ह्यपश्यत ॥ १०.२५॥
१०.२६/१अत्युग्रतपसं दृष्ट्वा सहस्राक्षः पुरंदरः ।
१०.२६/२समर्थः पुत्रजनने स्वयमेवास्य शाश्वतः ॥ १०.२६॥
१०.२७/१पुत्रार्थं कल्पयामास देवेन्द्रः सुरसत्तमः ।
१०.२७/२स गाधिरभवद् राजा मघवान् कौशिकः स्वयम् ॥ १०.२७॥
१०.२८/१पौरा यस्याभवद् भार्या गाधिस्तस्यामजायत ।
१०.२८/२गाधेः कन्या महाभागा नाम्ना सत्यवती शुभा ॥ १०.२८॥
१०.२९/१तां गाधिः काव्यपुत्राय ऋचीकाय ददौ प्रभुः ।
१०.२९/२तस्याः प्रीतः स वै भर्ता भार्गवो भृगुनन्दनः ॥ १०.२९॥
१०.३०/१पुत्रार्थं साधयामास चरुं गाधेस्तथैव च ।

१०.३०/२उवाचाहूय तां भार्याम् ऋचीको भार्गवस्तदा ॥ १०.३०॥
१०.३१/१उपयोज्यश्चरुरयं त्वया मात्रा स्वयं शुभे ।
१०.३१/२तस्यां जनिष्यते पुत्रो दीप्तिमान् क्षत्रियर्षभः ॥ १०.३१॥
१०.३२/१अजेयः क्षत्रियैर्लोके क्षत्रियर्षभसूदनः ।
१०.३२/२तवापि पुत्रं कल्याणि धृतिमन्तं तपोधनम् ॥ १०.३२॥
१०.३३/१शमात्मकं द्विजश्रेष्ठं चरुरेष विधास्यति ।
१०.३३/२एवमुक्त्वा तु तां भार्याम् ऋचीको भृगुनन्दनः ॥ १०.३३॥
१०.३४/१तपस्यभिरतो नित्यमरण्यं प्रविवेश ह ।
१०.३४/२गाधिः सदारस्तु तदा ऋचीकाश्रममभ्यगात् ॥ १०.३४॥
१०.३५/१तीर्थयात्राप्रसङ्गेन सुतां द्रष्टुं नरेश्वरः ।
१०.३५/२चरुद्वयं गृहीत्वा सा ऋषेः सत्यवती तदा ॥ १०.३५॥
१०.३६/१चरुमादाय यत्नेन सा तु मात्रे न्यवेदयत् ।
१०.३६/२माता तु तस्या दैवेन दुहित्रे स्वं चरुं ददौ ॥ १०.३६॥
१०.३७/१तस्याश्चरुमथाज्ञानाद् आत्मसंस्थं चकार ह ।
१०.३७/२अथ सत्यवती सर्वं क्षत्रियान्तकरं तदा ॥ १०.३७॥
१०.३८/१धारयामास दीप्तेन वपुषा घोरदर्शना ।
१०.३८/२ताम् ऋचीकस्ततो दृष्ट्वा योगेनाभ्युपसृत्य च ॥ १०.३८॥
१०.३९/१ततोऽब्रवीद् द्विजश्रेष्ठः स्वां भार्यां वरवर्णिनीम् ।
१०.३९/२मात्रासि वञ्चिता भद्रे चरुव्यत्यासहेतुना ॥ १०.३९॥
१०.४०/१जनयिष्यति हि पुत्रस्ते क्रूरकर्मातिदारुणः ।
१०.४०/२भ्राता जनिष्यते चापि ब्रह्मभूतस्तपोधनः ॥ १०.४०॥
१०.४१/१विश्वं हि ब्रह्म तपसा मया तस्मिन् समर्पितम् ।
१०.४१/२एवमुक्ता महाभागा भर्त्रा सत्यवती तदा ॥ १०.४१॥
१०.४२/१प्रसादयामास पतिं पुत्रो मे नेदृशो भवेत् ।
१०.४२/२ब्राह्मणापसदस्त्वत्त इत्युक्तो मुनिरब्रवीत् ॥ १०.४२॥
१०.४३/१ऋचीक उवाच । नैष संकल्पितः कामो मया भद्रे तथास्त्विति ।
१०.४३/२उग्रकर्मा भवेत् पुत्रः पितुर्मातुश्च कारणात् ॥ १०.४३॥
१०.४४/१पुनः सत्यवती वाक्यमेवमुक्त्वाब्रवीद् इदम् ।
१०.४४/२इच्छंल्लोकान् अपि मुने सृजेथाः किं पुनः सुतम् ॥ १०.४४॥
१०.४५/१शमात्मकम् ऋजुं त्वं मे पुत्रं दातुमिहार्हसि ।
१०.४५/२काममेवंविधः पौत्रो मम स्यात् तव च प्रभो ॥ १०.४५॥

१०.४६/१यद्यन्यथा न शक्यं वै कर्तुमेतद् द्विजोत्तम ।
१०.४६/२ततः प्रसादमकरोत् स तस्यास्तपसो बलात् ॥ १०.४६॥
१०.४७/१पुत्रे नास्ति विशेषो मे पौत्रे वा वरवर्णिनि ।
१०.४७/२त्वया यथोक्तं वचनं तथा भद्रे भविष्यति ॥ १०.४७॥
१०.४८/१ततः सत्यवती पुत्रं जनयामास भार्गवम् ।
१०.४८/२तपस्यभिरतं दान्तं जमदग्निं समात्मकम् ॥ १०.४८॥
१०.४९/१भृगोर्जगत्यां वंशेऽस्मिञ् ।
१०.४९/२जमदग्निरजायत ।
१०.४९/३सा हि सत्यवती पुण्या सत्यधर्मपरायणा ॥ १०.४९॥
१०.५०/१कौशिकीति समाख्याता प्रवृत्तेयं महानदी ।
१०.५०/२इक्ष्वाकुवंशप्रभवो रेणुर्नाम नराधिपः ॥ १०.५०॥
१०.५१/१तस्य कन्या महाभागा कामली नाम रेणुका ।
१०.५१/२रेणुकायां तु कामल्यां तपोविद्यासमन्वितः ॥ १०.५१॥
१०.५२/१आर्चीको जनयामास जामदग्न्यं सुदारुणम् ।
१०.५२/२सर्वविद्यान्तगं श्रेष्ठं धनुर्वेदस्य पारगम् ॥ १०.५२॥
१०.५३/१रामं क्षत्रियहन्तारं प्रदीप्तमिव पावकम् ।
१०.५३/२और्वस्यैवम् ऋचीकस्य सत्यवत्यां महायशाः ॥ १०.५३॥
१०.५४/१जमदग्निस्तपोवीर्याज्जज्ञे ब्रह्मविदां वरः ।
१०.५४/२मध्यमश्च शुनःशेफः शुनःपुच्छः कनिष्ठकः ॥ १०.५४॥
१०.५५/१विश्वामित्रं तु दायादं गाधिः कुशिकनन्दनः ।
१०.५५/२जनयामास पुत्रं तु तपोविद्याशमात्मकम् ॥ १०.५५॥
१०.५६/१प्राप्य ब्रह्मर्षिसमतां योऽयं ब्रह्मर्षितां गतः ।
१०.५६/२विश्वामित्रस्तु धर्मात्मा नाम्ना विश्वरथः स्मृतः ॥ १०.५६॥
१०.५७/१जज्ञे भृगुप्रसादेन कौशिकाद् वंशवर्धनः ।
१०.५७/२विश्वामित्रस्य च सुता देवरातादयः स्मृताः ॥ १०.५७॥
१०.५८/१प्रख्यातास्त्रिषु लोकेषु तेषां नामान्यतःपरम् ।
१०.५८/२देवरातः कतिश्चैव यस्मात् कात्यायनाः स्मृताः ॥ १०.५८॥
१०.५९/१शालावत्यां हिरण्याक्षो रेणुर्जज्ञेऽथ रेणुकः ।
१०.५९/२सांकृतिर्गालवश्चैव मुद्गलश्चैव विश्रुतः ॥ १०.५९॥
१०.६०/१मधुच्छन्दो जयश्चैव देवलश्च तथाष्टकः ।
१०.६०/२कच्छपो हारितश्चैव विश्वामित्रस्य ते सुताः ॥ १०.६०॥

१०.६१/१तेषां ख्यातानि गोत्राणि कौशिकानां महात्मनाम् ।
१०.६१/२पाणिनो बभ्रवश्चैव ध्यानजप्यास्तथैव च ॥ १०.६१॥
१०.६२/१पार्थिवा देवराताश्च शालङ्कायनबाष्कलाः ।
१०.६२/२लोहिता यमदूताश्च तथा कारूषकाः स्मृताः ॥ १०.६२॥
१०.६३/१पौरवस्य मुनिश्रेष्ठा ब्रह्मर्षेः कौशिकस्य च ।
१०.६३/२सम्बन्धोऽप्यस्य वंशेऽस्मिन् ब्रह्मक्षत्रस्य विश्रुतः ॥ १०.६३॥
१०.६४/१विश्वामित्रात्मजानां तु शुनःशेफोऽग्रजः स्मृतः ।
१०.६४/२भार्गवः कौशिकत्वं हि प्राप्तः स मुनिसत्तमः ॥ १०.६४॥
१०.६५/१विश्वामित्रस्य पुत्रस्तु शुनःशेफोऽभवत् किल ।
१०.६५/२हरिदश्वस्य यज्ञे तु पशुत्वे विनियोजितः ॥ १०.६५॥
१०.६६/१देवैर्दत्तः शुनःशेफो विश्वामित्राय वै पुनः ।
१०.६६/२देवैर्दत्तः स वै यस्माद् देवरातस्ततोऽभवत् ॥ १०.६६॥
१०.६७/१देवरातादयः सप्त विश्वामित्रस्य वै सुताः ।
१०.६७/२दृषद्वतीसुतश्चापि वैश्वामित्रस्तथाष्टकः ॥ १०.६७॥
१०.६८/१अष्टकस्य सुतो लौहिः प्रोक्तो जह्नुगणो मया ।
१०.६८/२अत ऊर्ध्वं प्रवक्ष्यामि वंशमायोर्महात्मनः ॥ १०.६८॥
११.१/१लोमहर्षण उवाच । आयोः पुत्राश्च ते पञ्च सर्वे वीरा महारथाः ।
११.१/२स्वर्भानुतनयायां च प्रभायां जज्ञिरे नृपाः ॥ ११.१॥
११.२/१नहुषः प्रथमं जज्ञे वृद्धशर्मा ततः परम् ।
११.२/२रम्भो रजिरनेनाश्च त्रिषु लोकेषु विश्रुताः ॥ ११.२॥
११.३/१रजिः पुत्रशतानीह जनयामास पञ्च वै ।
११.३/२राजेयमिति विख्यातं क्षत्रमिन्द्रभयावहम् ॥ ११.३॥
११.४/१यत्र दैवासुरे युद्धे समुत्पन्ने सुदारुणे ।
११.४/२देवाश्चैवासुराश्चैव पितामहमथाब्रुवन् ॥ ११.४॥
११.५/१देवासुरा ऊचुः । आवयोर्भगवन् युद्धे को विजेता भविष्यति ।
११.५/२ब्रूहि नः सर्वभूतेश श्रोतुमिच्छाम तत्त्वतः ॥ ११.५॥
११.६/१ब्रह्मोवाच । येषामर्थाय संग्रामे रजिरात्तायुधः प्रभुः ।
११.६/२योत्स्यते ते विजेष्यन्ति त्रींल्लोकान् नात्र संशयः ॥ ११.६॥
११.७/१यतो रजिर्धृतिस्तत्र श्रीश्च तत्र यतो धृतिः ।
११.७/२यतो धृतिश्च श्रीश्चैव धर्मस्तत्र जयस्तथा ॥ ११.७॥
११.८/१ते देवा दानवाः प्रीता देवेनोक्ता रजिं तदा ।

११.८/२अभ्ययुर्जयमिच्छन्तो वृण्वानास्तं नरर्षभम् ॥ ११.८॥
११.९/१स हि स्वर्भानुदौहित्रः प्रभायां समपद्यत ।
११.९/२राजा परमतेजस्वी सोमवंशविवर्धनः ॥ ११.९॥
११.१०/१ते हृष्टमनसः सर्वे रजिं वै देवदानवाः ।
११.१०/२ऊचुरस्मज्जयाय त्वं गृहाण वरकार्मुकम् ॥ ११.१०॥
११.११/१अथोवाच रजिस्तत्र तयोर्वै देवदैत्ययोः ।
११.११/२अर्थज्ञः स्वार्थमुद्दिश्य यशः स्वं च प्रकाशयन् ॥ ११.११॥
११.१२/१रजिरुवाच । यदि दैत्यगणान् सर्वाञ् जित्वा वीर्येण वासवः ।
११.१२/२इन्द्रो भवामि धर्मेण ततो योत्स्यामि संयुगे ॥ ११.१२॥
११.१३/१देवाः प्रथमतो विप्राः प्रतीयुर्हृष्टमानसाः ।
११.१३/२एवं यथेष्टं नृपते कामः सम्पद्यतां तव ॥ ११.१३॥
११.१४/१श्रुत्वा सुरगणानां तु वाक्यं राजा रजिस्तदा ।
११.१४/२पप्रच्छासुरमुख्यांस्तु यथा देवान् अपृच्छत ॥ ११.१४॥
११.१५/१दानवा दर्पसम्पूर्णाः स्वार्थमेवावगम्य ह ।
११.१५/२प्रत्यूचुस्तं नृपवरं साभिमानमिदं वचः ॥ ११.१५॥
११.१६/१दानवा ऊचुः । अस्माकमिन्द्रः प्रह्लादो यस्यार्थे विजयामहे ।
११.१६/२अस्मिंस्तु समरे राजंस्तिष्ठ त्वं राजसत्तम ॥ ११.१६॥
११.१७/१स तथेति ब्रुवन्न् एव देवैरप्यतिचोदितः ।
११.१७/२भविष्यसीन्द्रो जित्वैनं देवैरुक्तस्तु पार्थिवः ॥ ११.१७॥
११.१८/१जघान दानवान् सर्वान् येऽवध्या वज्रपाणिनः ।
११.१८/२स विप्रनष्टां देवानां परमश्रीः श्रियं वशी ॥ ११.१८॥
११.१९/१निहत्य दानवान् सर्वान् आजहार रजिः प्रभुः ।
११.१९/२ततो रजिं महावीर्यं देवैः सह शतक्रतुः ॥ ११.१९॥
११.२०/१रजिपुत्रोऽहमित्युक्त्वा पुनरेवाब्रवीद् वचः ।
११.२०/२इन्द्रोऽसि तात देवानां सर्वेषां नात्र संशयः ॥ ११.२०॥
११.२१/१यस्याहमिन्द्रः पुत्रस्ते ख्यातिं यास्यामि कर्मभिः ।
११.२१/२स तु शक्रवचः श्रुत्वा वञ्चितस्तेन मायया ॥ ११.२१॥
११.२२/१तथैवेत्यब्रवीद् राजा प्रीयमाणः शतक्रतुम् ।
११.२२/२तस्मिंस्तु देवैः सदृशो दिवं प्राप्ते महीपतौ ॥ ११.२२॥
११.२३/१दायाद्यमिन्द्राद् आजह्रू राज्यं तत्तनया रजेः ।
११.२३/२पञ्च पुत्रशतान्यस्य तद् वै स्थानं शतक्रतोः ॥ ११.२३॥

११.२४/१समाक्रामन्त बहुधा स्वर्गलोकं त्रिविष्टपम् ।
११.२४/२ते यदा तु स्वसम्मूढा रागोन्मत्ता विधर्मिणः ॥ ११.२४॥
११.२५/१ब्रह्मद्विषश्च संवृत्ता हतवीर्यपराक्रमाः ।
११.२५/२ततो लेभे स्वमैश्वर्यमिन्द्रः स्थानं तथोत्तमम् ॥ ११.२५॥
११.२६/१हत्वा रजिसुतान् सर्वान् कामक्रोधपरायणान् ।
११.२६/२य इदं च्यावनं स्थानात् प्रतिष्ठानं शतक्रतोः ।
११.२६/३शृणुयाद् धारयेद् वापि न स दौर्गत्यमाप्नुयात् ॥ ११.२६॥
११.२७/१लोमहर्षण उवाच । रम्भोऽनपत्यस्त्वासीच्च वंशं वक्ष्याम्यनेनसः ।
११.२७/२अनेनसः सुतो राजा प्रतिक्षत्रो महायशाः ॥ ११.२७॥
११.२८/१प्रतिक्षत्रसुतश्चासीत् संजयो नाम विश्रुतः ।
११.२८/२संजयस्य जयः पुत्रो विजयस्तस्य चात्मजः ॥ ११.२८॥
११.२९/१विजयस्य कृतिः पुत्रस्तस्य हर्यत्वतः सुतः ।
११.२९/२हर्यत्वतसुतो राजा सहदेवः प्रतापवान् ॥ ११.२९॥
११.३०/१सहदेवस्य धर्मात्मा नदीन इति विश्रुतः ।
११.३०/२नदीनस्य जयत्सेनो जयत्सेनस्य संकृतिः ॥ ११.३०॥
११.३१/१संकृतेरपि धर्मात्मा क्षत्रवृद्धो महायशाः ।
११.३१/२अनेनसः समाख्याताः क्षत्रवृद्धस्य चापरः ॥ ११.३१॥
११.३२/१क्षत्रवृद्धात्मजस्तत्र सुनहोत्रो महायशाः ।
११.३२/२सुनहोत्रस्य दायादास्त्रयः परमधार्मिकाः ॥ ११.३२॥
११.३३/१काशः शलश्च द्वावेतौ तथा गृत्समदः प्रभुः ।
११.३३/२पुत्रो गृत्समदस्यापि शुनको यस्य शौनकः ॥ ११.३३॥
११.३४/१ब्राह्मणाः क्षत्रियाश्चैव वैश्याः शूद्रास्तथैव च ।
११.३४/२शलात्मज आर्ष्टिसेणस्तनयस्तस्य काश्यपः ॥ ११.३४॥
११.३५/१काशस्य काशिपो राजा पुत्रो दीर्घतपास्तथा ।
११.३५/२धनुस्तु दीर्घतपसो विद्वान् धन्वन्तरिस्ततः ॥ ११.३५॥
११.३६/१तपसोऽन्ते सुमहतो जातो वृद्धस्य धीमतः ।
११.३६/२पुनर्धन्वन्तरिर्देवो मानुषेष्विह जन्मनि ॥ ११.३६॥
११.३७/१तस्य गेहे समुत्पन्नो देवो धन्वन्तरिस्तदा ।
११.३७/२काशिराजो महाराजः सर्वरोगप्रणाशनः ॥ ११.३७॥
११.३८/१आयुर्वेदं भरद्वाजात् प्राप्येह स भिषक्क्रियः ।

११.३८/२तमष्टधा पुनर्व्यस्य शिष्येभ्यः प्रत्यपादयत् ॥ ११.३८॥
११.३९/१धन्वन्तरेस्तु तनयः केतुमान् इति विश्रुतः ।
११.३९/२अथ केतुमतः पुत्रो वीरो भीमरथः स्मृतः ॥ ११.३९॥
११.४०/१पुत्रो भीमरथस्यापि दिवोदासः प्रजेश्वरः ।
११.४०/२दिवोदासस्तु धर्मात्मा वाराणस्यधिपोऽभवत् ॥ ११.४०॥
११.४१/१एतस्मिन्न् एव काले तु पुरीं वाराणसीं द्विजाः ।
११.४१/२शून्यां निवेशयामास क्षेमको नाम राक्षसः ॥ ११.४१॥
११.४२/१शप्ता हि सा मतिमता निकुम्भेन महात्मना ।
११.४२/२शून्या वर्षसहस्रं वै भवित्री तु न संशयः ॥ ११.४२॥
११.४३/१तस्यां हि शप्तमात्रायां दिवोदासः प्रजेश्वरः ।
११.४३/२विषयान्ते पुरीं रम्यां गोमत्यां संन्यवेशयत् ॥ ११.४३॥
११.४४/१भद्रश्रेण्यस्य पूर्वं तु पुरी वाराणसी अभूत् ।
११.४४/२भद्रश्रेण्यस्य पुत्राणां शतमुत्तमधन्विनाम् ॥ ११.४४॥
११.४५/१हत्वा निवेशयामास दिवोदासो नराधिपः ।
११.४५/२भद्रश्रेण्यस्य तद् राज्यं हृतं येन बलीयसा ॥ ११.४५॥
११.४६/१भद्रश्रेण्यस्य पुत्रस्तु दुर्दमो नाम विश्रुतः ।
११.४६/२दिवोदासेन बालेति घृणया स विसर्जितः ॥ ११.४६॥
११.४७/१हैहयस्य तु दायाद्यं हृतवान् वै महीपतिः ।
११.४७/२आजह्रे पितृदायाद्यं दिवोदासहृतं बलात् ॥ ११.४७॥
११.४८/१भद्रश्रेण्यस्य पुत्रेण दुर्दमेन महात्मना ।
११.४८/२वैरस्यान्तो महाभागाः कृतश्चात्मीयतेजसा ॥ ११.४८॥
११.४९/१दिवोदासाद् दृषद्वत्यां वीरो जज्ञे प्रतर्दनः ।
११.४९/२तेन बालेन पुत्रेण प्रहृतं तु पुनर्बलम् ॥ ११.४९॥
११.५०/१प्रतर्दनस्य पुत्रौ द्वौ वत्सभर्गौ सुविश्रुतौ ।
११.५०/२वत्सपुत्रो ह्यलर्कस्तु संनतिस्तस्य चात्मजः ॥ ११.५०॥
११.५१/१अलर्कस्तस्य पुत्रस्तु ब्रह्मण्यः सत्यसंगरः ।
११.५१/२अलर्कं प्रति राजर्षिं श्लोको गीतः पुरातनैः ॥ ११.५१॥
११.५२/१षष्टिर्वर्षसहस्राणि षष्टिर्वर्षशतानि च ।
११.५२/२युवा रूपेण सम्पन्नः प्राग् आसीच्च कुलोद्वहः ॥ ११.५२॥
११.५३/१लोपामुद्राप्रसादेन परमायुरवाप्तवान् ।
११.५३/२तस्यासीत् सुमहद् राज्यं रूपयौवनशालिनः ॥ ११.५३॥

११.५४/१शापस्यान्ते महाबाहुर्हत्वा क्षेमकराक्षसम् ।

११.५४/२रम्यां निवेशयामास पुरीं वाराणसीं पुनः ॥ ११.५४॥

११.५५/१संनतेरपि दायादः सुनीथो नाम धार्मिकः ।

११.५५/२सुनीथस्य तु दायादः क्षेमो नाम महायशाः ॥ ११.५५॥

११.५६/१क्षेमस्य केतुमान् पुत्रः सुकेतुस्तस्य चात्मजः ।

११.५६/२सुकेतोस्तनयश्चापि धर्मकेतुरिति स्मृतः ॥ ११.५६॥

११.५७/१धर्मकेतोस्तु दायादः सत्यकेतुर्महारथः ।

११.५७/२सत्यकेतुसुतश्चापि विभुर्नाम प्रजेश्वरः ॥ ११.५७॥

११.५८/१आनर्तस्तु विभोः पुत्रः सुकुमारश्च तत्सुतः ।

११.५८/२सुकुमारस्य पुत्रस्तु धृष्टकेतुः सुधार्मिकः ॥ ११.५८॥

११.५९/१धृष्टकेतोस्तु दायादो वेणुहोत्रः प्रजेश्वरः ।

११.५९/२वेणुहोत्रसुतश्चापि भार्गो नाम प्रजेश्वरः ॥ ११.५९॥

११.६०/१वत्सस्य वत्सभूमिस्तु भार्गभूमिस्तु भार्गजः ।

११.६०/२एते त्वङ्गिरसः पुत्रा जाता वंशेऽथ भार्गव ॥ ११.६०॥

११.६१/१ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्यास्त्रयः पुत्राः सहस्रशः ।

११.६१/२इत्येते काश्यपाः प्रोक्ता नहुषस्य निबोधत ॥ ११.६१॥

१२.१/१लोमहर्षण उवाच । उत्पन्नाः पितृकन्यायां विरजायां महौजसः ।

१२.१/२नहुषस्य तु दायादाः षड् इन्द्रोपमतेजसः ॥ १२.१॥

१२.२/१यतिर्ययातिः संयातिर्।

१२.२/२आयातिः पार्श्वकोऽभवत् ।

१२.२/३यतिर्ज्येष्ठस्तु तेषां वै ययातिस्तु ततः परम् ॥ १२.२॥

१२.३/१ककुत्स्थकन्यां गां नाम लेभे परमधार्मिकः ।

१२.३/२यतिस्तु मोक्षमास्थाय ब्रह्मभूतोऽभवन् मुनिः ॥ १२.३॥

१२.४/१तेषां ययातिः पञ्चानां विजित्य वसुधामिमाम् ।

१२.४/२देवयानीमुशनसः सुतां भार्यामवाप सः ॥ १२.४॥

१२.५/१शर्मिष्ठामासुरीं चैव तनयां वृषपर्वणः ।

१२.५/२यदुं च तुर्वसुं चैव देवयानी व्यजायत ॥ १२.५॥

१२.६/१द्रुह्यं चानुं च पुरुं च शर्मिष्ठा वार्षपर्वणी ।

१२.६/२तस्मै शक्रो ददौ प्रीतो रथं परमभास्वरम् ॥ १२.६॥

१२.७/१अङ्गदं काञ्चनं दिव्यं दिव्यैः परमवाजिभिः ।

१२.७/२युक्तं मनोजवैः शुभ्रैर्येन कार्यं समुद्वहन् ॥ १२.७॥

१२.८/१स तेन रथमुख्येन षड्रात्रेणाजयन् महीम् ।
१२.८/२ययातिर्युधि दुर्धर्षस्तथा देवान् सदानवान् ॥ १२.८॥
१२.९/१सरथः कौरवाणां तु सर्वेषामभवत् तदा ।
१२.९/२संवर्तवसुनाम्नस्तु कौरवाञ्जनमेजयात् ॥ १२.९॥
१२.१०/१कुरोः पुत्रस्य राजेन्द्र+ ।राज्ञः पारीक्षितस्य ह ।
१२.१०/२जगाम स रथो नाशं शापाद् गर्गस्य धीमतः ॥ १२.१०॥
१२.११/१गर्गस्य हि सुतं बालं स राजा जनमेजयः ।
१२.११/२कालेन हिंसयामास ब्रह्महत्यामवाप सः ॥ १२.११॥
१२.१२/१स लोहगन्धी राजर्षिः परिधावन्न् इतस्ततः ।
१२.१२/२पौरजानपदैस्त्यक्तो न लेभे शर्म कर्हिचित् ॥ १२.१२॥
१२.१३/१ततः स दुःखसंतप्तो नालभत् संविदं क्वचित् ।
१२.१३/२विप्रेन्द्रं शौनकं राजा शरणं प्रत्यपद्यत ॥ १२.१३॥
१२.१४/१याजयामास च ज्ञानी शौनको जनमेजयम् ।
१२.१४/२अश्वमेधेन राजानं पावनार्थं द्विजोत्तमाः ॥ १२.१४॥
१२.१५/१स लोहगन्धो व्यनशत् तस्यावभृथमेत्य च ।
१२.१५/२स च दिव्यरथो राज्ञो वशश्चेदिपतेस्तदा ॥ १२.१५॥
१२.१६/१दत्तः शक्रेण तुष्टेन लेभे तस्माद् बृहद्रथः ।
१२.१६/२बृहद्रथात् क्रमेणैव गतो बार्हद्रथं नृपम् ॥ १२.१६॥
१२.१७/१ततो हत्वा जरासंधं भीमस्तं रथमुत्तमम् ।
१२.१७/२प्रददौ वासुदेवाय प्रीत्या कौरवनन्दनः ॥ १२.१७॥
१२.१८/१सप्तद्वीपां ययातिस्तु जित्वा पृथ्वीं ससागराम् ।
१२.१८/२विभज्य पञ्चधा राज्यं पुत्राणां नाहुषस्तदा ॥ १२.१८॥
१२.१९/१ययातिर्दिशि पूर्वस्यां यदुं ज्येष्ठं न्ययोजयत् ।
१२.१९/२मध्ये पुरुं च राजानमभ्यषिञ्चत् स नाहुषः ॥ १२.१९॥
१२.२०/१दिशि दक्षिणपूर्वस्यां तुर्वसुं मतिमान् नृपः ।
१२.२०/२तैरियं पृथिवी सर्वा सप्तद्वीपा सपत्तना ॥ १२.२०॥
१२.२१/१यथाप्रदेशमद्यापि धर्मेण प्रतिपाल्यते ।
१२.२१/२प्रजास्तेषां पुरस्तात् तु वक्ष्यामि मुनिसत्तमाः ॥ १२.२१॥
१२.२२/१धनुर्न्यस्य पृषत्कांश्च पञ्चभिः पुरुषर्षभैः ।
१२.२२/२जरावान् अभवद् राजा भारमावेश्य बन्धुषु ॥ १२.२२॥
१२.२३/१निक्षिप्तशस्त्रः पृथिवीं चचार पृथिवीपतिः ।

१२.२३/२प्रीतिमान् अभवद् राजा ययातिरपराजितः ॥ १२.२३॥
१२.२४/१एवं विभज्य पृथिवीं ययातिर्यदुमब्रवीत् ।
१२.२४/२जरां मे प्रतिगृह्णीष्व पुत्र कृत्यान्तरेण वै ॥ १२.२४॥
१२.२५/१तरुणस्तव रूपेण चरेयं पृथिवीमिमाम् ।
१२.२५/२जरां त्वयि समाधाय तं यदुः प्रत्युवाच ह ॥ १२.२५॥
१२.२६/१यदुरुवाच । अनिर्दिष्टा मया भिक्षा ब्राह्मणस्य प्रतिश्रुता ।
१२.२६/२अनपाकृत्य तां राजन् न ग्रहीष्यामि ते जराम् ॥ १२.२६॥
१२.२७/१जरायां बहवो दोषाः पानभोजनकारिताः ।
१२.२७/२तस्माज्जरां न ते राजन् ग्रहीतुमहमुत्सहे ॥ १२.२७॥
१२.२८/१सन्ति ते बहवः पुत्रा मत्तः प्रियतरा नृप ।
१२.२८/२प्रतिग्रहीतुं धर्मज्ञ पुत्रमन्यं वृणीष्व वै ॥ १२.२८॥
१२.२९/१स एवमुक्तो यदुना राजा कोपसमन्वितः ।
१२.२९/२उवाच वदतां श्रेष्ठो ययातिर्गर्हयन् सुतम् ॥ १२.२९॥
१२.३०/१ययातिरुवाच । क आश्रमस्तवान्योऽस्ति को वा धर्मो विधीयते ।
१२.३०/२मामनादृत्य दुर्बुद्धे यद् अहं तव देशिकः ॥ १२.३०॥
१२.३१/१एवमुक्त्वा यदुं विप्राः शशापैनं स मन्युमान् ।
१२.३१/२अराज्या ते प्रजा मूढ भवित्रीति न संशयः ॥ १२.३१॥
१२.३२/१द्रुह्युं च तुर्वसुं चैवाप्यनुं च द्विजसत्तमाः ।
१२.३२/२एवमेवाब्रवीद् राजा प्रत्याख्यातश्च तैरपि ॥ १२.३२॥
१२.३३/१शशाप तान् अतिक्रुद्धो ययातिरपराजितः ।
१२.३३/२यथावत् कथितं सर्वं मयास्य द्विजसत्तमाः ॥ १२.३३॥
१२.३४/१एवं शप्त्वा सुतान् सर्वांश्चतुरः पुरुपूर्वजान् ।
१२.३४/२तद् एव वचनं राजा पुरुमप्याह भो द्विजाः ॥ १२.३४॥
१२.३५/१तरुणस्तव रूपेण चरेयं पृथिवीमिमाम् ।
१२.३५/२जरां त्वयि समाधाय त्वं पुरो यदि मन्यसे ॥ १२.३५॥
१२.३६/१स जरां प्रतिजग्राह पितुः पुरुः प्रतापवान् ।
१२.३६/२ययातिरपि रूपेण पुरोः पर्यचरन् महीम् ॥ १२.३६॥
१२.३७/१स मार्गमाणः कामानामन्तं नृपतिसत्तमः ।
१२.३७/२विश्वाच्या सहितो रेमे वने चैत्ररथे प्रभुः ॥ १२.३७॥
१२.३८/१यदा च तृप्तः कामेषु भोगेषु च नराधिपः ।
१२.३८/२तदा पुरोः सकाशाद् वै स्वां जरां प्रत्यपद्यत ॥ १२.३८॥

१२.३९/१यत्र गाथा मुनिश्रेष्ठा गीताः किल ययातिना ।
१२.३९/२याभिः प्रत्याहरेत् कामान् सर्वशोऽङ्गानि कूर्मवत् ॥ १२.३९॥
१२.४०/१न जातु कामः कामानामुपभोगेन शाम्यति ।
१२.४०/२हविषा कृष्णवर्त्मेव भूय एवाभिवर्धते ॥ १२.४०॥
१२.४१/१यत् पृथिव्यां व्रीहियवं हिरण्यं पशवः स्त्रियः ।
१२.४१/२नालमेकस्य तत् सर्वमिति कृत्वा न मुह्यति ॥ १२.४१॥
१२.४२/१यदा भावं न कुरुते सर्वभूतेषु पापकम् ।
१२.४२/२कर्मणा मनसा वाचा ब्रह्म सम्पद्यते तदा ॥ १२.४२॥
१२.४३/१यदा तेभ्यो न बिभेति यदा चास्मान् न बिभ्यति ।
१२.४३/२यदा नेच्छति न द्वेष्टि ब्रह्म सम्पद्यते तदा ॥ १२.४३॥
१२.४४/१या दुस्त्यजा दुर्मतिभिर्या न जीर्यति जीर्यतः ।
१२.४४/२योऽसौ प्राणान्तिको रोगस्तां तृष्णां त्यजतः सुखम् ॥ १२.४४॥
१२.४५/१जीर्यन्ति जीर्यतः केशा दन्ता जीर्यन्ति जीर्यतः ।
१२.४५/२धनाशा जीविताशा च जीर्यतोऽपि न जीर्यति ॥ १२.४५॥
१२.४६/१यच्च कामसुखं लोके यच्च दिव्यं महत् सुखम् ।
१२.४६/२तृष्णाक्षयसुखस्यैते नार्हन्ति षोडशीं कलाम् ॥ १२.४६॥
१२.४७/१एवमुक्त्वा स राजर्षिः सदारः प्राविशद् वनम् ।
१२.४७/२कालेन महता चायं चचार विपुलं तपः ॥ १२.४७॥
१२.४८/१भृगुतुङ्गे गतिं प्राप तपसोऽन्ते महायशाः ।
१२.४८/२अनश्नन् देहमुत्सृज्य सदारः स्वर्गमाप्तवान् ॥ १२.४८॥
१२.४९/१तस्य वंशे मुनिश्रेष्ठाः पञ्च राजर्षिसत्तमाः ।
१२.४९/२यैर्व्याप्ता पृथिवी सर्वा सूर्यस्येव गभस्तिभिः ॥ १२.४९॥
१२.५०/१यदोस्तु वंशं वक्ष्यामि शृणुध्वं राजसत्कृतम् ।
१२.५०/२यत्र नारायणो जज्ञे हरिर्वृष्णिकुलोद्वहः ॥ १२.५०॥
१२.५१/१सुस्थः प्रजावान् आयुष्मान् कीर्तिमांश्च भवेन् नरः ।
१२.५१/२ययातिचरितं नित्यमिदं शृण्वन् द्विजोत्तमाः ॥ १२.५१॥
१३.१/१ब्राह्मणा ऊचुः । पुरोर्वंशं वयं सूत श्रोतुमिच्छाम तत्त्वतः ।
१३.१/२द्रुह्यस्यानोर्यदोश्चैव तुर्वसोश्च पृथक् पृथक् ॥ १३.१॥
१३.२/१लोमहर्षण उवाच । शृणुध्वं मुनिशार्दूलाः पुरोर्वंशं महात्मनः ।
१३.२/२विस्तरेणानुपूर्व्या च प्रथमं वदतो मम ॥ १३.२॥
१३.३/१पुरोः पुत्रः सुवीरोऽभून् मनस्युस्तस्य चात्मजः ।

१३.३/२राजा चाभयदो नाम मनस्योरभवत् सुतः ॥ १३.३॥

१३.४/१तथैवाभयदस्यासीत् सुधन्वा नाम पार्थिवः ।

१३.४/२सुधन्वनः सुबाहुश्च रौद्राश्वस्तस्य चात्मजः ॥ १३.४॥

१३.५/१रौद्राश्वस्य दशार्णेयुः कृकणेयुस्तथैव च ।

१३.५/२कक्षेयुस्थण्डिलेयुश्च सन्नतेयुस्तथैव च ॥ १३.५॥

१३.६/१ऋचेयुश्च जलेयुश्च स्थलेयुश्च महाबलः ।

१३.६/२धनेयुश्च वनेयुश्च पुत्रकाश्च दश स्त्रियः ॥ १३.६॥

१३.७/१भद्रा शूद्रा च मद्रा च शलदा मलदा तथा ।

१३.७/२खलदा च ततो विप्रा नलदा सुरसापि च ॥ १३.७॥

१३.८/१तथा गोचपला च स्त्री+ ।रत्नकूटा च ता दश ।

१३.८/२ऋषिर्जातोऽत्रिवंशे च तासां भर्ता प्रभाकरः ॥ १३.८॥

१३.९/१भद्रायां जनयामास सुतं सोमं यशस्विनम् ।

१३.९/२स्वर्भानुना हते सूर्ये पतमाने दिवो महीम् ॥ १३.९॥

१३.१०/१तमोभिभूते लोके च प्रभा येन प्रवर्तिता ।

१३.१०/२स्वस्ति तेऽस्त्विति चोक्त्वा वै पतमानो दिवाकरः ॥ १३.१०॥

१३.११/१वचनात् तस्य विप्रर्षेर्न पपात दिवो महीम् ।

१३.११/२अत्रिश्रेष्ठानि गोत्राणि यश्चकार महातपाः ॥ १३.११॥

१३.१२/१यज्ञेष्वत्रेर्बलं चैव देवैर्यस्य प्रतिष्ठितम् ।

१३.१२/२स तासु जनयामास पुत्रिकास्वात्मकामजान् ॥ १३.१२॥

१३.१३/१दश पुत्रान् महासत्त्वांस्तपस्युग्रे रतांस्तथा ।

१३.१३/२ते तु गोत्रकरा विप्रा ऋषयो वेदपारगाः ॥ १३.१३॥

१३.१४/१स्वस्त्यात्रेया इति ख्याताः किंच त्रिधनवर्जिताः ।

१३.१४/२कक्षेयोस्तनयास्त्वासंस्त्रय एव महारथाः ॥ १३.१४॥

१३.१५/१सभानरश्चाक्षुषश्च परमन्युस्तथैव च ।

१३.१५/२सभानरस्य पुत्रस्तु विद्वान् कालानलो नृपः ॥ १३.१५॥

१३.१६/१कालानलस्य धर्मज्ञः सृञ्जयो नाम वै सुतः ।

१३.१६/२सृञ्जयस्याभवत् पुत्रो वीरो राजा पुरंजयः ॥ १३.१६॥

१३.१७/१जनमेजयो मुनिश्रेष्ठाः पुरंजयसुतोऽभवत् ।

१३.१७/२जनमेजयस्य राजर्षेर्महाशालोऽभवत् सुतः ॥ १३.१७॥

१३.१८/१देवेषु स परिज्ञातः प्रतिष्ठितयशा भुवि ।

१३.१८/२महामना नाम सुतो महाशालस्य विश्रुतः ॥ १३.१८॥

१३.१९/१जज्ञे वीरः सुरगणैः पूजितः सुमहामनाः ।

१३.१९/२महामनास्तु पुत्रौ द्वौ जनयामास भो द्विजाः ॥ १३.१९॥

१३.२०/१उशीनरं च धर्मज्ञं तितिक्षुं च महाबलम् ।

१३.२०/२उशीनरस्य पत्न्यस्तु पञ्च राजर्षिवंशजाः ॥ १३.२०॥

१३.२१/१नृगा कृमिर्नवा दर्वा पञ्चमी च दृषद्वती ।

१३.२१/२उशीनरस्य पुत्रास्तु पञ्च तासु कुलोद्वहाः ॥ १३.२१॥

१३.२२/१तपसा चैव महता जाता वृद्धस्य चात्मजाः ।

१३.२२/२नृगायास्तु नृगः पुत्रः कृम्यां कृमिरजायत ॥ १३.२२॥

१३.२३/१नवायास्तु नवः पुत्रो दर्वायाः सुव्रतोऽभवत् ।

१३.२३/२दृषद्वत्यास्तु संजज्ञे शिबिरौशीनरो नृपः ॥ १३.२३॥

१३.२४/१शिबेस्तु शिबयो विप्रा यौधेयास्तु नृगस्य ह ।

१३.२४/२नवस्य नवराष्ट्रं तु कृमेस्तु कृमिला पुरी ॥ १३.२४॥

१३.२५/१सुव्रतस्य तथाम्बष्ठाः शिबिपुत्रान् निबोधत ।

१३.२५/२शिबेस्तु शिबयः पुत्राश्चत्वारो लोकविश्रुताः ॥ १३.२५॥

१३.२६/१वृषदर्भः सुवीरश्च केकयो मद्रकस्तथा ।

१३.२६/२तेषां जनपदाः स्फीता केकया मद्रकास्तथा ॥ १३.२६॥

१३.२७/१वृषदर्भाः सुवीराश्च तितिक्षोस्तु प्रजास्त्विमाः ।

१३.२७/२तितिक्षुरभवद् राजा पूर्वस्यां दिशि भो द्विजाः ॥ १३.२७॥

१३.२८/१उषद्रथो महावीर्यः फेनस्तस्य सुतोऽभवत् ।

१३.२८/२फेनस्य सुतपा जज्ञे ततः सुतपसो बलिः ॥ १३.२८॥

१३.२९/१जातो मानुषयोनौ तु स राजा काञ्चनेषुधिः ।

१३.२९/२महायोगी स तु बलिर्बभूव नृपतिः पुरा ॥ १३.२९॥

१३.३०/१पुत्रान् उत्पादयामास पञ्च वंशकरान् भुवि ।

१३.३०/२अङ्गः प्रथमतो जज्ञे वङ्गः सुह्मस्तथैव च ॥ १३.३०॥

१३.३१/१पुण्ड्रः कलिङ्गश्च तथा बालेयं क्षत्रमुच्यते ।

१३.३१/२बालेया ब्राह्मणाश्चैव तस्य वंशकरा भुवि ॥ १३.३१॥

१३.३२/१बलेश्च ब्रह्मणा दत्तो वरः प्रीतेन भो द्विजाः ।

१३.३२/२महायोगित्वमायुश्च कल्पस्य परिमाणतः ॥ १३.३२॥

१३.३३/१बले चाप्रतिमत्वं वै धर्मतत्त्वार्थदर्शनम् ।

१३.३३/२संग्रामे चाप्यजेयत्वं धर्मे चैव प्रधानताम् ॥ १३.३३॥

१३.३४/१त्रैलोक्यदर्शनं चापि प्राधान्यं प्रसवे तथा ।

१३.३४/२चतुरो नियतान् वर्णांस्त्वं च स्थापयितेति च ॥ १३.३४॥

१३.३५/१इत्युक्तो विभुना राजा बलिः शान्तिं परां ययौ ।

१३.३५/२कालेन महता विप्राः स्वं च स्थानमुपागमत् ॥ १३.३५॥

१३.३६/१तेषां जनपदाः पञ्च अङ्गा वङ्गाः ससुह्मकाः ।

१३.३६/२कलिङ्गाः पुण्ड्रकाश्चैव प्रजास्त्वङ्गस्य साम्प्रतम् ॥ १३.३६॥

१३.३७/१अङ्गपुत्रो महान् आसीद् राजेन्द्रो दधिवाहनः ।

१३.३७/२दधिवाहनपुत्रस्तु राजा दिविरथोऽभवत् ॥ १३.३७॥

१३.३८/१पुत्रो दिविरथस्यासीच्छक्रतुल्यपराक्रमः ।

१३.३८/२विद्वान् धर्मरथो नाम तस्य चित्ररथः सुतः ॥ १३.३८॥

१३.३९/१तेन धर्मरथेनाथ तदा कालञ्जरे गिरौ ।

१३.३९/२यजता सह शक्रेण सोमः पीतो महात्मना ॥ १३.३९॥

१३.४०/१अथ चित्ररथस्यापि पुत्रो दशरथोऽभवत् ।

१३.४०/२लोमपाद इति ख्यातो यस्य शान्ता सुताभवत् ॥ १३.४०॥

१३.४१/१तस्य दाशरथिर्वीरश्चतुरङ्गो महायशाः ।

१३.४१/२ऋष्यशृङ्गप्रसादेन जज्ञे वंशविवर्धनः ॥ १३.४१॥

१३.४२/१चतुरङ्गस्य पुत्रस्तु पृथुलाक्ष इति स्मृतः ।

१३.४२/२पृथुलाक्षसुतो राजा चम्पो नाम महायशाः ॥ १३.४२॥

१३.४३/१चम्पस्य तु पुरी चम्पा या मालिन्यभवत् पुरा ।

१३.४३/२पूर्णभद्रप्रसादेन हर्यङ्गोऽस्य सुतोऽभवत् ॥ १३.४३॥

१३.४४/१ततो वैभाण्डकिस्तस्य वारणं शक्रवारणम् ।

१३.४४/२अवतारयामास महीं मन्त्रैर्वाहनमुत्तमम् ॥ १३.४४॥

१३.४५/१हर्यङ्गस्य सुतस्तत्र राजा भद्ररथः स्मृतः ।

१३.४५/२पुत्रो भद्ररथस्यासीद् बृहत्कर्मा प्रजेश्वरः ॥ १३.४५॥

१३.४६/१बृहद्दर्भः सुतस्तस्य यस्माज्जज्ञे बृहन्मनाः ।

१३.४६/२बृहन्मनास्तु राजेन्द्रो जनयामास वै सुतम् ॥ १३.४६॥

१३.४७/१नाम्ना जयद्रथं नाम यस्माद् दृढरथो नृपः ।

१३.४७/२आसीद् दृढरथस्यापि विश्वजिज्ञनमेजयी ॥ १३.४७॥

१३.४८/१दायादस्तस्य वैकर्णो विकर्णस्तस्य चात्मजः ।

१३.४८/२तस्य पुत्रशतं त्वासीद् अङ्गानां कुलवर्धनम् ॥ १३.४८॥

१३.४९/१एतेऽङ्गवंशजाः सर्वे राजानः कीर्तिता मया ।

१३.४९/२सत्यव्रता महात्मानः प्रजावन्तो महारथाः ॥ १३.४९॥

१३.५०/१ऋचेयोस्तु मुनिश्रेष्ठा रौद्राश्वतनयस्य वै ।
१३.५०/२शृणुध्वं सम्प्रवक्ष्यामि वंशं राज्ञस्तु भो द्विजाः ॥ १३.५०॥
१३.५१/१ऋचेयोस्तनयो राजा मतिनारो महीपतिः ।
१३.५१/२मतिनारसुतास्त्वासंस्त्रयः परमधार्मिकाः ॥ १३.५१॥
१३.५२/१वसुरोधः प्रतिरथः सुबाहुश्चैव धार्मिकः ।
१३.५२/२सर्वे वेदविदश्चैव ब्रह्मण्याः सत्यवादिनः ॥ १३.५२॥
१३.५३/१इला नाम तु यस्यासीत् कन्या वै मुनिसत्तमाः ।
१३.५३/२ब्रह्मवादिन्यधिस्त्री सा तंसुस्तामभ्यगच्छत ॥ १३.५३॥
१३.५४/१तंसोः सुतोऽथ राजर्षिर्धर्मनेत्रः प्रतापवान् ।
१३.५४/२ब्रह्मवादी पराक्रान्तस्तस्य भार्योपदानवी ॥ १३.५४॥
१३.५५/१उपदानवी ततः पुत्रांश्चतुरोऽजनयच्छुबान् ।
१३.५५/२दुष्यन्तमथ सुष्मन्तं प्रवीरमनघं तथा ॥ १३.५५॥
१३.५६/१दुष्यन्तस्य तु दायादो भरतो नाम वीर्यवान् ।
१३.५६/२स सर्वदमनो नाम नागायुतबलो महान् ॥ १३.५६॥
१३.५७/१चक्रवर्ती सुतो जज्ञे दुष्यन्तस्य महात्मनः ।
१३.५७/२शकुन्तलायां भरतो यस्य नाम्ना तु भारताः ॥ १३.५७॥
१३.५८/१भरतस्य विनष्टेषु तनयेषु महीपतेः ।
१३.५८/२मातृणां तु प्रकोपेण मया तत् कथितं पुरा ॥ १३.५८॥
१३.५९/१बृहस्पतेरङ्गिरसः पुत्रो विप्रो महामुनिः ।
१३.५९/२अयाजयद् भरद्वाजो महद्भिः क्रतुभिर्विभुः ॥ १३.५९॥
१३.६०/१पूर्वं तु वितथे तस्य कृते वै पुत्रजन्मनि ।
१३.६०/२ततोऽथ वितथो नाम भरद्वाजात् सुतोऽभवत् ॥ १३.६०॥
१३.६१/१ततोऽथ वितथे जाते भरतस्तु दिवं ययौ ।
१३.६१/२वितथं चाभिषिच्याथ भरद्वाजो वनं ययौ ॥ १३.६१॥
१३.६२/१स चापि वितथः पुत्राञ् जनयामास पञ्च वै ।
१३.६२/२सुहोत्रं च सुहोतारं गयं गर्गं तथैव च ॥ १३.६२॥
१३.६३/१कपिलं च महात्मानं सुहोत्रस्य सुतद्वयम् ।
१३.६३/२काशिकं च महासत्यं तथा गृत्समतिं नृपम् ॥ १३.६३॥
१३.६४/१तथा गृत्समतेः पुत्रा ब्राह्मणाः क्षत्रिया विशः ।
१३.६४/२काशिकस्य तु काशेयः पुत्रो दीर्घतपास्तथा ॥ १३.६४॥
१३.६५/१बभूव दीर्घतपसो विद्वान् धन्वन्तरिः सुतः ।

१३.६५/२धन्वन्तरेस्तु तनयः केतुमान् इति विश्रुतः ॥ १३.६५॥
१३.६६/१तथा केतुमतः पुत्रो विद्वान् भीमरथः स्मृतः ।
१३.६६/२पुत्रो भीमरथस्यापि वाराणस्यधिपोऽभवत् ॥ १३.६६॥
१३.६७/१दिवोदास इति ख्यातः सर्वक्षत्रप्रणाशनः ।
१३.६७/२दिवोदासस्य पुत्रस्तु वीरो राजा प्रतर्दनः ॥ १३.६७॥
१३.६८/१प्रतर्दनस्य पुत्रौ द्वौ वत्सो भार्गव एव च ।
१३.६८/२अलर्को राजपुत्रस्तु राजा सन्मतिमान् भुवि ॥ १३.६८॥
१३.६९/१हैहयस्य तु दायाद्यं हृतवान् वै महीपतिः ।
१३.६९/२आजह्रे पितृदायाद्यं दिवोदासहृतं बलात् ॥ १३.६९॥
१३.७०/१भद्रश्रेण्यस्य पुत्रेण दुर्दमेन महात्मना ।
१३.७०/२दिवोदासेन बालेति घृणयासौ विसर्जितः ॥ १३.७०॥
१३.७१/१अष्टारथो नाम नृपः सुतो भीमरथस्य वै ।
१३.७१/२तेन पुत्रेण बालस्य प्रहृतं तस्य भो द्विजाः ॥ १३.७१॥
१३.७२/१वैरस्यान्तं मुनिश्रेष्ठाः क्षत्रियेण विधित्सता ।
१३.७२/२अलर्कः काशिराजस्तु ब्रह्मण्यः सत्यसंगरः ॥ १३.७२॥
१३.७३/१षष्टिं वर्षसहस्राणि षष्टिं वर्षशतानि च ।
१३.७३/२युवा रूपेण सम्पन्न आसीत् काशिकुलोद्वहः ॥ १३.७३॥
१३.७४/१लोपामुद्राप्रसादेन परमायुरवाप सः ।
१३.७४/२वयसोऽन्ते मुनिश्रेष्ठा हत्वा क्षेमकराक्षसम् ॥ १३.७४॥
१३.७५/१रम्यां निवेशयामास पुरीं वाराणसीं नृपः ।
१३.७५/२अलर्कस्य तु दायादः क्षेमको नाम पार्थिवः ॥ १३.७५॥
१३.७६/१क्षेमकस्य तु पुत्रो वै वर्षकेतुस्ततोऽभवत् ।
१३.७६/२वर्षकेतोश्च दायादो विभुर्नाम प्रजेश्वरः ॥ १३.७६॥
१३.७७/१आनर्तस्तु विभोः पुत्रः सुकुमारस्ततोऽभवत् ।
१३.७७/२सुकुमारस्य पुत्रस्तु सत्यकेतुर्महारथः ॥ १३.७७॥
१३.७८/१सुतोऽभवन् महातेजा राजा परमधार्मिकः ।
१३.७८/२वत्सस्य वत्सभूमिस्तु भर्गभूमिस्तु भार्गवात् ॥ १३.७८॥
१३.७९/१एते त्वङ्गिरसः पुत्रा जाता वंशेऽथ भार्गवे ।
१३.७९/२ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्च मुनिसत्तमाः ॥ १३.७९॥
१३.८०/१आजमीढोऽपरो वंशः श्रूयतां द्विजसत्तमाः ।
१३.८०/२सुहोत्रस्य बृहत् पुत्रो बृहतस्तनयास्त्रयः ॥ १३.८०॥

१३.८१/१अजमीढो द्विमीढश्च पुरुमीढश्च वीर्यवान् ।
१३.८१/२अजमीढस्य पत्न्यस्तु तिस्रो वै यशसान्विताः ॥ १३.८१॥
१३.८२/१नीली च केशिनी चैव धूमिनी च वराङ्गनाः ।
१३.८२/२अजमीढस्य केशिन्यां जज्ञे जह्नुः प्रतापवान् ॥ १३.८२॥
१३.८३/१आजह्ने यो महासत्रं सर्वमेधमखं विभुम् ।
१३.८३/२पतिलोभेन यं गङ्गा विनीतेव ससार ह ॥ १३.८३॥
१३.८४/१नेच्छतः प्लावयामास तस्य गङ्गा च तत् सदः ।
१३.८४/२तत् तया प्लावितं दृष्ट्वा यज्ञवाटं समन्ततः ॥ १३.८४॥
१३.८५/१जह्नुरप्यब्रवीद् गङ्गां क्रुद्धो विप्रास्तदा नृपः ।
१३.८५/२एष ते त्रिषु लोकेषु संक्षिप्यापः पिबाम्यहम् ।
१३.८५/३अस्य गङ्गेऽवलेपस्य सद्यः फलमवाप्नुहि ॥ १३.८५॥
१३.८६/१ततः पीतां महात्मानो दृष्ट्वा गङ्गां महर्षयः ।
१३.८६/२उपनिन्युर्महाभागा दुहितृत्वेन जाह्नवीम् ॥ १३.८६॥
१३.८७/१युवनाश्वस्य पुत्रीं तु कावेरीं जह्नुरावहत् ।
१३.८७/२गङ्गाशापेन देहार्धं यस्याः पश्चान् नदीकृतम् ॥ १३.८७॥
१३.८८/१जह्नोस्तु दयितः पुत्रो अजको नाम वीर्यवान् ।
१३.८८/२अजकस्य तु दायादो बलाकाश्वो महीपतिः ॥ १३.८८॥
१३.८९/१बभूव मृगयाशीलः कुशिकस्तस्य चात्मजः ।
१३.८९/२पह्लवैः सह संवृद्धो राजा वनचरैः सह ॥ १३.८९॥
१३.९०/१कुशिकस्तु तपस्तेपे पुत्रमिन्द्रसमं विभुम् ।
१३.९०/२लभेयमिति तं शक्रस्त्रासाद् अभ्येत्य जज्ञिवान् ॥ १३.९०॥
१३.९१/१स गाधिरभवद् राजा मघवा कौशिकः स्वयम् ।
१३.९१/२विश्वामित्रस्तु गाधेयो विश्वामित्रात् तथाष्टकः ॥ १३.९१॥
१३.९२/१अष्टकस्य सुतो लौहिः प्रोक्तो जह्नुगणो मया ।
१३.९२/२आजमीढोऽपरो वंशः श्रूयतां मुनिसत्तमाः ॥ १३.९२॥
१३.९३/१अजमीढात् तु नील्यां वै सुशान्तिरुदपद्यत ।
१३.९३/२पुरुजातिः सुशान्तेश्च बाह्याश्वः पुरुजातितः ॥ १३.९३॥
१३.९४/१बाह्याश्वतनयाः पञ्च स्फीता जनपदावृताः ।
१३.९४/२मुद्गलः सृञ्जयश्चैव राजा बृहदिषुस्तदा ॥ १३.९४॥
१३.९५/१यवीनरश्च विक्रान्तः कृमिलाश्वश्च पञ्चमः ।
१३.९५/२पञ्चैते रक्षणायालं देशानामिति विश्रुताः ॥ १३.९५॥

१३.९६/१पञ्चानां ते तु पञ्चालाः स्फीता जनपदावृताः ।
१३.९६/२अलं संरक्षणे तेषां पञ्चाला इति विश्रुताः ॥ १३.९६॥
१३.९७/१मुद्गलस्य तु दायादो मौद्गल्यः सुमहायशाः ।
१३.९७/२इन्द्रसेना यतो गर्भं वध्र्यं च प्रत्यपद्यत ॥ १३.९७॥
१३.९८/१आसीत् पञ्चजनः पुत्रः सृञ्जयस्य महात्मनः ।
१३.९८/२सुतः पञ्चजनस्यापि सोमदत्तो महीपतिः ॥ १३.९८॥
१३.९९/१सोमदत्तस्य दायादः सहदेवो महायशाः ।
१३.९९/२सहदेवसुतश्चापि सोमको नाम विश्रुतः ॥ १३.९९॥
१३.१००/१अजमीढसुतो जातः क्षीणे वंशे तु सोमकः ।
१३.१००/२सोमकस्य सुतो जन्तुर्यस्य पुत्रशतं बभौ ॥ १३.१००॥
१३.१०१/१तेषां यवीयान् पृषतो द्रुपदस्य पिता प्रभुः ।
१३.१०१/२आजमीढाः स्मृताश्चैते महात्मानस्तु सोमकाः ॥ १३.१०१॥
१३.१०२/१महिषी त्वजमीढस्य धूमिनी पुत्रगृद्धिनी ।
१३.१०२/२पतिव्रता महाभागा कुलजा मुनिसत्तमाः ॥ १३.१०२॥
१३.१०३/१सा च पुत्रार्थिनी देवी व्रतचर्यासमन्विता ।
१३.१०३/२ततो वर्षायुतं तप्त्वा तपः परमदुश्चरम् ॥ १३.१०३॥
१३.१०४/१हुत्वाग्निं विधिवत् सा तु पवित्रा मितभोजना ।
१३.१०४/२अग्निहोत्रकुशेष्वेव सुष्वाप मुनिसत्तमाः ॥ १३.१०४॥
१३.१०५/१धूमिन्या स तया देव्या त्वजमीढः समीयिवान् ।
१३.१०५/२ऋक्षं संजनयामास धूम्रवर्णं सुदर्शनम् ॥ १३.१०५॥
१३.१०६/१ऋक्षात् संवरणो जज्ञे कुरुः संवरणात् तथा ।
१३.१०६/२यः प्रयागाद् अतिक्रम्य कुरुक्षेत्रं चकार ह ॥ १३.१०६॥
१३.१०७/१पुण्यं च रमणीयं च पुण्यकृद्भिर्निषेवितम् ।
१३.१०७/२तस्यान्ववायः सुमहान् यस्य नाम्नाथ कौरवाः ॥ १३.१०७॥
१३.१०८/१कुरोश्च पुत्राश्चत्वारः सुधन्वा सुधनुस्तथा ।
१३.१०८/२परीक्षिच्च महाबाहुः प्रवरश्चारिमेजयः ॥ १३.१०८॥
१३.१०९/१परीक्षितस्तु दायादो धार्मिको जनमेजयः ।
१३.१०९/२श्रुतसेनोऽग्रसेनश्च भीमसेनश्च नामतः ॥ १३.१०९॥
१३.११०/१एते सर्वे महाभागा विक्रान्ता बलशालिनः ।
१३.११०/२जनमेजयस्य पुत्रस्तु सुरथो मतिमांस्तथा ॥ १३.११०॥
१३.१११/१सुरथस्य तु विक्रान्तः पुत्रो जज्ञे विदूरथः ।

१३.१११/२विदूरथस्य दायाद ऋक्ष एव महारथः ॥ १३.१११॥

१३.११२/१द्वितीयस्तु भरद्वाजान् नाम्ना तेनैव विश्रुतः ।

१३.११२/२द्वावृक्षौ सोमवंशेऽस्मिन् द्वावेव च परीक्षितौ ॥ १३.११२॥

१३.११३/१भीमसेनास्त्रयो विप्रा द्वौ चापि जनमेजयौ ।

१३.११३/२ऋक्षस्य तु द्वितीयस्य भीमसेनोऽभवत् सुतः ॥ १३.११३॥

१३.११४/१प्रतीपो भीमसेनात् तु प्रतीपस्य तु शांतनुः ।

१३.११४/२देवापिर्बाह्लिकश्चैव त्रय एव महारथाः ॥ १३.११४॥

१३.११५/१शांतनोस्त्वभवद् भीष्मस्तस्मिन् वंशे द्विजोत्तमाः ।

१३.११५/२बाह्लिकस्य तु राजर्षेर्वंशं शृणुत भो द्विजाः ॥ १३.११५॥

१३.११६/१बाह्लिकस्य सुतश्चैव सोमदत्तो महायशाः ।

१३.११६/२जज्ञिरे सोमदत्तात् तु भूरिर्भूरिश्रवाः शलः ॥ १३.११६॥

१३.११७/१उपाध्यायस्तु देवानां देवापिरभवन् मुनिः ।

१३.११७/२च्यवनपुत्रः कृतक इष्ट आसीन् महात्मनः ॥ १३.११७॥

१३.११८/१शांतनुस्त्वभवद् राजा कौरवाणां धुरंधरः ।

१३.११८/२शांतनोः सम्प्रवक्ष्यामि वंशं त्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ १३.११८॥

१३.११९/१गाङ्गं देवव्रतं नाम पुत्रं सोऽजनयत् प्रभुः ।

१३.११९/२स तु भीष्म इति ख्यातः पाण्डवानां पितामहः ॥ १३.११९॥

१३.१२०/१काली विचित्रवीर्यं तु जनयामास भो द्विजाः ।

१३.१२०/२शांतनोर्दयितं पुत्रं धर्मात्मानमकल्मषम् ॥ १३.१२०॥

१३.१२१/१कृष्णद्वैपायनाच्चैव क्षेत्रे वैचित्रवीर्यके ।

१३.१२१/२धृतराष्ट्रं च पाण्डुं च विदुरं चाप्यजीजनत् ॥ १३.१२१॥

१३.१२२/१धृतराष्ट्रस्तु गान्धार्यां पुत्रान् उत्पादयच्छतम् ।

१३.१२२/२तेषां दुर्योधनः श्रेष्ठः सर्वेषामपि स प्रभुः ॥ १३.१२२॥

१३.१२३/१पाण्डोर्धनंजयः पुत्रः सौभद्रस्तस्य चात्मजः ।

१३.१२३/२अभिमन्योः परीक्षित् तु पिता पारीक्षितस्य ह ॥ १३.१२३॥

१३.१२४/१पारीक्षितस्य काश्यायां द्वौ पुत्रौ सम्बभूवतुः ।

१३.१२४/२चन्द्रापीडस्तु नृपतिः सूर्यापीडश्च मोक्षवित् ॥ १३.१२४॥

१३.१२५/१चन्द्रापीडस्य पुत्राणां शतमुत्तमधन्विनाम् ।

१३.१२५/२जानमेजयमित्येवं क्षात्रं भुवि परिश्रुतम् ॥ १३.१२५॥

१३.१२६/१तेषां ज्येष्ठस्तु तत्रासीत् पुरे वारणसाह्वये ।

१३.१२६/२सत्यकर्णो महाबाहुर्यज्वा विपुलदक्षिणः ॥ १३.१२६॥

१३.१२७/१सत्यकर्णस्य दायादः श्वेतकर्णः प्रतापवान् ।
१३.१२७/२अपुत्रः स तु धर्मात्मा प्रविवेश तपोवनम् ॥ १३.१२७॥
१३.१२८/१तस्माद् वनगता गर्भं यादवी प्रत्यपद्यत ।
१३.१२८/२सुचारोर्दुहिता सुभ्रूर्मालिनी ग्राहमालिनी ॥ १३.१२८॥
१३.१२९/१सम्भूते स च गर्भे च श्वेतकर्णः प्रजेश्वरः ।
१३.१२९/२अन्वगच्छत् कृतं पूर्वं महाप्रस्थानमच्युतम् ॥ १३.१२९॥
१३.१३०/१सा तु दृष्ट्वा प्रियं तं तु मालिनी पृष्ठतोऽन्वगात् ।
१३.१३०/२सुचारोर्दुहिता साध्वी वने राजीवलोचना ॥ १३.१३०॥
१३.१३१/१पथि सा सुषुवे बाला सुकुमारं कुमारकम् ।
१३.१३१/२तमपास्याथ तत्रैव राजानं सान्वगच्छत ॥ १३.१३१॥
१३.१३२/१पतिव्रता महाभागा द्रौपदीव पुरा सती ।
१३.१३२/२कुमारः सुकुमारोऽसौ गिरिपृष्ठे रुरोद ह ॥ १३.१३२॥
१३.१३३/१दयार्थं तस्य मेघास्तु प्रादुरासन् महात्मनः ।
१३.१३३/२श्रविष्ठायास्तु पुत्रौ द्वौ पैप्पलादिश्च कौशिकः ॥ १३.१३३॥
१३.१३४/१दृष्ट्वा कृपान्वितौ गृह्य तौ प्राक्षालयतां जले ।
१३.१३४/२निघृष्टौ तस्य पार्श्वौ तु शिलायां रुधिरप्लुतौ ॥ १३.१३४॥
१३.१३५/१अजश्यामः स पार्श्वाभ्यां घृष्टाभ्यां सुसमाहितः ।
१३.१३५/२अजश्यामौ तु तत्पार्श्वौ देवेन सम्बभूवतुः ॥ १३.१३५॥
१३.१३६/१अथाजपार्श्व इति वै चक्राते नाम तस्य तौ ।
१३.१३६/२स तु रेमकशालायां द्विजाभ्यामभिवर्धितः ॥ १३.१३६॥
१३.१३७/१रेमकस्य तु भार्या तमुद्वहत् पुत्रकारणात् ।
१३.१३७/२रेमत्याः स तु पुत्रोऽभूद् ब्राह्मणौ सचिवौ तु तौ ॥ १३.१३७॥
१३.१३८/१तेषां पुत्राश्च पौत्राश्च युगपत्तुल्यजीविनः ।
१३.१३८/२स एष पौरवो वंशः पाण्डवानां महात्मनाम् ॥ १३.१३८॥
१३.१३९/१श्लोकोऽपि चात्र गीतोऽयं नाहुषेण ययातिना ।
१३.१३९/२जरासंक्रमणे पूर्वं तदा प्रीतेन धीमता ॥ १३.१३९॥
१३.१४०/१अचन्द्रार्कग्रहा भूमिर्भवेद् इयमसंशयम् ।
१३.१४०/२अपौरवा मही नैव भविष्यति कदाचन ॥ १३.१४०॥
१३.१४१/१एष वः पौरवो वंशो विख्यातः कथितो मया ।
१३.१४१/२तुर्वसोस्तु प्रवक्ष्यामि द्रुह्योश्चानोर्यदोस्तथा ॥ १३.१४१॥
१३.१४२/१तुर्वसोस्तु सुतो वह्निर्गोभानुस्तस्य चात्मजः ।

१३.१४२/२गोभानोस्तु सुतो राजा ऐशानुरपराजितः ॥ १३.१४२॥
१३.१४३/१करंधमस्तु ऐशानोर्मरुत्तस्तस्य चात्मजः ।
१३.१४३/२अन्यस्त्वाविक्षितो राजा मरुत्तः कथितो मया ॥ १३.१४३॥
१३.१४४/१अनपत्योऽभवद् राजा यज्वा विपुलदक्षिणः ।
१३.१४४/२दुहिता संयता नाम तस्यासीत् पृथिवीपतेः ॥ १३.१४४॥
१३.१४५/१दक्षिणार्थं तु सा दत्ता संवर्ताय महात्मने ।
१३.१४५/२दुष्यन्तं पौरवं चापि लेभे पुत्रमकल्मषम् ॥ १३.१४५॥
१३.१४६/१एवं ययातिशापेन जरासंक्रमणे तदा ।
१३.१४६/२पौरवं तुर्वसोर्वंशं प्रविवेश द्विजोत्तमाः ॥ १३.१४६॥
१३.१४७/१दुष्यन्तस्य तु दायादः करूरोमः प्रजेश्वरः ।
१३.१४७/२करूरोमाद् अथाह्रीदश्चत्वारस्तस्य चात्मजाः ॥ १३.१४७॥
१३.१४८/१पाण्ड्यश्च केरलश्चैव कालश्चोलश्च पार्थिवः ।
१३.१४८/२द्रुह्योश्च तनयो राजन् बभ्रुसेतुश्च पार्थिवः ॥ १३.१४८॥
१३.१४९/१अङ्गारसेतुस्तत्पुत्रो मरुतां पतिरुच्यते ।
१३.१४९/२यौवनाश्वेन समरे कृच्छ्रेण निहतो बली ॥ १३.१४९॥
१३.१५०/१युद्धं सुमहद् अप्यासीन् मासान् परिचरद् दश ।
१३.१५०/२अङ्गारसेतोर्दायादो गान्धारो नाम पार्थिवः ॥ १३.१५०॥
१३.१५१/१ख्यायते यस्य नाम्ना वै गान्धारविषयो महान् ।
१३.१५१/२गान्धारदेशजाश्चैव तुरगा वाजिनां वराः ॥ १३.१५१॥
१३.१५२/१अनोस्तु पुत्रो धर्मोऽभूद् द्यूतस्तस्यात्मजोऽभवत् ।
१३.१५२/२द्यूताद् वनदुहो जज्ञे प्रचेतास्तस्य चात्मजः ॥ १३.१५२॥
१३.१५३/१प्रचेतसः सुचेतास्तु कीर्तितास्त्वनवो मया ।
१३.१५३/२बभूवुस्तु यदोः पुत्राः पञ्च देवसुतोपमाः ॥ १३.१५३॥
१३.१५४/१सहस्रादः पयोदश्च क्रोष्टा नीलोऽञ्जिकस्तथा ।
१३.१५४/२सहस्रादस्य दायादास्त्रयः परमधार्मिकाः ॥ १३.१५४॥
१३.१५५/१हैहयश्च हयश्चैव राजा वेणुहयस्तथा ।
१३.१५५/२हैहयस्याभवत् पुत्रो धर्मनेत्र इति श्रुतः ॥ १३.१५५॥
१३.१५६/१धर्मनेत्रस्य कार्तस्तु साहञ्जस्तस्य चात्मजः ।
१३.१५६/२साहञ्जनी नाम पुरी तेन राज्ञा निवेशिता ॥ १३.१५६॥
१३.१५७/१आसीन् महिष्मतः पुत्रो भद्रश्रेण्यः प्रतापवान् ।
१३.१५७/२भद्रश्रेण्यस्य दायादो दुर्दमो नाम विश्रुतः ॥ १३.१५७॥

१३.१५८/१दुर्दमस्य सुतो धीमान् कनको नाम नामतः ।
१३.१५८/२कनकस्य तु दायादाश्चत्वारो लोकविश्रुताः ॥ १३.१५८॥
१३.१५९/१कृतवीर्यः कृतौजाश्च कृतधन्वा तथैव च ।
१३.१५९/२कृताग्निस्तु चतुर्थोऽभूत् कृतवीर्याद् अथार्जुनः ॥ १३.१५९॥
१३.१६०/१योऽसौ बाहुसहस्रेण सप्तद्वीपेश्वरोऽभवत् ।
१३.१६०/२जिगाय पृथिवीमेको रथेनादित्यवर्चसा ॥ १३.१६०॥
१३.१६१/१स हि वर्षायुतं तप्त्वा तपः परमदुश्चरम् ।
१३.१६१/२दत्तमाराधयामास कार्तवीर्योऽत्रिसम्भवम् ॥ १३.१६१॥
१३.१६२/१तस्मै दत्तो वरान् प्रादाच्चतुरो भूरितेजसः ।
१३.१६२/२पूर्वं बाहुसहस्रं तु प्रार्थितं सुमहद् वरम् ॥ १३.१६२॥
१३.१६३/१अधर्मेऽधीयमानस्य सद्भिस्तत्र निवारणम् ।
१३.१६३/२उग्रेण पृथिवीं जित्वा धर्मेणैवानुरञ्जनम् ॥ १३.१६३॥
१३.१६४/१संग्रामान् सुबहूञ् जित्वा हत्वा चारीन् सहस्रशः ।
१३.१६४/२संग्रामे वर्तमानस्य वधं चाभ्यधिकाद् रणे ॥ १३.१६४॥
१३.१६५/१तस्य बाहुसहस्रं तु युध्यतः किल भो द्विजाः ।
१३.१६५/२योगाद् योगीश्वरस्येव प्रादुर्भवति मायया ॥ १३.१६५॥
१३.१६६/१तेनेयं पृथिवी सर्वा सप्तद्वीपा सपत्तना ।
१३.१६६/२ससमुद्रा सनगरा उग्रेण विधिना जिता ॥ १३.१६६॥
१३.१६७/१तेन सप्तसु द्वीपेषु सप्त यज्ञशतानि च ।
१३.१६७/२प्राप्तानि विधिना राज्ञा श्रूयन्ते मुनिसत्तमाः ॥ १३.१६७॥
१३.१६८/१सर्वे यज्ञा मुनिश्रेष्ठाः सहस्रशतदक्षिणाः ।
१३.१६८/२सर्वे काञ्चनयूपाश्च सर्वे काञ्चनवेदयः ॥ १३.१६८॥
१३.१६९/१सर्वे देवैर्मुनिश्रेष्ठा विमानस्थैरलंकृतैः ।
१३.१६९/२गन्धर्वैरप्सरोभिश्च नित्यमेवोपशोभिताः ॥ १३.१६९॥
१३.१७०/१यस्य यज्ञे जगौ गाथां गन्धर्वो नारदस्तथा ।
१३.१७०/२वरीदासात्मजो विद्वान् महिम्ना तस्य विस्मितः ॥ १३.१७०॥
१३.१७१/१नारद उवाच । न नूनं कार्तवीर्यस्य गतिं यास्यन्ति पार्थिवाः ।
१३.१७१/२यज्ञैर्दानैस्तपोभिश्च विक्रमेण श्रुतेन च ॥ १३.१७१॥
१३.१७२/१स हि सप्तसु द्वीपेषु चर्मी खड्गी शरासनी ।
१३.१७२/२रथी द्वीपान् अनुचरन् योगी संदृश्यते नृभिः ॥ १३.१७२॥
१३.१७३/१अनष्टद्रव्यता चैव न शोको न च विभ्रमः ।

१३.१७३/२प्रभावेण महाराज्ञः प्रजा धर्मेण रक्षतः ॥ १३.१७३॥
१३.१७४/१स सर्वरत्नभाक् सम्राट् चक्रवर्ती बभूव ह ।
१३.१७४/२स एव पशुपालोऽभूत् क्षेत्रपालः स एव च ॥ १३.१७४॥
१३.१७५/१सैव वृष्ट्या पर्जन्यो योगित्वाद् अर्जुनोऽभवत् ।
१३.१७५/२स वै बाहुसहस्रेण ज्याघातकठिनत्वचा ॥ १३.१७५॥
१३.१७६/१भाति रश्मिसहस्रेण शरदीव च भास्करः ।
१३.१७६/२स हि नागान् मनुष्येषु माहिष्मत्यां महाद्युतिः ॥ १३.१७६॥
१३.१७७/१कर्कोटकसुताञ् जित्वा पुर्यां तस्यां न्यवेशयत् ।
१३.१७७/२स वै वेगं समुद्रस्य प्रावृट्काले ऽम्बुजेक्षणः ॥ १३.१७७॥
१३.१७८/१क्रीडन्न् इव भुजोद्भिन्नं प्रतिस्रोतश्चकार ह ।
१३.१७८/२लुण्ठिता क्रीडता तेन नदी तद्ग्राममालिनी ॥ १३.१७८॥
१३.१७९/१चलदूर्मिसहस्रेण शङ्किताभ्येति नर्मदा ।
१३.१७९/२तस्य बाहुसहस्रेण क्षिप्यमाणे महोदधौ ॥ १३.१७९॥
१३.१८०/१भयान् निलीना निश्चेष्ठाः पातालस्था महीसुराः ।
१३.१८०/२चूर्णीकृतमहावीचिं चलन्मीनमहातिमिम् ॥ १३.१८०॥
१३.१८१/१मारुताविद्धफेनौघमावर्तक्षोभसंकुलम् ।
१३.१८१/२प्रावर्तयत् तदा राजा सहस्रेण च बाहुना ॥ १३.१८१॥
१३.१८२/१देवासुरसमाक्षिप्तः क्षीरोदमिव मन्दरः ।
१३.१८२/२मन्दरक्षोभचकिता अमृतोत्पादशङ्किताः ॥ १३.१८२॥
१३.१८३/१सहसोत्पतिता भीता भीमं दृष्ट्वा नृपोत्तमम् ।
१३.१८३/२नता निश्चलमूर्धानो बभूवुस्ते महोरगाः ॥ १३.१८३॥
१३.१८४/१सायाह्ने कदलीखण्डाः कम्पिता इव वायुना ।
१३.१८४/२स वै बद्ध्वा धनुर्ज्याभिरुत्सिक्तं पञ्चभिः शरैः ॥ १३.१८४॥
१३.१८५/१लङ्केशं मोहयित्वा तु सबलं रावणं बलात् ।
१३.१८५/२निर्जित्य वशमानीय माहिष्मत्यां बबन्ध तम् ॥ १३.१८५॥
१३.१८६/१श्रुत्वा तु बद्धं पौलस्त्यं रावणं त्वर्जुनेन च ।
१३.१८६/२ततो गत्वा पुलस्त्यस्तमर्जुनं ददृशे स्वयम् ॥ १३.१८६॥
१३.१८७/१मुमोच रक्षः पौलस्त्यं पुलस्त्येनाभियाचितः ।
१३.१८७/२यस्य बाहुसहस्रस्य बभूव ज्यातलस्वनः ॥ १३.१८७॥
१३.१८८/१युगान्ते तोयदस्येव स्फुटतो ह्यशनेरिव ।
१३.१८८/२अहो बत मृधे वीर्यं भार्गवस्य यद् अच्छिनत् ॥ १३.१८८॥

१३.१८९/१राज्ञो बाहुसहस्रस्य हैमं तालवनं यथा ।
१३.१८९/२तृषितेन कदाचित् स भिक्षितश्चित्रभानुना ॥ १३.१८९॥
१३.१९०/१स भिक्षामददाद् वीरः सप्त द्वीपान् विभावसोः ।
१३.१९०/२पुराणि ग्रामघोषांश्च विषयांश्चैव सर्वशः ॥ १३.१९०॥
१३.१९१/१जज्वाल तस्य सर्वाणि चित्रभानुर्दिधृक्षया ।
१३.१९१/२स तस्य पुरुषेन्द्रस्य प्रभावेण महात्मनः ॥ १३.१९१॥
१३.१९२/१ददाह कार्तवीर्यस्य शैलांश्चैष वनानि च ।
१३.१९२/२स शून्यमाश्रमं रम्यं वरुणस्यात्मजस्य वै ॥ १३.१९२॥
१३.१९३/१ददाह बलवद्भीतश्चित्रभानुः स हैहयः ।
१३.१९३/२यं लेभे वरुणः पुत्रं पुरा भास्वन्तमुत्तमम् ॥ १३.१९३॥
१३.१९४/१वसिष्ठं नाम स मुनिः ख्यात आपव इत्युत ।
१३.१९४/२यत्रापवस्तु तं क्रोधाच्छप्तवान् अर्जुनं विभुः ॥ १३.१९४॥
१३.१९५/१यस्मान् न वर्जितमिदं वनं ते मम हैहय ।
१३.१९५/२तस्मात् ते दुष्करं कर्म कृतमन्यो हनिष्यति ॥ १३.१९५॥
१३.१९६/१रामो नाम महाबाहुर्जामदग्न्यः प्रतापवान् ।
१३.१९६/२छित्त्वा बाहुसहस्रं ते प्रमथ्य तरसा बली ॥ १३.१९६॥
१३.१९७/१तपस्वी ब्राह्मणस्त्वां तु हनिष्यति स भार्गवः ।
१३.१९७/२अनष्टद्रव्यता यस्य बभूवामित्रकर्षिणः ॥ १३.१९७॥
१३.१९८/१प्रतापेन नरेन्द्रस्य प्रजा धर्मेण रक्षतः ।
१३.१९८/२प्राप्तस्ततोऽस्य मृत्युर्वै तस्य शापान् महामुनेः ॥ १३.१९८॥
१३.१९९/१वरस्तथैव भो विप्राः स्वयमेव वृतः पुरा ।
१३.१९९/२तस्य पुत्रशतं त्वासीत् पञ्च शेषा महात्मनः ॥ १३.१९९॥
१३.२००/१कृतास्त्रा बलिनः शूरा धर्मात्मानो यशस्विनः ।
१३.२००/२शूरसेनश्च शूरश्च वृषणो मधुपध्वजः ॥ १३.२००॥
१३.२०१/१जयध्वजश्च नाम्नासीद् आवन्त्यो नृपतिर्महान् ।
१३.२०१/२कार्तवीर्यस्य तनया वीर्यवन्तो महाबलाः ॥ १३.२०१॥
१३.२०२/१जयध्वजस्य पुत्रस्तु तालजङ्घो महाबलः ।
१३.२०२/२तस्य पुत्रशतं ख्यातास्तालजङ्घा इति स्मृताः ॥ १३.२०२॥
१३.२०३/१तेषां कुले मुनिश्रेष्ठा हैहयानां महात्मनाम् ।
१३.२०३/२वीतिहोत्राः सुजाताश्च भोजाश्चावन्तयः स्मृताः ॥ १३.२०३॥
१३.२०४/१तौण्डिकेराश्च विख्यातास्तालजङ्घास्तथैव च ।

१३.२०४/२भरताश्च सुजाताश्च बहुत्वान् नानुकीर्तिताः ॥ १३.२०४॥
१३.२०५/१वृषप्रभृतयो विप्रा यादवाः पुण्यकर्मिणः ।
१३.२०५/२वृषो वंशधरस्तत्र तस्य पुत्रोऽभवन् मधुः ॥ १३.२०५॥
१३.२०६/१मधोः पुत्रशतं त्वासीद् वृषणस्तस्य वंशकृत् ।
१३.२०६/२वृषणाद् वृष्णयः सर्वे मधोस्तु माधवाः स्मृताः ॥ १३.२०६॥
१३.२०७/१यादवा यदुनाम्ना ते निरुच्यन्ते च हैहयाः ।
१३.२०७/२न तस्य वित्तनाशः स्यान् नष्टं प्रति लभेच्च सः ॥ १३.२०७॥
१३.२०८/१कार्तवीर्यस्य यो जन्म कथयेद् इह नित्यशः ।
१३.२०८/२एते ययातिपुत्राणां पञ्च वंशा द्विजोत्तमाः ॥ १३.२०८॥
१३.२०९/१कीर्तिता लोकवीराणां ये लोकान् धारयन्ति वै ।
१३.२०९/२भूतानीव मुनिश्रेष्ठाः पञ्च स्थावरजङ्गमान् ॥ १३.२०९॥
१३.२१०/१श्रुत्वा पञ्च विसर्गांस्तु राजा धर्मार्थकोविदः ।
१३.२१०/२वशी भवति पञ्चानामात्मजानां तथेश्वरः ॥ १३.२१०॥
१३.२११/१लभेत् पञ्च वरांश्चैव दुर्लभान् इह लौकिकान् ।
१३.२११/२आयुः कीर्तिं तथा पुत्रान् ऐश्वर्यं भूतिमेव च ॥ १३.२११॥
१३.२१२/१धारणाच्छ्रवणाच्चैव पञ्चवर्गस्य भो द्विजाः ।
१३.२१२/२क्रोष्टोर्वंशं मुनिश्रेष्ठाः शृणुध्वं गदतो मम ॥ १३.२१२॥
१३.२१३/१यदोर्वंशधरस्याथ यज्विनः पुण्यकर्मिणः ।
१३.२१३/२क्रोष्टोर्वंशं हि श्रुत्वैव सर्वपापैः प्रमुच्यते ।
१३.२१३/३यस्यान्ववायजो विष्णुर्हरिर्वृष्णिकुलोद्वहः ॥ १३.२१३॥
१४.१/१लोमहर्षण उवाच । गान्धारी चैव माद्री च क्रोष्टोर्भार्ये बभूवतुः ।
१४.१/२गान्धारी जनयामास अनमित्रं महाबलम् ॥ १४.१॥
१४.२/१माद्री युधाजितं पुत्रं ततोऽन्यं देवमीढुषम् ।
१४.२/२तेषां वंशस्त्रिधा भूतो वृष्णीनां कुलवर्धनः ॥ १४.२॥
१४.३/१माद्र्याः पुत्रौ तु जज्ञाते श्रुतौ वृष्ण्यन्धकावुभौ ।
१४.३/२जज्ञाते तनयौ वृष्णेः श्वफल्कश्चित्रकस्तथा ॥ १४.३॥
१४.४/१श्वफल्कस्तु मुनिश्रेष्ठा धर्मात्मा यत्र वर्तते ।
१४.४/२नास्ति व्याधिभयं तत्र नावर्षस्तपमेव च ॥ १४.४॥
१४.५/१कदाचित् काशिराजस्य विषये मुनिसत्तमाः ।
१४.५/२त्रीणि वर्षाणि पूर्णानि नावर्षत् पाकशासनः ॥ १४.५॥
१४.६/१स तत्र चानयामास श्वफल्कं परमार्चितम् ।

१४.६/२श्वफल्कपरिवर्तेन ववर्ष हरिवाहनः ॥ १४.६॥
१४.७/१श्वफल्कः काशिराजस्य सुतां भार्यामविन्दत ।
१४.७/२गान्दिनीं नाम गां सा च ददौ विप्राय नित्यशः ॥ १४.७॥
१४.८/१दाता यज्वा च वीरश्च श्रुतवान् अतिथिप्रियः ।
१४.८/२अक्रूरः सुषुवे तस्माच्छ्वफल्काद् भूरिदक्षिणः ॥ १४.८॥
१४.९/१उपमद्गुस्तथा मद्गुर्मेदुरश्चारिमेजयः ।
१४.९/२अविक्षितस्तथाक्षेपः शत्रुघ्नश्चारिमर्दनः ॥ १४.९॥
१४.१०/१धर्मधृग् यतिधर्मा च धर्मोक्षान्धकरुस्तथा ।
१४.१०/२आवाहप्रतिवाहौ च सुन्दरी च वराङ्गना ॥ १४.१०॥
१४.११/१अक्रूरेणोग्रसेनायां सुगात्र्यां द्विजसत्तमाः ।
१४.११/२प्रसेनश्चोपदेवश्च जज्ञाते देववर्चसौ ॥ १४.११॥
१४.१२/१चित्रकस्याभवन् पुत्राः पृथुर्विपृथुरेव च ।
१४.१२/२अश्वग्रीवोऽश्वबाहुश्च स्वपार्श्वकगवेषणौ ॥ १४.१२॥
१४.१३/१अरिष्टनेमिरश्वश्च सुधर्मा धर्मभृत् तथा ।
१४.१३/२सुबाहुर्बहुबाहुश्च श्रविष्ठाश्रवणे स्त्रियौ ॥ १४.१३॥
१४.१४/१असिक्न्यां जनयामास शूरं वै देवमीढुषम् ।
१४.१४/२महिष्यां जज्ञिरे शूरा भोज्यायां पुरुषा दश ॥ १४.१४॥
१४.१५/१वसुदेवो महाबाहुः पूर्वमानकदुन्दुभिः ।
१४.१५/२जज्ञे यस्य प्रसूतस्य दुन्दुभ्यः प्राणदन् दिवि ॥ १४.१५॥
१४.१६/१आनकानां च संह्रादः सुमहान् अभवद् दिवि ।
१४.१६/२पपात पुष्पवर्षश्च शूरस्य जनने महान् ॥ १४.१६॥
१४.१७/१मनुष्यलोके कृत्स्नेऽपि रूपे नास्ति समो भुवि ।
१४.१७/२यस्यासीत् पुरुषाग्र्यस्य कान्तिश्चन्द्रमसो यथा ॥ १४.१७॥
१४.१८/१देवभागस्ततो जज्ञे तथा देवश्रवाः पुनः ।
१४.१८/२अनाधृष्टिः कनवको वत्सवान् अथ गृञ्जमः ॥ १४.१८॥
१४.१९/१श्यामः शमीको गण्डूषः पञ्च चास्य वराङ्गनाः ।
१४.१९/२पृथुकीर्तिः पृथा चैव श्रुतदेवा श्रुतश्रवा ॥ १४.१९॥
१४.२०/१राजाधिदेवी च तथा पञ्चैता वीरमातरः ।
१४.२०/२श्रुतश्रवायां चैद्यस्तु शिशुपालोऽभवन् नृपः ॥ १४.२०॥
१४.२१/१हिरण्यकशिपुर्योऽसौ दैत्यराजोऽभवत् पुरा ।
१४.२१/२पृथुकीर्त्यां तु संजज्ञे तनयो वृद्धशर्मणः ॥ १४.२१॥

१४.२२/१करूषाधिपतिर्वीरो दन्तवक्रो महाबलः ।
१४.२२/२पृथां दुहितरं चक्रे कुन्तिस्तां पाण्डुरावहत् ॥ १४.२२॥
१४.२३/१यस्यां स धर्मविद् राजा धर्मो जज्ञे युधिष्ठिरः ।
१४.२३/२भीमसेनस्तथा वाताद् इन्द्राच्चैव धनंजयः ॥ १४.२३॥
१४.२४/१लोके प्रतिरथो वीरः शक्रतुल्यपराक्रमः ।
१४.२४/२अनमित्राच्छिनिर्जज्ञे कनिष्ठाद् वृष्णिनन्दनात् ॥ १४.२४॥
१४.२५/१शैनेयः सत्यकस्तस्माद् युयुधानश्च सात्यकिः ।
१४.२५/२उद्धवो देवभागस्य महाभागः सुतोऽभवत् ॥ १४.२५॥
१४.२६/१पण्डितानां परं प्राहुर्देवश्रवसमुत्तमम् ।
१४.२६/२अश्मक्यं प्राप्तवान् पुत्रमनाधृष्टिर्यशस्विनम् ॥ १४.२६॥
१४.२७/१निवृत्तशत्रुं शत्रुघ्नं श्रुतदेवा त्वजायत ।
१४.२७/२श्रुतदेवात्मजास्ते तु नैषादिर्यः परिश्रुतः ॥ १४.२७॥
१४.२८/१एकलव्यो मुनिश्रेष्ठा निषादैः परिवर्धितः ।
१४.२८/२वत्सवते त्वपुत्राय वसुदेवः प्रतापवान् ।
१४.२८/३अद्भिर्ददौ सुतं वीरं शौरिः कौशिकमौरसम् ॥ १४.२८॥
१४.२९/१गण्डूषाय ह्यपुत्राय विष्वक्सेनो ददौ सुतान् ।
१४.२९/२चारुदेष्णं सुदेष्णं च पञ्चालं कृतलक्षणम् ॥ १४.२९॥
१४.३०/१असंग्रामेण यो वीरो नावर्तत कदाचन ।
१४.३०/२रौक्मिणेयो महाबाहुः कनीयान् द्विजसत्तमाः ॥ १४.३०॥
१४.३१/१वायसानां सहस्राणि यं यान्तं पृष्ठतोऽन्वयुः ।
१४.३१/२चारून् अद्योपभोक्ष्यामश्चारुदेष्णहतान् इति ॥ १४.३१॥
१४.३२/१तन्त्रिजस्तन्त्रिपालश्च सुतौ कनवकस्य तौ ।
१४.३२/२वीरुश्चाश्वहनुश्चैव वीरौ तावथ गृञ्जिमौ ॥ १४.३२॥
१४.३३/१श्यामपुत्रः शमीकस्तु शमीको राज्यमावहत् ।
१४.३३/२जुगुप्समानो भोजत्वाद् राजसूयमवाप सः ॥ १४.३३॥
१४.३४/१अजातशत्रुः शत्रूणां जज्ञे तस्य विनाशनः ।
१४.३४/२वसुदेवसुतान् वीरान् कीर्तयिष्याम्यतः परम् ॥ १४.३४॥
१४.३५/१वृष्णेस्त्रिविधमेवं तु बहुशाखं महौजसम् ।
१४.३५/२धारयन् विपुलं वंशं नानर्थैरिह युज्यते ॥ १४.३५॥
१४.३६/१याः पत्न्यो वसुदेवस्य चतुर्दश वराङ्गनाः ।
१४.३६/२पौरवी रोहिणी नाम मदिरादितथावरा ॥ १४.३६॥

१४.३७/१वैशाखी च तथा भद्रा सुनाम्नी चैव पञ्चमी ।
१४.३७/२सहदेवा शान्तिदेवा श्रीदेवी देवरक्षिता ॥ १४.३७॥
१४.३८/१वृकदेव्युपदेवी च देवकी चैव सप्तमी ।
१४.३८/२सुतनुर्वडवा चैव द्वे एते परिचारिके ॥ १४.३८॥
१४.३९/१पौरवी रोहिणी नाम बाह्लिकस्यात्मजाभवत् ।
१४.३९/२ज्येष्ठा पत्नी मुनिश्रेष्ठा दयितानकदुन्दुभेः ॥ १४.३९॥
१४.४०/१लेभे ज्येष्ठं सुतं रामं शरण्यं शठमेव च ।
१४.४०/२दुर्दमं दमनं शुभ्रं पिण्डारकमुशीनरम् ॥ १४.४०॥
१४.४१/१चित्रा नाम कुमारी च रोहिणीतनया नव ।
१४.४१/२चित्रा सुभद्रेति पुनर्विख्याता मुनिसत्तमाः ॥ १४.४१॥
१४.४२/१वसुदेवाच्च देवक्यां जज्ञे शौरिर्महायशाः ।
१४.४२/२रामाच्च निशठो जज्ञे रेवत्यां दयितः सुतः ॥ १४.४२॥
१४.४३/१सुभद्रायां रथी पार्थाद् अभिमन्युरजायत ।
१४.४३/२अक्रूरात् काशिकन्यायां सत्यकेतुरजायत ॥ १४.४३॥
१४.४४/१वसुदेवस्य भार्यासु महाभागासु सप्तसु ।
१४.४४/२ये पुत्रा जज्ञिरे शूराः समस्तांस्तान् निबोधत ॥ १४.४४॥
१४.४५/१भोजश्च विजयश्चैव शान्तिदेवासुतावुभौ ।
१४.४५/२वृकदेवः सुनामायां गदश्चास्तां सुतावुभौ ॥ १४.४५॥
१४.४६/१अगावहं महात्मानं वृकदेवी व्यजायत ।
१४.४६/२कन्या त्रिगर्तराजस्य भार्या वै शिशिरायणेः ॥ १४.४६॥
१४.४७/१जिज्ञासां पौरुषे चक्रे न चस्कन्दे च पौरुषम् ।
१४.४७/२कृष्णायससमप्रख्यो वर्षे द्वादशमे तथा ॥ १४.४७॥
१४.४८/१मिथ्याभिशस्तो गार्ग्यस्तु मन्युनातिसमीरितः ।
१४.४८/२घोषकन्यामुपादाय मैथुनायोपचक्रमे ॥ १४.४८॥
१४.४९/१गोपाली चाप्सरास्तस्य गोपस्त्रीवेषधारिणी ।
१४.४९/२धारयामास गार्ग्यस्य गर्भं दुर्धरमच्युतम् ॥ १४.४९॥
१४.५०/१मानुष्यां गर्गभार्यायां नियोगाच्छूलपाणिनः ।
१४.५०/२स कालयवनो नाम जज्ञे राजा महाबलः ॥ १४.५०॥
१४.५१/१वृत्तपूर्वार्धकायस्तु सिंहसंहननो युवा ।
१४.५१/२अपुत्रस्य स राज्ञस्तु ववृधेऽन्तःपुरे शिशुः ॥ १४.५१॥
१४.५२/१यवनस्य मुनिश्रेष्ठाः स कालयवनोऽभवत् ।

१४.५२/२आयुध्यमानो नृपतिः पर्यपृच्छद् द्विजोत्तमम् ॥ १४.५२॥

१४.५३/१वृष्ण्यन्धककुलं तस्य नारदोऽकथयद् विभुः ।

१४.५३/२अक्षौहिण्या तु सैन्यस्य मथुरामभ्ययात् तदा ॥ १४.५३॥

१४.५४/१दूतं सम्प्रेषयामास वृष्ण्यन्धकनिवेशनम् ।

१४.५४/२ततो वृष्ण्यन्धकाः कृष्णं पुरस्कृत्य महामतिम् ॥ १४.५४॥

१४.५५/१समेता मन्त्रयामासुर्यवनस्य भयात् तदा ।

१४.५५/२कृत्वा विनिश्चयं सर्वे पलायनमरोचयन् ॥ १४.५५॥

१४.५६/१विहाय मथुरां रम्यां मानयन्तः पिनाकिनम् ।

१४.५६/२कुशस्थलीं द्वारवतीं निवेशयितुमीप्सवः ॥ १४.५६॥

१४.५९/१इति कृष्णस्य जन्मेदं यः शुचिर्नियतेन्द्रियः ।

१४.५९/२पर्वसु श्रावयेद् विद्वान् अनृणः स सुखी भवेत् ॥ १४.५९॥

१५.१/१लोमहर्षण उवाच । क्रोष्टोरथाभवत् पुत्रो वृजिनीवान् महायशाः ।

१५.१/२वार्जिनीवतमिच्छन्ति स्वाहिं स्वाहाकृतां वरम् ॥ १५.१॥

१५.२/१स्वाहिपुत्रोऽभवद् राजा उषद्गुर्वदतां वरः ।

१५.२/२महाक्रतुभिरीजे यो विविधैर्भूरिदक्षिणैः ॥ १५.२॥

१५.३/१ततः प्रसूतिमिच्छन् वै उषद्गुः सोऽग्र्यमात्मजम् ।

१५.३/२जज्ञे चित्ररथस्तस्य पुत्रः कर्मभिरन्वितः ॥ १५.३॥

१५.४/१आसीच्चैत्ररथिर्वीरो यज्वा विपुलदक्षिणः ।

१५.४/२शशबिन्दुः परं वृत्तं राजर्षीणामनुष्ठितः ॥ १५.४॥

१५.५/१पृथुश्रवाः पृथुयशा राजासीच्छाशिबिन्दवः ।

१५.५/२शंसन्ति च पुराणज्ञाः पार्थश्रवसमन्तरम् ॥ १५.५॥

१५.६/१अन्तरस्य सुयज्ञस्तु सुयज्ञतनयोऽभवत् ।

१५.६/२उषतो यज्ञमखिलं स्वधर्मे च कृतादरः ॥ १५.६॥

१५.७/१शिनेयुरभवत् पुत्र उषतः शत्रुतापनः ।

१५.७/२मरुतस्तस्य तनयो राजर्षिरभवन् नृपः ॥ १५.७॥

१५.८/१मरुतोऽलभत ज्येष्ठं सुतं कम्बलबर्हिषम् ।

१५.८/२चचार विपुलं धर्मममर्षात् प्रत्यभाग् अपि ॥ १५.८॥

१५.९/१स सत्प्रसूतिमिच्छन् वै सुतं कम्बलबर्हिषः ।

१५.९/२बभूव रुक्मकवचः शतप्रसवतः सुतः ॥ १५.९॥

१५.१०/१निहत्य रुक्मकवचः शतं कवचिनां रणे ।

१५.१०/२धन्विनां निशितैर्बाणैरवाप श्रियमुत्तमाम् ॥ १५.१०॥

१५.११/१जज्ञे च रुक्मकवचात् परजित् परवीरहा ।
१५.११/२जज्ञिरे पञ्च पुत्रास्तु महावीर्याः पराजिताः ॥ १५.११॥
१५.१२/१रुक्मेषुः पृथुरुक्मश्च ज्यामघः पालितो हरिः ।
१५.१२/२पालितं च हरिं चैव विदेहेभ्यः पिता ददौ ॥ १५.१२॥
१५.१३/१रुक्मेषुरभवद् राजा पृथुरुक्मस्य संश्रयात् ।
१५.१३/२ताभ्यां प्रव्राजितो राजा ज्यामघोऽवसद् आश्रमे ॥ १५.१३॥
१५.१४/१प्रशान्तश्च तदा राजा ब्राह्मणैश्चावबोधितः ।
१५.१४/२जगाम धनुरादाय देशमन्यं ध्वजी रथी ॥ १५.१४॥
१५.१५/१नर्मदाकूलमेकाकीमेकलां मृत्तिकावतीम् ।
१५.१५/२ऋक्षवन्तं गिरिं जित्वा शुक्तिमत्यामुवास सः ॥ १५.१५॥
१५.१६/१ज्यामघस्याभवद् भार्या शैब्या बलवती सती ।
१५.१६/२अपुत्रोऽपि स राजा वै नान्यां भार्यामविन्दत ॥ १५.१६॥
१५.१७/१तस्यासीद् विजयो युद्धे तत्र कन्यामवाप सः ।
१५.१७/२भार्यामुवाच संत्रस्तः स्नुषेति स जनेश्वरः ॥ १५.१७॥
१५.१८/१एतच्छ्रुत्वाब्रवीद् देवी कस्य देव स्नुषेति वै ।
१५.१८/२अब्रवीत् तद् उपश्रुत्य ज्यामघो राजसत्तमः ॥ १५.१८॥
१५.१९/१राजोवाच । यस्ते जनिष्यते पुत्रस्तस्य भार्योपपादिता ॥ १५.१९॥
१५.२०/१लोमहर्षण उवाच । उग्रेण तपसा तस्याः कन्यायाः सा व्यजायत ।
१५.२०/२पुत्रं विदर्भं सुभागा शैब्या परिणता सती ॥ १५.२०॥
१५.२१/१राजपुत्र्यां तु विद्वांसौ स्नुषायां क्रथकैशिकौ ।
१५.२१/२पश्चाद् विदर्भोऽजनयच्छूरौ रणविशारदौ ॥ १५.२१॥
१५.२२/१भीमो विदर्भस्य सुतः कुन्तिस्तस्यात्मजोऽभवत् ।
१५.२२/२कुन्तेर्धृष्टः सुतो जज्ञे रणधृष्टः प्रतापवान् ॥ १५.२२॥
१५.२३/१धृष्टस्य जज्ञिरे शूरास्त्रयः परमधार्मिकाः ।
१५.२३/२आवन्तश्च दशार्हश्च बली विषहरश्च सः ॥ १५.२३॥
१५.२४/१दशार्हस्य सुतो व्योमा व्योम्नो जीमूत उच्यते ।
१५.२४/२जीमूतपुत्रो विकृतिस्तस्य भीमरथः स्मृतः ॥ १५.२४॥
१५.२५/१अथ भीमरथस्यासीत् पुत्रो नवरथस्तथा ।
१५.२५/२तस्य चासीद् दशरथः शकुनिस्तस्य चात्मजः ॥ १५.२५॥
१५.२६/१तस्मात् करम्भः कारम्भिर्देवरातोऽभवन् नृपः ।
१५.२६/२देवक्षत्रोऽभवत् तस्य वृद्धक्षत्रो महायशाः ॥ १५.२६॥

१५.२७/१देवगर्भसमो जज्ञे देवक्षत्रस्य नन्दनः ।
१५.२७/२मधूनां वंशकृद् राजा मधुर्मधुरवाग् अपि ॥ १५.२७॥
१५.२८/१मधोर्जज्ञेऽथ वैदर्भ्यां पुरुद्वान् पुरुषोत्तमः ।
१५.२८/२ऐक्ष्वाकी चाभवद् भार्या मधोस्तस्यां व्यजायत ॥ १५.२८॥
१५.२९/१सत्वान् सर्वगुणोपेतः सात्वता कीर्तिवर्धनः ।
१५.२९/२इमां विसृष्टिं विज्ञाय ज्यामघस्य महात्मनः ।
१५.२९/३युज्यते परमप्रीत्या प्रजावांश्च भवेत् सदा ॥ १५.२९॥
१५.३०/१लोमहर्षण उवाच । सत्वतः सत्त्वसम्पन्नान् कौशल्या सुषुवे सुतान् ।
१५.३०/२भागिनं भजमानं च दिव्यं देवावृधं नृपम् ॥ १५.३०॥
१५.३१/१अन्धकं च महाबाहुं वृष्णिं च यदुनन्दनम् ।
१५.३१/२तेषां विसर्गाश्चत्वारो विस्तरेणेह कीर्तिताः ॥ १५.३१॥
१५.३२/१भजमानस्य सृञ्जय्यौ बाह्यकाथोपबाह्यका ।
१५.३२/२आस्तां भार्ये तयोस्तस्माज्जज्ञिरे बहवः सुताः ॥ १५.३२॥
१५.३३/१क्रिमिश्च क्रमणश्चैव धृष्टः शूरः पुरंजयः ।
१५.३३/२एते बाह्यकसृञ्जय्यां भजमानाद् विजज्ञिरे ॥ १५.३३॥
१५.३४/१आयुताजित् सहस्राजिच्छताजित् त्वथ दासकः ।
१५.३४/२उपबाह्यकसृञ्जय्यां भजमानाद् विजज्ञिरे ॥ १५.३४॥
१५.३५/१यज्वा देवावृधो राजा चचार विपुलं तपः ।
१५.३५/२पुत्रः सर्वगुणोपेतो मम स्याद् इति निश्चितः ॥ १५.३५॥
१५.३६/१संयुज्यमानस्तपसा पर्णाशाया जलं स्पृशन् ।
१५.३६/२सदोपस्पृशतस्तस्य चकार प्रियमापगा ॥ १५.३६॥
१५.३७/१चिन्तयाभिपरीता सा न जगामैव निश्चयम् ।
१५.३७/२कल्याणत्वान् नरपतेस्तस्य सा निम्नगोत्तमा ॥ १५.३७॥
१५.३८/१नाध्यगच्छत् तु तां नारीं यस्यामेवंविधः सुतः ।
१५.३८/२भवेत् तस्मात् स्वयं गत्वा भवाम्यस्य सहानुगा ॥ १५.३८॥
१५.३९/१अथ भूत्वा कुमारी सा बिभ्रती परमं वपुः ।
१५.३९/२वरयामास नृपतिं तामियेष च स प्रभुः ॥ १५.३९॥
१५.४०/१तस्यामाधत्त गर्भं स तेजस्विनमुदारधीः ।
१५.४०/२अथ सा दशमे मासि सुषुवे सरितां वरा ॥ १५.४०॥
१५.४१/१पुत्रं सर्वगुणोपेतं बभ्रुं देवावृधं द्विजाः ।
१५.४१/२अत्र वंशे पुराणज्ञा गायन्तीति परिश्रुतम् ॥ १५.४१॥

१५.४२/१गुणान् देवावृधस्यापि कीर्तयन्तो महात्मनः ।

१५.४२/२यथैवाग्रे तथा दूरात् पश्यामस्तावद् अन्तिकात् ॥ १५.४२॥

१५.४३/१बभ्रुः श्रेष्ठो मनुष्याणां देवैर्देवावृधः समः ।

१५.४३/२षष्टिश्च षट् च पुरुषाः सहस्राणि च सप्त च ॥ १५.४३॥

१५.४४/१एतेऽमृतत्वं प्राप्ता वै बभ्रोर्देवावृधाद् अपि ।

१५.४४/२यज्वा दानपतिर्धीमान् ब्रह्मण्यः सुदृढायुधः ॥ १५.४४॥

१५.४५/१तस्यान्ववायः सुमहान् भोजा ये सार्तिकावताः ।

१५.४५/२अन्धकात् काश्यदुहिता चतुरोऽलभतात्मजान् ॥ १५.४५॥

१५.४६/१कुकुरं भजमानं च ससकं बलबर्हिषम् ।

१५.४६/२कुकुरस्य सुतो वृष्टिर्वृष्टेस्तु तनयस्तथा ॥ १५.४६॥

१५.४७/१कपोतरोमा तस्याथ तिलिरिस्तनयोऽभवत् ।

१५.४७/२जज्ञे पुनर्वसुस्तस्माद् अभिजिच्च पुनर्वसोः ॥ १५.४७॥

१५.४८/१तथा वै पुत्रमिथुनं बभूवाभिजितः किल ।

१५.४८/२आहुकः श्राहुकश्चैव ख्यातौ ख्यातिमतां वरौ ॥ १५.४८॥

१५.४९/१इमां चोदाहरन्त्यत्र गाथां प्रति तमाहुकम् ।

१५.४९/२श्वेतेन परिवारेण किशोरप्रतिमो महान् ॥ १५.४९॥

१५.५०/१अशीतिवर्मणा युक्त आहुकः प्रथमं व्रजेत् ।

१५.५०/२नापुत्रवान् नाशतदो नासहस्रशतायुषः ॥ १५.५०॥

१५.५१/१नाशुद्धकर्मा नायज्वा यो भोजमभितो व्रजेत् ।

१५.५१/२पूर्वस्यां दिशि नागानां भोजस्य प्रययुः किल ॥ १५.५१॥

१५.५२/१सोमात् सङ्गानुकर्षाणां ध्वजिनां सवरूथिनाम् ।

१५.५२/२रथानां मेघघोषाणां सहस्राणि दशैव तु ॥ १५.५२॥

१५.५३/१रौप्यकाञ्चनकक्षाणां सहस्राण्येकविंशतिः ।

१५.५३/२तावत्येव सहस्राणि उत्तरस्यां तथा दिशि ॥ १५.५३॥

१५.५४/१आभूमिपाला भोजास्तु सन्ति ज्याकिङ्किणीकिनः ।

१५.५४/२आहुः किं चाप्यवन्तिभ्यः स्वसारं ददुरन्धकाः ॥ १५.५४॥

१५.५५/१आहुकस्य तु काश्यायां द्वौ पुत्रौ सम्बभूवतुः ।

१५.५५/२देवकश्चोग्रसेनश्च देवगर्भसमावुभौ ॥ १५.५५॥

१५.५६/१देवकस्याभवन् पुत्राश्चत्वारस्त्रिदशोपमाः ।

१५.५६/२देववान् उपदेवश्च संदेवो देवरक्षितः ॥ १५.५६॥

१५.५७/१कुमार्यः सप्त चास्याथ वसुदेवाय ता ददौ ।

१५.५७/२देवकी शान्तिदेवा च सुदेवा देवरक्षिता ॥ १५.५७॥
१५.५८/१वृकदेव्युपदेवी च सुनाम्नी चैव सप्तमी ।
१५.५८/२नवोग्रसेनस्य सुतास्तेषां कंसस्तु पूर्वजः ॥ १५.५८॥
१५.५९/१न्यग्रोधश्च सुनामा च तथा कङ्कः सुभूषणः ।
१५.५९/२राष्ट्रपालोऽथ सुतनुरनावृष्टिस्तु पुष्टिमान् ॥ १५.५९॥
१५.६०/१तेषां स्वसारः पञ्चासन् कंसा कंसवती तथा ।
१५.६०/२सुतनू राष्ट्रपाली च कङ्का चैव वराङ्गना ॥ १५.६०॥
१५.६१/१उग्रसेनः सहापत्यो व्याख्यातः कुकुरोद्भवः ।
१५.६१/२कुकुराणामिमं वंशं धारयन्न् अमितौजसाम् ॥ १५.६१॥
१५.६२/१आत्मनो विपुलं वंशं प्रजावान् आप्नुयान् नरः ॥ १५.६२॥
१६.१/१लोमहर्षण उवाच । भजमानस्य पुत्रोऽथ रथमुख्यो विदूरथः ।
१६.१/२राजाधिदेवः शूरस्तु विदूरथसुतोऽभवत् ॥ १६.१॥
१६.२/१राजाधिदेवस्य सुता जज्ञिरे वीर्यवत्तराः ।
१६.२/२दत्तातिदत्तौ बलिनौ शोणाश्वः श्वेतवाहनः ॥ १६.२॥
१६.३/१शमी च दण्डशर्मा च दन्तशत्रुश्च शत्रुजित् ।
१६.३/२श्रवणा च श्रविष्ठा च स्वसारौ सम्बभूवतुः ॥ १६.३॥
१६.४/१शमिपुत्रः प्रतिक्षत्रः प्रतिक्षत्रस्य चात्मजः ।
१६.४/२स्वयम्भोजः स्वयम्भोजाद् भदिकः सम्बभूव ह ॥ १६.४॥
१६.५/१तस्य पुत्रा बभूवुर्हि सर्वे भीमपराक्रमाः ।
१६.५/२कृतवर्माग्रजस्तेषां शतधन्वा तु मध्यमः ॥ १६.५॥
१६.६/१देवान्तश्च नरान्तश्च भिषग्वैतरणश्च यः ।
१६.६/२सुदान्तश्चातिदान्तश्च निकाश्यः कामदम्भकः ॥ १६.६॥
१६.७/१देवान्तस्याभवत् पुत्रो विद्वान् कम्बलबर्हिषः ।
१६.७/२असमौजाः सुतस्तस्य नासमौजाश्च तावुभौ ॥ १६.७॥
१६.८/१अजातपुत्राय सुतान् प्रददावसमौजसे ।
१६.८/२सुदंष्ट्रश्च सुचारुश्च कृष्ण इत्यन्धकाः स्मृताः ॥ १६.८॥
१६.९/१गान्धारी चैव माद्री च क्रोष्टुभार्ये बभूवतुः ।
१६.९/२गान्धारी जनयामास अनमित्रं महाबलम् ॥ १६.९॥
१६.१०/१माद्री युधाजितं पुत्रं ततो वै देवमीधुषम् ।
१६.१०/२अनमित्रममित्राणां जेतारमपराजितम् ॥ १६.१०॥
१६.११/१अनमित्रसुतो निघ्नो निघ्नतो द्वौ बभूवतुः ।

१६.११/२प्रसेनश्चाथ सत्राजिच्छत्रुसेनाजितावुभौ ॥ १६.११॥
१६.१२/१प्रसेनो द्वारवत्यां तु निवसन् यो महामणिम् ।
१६.१२/२दिव्यं स्यमन्तकं नाम स सूर्याद् उपलब्धवान् ॥ १६.१२॥
१६.१३/१तस्य सत्राजितः सूर्यः सखा प्राणसमोऽभवत् ।
१६.१३/२स कदाचिन् निशापाये रथेन रथिनां वरः ॥ १६.१३॥
१६.१४/१तोयकूलमपः स्प्रष्टुमुपस्थातुं ययौ रविम् ।
१६.१४/२तस्योपतिष्ठतः सूर्यं विवस्वान् अग्रतः स्थितः ॥ १६.१४॥
१६.१५/१विस्पष्टमूर्तिर्भगवांस्तेजोमण्डलवान् विभुः ।
१६.१५/२अथ राजा विवस्वन्तमुवाच स्थितमग्रतः ॥ १६.१५॥
१६.१६/१यथैव व्योम्नि पश्यामि सदा त्वां ज्योतिषां पते ।
१६.१६/२तेजोमण्डलिनं देवं तथैव पुरतः स्थितम् ॥ १६.१६॥
१६.१७/१को विशेषोऽस्ति मे त्वत्तः सख्येनोपगतस्य वै ।
१६.१७/२एतच्छ्रुत्वा तु भगवान् मणिरत्नं स्यमन्तकम् ॥ १६.१७॥
१६.१८/१स्वकण्ठाद् अवमुच्याथ एकान्ते न्यस्तवान् विभुः ।
१६.१८/२ततो विग्रहवन्तं तं ददर्श नृपतिस्तदा ॥ १६.१८॥
१६.१९/१प्रीतिमान् अथ तं दृष्ट्वा मुहूर्तं कृतवान् कथाम् ।
१६.१९/२तमभिप्रस्थितं भूयो विवस्वन्तं स सत्रजित् ॥ १६.१९॥
१६.२०/१लोकान् भासयसे सर्वान् येन त्वं सततं प्रभो ।
१६.२०/२तद् एतन् मणिरत्नं मे भगवन् दातुमर्हसि ॥ १६.२०॥
१६.२१/१ततः स्यमन्तकमणिं दत्तवान् भास्करस्तदा ।
१६.२१/२स तमाबध्य नगरीं प्रविवेश महीपतिः ॥ १६.२१॥
१६.२२/१तं जनाः पर्यधावन्त सूर्योऽयं गच्छतीति ह ।
१६.२२/२स्वां पुरीं स विसिष्माय राजा त्वन्तःपुरं तथा ॥ १६.२२॥
१६.२३/१तं प्रसेनजितं दिव्यं मणिरत्नं स्यमन्तकम् ।
१६.२३/२ददौ भ्रात्रे नरपतिः प्रेम्णा सत्राजिद् उत्तमम् ॥ १६.२३॥
१६.२४/१स मणिः स्यन्दते रुक्मं वृष्ण्यन्धकनिवेशने ।
१६.२४/२कालवर्षी च पर्जन्यो न च व्याधिभयं ह्यभूत् ॥ १६.२४॥
१६.२५/१लिप्सां चक्रे प्रसेनस्य मणिरत्ने स्यमन्तके ।
१६.२५/२गोविन्दो न च तं लेभे शक्तोऽपि न जहार सः ॥ १६.२५॥
१६.२६/१कदाचिन् मृगयां यातः प्रसेनस्तेन भूषितः ।
१६.२६/२स्यमन्तककृते सिंहाद् वधं प्राप वनेचरात् ॥ १६.२६॥

१६.२७/१अथ सिंहं प्रधावन्तम् ऋक्षराजो महाबलः ।
१६.२७/२निहत्य मणिरत्नं तद् आदाय प्राविशद् गुहाम् ॥ १६.२७॥
१६.२८/१ततो वृष्ण्यन्धकाः कृष्णं प्रसेनवधकारणात् ।
१६.२८/२प्रार्थनां तां मणेर्बद्धा सर्व एव शशङ्किरे ॥ १६.२८॥
१६.२९/१स शङ्क्यमानो धर्मात्मा अकारी तस्य कर्मणः ।
१६.२९/२आहरिष्ये मणिमिति प्रतिज्ञाय वनं ययौ ॥ १६.२९॥
१६.३०/१यत्र प्रसेनो मृगयां व्यचरत् तत्र चाप्यथ ।
१६.३०/२प्रसेनस्य पदं गृह्य पुरुषैराप्तकारिभिः ॥ १६.३०॥
१६.३१/१ऋक्षवन्तं गिरिवरं विन्ध्यं च गिरिमुत्तमम् ।
१६.३१/२अन्वेषयन् परिश्रान्तः स ददर्श महामनाः ॥ १६.३१॥
१६.३२/१साश्वं हतं प्रसेनं तु नाविन्दत च तन्मणिम् ।
१६.३२/२अथ सिंहः प्रसेनस्य शरीरस्याविदूरतः ॥ १६.३२॥
१६.३३/१ऋक्षेण निहतो दृष्टः पदैर्ऋक्षस्तु सूचितः ।
१६.३३/२पदैस्तैरन्वियायाथ गुहाम् ऋक्षस्य माधवः ॥ १६.३३॥
१६.३४/१स हि ऋक्षबिले वाणीं शुश्राव प्रमदेरिताम् ।
१६.३४/२धात्र्या कुमारमादाय सुतं जाम्बवतो द्विजाः ॥ १६.३४॥
१६.३५/१क्रीडयन्त्या च मणिना मा रोदीरित्यथेरिताम् ॥ १६.३५॥
१६.३६/१धात्र्युवाच । सिंहः प्रसेनमवधीत् सिंहो जाम्बवता हतः ।
१६.३६/२सुकुमारक मा रोदीस्तव ह्येष स्यमन्तकः ॥ १६.३६॥
१६.३७/१व्यक्तितस्तस्य शब्दस्य तूर्णमेव बिलं ययौ ।
१६.३७/२प्रविश्य तत्र भगवांस्तद् ऋक्षबिलमञ्जसा ॥ १६.३७॥
१६.३८/१स्थापयित्वा बिलद्वारे यदूंल्लाङ्गलिना सह ।
१६.३८/२शार्ङ्गधन्वा बिलस्थं तु जाम्बवन्तं ददर्श सः ॥ १६.३८॥
१६.३९/१युयुधे वासुदेवस्तु बिले जाम्बवता सह ।
१६.३९/२बाहुभ्यामेव गोविन्दो दिवसान् एकविंशतिम् ॥ १६.३९॥
१६.४०/१प्रविष्टेऽथ बिले कृष्णे बलदेवपुरःसराः ।
१६.४०/२पुरीं द्वारवतीमेत्य हतं कृष्णं न्यवेदयन् ॥ १६.४०॥
१६.४१/१वासुदेवोऽपि निर्जित्य जाम्बवन्तं महाबलम् ।
१६.४१/२लेभे जाम्बवतीं कन्याम् ऋक्षराजस्य सम्मताम् ॥ १६.४१॥
१६.४२/१मणिं स्यमन्तकं चैव जग्राहात्मविशुद्धये ।
१६.४२/२अनुनीयर्क्षराजं तु निर्ययौ च ततो बिलात् ॥ १६.४२॥

१६.४३/१उपायाद् द्वारकां कृष्णः स विनीतैः पुरःसरैः ।
१६.४३/२एवं स मणिमाहृत्य विशोध्यात्मानमच्युतः ॥ १६.४३॥
१६.४४/१ददौ सत्राजिते तं वै सर्वसात्वतसंसदि ।
१६.४४/२एवं मिथ्याभिशस्तेन कृष्णेनामित्रघातिना ॥ १६.४४॥
१६.४५/१आत्मा विशोधितः पापाद् विनिर्जित्य स्यमन्तकम् ।
१६.४५/२सत्राजितो दश त्वासन् भार्यास्तासां शतं सुताः ॥ १६.४५॥
१६.४६/१ख्यातिमन्तस्त्रयस्तेषां भगंकारस्तु पूर्वजः ।
१६.४६/२वीरो वातपतिश्चैव वसुमेधस्तथैव च ॥ १६.४६॥
१६.४७/१कुमार्यश्चापि तिस्रो वै दिक्षु ख्याता द्विजोत्तमाः ।
१६.४७/२सत्यभामोत्तमा तासां व्रतिनी च दृढव्रता ॥ १६.४७॥
१६.४८/१तथा प्रस्वापिनी चैव भार्यां कृष्णाय तां ददौ ।
१६.४८/२सभाक्षो भङ्गकारिस्तु नावेयश्च नरोत्तमौ ॥ १६.४८॥
१६.४९/१जज्ञाते गुणसम्पन्नौ विश्रुतौ रूपसम्पदा ।
१६.४९/२माद्र्याः पुत्रोऽथ जज्ञेऽथ वृष्णिपुत्रो युधाजितः ॥ १६.४९॥
१६.५०/१जज्ञाते तनयौ वृष्णेः श्वफल्कश्चित्रकस्तथा ।
१६.५०/२श्वफल्कः काशिराजस्य सुतां भार्यामविन्दत ॥ १६.५०॥
१६.५१/१गान्दिनीं नाम तस्याश्च गाः सदा प्रददौ पिता ।
१६.५१/२तस्यां जज्ञे महाबाहुः श्रुतवान् अतिथिप्रियः ॥ १६.५१॥
१६.५२/१अक्रूरोऽथ महाभागो जज्ञे विपुलदक्षिणः ।
१६.५२/२उपमद्गुस्तथा मद्गुर्मुदरश्चारिमर्दनः ॥ १६.५२॥
१६.५३/१आरिक्षेपस्तथोपेक्षः शत्रुहा चारिमेजयः ।
१६.५३/२धर्मभृच्चापि धर्मा च गृध्रभोजान्धकस्तथा ॥ १६.५३॥
१६.५४/१आवाहप्रतिवाहौ च सुन्दरी च वराङ्गना ।
१६.५४/२विश्रुताश्वस्य महिषी कन्या चास्य वसुंधरा ॥ १६.५४॥
१६.५५/१रूपयौवनसम्पन्ना सर्वसत्त्वमनोहरा ।
१६.५५/२अक्रूरेणोग्रसेनायां सुतौ वै कुलनन्दनौ ॥ १६.५५॥
१६.५६/१वसुदेवश्चोपदेवश्च जज्ञाते देववर्चसौ ।
१६.५६/२चित्रकस्याभवन् पुत्राः पृथुर्विपृथुरेव च ॥ १६.५६॥
१६.५७/१अश्वग्रीवोऽश्वबाहुश्च सुपार्श्वकगवेषणौ ।
१६.५७/२अरिष्टनेमिश्च सुता धर्मो धर्मभृद् एव च ॥ १६.५७॥
१६.५८/१सुबाहुर्बहुबाहुश्च श्रविष्ठाश्रवणे स्त्रियौ ।

१६.५८/२इमां मिथ्याभिशस्तिं यः कृष्णस्य समुदाहृताम् ॥ १६.५८॥

१६.५९/१वेद मिथ्याभिशापास्तं न स्पृशन्ति कदाचन ॥ १६.५९॥

१७.१/१लोमहर्षण उवाच । यत् तु सत्राजिते कृष्णो मणिरत्नं स्यमन्तकम् ।

१७.१/२ददावहारयद् बभ्रुर्भोजेन शतधन्वना ॥ १७.१॥

१७.२/१सदा हि प्रार्थयामास सत्यभामामनिन्दिताम् ।

१७.२/२अक्रूरोऽन्तरमन्विष्यन् मणिं चैव स्यमन्तकम् ॥ १७.२॥

१७.३/१सत्राजितं ततो हत्वा शतधन्वा महाबलः ।

१७.३/२रात्रौ तं मणिमादाय ततोऽक्रूराय दत्तवान् ॥ १७.३॥

१७.४/१अक्रूरस्तु तदा विप्रा रत्नमादाय चोत्तमम् ।

१७.४/२समयं कारयां चक्रे नावेद्योऽहं त्वयेत्युत ॥ १७.४॥

१७.५/१वयमभ्युत्प्रपत्स्यामः कृष्णेन त्वां प्रधर्षितम् ।

१७.५/२ममाद्य द्वारका सर्वा वशे तिष्ठत्यसंशयम् ॥ १७.५॥

१७.६/१हते पितरि दुःखार्ता सत्यभामा मनस्विनी ।

१७.६/२प्रययौ रथमारुह्य नगरं वारणावतम् ॥ १७.६॥

१७.७/१सत्यभामा तु तद् वृत्तं भोजस्य शतधन्वनः ।

१७.७/२भर्तुर्निवेद्य दुःखार्ता पार्श्वस्थाश्रूण्यवर्तयत् ॥ १७.७॥

१७.८/१पाण्डवानां च दग्धानां हरिः कृत्वोदकक्रियाम् ।

१७.८/२कुल्यार्थे चापि पाण्डूनां न्ययोजयत सात्यकिम् ॥ १७.८॥

१७.९/१ततस्त्वरितमागम्य द्वारकां मधुसूदनः ।

१७.९/२पूर्वजं हलिनं श्रीमान् इदं वचनमब्रवीत् ॥ १७.९॥

१७.१०/१श्रीकृष्ण उवाच । हतः प्रसेनः सिंहेन सत्राजिच्छतधन्वना ।

१७.१०/२स्यमन्तकस्तु मद्गामी तस्य प्रभुरहं विभो ॥ १७.१०॥

१७.११/१तद् आरोह रथं शीघ्रं भोजं हत्वा महारथम् ।

१७.११/२स्यमन्तको महाबाहो अस्माकं स भविष्यति ॥ १७.११॥

१७.१२/१लोमहर्षण उवाच । ततः प्रववृते युद्धं तुमुलं भोजकृष्णयोः ।

१७.१२/२शतधन्वा ततोऽक्रूरं सर्वतोदिशमैक्षत ॥ १७.१२॥

१७.१३/१संरब्धौ तावुभौ तत्र दृष्ट्वा भोजजनार्दनौ ।

१७.१३/२शक्तोऽपि शापाद् धार्दिक्यमक्रूरो नान्वपद्यत ॥ १७.१३॥

१७.१४/१अपयाने ततो बुद्धिं भोजश्चक्रे भयार्दितः ।

१७.१४/२योजनानां शतं साग्रं हृदया प्रत्यपद्यत ॥ १७.१४॥

१७.१५/१विख्याता हृदया नाम शतयोजनगामिनी ।

१७.१५/२भोजस्य वडवा विप्रा यया कृष्णमयोधयत् ॥ १७.१५॥

१७.१६/१क्षीणां जवेन हृदयामध्वनः शतयोजने ।

१७.१६/२दृष्ट्वा रथस्य स्वां वृद्धिं शतधन्वानमर्दयत् ॥ १७.१६॥

१७.१७/१ततस्तस्या हतायास्तु श्रमात् खेदाच्च भो द्विजाः ।

१७.१७/२खमुत्पेतुरथ प्राणाः कृष्णो राममथाब्रवीत् ॥ १७.१७॥

१७.१८/१श्रीकृष्ण उवाच । तिष्ठेह त्वं महाबाहो दृष्टदोषा हया मया ।

१७.१८/२पद्भ्यां गत्वा हरिष्यामि मणिरत्नं स्यमन्तकम् ॥ १७.१८॥

१७.१९/१पद्भ्यामेव ततो गत्वा शतधन्वानमच्युतः ।

१७.१९/२मिथिलामभितो विप्रा जघान परमास्त्रवित् ॥ १७.१९॥

१७.२०/१स्यमन्तकं च नापश्यद् धत्वा भोजं महाबलम् ।

१७.२०/२निवृत्तं चाब्रवीत् कृष्णं मणिं देहीति लाङ्गली ॥ १७.२०॥

१७.२१/१नास्तीति कृष्णश्चोवाच ततो रामो रुषान्वितः ।

१७.२१/२धिक्षब्दपूर्वमसकृत् प्रत्युवाच जनार्दनम् ॥ १७.२१॥

१७.२२/१बलराम उवाच । भ्रातृत्वान् मर्षयाम्येष स्वस्ति तेऽस्तु व्रजाम्यहम् ।

१७.२२/२कृत्यं न मे द्वारकया न त्वया न च वृष्णिभिः ॥ १७.२२॥

१७.२३/१प्रविवेश ततो रामो मिथिलामरिमर्दनः ।

१७.२३/२सर्वकामैरुपहृतैर्मिथिलेनाभिपूजितः ॥ १७.२३॥

१७.२४/१एतस्मिन्न् एव काले तु बभ्रुर्मतिमतां वरः ।

१७.२४/२नानारूपान् क्रतून् सर्वान् आजहार निरर्गलान् ॥ १७.२४॥

१७.२५/१दीक्षामयं स कवचं रक्षार्थं प्रविवेश ह ।

१७.२५/२स्यमन्तककृते प्राज्ञो गान्दीपुत्रो महायशाः ॥ १७.२५॥

१७.२६/१अथ रत्नानि चान्यानि धनानि विविधानि च ।

१७.२६/२षष्टिं वर्षाणि धर्मात्मा यज्ञेष्वेव न्ययोजयत् ॥ १७.२६॥

१७.२७/१अक्रूरयज्ञा इति ते ख्यातास्तस्य महात्मनः ।

१७.२७/२बह्वन्नदक्षिणाः सर्वे सर्वकामप्रदायिनः ॥ १७.२७॥

१७.२८/१अथ दुर्योधनो राजा गत्वा स मिथिलां प्रभुः ।

१७.२८/२गदाशिक्षां ततो दिव्यां बलदेवाद् अवाप्तवान् ॥ १७.२८॥

१७.२९/१सम्प्रसाद्य ततो रामो वृष्ण्यन्धकमहारथैः ।

१७.२९/२आनीतो द्वारकामेव कृष्णेन च महात्मना ॥ १७.२९॥

१७.३०/१अक्रूरश्चान्धकैः सार्धमायातः पुरुषर्षभः ।

१७.३०/२हत्वा सत्राजितं सुप्तं सहबन्धुं महाबलः ॥ १७.३०॥

१७.३१/१ज्ञातिभेदभयात् कृष्णस्तमुपेक्षितवांस्तदा ।
१७.३१/२अपयाते तदाक्रूरे नावर्षत् पाकशासनः ॥ १७.३१॥
१७.३२/१अनावृष्ट्या तदा राष्ट्रमभवद् बहुधा कृशम् ।
१७.३२/२ततः प्रसादयामासुरक्रूरं कुकुरान्धकाः ॥ १७.३२॥
१७.३३/१पुनर्द्वारवतीं प्राप्ते तस्मिन् दानपतौ ततः ।
१७.३३/२प्रववर्ष सहस्राक्षः कक्षे जलनिधेस्तदा ॥ १७.३३॥
१७.३४/१कन्यां च वासुदेवाय स्वसारं शीलसम्मताम् ।
१७.३४/२अक्रूरः प्रददौ धीमान् प्रीत्यर्थं मुनिसत्तमाः ॥ १७.३४॥
१७.३५/१अथ विज्ञाय योगेन कृष्णो बभ्रुगतं मणिम् ।
१७.३५/२सभामध्यगतः प्राह तमक्रूरं जनार्दनः ॥ १७.३५॥
१७.३६/१श्रीकृष्ण उवाच । यत् तद् रत्नं मणिवरं तव हस्तगतं विभो ।
१७.३६/२तत् प्रयच्छ च मानार्ह मयि मानार्यकं कृथाः ॥ १७.३६॥
१७.३७/१षष्टिवर्षगते काले यो रोषोऽभून् ममानघ ।
१७.३७/२स संरूढोऽसकृत् प्राप्तस्ततः कालात्ययो महान् ॥ १७.३७॥
१७.३८/१स ततः कृष्णवचनात् सर्वसात्वतसंसदि ।
१७.३८/२प्रददौ तं मणिं बभ्रुरक्लेशेन महामतिः ॥ १७.३८॥
१७.३९/१ततस्तमार्जवात् प्राप्तं बभ्रोर्हस्ताद् अरिंदमः ।
१७.३९/२ददौ हृष्टमनाः कृष्णस्तं मणिं बभ्रवे पुनः ॥ १७.३९॥
१७.४०/१स कृष्णहस्तात् सम्प्राप्तं मणिरत्नं स्यमन्तकम् ।
१७.४०/२आबध्य गान्दिनीपुत्रो विरराजांशुमान् इव ॥ १७.४०॥
१८.१/१मुनय ऊचुः । अहो सुमहद् आख्यानं भवता परिकीर्तितम् ।
१८.१/२भारतानां च सर्वेषां पार्थिवानां तथैव च ॥ १८.१॥
१८.२/१देवानां दानवानां च गन्धर्वोरगरक्षसाम् ।
१८.२/२दैत्यानामथ सिद्धानां गुह्यकानां तथैव च ॥ १८.२॥
१८.३/१अत्यद्भुतानि कर्माणि विक्रमा धर्मनिश्चयाः ।
१८.३/२विविधाश्च कथा दिव्या जन्म चाग्र्यमनुत्तमम् ॥ १८.३॥
१८.४/१सृष्टिः प्रजापतेः सम्यक् त्वया प्रोक्ता महामते ।
१८.४/२प्रजापतीनां सर्वेषां गुह्यकाप्सरसां तथा ॥ १८.४॥
१८.५/१स्थावरं जङ्गमं सर्वमुत्पन्नं विविधं जगत् ।
१८.५/२त्वया प्रोक्तं महाभाग श्रुतं चैतन् मनोहरम् ॥ १८.५॥
१८.६/१कथितं पुण्यफलदं पुराणं श्लक्ष्णया गिरा ।

१८.६/२मनःकर्णसुखं सम्यक् प्रीणात्यमृतसम्मितम् ॥ १८.६॥

१८.७/१इदानीं श्रोतुमिच्छामः सकलं मण्डलं भुवः ।

१८.७/२वक्तुमर्हसि सर्वज्ञ परं कौतूहलं हि नः ॥ १८.७॥

१८.८/१यावन्तः सागरा द्वीपास्तथा वर्षाणि पर्वताः ।

१८.८/२वनानि सरितः पुण्य+ ।देवादीनां महामते ॥ १८.८॥

१८.९/१यत्प्रमाणमिदं सर्वं यदाधारं यदात्मकम् ।

१८.९/२संस्थानमस्य जगतो यथावद् वक्तुमर्हसि ॥ १८.९॥

१८.१०/१लोमहर्षण उवाच । मुनयः श्रूयतामेतत् संक्षेपाद् वदतो मम ।

१८.१०/२नास्य वर्षशतेनापि वक्तुं शक्योऽतिविस्तरः ॥ १८.१०॥

१८.११/१जम्बूप्लक्षाह्वयौ द्वीपौ शाल्मलश्चापरो द्विजाः ।

१८.११/२कुशः क्रौञ्चस्तथा शाकः पुष्करश्चैव सप्तमः ॥ १८.११॥

१८.१२/१एते द्वीपाः समुद्रैस्तु सप्त सप्तभिरावृताः ।

१८.१२/२लवणेक्षुसुरासर्पिर्दधिदुग्धजलैः समम् ॥ १८.१२॥

१८.१३/१जम्बूद्वीपः समस्तानामेतेषां मध्यसंस्थितः ।

१८.१३/२तस्यापि मध्ये विप्रेन्द्रा मेरुः कनकपर्वतः ॥ १८.१३॥

१८.१४/१चतुरशीतिसाहस्रैर्योजनैस्तस्य चोच्छ्रयः ।

१८.१४/२प्रविष्टः षोडशाधस्ताद् द्वात्रिंशन् मूर्ध्नि विस्तृतः ॥ १८.१४॥

१८.१५/१मूले षोडशसाहस्रैर्विस्तारस्तस्य सर्वतः ।

१८.१५/२भूपद्मस्यास्य शैलोऽसौ कर्णिकाकारसंस्थितः ॥ १८.१५॥

१८.१६/१हिमवान् हेमकूटश्च निषधस्तस्य दक्षिणे ।

१८.१६/२नीलः श्वेतश्च शृङ्गी च उत्तरे वर्षपर्वताः ॥ १८.१६॥

१८.१७/१लक्षप्रमाणौ द्वौ मध्ये दशहीनास्तथापरे ।

१८.१७/२सहस्रद्वितयोच्छ्रायास्तावद्विस्तारिणश्च ते ॥ १८.१७॥

१८.१८/१भारतं प्रथमं वर्षं ततः किम्पुरुषं स्मृतम् ।

१८.१८/२हरिवर्षं तथैवान्यन् मेरोर्दक्षिणतो द्विजाः ॥ १८.१८॥

१८.१९/१रम्यकं चोत्तरं वर्षं तस्यैव तु हिरण्मयम् ।

१८.१९/२उत्तराः कुरवश्चैव यथा वै भारतं तथा ॥ १८.१९॥

१८.२०/१नवसाहस्रमेकैकमेतेषां द्विजसत्तमाः ।

१८.२०/२इलावृतं च तन्मध्ये सौवर्णो मेरुरुच्छ्रितः ॥ १८.२०॥

१८.२१/१मेरोश्चतुर्दिशं तत्र नवसाहस्रविस्तृतम् ।

१८.२१/२इलावृतं महाभागाश्चत्वारश्चात्र पर्वताः ॥ १८.२१॥

१८.२२/१विष्कम्भा वितता मेरोर्योजनायुतविस्तृताः ।
१८.२२/२पूर्वेण मन्दरो नाम दक्षिणे गन्धमादनः ॥ १८.२२॥
१८.२३/१विपुलः पश्चिमे पार्श्वे सुपार्श्वश्चोत्तरे स्थितः ।
१८.२३/२कदम्बस्तेषु जम्बूश्च पिप्पलो वट एव च ॥ १८.२३॥
१८.२४/१एकादशशतायामाः पादपा गिरिकेतवः ।
१८.२४/२जम्बूद्वीपस्य सा जम्बूर्नामहेतुर्द्विजोत्तमाः ॥ १८.२४॥
१८.२५/१महागजप्रमाणानि जम्ब्वास्तस्याः फलानि वै ।
१८.२५/२पतन्ति भूभृतः पृष्ठे शीर्यमाणानि सर्वतः ॥ १८.२५॥
१८.२६/१रसेन तेषां विख्याता तत्र जम्बूनदीति वै ।
१८.२६/२सरित् प्रवर्तते सा च पीयते तन्निवासिभिः ॥ १८.२६॥
१८.२७/१न खेदो न च दौर्गन्ध्यं न जरा नेन्द्रियक्षयः ।
१८.२७/२तत्पानस्वस्थमनसां जनानां तत्र जायते ॥ १८.२७॥
१८.२८/१तीरमृत् तद्रसं प्राप्य सुखवायुविशोषिता ।
१८.२८/२जाम्बूनदाख्यं भवति सुवर्णं सिद्धभूषणम् ॥ १८.२८॥
१८.२९/१भद्राश्वं पूर्वतो मेरोः केतुमालं च पश्चिमे ।
१८.२९/२वर्षे द्वे तु मुनिश्रेष्ठास्तयोर्मध्ये त्विलावृतम् ॥ १८.२९॥
१८.३०/१वनं चैत्ररथं पूर्वे दक्षिणे गन्धमादनम् ।
१८.३०/२वैभ्राजं पश्चिमे तद्वद् उत्तरे नन्दनं स्मृतम् ॥ १८.३०॥
१८.३१/१अरुणोदं महाभद्रमसितोदं समानसम् ।
१८.३१/२सरांस्येतानि चत्वारि देवभोग्यानि सर्वदा ॥ १८.३१॥
१८.३२/१शान्तवांश्चक्रकुञ्जश्च कुररी माल्यवांस्तथा ।
१८.३२/२वैकङ्कप्रमुखा मेरोः पूर्वतः केसराचलाः ॥ १८.३२॥
१८.३३/१त्रिकूटः शिशिरश्चैव पतंगो रुचकस्तथा ।
१८.३३/२निषधादयो दक्षिणतस्तस्य केसरपर्वताः ॥ १८.३३॥
१८.३४/१शिखिवासः सवैदूर्यः कपिलो गन्धमादनः ।
१८.३४/२जानुधिप्रमुखास्तद्वत् पश्चिमे केसराचलाः ॥ १८.३४॥
१८.३५/१मेरोरनन्तरास्ते च जठरादिष्ववस्थिताः ।
१८.३५/२शङ्खकूटोऽथ ऋषभो हंसो नागस्तथापराः ॥ १८.३५॥
१८.३६/१कालञ्जराद्याश्च तथा उत्तरे केसराचलाः ।
१८.३६/२चतुर्दश सहस्राणि योजनानां महापुरी ॥ १८.३६॥
१८.३७/१मेरोरुपरि विप्रेन्द्रा ब्रह्मणः कथिता दिवि ।

१८.३७/२तस्यां समन्ततश्चाष्टौ दिशासु विदिशासु च ॥ १८.३७॥

१८.३८/१इन्द्रादिलोकपालानां प्रख्याताः प्रवराः पुरः ।

१८.३८/२विष्णुपादविनिष्क्रान्ता प्लावयन्तीन्दुमण्डलम् ॥ १८.३८॥

१८.३९/१समन्ताद् ब्रह्मणः पुर्यां गङ्गा पतति वै दिवि ।

१८.३९/२सा तत्र पतिता दिक्षु चतुर्धा प्रत्यपद्यत ॥ १८.३९॥

१८.४०/१सीता चालकनन्दा च चक्षुर्बध्रा च वै क्रमात् ।

१८.४०/२पूर्वेण सीता शैलाच्च शैलं यान्त्यन्तरिक्षगा ॥ १८.४०॥

१८.४१/१ततश्च पूर्ववर्षेण भद्राश्वेनैति सार्णवम् ।

१८.४१/२तथैवालकनन्दा च दक्षिणेनैत्य भारतम् ॥ १८.४१॥

१८.४२/१प्रयाति सागरं भूत्वा सप्तभेदा द्विजोत्तमाः ।

१८.४२/२चक्षुश्च पश्चिमगिरीन् अतीत्य सकलांस्ततः ॥ १८.४२॥

१८.४३/१पश्चिमं केतुमालाख्यं वर्षमन्वेति सार्णवम् ।

१८.४३/२भद्रा तथोत्तरगिरीन् उत्तरांश्च तथा कुरून् ॥ १८.४३॥

१८.४४/१अतीत्योत्तरमम्भोधिं समभ्येति द्विजोत्तमाः ।

१८.४४/२आनीलनिषधायामौ माल्यवद्गन्धमादनौ ॥ १८.४४॥

१८.४५/१तयोर्मध्यगतो मेरुः कर्णिकाकारसंस्थितः ।

१८.४५/२भारताः केतुमालाश्च भद्राश्वाः कुरवस्तथा ॥ १८.४५॥

१८.४६/१पत्राणि लोकशैलस्य मर्यादाशैलबाह्यतः ।

१८.४६/२जठरो देवकूटश्च मर्यादापर्वतावुभौ ॥ १८.४६॥

१८.४७/१तौ दक्षिणोत्तरायामावानीलनिषधायतौ ।

१८.४७/२गन्धमादनकैलासौ पूर्वपश्चात् तु तावुभौ ॥ १८.४७॥

१८.४८/१अशीतियोजनायामावर्णवान्तर्व्यवस्थितौ ।

१८.४८/२निषधः पारियात्रश्च मर्यादापर्वतावुभौ ॥ १८.४८॥

१८.४९/१तौ दक्षिणोत्तरायामावानीलनिषधायतौ ।

१८.४९/२मेरोः पश्चिमदिग्भागे यथा पूर्वौ तथा स्थितौ ॥ १८.४९॥

१८.५०/१त्रिशृङ्गो जारुधिश्चैव उत्तरौ वर्षपर्वतौ ।

१८.५०/२पूर्वपश्चायतावेतावर्णवान्तर्व्यवस्थितौ ॥ १८.५०॥

१८.५१/१इत्येते हि मया प्रोक्ता मर्यादापर्वता द्विजाः ।

१८.५१/२जठरावस्थिता मेरोर्येषां द्वौ द्वौ चतुर्दिशम् ॥ १८.५१॥

१८.५२/१मेरोश्चतुर्दिशं ये तु प्रोक्ताः केसरपर्वताः ।

१८.५२/२शीतान्ताद्या द्विजास्तेषामतीव हि मनोहराः ॥ १८.५२॥

१८.५३/१शैलानामन्तरद्रोण्यः सिद्धचारणसेविताः ।
१८.५३/२सुरम्याणि तथा तासु काननानि पुराणि च ॥ १८.५३॥
१८.५४/१लक्ष्मीविष्ण्वग्निसूर्येन्द्र+ ।देवानां मुनिसत्तमाः ।
१८.५४/२तास्वायतनवर्याणि जुष्टानि नरकिंनरैः ॥ १८.५४॥
१८.५५/१गन्धर्वयक्षरक्षांसि तथा दैतेयदानवाः ।
१८.५५/२क्रीडन्ति तासु रम्यासु शैलद्रोणीष्वहर्निशम् ॥ १८.५५॥
१८.५६/१भौमा ह्येते स्मृताः स्वर्गा धर्मिणामालया द्विजाः ।
१८.५६/२नैतेषु पापकर्तारो यान्ति जन्मशतैरपि ॥ १८.५६॥
१८.५७/१भद्राश्वे भगवान् विष्णुरास्ते हयशिरा द्विजाः ।
१८.५७/२वाराहः केतुमाले तु भारते कूर्मरूपधृक् ॥ १८.५७॥
१८.५८/१मत्स्यरूपश्च गोविन्दः कुरुष्वास्ते सनातनः ।
१८.५८/२विश्वरूपेण सर्वत्र सर्वः सर्वेश्वरो हरिः ॥ १८.५८॥
१८.५९/१सर्वस्याधारभूतोऽसौ द्विजा आस्तेऽखिलात्मकः ।
१८.५९/२यानि किम्पुरुषाद्यानि वर्षाण्यष्टौ द्विजोत्तमाः ॥ १८.५९॥
१८.६०/१न तेषु शोको नायासो नोद्वेगः क्षुद्भयादिकम् ।
१८.६०/२सुस्थाः प्रजा निरातङ्काः सर्वदुःखविवर्जिताः ॥ १८.६०॥
१८.६१/१दशद्वादशवर्षाणां सहस्राणि स्थिरायुषः ।
१८.६१/२नैतेषु भौमान्यन्यानि क्षुत्पिपासादि नो द्विजाः ॥ १८.६१॥
१८.६२/१कृतत्रेतादिका नैव तेषु स्थानेषु कल्पना ।
१८.६२/२सर्वेष्वेतेषु वर्षेषु सप्त सप्त कुलाचलाः ।
१८.६२/३नद्यश्च शतशस्तेभ्यः प्रसूता या द्विजोत्तमाः ॥ १८.६२॥
१९.१/१लोमहर्षण उवाच । उत्तरेण समुद्रस्य हिमाद्रेश्चैव दक्षिणे ।
१९.१/२वर्षं तद् भारतं नाम भारती यत्र संततिः ॥ १९.१॥
१९.२/१नवयोजनसाहस्रो विस्तारश्च द्विजोत्तमाः ।
१९.२/२कर्मभूमिरियं स्वर्गमपवर्गं च पृच्छताम् ॥ १९.२॥
१९.३/१महेन्द्रो मलयः सह्यः शुक्तिमान् ऋक्षपर्वतः ।
१९.३/२विन्ध्यश्च पारियात्रश्च सप्तात्र कुलपर्वताः ॥ १९.३॥
१९.४/१अतः सम्प्राप्यते स्वर्गो मुक्तिमस्मात् प्रयाति वै ।
१९.४/२तिर्यक्त्वं नरकं चापि यान्त्यतः पुरुषा द्विजाः ॥ १९.४॥
१९.५/१इतः स्वर्गश्च मोक्षश्च मध्यं चान्ते च गच्छति ।
१९.५/२न खल्वन्यत्र मर्त्यानां कर्म भूमौ विधीयते ॥ १९.५॥

१९.६/१भारतस्यास्य वर्षस्य नव भेदान् निशामय ।
१९.६/२इन्द्रद्वीपः कसेतुमांस्ताम्रपर्णो गभस्तिमान् ॥ १९.६॥
१९.७/१नागद्वीपस्तथा सौम्यो गन्धर्वस्त्वथ वारुणः ।
१९.७/२अयं तु नवमस्तेषां द्वीपः सागरसंवृतः ॥ १९.७॥
१९.८/१योजनानां सहस्रं च द्वीपोऽयं दक्षिणोत्तरात् ।
१९.८/२पूर्वे किरातास्तिष्ठन्ति पश्चिमे यवनाः स्थिताः ॥ १९.८॥
१९.९/१ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्या मध्ये शूद्राश्च भागशः ।
१९.९/२इज्यायुद्धवणिज्याद्य+ ।वृत्तिमन्तो व्यवस्थिताः ॥ १९.९॥
१९.१०/१शतद्रुचन्द्रभागाद्या हिमवत्पादनिःसृताः ।
१९.१०/२वेदस्मृतिमुखाश्चान्याः पारियात्रोद्भवा मुने ॥ १९.१०॥
१९.११/१नर्मदासुरमाद्याश्च नद्यो विन्ध्यविनिःसृताः ।
१९.११/२तापीपयोष्णीनिर्विन्ध्या+ ।कावेरीप्रमुखा नदीः ॥ १९.११॥
१९.१२/१ऋक्षपादोद्भवा ह्येताः श्रुताः पापं हरन्ति याः ।
१९.१२/२गोदावरीभीमरथी+ ।कृष्णवेण्यादिकास्तथा ॥ १९.१२॥
१९.१३/१सह्यपादोद्भवा नद्यः स्मृताः पापभयापहाः ।
१९.१३/२कृतमालाताम्रपर्णी+ ।प्रमुखा मलयोद्भवाः ॥ १९.१३॥
१९.१४/१त्रिसांध्यर्षिकुल्याद्या महेन्द्रप्रभवाः स्मृताः ।
१९.१४/२ऋषिकुल्याकुमाराद्याः शुक्तिमत्पादसम्भवाः ॥ १९.१४॥
१९.१५/१आसां नद्युपनद्यश्च सन्त्यन्यास्तु सहस्रशः ।
१९.१५/२तास्विमे कुरुपञ्चाल+ ।मध्यदेशादयो जनाः ॥ १९.१५॥
१९.१६/१पूर्वदेशादिकाश्चैव कामरूपनिवासिनः ।
१९.१६/२पौण्ड्राः कलिङ्गा मगधा दाक्षिणात्याश्च सर्वशः ॥ १९.१६॥
१९.१७/१तथा परान्त्याः सौराष्ट्राः शूद्राभीरास्तथार्बुदाः ।
१९.१७/२मारुका मालवाश्चैव पारियात्रनिवासिनः ॥ १९.१७॥
१९.१८/१सौवीराः सैन्धवापन्नाः शाल्वाः शाकलवासिनः ।
१९.१८/२मद्रारामास्तथाम्बष्ठाः पारसीकादयस्तथा ॥ १९.१८॥
१९.१९/१आसां पिबन्ति सलिलं वसन्ति सरितां सदा ।
१९.१९/२समोपेता महाभाग हृष्टपुष्टजनाकुलाः ॥ १९.१९॥
१९.२०/१वसन्ति भारते वर्षे युगान्यत्र महामुने ।
१९.२०/२कृतं त्रेता द्वापरं च कलिश्चान्यत्र न क्वचित् ॥ १९.२०॥
१९.२१/१तपस्तप्यन्ति यतयो जुह्वते चात्र यज्विनः ।

१९.२१/२दानानि चात्र दीयन्ते परलोकार्थमादरात् ॥ १९.२१॥
१९.२२/१पुरुषैर्यज्ञपुरुषो जम्बूद्वीपे सदेज्यते ।
१९.२२/२यज्ञैर्यज्ञमयो विष्णुरन्यद्वीपेषु चान्यथा ॥ १९.२२॥
१९.२३/१अत्रापि भारतं श्रेष्ठं जम्बूद्वीपे महामुने ।
१९.२३/२यतो हि कर्मभूरेषा यतोऽन्या भोगभूमयः ॥ १९.२३॥
१९.२४/१अत्र जन्मसहस्राणां सहस्रैरपि सत्तम ।
१९.२४/२कदाचिल्लभते जन्तुर्मानुष्यं पुण्यसंचयन् ॥ १९.२४॥
१९.२५/१गायन्ति देवाः किल गीतकानि ।
१९.२५/२धन्यास्तु ये भारतभूमिभागे ।
१९.२५/३स्वर्गापवर्गास्पदहेतुभूते ।
१९.२५/४भवन्ति भूयः पुरुषा मनुष्याः ॥ १९.२५॥
१९.२६/१कर्माण्यसंकल्पिततत्फलानि ।
१९.२६/२संन्यस्य विष्णौ परमात्मरूपे ।
१९.२६/३अवाप्य तां कर्ममहीमनन्ते ।
१९.२६/४तस्मिंल्लयं ये त्वमलाः प्रयान्ति ॥ १९.२६॥
१९.२७/१जानीम नो तत्कूवयं विलीने ।
१९.२७/२स्वर्गप्रदे कर्मणि देहबन्धम् ।
१९.२७/३प्राप्स्यन्ति धन्याः खलु ते मनुष्या ।
१९.२७/४ये भारतेनेन्द्रियविप्रहीनाः ॥ १९.२७॥
१९.२८/१नववर्षं च भो विप्रा जम्बूद्वीपमिदं मया ।
१९.२८/२लक्षयोजनविस्तारं संक्षेपात् कथितं द्विजाः ॥ १९.२८॥
१९.२९/१जम्बूद्वीपं समावृत्य लक्षयोजनविस्तरः ।
१९.२९/२भो द्विजा वलयाकारः स्थितः क्षीरोदधिर्बहिः ॥ १९.२९॥
२०.१/१लोमहर्षण उवाच । क्षारोदेन यथा द्वीपो जम्बूसंज्ञोऽभिवेष्टितः ।
२०.१/२संवेष्ट्य क्षारमुदधिं प्लक्षद्वीपस्तथा स्थितः ॥ २०.१॥
२०.२/१जम्बूद्वीपस्य विस्तारः शतसाहस्रसम्मितः ।
२०.२/२स एव द्विगुणो विप्राः प्लक्षद्वीपेऽप्युदाहृतः ॥ २०.२॥
२०.३/१सप्त मेधातिथेः पुत्राः प्लक्षद्वीपेश्वरस्य वै ।
२०.३/२श्रेष्ठः शान्तभयो नाम शिशिरस्तदनन्तरम् ॥ २०.३॥
२०.४/१सुखोदयस्तथानन्दः शिवः क्षेमक एव च ।
२०.४/२ध्रुवश्च सप्तमस्तेषां प्लक्षद्वीपेश्वरा हि ते ॥ २०.४॥

२०.५/१पूर्वं शान्तभयं वर्षं शिशिरं सुखदं तथा ।

२०.५/२आनन्दं च शिवं चैव क्षेमकं ध्रुवमेव च ॥ २०.५॥

२०.६/१मर्यादाकारकास्तेषां तथान्ये वर्षपर्वताः ।

२०.६/२सप्तैव तेषां नामानि शृणुध्वं मुनिसत्तमाः ॥ २०.६॥

२०.७/१गोमेदश्चैव चन्द्रश्च नारदो दन्दुभिस्तथा ।

२०.७/२सोमकः सुमनाः शैलो वैभ्राजश्चैव सप्तमः ॥ २०.७॥

२०.८/१वर्षाचलेषु रम्येषु वर्षेष्वेतेषु चानघाः ।

२०.८/२वसन्ति देवगन्धर्व+ ।सहिताः सहितं प्रजाः ॥ २०.८॥

२०.९/१तेषु पुण्या जनपदा वीरा न म्रियते जनः ।

२०.९/२नाधयो व्याधयो वापि सर्वकालसुखं हि तत् ॥ २०.९॥

२०.१०/१तेषां नद्यश्च सप्तैव वर्षाणां तु समुद्रगाः ।

२०.१०/२नामतस्ताः प्रवक्ष्यामि श्रुताः पापं हरन्ति याः ॥ २०.१०॥

२०.११/१अनुतप्ता शिखा चैव विप्राशा त्रिदिवा क्रमुः ।

२०.११/२अमृता सुकृता चैव सप्तैतास्तत्र निम्नगाः ॥ २०.११॥

२०.१२/१एते शैलास्तथा नद्यः प्रधानाः कथिता द्विजाः ।

२०.१२/२क्षुद्रनद्यस्तथा शैलास्तत्र सन्ति सहस्रशः ॥ २०.१२॥

२०.१३/१ताः पिबन्ति सदा हृष्टा नदीर्जनपदास्तु ते ।

२०.१३/२अवसर्पिणी नदी तेषां न चैवोत्सर्पिणी द्विजाः ॥ २०.१३॥

२०.१४/१न तेष्वस्ति युगावस्था तेषु स्थानेषु सप्तसु ।

२०.१४/२त्रेतायुगसमः कालः सर्वदैव द्विजोत्तमाः ॥ २०.१४॥

२०.१५/१प्लक्षद्वीपादिके विप्राः शाकद्वीपान्तिकेषु वै ।

२०.१५/२पञ्चवर्षसहस्राणि जना जीवन्त्यनामयाः ॥ २०.१५॥

२०.१६/१धर्मश्चतुर्विधस्तेषु वर्णाश्रमविभागजः ।

२०.१६/२वर्णाश्च तत्र चत्वारस्तान् बुधाः प्रवदामि वः ॥ २०.१६॥

२०.१७/१आर्यकाः कुरवश्चैव विविश्वा भाविनश्च ये ।

२०.१७/२विप्रक्षत्रियवैश्यास्ते शूद्राश्च मुनिसत्तमाः ॥ २०.१७॥

२०.१८/१जम्बूवृक्षप्रमाणस्तु तन्मध्ये सुमहातरुः ।

२०.१८/२प्लक्षस्तन्नामसंज्ञोऽयं प्लक्षद्वीपो द्विजोत्तमाः ॥ २०.१८॥

२०.१९/१इज्यते तत्र भगवांस्तैर्वर्णैरार्यकादिभिः ।

२०.१९/२सोमरूपी जगत्स्रष्टा सर्वः सर्वेश्वरो हरिः ॥ २०.१९॥

२०.२०/१प्लक्षद्वीपप्रमाणेन प्लक्षद्वीपः समावृतः ।

२०.२०/२तथैवेक्षुरसोदेन परिवेषानुकारिणा ॥ २०.२०॥

२०.२१/१इत्येतद् वो मुनिश्रेष्ठाः प्लक्षद्वीप उदाहृतः ।

२०.२१/२संक्षेपेण मया भूयः शाल्मलं तं निबोधत ॥ २०.२१॥

२०.२२/१शाल्मलस्येश्वरो वीरो वपुष्मांस्तत्सुता द्विजाः ।

२०.२२/२तेषां तु नाम संज्ञानि सप्तवर्षाणि तानि वै ॥ २०.२२॥

२०.२३/१श्वेतोऽथ हरितश्चैव जीमूतो रोहितस्तथा ।

२०.२३/२वैद्युतो मानसश्चैव सुप्रभश्च द्विजोत्तमाः ॥ २०.२३॥

२०.२४/१शाल्मनश्च समुद्रोऽसौ द्वीपेनेक्षुरसोदकः ।

२०.२४/२विस्ताराद् द्विगुणेनाथ सर्वतः संवृतः स्थितः ॥ २०.२४॥

२०.२५/१तत्रापि पर्वताः सप्त विज्ञेया रत्नयोनयः ।

२०.२५/२वर्षाभिव्यञ्जकास्ते तु तथा सप्तैव निम्नगाः ॥ २०.२५॥

२०.२६/१कुमुदश्चोन्नतश्चैव तृतीयस्तु बलाहकः ।

२०.२६/२द्रोणो यत्र महौषध्यः स चतुर्थो महीधरः ॥ २०.२६॥

२०.२७/१कङ्कस्तु पञ्चमः षष्ठो महिषः सप्तमस्तथा ।

२०.२७/२ककुद्मान् पर्वतवरः सरिन्नामान्यतो द्विजाः ॥ २०.२७॥

२०.२८/१श्रोणी तोया वितृष्णा च चन्द्रा शुक्रा विमोचनी ।

२०.२८/२निवृत्तिः सप्तमी तासां स्मृतास्ताः पापशान्तिदाः ॥ २०.२८॥

२०.२९/१श्वेतं च लोहितं चैव जीमूतं हरितं तथा ।

२०.२९/२वैद्युतं मानसं चैव सुप्रभं नाम सप्तमम् ॥ २०.२९॥

२०.३०/१सप्तैतानि तु वर्षाणि चातुर्वर्ण्ययुतानि च ।

२०.३०/२वर्णाश्च शाल्मले ये च वसन्त्येषु द्विजोत्तमाः ॥ २०.३०॥

२०.३१/१कपिलाश्चारुणाः पीताः कृष्णाश्चैव पृथक् पृथक् ।

२०.३१/२ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्चैव यजन्ति तम् ॥ २०.३१॥

२०.३२/१भगवन्तं समस्तस्य विष्णुमात्मानमव्ययम् ।

२०.३२/२वायुभूतं मखश्रेष्ठैर्यज्वानो यज्ञसंस्थितम् ॥ २०.३२॥

२०.३३/१देवानामत्र सांनिध्यमतीव सुमनोहरे ।

२०.३३/२शाल्मलिश्च महावृक्षो नामनिर्वृत्तिकारकः ॥ २०.३३॥

२०.३४/१एष द्वीपः समुद्रेण सुरोदेन समावृतः ।

२०.३४/२विस्ताराच्छाल्मलेश्चैव समेन तु समन्ततः ॥ २०.३४॥

२०.३५/१सुरोदकः परिवृतः कुशद्वीपेन सर्वतः ।

२०.३५/२शाल्मलस्य तु विस्ताराद् द्विगुणेन समन्ततः ॥ २०.३५॥

२०.३६/१ज्योतिष्मतः कुशद्वीपे श‍ृणुध्वं तस्य पुत्रकान् ।
२०.३६/२उद्भिदो वेणुमांश्चैव स्वैरथो रन्धनो धृतिः ॥ २०.३६॥
२०.३७/१प्रभाकरोऽथ कपिलस्तन्नाम्ना वर्षपद्धतिः ।
२०.३७/२तस्यां वसन्ति मनुजैः सह दैतेयदानवाः ॥ २०.३७॥
२०.३८/१तथैव देवगन्धर्वा यक्षकिम्पुरुषादयः ।
२०.३८/२वर्णास्तत्रापि चत्वारो निजानुष्ठानतत्पराः ॥ २०.३८॥
२०.३९/१दमिनः शुष्मिणः स्नेहा मान्दहाश्च द्विजोत्तमाः ।
२०.३९/२ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्चानुक्रमोदिताः ॥ २०.३९॥
२०.४०/१यथोक्तकर्मकर्तृत्वात् स्वाधिकारक्षयाय ते ।
२०.४०/२तत्र ते तु कुशद्वीपे ब्रह्मरूपं जनार्दनम् ॥ २०.४०॥
२०.४१/१यजन्तः क्षपयन्त्युग्रमधिकारफलप्रदम् ।
२०.४१/२विद्रुमो हेमशैलश्च द्युतिमान् पुष्टिमांस्तथा ॥ २०.४१॥
२०.४२/१कुशेशयो हरिश्चैव सप्तमो मन्दराचलः ।
२०.४२/२वर्षाचलास्तु सप्तैते द्वीपे तत्र द्विजोत्तमाः ॥ २०.४२॥
२०.४३/१नद्यश्च सप्त तासां तु वक्ष्ये नामान्यनुक्रमात् ।
२०.४३/२धूतपापा शिवा चैव पवित्रा सम्मतिस्तथा ॥ २०.४३॥
२०.४४/१विद्युद् अम्भो मही चान्या सर्वपापहरास्त्विमाः ।
२०.४४/२अन्याः सहस्रशस्तत्र क्षुद्रनद्यस्तथाचलाः ॥ २०.४४॥
२०.४५/१कुशद्वीपे कुशस्तम्बः संज्ञया तस्य तत् स्मृतम् ।
२०.४५/२तत्प्रमाणेन स द्वीपो घृतोदेन समावृतः ॥ २०.४५॥
२०.४६/१घृतोदश्च समुद्रो वै क्रौश्चद्वीपेन संवृतः ।
२०.४६/२क्रौश्चद्वीपो मुनिश्रेष्ठाः श्रूयतां चापरो महान् ॥ २०.४६॥
२०.४७/१कुशद्वीपस्य विस्ताराद् द्विगुणो यस्य विस्तरः ।
२०.४७/२क्रौश्चद्वीपे द्युतिमतः पुत्राः सप्त महात्मनः ॥ २०.४७॥
२०.४८/१तन्नामानि च वर्षाणि तेषां चक्रे महामनाः ।
२०.४८/२कुशगो मन्दगश्चोष्णः पीवरोऽथान्धकारकः ॥ २०.४८॥
२०.४९/१मुनिश्च दुन्दुभिश्चैव सप्तैते तत्सुता द्विजाः ।
२०.४९/२तत्रापि देवगन्धर्व+ ।सेविताः सुमनोरमाः ॥ २०.४९॥
२०.५०/१वर्षाचला मुनिश्रेष्ठास्तेषां नामानि भो द्विजाः ।
२०.५०/२क्रौश्चश्च वामनश्चैव तृतीयश्चान्धकारकः ॥ २०.५०॥
२०.५१/१देवव्रतो धमश्चैव तथान्यः पुण्डरीकवान् ।

२०.५१/२दुन्दुभिश्च महाशैलो द्विगुणास्ते परस्परम् ॥ २०.५१॥

२०.५२/१द्वीपाद् द्वीपेषु ये शैलास्तथा द्वीपानि ते तथा ।

२०.५२/२वर्षेष्वेतेषु रम्येषु वर्षशैलवरेषु च ॥ २०.५२॥

२०.५३/१निवसन्ति निरातङ्काः सह देवगणैः प्रजाः ।

२०.५३/२पुष्कला पुष्करा धन्यास्ते ख्याताश्च द्विजोत्तमाः ॥ २०.५३॥

२०.५४/१ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्चानुक्रमोदिताः ।

२०.५४/२तत्र नद्यो मुनिश्रेष्ठा याः पिबन्ति तु ते सदा ॥ २०.५४॥

२०.५५/१सप्त प्रधानाः शतशस्तथान्याः क्षुद्रनिम्नगाः ।

२०.५५/२गौरी कुमुद्वती चैव संध्या रात्रिर्मनोजवा ॥ २०.५५॥

२०.५६/१ख्यातिश्च पुण्डरीका च सप्तैता वर्षनिम्नगाः ।

२०.५६/२तत्रापि वर्णैर्भगवान् पुष्कराद्यैर्जनार्दनः ॥ २०.५६॥

२०.५७/१ध्यानयोगै रुद्ररूप ईज्यते यज्ञसंनिधौ ।

२०.५७/२क्रौञ्चद्वीपः समुद्रेण दधिमण्डोदकेन तु ॥ २०.५७॥

२०.५८/१आवृतः सर्वतः क्रौञ्च+ ।द्वीपतुल्येन मानतः ।

२०.५८/२दधिमण्डोदकश्चापि शाकद्वीपेन संवृतः ॥ २०.५८॥

२०.५९/१क्रौञ्चद्वीपस्य विस्तार+ ।द्विगुणेन द्विजोत्तमाः ।

२०.५९/२शाकद्वीपेश्वरस्यापि भव्यस्य सुमहात्मनः ॥ २०.५९॥

२०.६०/१सप्तैव तनयास्तेषां ददौ वर्षाणि सप्त सः ।

२०.६०/२जलदश्च कुमारश्च सुकुमारो मनीरकः ॥ २०.६०॥

२०.६१/१कुसमोदश्च मोदाकिः सप्तमश्च महाद्रुमः ।

२०.६१/२तत्संज्ञान्येव तत्रापि सप्त वर्षाण्यनुक्रमात् ॥ २०.६१॥

२०.६२/१तत्रापि पर्वताः सप्त वर्षविच्छेदकारकाः ।

२०.६२/२पूर्वस्तत्रोदयगिरिर्जलधारस्तथापरः ॥ २०.६२॥

२०.६३/१तथा रैवतकः श्यामस्तथैवाम्भोगिरिर्द्विजाः ।

२०.६३/२आस्तिकेयस्तथा रम्यः केसरी पर्वतोत्तमः ॥ २०.६३॥

२०.६४/१शाकश्चात्र महावृक्षः सिद्धगन्धर्वसेवितः ।

२०.६४/२यत्पत्रवातसंस्पर्शाद् आह्लादो जायते परः ॥ २०.६४॥

२०.६५/१तत्र पुण्या जनपदाश्चातुर्वर्ण्यसमन्विताः ।

२०.६५/२निवसन्ति महात्मानो निरातङ्का निरामयाः ॥ २०.६५॥

२०.६६/१नद्यश्चात्र महापुण्याः सर्वपापभयापहाः ।

२०.६६/२सुकुमारी कुमारी च नलिनी रेणुका च या ॥ २०.६६॥

२०.६७/१इक्षुश्च धेनुका चैव गभस्ती सप्तमी तथा ।
२०.६७/२अन्यास्त्वयुतशस्तत्र क्षुद्रनद्यो द्विजोत्तमाः ॥ २०.६७॥
२०.६८/१महीधरास्तथा सन्ति शतशोऽथ सहस्रशः ।
२०.६८/२ताः पिबन्ति मुदा युक्ता जलदादिषु ये स्थिताः ॥ २०.६८॥
२०.६९/१वर्षेषु ये जनपदाश्चतुर्थार्थसमन्विताः ।
२०.६९/२नद्यश्चात्र महापुण्याः स्वर्गाद् अभ्येत्य मेदिनीम् ॥ २०.६९॥
२०.७०/१धर्महानिर्न तेष्वस्ति न संहर्षो न शुक् तथा ।
२०.७०/२मर्यादाव्युत्क्रमश्चापि तेषु देशेषु सप्तसु ॥ २०.७०॥
२०.७१/१मगाश्च मागधाश्चैव मानसा मन्दगास्तथा ।
२०.७१/२मगा ब्राह्मणभूयिष्ठा मागधाः क्षत्रियास्तु ते ॥ २०.७१॥
२०.७२/१वैश्यास्तु मानसास्तेषां शूद्रा ज्ञेयास्तु मन्दगाः ।
२०.७२/२शाकद्वीपे स्थितैर्विष्णुः सूर्यरूपधरो हरिः ॥ २०.७२॥
२०.७३/१यथोक्तैरिज्यते सम्यक् कर्मभिर्नियतात्मभिः ।
२०.७३/२शाकद्वीपस्ततो विप्राः क्षीरोदेन समन्ततः ॥ २०.७३॥
२०.७४/१शाकद्वीपप्रमाणेन वलयेनेव वेष्टितः ।
२०.७४/२क्षीराब्धिः सर्वतो विप्राः पुष्कराख्येन वेष्टितः ॥ २०.७४॥
२०.७५/१द्वीपेन शाकद्वीपात् तु द्विगुणेन समन्ततः ।
२०.७५/२पुष्करे सवनस्यापि महावीतोऽभवत् सुतः ॥ २०.७५॥
२०.७६/१धातकिश्च तयोस्तद्वद् द्वे वर्षे नामसंज्ञिते ।
२०.७६/२महावीतं तथैवान्यद् धातकीखण्डसंज्ञितम् ॥ २०.७६॥
२०.७७/१एकश्चात्र महाभागाः प्रख्यातो वर्षपर्वतः ।
२०.७७/२मानसोत्तरसंज्ञो वै मध्यतो वलयाकृतिः ॥ २०.७७॥
२०.७८/१योजनानां सहस्राणि ऊर्ध्वं पञ्चाशद् उच्छ्रितः ।
२०.७८/२तावद् एव च विस्तीर्णः सर्वतः परिमण्डलः ॥ २०.७८॥
२०.७९/१पुष्करद्वीपवलयं मध्येन विभजन्न् इव ।
२०.७९/२स्थितोऽसौ तेन विच्छिन्नं जातं वर्षद्वयं हि तत् ॥ २०.७९॥
२०.८०/१वलयाकारमेकैकं तयोर्मध्ये महागिरिः ।
२०.८०/२दशवर्षसहस्राणि तत्र जीवन्ति मानवाः ॥ २०.८०॥
२०.८१/१निरामया विशोकाश्च रागद्वेषविवर्जिताः ।
२०.८१/२अधमोत्तमौ न तेष्वास्तां न वध्यवधकौ द्विजाः ॥ २०.८१॥
२०.८२/१नेर्ष्यासूया भयं रोषो दोषो लोभादिकं न च ।

२०.८२/२महावीतं बहिर्वर्षं धातकीखण्डमन्ततः ॥ २०.८२॥
२०.८३/१मानसोत्तरशैलस्य देवदैत्यादिसेवितम् ।
२०.८३/२सत्यानृते न तत्रास्तां द्वीपे पुष्करसंज्ञिते ॥ २०.८३॥
२०.८४/१न तत्र नद्यः शैला वा द्वीपे वर्षद्वयान्विते ।
२०.८४/२तुल्यवेषास्तु मनुजा देवैस्तत्रैकरूपिणः ॥ २०.८४॥
२०.८५/१वर्णाश्रमाचारहीनं धर्माहरणवर्जितम् ।
२०.८५/२त्रयीवार्त्तादण्डनीति+ ।शुश्रूषारहितं च तत् ॥ २०.८५॥
२०.८६/१वर्षद्वयं ततो विप्रा भौमस्वर्गोऽयमुत्तमः ।
२०.८६/२सर्वस्य सुखदः कालो जरारोगविवर्जितः ॥ २०.८६॥
२०.८७/१पुष्करे धातकीखण्डे महावीते च वै द्विजाः ।
२०.८७/२न्यग्रोधः पुष्करद्वीपे ब्रह्मणः स्थानमुत्तमम् ॥ २०.८७॥
२०.८८/१तस्मिन् निवसति ब्रह्मा पूज्यमानः सुरासुरैः ।
२०.८८/२स्वादूदकेनोदधिना पुष्करः परिवेष्टितः ॥ २०.८८॥
२०.८९/१समेन पुष्करस्यैव विस्तारान् मण्डलात् तथा ।
२०.८९/२एवं द्वीपाः समुद्रैस्तु सप्त सप्तभिरावृताः ॥ २०.८९॥
२०.९०/१द्वीपश्चैव समुद्रश्च समानौ द्विगुणौ परौ ।
२०.९०/२पयांसि सर्वदा सर्व+ ।समुद्रेषु समानि वै ॥ २०.९०॥
२०.९१/१न्यूनातिरिक्तता तेषां कदाचिन् नैव जायते ।
२०.९१/२स्थालीस्थमग्निसंयोगाद् उद्रेकि सलिलं यथा ॥ २०.९१॥
२०.९२/१तथेन्दुवृद्धौ सलिलमम्भोधौ मुनिसत्तमाः ।
२०.९२/२अन्यूनानतिरिक्ताश्च वर्धन्त्यापो ह्रसन्ति च ॥ २०.९२॥
२०.९३/१उदयास्तमने त्विन्दोः पक्षयोः शुक्लकृष्णयोः ।
२०.९३/२दशोत्तराणि पञ्चैव अङ्गुलानां शतानि च ॥ २०.९३॥
२०.९४/१अपां वृद्धिक्षयौ दृष्टौ सामुद्रीणां द्विजोत्तमाः ।
२०.९४/२भोजनं पुष्करद्वीपे तत्र स्वयमुपस्थितम् ॥ २०.९४॥
२०.९५/१भुञ्जन्ति षड्रसं विप्राः प्रजाः सर्वाः सदैव हि ।
२०.९५/२स्वादूदकस्य परितो दृश्यते लोकसंस्थितिः ॥ २०.९५॥
२०.९६/१द्विगुणा काञ्चनी भूमिः सर्वजन्तुविवर्जिता ।
२०.९६/२लोकालोकस्ततः शैलो योजनायुतविस्तृतः ॥ २०.९६॥
२०.९७/१उच्छ्रयेणापि तावन्ति सहस्राण्यावलोहि सः ।
२०.९७/२ततस्तमः समावृत्य तं शैलं सर्वतः स्थितम् ॥ २०.९७॥

२०.९८/१तमश्चाण्डकटाहेन समन्तात् परिवेष्टितम् ।

२०.९८/२पञ्चाशत्कोटिविस्तारा सेयमुर्वी द्विजोत्तमाः ॥ २०.९८॥

२०.९९/१सहैवाण्डकटाहेन सद्वीपा समहीधरा ।

२०.९९/२सेयं धात्री विधात्री च सर्वभूतगुणाधिका ।

२०.९९/३आधारभूता जगतां सर्वेषां सा द्विजोत्तमाः ॥ २०.९९॥

२१.१/१लोमहर्षण उवाच । विस्तार एष कथितः पृथिव्या मुनिसत्तमाः ।

२१.१/२सप्ततिस्तु सहस्राणि तदुच्छ्रायोऽपि कथ्यते ॥ २१.१॥

२१.२/१दशसाहस्रमेकैकं पातालं मुनिसत्तमाः ।

२१.२/२अतलं वितलं चैव नितलं सुतलं तथा ॥ २१.२॥

२१.३/१तलातलं रसातलं पातालं चापि सप्तमम् ।

२१.३/२कृष्णा शुक्लारुणा पीता शर्करा शैलकाञ्चनी ॥ २१.३॥

२१.४/१भूमयो यत्र विप्रेन्द्रा वरप्रासादशोभिताः ।

२१.४/२तेषु दानवदैतेयजातयः शतशः स्थिताः ॥ २१.४॥

२१.५/१नागानां च महाङ्गानां ज्ञातयश्च द्विजोत्तमाः ।

२१.५/२स्वर्लोकाद् अपि रम्याणि पातालानीति नारदः ॥ २१.५॥

२१.६/१प्राह स्वर्गसदोमध्ये पातालेभ्यो गतो दिवम् ।

२१.६/२आह्लादकारिणः शुभ्रा मणयो यत्र सुप्रभाः ॥ २१.६॥

२१.७/१नागाभरणभूषाश्च पातालं केन तत्समम् ।

२१.७/२दैत्यदानवकन्याभिरितश्चेतश्च शोभिते ॥ २१.७॥

२१.८/१पाताले कस्य न प्रीतिर्विमुक्तस्यापि जायते ।

२१.८/२दिवार्करश्मयो यत्र प्रभास्तन्वन्ति नातपम् ॥ २१.८॥

२१.९/१शशिनश्च न शीताय निशि द्योताय केवलम् ।

२१.९/२भक्ष्यभोज्यमहापान+ ।मदमत्तैश्च भोगिभिः ॥ २१.९॥

२१.१०/१यत्र न ज्ञायते कालो गतोऽपि दनुजादिभिः ।

२१.१०/२वनानि नद्यो रम्याणि सरांसि कमलाकराः ॥ २१.१०॥

२१.११/१पुंस्कोकिलादिलापाश्च मनोज्ञान्यम्बराणि च ।

२१.११/२भूषणान्यतिरम्याणि गन्धाद्यं चानुलेपनम् ॥ २१.११॥

२१.१२/१वीणावेणुमृदङ्गानां निःस्वनाश्च सदा द्विजाः ।

२१.१२/२एतान्यन्यानि रम्याणि भाग्यभोग्यानि दानवैः ॥ २१.१२॥

२१.१३/१दैत्योरगैश्च भुज्यन्ते पातालान्तरगोचरैः ।

२१.१३/२पातालानामधश्चास्ते विष्णोर्या तामसी तनुः ॥ २१.१३॥

२१.१४/१शेषाख्या यद्गुणान् वक्तुं न शक्ता दैत्यदानवाः ।
२१.१४/२योऽनन्तः पठ्यते सिद्धैर्देवदेवर्षिपूजितः ॥ २१.१४॥
२१.१५/१सहस्रशिरसा व्यक्तः स्वस्तिकामलभूषणः ।
२१.१५/२फणामणिसहस्रेण यः स विद्योतयन् दिशः ॥ २१.१५॥
२१.१६/१सर्वान् करोति निर्वीर्यान् हिताय जगतोऽसुरान् ।
२१.१६/२मदाघूर्णितनेत्रोऽसौ यः सदैवैककुण्डलः ॥ २१.१६॥
२१.१७/१किरीटी स्रग्धरो भाति साग्निश्वेत इवाचलः ।
२१.१७/२नीलवासा मदोत्सिक्तः श्वेतहारोपशोभितः ॥ २१.१७॥
२१.१८/१साभ्रगङ्गाप्रपातोऽसौ कैलासाद्रिरिवोत्तमः ।
२१.१८/२लाङ्गलासक्तहस्ताग्रो बिभ्रन् मुशलमुत्तमम् ॥ २१.१८॥
२१.१९/१उपास्यते स्वयं कान्त्या यो वारुण्या च मूर्तया ।
२१.१९/२कल्पान्ते यस्य वक्त्रेभ्यो विषानलशिखोज्ज्वलः ॥ २१.१९॥
२१.२०/१संकर्षणात्मको रुद्रो निष्क्रम्यात्ति जगत्त्रयम् ।
२१.२०/२स बिभ्रच्छिखरीभूतमशेषं क्षितिमण्डलम् ॥ २१.२०॥
२१.२१/१आस्ते पातालमूलस्थः शेषोऽशेषसुरार्चितः ।
२१.२१/२तस्य वीर्यं प्रभावश्च स्वरूपं रूपमेव च ॥ २१.२१॥
२१.२२/१नहि वर्णयितुं शक्यं ज्ञातुं वा त्रिदशैरपि ।
२१.२२/२यस्यैषा सकला पृथ्वी फणामणिशिखारुणा ॥ २१.२२॥
२१.२३/१आस्ते कुसुममालेव कस्तद्वीर्यं वदिष्यति ।
२१.२३/२यदा विजृम्भतेऽनन्तो मदाघूर्णितलोचनः ॥ २१.२३॥
२१.२४/१तदा चलति भूरेषा साद्रितोयाधिकानना ।
२१.२४/२गन्धर्वाप्सरसः सिद्धाः किंनरोरगवारणाः ॥ २१.२४॥
२१.२५/१नान्तं गुणानां गच्छन्ति ततोऽनन्तोऽयमव्ययः ।
२१.२५/२यस्य नागवधूहस्तैर्लापितं हरिचन्दनम् ॥ २१.२५॥
२१.२६/१मुहुः श्वासानिलायस्तं याति दिक्पटवासताम् ।
२१.२६/२यमाराध्य पुराणर्षिर्गर्गो ज्योतींषि तत्त्वतः ॥ २१.२६॥
२१.२७/१ज्ञातवान् सकलं चैव निमित्तपठितं फलम् ।
२१.२७/२तेनेयं नागवर्येण शिरसा विधृता मही ।
२१.२७/३बिभर्ति सकलांल्लोकान् सदेवासुरमानुषान् ॥ २१.२७॥
२२.१/१लोमहर्षण उवाच । ततश्चानन्तरं विप्रा नरका रौरवादयः ।
२२.१/२पापिनो येषु पात्यन्ते ताञ् शृणुध्वं द्विजोत्तमाः ॥ २२.१॥

२२.२/१रौरवः शौकरो रोधस्तानो विशसनस्तथा ।
२२.२/२महाज्वालस्तप्तकुड्यो महालोभो विमोहनः ॥ २२.२॥
२२.३/१रुधिरान्धो वसातप्तः कृमीशः कृमिभोजनः ।
२२.३/२असिपत्रवनं कृष्णो लालाभक्षश्च दारुणः ॥ २२.३॥
२२.४/१तथा पूयवहः पापो वह्निज्वालो ह्यधःशिराः ।
२२.४/२सदंशः कृष्णसूत्रश्च तमश्चावीचिरेव च ॥ २२.४॥
२२.५/१श्वभोजनोऽथाप्रतिष्ठोम+ ।आवीचिश्च तथापरः ।
२२.५/२इत्येवमादयश्चान्ये नरका भृशदारुणाः ॥ २२.५॥
२२.६/१यमस्य विषये घोराः शस्त्राग्निविषदर्शिनः ।
२२.६/२पतन्ति येषु पुरुषाः पापकर्मरताश्च ये ॥ २२.६॥
२२.७/१कूटसाक्षी तथा सम्यक् पक्षपातेन यो वदेत् ।
२२.७/२यश्चान्यद् अनृतं वक्ति स नरो याति रौरवम् ॥ २२.७॥
२२.८/१भ्रूणहा पुरहन्ता च गोघ्नश्च मुनिसत्तमाः ।
२२.८/२यान्ति ते रौरवं घोरं यश्चोच्छ्वासनिरोधकः ॥ २२.८॥
२२.९/१सुरापो ब्रह्महा हर्ता सुवर्णस्य च शूकरे ।
२२.९/२प्रयाति नरके यश्च तैः संसर्गमुपैति वै ॥ २२.९॥
२२.१०/१राजन्यवैश्यहा चैव तथैव गुरुतल्पगः ।
२२.१०/२तप्तकुम्भे स्वसृगामी हन्ति राजभटं च यः ॥ २२.१०॥
२२.११/१माध्वीविक्रयकृन् वध्यपालः केसरविक्रयी ।
२२.११/२तप्तलोहे पतन्त्येते यश्च भक्तं परित्यजेत् ॥ २२.११॥
२२.१२/१सुतां स्नुषां चापि गत्वा महाज्वाले निपात्यते ।
२२.१२/२अवमन्ता गुरूणां यो यश्चाक्रोष्टा नराधमः ॥ २२.१२॥
२२.१३/१वेददूषयिता यश्च वेदविक्रयकश्च यः ।
२२.१३/२अगम्यगामी यश्च स्यात् ते यान्ति शबलं द्विजाः ॥ २२.१३॥
२२.१४/१चौरो विमोहे पतति मर्यादादूषकस्तथा ।
२२.१४/२देवद्विजपितृद्वेष्टा रत्नदूषयिता च यः ॥ २२.१४॥
२२.१५/१स याति कृमिभक्ष्ये वै कृमीशे तु दुरिष्टिकृत् ।
२२.१५/२पितृदेवातिथीन् यस्तु पर्यश्नाति नराधमः ॥ २२.१५॥
२२.१६/१लालाभक्ष्ये स यात्युग्रे शरकर्ता च वेधके ।
२२.१६/२करोति कर्णिनो यश्च यश्च खड्गादिकृन् नरः ॥ २२.१६॥
२२.१७/१प्रयान्त्येते विशसने नरके भृशदारुणे ।

२२.१७/२असत्प्रतिग्रहीता च नरके यात्यधोमुखे ॥ २२.१७॥
२२.१८/१अयाज्ययाजकस्तत्र तथा नक्षत्रसूचकः ।
२२.१८/२कृमिपूये नरश्चैको याति मिष्टान्नभुक् सदा ॥ २२.१८॥
२२.१९/१लाक्षामांसरसानां च तिलानां लवणस्य च ।
२२.१९/२विक्रेता ब्राह्मणो याति तमेव नरकं द्विजाः ॥ २२.१९॥
२२.२०/१मार्जारकुक्कुटच्छाग+ ।श्वराहविहंगमान् ।
२२.२०/२पोषयन् नरकं याति तमेव द्विजसत्तमाः ॥ २२.२०॥
२२.२१/१रङ्गोपजीवी कैवर्तः कुण्डाशी गरदस्तथा ।
२२.२१/२सूची माहिषिकश्चैव पर्वगामी च यो द्विजः ॥ २२.२१॥
२२.२२/१अगारदाही मित्रघ्नः शकुनिग्रामयाजकः ।
२२.२२/२रुधिरान्धे पतन्त्येते सोमं विक्रीणते च ये ॥ २२.२२॥
२२.२३/१मधुहा ग्रामहन्ता च याति वैतरणीं नरः ।
२२.२३/२रेतःपानादिकर्तारो मर्यादाभेदिनश्च ये ॥ २२.२३॥
२२.२४/१ते कृच्छ्रे यान्त्यशौचाश्च कुहकाजीविनश्च ये ।
२२.२४/२असिपत्रवनं याति वनच्छेदी वृथैव यः ॥ २२.२४॥
२२.२५/१औरभ्रिका मृगव्याधा वह्निज्वाले पतन्ति वै ।
२२.२५/२यान्ति तत्रैव ते विप्रा यश्चापाकेषु वह्निदः ॥ २२.२५॥
२२.२६/१व्रतोपलोपको यश्च स्वाश्रमाद् विच्युतश्च यः ।
२२.२६/२संदंशयातनामध्ये पततस्तावुभावपि ॥ २२.२६॥
२२.२७/१दिवा स्वप्नेषु स्यन्दन्ते ये नरा ब्रह्मचारिणः ।
२२.२७/२पुत्रैरध्यापिता ये तु ते पतन्ति श्वभोजने ॥ २२.२७॥
२२.२८/१एते चान्ये च नरकाः शतशोऽथ सहस्रशः ।
२२.२८/२येषु दुष्कृतकर्माणः पच्यन्ते यातनागताः ॥ २२.२८॥
२२.२९/१तथैव पापान्येतानि तथान्यानि सहस्रशः ।
२२.२९/२भुज्यन्ते जातिपुरुषैर्नरकान्तरगोचरैः ॥ २२.२९॥
२२.३०/१वर्णाश्रमविरुद्धं च कर्म कुर्वन्ति ये नराः ।
२२.३०/२कर्मणा मनसा वाचा निरयेषु पतन्ति ते ॥ २२.३०॥
२२.३१/१अधःशिरोभिर्दृश्यन्ते नारकैर्दिवि देवताः ।
२२.३१/२देवाश्चाधोमुखान् सर्वान् अधः पश्यन्ति नारकान् ॥ २२.३१॥
२२.३२/१स्थावराः कृमयोऽब्जाश्च पक्षिणः पशवो नराः ।
२२.३२/२धार्मिकास्त्रिदशास्तद्वन् मोक्षिणश्च यथाक्रमम् ॥ २२.३२॥

२२.३३/१सहस्रभागः प्रथमाद् द्वितीयोऽनुक्रमात् तथा ।
२२.३३/२सर्वे ह्येते महाभागा यावन् मुक्तिसमाश्रयाः ॥ २२.३३॥
२२.३४/१यावन्तो जन्तवः स्वर्गे तावन्तो नरकौकसः ।
२२.३४/२पापकृद् याति नरकं प्रायश्चित्तपराङ्मुखः ॥ २२.३४॥
२२.३५/१पापानामनुरूपाणि प्रायश्चित्तानि यद् यथा ।
२२.३५/२तथा तथैव संस्मृत्य प्रोक्तानि परमर्षिभिः ॥ २२.३५॥
२२.३६/१पापे गुरूणि गुरुणि स्वल्पान्यल्पे च तद्विदः ।
२२.३६/२प्रायश्चित्तानि विप्रेन्द्रा जगुः स्वायम्भुवादयः ॥ २२.३६॥
२२.३७/१प्रायश्चित्तान्यशेषाणि तपःकर्मात्मकानि वै ।
२२.३७/२यानि तेषामशेषाणां कृष्णानुस्मरणं परम् ॥ २२.३७॥
२२.३८/१कृते पापेऽनुतापो वै यस्य पुंसः प्रजायते ।
२२.३८/२प्रायश्चित्तं तु तस्यैकं हरिसंस्मरणं परम् ॥ २२.३८॥
२२.३९/१प्रातर्निशि तथा संध्या+ ।मध्याह्नादिषु संस्मरन् ।
२२.३९/२नारायणमवाप्नोति सद्यः पापक्षयान् नरः ॥ २२.३९॥
२२.४०/१विष्णुसंस्मरणात् क्षीण+ ।समस्तक्लेशसंचयः ।
२२.४०/२मुक्तिं प्रयाति भो विप्रा विष्णोस्तस्यानुकीर्तनात् ॥ २२.४०॥
२२.४१/१वासुदेवे मनो यस्य जपहोमार्चनादिषु ।
२२.४१/२तस्यान्तरायो विप्रेन्द्रा देवेन्द्रत्वादिकं फलम् ॥ २२.४१॥
२२.४२/१क्व नाकपृष्ठगमनं पुनरावृत्तिलक्षणम् ।
२२.४२/२क्व जपो वासुदेवेति मुक्तिबीजमनुत्तमम् ॥ २२.४२॥
२२.४३/१तस्माद् अहर्निशं विष्णुं संस्मरन् पुरुषो द्विजः ।
२२.४३/२न याति नरकं शुद्धः संक्षीणाखिलपातकः ॥ २२.४३॥
२२.४४/१मनःप्रीतिकरः स्वर्गो नरकस्तद्विपर्ययः ।
२२.४४/२नरकस्वर्गसंज्ञे वै पापपुण्ये द्विजोत्तमाः ॥ २२.४४॥
२२.४५/१वस्त्वेकमेव दुःखाय सुखायेर्ष्योदयाय च ।
२२.४५/२कोपाय च यतस्तस्माद् वस्तु दुःखात्मकं कुतः ॥ २२.४५॥
२२.४६/१तद् एव प्रीतये भूत्वा पुनर्दुःखाय जायते ।
२२.४६/२तद् एव कोपालयतः प्रसादाय च जायते ॥ २२.४६॥
२२.४७/१तस्माद् दुःखात्मकं नास्ति न च किंचित् सुखात्मकम् ।
२२.४७/२मनसः परिणामोऽयं सुखदुःखादिलक्षणः ॥ २२.४७॥
२२.४८/१ज्ञानमेव परं ब्रह्मा+ ।ज्ञानं बन्धाय चेष्यते ।

२२.४८/२ज्ञानात्मकमिदं विश्वं न ज्ञानाद् विद्यते परम् ॥ २२.४८॥
२२.४९/१विद्याविद्ये हि भो विप्रा ज्ञानमेवावधार्यताम् ।
२२.४९/२एवमेतद् मयाख्यातं भवतां मण्डलं भुवः ॥ २२.४९॥
२२.५०/१पातालानि च सर्वाणि तथैव नरका द्विजाः ।
२२.५०/२समुद्राः पर्वताश्चैव द्वीपा वर्षाणि निम्नगाः ।
२२.५०/३संक्षेपात् सर्वमाख्यातं किं भूयः श्रोतुमिच्छथ ॥ २२.५०॥
२३.१/१मुनय ऊचुः । कथितं भवता सर्वमस्माकं सकलं तथा ।
२३.१/२भुवर्लोकादिकांल्लोकाञ् श्रोतुमिच्छामहे वयम् ॥ २३.१॥
२३.२/१तथैव ग्रहसंस्थानं प्रमाणानि यथा तथा ।
२३.२/२समाचक्ष्व महाभाग यथावल्लोमहर्षण ॥ २३.२॥
२३.३/१लोमहर्षण उवाच । रविचन्द्रमसोर्यावन् मयूखैरवभास्यते ।
२३.३/२ससमुद्रसरिच्छैला तावती पृथिवी स्मृता ॥ २३.३॥
२३.४/१यावत्प्रमाणा पृथिवी विस्तारपरिमण्डला ।
२३.४/२नभस्तावत्प्रमाणं हि विस्तारपरिमण्डलम् ॥ २३.४॥
२३.५/१भूमेर्योजनलक्षे तु सौरं विप्रास्तु मण्डलम् ।
२३.५/२लक्षे दिवाकराच्चापि मण्डलं शशिनः स्थितम् ॥ २३.५॥
२३.६/१पूर्णे शतसहस्रे तु योजनानां निशाकरात् ।
२३.६/२नक्षत्रमण्डलं कृत्स्नमुपरिष्टात् प्रकाशते ॥ २३.६॥
२३.७/१द्विलक्षे चोत्तरे विप्रा बुधो नक्षत्रमण्डलात् ।
२३.७/२तावत्प्रमाणभागे तु बुधस्याप्युशना स्थितः ॥ २३.७॥
२३.८/१अङ्गारकोऽपि शुक्रस्य तत्प्रमाणे व्यवस्थितः ।
२३.८/२लक्षद्वयेन भौमस्य स्थितो देवपुरोहितः ॥ २३.८॥
२३.९/१सौरिर्बृहस्पतेरूर्ध्वं द्विलक्षे समवस्थितः ।
२३.९/२सप्तर्षिमण्डलं तस्माल्लक्षमेकं द्विजोत्तमाः ॥ २३.९॥
२३.१०/१ऋषिभ्यस्तु सहस्राणां शताद् ऊर्ध्वं व्यवस्थितः ।
२३.१०/२मेढीभूतः समस्तस्य ज्योतिश्चक्रस्य वै ध्रुवः ॥ २३.१०॥
२३.११/१त्रैलोक्यमेतत् कथितं संक्षेपेण द्विजोत्तमाः ।
२३.११/२इज्याफलस्य भूरेषा इज्या चात्र प्रतिष्ठिता ॥ २३.११॥
२३.१२/१ध्रुवाद् ऊर्ध्वं महर्लोको यत्र ते कल्पवासिनः ।
२३.१२/२एकयोजनकोटी तु महर्लोको विधीयते ॥ २३.१२॥
२३.१३/१द्वे कोट्यौ तु जनो लोको यत्र ते ब्रह्मणः सुताः ।

२३.१३/२सनन्दनाद्याः कथिता विप्राश्चामलचेतसः ॥ २३.१३॥
२३.१४/१चतुर्गुणोत्तरं चोर्ध्वं जनलोकात् तपः स्मृतम् ।
२३.१४/२वैराजा यत्र ते देवाः स्थिता देहविवर्जिताः ॥ २३.१४॥
२३.१५/१षड्गुणेन तपोलोकात् सत्यलोको विराजते ।
२३.१५/२अपुनर्मारकं यत्र सिद्धादिमुनिसेवितम् ॥ २३.१५॥
२३.१६/१पादगम्यं तु यत् किंचिद् वस्त्वस्ति पृथिवीमयम् ।
२३.१६/२स भूर्लोकः समाख्यातो विस्तारोऽस्य मयोदितः ॥ २३.१६॥
२३.१७/१भूमिसूर्यान्तरं यत् तु सिद्धादिमुनिसेवितम् ।
२३.१७/२भुवर्लोकस्तु सोऽप्युक्तो द्वितीयो मुनिसत्तमाः ॥ २३.१७॥
२३.१८/१ध्रुवसूर्यान्तरं यत् तु नियुतानि चतुर्दश ।
२३.१८/२स्वर्लोकः सोऽपि कथितो लोकसंस्थानचिन्तकैः ॥ २३.१८॥
२३.१९/१त्रैलोक्यमेतत् कृतकं विप्रैश्च परिपठ्यते ।
२३.१९/२जनस्तपस्तथा सत्यमिति चाकृतकं त्रयम् ॥ २३.१९॥
२३.२०/१कृतकाकृतको मध्ये महर्लोक इति स्मृतः ।
२३.२०/२शून्यो भवति कल्पान्ते योऽन्तं न च विनश्यति ॥ २३.२०॥
२३.२१/१एते सप्त महालोका मया वः कथिता द्विजाः ।
२३.२१/२पातालानि च सप्तैव ब्रह्माण्डस्यैष विस्तरः ॥ २३.२१॥
२३.२२/१एतद् अण्डकटाहेन तिर्यग् ऊर्ध्वमधस्तथा ।
२३.२२/२कपित्थस्य यथा बीजं सर्वतो वै समावृतम् ॥ २३.२२॥
२३.२३/१दशोत्तरेण पयसा द्विजाश्चाण्डं च तद् वृतम् ।
२३.२३/२स चाम्बुपरिवारोऽसौ वह्निना वेष्टितो बहिः ॥ २३.२३॥
२३.२४/१वह्निस्तु वायुना वायुर्विप्रास्तु नभसावृतः ।
२३.२४/२आकाशोऽपि मुनिश्रेष्ठा महता परिवेष्टितः ॥ २३.२४॥
२३.२५/१दशोत्तराण्यशेषाणि विप्राश्चैतानि सप्त वै ।
२३.२५/२महान्तं च समावृत्य प्रधानं समवस्थितम् ॥ २३.२५॥
२३.२६/१अनन्तस्य न तस्यान्तः संख्यानं चापि विद्यते ।
२३.२६/२तद् अनन्तमसंख्यातं प्रमाणेनापि वै यतः ॥ २३.२६॥
२३.२७/१हेतुभूतमशेषस्य प्रकृतिः सा परा द्विजाः ।
२३.२७/२अण्डानां तु सहस्राणां सहस्राण्ययुतानि च ॥ २३.२७॥
२३.२८/१ईदृशानां तथा तत्र कोटिकोटिशतानि च ।
२३.२८/२दारुण्यग्निर्यथा तैलं तिले तद्वत् पुमान् इह ॥ २३.२८॥

२३.२९/१प्रधानेऽवस्थितो व्यापी चेतनात्मनिवेदनः ।
२३.२९/२प्रधानं च पुमांश्चैव सर्वभूतानुभूतया ॥ २३.२९॥
२३.३०/१विष्णुशक्त्या द्विजश्रेष्ठा धृतौ संश्रयधर्मिणौ ।
२३.३०/२तयोः सैव पृथग्भावे कारणं संश्रयस्य च ॥ २३.३०॥
२३.३१/१क्षोभकारणभूता च सर्गकाले द्विजोत्तमाः ।
२३.३१/२यथा शैत्यं जले वातो बिभर्ति कणिकागतम् ॥ २३.३१॥
२३.३२/१जगच्छक्तिस्तथा विष्णोः प्रधानपुरुषात्मकम् ।
२३.३२/२यथा च पादपो मूल+ ।स्कन्धशाखादिसंयुतः ॥ २३.३२॥
२३.३३/१आद्यबीजात् प्रभवति बीजान्यन्यानि वै ततः ।
२३.३३/२प्रभवन्ति ततस्तेभ्यो भवन्त्यन्ये परे द्रुमाः ॥ २३.३३॥
२३.३४/१तेऽपि तल्लक्षणद्रव्य+ ।कारणानुगता द्विजाः ।
२३.३४/२एवमव्याकृतात् पूर्वं जायन्ते महदादयः ॥ २३.३४॥
२३.३५/१विशेषान्तास्ततस्तेभ्यः सम्भवन्ति सुरादयः ।
२३.३५/२तेभ्यश्च पुत्रास्तेषां तु पुत्राणां परमे सुताः ॥ २३.३५॥
२३.३६/१बीजाद् वृक्षप्ररोहेण यथा नापचयस्तरोः ।
२३.३६/२भूतानां भूतसर्गेण नैवास्त्यपचयस्तथा ॥ २३.३६॥
२३.३७/१संनिधानाद् यथाकाश+ ।कालाद्याः कारणं तरोः ।
२३.३७/२तथैवापरिणामेन विश्वस्य भगवान् हरिः ॥ २३.३७॥
२३.३८/१व्रीहिबीजे यथा मूलं नालं पत्राङ्कुरौ तथा ।
२३.३८/२काण्डकोषास्तथा पुष्पं क्षीरं तद्वच्च तण्डुलः ॥ २३.३८॥
२३.३९/१तुषाः कणाश्च सन्तो वै यान्त्याविर्भावमात्मनः ।
२३.३९/२प्ररोहहेतुसामग्र्यमासाद्य मुनिसत्तमाः ॥ २३.३९॥
२३.४०/१तथा कर्मस्वनेकेषु देवाद्यास्तनवः स्थिताः ।
२३.४०/२विष्णुशक्तिं समासाद्य प्ररोहमुपयान्ति वै ॥ २३.४०॥
२३.४१/१स च विष्णुः परं ब्रह्म यतः सर्वमिदं जगत् ।
२३.४१/२जगच्च यो यत्र चेदं यस्मिन् विलयमेष्यति ॥ २३.४१॥
२३.४२/१तद् ब्रह्म परमं धाम सदसत् परमं पदम् ।
२३.४२/२यस्य सर्वमभेदेन जगद् एतच्चराचरम् ॥ २३.४२॥
२३.४३/१स एव मूलप्रकृतिर्व्यक्तरूपी जगच्च सः ।
२३.४३/२तस्मिन्न् एव लयं सर्वं याति तत्र च तिष्ठति ॥ २३.४३॥
२३.४४/१कर्ता क्रियाणां स च इज्यते क्रतुः ।

२३.४४/२स एव तत्कर्मफलं च तस्य यत् ।
२३.४४/३युगादि यस्माच्च भवेद् अशेषतो ।
२३.४४/४हरेर्न किंचिद् व्यतिरिक्तमस्ति तत् ॥ २३.४४॥
२४.१/१लोमहर्षण उवाच । तारामयं भगवतः शिशुमाराकृति प्रभोः ।
२४.१/२दिवि रूपं हरेर्यत् तु तस्य पुच्छे स्थितो ध्रुवः ॥ २४.१॥
२४.२/१सएष भ्रमन् भ्रामयति चन्द्रादित्यादिकान् ग्रहान् ।
२४.२/२भ्रमन्तमनु तं यान्ति नक्षत्राणि च चक्रवत् ॥ २४.२॥
२४.३/१सूर्याचन्द्रमसौ तारा नक्षत्राणि ग्रहैः सह ।
२४.३/२वातानीकमयैर्बन्धैर्ध्रुवे बद्धानि तानि वै ॥ २४.३॥
२४.४/१शिशुमाराकृति प्रोक्तं यद् रूपं ज्योतिषां दिवि ।
२४.४/२नारायणः परं धाम तस्याधारः स्वयं हृदि ॥ २४.४॥
२४.५/१उत्तानपादतनयस्तमाराध्य प्रजापतिम् ।
२४.५/२स ताराशिशुमारस्य ध्रुवः पुच्छे व्यवस्थितः ॥ २४.५॥
२४.६/१आधारः शिशुमारस्य सर्वाध्यक्षो जनार्दनः ।
२४.६/२ध्रुवस्य शिशुमारश्च ध्रुवे भानुर्व्यवस्थितः ॥ २४.६॥
२४.७/१तद् आधारं जगच्चेदं सदेवासुरमानुषम् ।
२४.७/२येन विप्रा विधानेन तन् मे शृणुत साम्प्रतम् ॥ २४.७॥
२४.८/१विवस्वान् अष्टभिर्मासैर्ग्रसत्यपो रसात्मिकाः ।
२४.८/२वर्षत्यम्बु ततश्चान्नमन्नादमखिलं जगत् ॥ २४.८॥
२४.९/१विवस्वान् अंशुभिस्तीक्ष्णैरादाय जगतो जलम् ।
२४.९/२सोमं पुष्यत्यथेन्दुश्च वायुनाडीमयैर्दिवि ॥ २४.९॥
२४.१०/१जलैर्विक्षिप्यतेऽभ्रेषु धूमाग्न्यनिलमूर्तिषु ।
२४.१०/२न भ्रश्यन्ति यतस्तेभ्यो जलान्यभ्राणि तान्यतः ॥ २४.१०॥
२४.११/१अभ्रस्थाः प्रपतन्त्यापो वायुना समुदीरिताः ।
२४.११/२संस्कारं कालजनितं विप्राश्चासाद्य निर्मलाः ॥ २४.११॥
२४.१२/१सरित्समुद्रा भौमास्तु तथापः प्राणिसम्भवाः ।
२४.१२/२चतुष्प्रकारा भगवान् आदत्ते सविता द्विजाः ॥ २४.१२॥
२४.१३/१आकाशगङ्गासलिलं तथाहृत्य गभस्तिमान् ।
२४.१३/२अनभ्रगतमेवोर्व्यां सद्यः क्षिपति रश्मिभिः ॥ २४.१३॥
२४.१४/१तस्य संस्पर्शनिर्धूत+ ।पापपङ्को द्विजोत्तमाः ।
२४.१४/२न याति नरकं मर्त्यो दिव्यं स्नानं हि तत् स्मृतम् ॥ २४.१४॥

२४.१५/१दृष्टसूर्यं हि तद् वारि पतत्यभ्रैर्विना दिवः ।

२४.१५/२आकाशगङ्गासलिलं तद् गोभिः क्षिप्यते रवेः ॥ २४.१५॥

२४.१६/१कृत्तिकादिषु ऋक्षेषु विषमेष्वम्बु यद् दिवः ।

२४.१६/२दृष्ट्वार्कं पतितं ज्ञेयं तद् गाङ्गं दिग्गजोह्नितम् ॥ २४.१६॥

२४.१७/१युग्मर्क्षेषु तु यत् तोयं पतत्यर्कोद्धितं दिवः ।

२४.१७/२तत् सूर्यरश्मिभिः सद्यः समादाय निरस्यते ॥ २४.१७॥

२४.१८/१उभयं पुण्यमत्यर्थं नृणां पापहरं द्विजाः ।

२४.१८/२आकाशगङ्गासलिलं दिव्यं स्नानं द्विजोत्तमाः ॥ २४.१८॥

२४.१९/१यत् तु मेघैः समुत्सृष्टं वारि तत् प्राणिनां द्विजाः ।

२४.१९/२पुष्णात्योषधयः सर्वा जीवनायामृतं हि तत् ॥ २४.१९॥

२४.२०/१तेन वृद्धिं परां नीतः सकलश्चौषधीगणः ।

२४.२०/२साधकः फलपाकान्तः प्रजानां तु प्रजायते ॥ २४.२०॥

२४.२१/१तेन यज्ञान् यथाप्रोक्तान् मानवाः शास्त्रचक्षुषः ।

२४.२१/२कुर्वतेऽहरहश्चैव देवान् आप्याययन्ति ते ॥ २४.२१॥

२४.२२/१एवं यज्ञाश्च वेदाश्च वर्णाश्च द्विजपूर्वकाः ।

२४.२२/२सर्वदेवनिकायाश्च पशुभूतगणाश्च ये ॥ २४.२२॥

२४.२३/१वृष्ट्या धृतमिदं सर्वं जगत् स्थावरजङ्गमम् ।

२४.२३/२सापि निष्पाद्यते वृष्टिः सवित्रा मुनिसत्तमाः ॥ २४.२३॥

२४.२४/१आधारभूतः सवितुर्ध्रुवो मुनिवरोत्तमाः ।

२४.२४/२ध्रुवस्य शिशुमारोऽसौ सोऽपि नारायणाश्रयः ॥ २४.२४॥

२४.२५/१हृदि नारायणस्तस्य शिशुमारस्य संस्थितः ।

२४.२५/२विभर्ता सर्वभूतानामादिभूतः सनातनः ॥ २४.२५॥

२४.२६/१एवं मया मुनिश्रेष्ठा ब्रह्माण्डं समुदाहृतम् ।

२४.२६/२भूसमुद्रादिभिर्युक्तं किमन्यच्छ्रोतुमिच्छथ ॥ २४.२६॥

२५.१/१मुनय ऊचुः । पृथिव्यां यानि तीर्थानि पुण्यान्यायतनानि च ।

२५.१/२वक्तुमर्हसि धर्मज्ञ श्रोतुं नो वर्तते मनः ॥ २५.१॥

२५.२/१लोमहर्षण उवाच । यस्य हस्तौ च पादौ च मनश्चैव सुसंयतम् ।

२५.२/२विद्या तपश्च कीर्तिश्च स तीर्थफलमश्नुते ॥ २५.२॥

२५.३/१मनो विशुद्धं पुरुषस्य तीर्थम् ।

२५.३/२वाचां तथा चेन्द्रियनिग्रहश्च ।

२५.३/३एतानि तीर्थानि शरीरजानि ।

२५.३/४स्वर्गस्य मार्गं प्रतिबोधयन्ति ॥ २५.३॥

२५.४/१चित्तमन्तर्गतं दुष्टं तीर्थस्नानैर्न शुध्यति ।

२५.४/२शतशोऽपि जलैर्धौतं सुराभाण्डमिवाशुचि ॥ २५.४॥

२५.५/१न तीर्थानि न दानानि न व्रतानि न चाश्रमाः ।

२५.५/२दुष्टाशयं दम्भरुचिं पुनन्ति व्युत्थितेन्द्रियम् ॥ २५.५॥

२५.६/१इन्द्रियाणि वशे कृत्वा यत्र यत्र वसेन् नरः ।

२५.६/२तत्र तत्र कुरुक्षेत्रं प्रयागं पुष्करं तथा ॥ २५.६॥

२५.७/१तस्माच्छृणुध्वं वक्ष्यामि तीर्थान्यायतनानि च ।

२५.७/२संक्षेपेण मुनिश्रेष्ठाः पृथिव्यां यानि कानि वै ॥ २५.७॥

२५.८/१विस्तरेण न शक्यन्ते वक्तुं वर्षशतैरपि ।

२५.८/२प्रथमं पुष्करं तीर्थं नैमिषारण्यमेव च ॥ २५.८॥

२५.९/१प्रयागं च प्रवक्ष्यामि धर्मारण्यं द्विजोत्तमाः ।

२५.९/२धेनुकं चम्पकारण्यं सैन्धवारण्यमेव च ॥ २५.९॥

२५.१०/१पुण्यं च मगधारण्यं दण्डकारण्यमेव च ।

२५.१०/२गया प्रभासं श्रीतीर्थं दिव्यं कनखलं तथा ॥ २५.१०॥

२५.११/१भृगुतुङ्गं हिरण्याक्षं भीमारण्यं कुशस्थलीम् ।

२५.११/२लोहाकुलं सकेदारं मन्दरारण्यमेव च ॥ २५.११॥

२५.१२/१महाबलं कोटितीर्थं सर्वपापहरं तथा ।

२५.१२/२रूपतीर्थं शूकरवं चक्रतीर्थं महाफलम् ॥ २५.१२॥

२५.१३/१योगतीर्थं सोमतीर्थं तीर्थं साहोटकं तथा ।

२५.१३/२तीर्थं कोकामुखं पुण्यं बदरीशैलमेव च ॥ २५.१३॥

२५.१४/१सोमतीर्थं तुङ्गकूटं तीर्थं स्कन्दाश्रमं तथा ।

२५.१४/२कोटितीर्थं चाग्निपदं तीर्थं पञ्चशिखं तथा ॥ २५.१४॥

२५.१५/१धर्मोद्भवं कोटितीर्थं तीर्थं बाधप्रमोचनम् ।

२५.१५/२गङ्गाद्वारं पञ्चकूटं मध्यकेसरमेव च ॥ २५.१५॥

२५.१६/१चक्रप्रभं मतङ्गं च क्रुशदण्डं च विश्रुतम् ।

२५.१६/२दंष्ट्राकुण्डं विष्णुतीर्थं सार्वकामिकमेव च ॥ २५.१६॥

२५.१७/१तीर्थं मत्स्यतिलं चैव बदरी सुप्रभं तथा ।

२५.१७/२ब्रह्मकुण्डं वह्निकुण्डं तीर्थं सत्यपदं तथा ॥ २५.१७॥

२५.१८/१चतुःस्रोतश्चतुःशृङ्गं शैलं द्वादशधारकम् ।

२५.१८/२मानसं स्थूलशृङ्गं च स्थूलदण्डं तथोर्वशी ॥ २५.१८॥

२५.१९/१लोकपालं मनुवरं सोमाह्वशैलमेव च ।
२५.१९/२सदाप्रभं मेरुकुण्डं तीर्थं सोमाभिषेचनम् ॥ २५.१९॥
२५.२०/१महास्रोतं कोटरकं पञ्चधारं त्रिधारकम् ।
२५.२०/२सप्तधारैकधारं च तीर्थं चामरकण्टकम् ॥ २५.२०॥
२५.२१/१शालग्रामं चक्रतीर्थं कोटिद्रुममनुत्तमम् ।
२५.२१/२बिल्वप्रभं देवह्रदं तीर्थं विष्णुह्रदं तथा ॥ २५.२१॥
२५.२२/१शङ्खप्रभं देवकुण्डं तीर्थं वज्रायुधं तथा ।
२५.२२/२अग्निप्रभं च पुंनागं देवप्रभमनुत्तमम् ॥ २५.२२॥
२५.२३/१विद्याधरं सगान्धर्वं श्रीतीर्थं ब्रह्मणो ह्रदम् ।
२५.२३/२सातीर्थं लोकपालाख्यं मणिपुरगिरिं तथा ॥ २५.२३॥
२५.२४/१तीर्थं पञ्चह्रदं चैव पुण्यं पिण्डारकं तथा ।
२५.२४/२मलव्यं गोप्रभावं च गोवरं वटमूलकम् ॥ २५.२४॥
२५.२५/१स्नानदण्डं प्रयागं च गुह्यं विष्णुपदं तथा ।
२५.२५/२कन्याश्रमं वायुकुण्डं जम्बूमार्गं तथोत्तमम् ॥ २५.२५॥
२५.२६/१गभस्तितीर्थं च तथा ययातिपतनं शुचि ।
२५.२६/२कोटितीर्थं भद्रवटं महाकालवनं तथा ॥ २५.२६॥
२५.२७/१नर्मदातीर्थमपरं तीर्थवज्रं तथार्बुदम् ।
२५.२७/२पिङ्गुतीर्थं सवासिष्ठं तीर्थं च पृथसंगमम् ॥ २५.२७॥
२५.२८/१तीर्थं दौर्वासिकं नाम तथा पिञ्जरकं शुभम् ।
२५.२८/२ऋषितीर्थं ब्रह्मतुङ्गं वसुतीर्थं कुमारिकम् ॥ २५.२८॥
२५.२९/१शक्रतीर्थं पञ्चनदं रेणुकातीर्थमेव च ।
२५.२९/२पैतामहं च विमलं रुद्रपादं तथोत्तमम् ॥ २५.२९॥
२५.३०/१मणिमत्तं च कामाख्यं कृष्णतीर्थं कुशाविलम् ।
२५.३०/२यजनं याजनं चैव तथैव ब्रह्मवालुकम् ॥ २५.३०॥
२५.३१/१पुष्पन्यासं पुण्डरीकं मणिपूरं तथोत्तरम् ।
२५.३१/२दीर्घसत्रं हयपदं तीर्थं चानशनं तथा ॥ २५.३१॥
२५.३२/१गङ्गोद्भेदं शिवोद्भेदं नर्मदोद्भेदमेव च ।
२५.३२/२वस्त्रापदं दारुवलं छायारोहणमेव च ॥ २५.३२॥
२५.३३/१सिद्धेश्वरं मित्रवलं कालिकाश्रममेव च ।
२५.३३/२वटावटं भद्रवटं कौशाम्बी च दिवाकरम् ॥ २५.३३॥
२५.३४/१द्वीपं सारस्वतं चैव विजयं कामदं तथा ।

२५.३४/२रुद्रकोटिं सुमनसं तीर्थं सद्रावनामितम् ॥ २५.३४॥
२५.३५/१स्यमन्तपञ्चकं तीर्थं ब्रह्मतीर्थं सुदर्शनम् ।
२५.३५/२सततं पृथिवीसर्वं पारिप्लवपृथूदकौ ॥ २५.३५॥
२५.३६/१दशाश्वमेधिकं तीर्थं सर्पिजं विषयान्तिकम् ।
२५.३६/२कोटितीर्थं पञ्चनदं वाराहं यक्षिणीह्रदम् ॥ २५.३६॥
२५.३७/१पुण्डरीकं सोमतीर्थं मुञ्जवटं तथोत्तमम् ।
२५.३७/२बदरीवनमासीनं रत्नमूलकमेव च ॥ २५.३७॥
२५.३८/१लोकद्वारं पञ्चतीर्थं कपिलातीर्थमेव च ।
२५.३८/२सूर्यतीर्थं शङ्खिनी च गवां भवनमेव च ॥ २५.३८॥
२५.३९/१तीर्थं च यक्षराजस्य ब्रह्मावर्तं सुतीर्थकम् ।
२५.३९/२कामेश्वरं मात्रितीर्थं तीर्थं शीतवनं तथा ॥ २५.३९॥
२५.४०/१स्नानलोमापहं चैव माससंसरकं तथा ।
२५.४०/२दशाश्वमेधं केदारं ब्रह्मोदुम्बरमेव च ॥ २५.४०॥
२५.४१/१सप्तर्षिकुण्डं च तथा तीर्थं देव्याः सुजम्बुकम् ।
२५.४१/२ईटास्पदं कोटिकूटं किंदानं किंजपं तथा ॥ २५.४१॥
२५.४२/१कारण्डवं चावेध्यं च त्रिविष्टपमथापरम् ।
२५.४२/२पाणिषातं मिश्रकं च मधूवटमनोजवौ ॥ २५.४२॥
२५.४३/१कौशिकी देवतीर्थं च तीर्थं च ऋणमोचनम् ।
२५.४३/२दिव्यं च नृगधूमाख्यं तीर्थं विष्णुपदं तथा ॥ २५.४३॥
२५.४४/१अमराणां ह्रदं पुण्यं कोटितीर्थं तथापरम् ।
२५.४४/२श्रीकुञ्जं शालितीर्थं च नैमिषेयं च विश्रुतम् ॥ २५.४४॥
२५.४५/१ब्रह्मस्थानं सोमतीर्थं कन्यातीर्थं तथैव च ।
२५.४५/२ब्रह्मतीर्थं मनस्तीर्थं तीर्थं वै कारुपावनम् ॥ २५.४५॥
२५.४६/१सौगन्धिकवनं चैव मणितीर्थं सरस्वती ।
२५.४६/२ईशानतीर्थं प्रवरं पावनं पाञ्चयज्ञिकम् ॥ २५.४६॥
२५.४७/१त्रिशूलधारं माहेन्द्रं देवस्थानं कृतालयम् ।
२५.४७/२शाकम्भरी देवतीर्थं सुवर्णाख्यं किलं ह्रदम् ॥ २५.४७॥
२५.४८/१क्षीरश्रवं विरूपाक्षं भृगुतीर्थं कुशोद्भवम् ।
२५.४८/२ब्रह्मतीर्थं ब्रह्मयोनिं नीलपर्वतमेव च ॥ २५.४८॥
२५.४९/१कुब्जाम्बकं भद्रवटं वसिष्ठपदमेव च ।
२५.४९/२स्वर्गद्वारं प्रजाद्वारं कालिकाश्रममेव च ॥ २५.४९॥

२५.५०/१रुद्रावर्तं सुगन्धाश्वं कपिलावनमेव च ।
२५.५०/२भद्रकर्णह्रदं चैव शङ्कुकर्णह्रदं तथा ॥ २५.५०॥
२५.५१/१सप्तसारस्वतं चैव तीर्थमौशनसं तथा ।
२५.५१/२कपालमोचनं चैव अवकीर्णं च काम्यकम् ॥ २५.५१॥
२५.५२/१चतुःसामुद्रिकं चैव शतकिं च सहस्रिकम् ।
२५.५२/२रेणुकं पञ्चवटकं विमोचनमथौजसम् ॥ २५.५२॥
२५.५३/१स्थाणुतीर्थं कुरोस्तीर्थं स्वर्गद्वारं कुशध्वजम् ।
२५.५३/२विश्वेश्वरं मानवकं कूपं नारायणाश्रयम् ॥ २५.५३॥
२५.५४/१गङ्गाह्रदं वटं चैव बदरीपाटनं तथा ।
२५.५४/२इन्द्रमार्गमेकरात्रं क्षीरकावासमेव च ॥ २५.५४॥
२५.५५/१सोमतीर्थं दधीचं च श्रुततीर्थं च भो द्विजाः ।
२५.५५/२कोटितीर्थस्थलीं चैव भद्रकालीह्रदं तथा ॥ २५.५५॥
२५.५६/१अरुन्धतीवनं चैव ब्रह्मावर्तं तथोत्तमम् ।
२५.५६/२अश्ववेदी कुब्जावनं यमुनाप्रभवं तथा ॥ २५.५६॥
२५.५७/१वीरं प्रमोक्षं सिन्धूत्थम् ऋष कुल्या सकृत्तिकम् ।
२५.५७/२उर्वीसंक्रमणं चैव मायाविद्योद्भवं तथा ॥ २५.५७॥
२५.५८/१महाश्रमो वैतसिका+ ।रूपं सुन्दरिकाश्रमम् ।
२५.५८/२बाहुतीर्थं चारुनदीं विमलाशोकमेव च ॥ २५.५८॥
२५.५९/१तीर्थं पञ्चनदं चैव मार्कण्डेयस्य धीमतः ।
२५.५९/२सोमतीर्थं सितोदं च तीर्थं मत्स्योदरीं तथा ॥ २५.५९॥
२५.६०/१सूर्यप्रभं सूर्यतीर्थमशोकवनमेव च ।
२५.६०/२अरुणास्पदं कामदं च शुक्रतीर्थं सवालुकम् ॥ २५.६०॥
२५.६१/१पिशाचमोचनं चैव सुभद्राह्रदमेव च ।
२५.६१/२कुण्डं विमलदण्डस्य तीर्थं चण्डेश्वरस्य च ॥ २५.६१॥
२५.६२/१ज्येष्ठस्थानह्रदं चैव पुण्यं ब्रह्मसरं तथा ।
२५.६२/२जैगीषव्यगुहा चैव हरिकेशवनं तथा ॥ २५.६२॥
२५.६३/१अजामुखसरं चैव घण्टाकर्णह्रदं तथा ।
२५.६३/२पुण्डरीकह्रदं चैव वापी कर्कोटकस्य च ॥ २५.६३॥
२५.६४/१सुवर्णस्योदपानं च श्वेततीर्थह्रदं तथा ।
२५.६४/२कुण्डं घर्घरिकायाश्च श्यामकूपं च चन्द्रिका ॥ २५.६४॥
२५.६५/१श्मशानस्तम्भकूपं च विनायकह्रदं तथा ।

२५.६५/२कूपं सिन्धूद्भवं चैव पुण्यं ब्रह्मसरं तथा ॥ २५.६५॥
२५.६६/१रुद्रावासं तथा तीर्थं नागतीर्थं पुलोमकम् ।
२५.६६/२भक्तह्रदं क्षीरसरः प्रेताधारं कुमारकम् ॥ २५.६६॥
२५.६७/१ब्रह्मावर्तं कुशावर्तं दधिकर्णोदपानकम् ।
२५.६७/२शृङ्गतीर्थं महातीर्थं तीर्थश्रेष्ठा महानदी ॥ २५.६७॥
२५.६८/१दिव्यं ब्रह्मसरं पुण्यं गयाशीर्षाक्षयं वटम् ।
२५.६८/२दक्षिणं चोत्तरं चैव गोमयं रूपशीतिकम् ॥ २५.६८॥
२५.६९/१कपिलाह्रदं गृध्रवटं सावित्रीह्रदमेव च ।
२५.६९/२प्रभासनं सीतवनं योनिद्वारं च धेनुकम् ॥ २५.६९॥
२५.७०/१धन्यकं कोकिलाख्यं च मतङ्गह्रदमेव च ।
२५.७०/२पितृकूपं रुद्रतीर्थं शक्रतीर्थं सुमालिनम् ॥ २५.७०॥
२५.७१/१ब्रह्मस्थानं सप्तकुण्डं मणिरत्नह्रदं तथा ।
२५.७१/२कौशिक्यं भरतं चैव तीर्थं ज्येष्ठालिका तथा ॥ २५.७१॥
२५.७२/१विश्वेश्वरं कल्पसरः कन्यासंवेत्यमेव च ।
२५.७२/२निश्चीवा प्रभवश्चैव वसिष्ठाश्रममेव च ॥ २५.७२॥
२५.७३/१देवकूटं च कूपं च वसिष्ठाश्रममेव च ।
२५.७३/२वीराश्रमं ब्रह्मसरो ब्रह्मवीरावकापिली ॥ २५.७३॥
२५.७४/१कुमारधारा श्रीधारा गौरीशिखरमेव च ।
२५.७४/२शुनः कुण्डोऽथ तीर्थं च नन्दितीर्थं तथैव च ॥ २५.७४॥
२५.७५/१कुमारवासं श्रीवासमौर्वीशीतार्थमेव च ।
२५.७५/२कुम्भकर्णह्रदं चैव कौशिकीह्रदमेव च ॥ २५.७५॥
२५.७६/१धर्मतीर्थं कामतीर्थं तीर्थमुद्दालकं तथा ।
२५.७६/२संध्यातीर्थं कारतोयं कपिलं लोहितार्णवम् ॥ २५.७६॥
२५.७७/१शोणोद्भवं वंशगुल्मम् ऋषभं कलतीर्थकम् ।
२५.७७/२पुण्यावतीह्रदं तीर्थं तीर्थं बदरिकाश्रमम् ॥ २५.७७॥
२५.७८/१रामतीर्थं पितृवनं विरजातीर्थमेव च ।
२५.७८/२मार्कण्डेयवनं चैव कृष्णतीर्थं तथा वटम् ॥ २५.७८॥
२५.७९/१रोहिणीकूपप्रवरमिन्द्रद्युम्नसरं च यत् ।
२५.७९/२सानुगर्तं समाहेन्द्रं श्रीतीर्थं श्रीनदं तथा ॥ २५.७९॥
२५.८०/१इषुतीर्थं वार्षभं च कावेरीह्रदमेव च ।
२५.८०/२कन्यातीर्थं च गोकर्णं गायत्रीस्थानमेव च ॥ २५.८०॥

२५.८१/१बदरीह्रदमन्यच्च मध्यस्थानं विकर्णकम् ।
२५.८१/२जातीह्रदं देवकूपं कुशप्रवणमेव च ॥ २५.८१॥
२५.८२/१सर्वदेवव्रतं चैव कन्याश्रमह्रदं तथा ।
२५.८२/२तथान्यद् वालखिल्यानां सपूर्वाणां तथापरम् ॥ २५.८२॥
२५.८३/१तथान्यच्च महर्षीणामखण्डितह्रदं तथा ।
२५.८३/२तीर्थेष्वेतेषु विधिवत् सम्यक् श्रद्धासमन्वितः ॥ २५.८३॥
२५.८४/१स्नानं करोति यो मर्त्यः सोपवासो जितेन्द्रियः ।
२५.८४/२देवान् ऋषीन् मनुष्यांश्च पितृन् संतर्प्य च क्रमात् ॥ २५.८४॥
२५.८५/१अभ्यर्च्य देवतास्तत्र स्थित्वा च रजनीत्रयम् ।
२५.८५/२पृथक् पृथक् फलं तेषु प्रतितीर्थेषु भो द्विजाः ॥ २५.८५॥
२५.८६/१प्राप्नोति हयमेधस्य नरो नास्त्यत्र संशयः ।
२५.८६/२यस्त्विदं शृणुयान् नित्यं तीर्थमाहात्म्यमुत्तमम् ।
२५.८६/३पठेच्च श्रावयेद् वापि सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २५.८६॥
२६.१/१मुनय ऊचुः । पृथिव्यामुत्तमां भूमिं धर्मकामार्थमोक्षदाम् ।
२६.१/२तीर्थानामुत्तमं तीर्थं ब्रूहि नो वदतां वर ॥ २६.१॥
२६.२/१लोमहर्षण उवाच । इमं प्रश्नं मम गुरुं पप्रच्छुर्मुनयः पुरा ।
२६.२/२तमहं सम्प्रवक्ष्यामि यत् पृच्छध्वं द्विजोत्तमाः ॥ २६.२॥
२६.३/१स्वाश्रमे सुमहापुण्ये नानापुष्पोपशोभिते ।
२६.३/२नानाद्रुमलताकीर्णे नानामृगगणैर्युते ॥ २६.३॥
२६.४/१पुंनागैः कर्णिकारैश्च सरलैर्देवदारुभिः ।
२६.४/२शालैस्तालैस्तमालैश्च पनसैर्धवखादिरैः ॥ २६.४॥
२६.५/१पाटलाशोकबकुलैः करवीरैः सचम्पकैः ।
२६.५/२अन्यैश्च विविधैर्वृक्षैर्नानापुष्पोपशोभितैः ॥ २६.५॥
२६.६/१कुरुक्षेत्रे समासीनं व्यासं मतिमतां वरम् ।
२६.६/२महाभारतकर्तारं सर्वशास्त्रविशारदम् ॥ २६.६॥
२६.७/१अध्यात्मनिष्ठं सर्वज्ञं सर्वभूतहिते रतम् ।
२६.७/२पुराणागमवक्तारं वेदवेदाङ्गपारगम् ॥ २६.७॥
२६.८/१पराशरसुतं शान्तं पद्मपत्रायतेक्षणम् ।
२६.८/२द्रष्टुमभ्याययुः प्रीत्या मुनयः संशितव्रताः ॥ २६.८॥
२६.९/१कश्यपो जमदग्निश्च भरद्वाजोऽथ गौतमः ।
२६.९/२वसिष्ठो जैमिनिर्धौम्यो मार्कण्डेयोऽथ वाल्मिकिः ॥ २६.९॥

२६.१०/१विश्वामित्रः शतानन्दो वात्स्यो गार्ग्योऽथ आसुरिः ।
२६.१०/२सुमन्तुर्भार्गवो नाम कण्वो मेधातिथिर्गुरुः ॥ २६.१०॥
२६.११/१माण्डव्यश्च्यवनो धूम्रो ह्यसितो देवलस्तथा ।
२६.११/२मौद्गल्यस्तृणयज्ञश्च पिप्पलादोऽकृतव्रणः ॥ २६.११॥
२६.१२/१संवर्तः कौशिको रैभ्यो मैत्रेयो हरितस्तथा ।
२६.१२/२शाण्डिल्यश्च विभाण्डश्च दुर्वासा लोमशस्तथा ॥ २६.१२॥
२६.१३/१नारदः पर्वतश्चैव वैशम्पायनगालवौ ।
२६.१३/२भास्करिः पूरणः सूतः पुलस्त्यः कपिलस्तथा ॥ २६.१३॥
२६.१४/१उलूकः पुलहो वायुर्देवस्थानश्चतुर्भुजः ।
२६.१४/२सनत्कुमारः पैलश्च कृष्णः कृष्णानुभौतिकः ॥ २६.१४॥
२६.१५/१एतैर्मुनिवरैश्चान्यैर्वृतः सत्यवतीसुतः ।
२६.१५/२रराज स मुनिः श्रीमान् नक्षत्रैरिव चन्द्रमाः ॥ २६.१५॥
२६.१६/१तान् आगतान् मुनीन् सर्वान् पूजयामास वेदवित् ।
२६.१६/२तेऽपि तं प्रतिपूज्यैव कथां चक्रुः परस्परम् ॥ २६.१६॥
२६.१७/१कथान्ते ते मुनिश्रेष्ठाः कृष्णं सत्यवतीसुतम् ।
२६.१७/२पप्रच्छुः संशयं सर्वे तपोवननिवासिनः ॥ २६.१७॥
२६.१८/१मुनय ऊचुः । मुने वेदांश्च शास्त्राणि पुराणागमभारतम् ।
२६.१८/२भूतं भव्यं भविष्यं च सर्वं जानासि वाङ्मयम् ॥ २६.१८॥
२६.१९/१कष्टेऽस्मिन् दुःखबहुले निःसारे भवसागरे ।
२६.१९/२रागग्राहाकुले रौद्रे विषयोदकसम्प्लवे ॥ २६.१९॥
२६.२०/१इन्द्रियावर्तकलिले दृष्टोर्मिशतसंकुले ।
२६.२०/२मोहपङ्काविले दुर्गे लोभगम्भीरदुस्तरे ॥ २६.२०॥
२६.२१/१निमज्जज्जगद् आलोक्य निरालम्बमचेतनम् ।
२६.२१/२पृच्छामस्त्वां महाभागं ब्रूहि नो मुनिसत्तम ॥ २६.२१॥
२६.२२/१श्रेयः किमत्र संसारे भैरवे लोमहर्षणे ।
२६.२२/२उपदेशप्रदानेन लोकान् उद्धर्तुमर्हसि ॥ २६.२२॥
२६.२३/१दुर्लभं परमं क्षेत्रं वक्तुमर्हसि मोक्षदम् ।
२६.२३/२पृथिव्यां कर्मभूमिं च श्रोतुमिच्छामहे वयम् ॥ २६.२३॥
२६.२४/१कृत्वा किल नरः सम्यक् कर्म भूमौ यथोदितम् ।
२६.२४/२प्राप्नोति परमां सिद्धिं नरकं च विकर्मतः ॥ २६.२४॥
२६.२५/१मोक्षक्षेत्रे तथा मोक्षं प्राप्नोति पुरुषः सुधीः ।

२६.२५/२तस्माद् ब्रूहि महाप्राज्ञ यत् पृष्टोऽसि द्विजोत्तम ॥ २६.२५॥

२६.२६/१श्रुत्वा तु वचनं तेषां मुनीनां भावितात्मनाम् ।

२६.२६/२व्यासः प्रोवाच भगवान् भूतभव्यभविष्यवित् ॥ २६.२६॥

२६.२७/१व्यास उवाच । शृणुध्वं मुनयः सर्वे वक्ष्यामि यदि पृच्छथ ।

२६.२७/२यः संवादोऽभवत् पूर्वम् ऋषीणां ब्रह्मणा सह ॥ २६.२७॥

२६.२८/१मेरुपृष्ठे तु विस्तीर्णे नानारत्नविभूषिते ।

२६.२८/२नानाद्रुमलताकीर्णे नानापुष्पोपशोभिते ॥ २६.२८॥

२६.२९/१नानापक्षिरुते रम्ये नानाप्रसवनाकुले ।

२६.२९/२नानासत्त्वसमाकीर्णे नानाश्चर्यसमन्विते ॥ २६.२९॥

२६.३०/१नानावर्णशिलाकीर्णे नानाधातुविभूषिते ।

२६.३०/२नानामुनिजनाकीर्णे नानाश्रमसमन्विते ॥ २६.३०॥

२६.३१/१तत्रासीनं जगन्नाथं जगद्योनिं चतुर्मुखम् ।

२६.३१/२जगत्पतिं जगद्वन्द्यं जगदाधारमीश्वरम् ॥ २६.३१॥

२६.३२/१देवदानवगन्धर्वैर्यक्षविद्याधरोरगैः ।

२६.३२/२मुनिसिद्धाप्सरोभिश्च वृतमन्यैर्दिवालयैः ॥ २६.३२॥

२६.३३/१केचित् स्तुवन्ति तं देवं केचिद् गायन्ति चाग्रतः ।

२६.३३/२केचिद् वाद्यानि वाद्यन्ते केचिन् नृत्यन्ति चापरे ॥ २६.३३॥

२६.३४/१एवं प्रमुदिते काले सर्वभूतसमागमे ।

२६.३४/२नानाकुसुमगन्धाढ्ये दक्षिणानिलसेविते ॥ २६.३४॥

२६.३५/१भृग्वाद्यास्तं तदा देवं प्रणिपत्य पितामहम् ।

२६.३५/२इममर्थम् ऋषिवराः पप्रच्छुः पितरं द्विजाः ॥ २६.३५॥

२६.३६/१ऋषय ऊचुः । भगवञ् श्रोतुमिच्छामः कर्मभूमिं महीतले ।

२६.३६/२वक्तुमर्हसि देवेश मोक्षक्षेत्रं च दुर्लभम् ॥ २६.३६॥

२६.३७/१व्यास उवाच । तेषां वचनमाकर्ण्य प्राह ब्रह्मा सुरेश्वरः ।

२६.३७/२पप्रच्छुस्ते यथा प्रश्नं तत् सर्वं मुनिसत्तमाः ॥ २६.३७॥

२७.१/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनयः सर्वे यद् वो वक्ष्यामि साम्प्रतम् ।

२७.१/२पुराणं वेदसम्बद्धं भुक्तिमुक्तिप्रदं शुभम् ॥ २७.१॥

२७.२/१पृथिव्यां भारतं वर्षं कर्मभूमिरुदाहृता ।

२७.२/२कर्मणः फलभूमिश्च स्वर्गं च नरकं तथा ॥ २७.२॥

२७.३/१तस्मिन् वर्षे नरः पापं कृत्वा धर्मं च भो द्विजाः ।

२७.३/२अवश्यं फलमाप्नोति अशुभस्य शुभस्य च ॥ २७.३॥

२७.४/१ब्राह्मणाद्याः स्वकं कर्म कृत्वा सम्यक् सुसंयताः ।
२७.४/२प्राप्नुवन्ति परां सिद्धिं तस्मिन् वर्षे न संशयः ॥ २७.४॥
२७.५/१धर्मं चार्थं च कामं च मोक्षं च द्विजसत्तमाः ।
२७.५/२प्राप्नोति पुरुषः सर्वं तस्मिन् वर्षे सुसंयतः ॥ २७.५॥
२७.६/१इन्द्राद्याश्च सुराः सर्वे तस्मिन् वर्षे द्विजोत्तमाः ।
२७.६/२कृत्वा सुशोभनं कर्म देवत्वं प्रतिपेदिरे ॥ २७.६॥
२७.७/१अन्येऽपि लेभिरे मोक्षं पुरुषाः संयतेन्द्रियाः ।
२७.७/२तस्मिन् वर्षे बुधाः शान्ता वीतरागा विमत्सराः ॥ २७.७॥
२७.८/१ये चापि स्वर्गे तिष्ठन्ति विमानेन गतज्वराः ।
२७.८/२तेऽपि कृत्वा शुभं कर्म तस्मिन् वर्षे दिवं गताः ॥ २७.८॥
२७.९/१निवासं भारते वर्ष आकाङ्क्षन्ति सदा सुराः ।
२७.९/२स्वर्गापवर्गफलदे तत् पश्यामः कदा वयम् ॥ २७.९॥
२७.१०/१मुनय ऊचुः । यद् एतद् भवता प्रोक्तं कर्म नान्यत्र पुण्यदम् ।
२७.१०/२पापाय वा सुरश्रेष्ठ वर्जयित्वा च भारतम् ॥ २७.१०॥
२७.११/१ततः स्वर्गश्च मोक्षश्च मध्यमं तच्च गम्यते ।
२७.११/२न खल्वन्यत्र मर्त्यानां भूमौ कर्म विधीयते ॥ २७.११॥
२७.१२/१तस्माद् विस्तरतो ब्रह्मन् अस्माकं भारतं वद ।
२७.१२/२यदि तेऽस्ति दयास्मासु यथावस्थितिरेव च ॥ २७.१२॥
२७.१३/१तस्माद् वर्षमिदं नाथ ये वास्मिन् वर्षपर्वताः ।
२७.१३/२भेदाश्च तस्य वर्षस्य ब्रूहि सर्वान् अशेषतः ॥ २७.१३॥
२७.१४/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं भारतं वर्षं नवभेदेन भो द्विजाः ।
२७.१४/२समुद्रान्तरिता ज्ञेयास्ते समाश्च परस्परम् ॥ २७.१४॥
२७.१५/१इन्द्रद्वीपः कशेरुश्च ताम्रवर्णो गभस्तिमान् ।
२७.१५/२नागद्वीपस्तथा सौम्यो गान्धर्वो वारुणस्तथा ॥ २७.१५॥
२७.१६/१अयं तु नवमस्तेषां द्वीपः सागरसंवृतः ।
२७.१६/२योजनानां सहस्रं वै द्वीपोऽयं दक्षिणोत्तरः ॥ २७.१६॥
२७.१७/१पूर्वे किराता यस्यासन् पश्चिमे यवनास्तथा ।
२७.१७/२ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्चान्ते स्थिता द्विजाः ॥ २७.१७॥
२७.१८/१इज्यायुद्धवणिज्याद्यैः कर्मभिः कृतपावनाः ।
२७.१८/२तेषां संव्यवहारश्च एभिः कर्मभिरिष्यते ॥ २७.१८॥
२७.१९/१स्वर्गापवर्गहेतुश्च पुण्यं पापं च वै तथा ।

२७.१९/२महेन्द्रो मलयः सह्यः शुक्तिमान् ऋक्षपर्वतः ॥ २७.१९॥
२७.२०/१विन्ध्यश्च पारियात्रश्च सप्तैवात्र कुलाचलाः ।
२७.२०/२तेषां सहस्रशश्चान्ये भूधरा ये समीपगाः ॥ २७.२०॥
२७.२१/१विस्तारोच्छ्रयिणो रम्या विपुलाश्चित्रसानवः ।
२७.२१/२कोलाहलः स वैभ्राजो मन्दरो दर्दलाचलः ॥ २७.२१॥
२७.२२/१वातंधयो वैद्युतश्च मैनाकः सुरसस्तथा ।
२७.२२/२तुङ्गप्रस्थो नागगिरिर्गोधनः पाण्डराचलः ॥ २७.२२॥
२७.२३/१पुष्पगिरिर्वैजयन्तो रैवतोऽर्बुद एव च ।
२७.२३/२ऋष्यमूकः स गोमन्थः कृतशैलः कृताचलः ॥ २७.२३॥
२७.२४/१श्रीपार्वतश्चकोरश्च शतशोऽन्ये च पर्वताः ।
२७.२४/२तैर्विमिश्रा जनपदा म्लेच्छाद्याश्चैव भागशः ॥ २७.२४॥
२७.२५/१तैः पीयन्ते सरिच्छ्रेष्ठास्ता बुध्यध्वं द्विजोत्तमाः ।
२७.२५/२गङ्गा सरस्वती सिन्धुश्चन्द्रभागा तथापरा ॥ २७.२५॥
२७.२६/१यमुना शतद्रुर्विपाशा वितस्तैरावती कुहूः ।
२७.२६/२गोमती धूतपापा च बाहुदा च दृषद्वती ॥ २७.२६॥
२७.२७/१विपाशा देविका चक्षुर्निष्ठीवा गण्डकी तथा ।
२७.२७/२कौशिकी चापगा चैव हिमवत्पादनिःसृताः ॥ २७.२७॥
२७.२८/१देवस्मृतिर्देववती वातघ्नी सिन्धुरेव च ।
२७.२८/२वेण्या तु चन्दना चैव सदानीरा मही तथा ॥ २७.२८॥
२७.२९/१चर्मण्वती वृषी चैव विदिशा वेदवत्यपि ।
२७.२९/२सिप्रा ह्यवन्ती च तथा पारियात्रानुगाः स्मृताः ॥ २७.२९॥
२७.३०/१शोणा महानदी चैव नर्मदा सुरथा क्रिया ।
२७.३०/२मन्दाकिनी दशार्णा च चित्रकूटा तथापरा ॥ २७.३०॥
२७.३१/१चित्रोत्पला वेत्रवती करमोदा पिशाचिका ।
२७.३१/२तथान्यातिलघुश्रोणी विपाप्मा शैवला नदी ॥ २७.३१॥
२७.३२/१सधेरुजा शक्तिमती शकुनी त्रिदिवा क्रमुः ।
२७.३२/२ऋक्षपादप्रसूता वै तथान्या वेगवाहिनी ॥ २७.३२॥
२७.३३/१सिप्रा पयोष्णी निर्विन्ध्या तापी चैव सरिद्वरा ।
२७.३३/२वेणा वैतरणी चैव सिनीवाली कुमुद्वती ॥ २७.३३॥
२७.३४/१तोया चैव महागौरी दुर्गा चान्तःशिला तथा ।
२७.३४/२विन्ध्यपादप्रसूतास्ता नद्यः पुण्यजलाः शुभाः ॥ २७.३४॥

२७.३५/१गोदावरी भीमरथी कृष्णवेणा तथापगा ।
२७.३५/२तुङ्गभद्रा सुप्रयोगा तथान्या पापनाशिनी ॥ २७.३५॥
२७.३६/१सह्यपादविनिष्क्रान्ता इत्येताः सरितां वराः ।
२७.३६/२कृतमाला ताम्रपर्णी पुष्पजा प्रत्यलावती ॥ २७.३६॥
२७.३७/१मलयाद्रिसमुद्भूताः पुण्याः शीतजलास्त्विमाः ।
२७.३७/२पितृसोमर्षिकुल्या च वञ्जुला त्रिदिवा च या ॥ २७.३७॥
२७.३८/१लाङ्गुलिनी वंशकरा महेन्द्रप्रभवाः स्मृताः ।
२७.३८/२सुविकाला कुमारी च मनूगा मन्दगामिनी ॥ २७.३८॥
२७.३९/१क्षयापलासिनी चैव शुक्तिमत्प्रभवाः स्मृताः ।
२७.३९/२सर्वाः पुण्याः सरस्वत्यः सर्वा गङ्गाः समुद्रगाः ॥ २७.३९॥
२७.४०/१विश्वस्य मातरः सर्वाः सर्वाः पापहराः स्मृताः ।
२७.४०/२अन्याः सहस्रशः प्रोक्ताः क्षुद्रनद्यो द्विजोत्तमाः ॥ २७.४०॥
२७.४१/१प्रावृट्कालवहाः सन्ति सदाकालवहाश्च याः ।
२७.४१/२मत्स्या मुकुटकुल्याश्च कुन्तलाः काशिकोशलाः ॥ २७.४१॥
२७.४२/१अन्ध्रकाश्च कलिङ्गाश्च शमकाश्च वृकैः सह ।
२७.४२/२मध्यदेशा जनपदाः प्रायशोऽमी प्रकीर्तिताः ॥ २७.४२॥
२७.४३/१सह्यस्य चोत्तरे यस्तु यत्र गोदावरी नदी ।
२७.४३/२पृथिव्यामपि कृत्स्नायां स प्रदेशो मनोरमः ॥ २७.४३॥
२७.४४/१गोवर्धनपुरं रम्यं भार्गवस्य महात्मनः ।
२७.४४/२वाहीकराटधानाश्च सुतीराः कालतोयदाः ॥ २७.४४॥
२७.४५/१अपरान्ताश्च शूद्राश्च वाह्लिकाश्च सकेरलाः ।
२७.४५/२गान्धारा यवनाश्चैव सिन्धुसौवीरमद्रकाः ॥ २७.४५॥
२७.४६/१शतद्रुहाः कलिङ्गाश्च पारदा हारभूषिकाः ।
२७.४६/२माठराश्चैव कनकाः कैकेया दम्भमालिकाः ॥ २७.४६॥
२७.४७/१क्षत्रियोपमदेशाश्च वैश्यशूद्रकुलानि च ।
२७.४७/२काम्बोजाश्चैव विप्रेन्द्रा बर्बराश्च सलौकिकाः ॥ २७.४७॥
२७.४८/१वीराश्चैव तुषाराश्च पह्लवाधायता नराः ।
२७.४८/२आत्रेयाश्च भरद्वाजाः पुष्कलाश्च दशेरकाः ॥ २७.४८॥
२७.४९/१लम्पकाः शुनशोकाश्च कुलिका जाङ्गलैः सह ।
२७.४९/२औषध्यश्चलचन्द्रा च किरातानां च जातयः ॥ २७.४९॥
२७.५०/१तोमरा हंसमार्गाश्च काश्मीराः करुणास्तथा ।

२७.५०/२शूलिकाः कुहकाश्चैव मागधाश्च तथैव च ॥ २७.५०॥

२७.५१/१एते देशा उदीच्यास्तु प्राच्यान् देशान् निबोधत ।

२७.५१/२अन्धा वामङ्कुराकाश्च वल्लकाश्च मखान्तकाः ॥ २७.५१॥

२७.५२/१तथापरेऽङ्गा वङ्गाश्च मलदा मालवर्तिकाः ।

२७.५२/२भद्रतुङ्गाः प्रतिजया भार्याङ्गाश्चापमर्दकाः ॥ २७.५२॥

२७.५३/१प्राग्ज्योतिषाश्च मद्राश्च विदेहास्ताम्रलिप्तकाः ।

२७.५३/२मल्ला मगधका नन्दाः प्राच्या जनपदास्तथा ॥ २७.५३॥

२७.५४/१अथापरे जनपदा दक्षिणापथवासिनः ।

२७.५४/२पूर्णाश्च केवलाश्चैव गोलाङ्गूलास्तथैव च ॥ २७.५४॥

२७.५५/१ऋषिका मुषिकाश्चैव कुमारा रामठाः शकाः ।

२७.५५/२महाराष्ट्रा माहिषकाः कलिङ्गाश्चैव सर्वशः ॥ २७.५५॥

२७.५६/१आभीराः सह वैशिक्या अटव्याः सरवाश्च ये ।

२७.५६/२पुलिन्दाश्चैव मौलेया वैदर्भा दण्डकैः सह ॥ २७.५६॥

२७.५७/१पौलिका मौलिकाश्चैव अश्मका भोजवर्धनाः ।

२७.५७/२कौलिकाः कुन्तलाश्चैव दम्भका नीलकालकाः ॥ २७.५७॥

२७.५८/१दाक्षिणात्यास्त्वमी देशा अपरान्तान् निबोधत ।

२७.५८/२शूर्पारकाः कालिधना लोलास्तालकटैः सह ॥ २७.५८॥

२७.५९/१इत्येते ह्यपरान्ताश्च शृणुध्वं विन्ध्यवासिनः ।

२७.५९/२मलजाः कर्कशाश्चैव मेलकाश्चोलकैः सह ॥ २७.५९॥

२७.६०/१उत्तमार्णा दशार्णाश्च भोजाः किष्किन्धकैः सह ।

२७.६०/२तोषलाः कोशलाश्चैव त्रैपुरा वैदिशास्तथा ॥ २७.६०॥

२७.६१/१तुम्बुरास्तु चराश्चैव यवनाः पवनैः सह ।

२७.६१/२अभया रुण्डिकेराश्च चर्चरा होत्रधर्तयः ॥ २७.६१॥

२७.६२/१एते जनपदाः सर्वे तत्र विन्ध्यनिवासिनः ।

२७.६२/२अतो देशान् प्रवक्ष्यामि पर्वताश्रयिणश्च ये ॥ २७.६२॥

२७.६३/१नीहारास्तुषमार्गाश्च कुरवस्तुङ्गणाः खसाः ।

२७.६३/२कर्णप्रावरणाश्चैव ऊर्णा दर्घाः सकुन्तकाः ॥ २७.६३॥

२७.६४/१चित्रमार्गा मालवाश्च किरातास्तोमरैः सह ।

२७.६४/२कृतत्रेतादिकश्चात्र चतुर्युगकृतो विधिः ॥ २७.६४॥

२७.६५/१एवं तु भारतं वर्षं नवसंस्थानसंस्थितम् ।

२७.६५/२दक्षिणे परतो यस्य पूर्वे चैव महोदधिः ॥ २७.६५॥

२७.६६/१हिमवान् उत्तरेणास्य कार्मुकस्य यथा गुणः ।
२७.६६/२तद् एतद् भारतं वर्षं सर्वबीजं द्विजोत्तमाः ॥ २७.६६॥
२७.६७/१ब्रह्मत्वममरेशत्वं देवत्वं मरुतां तथा ।
२७.६७/२मृगयक्षाप्सरोयोनिं तद्वत् सर्पसरीसृपाः ॥ २७.६७॥
२७.६८/१स्थावराणां च सर्वेषां मितो विप्राः शुभाशुभैः ।
२७.६८/२प्रयान्ति कर्मभूर्विप्रा नान्या लोकेषु विद्यते ॥ २७.६८॥
२७.६९/१देवानामपि भो विप्राः सदैवैष मनोरथः ।
२७.६९/२अपि मानुष्यमाप्स्यामो देवत्वात् प्रच्युताः क्षितौ ॥ २७.६९॥
२७.७०/१मनुष्यः कुरुते यत् तु तन् न शक्यं सुरासुरैः ।
२७.७०/२तत्कर्मनिगडग्रस्तैस्तत्कर्मक्षपणोन्मुखैः ॥ २७.७०॥
२७.७१/१न भारतसमं वर्षं पृथिव्यामस्ति भो द्विजाः ।
२७.७१/२यत्र विप्रादयो वर्णाः प्राप्नुवन्त्यभिवाञ्छितम् ॥ २७.७१॥
२७.७२/१धन्यास्ते भारते वर्षे जायन्ते ये नरोत्तमाः ।
२७.७२/२धर्मार्थकाममोक्षाणां प्राप्नुवन्ति महाफलम् ॥ २७.७२॥
२७.७३/१प्राप्यते यत्र तपसः फलं परमदुर्लभम् ।
२७.७३/२सर्वदानफलं चैव सर्वयज्ञफलं तथा ॥ २७.७३॥
२७.७४/१तीर्थयात्राफलं चैव गुरुसेवाफलं तथा ।
२७.७४/२देवताराधनफलं स्वाध्यायस्य फलं द्विजाः ॥ २७.७४॥
२७.७५/१यत्र देवाः सदा हृष्टा जन्म वाञ्छन्ति शोभनम् ।
२७.७५/२नानाव्रतफलं चैव नानाशास्त्रफलं तथा ॥ २७.७५॥
२७.७६/१अहिंसादिफलं सम्यक् फलं सर्वाभिवाञ्छितम् ।
२७.७६/२ब्रह्मचर्यफलं चैव गार्हस्थ्येन च यत् फलम् ॥ २७.७६॥
२७.७७/१यत् फलं वनवासेन संन्यासेन च यत् फलम् ।
२७.७७/२इष्टापूर्तफलं चैव तथान्यच्छुभकर्मणाम् ॥ २७.७७॥
२७.७८/१प्राप्यते भारते वर्षे न चान्यत्र द्विजोत्तमाः ।
२७.७८/२कः शक्नोति गुणान् वक्तुं भारतस्याखिलान् द्विजाः ॥ २७.७८॥
२७.७९/१एवं सम्यङ् मया प्रोक्तं भारतं वर्षमुत्तमम् ।
२७.७९/२सर्वपापहरं पुण्यं धन्यं बुद्धिविवर्धनम् ॥ २७.७९॥
२७.८०/१य इदं शृणुयान् नित्यं पठेद् वा नियतेन्द्रियः ।
२७.८०/२सर्वपापैर्विनिर्मुक्तो विष्णुलोकं स गच्छति ॥ २७.८०॥
२८.१/१ब्रह्मोवाच । तत्रास्ते भारते वर्षे दक्षिणोदधिसंस्थितः ।

२८.१/२ओण्ड्रदेश इति ख्यातः स्वर्गमोक्षप्रदायकः ॥ २८.१॥
२८.२/१समुद्राद् उत्तरं तावद् यावद् विरजमण्डलम् ।
२८.२/२देशोऽसौ पुण्यशीलानां गुणैः सर्वैरलंकृतः ॥ २८.२॥
२८.३/१तत्र देशप्रसूता ये ब्राह्मणाः संयतेन्द्रियाः ।
२८.३/२तपःस्वाध्यायनिरता वन्द्याः पूज्याश्च ते सदा ॥ २८.३॥
२८.४/१श्राद्धे दाने विवाहे च यज्ञे वाचार्यकर्मणि ।
२८.४/२प्रशस्ताः सर्वकार्येषु तत्रदेशोद्भवा द्विजाः ॥ २८.४॥
२८.५/१षट्कर्मनिरतास्तत्र ब्राह्मणा वेदपारगाः ।
२८.५/२इतिहासविदश्चैव पुराणार्थविशारदाः ॥ २८.५॥
२८.६/१सर्वशास्त्रार्थकुशला यज्वानो वीतमत्सराः ।
२८.६/२अग्निहोत्ररताः केचित् केचित् स्मार्ताग्नितत्पराः ॥ २८.६॥
२८.७/१पुत्रदारधनैर्युक्ता दातारः सत्यवादिनः ।
२८.७/२निवसन्त्युत्कले पुण्ये यज्ञोत्सवविभूषिते ॥ २८.७॥
२८.८/१इतरेऽपि त्रयो वर्णाः क्षत्रियाद्याः सुसंयताः ।
२८.८/२स्वकर्मनिरताः शान्तास्तत्र तिष्ठन्ति धार्मिकाः ॥ २८.८॥
२८.९/१कोणादित्य इति ख्यातस्तस्मिन् देशे व्यवस्थितः ।
२८.९/२यं दृष्ट्वा भास्करं मर्त्यः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २८.९॥
२८.१०/१मुनय ऊचुः । श्रोतुमिच्छाम तद् ब्रूहि क्षेत्रं सूर्यस्य साम्प्रतम् ।
२८.१०/२तस्मिन् देशे सुरश्रेष्ठ यत्रास्ते स दिवाकरः ॥ २८.१०॥
२८.११/१ब्रह्मोवाच । लवणस्योदधेस्तीरे पवित्रे सुमनोहरे ।
२८.११/२सर्वत्र वालुकाकीर्णे देशे सर्वगुणान्विते ॥ २८.११॥
२८.१२/१चम्पकाशोकबकुलैः करवीरैः सपाटलैः ।
२८.१२/२पुंनागैः कर्णिकारैश्च बकुलैर्नागकेसरैः ॥ २८.१२॥
२८.१३/१तगरैर्धवबाणैश्च अतिमुक्तैः सकुब्जकैः ।
२८.१३/२मालतीकुन्दपुष्पैश्च तथान्यैर्मल्लिकादिभिः ॥ २८.१३॥
२८.१४/१केतकीवनखण्डैश्च सर्वर्तुकुसुमोज्ज्वलैः ।
२८.१४/२कदम्बैर्लकुचैः शालैः पनसैर्देवदारुभिः ॥ २८.१४॥
२८.१५/१सरलैर्मुचुकुन्दैश्च चन्दनैश्च सितेतरैः ।
२८.१५/२अश्वत्थैः सप्तपर्णैश्च आम्रैराम्रातकैस्तथा ॥ २८.१५॥
२८.१६/१तालैः पूगफलैश्चैव नारिकेरैः कपित्थकैः ।
२८.१६/२अन्यैश्च विविधैर्वृक्षैः सर्वतः समलंकृतम् ॥ २८.१६॥

२८.१७/१क्षेत्रं तत्र रवेः पुण्यमास्ते जगति विश्रुतम् ।
२८.१७/२समन्ताद् योजनं साग्रं भुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥ २८.१७॥
२८.१८/१आस्ते तत्र स्वयं देवः सहस्रांशुर्दिवाकरः ।
२८.१८/२कोणादित्य इति ख्यातो भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ॥ २८.१८॥
२८.१९/१माघे मासि सिते पक्षे सप्तम्यां संयतेन्द्रियः ।
२८.१९/२कृतोपवासो यत्रेत्य स्नात्वा तु मकरालये ॥ २८.१९॥
२८.२०/१कृतशौचो विशुद्धात्मा स्मरन् देवं दिवाकरम् ।
२८.२०/२सागरे विधिवत् स्नात्वा शर्वर्यन्ते समाहितः ॥ २८.२०॥
२८.२१/१देवान् ऋषीन् मनुष्यांश्च पितृन् संतर्प्य च द्विजाः ।
२८.२१/२उत्तीर्य वाससी धौते परिधाय सुनिर्मले ॥ २८.२१॥
२८.२२/१आचम्य प्रयतो भूत्वा तीरे तस्य महोदधेः ।
२८.२२/२उपविश्योदये काले प्राङ्मुखः सवितुस्तदा ॥ २८.२२॥
२८.२३/१विलिख्य पद्मं मेधावी रक्तचन्दनवारिणा ।
२८.२३/२अष्टपत्रं केसराढ्यं वर्तुलं चोर्ध्वकर्णिकम् ॥ २८.२३॥
२८.२४/१तिलतण्डुलतोयं च रक्तचन्दनसंयुतम् ।
२८.२४/२रक्तपुष्पं सदर्भं च प्रक्षिपेत् ताम्रभाजने ॥ २८.२४॥
२८.२५/१ताम्राभावेऽर्कपत्रस्य पुटे कृत्वा तिलादिकम् ।
२८.२५/२पिधाय तन् मुनिश्रेष्ठाः पात्रं पात्रेण विन्यसेत् ॥ २८.२५॥
२८.२६/१करन्यासाङ्गविन्यासं कृत्वाङ्गैर्हृदयादिभिः ।
२८.२६/२आत्मानं भास्करं ध्यात्वा सम्यक् श्रद्धासमन्वितः ॥ २८.२६॥
२८.२७/१मध्ये चाग्निदले धीमान् नैर्ऋते श्वसने दले ।
२८.२७/२कामारिगोचरे चैव पुनर्मध्ये च पूजयेत् ॥ २८.२७॥
२८.२८/१प्रभूतं विमलं सारमाराध्यं परमं सुखम् ।
२८.२८/२सम्पूज्य पद्ममावाह्य गगनात् तत्र भास्करम् ॥ २८.२८॥
२८.२९/१कर्णिकोपरि संस्थाप्य ततो मुद्रां प्रदर्शयेत् ।
२८.२९/२कृत्वा स्नानादिकं सर्वं ध्यात्वा तं सुसमाहितः ॥ २८.२९॥
२८.३०/१सितपद्मोपरि रविं तेजोबिम्बे व्यवस्थितम् ।
२८.३०/२पिङ्गाक्षं द्विभुजं रक्तं पद्मपत्रारुणाम्बरम् ॥ २८.३०॥
२८.३१/१सर्वलक्षणसंयुक्तं सर्वाभरणभूषितम् ।
२८.३१/२सुरूपं वरदं शान्तं प्रभामण्डलमण्डितम् ॥ २८.३१॥
२८.३२/१उद्यन्तं भास्करं दृष्ट्वा सान्द्रसिन्दूरसंनिभम् ।

२८.३२/२ततस्तत् पात्रमादाय जानुभ्यां धरणीं गतः ॥ २८.३२॥
२८.३३/१कृत्वा शिरसि तत् पात्रमेकचित्तस्तु वाग्यतः ।
२८.३३/२त्र्यक्षरेण तु मन्त्रेण सूर्यायार्घ्यं निवेदयेत् ॥ २८.३३॥
२८.३४/१अदीक्षितस्तु तस्यैव नाम्नैवार्घं प्रयच्छति ।
२८.३४/२श्रद्धया भावयुक्तेन भक्तिग्राह्यो रविर्यतः ॥ २८.३४॥
२८.३५/१अग्निनिर्ऋतिवाय्वीश+ ।मध्यपूर्वादिदिक्षु च ।
२८.३५/२हृच्छिरश्च शिखावर्म+ ।नेत्राण्यस्त्रं च पूजयेत् ॥ २८.३५॥
२८.३६/१दत्त्वार्घ्यं गन्धधूपं च दीपं नैवेद्यमेव च ।
२८.३६/२जप्त्वा स्तुत्वा नमस्कृत्वा मुद्रां बद्ध्वा विसर्जयेत् ॥ २८.३६॥
२८.३७/१ये वार्घ्यं सम्प्रयच्छन्ति सूर्याय नियतेन्द्रियाः ।
२८.३७/२ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः स्त्रियः शूद्राश्च संयताः ॥ २८.३७॥
२८.३८/१भक्तिभावेन सततं विशुद्धेनान्तरात्मना ।
२८.३८/२ते भुक्त्वाभिमतान् कामान् प्राप्नुवन्ति परां गतिम् ॥ २८.३८॥
२८.३९/१त्रैलोक्यदीपकं देवं भास्करं गगनेचरम् ।
२८.३९/२ये संश्रयन्ति मनुजास्ते स्युः सुखस्य भाजनम् ॥ २८.३९॥
२८.४०/१यावन् न दीयते चार्घ्यं भास्कराय यथोदितम् ।
२८.४०/२तावन् न पूजयेद् विष्णुं शंकरं वा सुरेश्वरम् ॥ २८.४०॥
२८.४१/१तस्मात् प्रयत्नमास्थाय दद्याद् अर्घ्यं दिने दिने ।
२८.४१/२आदित्याय शुचिर्भूत्वा पुष्पैर्गन्धैर्मनोरमैः ॥ २८.४१॥
२८.४२/१एवं ददाति यश्चार्घ्यं सप्तम्यां सुसमाहितः ।
२८.४२/२आदित्याय शुचिः स्नातः स लभेद् ईप्सितं फलम् ॥ २८.४२॥
२८.४३/१रोगाद् विमुच्यते रोगी वित्तार्थी लभते धनम् ।
२८.४३/२विद्यां प्राप्नोति विद्यार्थी सुतार्थी पुत्रवान् भवेत् ॥ २८.४३॥
२८.४४/१यं यं काममभिध्यायन् सूर्यायार्घ्यं प्रयच्छति ।
२८.४४/२तस्य तस्य फलं सम्यक् प्राप्नोति पुरुषः सुधीः ॥ २८.४४॥
२८.४५/१स्नात्वा वै सागरे दत्त्वा सूर्यायार्घ्यं प्रणम्य च ।
२८.४५/२नरो वा यदि वा नारी सर्वकामफलं लभेत् ॥ २८.४५॥
२८.४६/१ततः सूर्यालयं गच्छेत् पुष्पमादाय वाग्यतः ।
२८.४६/२प्रविश्य पूजयेद् भानुं कृत्वा तु त्रिः प्रदक्षिणम् ॥ २८.४६॥
२८.४७/१पूजयेत् परया भक्त्या कोणार्कं मुनिसत्तमाः ।
२८.४७/२गन्धैः पुष्पैस्तथा दीपैर्धूपैर्नैवेद्यकैरपि ॥ २८.४७॥

२८.४८/१दण्डवत् प्रणिपातैश्च जयशब्दैस्तथा स्तवैः ।
२८.४८/२एवं सम्पूज्य तं देवं सहस्रांशुं जगत्पतिम् ॥ २८.४८॥
२८.४९/१दशानामश्वमेधानां फलं प्राप्नोति मानवः ।
२८.४९/२सर्वपापविनिर्मुक्तो युवा दिव्यवपुर्नरः ॥ २८.४९॥
२८.५०/१सप्तावरान् सप्त परान् वंशान् उद्धृत्य भो द्विजाः ।
२८.५०/२विमानेनार्कवर्णेन कामगेन सुवर्चसा ॥ २८.५०॥
२८.५१/१उपगीयमानो गन्धर्वैः सूर्यलोकं स गच्छति ।
२८.५१/२भुक्त्वा तत्र वरान् भोगान् यावद् आभूतसम्प्लवम् ॥ २८.५१॥
२८.५२/१पुण्यक्षयाद् इहायातः प्रवरे योगिनां कुले ।
२८.५२/२चतुर्वेदो भवेद् विप्रः स्वधर्मनिरतः शुचिः ॥ २८.५२॥
२८.५३/१योगं विवस्वतः प्राप्य ततो मोक्षमवाप्नुयात् ।
२८.५३/२चैत्रे मासि सिते पक्षे यात्रां दमनभञ्जिकाम् ॥ २८.५३॥
२८.५४/१यः करोति नरस्तत्र पूर्वोक्तं स फलं लभेत् ।
२८.५४/२शयनोत्थापने भानोः संक्रान्त्यां विषुवायने ॥ २८.५४॥
२८.५५/१वारे रवेस्तिथौ चैव पर्वकालेऽथवा द्विजाः ।
२८.५५/२ये तत्र यात्रां कुर्वन्ति श्रद्धया संयतेन्द्रियाः ॥ २८.५५॥
२८.५६/१विमानेनार्कवर्णेन सूर्यलोकं व्रजन्ति ते ।
२८.५६/२आस्ते तत्र महादेवस्तीरे नदनदीपतेः ॥ २८.५६॥
२८.५७/१रामेश्वर इति ख्यातः सर्वकामफलप्रदः ।
२८.५७/२ये तं पश्यन्ति कामारिं स्नात्वा सम्यङ् महोदधौ ॥ २८.५७॥
२८.५८/१गन्धैः पुष्पैस्तथा धूपैर्दीपैर्नैवेद्यकैर्वरैः ।
२८.५८/२प्रणिपातैस्तथा स्तोत्रैर्गीतैर्वाद्यैर्मनोहरैः ॥ २८.५८॥
२८.५९/१राजसूयफलं सम्यग् वाजिमेधफलं तथा ।
२८.५९/२प्राप्नुवन्ति महात्मानः संसिद्धिं परमां तथा ॥ २८.५९॥
२८.६०/१कामगेन विमानेन किङ्किणीजालमालिना ।
२८.६०/२उपगीयमाना गन्धर्वैः शिवलोकं व्रजन्ति ते ॥ २८.६०॥
२८.६१/१आहूतसम्प्लवं यावद् भुक्त्वा भोगान् मनोरमान् ।
२८.६१/२पुण्यक्षयाद् इहागत्य चातुर्वेदा भवन्ति ते ॥ २८.६१॥
२८.६२/१शांकरं योगमास्थाय ततो मोक्षं व्रजन्ति ते ।
२८.६२/२यस्तत्र सवितुः क्षेत्रे प्राणांस्त्यजति मानवः ॥ २८.६२॥
२८.६३/१स सूर्यलोकमास्थाय देववन् मोदते दिवि ।

२८.६३/२पुनर्मानुषतां प्राप्य राजा भवति धार्मिकः ॥ २८.६३॥
२८.६४/१योगं रवेः समासाद्य ततो मोक्षमवाप्नुयात् ।
२८.६४/२एवं मया मुनिश्रेष्ठाः प्रोक्तं क्षेत्रं सुदुर्लभम् ॥ २८.६४॥
२८.६५/१कोणार्कस्योदधेस्तीरे भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ॥ २८.६५॥
२९.१/१मुनय ऊचुः । श्रुतोऽस्माभिः सुरश्रेष्ठ भवता यद् उदाहृतम् ।
२९.१/२भास्करस्य परं क्षेत्रं भुक्तिमुक्तिफलप्रदम् ॥ २९.१॥
२९.२/१न तृप्तिमधिगच्छामः शृण्वन्तः सुखदां कथाम् ।
२९.२/२तव वक्त्रोद्भवां पुण्यामादित्यस्याघनाशिनीम् ॥ २९.२॥
२९.३/१अतः परं सुरश्रेष्ठ ब्रूहि नो वदतां वर ।
२९.३/२देवपूजाफलं यच्च यच्च दानफलं प्रभो ॥ २९.३॥
२९.४/१प्रणिपाते नमस्कारे तथा चैव प्रदक्षिणे ।
२९.४/२दीपधूपप्रदाने च सम्मार्जनविधौ च यत् ॥ २९.४॥
२९.५/१उपवासे च यत् पुण्यं यत् पुण्यं नक्तभोजने ।
२९.५/२अर्घश्च कीदृशः प्रोक्तः कुत्र वा सम्प्रदीयते ॥ २९.५॥
२९.६/१कथं च क्रियते भक्तिः कथं देवः प्रसीदति ।
२९.६/२एतत् सर्वं सुरश्रेष्ठ श्रोतुमिच्छामहे वयम् ॥ २९.६॥
२९.७/१ब्रह्मोवाच । अर्घ्यं पूजादिकं सर्वं भास्करस्य द्विजोत्तमाः ।
२९.७/२भक्तिं श्रद्धां समाधिं च कथ्यमानं निबोधत ॥ २९.७॥
२९.८/१मनसा भावना भक्तिरिष्टा श्रद्धा च कीर्त्यते ।
२९.८/२ध्यानं समाधिरित्युक्तं शृणुध्वं सुसमाहिताः ॥ २९.८॥
२९.९/१तत्कथां श्रावयेद् यस्तु तद्भक्तान् पूजयीत वा ।
२९.९/२अग्निशुश्रूषकश्चैव स वै भक्तः सनातनः ॥ २९.९॥
२९.१०/१तच्चित्तस्तन्मनाश्चैव देवपूजारतः सदा ।
२९.१०/२तत्कर्मकृद् भवेद् यस्तु स वै भक्तः सनातनः ॥ २९.१०॥
२९.११/१देवार्थे क्रियमाणानि यः कर्माण्यनुमन्यते ।
२९.११/२कीर्तनाद् वा परो विप्राः स वै भक्ततरो नरः ॥ २९.११॥
२९.१२/१नाभ्यसूयेत तद्भक्तान् न निन्द्याच्चान्यदेवताम् ।
२९.१२/२आदित्यव्रतचारी च स वै भक्ततरो नरः ॥ २९.१२॥
२९.१३/१गच्छंस्तिष्ठन् स्वपञ् जिघ्रन्न् उन्मिषन् निमिषन्न् अपि ।
२९.१३/२यः स्मरेद् भास्करं नित्यं स वै भक्ततरो नरः ॥ २९.१३॥
२९.१४/१एवंविधा त्वियं भक्तिः सदा कार्या विजानता ।

२९.१४/२भक्त्या समाधिना चैव स्तवेन मनसा तथा ॥ २९.१४॥
२९.१५/१क्रियते नियमो यस्तु दानं विप्राय दीयते ।
२९.१५/२प्रतिगृह्णन्ति तं देवा मनुष्याः पितरस्तथा ॥ २९.१५॥
२९.१६/१पत्रं पुष्पं फलं तोयं यद् भक्त्या समुपाहृतम् ।
२९.१६/२प्रतिगृह्णन्ति तद् देवा नास्तिकान् वर्जयन्ति च ॥ २९.१६॥
२९.१७/१भावशुद्धिः प्रयोक्तव्या नियमाचारसंयुता ।
२९.१७/२भावशुद्ध्या क्रियते यत् तत् सर्वं सफलं भवेत् ॥ २९.१७॥
२९.१८/१स्तुतिजप्योपहारेण पूजयापि विवस्वतः ।
२९.१८/२उपवासेन भक्त्या वै सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २९.१८॥
२९.१९/१प्रणिधाय शिरो भूम्यां नमस्कारं करोति यः ।
२९.१९/२तत्क्षणात् सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः ॥ २९.१९॥
२९.२०/१भक्तियुक्तो नरो योऽसौ रवेः कुर्यात् प्रदक्षिणाम् ।
२९.२०/२प्रदक्षिणीकृता तेन सप्तद्वीपा वसुंधरा ॥ २९.२०॥
२९.२१/१सूर्यं मनसि यः कृत्वा कुर्याद् व्योमप्रदक्षिणाम् ।
२९.२१/२प्रदक्षिणीकृतास्तेन सर्वे देवा भवन्ति हि ॥ २९.२१॥
२९.२२/१एकाहारो नरो भूत्वा षष्ठ्यां योऽर्चयते रविम् ।
२९.२२/२नियमव्रतचारी च भवेद् भक्तिसमन्वितः ॥ २९.२२॥
२९.२३/१सप्तम्यां वा महाभागाः सोऽश्वमेधफलं लभेत् ।
२९.२३/२अहोरात्रोपवासेन पूजयेद् यस्तु भास्करम् ॥ २९.२३॥
२९.२४/१सप्तम्यामथवा षष्ठ्यां स याति परमां गतिम् ।
२९.२४/२कृष्णपक्षस्य सप्तम्यां सोपवासो जितेन्द्रियः ॥ २९.२४॥
२९.२५/१सर्वरत्नोपहारेण पूजयेद् यस्तु भास्करम् ।
२९.२५/२पद्मप्रभेण यानेन सूर्यलोकं स गच्छति ॥ २९.२५॥
२९.२६/१शुक्लपक्षस्य सप्तम्यामुपवासपरो नरः ।
२९.२६/२सर्वशुक्लोपहारेण पूजयेद् यस्तु भास्करम् ॥ २९.२६॥
२९.२७/१सर्वपापविनिर्मुक्तः सूर्यलोकं स गच्छति ।
२९.२७/२अर्कसम्पुटसंयुक्तमुदकं प्रसृतं पिबेत् ॥ २९.२७॥
२९.२८/१क्रमवृद्ध्या चतुर्विंशमेकैकं क्षपयेत् पुनः ।
२९.२८/२द्वाभ्यां संवत्सराभ्यां तु समाप्तनियमो भवेत् ॥ २९.२८॥
२९.२९/१सर्वकामप्रदा ह्येषा प्रशस्ता ह्यर्कसप्तमी ।
२९.२९/२शुक्लपक्षस्य सप्तम्यां यदादित्यदिनं भवेत् ॥ २९.२९॥

२९.३०/१सप्तमी विजया नाम तत्र दत्तं महत् फलम् ।
२९.३०/२स्नानं दानं तपो होम उपवासस्तथैव च ॥ २९.३०॥
२९.३१/१सर्वं विजयसप्तम्यां महापातकनाशनम् ।
२९.३१/२ये चादित्यदिने प्राप्ते श्राद्धं कुर्वन्ति मानवाः ॥ २९.३१॥
२९.३२/१यजन्ति च महाश्वेतं ते लभन्ते यथेप्सितम् ।
२९.३२/२येषां धर्म्याः क्रियाः सर्वाः सदैवोद्दिश्य भास्करम् ॥ २९.३२॥
२९.३३/१न कुले जायते तेषां दरिद्रो व्याधितोऽपि वा ।
२९.३३/२श्वेतया रक्तया वापि पीतमृत्तिकयापि वा ॥ २९.३३॥
२९.३४/१उपलेपनकर्ता तु चिन्तितं लभते फलम् ।
२९.३४/२चित्रभानुं विचित्रैस्तु कुसुमैश्च सुगन्धिभिः ॥ २९.३४॥
२९.३५/१पूजयेत् सोपवासो यः स कामान् ईप्सितांल्लभेत् ।
२९.३५/२घृतेन दीपं प्रज्वाल्य तिलतैलेन वा पुनः ॥ २९.३५॥
२९.३६/१आदित्यं पूजयेद् यस्तु चक्षुषा न स हीयते ।
२९.३६/२दीपदाता नरो नित्यं ज्ञानदीपेन दीप्यते ॥ २९.३६॥
२९.३७/१तिलाः पवित्रं तैलं वा तिलगोदानमुत्तमम् ।
२९.३७/२अग्निकार्ये च दीपे च महापातकनाशनम् ॥ २९.३७॥
२९.३८/१दीपं ददाति यो नित्यं देवतायतनेषु च ।
२९.३८/२चतुष्पथेषु रथ्यासु रूपवान् सुभगो भवेत् ॥ २९.३८॥
२९.३९/१हविर्भिः प्रथमः कल्पो द्वितीयश्चौषधीरसैः ।
२९.३९/२वसामेदोस्थिनिर्यासैर्न तु देयः कथंचन ॥ २९.३९॥
२९.४०/१भवेद् ऊर्ध्वगतिर्दीपो न कदाचिद् अधोगतिः ।
२९.४०/२दाता दीप्यति चाप्येवं न तिर्यग्गतिमाप्नुयात् ॥ २९.४०॥
२९.४१/१ज्वलमानं सदा दीपं न हरेन् नापि नाशयेत् ।
२९.४१/२दीपहर्ता नरो बन्धं नाशं क्रोधं तमो व्रजेत् ॥ २९.४१॥
२९.४२/१दीपदाता स्वर्गलोके दीपमालेव राजते ।
२९.४२/२यः समालभते नित्यं कुङ्कुमागुरुचन्दनैः ॥ २९.४२॥
२९.४३/१सम्पद्यते नरः प्रेत्य धनेन यशसा श्रिया ।
२९.४३/२रक्तचन्दनसम्मिश्रै रक्तपुष्पैः शुचिर्नरः ॥ २९.४३॥
२९.४४/१उदयेऽर्घ्यं सदा दत्त्वा सिद्धिं संवत्सराल्लभेत् ।
२९.४४/२उदयात् परिवर्तेत यावद् अस्तमने स्थितः ॥ २९.४४॥
२९.४५/१जपन्न् अभिमुखः किंचिन् मन्त्रं स्तोत्रमथापि वा ।

२९.४५/२आदित्यव्रतमेतत् तु महापातकनाशनम् ॥ २९.४५॥
२९.४६/१अर्घ्येण सहितं चैव सर्वे साङ्गं प्रदापयेत् ।
२९.४६/२उदये श्रद्धया युक्तः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २९.४६॥
२९.४७/१सुवर्णधेनुअनड्वाह+ ।वसुधावस्त्रसंयुतम् ।
२९.४७/२अर्घ्यप्रदाता लभते सप्तजन्मानुगं फलम् ॥ २९.४७॥
२९.४८/१अग्नौ तोयेऽन्तरिक्षे च शुचौ भूम्यां तथैव च ।
२९.४८/२प्रतिमायां तथा पिण्ड्यां देयमर्घ्यं प्रयत्नतः ॥ २९.४८॥
२९.४९/१नापसव्यं न सव्यं च दद्याद् अभिमुखः सदा ।
२९.४९/२सघृतं गुग्गुलं वापि रवेर्भक्तिसमन्वितः ॥ २९.४९॥
२९.५०/१तत्क्षणात् सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः ।
२९.५०/२श्रीवासं चतुरस्रं च देवदारुं तथैव च ॥ २९.५०॥
२९.५१/१कर्पूरागरुधूपानि दत्त्वा वै स्वर्गगामिनः ।
२९.५१/२अयने तूत्तरे सूर्यमथवा दक्षिणायने ॥ २९.५१॥
२९.५२/१पूजयित्वा विशेषेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ।
२९.५२/२विषुवेषूपरागेषु षडशीतिमुखेषु च ॥ २९.५२॥
२९.५३/१पूजयित्वा विशेषेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ।
२९.५३/२एवं वेलासु सर्वासु सर्वकालं च मानवः ॥ २९.५३॥
२९.५४/१भक्त्या पूजयते योऽर्कं सोऽर्कलोके महीयते ।
२९.५४/२कृसरैः पायसैः पूपैः फलमूलघृतौदनैः ॥ २९.५४॥
२९.५५/१बलिं कृत्वा तु सूर्याय सर्वान् कामान् अवाप्नुयात् ।
२९.५५/२घृतेन तर्पणं कृत्वा सर्वसिद्धो भवेन् नरः ॥ २९.५५॥
२९.५६/१क्षीरेण तर्पणं कृत्वा मनस्तापैर्न युज्यते ।
२९.५६/२दध्ना तु तर्पणं कृत्वा कार्यसिद्धिं लभेन् नरः ॥ २९.५६॥
२९.५७/१स्नानार्थमाहरेद् यस्तु जलं भानोः समाहितः ।
२९.५७/२तीर्थेषु शुचितापन्नः स याति परमां गतिम् ॥ २९.५७॥
२९.५८/१छत्रं ध्वजं वितानं वा पताकां चामराणि च ।
२९.५८/२श्रद्धया भानवे दत्त्वा गतिमिष्टामवाप्नुयात् ॥ २९.५८॥
२९.५९/१यद् यद् द्रव्यं नरो भक्त्या आदित्याय प्रयच्छति ।
२९.५९/२तत् तस्य शतसाहस्रमुत्पादयति भास्करः ॥ २९.५९॥
२९.६०/१मानसं वाचिकं वापि कायजं यच्च दुष्कृतम् ।
२९.६०/२सर्वं सूर्यप्रसादेन तद् अशेषं व्यपोहति ॥ २९.६०॥

२९.६१/१एकाहेनापि यद् भानोः पूजायाः प्राप्यते फलम् ।
२९.६१/२यथोक्तदक्षिणैर्विप्रैर्न तत् क्रतुशतैरपि ॥ २९.६१॥
३०.१/१मुनय ऊचुः । अहो देवस्य माहात्म्यं श्रुतमेवं जगत्पते ।
३०.१/२भास्करस्य सुरश्रेष्ठ वदतस्तेषु दुर्लभम् ॥ ३०.१॥
३०.२/१भूयः प्रब्रूहि देवेश यत् पृच्छामो जगत्पते ।
३०.२/२श्रोतुमिच्छामहे ब्रह्मन् परं कौतूहलं हि नः ॥ ३०.२॥
३०.३/१गृहस्थो ब्रह्मचारी च वानप्रस्थोऽथ भिक्षुकः ।
३०.३/२य इच्छेन् मोक्षमास्थातुं देवतां कां यजेत सः ॥ ३०.३॥
३०.४/१कुतो ह्यस्याक्षयः स्वर्गः कुतो निःश्रेयसं परम् ।
३०.४/२स्वर्गतश्चैव किं कुर्याद् येन न च्यवते पुनः ॥ ३०.४॥
३०.५/१देवानां चात्र को देवः पितृणां चैव कः पिता ।
३०.५/२यस्मात् परतरं नास्ति तन् मे ब्रूहि सुरेश्वर ॥ ३०.५॥
३०.६/१कुतः सृष्टमिदं विश्वं सर्वं स्थावरजङ्गमम् ।
३०.६/२प्रलये च कमभ्येति तद् भवान् वक्तुमर्हति ॥ ३०.६॥
३०.७/१ब्रह्मोवाच । उद्यन्न् एवैष कुरुते जगद् वितिमिरं करैः ।
३०.७/२नातः परतरो देवः कश्चिद् अन्यो द्विजोत्तमाः ॥ ३०.७॥
३०.८/१अनादिनिधनो ह्येष पुरुषः शाश्वतोऽव्ययः ।
३०.८/२तापयत्येष त्रींल्लोकान् भवन् रश्मिभिरुल्बणः ॥ ३०.८॥
३०.९/१सर्वदेवमयो ह्येष तपतां तपनो वरः ।
३०.९/२सर्वस्य जगतो नाथः सर्वसाक्षी जगत्पतिः ॥ ३०.९॥
३०.१०/१संक्षिपत्येष भूतानि तथा विसृजते पुनः ।
३०.१०/२एष भाति तपत्येष वर्षत्येष गभस्तिभिः ॥ ३०.१०॥
३०.११/१एष धाता विधाता च भूतादिर्भूतभावनः ।
३०.११/२न ह्येष क्षयमायाति नित्यमक्षयमण्डलः ॥ ३०.११॥
३०.१२/१पितृणां च पिता ह्येष देवतानां हि देवता ।
३०.१२/२ध्रुवं स्थानं स्मृतं ह्येतद् यस्मान् न च्यवते पुनः ॥ ३०.१२॥
३०.१३/१सर्गकाले जगत् कृत्स्नमादित्यात् सम्प्रसूयते ।
३०.१३/२प्रलये च तमभ्येति भास्करं दीप्ततेजसम् ॥ ३०.१३॥
३०.१४/१योगिनश्चाप्यसंख्यातास्त्यक्त्वा गृहकलेवरम् ।
३०.१४/२वायुर्भूत्वा विशन्त्यस्मिंस्तेजोराशौ दिवाकरे ॥ ३०.१४॥
३०.१५/१अस्य रश्मिसहस्राणि शाखा इव विहंगमाः ।

३०.१५/२वसन्त्याश्रित्य मुनयः संसिद्धा दैवतैः सह ॥ ३०.१५॥
३०.१६/१गृहस्था जनकाद्याश्च राजानो योगधर्मिणः ।
३०.१६/२वालखिल्यादयश्चैव ऋषयो ब्रह्मवादिनः ॥ ३०.१६॥
३०.१७/१वानप्रस्थाश्च ये चान्ये व्यासाद्या भिक्षवस्तथा ।
३०.१७/२योगमास्थाय सर्वे ते प्रविष्टाः सूर्यमण्डलम् ॥ ३०.१७॥
३०.१८/१शुको व्याससुतः श्रीमान् योगधर्ममवाप्य सः ।
३०.१८/२आदित्यकिरणान् गत्वा ह्यपुनर्भावमास्थितः ॥ ३०.१८॥
३०.१९/१शब्दमात्रश्रुतिमुखा ब्रह्मविष्णुशिवादयः ।
३०.१९/२प्रत्यक्षोऽयं परो देवः सूर्यस्तिमिरनाशनः ॥ ३०.१९॥
३०.२०/१तस्माद् अन्यत्र भक्तिर्हि न कार्या शुभमिच्छता ।
३०.२०/२यस्माद् दृष्टेरगम्यास्ते देवा विष्णुपुरोगमाः ॥ ३०.२०॥
३०.२१/१अतो भवद्भिः सततमभ्यर्च्यो भगवान् रविः ।
३०.२१/२स हि माता पिता चैव कृत्स्नस्य जगतो गुरुः ॥ ३०.२१॥
३०.२२/१अनाद्यो लोकनाथोऽसौ रश्मिमाली जगत्पतिः ।
३०.२२/२मित्रत्वे च स्थितो यस्मात् तपस्तेपे द्विजोत्तमाः ॥ ३०.२२॥
३०.२३/१अनादिनिधनो ब्रह्मा नित्यश्चाक्षय एव च ।
३०.२३/२सृष्ट्वा ससागरान् द्वीपान् भुवनानि चतुर्दश ॥ ३०.२३॥
३०.२४/१लोकानां स हितार्थाय स्थितश्चन्द्रसरित्तटे ।
३०.२४/२सृष्ट्वा प्रजापतीन् सर्वान् सृष्ट्वा च विविधाः प्रजाः ॥ ३०.२४॥
३०.२५/१ततः शतसहस्रांशुरव्यक्तश्च पुनः स्वयम् ।
३०.२५/२कृत्वा द्वादशधात्मानमादित्यमुपपद्यते ॥ ३०.२५॥
३०.२६/१इन्द्रो धाताथ पर्जन्यस्त्वष्टा पूषार्यमा भगः ।
३०.२६/२विवस्वान् विष्णुरंशश्च वरुणो मित्र एव च ॥ ३०.२६॥
३०.२७/१आभिर्द्वादशभिस्तेन सूर्येण परमात्मना ।
३०.२७/२कृत्स्नं जगद् इदं व्याप्तं मूर्तिभिश्च द्विजोत्तमाः ॥ ३०.२७॥
३०.२८/१तस्य या प्रथमा मूर्तिरादित्यस्येन्द्रसंज्ञिता ।
३०.२८/२स्थिता सा देवराजत्वे देवानां रिपुनाशिनी ॥ ३०.२८॥
३०.२९/१द्वितीया तस्य या मूर्तिर्नाम्ना धातेति कीर्तिता ।
३०.२९/२स्थिता प्रजापतित्वेन विविधाः सृजते प्रजाः ॥ ३०.२९॥
३०.३०/१तृतीयार्कस्य या मूर्तिः पर्जन्य इति विश्रुता ।
३०.३०/२मेघेष्वेव स्थिता सा तु वर्षते च गभस्तिभिः ॥ ३०.३०॥

३०.३१/१चतुर्थी तस्य या मूर्तिर्नाम्ना त्वष्टेति विश्रुता ।
३०.३१/२स्थिता वनस्पतौ सा तु ओषधीषु च सर्वतः ॥ ३०.३१॥
३०.३२/१पञ्चमी तस्य या मूर्तिर्नाम्ना पूषेति विश्रुता ।
३०.३२/२अन्ने व्यवस्थिता सा तु प्रजां पुष्णाति नित्यशः ॥ ३०.३२॥
३०.३३/१मूर्तिः षष्ठी रवेर्या तु अर्यमा इति विश्रुता ।
३०.३३/२वायोः संसरणा सा तु देवेष्वेव समाश्रिता ॥ ३०.३३॥
३०.३४/१भानोर्या सप्तमी मूर्तिर्नाम्ना भगेति विश्रुता ।
३०.३४/२भूयिष्व् अवस्थिता सा तु शरीरेषु च देहिनाम् ॥ ३०.३४॥
३०.३५/१मूर्तिर्या त्वष्टमी तस्य विवस्वान् इति विश्रुता ।
३०.३५/२अग्नौ प्रतिष्ठिता सा तु पचत्यन्नं शरीरिणाम् ॥ ३०.३५॥
३०.३६/१नवमी चित्रभानोर्या मूर्तिर्विष्णुश्च नामतः ।
३०.३६/२प्रादुर्भवति सा नित्यं देवानामरिसूदनी ॥ ३०.३६॥
३०.३७/१दशमी तस्य या मूर्तिरंशुमान् इति विश्रुता ।
३०.३७/२वायौ प्रतिष्ठिता सा तु प्रह्लादयति वै प्रजाः ॥ ३०.३७॥
३०.३८/१मूर्तिस्त्वेकादशी भानोर्नाम्ना वरुणसंज्ञिता ।
३०.३८/२जलेष्ववस्थिता सा तु प्रजां पुष्णाति नित्यशः ॥ ३०.३८॥
३०.३९/१मूर्तिर्या द्वादशी भानोर्नाम्ना मित्रेति संज्ञिता ।
३०.३९/२लोकानां सा हितार्थाय स्थिता चन्द्रसरित्तटे ॥ ३०.३९॥
३०.४०/१वायुभक्षस्तपस्तेपे स्थित्वा मैत्रेण चक्षुषा ।
३०.४०/२अनुगृह्णन् सदा भक्तान् वरैर्नानाविधैस्तु सः ॥ ३०.४०॥
३०.४१/१एवं सा जगतां मूर्तिर्हिता विहिता पुरा ।
३०.४१/२तत्र मित्रः स्थितो यस्मात् तस्मान् मित्रं परं स्मृतम् ॥ ३०.४१॥
३०.४२/१आभिर्द्वादशभिस्तेन सवित्रा परमात्मना ।
३०.४२/२कृत्स्नं जगद् इदं व्याप्तं मूर्तिभिश्च द्विजोत्तमाः ॥ ३०.४२॥
३०.४३/१तस्माद् ध्येयो नमस्यश्च द्वादशस्थासु मूर्तिषु ।
३०.४३/२भक्तिमद्भिर्नरैर्नित्यं तद्गतेनान्तरात्मना ॥ ३०.४३॥
३०.४४/१इत्येवं द्वादशादित्यान् नमस्कृत्वा तु मानवः ।
३०.४४/२नित्यं श्रुत्वा पठित्वा च सूर्यलोके महीयते ॥ ३०.४४॥
३०.४५/१मुनय ऊचुः । यदि तावद् अयं सूर्यश्चादिदेवः सनातनः ।
३०.४५/२ततः कस्मात् तपस्तेपे वरेप्सुः प्राकृतो यथा ॥ ३०.४५॥
३०.४६/१ब्रह्मोवाच । एतद् वः सम्प्रवक्ष्यामि परं गुह्यं विभावसोः ।

३०.४६/२पृष्टं मित्रेण यत् पूर्वं नारदाय महात्मने ॥ ३०.४६॥
३०.४७/१प्राङ् मयोक्तास्तु युष्मभ्यं रवेर्द्वादश मूर्तयः ।
३०.४७/२मित्रश्च वरुणश्चोभौ तासां तपसि संस्थितौ ॥ ३०.४७॥
३०.४८/१अब्भक्षो वरुणस्तासां तस्थौ पश्चिमसागरे ।
३०.४८/२मित्रो मित्रवने चास्मिन् वायुभक्षोऽभवत् तदा ॥ ३०.४८॥
३०.४९/१अथ मेरुगिरेः शृङ्गात् प्रच्युतो गन्धमादनात् ।
३०.४९/२नारदस्तु महायोगी सर्वांल्लोकांश्चरन् वशी ॥ ३०.४९॥
३०.५०/१आजगामाथ तत्रैव यत्र मित्रोऽचरत् तपः ।
३०.५०/२तं दृष्ट्वा तु तपस्यन्तं तस्य कौतूहलं ह्यभूत् ॥ ३०.५०॥
३०.५१/१योऽक्षयश्चाव्ययश्चैव व्यक्ताव्यक्तः सनातनः ।
३०.५१/२धृतमेकात्मकं येन त्रैलोक्यं सुमहात्मना ॥ ३०.५१॥
३०.५२/१यः पिता सर्वदेवानां पराणामपि यः परः ।
३०.५२/२अयजद् देवताः कास्तु पितॄन् वा कान् असौ यजेत् ।
३०.५२/३इति संचिन्त्य मनसा तं देवं नारदोऽब्रवीत् ॥ ३०.५२॥
३०.५३/१नारद उवाच । वेदेषु सपुराणेषु साङ्गोपाङ्गेषु गीयसे ।
३०.५३/२त्वमजः शाश्वतो धाता त्वं निधानमनुत्तमम् ॥ ३०.५३॥
३०.५४/१भूतं भव्यं भवच्चैव त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितम् ।
३०.५४/२चत्वारश्चाश्रमा देव गृहस्थाद्यास्तथैव हि ॥ ३०.५४॥
३०.५५/१यजन्ति त्वामहरहस्त्वां मूर्तित्वं समाश्रितम् ।
३०.५५/२पिता माता च सर्वस्य दैवतं त्वं हि शाश्वतम् ॥ ३०.५५॥
३०.५६/१यजसे पितरं कं त्वं देवं वापि न विद्महे ॥ ३०.५६॥
३०.५७/१मित्र उवाच । अवाच्यमेतद् वक्तव्यं परं गुह्यं सनातनम् ।
३०.५७/२त्वयि भक्तिमति ब्रह्मन् प्रवक्ष्यामि यथातथम् ॥ ३०.५७॥
३०.५८/१यत् तत् सूक्ष्ममविज्ञेयमव्यक्तमचलं ध्रुवम् ।
३०.५८/२इन्द्रियैरिन्द्रियार्थैश्च सर्वभूतैर्विवर्जितम् ॥ ३०.५८॥
३०.५९/१स ह्यन्तरात्मा भूतानां क्षेत्रज्ञश्चैव कथ्यते ।
३०.५९/२त्रिगुणाद् व्यतिरिक्तोऽसौ पुरुषश्चैव कल्पितः ॥ ३०.५९॥
३०.६०/१हिरण्यगर्भो भगवान् सैव बुद्धिरिति स्मृतः ।
३०.६०/२महान् इति च योगेषु प्रधानमिति कथ्यते ॥ ३०.६०॥
३०.६१/१सांख्ये च कथ्यते योगे नामभिर्बहुधात्मकः ।
३०.६१/२स च त्रिरूपो विश्वात्मा शर्वोऽक्षर इति स्मृतः ॥ ३०.६१॥

३०.६२/१धृतमेकात्मकं तेन त्रैलोक्यमिदमात्मना ।

३०.६२/२अशरीरः शरीरेषु सर्वेषु निवसत्यसौ ॥ ३०.६२॥

३०.६३/१वसन्न् अपि शरीरेषु न स लिप्येत कर्मभिः ।

३०.६३/२ममान्तरात्मा तव च ये चान्ये देहसंस्थिताः ॥ ३०.६३॥

३०.६४/१सर्वेषां साक्षिभूतोऽसौ न ग्राह्यः केनचित् क्वचित् ।

३०.६४/२सगुणो निर्गुणो विश्वो ज्ञानगम्यो ह्यसौ स्मृतः ॥ ३०.६४॥

३०.६५/१सर्वतःपाणिपादान्तः सर्वतोक्षिशिरोमुखः ।

३०.६५/२सर्वतःश्रुतिमांल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति ॥ ३०.६५॥

३०.६६/१विश्वमूर्धा विश्वभुजो विश्वपादाक्षिनासिकः ।

३०.६६/२एकश्चरति वै क्षेत्रे स्वैरचारी यथासुखम् ॥ ३०.६६॥

३०.६७/१क्षेत्राणीह शरीराणि तेषां चैव यथासुखम् ।

३०.६७/२तानि वेत्ति स योगात्मा ततः क्षेत्रज्ञ उच्यते ॥ ३०.६७॥

३०.६८/१अव्यक्ते च पुरे शेते पुरुषस्तेन चोच्यते ।

३०.६८/२विश्वं बहुविधं ज्ञेयं स च सर्वत्र उच्यते ॥ ३०.६८॥

३०.६९/१तस्मात् स बहुरूपत्वाद् विश्वरूप इति स्मृतः ।

३०.६९/२तस्यैकस्य महत्त्वं हि स चैकः पुरुषः स्मृतः ॥ ३०.६९॥

३०.७०/१महापुरुषशब्दं हि बिभर्त्येकः सनातनः ।

३०.७०/२स तु विधिक्रियायत्तः सृजत्यात्मानमात्मना ॥ ३०.७०॥

३०.७१/१शतधा सहस्रधा चैव तथा शतसहस्रधा ।

३०.७१/२कोटिशश्च करोत्येष प्रत्यगात्मानमात्मना ॥ ३०.७१॥

३०.७२/१आकाशात् पतितं तोयं याति स्वाद्वन्तरं यथा ।

३०.७२/२भूमे रसविशेषेण तथा गुणरसात् तु सः ॥ ३०.७२॥

३०.७३/१एक एव यथा वायुर्देहेष्वेव हि पञ्चधा ।

३०.७३/२एकत्वं च पृथक्त्वं च तथा तस्य न संशयः ॥ ३०.७३॥

३०.७४/१स्थानान्तरविशेषाच्च यथाग्निर्लभते पराम् ।

३०.७४/२संज्ञां तथा मुने सोऽयं ब्रह्मादिषु तथाप्नुयात् ॥ ३०.७४॥

३०.७५/१यथा दीपसहस्राणि दीप एकः प्रसूयते ।

३०.७५/२तथा रूपसहस्राणि स एकः सम्प्रसूयते ॥ ३०.७५॥

३०.७६/१यदा स बुध्यत्यात्मानं तदा भवति केवलः ।

३०.७६/२एकत्वप्रलये चास्य बहुत्वं च प्रवर्तते ॥ ३०.७६॥

३०.७७/१नित्यं हि नास्ति जगति भूतं स्थावरजङ्गमम् ।

३०.७७/२अक्षयश्चाप्रमेयश्च सर्वगश्च स उच्यते ॥ ३०.७७॥
३०.७८/१तस्माद् अव्यक्तमुत्पन्नं त्रिगुणं द्विजसत्तमाः ।
३०.७८/२अव्यक्ताव्यक्तभावस्था या सा प्रकृतिरुच्यते ॥ ३०.७८॥
३०.७९/१तां योनिं ब्रह्मणो विद्धि योऽसौ सदसदात्मकः ।
३०.७९/२लोके च पूज्यते योऽसौ दैवे पित्र्ये च कर्मणि ॥ ३०.७९॥
३०.८०/१नास्ति तस्मात् परो ह्यन्यः पिता देवोऽपि वा द्विजाः ।
३०.८०/२आत्मना स तु विज्ञेयस्ततस्तं पूजयाम्यहम् ॥ ३०.८०॥
३०.८१/१स्वर्गेष्वपि हि ये केचित् तं नमस्यन्ति देहिनः ।
३०.८१/२तेन गच्छन्ति देवर्षे तेनोद्दिष्टफलां गतिम् ॥ ३०.८१॥
३०.८२/१तं देवाः स्वाश्रमस्थाश्च नानामूर्तिसमाश्रिताः ।
३०.८२/२भक्त्या सम्पूजयन्त्याद्यं गतिश्चैषां ददाति सः ॥ ३०.८२॥
३०.८३/१स हि सर्वगतश्चैव निर्गुणश्चैव कथ्यते ।
३०.८३/२एवं मत्वा यथाज्ञानं पूजयामि दिवाकरम् ॥ ३०.८३॥
३०.८४/१ये च तद्भाविता लोक एकतत्त्वं समाश्रिताः ।
३०.८४/२एतद् अप्यधिकं तेषां यद् एकं प्रविशन्त्युत ॥ ३०.८४॥
३०.८५/१इति गुह्यसमुद्देशस्तव नारद कीर्तितः ।
३०.८५/२अस्मद्भक्त्यापि देवर्षे त्वयापि परमं स्मृतम् ॥ ३०.८५॥
३०.८६/१सुरैर्वा मुनिभिर्वापि पुराणैर्वरदं स्मृतम् ।
३०.८६/२सर्वे च परमात्मानं पूजयन्ति दिवाकरम् ॥ ३०.८६॥
३०.८७/१ब्रह्मोवाच । एवमेतत् पुराख्यातं नारदाय तु भानुना ।
३०.८७/२मयापि च समाख्याता कथा भानोर्द्विजोत्तमाः ॥ ३०.८७॥
३०.८८/१इदमाख्यानमाख्येयं मयाख्यातं द्विजोत्तमाः ।
३०.८८/२न ह्यनादित्यभक्ताय इदं देयं कदाचन ॥ ३०.८८॥
३०.८९/१यश्चैतच्छ्रावयेन् नित्यं यश्चैव शृणुयान् नरः ।
३०.८९/२स सहस्रार्चिषं देवं प्रविशेन् नात्र संशयः ॥ ३०.८९॥
३०.९०/१मुच्येतार्तस्तथा रोगाच्छ्रुत्वेमामादितः कथाम् ।
३०.९०/२जिज्ञासुर्लभते ज्ञानं गतिमिष्टां तथैव च ॥ ३०.९०॥
३०.९१/१क्षणेन लभतेऽध्वानमिदं यः पठते मुने ।
३०.९१/२यो यं कामयते कामं स तं प्राप्नोत्यसंशयम् ॥ ३०.९१॥
३०.९२/१तस्माद् भवद्भिः सततं स्मर्तव्यो भगवान् रविः ।
३०.९२/२स च धाता विधाता च सर्वस्य जगतः प्रभुः ॥ ३०.९२॥

३१.१/१ब्रह्मोवाच । आदित्यमूलमखिलं त्रैलोक्यं मुनिसत्तमाः ।
३१.१/२भवत्यस्माज्जगत् सर्वं सदेवासुरमानुषम् ॥ ३१.१॥
३१.२/१रुद्रोपेन्द्रमहेन्द्राणां विप्रेन्द्रत्रिदिवौकसाम् ।
३१.२/२महाद्युतिमतां चैव तेजोऽयं सार्वलौकिकम् ॥ ३१.२॥
३१.३/१सर्वात्मा सर्वलोकेशो देवदेवः प्रजापतिः ।
३१.३/२सूर्य एव त्रिलोकस्य मूलं परमदैवतम् ॥ ३१.३॥
३१.४/१अग्नौ प्रास्ताहुतिः सम्यग् आदित्यमुपतिष्ठते ।
३१.४/२आदित्याज्जायते वृष्टिर्वृष्टेरन्नं ततः प्रजाः ॥ ३१.४॥
३१.५/१सूर्यात् प्रसूयते सर्वं तत्र चैव प्रलीयते ।
३१.५/२भावाभावौ हि लोकानामादित्यान् निःसृतौ पुरा ॥ ३१.५॥
३१.६/१एतत् तु ध्यानिनां ध्यानं मोक्षश्चाप्येष मोक्षिणाम् ।
३१.६/२तत्र गच्छन्ति निर्वाणं जायन्तेऽस्मात् पुनः पुनः ॥ ३१.६॥
३१.७/१क्षणा मुहूर्ता दिवसा निशा पक्षाश्च नित्यशः ।
३१.७/२मासाः संवत्सराश्चैव ऋतवश्च युगानि च ॥ ३१.७॥
३१.८/१अथादित्याद् ऋते ह्येषां कालसंख्या न विद्यते ।
३१.८/२कालाद् ऋते न नियमो नाग्नौ विहरणक्रिया ॥ ३१.८॥
३१.९/१ऋतूनामविभागश् ततः पुष्पफलं कुतः ।
३१.९/२कुतो वै सस्यनिष्पत्तिस्तृणौषधिगणः कुतः ॥ ३१.९॥
३१.१०/१अभावो व्यवहाराणां जन्तूनां दिवि चेह च ।
३१.१०/२जगत्प्रभावाद् विशते भास्कराद् वारितस्करात् ॥ ३१.१०॥
३१.११/१नावृष्ट्या तपते सूर्यो नावृष्ट्या परिशुष्यति ।
३१.११/२नावृष्ट्या परिधिं धत्ते वारिणा दीप्यते रविः ॥ ३१.११॥
३१.१२/१वसन्ते कपिलः सूर्यो ग्रीष्मे काञ्चनसंनिभः ।
३१.१२/२श्वेतो वर्षासु वर्णेन पाण्डुः शरदि भास्करः ॥ ३१.१२॥
३१.१३/१हेमन्ते ताम्रवर्णाभः शिशिरे लोहितो रविः ।
३१.१३/२इति वर्णाः समाख्याताः सूर्यस्य ऋतुसम्भवाः ॥ ३१.१३॥
३१.१४/१ऋतुस्वभाववर्णैश्च सूर्यः क्षेमसुभिक्षकृत् ।
३१.१४/२अथादित्यस्य नामानि सामान्यानि द्विजोत्तमाः ॥ ३१.१४॥
३१.१५/१द्वादशैव पृथक्त्वेन तानि वक्ष्याम्यशेषतः ।
३१.१५/२आदित्यः सविता सूर्यो मिहिरोऽर्कः प्रभाकरः ॥ ३१.१५॥
३१.१६/१मार्तण्डो भास्करो भानुश्चित्रभानुर्दिवाकरः ।

३१.१६/२रविर्द्वादशभिस्तेषां ज्ञेयः सामान्यनामभिः ॥ ३१.१६॥

३१.१७/१विष्णुर्धाता भगः पूषा मित्रेन्द्रौ वरुणोऽर्यमा ।

३१.१७/२विवस्वान् अंशुमांस्त्वष्टा पर्जन्यो द्वादशः स्मृतः ॥ ३१.१७॥

३१.१८/१इत्येते द्वादशादित्याः पृथक्त्वेन व्यवस्थिताः ।

३१.१८/२उत्तिष्ठन्ति सदा ह्येते मासैर्द्वादशभिः क्रमात् ॥ ३१.१८॥

३१.१९/१विष्णुस्तपति चैत्रे तु वैशाखे चार्यमा तथा ।

३१.१९/२विवस्वाञ् ज्येष्ठमासे तु आषाढे चांशुमान् स्मृतः ॥ ३१.१९॥

३१.२०/१पर्जन्यः श्रावणे मासि वरुणः प्रौष्ठसंज्ञके ।

३१.२०/२इन्द्र आश्वयुजे मासि धाता तपति कार्त्तिके ॥ ३१.२०॥

३१.२१/१मार्गशीर्षे तथा मित्रः पौषे पूषा दिवाकरः ।

३१.२१/२माघे भगस्तु विज्ञेयस्त्वष्टा तपति फाल्गुने ॥ ३१.२१॥

३१.२२/१शतैर्द्वादशभिर्विष्णू रश्मिभिर्दीप्यते सदा ।

३१.२२/२दीप्यते गोसहस्रेण शतैश्च त्रिभिरर्यमा ॥ ३१.२२॥

३१.२३/१द्विःसप्तकैर्विवस्वांस्तु अंशुमान् पञ्चभिस्त्रिभिः ।

३१.२३/२विवस्वान् इव पर्जन्यो वरुणश्चार्यमा तथा ॥ ३१.२३॥

३१.२४/१मित्रवद् भगवांस्त्वष्टा सहस्रेण शतेन च ।

३१.२४/२इन्द्रस्तु द्विगुणैः षड्भिर्धातैकादशभिः शतैः ॥ ३१.२४॥

३१.२५/१सहस्रेण तु मित्रो वै पूषा तु नवभिः शतैः ।

३१.२५/२उत्तरोपक्रमेऽर्कस्य वर्धन्ते रश्मयस्तथा ॥ ३१.२५॥

३१.२६/१दक्षिणोपक्रमे भूयो ह्रसन्ते सूर्यरश्मयः ।

३१.२६/२एवं रश्मिसहस्रं तु सूर्यलोकाद् अनुग्रहम् ॥ ३१.२६॥

३१.२७/१एवं नाम्नां चतुर्विंशद् एक एषां प्रकीर्तितः ।

३१.२७/२विस्तरेण सहस्रं तु पुनरन्यत् प्रकीर्तितम् ॥ ३१.२७॥

३१.२८/१मुनय ऊचुः । ये तन्नामसहस्रेण स्तुवन्त्यर्कं प्रजापते ।

३१.२८/२तेषां भवति किं पुण्यं गतिश्च परमेश्वर ॥ ३१.२८॥

३१.२९/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनिशार्दूलाः सारभूतं सनातनम् ।

३१.२९/२अलं नामसहस्रेण पठन्न् एवं स्तवं शुभम् ॥ ३१.२९॥

३१.३०/१यानि नामानि गुह्यानि पवित्राणि शुभानि च ।

३१.३०/२तानि वः कीर्तयिष्यामि शृणुध्वं भास्करस्य वै ॥ ३१.३०॥

३१.३१/१विकर्तनो विवस्वांश्च मार्तण्डो भास्करो रविः ।

३१.३१/२लोकप्रकाशकः श्रीमांल्लोकचक्षुर्महेश्वरः ॥ ३१.३१॥

३१.३२/१लोकसाक्षी त्रिलोकेशः कर्ता हर्ता तमिस्रहा ।
३१.३२/२तपनस्तापनश्चैव शुचिः सप्ताश्ववाहनः ॥ ३१.३२॥
३१.३३/१गभस्तिहस्तो ब्रह्मा च सर्वदेवनमस्कृतः ।
३१.३३/२एकविंशति इत्येष स्तव इष्टः सदा रवेः ॥ ३१.३३॥
३१.३४/१शरीरारोग्यदश्चैव धनवृद्धियशस्करः ।
३१.३४/२स्तवराज इति ख्यातस्त्रिषु लोकेषु विश्रुतः ॥ ३१.३४॥
३१.३५/१य एतेन द्विजश्रेष्ठा द्विसंध्येऽस्तमनोदये ।
३१.३५/२स्तौति सूर्यं शुचिर्भूत्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ३१.३५॥
३१.३६/१मानसं वाचिकं वापि देहजं कर्मजं तथा ।
३१.३६/२एकजप्येन तत् सर्वं नश्यत्यर्कस्य संनिधौ ॥ ३१.३६॥
३१.३७/१एकजप्यश्च होमश्च संध्योपासनमेव च ।
३१.३७/२धूपमन्त्रार्घ्यमन्त्रश्च बलिमन्त्रस्तथैव च ॥ ३१.३७॥
३१.३८/१अन्नप्रदाने दाने च प्रणिपाते प्रदक्षिणे ।
३१.३८/२पूजितोऽयं महामन्त्रः सर्वपापहरः शुभः ॥ ३१.३८॥
३१.३९/१तस्माद् यूयं प्रयत्नेन स्तवेनानेन वै द्विजाः ।
३१.३९/२स्तुवीध्वं वरदं देवं सर्वकामफलप्रदम् ॥ ३१.३९॥
३२.१/१मुनय ऊचुः । निर्गुणः शाश्वतो देवस्त्वया प्रोक्तो दिवाकरः ।
३२.१/२पुनर्द्वादशधा जातः श्रुतोऽस्माभिस्त्वयोदितः ॥ ३२.१॥
३२.२/१स कथं तेजसो रश्मिः स्त्रिया गर्भे महाद्युतिः ।
३२.२/२सम्भूतो भास्करो जातस्तत्र नः संशयो महान् ॥ ३२.२॥
३२.३/१ब्रह्मोवाच । दक्षस्य हि सुताः श्रेष्ठा बभूवुः षष्टिः शोभनाः ।
३२.३/२अदितिर्दितिर्दनुश्चैव विनताद्यास्तथैव च ॥ ३२.३॥
३२.४/१दक्षस्ताः प्रददौ कन्याः कश्यपाय त्रयोदश ।
३२.४/२अदितिर्जनयामास देवांस्त्रिभुवनेश्वरान् ॥ ३२.४॥
३२.५/१दैत्यान् दितिर्दनुश्चोग्रान् दानवान् बलदर्पितान् ।
३२.५/२विनताद्यास्तथा चान्याः सुषुवुः स्थानुजङ्गमान् ॥ ३२.५॥
३२.६/१तस्याथ पुत्रदौहित्रैः पौत्रदौहित्रकादिभिः ।
३२.६/२व्याप्तमेतज्जगत् सर्वं तेषां तासां च वै मुने ॥ ३२.६॥
३२.७/१तेषां कश्यपपुत्राणां प्रधाना देवतागणाः ।
३२.७/२सात्त्विका राजसाश्चान्ये तामसाश्च गणाः स्मृताः ॥ ३२.७॥
३२.८/१देवान् यज्ञभुजश्चक्रे तथा त्रिभुवनेश्वरान् ।

३२.८/२स्रष्टा ब्रह्मविदां श्रेष्ठः परमेष्ठी प्रजापतिः ॥ ३२.८॥

३२.९/१तान् अबाधन्त सहिताः सापत्न्याद् दैत्यदानवाः ।

३२.९/२ततो निराकृतान् पुत्रान् दैतेयैर्दानवैस्तथा ॥ ३२.९॥

३२.१०/१हृतं त्रिभुवनं दृष्ट्वा अदितिर्मुनिसत्तमाः ।

३२.१०/२आच्छिनद् यज्ञभागांश्च क्षुधा सम्पीडितान् भृशम् ॥ ३२.१०॥

३२.११/१आराधनाय सवितुः परं यत्नं प्रचक्रमे ।

३२.११/२एकाग्रा नियताहारा परं नियममास्थिता ।

३२.११/३तुष्टाव तेजसां राशिं गगनस्थं दिवाकरम् ॥ ३२.११॥

३२.१२/१अदितिरुवाच । नमस्तुभ्यं परं सूक्ष्मं सुपुण्यं बिभ्रतेऽतुलम् ।

३२.१२/२धाम धामवतामीशं धामाधारं च शाश्वतम् ॥ ३२.१२॥

३२.१३/१जगतामुपकाराय त्वामहं स्तौमि गोपते ।

३२.१३/२आददानस्य यद् रूपं तीव्रं तस्मै नमाम्यहम् ॥ ३२.१३॥

३२.१४/१ग्रहीतुमष्टमासेन कालेनाम्बुमयं रसम् ।

३२.१४/२बिभ्रतस्तव यद् रूपमतितीव्रं नतास्मि तत् ॥ ३२.१४॥

३२.१५/१समेतमग्निसोमाभ्यां नमस्तस्मै गुणात्मने ।

३२.१५/२यद् रूपम् ऋग्यजुःसाम्नामैक्येन तपते तव ॥ ३२.१५॥

३२.१६/१विश्वमेतत् त्रयीसंज्ञं नमस्तस्मै विभावसो ।

३२.१६/२यत् तु तस्मात् परं रूपमोमित्युक्त्वाभिसंहितम् ।

३२.१६/३अस्थूलं स्थूलममलं नमस्तस्मै सनातन ॥ ३२.१६॥

३२.१७/१ब्रह्मोवाच । एवं सा नियता देवी चक्रे स्तोत्रमहर्निशम् ।

३२.१७/२निराहारा विवस्वन्तमारिराधयिषुर्द्विजाः ॥ ३२.१७॥

३२.१८/१ततः कालेन महता भगवांस्तपनो द्विजाः ।

३२.१८/२प्रत्यक्षतामगात् तस्या दाक्षायण्या द्विजोत्तमाः ॥ ३२.१८॥

३२.१९/१सा ददर्श महाकूटं तेजसोऽम्बरसंवृतम् ।

३२.१९/२भूमौ च संस्थितं भास्वज्+ ।ज्वालाभिरतिदुर्दृशम् ।

३२.१९/३तं दृष्ट्वा च ततो देवी साध्वसं परमं गता ॥ ३२.१९॥

३२.२१/१अदितिरुवाच । जगदाद्य प्रसीदेति न त्वां पश्यामि गोपते ।

३२.२१/२प्रसादं कुरु पश्येयं यद् रूपं ते दिवाकर ।

३२.२१/३भक्तानुकम्पक विभो त्वद्भक्तान् पाहि मे सुतान् ॥ ३२.२१॥

३२.२२/१ब्रह्मोवाच । ततः स तेजसस्तस्माद् आविर्भूतो विभावसुः ।

३२.२२/२अदृश्यत तदादित्यस्तप्तताम्रोपमः प्रभुः ॥ ३२.२२॥

३२.२३/१ततस्तां प्रणतां देवीं तस्यासंदर्शने द्विजाः ।
३२.२३/२प्राह भास्वान् वृणुष्वैकं वरं मत्तो यमिच्छसि ॥ ३२.२३॥
३२.२४/१प्रणता शिरसा सा तु जानुपीडितमेदिनी ।
३२.२४/२प्रत्युवाच विवस्वन्तं वरदं समुपस्थितम् ॥ ३२.२४॥
३२.२५/१अदितिरुवाच । देव प्रसीद पुत्राणां हृतं त्रिभुवनं मम ।
३२.२५/२यज्ञभागाश्च दैतेयैर्दानवैश्च बलाधिकैः ॥ ३२.२५॥
३२.२६/१तन्निमित्तं प्रसादं त्वं कुरुष्व मम गोपते ।
३२.२६/२अंशेन तेषां भ्रातृत्वं गत्वा तान् नाशये रिपून् ॥ ३२.२६॥
३२.२७/१यथा मे तनया भूयो यज्ञभागभुजः प्रभो ।
३२.२७/२भवेयुरधिपाश्चैव त्रैलोक्यस्य दिवाकर ॥ ३२.२७॥
३२.२८/१तथानुकल्पं पुत्राणां सुप्रसन्नो रवे मम ।
३२.२८/२कुरु प्रसन्नार्तिहर कार्यं कर्ता उच्यते ॥ ३२.२८॥
३२.२९/१ब्रह्मोवाच । ततस्तामाह भगवान् भास्करो वारितस्करः ।
३२.२९/२प्रणतामदितिं विप्राः प्रसादसुमुखो विभुः ॥ ३२.२९॥
३२.३०/१सूर्य उवाच । सहस्रांशेन ते गर्भः सम्भूयाहमशेषतः ।
३२.३०/२त्वत्पुत्रशत्रून् दक्षोऽहं नाशयाम्याशु निर्वृतः ॥ ३२.३०॥
३२.३१/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्त्वा भगवान् भास्वान् अन्तर्धानमुपागतः ।
३२.३१/२निवृत्ता सापि तपसः सम्प्राप्ताखिलवाञ्छिता ॥ ३२.३१॥
३२.३२/१ततो रश्मिसहस्रात् तु सुषुम्नाख्यो रवेः करः ।
३२.३२/२ततः संवत्सरस्यान्ते तत्कामपूरणाय सः ॥ ३२.३२॥
३२.३३/१निवासं सविता चक्रे देवमातुस्तदोदरे ।
३२.३३/२कृच्छ्रचान्द्रायणादींश्च सा चक्रे सुसमाहिता ॥ ३२.३३॥
३२.३४/१शुचिना धारयाम्येनं दिव्यं गर्भमिति द्विजाः ।
३२.३४/२ततस्तां कश्यपः प्राह किंचित्कोपप्लुताक्षरम् ॥ ३२.३४॥
३२.३५/१कश्यप उवाच । किं मारयसि गर्भाण्डमिति नित्योपवासिनी ।
३२.३५/२ब्रह्मोवाच । सा च तं प्राह गर्भाण्डमेतत् पश्येति कोपना ।
३२.३५/३न मारितं विपक्षाणां मृत्युरेव भविष्यति ॥ ३२.३५॥
३२.३६/१इत्युक्त्वा तं तदा गर्भमुत्ससर्ज सुरारणिः ।
३२.३६/२जाज्वल्यमानं तेजोभिः पत्युर्वचनकोपिता ॥ ३२.३६॥
३२.३७/१तं दृष्ट्वा कश्यपो गर्भमुद्यद्भास्करवर्चसम् ।
३२.३७/२तुष्टाव प्रणतो भूत्वा वाग्भिराद्याभिरादरात् ॥ ३२.३७॥

३२.३८/१संस्तूयमानः स तदा गर्भाण्डात् प्रकटोऽभवत् ।
३२.३८/२पद्मपत्रसवर्णाभस्तेजसा व्याप्तदिङ्मुखः ॥ ३२.३८॥
३२.३९/१अथान्तरिक्षाद् आभाष्य कश्यपं मुनिसत्तमम् ।
३२.३९/२सतोयमेघगम्भीरा वाग् उवाचाशरीरिणी ॥ ३२.३९॥
३२.४०/१वाग् उवाच । मारितंतेपतः प्रोक्तमेतद् अण्डं त्वयादितेः ।
३२.४०/२तस्मान् मुने सुतस्तेऽयं मार्तण्डाख्यो भविष्यति ॥ ३२.४०॥
३२.४१/१हनिष्यत्यसुरांश्चायं यज्ञभागहरान् अरीन् ।
३२.४१/२देवा निशम्येति वचो गगनात् समुपागतम् ॥ ३२.४१॥
३२.४२/१प्रहर्षमतुलं याता दानवाश्च हतौजसः ।
३२.४२/२ततो युद्धाय दैतेयान् आजुहाव शतक्रतुः ॥ ३२.४२॥
३२.४३/१सह देवैर्मुदा युक्तो दानवाश्च तमभ्ययुः ।
३२.४३/२तेषां युद्धमभूद् घोरं देवानामसुरैः सह ॥ ३२.४३॥
३२.४४/१शस्त्रास्त्रवृष्टिसंदीप्त+ ।समस्तभुवनान्तरम् ।
३२.४४/२तस्मिन् युद्धे भगवता मार्तण्डेन निरीक्षिताः ॥ ३२.४४॥
३२.४५/१तेजसा दह्यमानास्ते भस्मीभूता महासुराः ।
३२.४५/२ततः प्रहर्षमतुलं प्राप्ताः सर्वे दिवौकसः ॥ ३२.४५॥
३२.४६/१तुष्टुवुस्तेजसां योनिं मार्तण्डमदितिं तथा ।
३२.४६/२स्वाधिकारांस्ततः प्राप्ता यज्ञभागांश्च पूर्ववत् ॥ ३२.४६॥
३२.४७/१भगवान् अपि मार्तण्डः स्वाधिकारमथाकरोत् ।
३२.४७/२कदम्बपुष्पवद् भास्वान् अधश्चोर्ध्वं च रश्मिभिः ।
३२.४७/३वृतोऽग्निपिण्डसदृशो दध्रे नातिस्फुटं वपुः ॥ ३२.४७॥
३२.४८/१मुनय ऊचुः । कथं कान्ततरं पश्चाद् रूपं संलब्धवान् रविः ।
३२.४८/२कदम्बगोलकाकारं तन् मे ब्रूहि जगत्पते ॥ ३२.४८॥
३२.४९/१ब्रह्मोवाच । त्वष्टा तस्मै ददौ कन्यां संज्ञां नाम विवस्वते ।
३२.४९/२प्रसाद्य प्रणतो भूत्वा विश्वकर्मा प्रजापतिः ॥ ३२.४९॥
३२.५०/१त्रीण्यपत्यान्यसौ तस्यां जनयामास गोपतिः ।
३२.५०/२द्वौ पुत्रौ सुमहाभागौ कन्यां च यमुनां तथा ॥ ३२.५०॥
३२.५१/१यत् तेजोऽभ्यधिकं तस्य मार्तण्डस्य विवस्वतः ।
३२.५१/२तेनातितापयामास त्रींल्लोकान् सचराचरान् ॥ ३२.५१॥
३२.५२/१तद् रूपं गोलकाकारं दृष्ट्वा संज्ञा विवस्वतः ।
३२.५२/२असहन्ती महत् तेजः स्वां छायां वाक्यमब्रवीत् ॥ ३२.५२॥

३२.५३/१संज्ञोवाच । अहं यास्यामि भद्रं ते स्वमेव भवनं पितुः ।
३२.५३/२निर्विकारं त्वयात्रैव स्थेयं मच्छासनाच्छुभे ॥ ३२.५३॥
३२.५४/१इमौ च बालकौ मह्यं कन्या च वरवर्णिनी ।
३२.५४/२सम्भाव्या नैव चाख्येयमिदं भगवते त्वया ॥ ३२.५४॥
३२.५५/१छायोवाच । आ कचग्रहणाद् देवि आ शापान् नैव कर्हिचित् ।
३२.५५/२आख्यास्यामि मतं तुभ्यं गम्यतां यत्र वाञ्छितम् ॥ ३२.५५॥
३२.५६/१इत्युक्ता व्रीडिता संज्ञा जगाम पितृमन्दिरम् ।
३२.५६/२वत्सराणां सहस्रं तु वसमाना पितुर्गृहे ॥ ३२.५६॥
३२.५७/१भर्तुः समीपं याहीति पित्रोक्ता सा पुनः पुनः ।
३२.५७/२आगच्छद् वडवा भूत्वा कुरून् अथोत्तरांस्ततः ॥ ३२.५७॥
३२.५८/१तत्र तेपे तपः साध्वी निराहारा द्विजोत्तमाः ।
३२.५८/२पितुः समीपं यातायां संज्ञायां वाक्यतत्परा ॥ ३२.५८॥
३२.५९/१तद्रूपधारिणी छाया भास्करं समुपस्थिता ।
३२.५९/२तस्यां च भगवान् सूर्यः संज्ञेयमिति चिन्तयन् ॥ ३२.५९॥
३२.६०/१तथैव जनयामास द्वौ पुत्रौ कन्यकां तथा ।
३२.६०/२संज्ञा तु पार्थिवी तेषामात्मजानां तथाकरोत् ॥ ३२.६०॥
३२.६१/१स्नेहं न पूर्वजातानां तथा कृतवती तु सा ।
३२.६१/२मनुस्तत् क्षान्तवांस्तस्या यमस्तस्या न चक्षमे ॥ ३२.६१॥
३२.६२/१बहुधा पीड्यमानस्तु पितुः पत्या सुदुःखितः ।
३२.६२/२स वै कोपाच्च बाल्याच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ।
३२.६२/३पदा संतर्जयामास न तु देहे न्यपातयत् ॥ ३२.६२॥
३२.६३/१छायोवाच । पदा तर्जयसे यस्मात् पितुर्भार्यां गरीयसीम् ।
३२.६३/२तस्मात् तवैष चरणः पतिष्यति न संशयः ॥ ३२.६३॥
३२.६४/१ब्रह्मोवाच । यमस्तु तेन शापेन भृशं पीडितमानसः ।
३२.६४/२मनुना सह धर्मात्मा पित्रे सर्वं न्यवेदयत् ॥ ३२.६४॥
३२.६५/१यम उवाच । स्नेहेन तुल्यमस्मासु माता देव न वर्तते ।
३२.६५/२विसृज्य ज्यायसं भक्त्या कनीयांसं बुभूषति ॥ ३२.६५॥
३२.६६/१तस्यां मयोद्यतः पादो न तु देहे निपातितः ।
३२.६६/२बाल्याद् वा यदि वा मोहात् तद् भवान् क्षन्तुमर्हसि ॥ ३२.६६॥
३२.६७/१शप्तोऽहं तात कोपेन जनन्या तनयो यतः ।
३२.६७/२ततो मन्ये न जननीमिमां वै तपतां वर ॥ ३२.६७॥

३२.६८/१तव प्रसादाच्चरणो भगवन् न पतेद् यथा ।
३२.६८/२मातृशापाद् अयं मेऽद्य तथा चिन्तय गोपते ॥ ३२.६८॥
३२.६९/१रविरुवाच । असंशयं महत् पुत्र भविष्यत्यत्र कारणम् ।
३२.६९/२येन त्वामाविशत् क्रोधो धर्मज्ञं धर्मशीलिनम् ॥ ३२.६९॥
३२.७०/१सर्वेषामेव शापानां प्रतिघातो हि विद्यते ।
३२.७०/२न तु मात्राभिशप्तानां क्वचिच्छापनिवर्तनम् ॥ ३२.७०॥
३२.७१/१न शक्यमेतन् मिथ्या तु कर्तुं मातुर्वचस्तव ।
३२.७१/२किंचित् तेऽहं विधास्यामि पुत्रस्नेहाद् अनुग्रहम् ॥ ३२.७१॥
३२.७२/१कृमयो मांसमादाय प्रयास्यन्ति महीतलम् ।
३२.७२/२कृतं तस्या वचः सत्यं त्वं च त्रातो भविष्यसि ॥ ३२.७२॥
३२.७३/१ब्रह्मोवाच । आदित्यस्त्वब्रवीच्छायां किमर्थं तनयेषु वै ।
३२.७३/२तुल्येष्वप्यधिकः स्नेह एकं प्रति कृतस्त्वया ॥ ३२.७३॥
३२.७४/१नूनं नैषां त्वं जननी संज्ञा कापि त्वमागता ।
३२.७४/२निर्गुणेष्वप्यपत्येषु माता शापं न दास्यति ॥ ३२.७४॥
३२.७५/१सा तत्परिहरन्ती च शापाद् भीता तदा रवेः ।
३२.७५/२कथयामास वृत्तान्तं स श्रुत्वा श्वशुरं ययौ ॥ ३२.७५॥
३२.७६/१स चापि तं यथान्यायमर्चयित्वा तदा रविम् ।
३२.७६/२निर्दग्धुकामं रोषेण सान्त्वयानस्तमब्रवीत् ॥ ३२.७६॥
३२.७७/१विश्वकर्मोवाच । तवातितेजसा व्याप्तमिदं रूपं सुदुःसहम् ।
३२.७७/२असहन्ती तु तत् संज्ञा वने चरति वै तपः ॥ ३२.७७॥
३२.७८/१द्रक्ष्यते तां भवान् अद्य स्वां भार्यां शुभचारिणीम् ।
३२.७८/२रूपार्थं भवतोऽरण्ये चरन्तीं सुमहत् तपः ॥ ३२.७८॥
३२.७९/१श्रुतं मे ब्रह्मणो वाक्यं तव तेजोवरोधने ।
३२.७९/२रूपं निर्वर्तयाम्यद्य तव कान्तं दिवस्पते ॥ ३२.७९॥
३२.८०/१ब्रह्मोवाच । ततस्तथेति तं प्राह त्वष्टारं भगवान् रविः ।
३२.८०/२ततो विवस्वतो रूपं प्राग् आसीत् परिमण्डलम् ॥ ३२.८०॥
३२.८१/१विश्वकर्मा त्वनुज्ञातः शाकद्वीपे विवस्वता ।
३२.८१/२भ्रमिमारोप्य तत्तेजः+ ।शातनायोपचक्रमे ॥ ३२.८१॥
३२.८२/१भ्रमताशेषजगतां नाभिभूतेन भास्वता ।
३२.८२/२समुद्राद्रिवनोपेता त्वारुरोह मही नभः ॥ ३२.८२॥
३२.८३/१गगनं चाखिलं विप्राः सचन्द्रग्रहतारकम् ।

३२.८३/२अधोगतं महाभागा बभूवाक्षिप्तमाकुलम् ॥ ३२.८३॥
३२.८४/१विक्षिप्तसलिलाः सर्वे बभूवुश्च तथार्णवाः ।
३२.८४/२व्यभिद्यन्त महाशैलाः शीर्णसानुनिबन्धनाः ॥ ३२.८४॥
३२.८५/१ध्रुवाधाराण्यशेषाणि धिष्ण्यानि मुनिसत्तमाः ।
३२.८५/२त्रुट्यद्रश्मिनिबन्धीनि बन्धनानि अधो ययुः ॥ ३२.८५॥
३२.८६/१वेगभ्रमणसम्पात+ ।वायुक्षिप्ताः सहस्रशः ।
३२.८६/२व्यशीर्यन्त महामेघा घोरारावविराविणः ॥ ३२.८६॥
३२.८७/१भास्वद्भ्रमणविभ्रान्त+ ।भूम्याकाशरसातलम् ।
३२.८७/२जगद् आकुलमत्यर्थं तदासीन् मुनिसत्तमाः ॥ ३२.८७॥
३२.८८/१त्रैलोक्यमाकुलं वीक्ष्य भ्रममाणं सुरर्षयः ।
३२.८८/२देवाश्च ब्रह्मणा सार्धं भास्वन्तमभितुष्टुवुः ॥ ३२.८८॥
३२.८९/१आदिदेवोऽसि देवानां जातस्त्वं भूतये भुवः ।
३२.८९/२सर्गस्थित्यन्तकालेषु त्रिधा भेदेन तिष्ठसि ॥ ३२.८९॥
३२.९०/१स्वस्ति तेऽस्तु जगन्नाथ घर्मवर्षदिवाकर ।
३२.९०/२इन्द्रादयस्तदा देवा लिख्यमानमथास्तुवन् ॥ ३२.९०॥
३२.९१/१जय देव जगत्स्वामिञ् जयाशेषजगत्पते ।
३२.९१/२ऋषयश्च ततः सप्त वसिष्ठात्रिपुरोगमाः ॥ ३२.९१॥
३२.९२/१तुष्टुवुर्विविधैः स्तोत्रैः स्वस्ति स्वस्तीतिवादिनः ।
३२.९२/२वेदोक्तिभिरथाग्र्याभिर्वालखिल्याश्च तुष्टुवुः ॥ ३२.९२॥
३२.९३/१अग्निराद्याश्च भास्वन्तं लिख्यमानं मुदा युताः ।
३२.९३/२त्वं नाथ मोक्षिणां मोक्षो ध्येयस्त्वं ध्यानिनां परः ॥ ३२.९३॥
३२.९४/१त्वं गतिः सर्वभूतानां कर्मकाण्डविवर्तिनाम् ।
३२.९४/२सम्पूज्यस्त्वं तु देवेश शं नोऽस्तु जगतां पते ॥ ३२.९४॥
३२.९५/१शं नोऽस्तु द्विपदे नित्यं शं नश्चास्तु चतुष्पदे ।
३२.९५/२ततो विद्याधरगणा यक्षराक्षसपन्नगाः ॥ ३२.९५॥
३२.९६/१कृताञ्जलिपुटाः सर्वे शिरोभिः प्रणता रविम् ।
३२.९६/२ऊचुस्ते विविधा वाचो मनःश्रोत्रसुखावहाः ॥ ३२.९६॥
३२.९७/१सह्यं भवतु तेजस्ते भूतानां भूतभावन ।
३२.९७/२ततो हाहाहूहूश्चैव नारदस्तुम्बुरुस्तथा ॥ ३२.९७॥
३२.९८/१उपगायितुमारब्धा गान्धर्वकुशला रविम् ।
३२.९८/२षड्जमध्यमगान्धार+ ।गानत्रयविशारदाः ॥ ३२.९८॥

३२.९९/१मूर्छनाभिश्च तालैश्च सम्प्रयोगैः सुखप्रदम् ।
३२.९९/२विश्वाची च घृताची च उर्वश्यथ तिलोत्तमाः ॥ ३२.९९॥
३२.१००/१मेनका सहजन्या च रम्भा चाप्सरसां वरा ।
३२.१००/२ननृतुर्जगतामीशे लिख्यमाने विभावसौ ॥ ३२.१००॥
३२.१०१/१भावहावविलासाद्यान् कुर्वत्योऽभिनयान् बहून् ।
३२.१०१/२प्रावाद्यन्त ततस्तत्र वीणा वेण्वादिझर्झराः ॥ ३२.१०१॥
३२.१०२/१पणवाः पुष्कराश्चैव मृदङ्गाः पटहानकाः ।
३२.१०२/२देवदुन्दुभयः शङ्खाः शतशोऽथ सहस्रशः ॥ ३२.१०२॥
३२.१०३/१गायद्भिश्चैव नृत्यद्भिर्गन्धर्वैरप्सरोगणैः ।
३२.१०३/२तूर्यवादित्रघोषैश्च सर्वं कोलाहलीकृतम् ॥ ३२.१०३॥
३२.१०४/१ततः कृताञ्जलिपुटा भक्तिनम्रात्ममूर्तयः ।
३२.१०४/२लिख्यमानं सहस्रांशुं प्रणेमुः सर्वदेवताः ॥ ३२.१०४॥
३२.१०५/१ततः कोलाहले तस्मिन् सर्वदेवसमागमे ।
३२.१०५/२तेजसः शातनं चक्रे विश्वकर्मा शनैः शनैः ॥ ३२.१०५॥
३२.१०६/१आजानुलिखितश्चासौ निपुणं विश्वकर्मणा ।
३२.१०६/२नाभ्यनन्दत् तु लिखनं ततस्तेनावतारितः ॥ ३२.१०६॥
३२.१०७/१न तु निर्भर्त्सितं रूपं तेजसो हननेन तु ।
३२.१०७/२कान्तात् कान्ततरं रूपमधिकं शुशुभे ततः ॥ ३२.१०७॥
३२.१०८/१इति हिमजलघर्मकालहेतोर्।
३२.१०८/२हरकमलासनविष्णुसंस्तुतस्य ।
३२.१०८/३तदुपरि लिखनं निशम्य भानोर्।
३२.१०८/४व्रजति दिवाकरलोकमायुषोऽन्ते ॥ ३२.१०८॥
३२.१०९/१एवं जन्म रवेः पूर्वं बभूव मुनिसत्तमाः ।
३२.१०९/२रूपं च परमं तस्य मया सम्परिकीर्तितम् ॥ ३२.१०९॥
३३.१/१मुनय ऊचुः । भूयोऽपि कथयास्माकं कथां सूर्यसमाश्रिताम् ।
३३.१/२न तृप्तिमधिगच्छामः श्रृण्वन्तस्तां कथां शुभाम् ॥ ३३.१॥
३३.२/१योऽयं दीप्तो महातेजा वह्निराशिसमप्रभः ।
३३.२/२एतद् वेदितुमिच्छामः प्रभावोऽस्य कुतः प्रभो ॥ ३३.२॥
३३.३/१ब्रह्मोवाच । तमोभूतेषु लोकेषु नष्टे स्थावरजङ्गमे ।
३३.३/२प्रकृतेर्गुणहेतुस्तु पूर्वं बुद्धिरजायत ॥ ३३.३॥
३३.४/१अहंकारस्ततो जातो महाभूतप्रवर्तकः ।

३३.४/२वाय्वग्निरापः खं भूमिस्ततस्त्वण्डमजायत ॥ ३३.४॥
३३.५/१तस्मिन्न् अण्डे त्विमे लोकाः सप्त चैव प्रतिष्ठिताः ।
३३.५/२पृथिवी सप्तभिर्द्वीपैः समुद्रैश्चैव सप्तभिः ॥ ३३.५॥
३३.६/१तत्रैवावस्थितो ह्यासीद् अहं विष्णुर्महेश्वरः ।
३३.६/२विमूढास्तामसाः सर्वे प्रध्यायन्ति तमीश्वरम् ॥ ३३.६॥
३३.७/१ततो वै सुमहातेजाः प्रादुर्भूतस्तमोनुदः ।
३३.७/२ध्यानयोगेन चास्माभिर्विज्ञातः सविता तदा ॥ ३३.७॥
३३.८/१ज्ञात्वा च परमात्मानं सर्व एव पृथक् पृथक् ।
३३.८/२दिव्याभिः स्तुतिभिर्देवः स्तुतोऽस्माभिस्तदेश्वरः ॥ ३३.८॥
३३.९/१आदिदेवोऽसि देवानामैश्वर्याच्च त्वमीश्वरः ।
३३.९/२आदिकर्तासि भूतानां देवदेवो दिवाकरः ॥ ३३.९॥
३३.१०/१जीवनः सर्वभूतानां देवगन्धर्वरक्षसाम् ।
३३.१०/२मुनिकिंनरसिद्धानां तथैवोरगपक्षिणाम् ॥ ३३.१०॥
३३.११/१त्वं ब्रह्मा त्वं महादेवस्त्वं विष्णुस्त्वं प्रजापतिः ।
३३.११/२वायुरिन्द्रश्च सोमश्च विवस्वान् वरुणस्तथा ॥ ३३.११॥
३३.१२/१त्वं कालः सृष्टिकर्ता च हर्ता भर्ता तथा प्रभुः ।
३३.१२/२सरितः सागराः शैला विद्युदिन्द्रधनूंषि च ॥ ३३.१२॥
३३.१३/१प्रलयः प्रभवश्चैव व्यक्ताव्यक्तः सनातनः ।
३३.१३/२ईश्वरात् परतो विद्या विद्यायाः परतः शिवः ॥ ३३.१३॥
३३.१४/१शिवात् परतरो देवस्त्वमेव परमेश्वरः ।
३३.१४/२सर्वतःपाणिपादान्तः सर्वतोक्षिशिरोमुखः ॥ ३३.१४॥
३३.१५/१सहस्रांशुः सहस्रास्यः सहस्रचरणेक्षणः ।
३३.१५/२भूतादिर्भूर्भुवः स्वश्च महः सत्यं तपो जनः ॥ ३३.१५॥
३३.१६/१प्रदीप्तं दीपनं दिव्यं सर्वलोकप्रकाशकम् ।
३३.१६/२दुर्निरीक्षं सुरेन्द्राणां यद् रूपं तस्य ते नमः ॥ ३३.१६॥
३३.१७/१सुरसिद्धगणैर्जुष्टं भृग्वत्रिपुलहादिभिः ।
३३.१७/२स्तुतं परममव्यक्तं यद् रूपं तस्य ते नमः ॥ ३३.१७॥
३३.१८/१वेद्यं वेदविदां नित्यं सर्वज्ञानसमन्वितम् ।
३३.१८/२सर्वदेवातिदेवस्य यद् रूपं तस्य ते नमः ॥ ३३.१८॥
३३.१९/१विश्वकृद् विश्वभूतं च वैश्वानरसुरार्चितम् ।
३३.१९/२विश्वस्थितमचिन्त्यं च यद् रूपं तस्य ते नमः ॥ ३३.१९॥

३३.२०/१परं यज्ञात् परं वेदात् परं लोकात् परं दिवः ।
३३.२०/२परमात्मेत्यभिख्यातं यद् रूपं तस्य ते नमः ॥ ३३.२०॥
३३.२१/१अविज्ञेयमनालक्ष्यमध्यानगतमव्ययम् ।
३३.२१/२अनादिनिधनं चैव यद् रूपं तस्य ते नमः ॥ ३३.२१॥
३३.२२/१नमो नमः कारणकारणाय ।
३३.२२/२नमो नमः पापविमोचनाय ।
३३.२२/३नमो नमस्ते दितिजार्दनाय ।
३३.२२/४नमो नमो रोगविमोचनाय ॥ ३३.२२॥
३३.२३/१नमो नमः सर्ववरप्रदाय ।
३३.२३/२नमो नमः सर्वसुखप्रदाय ।
३३.२३/३नमो नमः सर्वधनप्रदाय ।
३३.२३/४नमो नमः सर्वमतिप्रदाय ॥ ३३.२३॥
३३.२४/१स्तुतः स भगवान् एवं तैजसं रूपमास्थितः ।
३३.२४/२उवाच वाचा कल्याण्या को वरो वः प्रदीयताम् ॥ ३३.२४॥
३३.२५/१देवा ऊचुः । तवातितैजसं रूपं न कश्चित् सोढुमुत्सहेत् ।
३३.२५/२सहनीयं तद् भवतु हिताय जगतः प्रभो ॥ ३३.२५॥
३३.२६/१एवमस्त्विति सोऽप्युक्त्वा भगवान् आदिकृत् प्रभुः ।
३३.२६/२लोकानां कार्यसिद्ध्यर्थं घर्मवर्षहिमप्रदः ॥ ३३.२६॥
३३.२७/१ततः सांख्याश्च योगाश्च ये चान्ये मोक्षकाङ्क्षिणः ।
३३.२७/२ध्यायन्ति ध्यायिनो देवं हृदयस्थं दिवाकरम् ॥ ३३.२७॥
३३.२८/१सर्वलक्षणहीनोऽपि युक्तो वा सर्वपातकैः ।
३३.२८/२सर्वं च तरते पापं देवमर्कं समाश्रितः ॥ ३३.२८॥
३३.२९/१अग्निहोत्रं च वेदाश्च यज्ञाश्च बहुदक्षिणाः ।
३३.२९/२भानोर्भक्तिनमस्कार+ ।कलां नार्हन्ति षोडशीम् ॥ ३३.२९॥
३३.३०/१तीर्थानां परमं तीर्थं मङ्गलानां च मङ्गलम् ।
३३.३०/२पवित्रं च पवित्राणां प्रपद्यन्ते दिवाकरम् ॥ ३३.३०॥
३३.३१/१शक्राद्यैः संस्तुतं देवं ये नमस्यन्ति भास्करम् ।
३३.३१/२सर्वकिल्बिषनिर्मुक्ताः सूर्यलोकं व्रजन्ति ते ॥ ३३.३१॥
३३.३२/१मुनय ऊचुः । चिरात् प्रभृति नो ब्रह्मञ् श्रोतुमिच्छा प्रवर्तते ।
३३.३२/२नाम्नामष्टशतं ब्रूहि यत् त्वयोक्तं पुरा रवेः ॥ ३३.३२॥
३३.३३/१ब्रह्मोवाच । अष्टोत्तरशतं नाम्नां शृणुध्वं गदतो मम ।

३३.३३/२भास्करस्य परं गुह्यं स्वर्गमोक्षप्रदं द्विजाः ॥ ३३.३३॥
३३.३४/१ओं सूर्योऽर्यमा भगस्त्वष्टा पूषार्कः सविता रविः ।
३३.३४/२गभस्तिमान् अजः कालो मृत्युर्धाता प्रभाकरः ॥ ३३.३४॥
३३.३५/१पृथिव्यापश्च तेजश्च खं वायुश्च परायणम् ।
३३.३५/२सोमो बृहस्पतिः शुक्रो बुधोऽङ्गारक एव च ॥ ३३.३५॥
३३.३६/१इन्द्रो विवस्वान् दीप्तांशुः शुचिः शौरिः शनैश्चरः ।
३३.३६/२ब्रह्मा विष्णुश्च रुद्रश्च स्कन्दो वैश्रवणो यमः ॥ ३३.३६॥
३३.३७/१वैद्युतो जाठरश्चाग्निरैन्धनस्तेजसां पतिः ।
३३.३७/२धर्मध्वजो वेदकर्ता वेदाङ्गो वेदवाहनः ॥ ३३.३७॥
३३.३८/१कृतं त्रेता द्वापरश्च कलिः सर्वामराश्रयः ।
३३.३८/२कलाकाष्ठामुहूर्ताश्च क्षपा यामास्तथा क्षणाः ॥ ३३.३८॥
३३.३९/१संवत्सरकरोऽश्वत्थः कालचक्रो विभावसुः ।
३३.३९/२पुरुषः शाश्वतो योगी व्यक्ताव्यक्तः सनातनः ॥ ३३.३९॥
३३.४०/१कालाध्यक्षः प्रजाध्यक्षो विश्वकर्मा तमोनुदः ।
३३.४०/२वरुणः सागरोऽशश्च जीमूतो जिवनोऽरिहा ॥ ३३.४०॥
३३.४१/१भूताश्रयो भूतपतिः सर्वलोकनमस्कृतः ।
३३.४१/२स्रष्टा संवर्तको वह्निः सर्वस्यादिरलोलुपः ॥ ३३.४१॥
३३.४२/१अनन्तः कपिलो भानुः कामदः सर्वतोमुखः ।
३३.४२/२जयो विशालो वरदः सर्वभूतनिषेवितः ॥ ३३.४२॥
३३.४३/१मनः सुपर्णो भूतादिः शीघ्रगः प्राणधारणः ।
३३.४३/२धन्वन्तरिर्धूमकेतुरादिदेवोऽदितेः सुतः ॥ ३३.४३॥
३३.४४/१द्वादशात्मा रविर्दक्षः पिता माता पितामहः ।
३३.४४/२स्वर्गद्वारं प्रजाद्वारं मोक्षद्वारं त्रिविष्टपम् ॥ ३३.४४॥
३३.४५/१देहकर्ता प्रशान्तात्मा विश्वात्मा विश्वतोमुखः ।
३३.४५/२चराचरात्मा सूक्ष्मात्मा मैत्रेयः करुणान्वितः ॥ ३३.४५॥
३३.४६/१एतद् वै कीर्तनीयस्य सूर्यस्यामिततेजसः ।
३३.४६/२नाम्नामष्टशतं रम्यं मया प्रोक्तं द्विजोत्तमाः ॥ ३३.४६॥
३३.४७/१सुरगणपितृयक्षसेवितं ह्य्।
३३.४७/२असुरनिशाकरसिद्धवन्दितम् ।
३३.४७/३वरकनकहुताशनप्रभम् ।
३३.४७/४प्रणिपतितोऽस्मि हिताय भास्करम् ॥ ३३.४७॥

३३.४८/१सूर्योदये यः सुसमाहितः पठेत् ।
३३.४८/२स पुत्रदारान् धनरत्नसंचयान् ।
३३.४८/३लभेत जातिस्मरतां नरः स तु ।
३३.४८/४स्मृतिं च मेधां च स विन्दते पराम् ॥ ३३.४८॥
३३.४९/१इमं स्तवं देववरस्य यो नरः ।
३३.४९/२प्रकीर्तयेच्छुद्धमनाः समाहितः ।
३३.४९/३विमुच्यते शोकदवाग्निसागराल् ।
३३.४९/४लभेत कामान् मनसा यथेप्सितान् ॥ ३३.४९॥
३४.१/१ब्रह्मोवाच । योऽसौ सर्वगतो देवस्त्रिपुरारिस्त्रिलोचनः ।
३४.१/२उमाप्रियकरो रुद्रश्चन्द्रार्धकृतशेखरः ॥ ३४.१॥
३४.२/१विद्राव्य विबुधान् सर्वान् सिद्धविद्याधरान् ऋषीन् ।
३४.२/२गन्धर्वयक्षनागांश्च तथान्यांश्च समागतान् ॥ ३४.२॥
३४.३/१जघान पूर्वं दक्षस्य यजतो धरणीतले ।
३४.३/२यज्ञं समृद्धं रत्नाढ्यं सर्वसम्भारसम्भृतम् ॥ ३४.३॥
३४.४/१यस्य प्रतापसंत्रस्ताः शक्राद्यास्त्रिदिवौकसः ।
३४.४/२शान्तिं न लेभिरे विप्राः कैलासं शरणं गताः ॥ ३४.४॥
३४.५/१स आस्ते तत्र वरदः शूलपाणिर्वृषध्वजः ।
३४.५/२पिनाकपाणिर्भगवान् दक्षयज्ञविनाशनः ॥ ३४.५॥
३४.६/१महादेवोऽकले देशे कृत्तिवासा वृषध्वजः ।
३४.६/२एकाम्रके मुनिश्रेष्ठाः सर्वकामप्रदो हरः ॥ ३४.६॥
३४.७/१मुनय ऊचुः । किमर्थं स भवो देवः सर्वभूतहिते रतः ।
३४.७/२जघान यज्ञं दक्षस्य देवैः सर्वैरलंकृतम् ॥ ३४.७॥
३४.८/१न ह्यल्पं कारणं तत्र प्रभो मन्यामहे वयम् ।
३४.८/२श्रोतुमिच्छामहे ब्रूहि परं कौतूहलं हि नः ॥ ३४.८॥
३४.९/१ब्रह्मोवाच । दक्षस्यासन्न् अष्ट कन्या याश्चैवं पतिसंगताः ।
३४.९/२स्वेभ्यो गृहेभ्यश्चानीय ताः पिताभ्यर्चयद् गृहे ॥ ३४.९॥
३४.१०/१ततस्त्वभ्यर्चिता विप्रा न्यवसंस्ताः पितुर्गृहे ।
३४.१०/२तासां ज्येष्ठा सती नाम पत्नी या त्र्यम्बकस्य वै ॥ ३४.१०॥
३४.११/१नाजुहावात्मजां तां वै दक्षो रुद्रमभिद्विषन् ।
३४.११/२अकरोत् संनतिं दक्षे न च कांचिन् महेश्वरः ॥ ३४.११॥
३४.१२/१जामाता श्वशुरे तस्मिन् स्वभावात् तेजसि स्थितः ।

३४.१२/२ततो ज्ञात्वा सती सर्वास्तास्तु प्राप्ताः पितुर्गृहम् ॥ ३४.१२॥
३४.१३/१जगाम साप्यनाहूता सती तु स्वपितुर्गृहम् ।
३४.१३/२ताभ्यो हीनां पिता चक्रे सत्याः पूजामसम्मताम् ।
३४.१३/३ततोऽब्रवीत् सा पितरं देवी क्रोधसमाकुला ॥ ३४.१३॥
३४.१४/१सत्युवाच । यवीयसीभ्यः श्रेष्ठाहं किं न पूजसि मां प्रभो ।
३४.१४/२असत्कृतामवस्थां यः कृतवान् असि गर्हिताम् ।
३४.१४/३अहं ज्येष्ठा वरिष्ठा च मां त्वं सत्कर्तुमर्हसि ॥ ३४.१४॥
३४.१५/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्तोऽब्रवीद् एनां दक्षः संरक्तलोचनः ॥ ३४.१५॥
३४.१६/१दक्ष उवाच । त्वत्तः श्रेष्ठा वरिष्ठाश्च पूज्या बालाः सुता मम ।
३४.१६/२तासां ये चैव भर्तारस्ते मे बहुमताः सति ॥ ३४.१६॥
३४.१७/१ब्रह्मिष्ठाश्च व्रतस्थाश्च महायोगाः सुधार्मिकाः ।
३४.१७/२गुणैश्चैवाधिकाः श्लाघ्याः सर्वे ते त्र्यम्बकात् सति ॥ ३४.१७॥
३४.१८/१वसिष्ठोऽत्रिः पुलस्त्यश्च अङ्गिराः पुलहः क्रतुः ।
३४.१८/२भृगुर्मरीचिश्च तथा श्रेष्ठा जामातरो मम ॥ ३४.१८॥
३४.१९/१तैश्चापि स्पर्धते शर्वः सर्वे ते चैव तं प्रति ।
३४.१९/२तेन त्वां न बुभूषामि प्रतिकूलो हि मे भवः ॥ ३४.१९॥
३४.२०/१इत्युक्तवांस्तदा दक्षः सम्प्रमूढेन चेतसा ।
३४.२०/२शापार्थमात्मनश्चैव येनोक्ता वै महर्षयः ।
३४.२०/३तथोक्ता पितरं सा वै क्रुद्धा देवी तमब्रवीत् ॥ ३४.२०॥
३४.२१/१सत्युवाच । वाङ्मनःकर्मभिर्यस्माद् अदुष्टां मां विगर्हसि ।
३४.२१/२तस्मात् त्यजाम्यहं देहमिमं तात तवात्मजम् ॥ ३४.२१॥
३४.२२/१ब्रह्मोवाच । ततस्तेनापमानेन सती दुःखाद् अमर्षिता ।
३४.२२/२अब्रवीद् वचनं देवी नमस्कृत्य स्वयम्भुवे ॥ ३४.२२॥
३४.२३/१सत्युवाच । येनाहमपदेहा वै पुनर्देहेन भास्वता ।
३४.२३/२तत्राप्यहमसम्मूढा सम्भूता धार्मिकी पुनः ।
३४.२३/३गच्छेयं धर्मपत्नीत्वं त्र्यम्बकस्यैव धीमतः ॥ ३४.२३॥
३४.२४/१ब्रह्मोवाच । तत्रैवाथ समासीना रुष्टात्मानं समादधे ।
३४.२४/२धारयामास चाग्नेयीं धारणामात्मनात्मनि ॥ ३४.२४॥
३४.२५/१ततः स्वात्मानमुत्थाप्य वायुना समुदीरितः ।
३४.२५/२सर्वाङ्गेभ्यो विनिःसृत्य वह्निर्भस्म चकार ताम् ॥ ३४.२५॥
३४.२६/१तद् उपश्रुत्य निधनं सत्या देव्याः स शूलधृक् ।

३४.२६/२संवादं च तयोर्बुद्ध्वा याथातथ्येन शंकरः ।
३४.२६/३दक्षस्य च विनाशाय चुकोप भगवान् प्रभुः ॥ ३४.२६॥
३४.२७/१श्रीशंकर उवाच । यस्माद् अवमता दक्ष सहसैवागता सती ।
३४.२७/२प्रशस्ताश्चेतराः सर्वास्त्वत्सुता भर्तृभिः सह ॥ ३४.२७॥
३४.२८/१तस्माद् वैवस्वते प्राप्ते पुनरेते महर्षयः ।
३४.२८/२उत्पत्स्यन्ति द्वितीये वै तव यज्ञे ह्ययोनिजाः ॥ ३४.२८॥
३४.२९/१हुते वै ब्रह्मणः सत्रे चाक्षुषस्यान्तरे मनोः ।
३४.२९/२अभिव्याहृत्य सप्तर्षीन् दक्षं सोऽभ्यशपत् पुनः ॥ ३४.२९॥
३४.३०/१भविता मानुषो राजा चाक्षुषस्यान्तरे मनोः ।
३४.३०/२प्राचीनबर्हिषः पौत्रः पुत्रश्चापि प्रचेतसः ॥ ३४.३०॥
३४.३१/१दक्ष इत्येव नाम्ना त्वं मारिषायां जनिष्यसि ।
३४.३१/२कन्यायां शाखिनां चैव प्राप्ते वै चाक्षुषान्तरे ॥ ३४.३१॥
३४.३२/१अहं तत्रापि ते विघ्नमाचरिष्यामि दुर्मते ।
३४.३२/२धर्मकामार्थयुक्तेषु कर्मस्विह पुनः पुनः ॥ ३४.३२॥
३४.३३/१ततो वै व्याहृतो दक्षो रुद्रं सोऽभ्यशपत् पुनः ॥ ३४.३३॥
३४.३४/१दक्ष उवाच । यस्मात् त्वं मत्कृते क्रूर ऋषीन् व्याहृतवान् असि ।
३४.३४/२तस्मात् सार्धं सुरैर्यज्ञे न त्वां यक्ष्यन्ति वै द्विजाः ॥ ३४.३४॥
३४.३५/१कृत्वाहुतिं तव क्रूर अपः स्पृशन्ति कर्मसु ।
३४.३५/२इहैव वत्स्यसे लोके दिवं हित्वायुगक्षयात् ।
३४.३५/३ततो देवैस्तु ते सार्धं न तु पूजा भविष्यति ॥ ३४.३५॥
३४.३६/१रुद्र उवाच । चातुर्वर्ण्यं तु देवानां ते चाप्येकत्र भुञ्जते ।
३४.३६/२न भोक्ष्ये सहितस्तैस्तु ततो भोक्ष्याम्यहं पृथक् ॥ ३४.३६॥
३४.३७/१सर्वेषां चैव लोकानामादिर्भूर्लोक उच्यते ।
३४.३७/२तमहं धारयाम्येकः स्वेच्छया न तवाज्ञया ॥ ३४.३७॥
३४.३८/१तस्मिन् धृते सर्वलोकाः सर्वे तिष्ठन्ति शाश्वताः ।
३४.३८/२तस्माद् अहं वसामीह सततं न तवाज्ञया ॥ ३४.३८॥
३४.३९/१ब्रह्मोवाच । ततोऽभिव्याहृतो दक्षो रुद्रेणामिततेजसा ।
३४.३९/२स्वायम्भुवीं तनुं त्यक्त्वा उत्पन्नो मानुषेष्विह ॥ ३४.३९॥
३४.४०/१यदा गृहपतिर्दक्षो यज्ञानामीश्वरः प्रभुः ।
३४.४०/२समस्तेनेह यज्ञेन सोऽयजद् दैवतैः सह ॥ ३४.४०॥
३४.४१/१अथ देवी सती यत् ते प्राप्ते वैवस्वतेऽन्तरे ।

३४.४१/२मेनायां तामुमां देवीं जनयामास शैलराट् ॥ ३४.४१॥
३४.४२/१सा तु देवी सती पूर्वमासीत् पश्चाद् उमाभवत् ।
३४.४२/२सहव्रता भवस्यैषा नैतया मुच्यते भवः ॥ ३४.४२॥
३४.४३/१यावद् इच्छति संस्थानं प्रभुर्मन्वन्तरेष्विह ।
३४.४३/२मारीचं कश्यपं देवी यथादितिरनुव्रता ॥ ३४.४३॥
३४.४४/१सार्धं नारायणं श्रीस्तु मघवन्तं शची यथा ।
३४.४४/२विष्णुं कीर्तिरुषा सूर्यं वसिष्ठं चाप्यरुन्धती ॥ ३४.४४॥
३४.४५/१नैतांस्तु विजहत्येता भर्तॄन् देव्यः कथंचन ।
३४.४५/२एवं प्राचेतसो दक्षो जज्ञे वै चाक्षुषेऽन्तरे ॥ ३४.४५॥
३४.४६/१प्राचीनबर्हिषः पौत्रः पुत्रश्चापि प्रचेतसाम् ।
३४.४६/२दशभ्यस्तु प्रचेतोभ्यो मारिषायां पुनर्नृप ॥ ३४.४६॥
३४.४७/१जज्ञे रुद्राभिशापेन द्वितीयमिति नः श्रुतम् ।
३४.४७/२भृग्वादयस्तु ते सर्वे जज्ञिरे वै महर्षयः ॥ ३४.४७॥
३४.४८/१आद्ये त्रेतायुगे पूर्वं मनोर्वैवस्वतस्य ह ।
३४.४८/२देवस्य महतो यज्ञे वारुणीं बिभ्रतस्तनुम् ॥ ३४.४८॥
३४.४९/१इत्येषोऽनुशयो ह्यासीत् तयोर्जात्यन्तरे गतः ।
३४.४९/२प्रजापतेश्च दक्षस्य त्र्यम्बकस्य च धीमतः ॥ ३४.४९॥
३४.५०/१तस्मान् नानुशयः कार्यो वरेष्विह कदाचन ।
३४.५०/२जात्यन्तरगतस्यापि भावितस्य शुभाशुभैः ।
३४.५०/३जन्तोर्न भूतये ख्यातिस्तन् न कार्यं विजानता ॥ ३४.५०॥
३४.५१/१मुनय ऊचुः । कथं रोषेण सा पूर्वं दक्षस्य दुहिता सती ।
३४.५१/२त्यक्त्वा देहं पुनर्जाता गिरिराजगृहे प्रभो ॥ ३४.५१॥
३४.५२/१देहान्तरे कथं तस्याः पूर्वदेहो बभूव ह ।
३४.५२/२भवेन सह संयोगः संवादश्च तयोः कथम् ॥ ३४.५२॥
३४.५३/१स्वयंवरः कथं वृत्तस्तस्मिन् महति जन्मनि ।
३४.५३/२विवाहश्च जगन्नाथ सर्वाश्चर्यसमन्वितः ॥ ३४.५३॥
३४.५४/१तत् सर्वं विस्तराद् ब्रह्मन् वक्तुमर्हसि साम्प्रतम् ।
३४.५४/२श्रोतुमिच्छामहे पुण्यां कथां चातिमनोहराम् ॥ ३४.५४॥
३४.५५/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनिशार्दूलाः कथां पापप्रणाशिनीम् ।
३४.५५/२उमाशंकरयोः पुण्यां सर्वकामफलप्रदाम् ॥ ३४.५५॥
३४.५६/१कदाचित् स्वगृहात् प्राप्तं कश्यपं द्विपदां वरम् ।

३४.५६/२अपृच्छद् धिमवान् वृत्तं लोके ख्यातिकरं हितम् ॥ ३४.५६॥
३४.५७/१केनाक्षयाश्च लोकाः स्युः ख्यातिश्च परमा मुने ।
३४.५७/२तथैव चार्चनीयत्वं सत्सु तत् कथयस्व मे ॥ ३४.५७॥
३४.५८/१कश्यप उवाच । अपत्येन महाबाहो सर्वमेतद् अवाप्यते ।
३४.५८/२ममाख्यातिरपत्येन ब्रह्मणा ऋषिभिः सह ॥ ३४.५८॥
३४.५९/१किं न पश्यसि शैलेन्द्र यतो मां परिपृच्छसि ।
३४.५९/२वर्तयिष्यामि यच्चापि यथादृष्टं पुराचल ॥ ३४.५९॥
३४.६०/१वाराणसीमहं गच्छन्न् अपश्यं संस्थितं दिवि ।
३४.६०/२विमानं सुनवं दिव्यमनौपम्यं महर्धिमत् ॥ ३४.६०॥
३४.६१/१तस्याधस्ताद् आर्तनादं गर्तस्थाने शृणोम्यहम् ।
३४.६१/२तमहं तपसा ज्ञात्वा तत्रैवान्तर्हितः स्थितः ॥ ३४.६१॥
३४.६२/१अथागात् तत्र शैलेन्द्र विप्रो नियमवाञ् शुचिः ।
३४.६२/२तीर्थाभिषेकपूतात्मा परे तपसि संस्थितः ॥ ३४.६२॥
३४.६३/१अथ स व्रजमानस्तु व्याघ्रेणाभीषितो द्विजः ।
३४.६३/२विवेश तं तदा देशं स गर्तो यत्र भूधर ॥ ३४.६३॥
३४.६४/१गर्तायां वीरणस्तम्बे लम्बमानांस्तदा मुनीन् ।
३४.६४/२अपश्यद् आर्तो दुःखार्तांस्तान् अपृच्छच्च स द्विजः ॥ ३४.६४॥
३४.६५/१द्विज उवाच । के यूयं वीरणस्तम्बे लम्बमाना ह्यधोमुखाः ।
३४.६५/२दुःखिताः केन मोक्षश्च युष्माकं भवितानघाः ॥ ३४.६५॥
३४.६६/१पितर ऊचुः । वयं ते कृतपुण्यस्य पितरः सपितामहाः ।
३४.६६/२प्रपितामहाश्च क्लिश्यामस्तव दुष्टेन कर्मणा ॥ ३४.६६॥
३४.६७/१नरकोऽयं महाभाग गर्तरूपेण संस्थितः ।
३४.६७/२त्वं चापि वीरणस्तम्बस्त्वयि लम्बामहे वयम् ॥ ३४.६७॥
३४.६८/१यावत् त्वं जीवसे विप्र तावद् एव वयं स्थिताः ।
३४.६८/२मृते त्वयि गमिष्यामो नरकं पापचेतसः ॥ ३४.६८॥
३४.६९/१यदि त्वं दारसंयोगं कृत्वापत्यं गुणोत्तरम् ।
३४.६९/२उत्पादयसि तेनास्मान् मुच्येम वयमेनसः ॥ ३४.६९॥
३४.७०/१नान्येन तपसा पुत्र तीर्थानां च फलेन च ।
३४.७०/२एतत् कुरु महाबुद्धे तारयस्व पितृन् भयात् ॥ ३४.७०॥
३४.७१/१कश्यप उवाच । स तथेति प्रतिज्ञाय आराध्य वृषभध्वजम् ।
३४.७१/२पितृन् गर्तात् समुद्धृत्य गणपान् प्रचकार ह ॥ ३४.७१॥

३४.७२/१स्वयं रुद्रस्य दयितः सुवेशो नाम नामतः ।
३४.७२/२सम्मतो बलवांश्चैव रुद्रस्य गणपोऽभवत् ॥ ३४.७२॥
३४.७३/१तस्मात् कृत्वा तपो घोरमपत्यं गुणवद् भृशम् ।
३४.७३/२उत्पादयस्व शैलेन्द्र सुतां त्वं वरवर्णिनीम् ॥ ३४.७३॥
३४.७४/१ब्रह्मोवाच । स एवमुक्ता ऋषिणा शैलेन्द्रो नियमस्थितः ।
३४.७४/२तपश्चकाराप्यतुलं येन तुष्टिरभून् मम ॥ ३४.७४॥
३४.७५/१तदा तमुत्पपाताहं वरदोऽस्मीति चाब्रवम् ।
३४.७५/२ब्रूहि तुष्टोऽस्मि शैलेन्द्र तपसानेन सुव्रत ॥ ३४.७५॥
३४.७६/१हिमवान् उवाच । भगवन् पुत्रमिच्छामि गुणैः सर्वैरलंकृतम् ।
३४.७६/२एवं वरं प्रयच्छस्व यदि तुष्टोऽसि मे प्रभो ॥ ३४.७६॥
३४.७७/१ब्रह्मोवाच । तस्य तद् वचनं श्रुत्वा गिरिराजस्य भो द्विजाः ।
३४.७७/२तदा तस्मै वरं चाहं दत्तवान् मनसेप्सितम् ॥ ३४.७७॥
३४.७८/१कन्या भवित्री शैलेन्द्र तपसानेन सुव्रत ।
३४.७८/२यस्याः प्रभावात् सर्वत्र कीर्तिमाप्स्यसि शोभनाम् ॥ ३४.७८॥
३४.७९/१अर्चितः सर्वदेवानां तीर्थकोटिसमावृतः ।
३४.७९/२पावनश्चैव पुण्येन देवानामपि सर्वतः ॥ ३४.७९॥
३४.८०/१ज्येष्ठा च सा भवित्री ते अन्ये चात्र ततः शुभे ॥ ३४.८०॥
३४.८१/१सोऽपि कालेन शैलेन्द्रो मेनायामुदपादयत् ।
३४.८१/२अपर्णामेकपर्णां च तथा चैवैकपाटलाम् ॥ ३४.८१॥
३४.८२/१न्यग्रोधमेकपर्णं तु पाटलं चैकपाटलाम् ।
३४.८२/२अशित्वा त्वेकपर्णां तु अनिकेतस्तपोऽचरत् ॥ ३४.८२॥
३४.८३/१शतं वर्षसहस्राणां दुश्चरं देवदानवैः ।
३४.८३/२आहारमेकपर्णं तु एकपर्णा समाचरत् ॥ ३४.८३॥
३४.८४/१पाटलेन तथैकेन विदधे चैकपाटला ।
३४.८४/२पूर्णे वर्षसहस्रे तु आहारं ताः प्रचक्रतुः ॥ ३४.८४॥
३४.८५/१अपर्णा तु निराहारा तां माता प्रत्यभाषत ।
३४.८५/२निषेधयन्ती चो मेति मातृस्नेहेन दुःखिता ॥ ३४.८५॥
३४.८६/१सा तथोक्ता तया मात्रा देवी दुश्चरचारिणी ।
३४.८६/२तेनैव नाम्ना लोकेषु विख्याता सुरपूजिता ॥ ३४.८६॥
३४.८७/१एतत् तु त्रिकुमारीकं जगत् स्थावरजङ्गमम् ।
३४.८७/२एतासां तपसां वृत्तं यावद् भूमिर्धरिष्यति ॥ ३४.८७॥

३४.८८/१तपःशरीरास्ताः सर्वास्तिस्रो योगं समाश्रिताः ।
३४.८८/२सर्वाश्चैव महाभागास्तथा च स्थिरयौवनाः ॥ ३४.८८॥
३४.८९/१ता लोकमातरश्चैव ब्रह्मचारिण्य एव च ।
३४.८९/२अनुगृह्णन्ति लोकांश्च तपसा स्वेन सर्वदा ॥ ३४.८९॥
३४.९०/१उमा तासां वरिष्ठा च ज्येष्ठा च वरवर्णिनी ।
३४.९०/२महायोगबलोपेता महादेवमुपस्थिता ॥ ३४.९०॥
३४.९१/१दत्तकश्चोशना तस्य पुत्रः स भृगुनन्दनः ।
३४.९१/२आसीत् तस्यैकपर्णा तु देवलं सुषुवे सुतम् ॥ ३४.९१॥
३४.९२/१या तु तासां कुमारीणां तृतीया ह्येकपाटला ।
३४.९२/२पुत्रं सा तमलर्कस्य जैगीषव्यमुपस्थिता ॥ ३४.९२॥
३४.९३/१तस्याश्च शङ्खलिखितौ स्मृतौ पुत्रावयोनिजौ ।
३४.९३/२उमा तु या मया तुभ्यं कीर्तिता वरवर्णिनी ॥ ३४.९३॥
३४.९४/१अथ तस्यास्तपोयोगात् त्रैलोक्यमखिलं तदा ।
३४.९४/२प्रधूपितमिहालक्ष्य वचस्तामहमब्रवम् ॥ ३४.९४॥
३४.९५/१देवि किं तपसा लोकांस्तापयिष्यसि शोभने ।
३४.९५/२त्वया सृष्टमिदं सर्वं मा कृत्वा तद् विनाशय ॥ ३४.९५॥
३४.९६/१त्वं हि धारयसे लोकान् इमान् सर्वान् स्वतेजसा ।
३४.९६/२ब्रूहि किं ते जगन्मातः प्रार्थितं सम्प्रतीह नः ॥ ३४.९६॥
३४.९७/१देव्युवाच । यदर्थं तपसो ह्यस्य चरणं मे पितामह ।
३४.९७/२त्वमेव तद् विजानीषे ततः पृच्छसि किं पुनः ॥ ३४.९७॥
३४.९८/१ब्रह्मोवाच । ततस्तामब्रवं चाहं यदर्थं तप्यसे शुभे ।
३४.९८/२स त्वां स्वयमुपागम्य इहैव वरयिष्यति ॥ ३४.९८॥
३४.९९/१शर्व एव पतिः श्रेष्ठः सर्वलोकेश्वरेश्वरः ।
३४.९९/२वयं सदैव यस्येमे वश्या वै किंकराः शुभे ॥ ३४.९९॥
३४.१००/१स देवदेवः परमेश्वरः स्वयम् ।
३४.१००/२स्वयम्भुरायास्यति देवि तेऽन्तिकम् ।
३४.१००/३उदाररूपो विकृतादिरूपः ।
३४.१००/४समानरूपोऽपि न यस्य कस्यचित् ॥ ३४.१००॥
३४.१०१/१महेश्वरः पर्वतलोकवासी ।
३४.१०१/२चराचरेशः प्रथमोऽप्रमेयः ।
३४.१०१/३विनेन्दुना हीन्द्रसमानवर्चसा ।

३४.१०१/४विभीषणं रूपमिवास्थितो यः ॥ ३४.१०१॥
३५.१/१ब्रह्मोवाच । ततस्तामब्रुवन् देवास्तदा गत्वा तु सुन्दरीम् ।
३५.१/२देवि शीघ्रेण कालेन धूर्जटिर्नीललोहितः ॥ ३५.१॥
३५.२/१स भर्ता तव देवेशो भविता मा तपः कृथाः ।
३५.२/२ततः प्रदक्षिणीकृत्य देवा विप्रा गिरेः सुताम् ॥ ३५.२॥
३५.३/१जग्मुश्चादर्शनं तस्याः सा चापि विरराम ह ।
३५.३/२सा देवी सूक्तमित्येवमुक्त्वा स्वस्याश्रमे शुभे ॥ ३५.३॥
३५.४/१द्वारि जातमशोकं च समुपाश्रित्य चास्थिता ।
३५.४/२अथागाच्चन्द्रतिलकस्त्रिदशार्तिहरो हरः ॥ ३५.४॥
३५.५/१विकृतं रूपमास्थाय ह्रस्वो बाहुक एव च ।
३५.५/२विभग्ननासिको भूत्वा कुब्जः केशान्तपिङ्गलः ॥ ३५.५॥
३५.६/१उवाच विकृतास्यश्च देवि त्वां वरयाम्यहम् ।
३५.६/२अथोमा योगसंसिद्धा ज्ञात्वा शंकरमागतम् ॥ ३५.६॥
३५.७/१अन्तर्भावविशुद्धात्मा कृपानुष्ठानलिप्सया ।
३५.७/२तमुवाचार्घपाद्याभ्यां मधुपर्केण चैव ह ॥ ३५.७॥
३५.८/१सम्पूज्य सुमनोभिस्तं ब्राह्मणं ब्राह्मणप्रिया ॥ ३५.८॥
३५.९/१देव्युवाच । भगवन् न स्वतन्त्राहं पिता मे त्वग्रणीर्गृहे ।
३५.९/२स प्रभुर्मम दाने वै कन्याहं द्विजपुंगव ॥ ३५.९॥
३५.१०/१गत्वा याचस्व पितरं मम शैलेन्द्रमव्ययम् ।
३५.१०/२स चेद् ददाति मां विप्र तुभ्यं तद् उचितं मम ॥ ३५.१०॥
३५.११/१ब्रह्मोवाच । ततः स भगवान् देवस्तथैव विकृतः प्रभुः ।
३५.११/२उवाच शैलराजानं सुतां मे यच्छ शैलराट् ॥ ३५.११॥
३५.१२/१स तं विकृतरूपेण ज्ञात्वा रुद्रमथाव्ययम् ।
३५.१२/२भीतः शापाच्च विमना इदं वचनमब्रवीत् ॥ ३५.१२॥
३५.१३/१शैलेन्द्र उवाच । भगवन् नावमन्येऽहं ब्राह्मणान् भुवि देवताः ।
३५.१३/२मनीषितं तु यत् पूर्वं तच्छृणुष्व महामते ॥ ३५.१३॥
३५.१४/१स्वयंवरो मे दुहितुर्भविता विप्रपूजितः ।
३५.१४/२वरयेद् यं स्वयं तत्र स भर्तास्या भविष्यति ॥ ३५.१४॥
३५.१५/१तच्छ्रुत्वा शैलवचनं भगवान् वृषभध्वजः ।
३५.१५/२देव्याः समीपमागत्य इदमाह महामनाः ॥ ३५.१५॥
३५.१६/१शिव उवाच । देवि पित्रा त्वनुज्ञातः स्वयंवर इति श्रुतिः ।

३५.१६/२तत्र त्वं वरयित्री यं स ते भर्ता भवेद् इति ॥ ३५.१६॥
३५.१७/१तद् आपृच्छ्य गमिष्यामि दुर्लभां त्वां वरानने ।
३५.१७/२रूपवन्तं समुत्सृज्य वृणोष्यसदृशं कथम् ॥ ३५.१७॥
३५.१८/१ब्रह्मोवाच । तेनोक्ता सा तदा तत्र भावयन्ती तदीरितम् ।
३५.१८/२भावं च रुद्रनिहितं प्रसादं मनसस्तथा ॥ ३५.१८॥
३५.१९/१सम्प्राप्योवाच देवेशं मा तेऽभूद् बुद्धिरन्यथा ।
३५.१९/२अहं त्वां वरयिष्यामि नाद्भुतं तु कथंचन ॥ ३५.१९॥
३५.२०/१अथवा तेऽस्ति संदेहो मयि विप्र कथंचन ।
३५.२०/२इहैव त्वां महाभाग वरयामि मनोगतम् ॥ ३५.२०॥
३५.२१/१ब्रह्मोवाच । गृहीत्वा स्तबकं सा तु हस्ताभ्यां तत्र संस्थिता ।
३५.२१/२स्कन्धे शम्भोः समाधाय देवी प्राह वृतोऽसि मे ॥ ३५.२१॥
३५.२२/१ततः स भगवान् देवस्तया देव्या वृतस्तदा ।
३५.२२/२उवाच तमशोकं वै वाचा संजीवयन्न् इव ॥ ३५.२२॥
३५.२३/१शिव उवाच । यस्मात् तव सुपुण्येन स्तबकेन वृतोऽस्म्यहम् ।
३५.२३/२तस्मात् त्वं जरया त्यक्तस्त्वमरः सम्भविष्यसि ॥ ३५.२३॥
३५.२४/१कामरूपी कामपुष्पः कामदो दयितो मम ।
३५.२४/२सर्वाभरणपुष्पाढ्यः सर्वपुष्पफलोपगः ॥ ३५.२४॥
३५.२५/१सर्वान्नभक्षकश्चैव अमृतस्वाद एव च ।
३५.२५/२सर्वगन्धश्च देवानां भविष्यसि दृढप्रियः ॥ ३५.२५॥
३५.२६/१निर्भयः सर्वलोकेषु भविष्यसि सुनिर्वृतः ।
३५.२६/२आश्रमं वेदमत्यर्थं चित्रकूटेति विश्रुतम् ॥ ३५.२६॥
३५.२७/१यो हि यास्यति पुण्यार्थी सोऽश्वमेधमवाप्स्यति ।
३५.२७/२यस्तु तत्र मृतश्चापि ब्रह्मलोकं स गच्छति ॥ ३५.२७॥
३५.२८/१यश्चात्र नियमैर्युक्तः प्राणान् सम्यक् परित्यजेत् ।
३५.२८/२स देव्यास्तपसा युक्तो महागणपतिर्भवेत् ॥ ३५.२८॥
३५.२९/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वा तदा देव आपृच्छ्य हिमवत्सुताम् ।
३५.२९/२अन्तर्दधे जगत्स्रष्टा सर्वभूतप ईश्वरः ॥ ३५.२९॥
३५.३०/१सापि देवी गते तस्मिन् भगवत्यमितात्मनि ।
३५.३०/२तत एवोन्मुखी भूत्वा शिलायां सम्बभूव ह ॥ ३५.३०॥
३५.३१/१उन्मुखी सा भवे तस्मिन् महेशे जगतां प्रभौ ।
३५.३१/२निशेव चन्द्ररहिता न बभौ विमनास्तदा ॥ ३५.३१॥

३५.३२/१अथ शुश्राव शब्दं च बालस्यार्तस्य शैलजा ।
३५.३२/२सरस्युदकसम्पूर्णे समीपे चाश्रमस्य च ॥ ३५.३२॥
३५.३३/१स कृत्वा बालरूपं तु देवदेवः स्वयं शिवः ।
३५.३३/२क्रीडाहेतोः सरोमध्ये ग्राहग्रस्तोऽभवत् तदा ॥ ३५.३३॥
३५.३४/१योगमायां समास्थाय प्रपञ्चोद्भवकारणम् ।
३५.३४/२तद् रूपं सरसो मध्ये कृत्वैवं समभाषत ॥ ३५.३४॥
३५.३५/१बाल उवाच । त्रातु मां कश्चिद् इत्याह ग्राहेण हृतचेतसम् ।
३५.३५/२धिक् कष्टं बाल एवाहमप्राप्तार्थमनोरथः ॥ ३५.३५॥
३५.३६/१प्रयामि निधनं वक्त्रे ग्राहस्यास्य दुरात्मनः ।
३५.३६/२शोचामि न स्वकं देहं ग्राहग्रस्तः सुदुःखितः ॥ ३५.३६॥
३५.३७/१यथा शोचामि पितरं मातरं च तपस्विनीम् ।
३५.३७/२ग्राहगृहीतं मां श्रुत्वा प्राप्तं निधनमुत्सुकौ ॥ ३५.३७॥
३५.३८/१प्रियपुत्रावेकपुत्रौ प्राणान् नूनं त्यजिष्यतः ।
३५.३८/२अहो बत सुकष्टं वै योऽहं बालोऽकृताश्रमः ।
३५.३८/३अन्तर्ग्राहेण ग्रस्तस्तु यास्यामि निधनं किल ॥ ३५.३८॥
३५.३९/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वा तु देवी तं नादं विप्रस्यार्तस्य शोभना ।
३५.३९/२उत्थाय प्रस्थिता तत्र यत्र तिष्ठत्यसौ द्विजः ॥ ३५.३९॥
३५.४०/१सापश्यद् इन्दुवदना बालकं चारुरूपिणम् ।
३५.४०/२ग्राहस्य मुखमापन्नं वेपमानमवस्थितम् ॥ ३५.४०॥
३५.४१/१सोऽपि ग्राहवरः श्रीमान् दृष्ट्वा देवीमुपागताम् ।
३५.४१/२तं गृहीत्वा द्रुतं यातो मध्यं सरस एव हि ॥ ३५.४१॥
३५.४२/१स कृष्यमाणस्तेजस्वी नादमार्तं तदाकरोत् ।
३५.४२/२अथाह देवी दुःखार्ता बालं दृष्ट्वा ग्रहावृतम् ॥ ३५.४२॥
३५.४३/१पार्वत्युवाच । ग्राहराज महासत्त्व बालकं ह्येकपुत्रकम् ।
३५.४३/२विमुञ्चेमं महादंष्ट्र क्षिप्रं भीमपराक्रम ॥ ३५.४३॥
३५.४४/१ग्राह उवाच । यो देवि दिवसे षष्ठे प्रथमं समुपैति माम् ।
३५.४४/२स आहारो मम पुरा विहितो लोककर्तृभिः ॥ ३५.४४॥
३५.४५/१सोऽयं मम महाभागे षष्ठेऽहनि गिरीन्द्रजे ।
३५.४५/२ब्रह्मणा प्रेरितो नूनं नैनं मोक्ष्ये कथंचन ॥ ३५.४५॥
३५.४६/१देव्युवाच । यन् मया हिमवच्छृङ्गे चरितं तप उत्तमम् ।
३५.४६/२तेन बालमिमं मुञ्च ग्राहराज नमोऽस्तु ते ॥ ३५.४६॥

३५.४७/१ग्राह उवाच । मा व्ययस्तपसो देवि भृशं बाले शुभानने ।
३५.४७/२यद् ब्रवीमि कुरु श्रेष्ठे तथा मोक्षमवाप्स्यति ॥ ३५.४७॥
३५.४८/१देव्युवाच । ग्राहाधिप वदस्वाशु यत् सतामविगर्हितम् ।
३५.४८/२तत् कृतं नात्र संदेहो यतो मे ब्राह्मणाः प्रियाः ॥ ३५.४८॥
३५.४९/१ग्राह उवाच । यत् कृतं वै तपः किंचिद् भवत्या स्वल्पमुत्तमम् ।
३५.४९/२तत् सर्वं मे प्रयच्छाशु ततो मोक्षमवाप्स्यति ॥ ३५.४९॥
३५.५०/१देव्युवाच । जन्मप्रभृति यत् पुण्यं महाग्राह कृतं मया ।
३५.५०/२तत् ते सर्वं मया दत्तं बालं मुञ्च महाग्रह ॥ ३५.५०॥
३५.५१/१ब्रह्मोवाच । प्रजज्वाल ततो ग्राहस्तपसा तेन भूषितः ।
३५.५१/२आदित्य इव मध्याह्ने दुर्निरीक्षस्तदाभवत् ।
३५.५१/३उवाच चैवं तुष्टात्मा देवीं लोकस्य धारिणीम् ॥ ३५.५१॥
३५.५२/१ग्राह उवाच । देवि किं कृत्यमेतत् ते सुनिश्चित्य महाव्रते ।
३५.५२/२तपसोऽप्यर्जनं दुःखं तस्य त्यागो न शस्यते ॥ ३५.५२॥
३५.५३/१गृहाण तप एव त्वं बालं चेमं सुमध्यमे ।
३५.५३/२तुष्टोऽस्मि ते विप्रभक्त्या वरं तस्माद् ददामि ते ।
३५.५३/३सा त्वेवमुक्ता ग्राहेण उवाचेदं महाव्रता ॥ ३५.५३॥
३५.५४/१देव्युवाच । देहेनापि मया ग्राह रक्ष्यो विप्रः प्रयत्नतः ।
३५.५४/२तपः पुनर्मया प्राप्यं न प्राप्यो ब्राह्मणः पुनः ॥ ३५.५४॥
३५.५५/१सुनिश्चित्य महाग्राह कृतं बालस्य मोक्षणम् ।
३५.५५/२न विप्रेभ्यस्तपः श्रेष्ठं श्रेष्ठा मे ब्राह्मणा मताः ॥ ३५.५५॥
३५.५६/१दत्त्वा चाहं न गृह्णामि ग्राहेन्द्र विहितं हि ते ।
३५.५६/२नहि कश्चिन् नरो ग्राह प्रदत्तं पुनराहरेत् ॥ ३५.५६॥
३५.५७/१दत्तमेतन् मया तुभ्यं नाददानि हि तत् पुनः ।
३५.५७/२त्वय्येव रमतामेतद् बालश्चायं विमुच्यताम् ॥ ३५.५७॥
३५.५८/१ब्रह्मोवाच । तथोक्तस्तां प्रशस्याथ मुक्त्वा बालं नमस्य च ।
३५.५८/२देवीमादित्यावभासस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ ३५.५८॥
३५.५९/१बालोऽपि सरसस्तीरे मुक्तो ग्राहेण वै तदा ।
३५.५९/२स्वप्नलब्ध इवार्थौघस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ ३५.५९॥
३५.६०/१तपसोऽपचयं मत्वा देवी हिमगिरीन्द्रजा ।
३५.६०/२भूय एव तपः कर्तुमारेभे नियमस्थिता ॥ ३५.६०॥
३५.६१/१कर्तुकामां तपो भूयो ज्ञात्वा तां शंकरः स्वयम् ।

३५.६१/२प्रोवाच वचनं विप्रा मा कृथास्तप इत्युत ॥ ३५.६१॥
३५.६२/१मह्यमेतत् तपो देवि त्वया दत्तं महाव्रते ।
३५.६२/२तत् तेनैवाक्षयं तुभ्यं भविष्यति सहस्रधा ॥ ३५.६२॥
३५.६३/१इति लब्ध्वा वरं देवी तपसोऽक्षयमुत्तमम् ।
३५.६३/२स्वयंवरमुदीक्षन्ती तस्थौ प्रीता मुदा युता ॥ ३५.६३॥
३५.६४/१इदं पठेद् यो हि नरः सदैव ।
३५.६४/२बालानुभावाचरणं हि शम्भोः ।
३५.६४/३स देहभेदं समवाप्य पूतो ।
३५.६४/४भवेद् गणेशस्तु कुमारतुल्यः ॥ ३५.६४॥
३६.१/१ब्रह्मोवाच । विस्तृते हिमवत्पृष्ठे विमानशतसंकुले ।
३६.१/२अभवत् स तु कालेन शैलपुत्र्याः स्वयंवरः ॥ ३६.१॥
३६.२/१अथ पर्वतराजोऽसौ हिमवान् ध्यानकोविदः ।
३६.२/२दुहितुर्देवदेवेन ज्ञात्वा तद् अभिमन्त्रितम् ॥ ३६.२॥
३६.३/१जानन्न् अपि महाशैलः समयारक्षणेप्सया ।
३६.३/२स्वयंवरं ततो देव्याः सर्वलोकेष्वघोषयत् ॥ ३६.३॥
३६.४/१देवदानवसिद्धानां सर्वलोकनिवासिनाम् ।
३६.४/२वृणुयात् परमेशानं समक्षं यदि मे सुता ॥ ३६.४॥
३६.५/१तद् एव सुकृतं श्लाघ्यं ममाभ्युदयसम्मतम् ।
३६.५/२इति संचिन्त्य शैलेन्द्रः कृत्वा हृदि महेश्वरम् ॥ ३६.५॥
३६.६/१आब्रह्मकेषु देवेषु देव्याः शैलेन्द्रसत्तमः ।
३६.६/२कृत्वा रत्नाकुलं देशं स्वयंवरमचीकरत् ॥ ३६.६॥
३६.७/१अथैवमाघोषितमात्र एव ।
३६.७/२स्वयंवरे तत्र नगेन्द्रपुत्र्याः ।
३६.७/३देवादयः सर्वजगन्निवासाः ।
३६.७/४समाययुस्तत्र गृहीतवेशाः ॥ ३६.७॥
३६.८/१प्रफुल्लपद्मासनसंनिविष्टः ।
३६.८/२सिद्धैर्वृतो योगिभिरप्रमेयैः ।
३६.८/३विज्ञापितस्तेन महीध्रराज्ञा ।
३६.८/४आगतस्तदाहं त्रिदिवैरुपेतः ॥ ३६.८॥
३६.९/१अक्ष्णां सहस्रं सुरराट् स बिभ्रद् ।
३६.९/२दिव्याङ्गहारस्रगुदाररूपः ।

३६.९/३ऐरावतं सर्वगजेन्द्रमुख्यम् ।

३६.९/४स्रवन्मदासारकृतप्रवाहम् ॥ ३६.९॥

३६.१०/१आरुह्य सर्वामरराट् स वज्रम् ।

३६.१०/२बिभ्रत् समागात् पुरतः सुराणाम् ।

३६.१०/३तेजःप्रभावाधिकतुल्यरूपी ।

३६.१०/४प्रोद्भासयन् सर्वदिशो विवस्वान् ॥ ३६.१०॥

३६.११/१हैमं विमानं सवलत्पताकम् ।

३६.११/२आरूढ आगात् त्वरितं जवेन ।

३६.११/३मणिप्रदीप्तोज्ज्वलकुण्डलश्च ।

३६.११/४वह्न्यर्कतेजःप्रतिमे विमाने ॥ ३६.११॥

३६.१२/१समभ्यगात् कश्यपसूनुरेक ।

३६.१२/२आदित्यमध्याद् भगनामधारी ।

३६.१२/३पीनाङ्गयष्टिः सुकृताङ्गहार+ ।

३६.१२/४तेजोबलाज्ञासदृशप्रभावः ॥ ३६.१२॥

३६.१३/१दण्डं समागृह्य कृतान्त आगाद् ।

३६.१३/२आरुह्य भीमं महिषं जवेन ।

३६.१३/३महामहीध्रोच्छ्रयपीनगात्रः ।

३६.१३/४स्वर्णादिरत्नाश्चितचारुवेशः ॥ ३६.१३॥

३६.१४/१समीरणः सर्वजगद्विभर्ता ।

३६.१४/२विमानमारुह्य समभ्यगाद् धि ।

३६.१४/३संतापयन् सर्वसुरासुरेशांस्- ।

३६.१४/४तेजोधिकस्तेजसि संनिविष्टः ॥ ३६.१४॥

३६.१५/१वह्निः समभ्येत्य सुरेन्द्रमध्ये ।

३६.१५/२ज्वलन् प्रतस्थौ वरवेशधारी ।

३६.१५/३नानामणिप्रज्वलिताङ्गयष्टिर्।

३६.१५/४जगद्वरं दिव्यविमानमग्र्यम् ॥ ३६.१५॥

३६.१६/१आरुह्य सर्वद्रविणाधिपेशः ।

३६.१६/२स राजराजस्त्वरितोऽभ्यगाच्च ।

३६.१६/३आप्याययन् सर्वसुरासुरेशान् ।

३६.१६/४कान्त्या च वेशेन च चारुरूपः ॥ ३६.१६॥

३६.१७/१ज्वलन् महारत्नविचित्ररूपम् ।

३६.१७/२विमानमारुह्य शशी समायात् ।

३६.१७/३श्यामाङ्गयष्टिः सुविचित्रवेशः ।

३६.१७/४सर्वाङ्ग आबद्धसुगन्धिमाल्यः ॥ ३६.१७॥

३६.१८/१तार्क्ष्यं समारुह्य महीध्रकल्पम् ।

३६.१८/२गदाधरोऽसौ त्वरितः समेतः ।

३६.१८/३अथाश्विनौ चापि भिषग्वरौ द्वाव्।

३६.१८/४एकं विमानं त्वरयाधिरुह्य ॥ ३६.१८॥

३६.१९/१मनोहरौ प्रज्वलचारुवेशौ ।

३६.१९/२आजग्मतुर्देववरौ सुवीरौ ।

३६.१९/३सहस्रनागः स्फुरदग्निवर्णम् ।

३६.१९/४बिभ्रत् तदानीं ज्वलनार्कतेजाः ॥ ३६.१९॥

३६.२०/१सार्धं स नागैरपरैर्महात्मा ।

३६.२०/२विमानमारुह्य समभ्यगाच्च ।

३६.२०/३दितेः सुतानां च महासुराणाम् ।

३६.२०/४वह्न्यर्कशक्रानिलतुल्यभासाम् ॥ ३६.२०॥

३६.२१/१वरानुरूपं प्रविधाय वेशम् ।

३६.२१/२वृन्दं समागात् पुरतः सुराणाम् ।

३६.२१/३गन्धर्वराजः स च चारुरूपी ।

३६.२१/४दिव्याङ्गदो दिव्यविमानचारी ॥ ३६.२१॥

३६.२२/१गन्धर्वसंघैः सहितोऽप्सरोभिः ।

३६.२२/२शक्राज्ञया तत्र समाजगाम ।

३६.२२/३अन्ये च देवास्त्रिदिवात् तदानीम् ।

३६.२२/४पृथक् पृथक् चारुगृहीतवेशाः ॥ ३६.२२॥

३६.२३/१आजग्मुरारुह्य विमानपृष्ठम् ।

३६.२३/२गन्धर्वयक्षोरगकिंनराश्च ।

३६.२३/३शचीपतिस्तत्र सुरेन्द्रमध्ये ।

३६.२३/४रराज राजाधिकलक्ष्यमूर्तिः ॥ ३६.२३॥

३६.२४/१आज्ञाबलैश्वर्यकृतप्रमोदः ।

३६.२४/२स्वयंवरं तं समलंचकार ।

३६.२४/३हेतुस्त्रिलोकस्य जगत्प्रसूतेर्।

३६.२४/४माता च तेषां ससुरासुराणाम् ॥ ३६.२४॥

३६.२५/१पत्नी च शम्भोः पुरुषस्य धीमतो ।
३६.२५/२गीता पुराणे प्रकृतिः परा या ।
३६.२५/३दक्षस्य कोपाद् धिमवद्गृहं सा ।
३६.२५/४कार्यार्थमायात् त्रिदिवौकसां हि ॥ ३६.२५॥
३६.२६/१विमानपृष्ठे मणिहेमजुष्टे ।
३६.२६/२स्थिता वलच्चामरवीजिताङ्गी ।
३६.२६/३सर्वर्तुपुष्पां सुसुगन्धमालाम् ।
३६.२६/४प्रगृह्य देवी प्रसभं प्रतस्थे ॥ ३६.२६॥
३६.२७/१ब्रह्मोवाच । मालां प्रगृह्य देव्यां तु स्थितायां देवसंसदि ।
३६.२७/२शक्राद्यैरागतैर्देवैः स्वयंवर उपागते ॥ ३६.२७॥
३६.२८/१देव्या जिज्ञासया शम्भुर्भूत्वा पञ्चशिखः शिशुः ।
३६.२८/२उत्सङ्गतलसंसुप्तो बभूव सहसा विभुः ॥ ३६.२८॥
३६.२९/१ततो ददर्श तं देवी शिशुं पञ्चशिखं स्थितम् ।
३६.२९/२ज्ञात्वा तं समवध्यानाज्ञगृहे प्रीतिसंयुता ॥ ३६.२९॥
३६.३०/१अथ सा शुद्धसंकल्पा काङ्क्षितं प्राप्य सत्पतिम् ।
३६.३०/२निवृत्ता च तदा तस्थौ कृत्वा सा हृदि तं विभुम् ॥ ३६.३०॥
३६.३१/१ततो दृष्ट्वा शिशुं देवा देव्या उत्सङ्गवर्तिनम् ।
३६.३१/२कोऽयमत्रेति सम्मन्त्र्य चुक्रुशुर्भृशमोहिताः ॥ ३६.३१॥
३६.३२/१वज्रमाहारयत् तस्य बाहुमुत्क्षिप्य वृत्रहा ।
३६.३२/२स बाहुरुत्थितस्तस्य तथैव समतिष्ठत ॥ ३६.३२॥
३६.३३/१स्तम्भितः शिशुरूपेण देवदेवेन शम्भुना ।
३६.३३/२वज्रं क्षेप्तुं न शशाक वृत्रहा चलितुं न च ॥ ३६.३३॥
३६.३४/१भगो नाम ततो देव आदित्यः काश्यपो बली ।
३६.३४/२उत्क्षिप्य आयुधं दीप्तं छेत्तुमिच्छन् विमोहितः ॥ ३६.३४॥
३६.३५/१तस्यापि भगवान् बाहुं तथैवास्तम्भयत् तदा ।
३६.३५/२बलं तेजश्च योगश्च तथैवास्तम्भयद् विभुः ॥ ३६.३५॥
३६.३६/१शिरः प्रकम्पयन् विष्णुः शंकरं समवैक्षत ।
३६.३६/२अथ तेषु स्थितेष्वेवं मन्युमत्सु सुरेषु च ॥ ३६.३६॥
३६.३७/१अहं परमसंविग्नो ध्यानमास्थाय सादरम् ।
३६.३७/२बुद्धवान् देवदेवेशमुमोत्सङ्गे समास्थितम् ॥ ३६.३७॥
३६.३८/१ज्ञात्वाहं परमेशानं शीघ्रमुत्थाय सादरम् ।

३६.३८/२ववन्दे चरणं शम्भोः स्तुतवांस्तमहं द्विजाः ॥ ३६.३८॥
३६.३९/१पुराणैः सामसंगीतैः पुण्याख्यैर्गुह्यनामभिः ।
३६.३९/२अजस्त्वमजरो देवः स्रष्टा विभुः परापरम् ॥ ३६.३९॥
३६.४०/१प्रधानं पुरुषो यस्त्वं ब्रह्म ध्येयं तद् अक्षरम् ।
३६.४०/२अमृतं परमात्मा च ईश्वरः कारणं महत् ॥ ३६.४०॥
३६.४१/१ब्रह्मसृक् प्रकृतेः स्रष्टा सर्वकृत् प्रकृतेः परः ।
३६.४१/२इयं च प्रकृतिर्देवी सदा ते सृष्टिकारणम् ॥ ३६.४१॥
३६.४२/१पत्नीरूपं समास्थाय जगत्कारणमागता ।
३६.४२/२नमस्तुभ्यं महादेव देव्या वै सहिताय च ॥ ३६.४२॥
३६.४३/१प्रसादात् तव देवेश नियोगाच्च मया प्रजाः ।
३६.४३/२देवाद्यास्तु इमाः सृष्टा मूढास्त्वद्योगमायया ॥ ३६.४३॥
३६.४४/१कुरु प्रसादमेतेषां यथापूर्वं भवन्त्विमे ।
३६.४४/२तत एवमहं विप्रा विज्ञाप्य परमेश्वरम् ॥ ३६.४४॥
३६.४५/१स्तम्भितान् सर्वदेवांस्तान् इदं चाहं तदोक्तवान् ।
३६.४५/२मूढाश्च देवताः सर्वा नैनं बुध्यत शंकरम् ॥ ३६.४५॥
३६.४६/१गच्छध्वं शरणं शीघ्रमेनमेव महेश्वरम् ।
३६.४६/२सार्धं मयैव देवेशं परमात्मानमव्ययम् ॥ ३६.४६॥
३६.४७/१ततस्ते स्तम्भिताः सर्वे तथैव त्रिदिवौकसः ।
३६.४७/२प्रणेमुर्मनसा शर्वं भावशुद्धेन चेतसा ॥ ३६.४७॥
३६.४८/१अथ तेषां प्रसन्नोऽभूद् देवदेवो महेश्वरः ।
३६.४८/२यथापूर्वं चकाराशु देवतानां तनूस्तदा ॥ ३६.४८॥
३६.४९/१तत एवं प्रवृत्ते तु सर्वदेवनिवारणे ।
३६.४९/२वपुश्चकार देवेशस्त्र्यक्षं परममद्भुतम् ॥ ३६.४९॥
३६.५०/१तेजसा तस्य ते ध्वस्ताश्चक्षुः सर्वे न्यमीलयन् ।
३६.५०/२तेभ्यः स परमं चक्षुः स्ववपुर्दृष्टिशक्तिमत् ॥ ३६.५०॥
३६.५१/१प्रादात् परमदेवेशमपश्यंस्ते तदा विभुम् ।
३६.५१/२ते दृष्ट्वा परमेशानं तृतीयेक्षणधारिणम् ॥ ३६.५१॥
३६.५२/१शक्राद्या मेनिरे देवाः सर्व एव सुरेश्वराः ।
३६.५२/२तस्य देवी तदा हृष्टा समक्षं त्रिदिवौकसाम् ॥ ३६.५२॥
३६.५३/१पादयोः स्थापयामास स्रङ्मालाममितद्युतिः ।
३६.५३/२साधु साध्विति ते होचुः सर्वे देवाः पुनर्विभुम् ॥ ३६.५३॥

३६.५४/१सह देव्या नमश्चक्रुः शिरोभिर्भूतलाश्रितैः ।
३६.५४/२अथास्मिन्न् अन्तरे विप्रास्तमहं दैवतैः सह ॥ ३६.५४॥
३६.५५/१हिमवन्तं महाशैलमुक्तवांश्च महाद्युतिम् ।
३६.५५/२श्लाघ्यः पूज्यश्च वन्द्यश्च सर्वेषां त्वं महान् असि ॥ ३६.५५॥
३६.५६/१शर्वेण सह सम्बन्धो यस्य तेऽभ्युदयो महान् ।
३६.५६/२क्रियतां चारुरुद्वाहः किमर्थं स्थीयते परम् ।
३६.५६/३ततः प्रणम्य हिमवांस्तदा मां प्रत्यभाषत ॥ ३६.५६॥
३६.५७/१हिमवान् उवाच । त्वमेव कारणं देव यस्य सर्वोदये मम ।
३६.५७/२प्रसादः सहसोत्पन्नो हेतुश्चापि त्वमेव हि ।
३६.५७/३उद्वाहस्तु यदा यादृक् तद् विधत्स्व पितामह ॥ ३६.५७॥
३६.५८/१ब्रह्मोवाच । तत एवं वचः श्रुत्वा गिरिराजस्य भो द्विजाः ।
३६.५८/२उद्वाहः क्रियतां देव इत्यहं चोक्तवान् विभुम् ॥ ३६.५८॥
३६.५९/१मामाह शंकरो देवो यथेष्टमिति लोकपः ।
३६.५९/२तत्क्षणाच्च ततो विप्रा अस्माभिर्निर्मितं पुरम् ॥ ३६.५९॥
३६.६०/१उद्वाहार्थं महेशस्य नानारत्नोपशोभितम् ।
३६.६०/२रत्नानि मणयश्चित्रा हेममौक्तिकमेव च ॥ ३६.६०॥
३६.६१/१मूर्तिमन्त उपागम्य अलंचक्रुः पुरोत्तमम् ।
३६.६१/२चित्रा मारकती भूमिः सुवर्णस्तम्भशोभिता ॥ ३६.६१॥
३६.६२/१भास्वत्स्फटिकभित्तिश्च मुक्ताहारप्रलम्बिता ।
३६.६२/२तस्मिन् द्वारि पुरे रम्य उद्वाहार्थं विनिर्मिता ॥ ३६.६२॥
३६.६३/१शुशुभे देवदेवस्य महेशस्य महात्मनः ।
३६.६३/२सोमादित्यौ समं तत्र तापयन्तौ महामणी ॥ ३६.६३॥
३६.६४/१सौरभेयं मनोरम्यं गन्धमादाय मारुतः ।
३६.६४/२प्रववौ सुखसंस्पर्शो भवभक्तिं प्रदर्शयन् ॥ ३६.६४॥
३६.६५/१समुद्रास्तत्र चत्वारः शक्राद्याश्च सुरोत्तमाः ।
३६.६५/२देवनद्यो महानद्यः सिद्धा मुनय एव च ॥ ३६.६५॥
३६.६६/१गन्धर्वाप्सरसः सर्वे नागा यक्षाः सराक्षसाः ।
३६.६६/२औदकाः खेचराश्चान्ये किंनरा देवचारणाः ॥ ३६.६६॥
३६.६७/१तुम्बुरुर्नारदो हाहा हूहूश्चैव तु सामगाः ।
३६.६७/२रम्याण्यादाय वाद्यानि तत्राजग्मुस्तदा पुरम् ॥ ३६.६७॥
३६.६८/१ऋषयस्तु कथास्तत्र वेदगीतास्तपोधनाः ।

३६.६८/२पुण्यान् वैवाहिकान् मन्त्रान्स् जेपुः संहृष्टमानसाः ॥ ३६.६८॥
३६.६९/१जगतो मातरः सर्वा देवकन्याश्च कृत्स्नशः ।
३६.६९/२गायन्ति हर्षिताः सर्वा उद्वाहे परमेष्ठिनः ॥ ३६.६९॥
३६.७०/१ऋतवः षट् समं तत्र नानागन्धसुखावहाः ।
३६.७०/२उद्वाहः शंकरस्येति मूर्तिमन्त उपस्थिताः ॥ ३६.७०॥
३६.७१/१नीलजीमूतसंकाशैर्मन्त्रध्वनिप्रहर्षिभिः ।
३६.७१/२केकायमानैः शिखिभिर्नृत्यमानैश्च सर्वशः ॥ ३६.७१॥
३६.७२/१विलोलपिङ्गलस्पष्ट+ ।विद्युल्लेखाविहासिता ।
३६.७२/२कुमुदापीडशुक्लाभिर्बलाकाभिश्च शोभिता ॥ ३६.७२॥
३६.७३/१प्रत्यग्रसंजातशिलीन्ध्रकन्दली+ ।
३६.७३/२लताद्रुमाद्युद्गतपल्लवा शुभा ।
३६.७३/३शुभाम्बुधाराप्रणयप्रबोधितैर्।
३६.७३/४महालसैर्भेकगणैश्च नादिता ॥ ३६.७३॥
३६.७४/१प्रियेषु मानोद्धतमानसानाम् ।
३६.७४/२मनस्विनीनामपि कामिनीनाम् ।
३६.७४/३मयूरकेकाभिरुतैः क्षणेन ।
३६.७४/४मनोहरैर्मानविभङ्गहेतुभिः ॥ ३६.७४॥
३६.७५/१तथा विवर्णोज्ज्वलचारुमूर्तिना ।
३६.७५/२शशाङ्कलेखाकुटिलेन सर्वतः ।
३६.७५/३पयोदसंघातसमीपवर्तिना ।
३६.७५/४महेन्द्रचापेन भृशं विराजिता ॥ ३६.७५॥
३६.७६/१विचित्रपुष्पाम्बुभवैः सुगन्धिभिर्।
३६.७६/२घनाम्बुसम्पर्कतया सुशीतलैः ।
३६.७६/३विकम्पयन्ती पवनैर्मनोहरैः ।
३६.७६/४सुराङ्गनानामलकावलीः शुभाः ॥ ३६.७६॥
३६.७७/१गर्जत्पयोदस्थगितेन्दुबिम्बा ।
३६.७७/२नवाम्बुसिक्तोदकचारुदूर्वा ।
३६.७७/३निरीक्षिता सादरमुत्सुकाभिर्।
३६.७७/४निश्वासधूम्रं पथिकाङ्गनाभिः ॥ ३६.७७॥
३६.७८/१हंसनूपुरशब्दाढ्या समुन्नतपयोधरा ।
३६.७८/२चलद्विद्युल्लताहारा स्पष्टपद्मविलोचना ॥ ३६.७८॥

३६.७९/१असितजलदधीरध्वानवित्रस्तहंसा ।

३६.७९/२विमलसलिलधारोत्पातनम्रोत्पलाग्रा ।

३६.७९/३सुरभिकुसुमरेणुक्।ल्प्तसर्वाङ्गशोभा ।

३६.७९/४गिरिदुहितृविवाहे प्रावृड् आविर्बभूव ॥ ३६.७९॥

३६.८०/१मेघकञ्चुकनिर्मुक्ता पद्मकोशोद्भवस्तनी ।

३६.८०/२हंसनूपुरनिह्लादा सर्वसस्यदिगन्तरा ॥ ३६.८०॥

३६.८१/१विस्तीर्णपुलिनश्रोणी कूजत्सारसमेखला ।

३६.८१/२प्रफुल्लेन्दीवरश्याम+ ।विलोचनमनोहरा ॥ ३६.८१॥

३६.८२/१पक्कबिम्बाधरपुटा कुन्ददन्तप्रहासिनी ।

३६.८२/२नवश्यामलताश्याम+ ।रोमराजिपुरस्कृता ॥ ३६.८२॥

३६.८३/१चन्द्रांशुहारवर्गेण कण्ठोरस्थलगामिना ।

३६.८३/२प्रह्लादयन्ती चेतांसि सर्वेषां त्रिदिवौकसाम् ॥ ३६.८३॥

३६.८४/१समदालिकुलोद्गीत+ ।मधुरस्वरभाषिणी ।

३६.८४/२चलत्कुमुदसंघात+ ।चारुकुण्डलशोभिनी ॥ ३६.८४॥

३६.८५/१रक्ताशोकप्रशाखोत्थ+ ।पल्लवाङ्गुलिधारिणी ।

३६.८५/२तत्पुष्पसंचयमयैर्वासोभिः समलंकृता ॥ ३६.८५॥

३६.८६/१रक्तोत्पलाग्रचरणा जातीपुष्पनखावली ।

३६.८६/२कदलीस्तम्भवामोरूः शशाङ्कवदना तथा ॥ ३६.८६॥

३६.८७/१सर्वलक्षणसम्पन्ना सर्वालंकारभूषिता ।

३६.८७/२प्रेम्णा स्पृशति कान्तेव सानुरागा मनोरमा ॥ ३६.८७॥

३६.८८/१निर्मुक्तासितमेघकञ्चुकपटा पूर्णेन्दुबिम्बानना ।

३६.८८/२नीलाम्भोजविलोचना रविकरप्रोद्भिन्नपद्मस्तनी ।

३६.८८/३नानापुष्परजःसुगन्धिपवनप्रह्लादनी चेतसाम् ।

३६.८८/४तत्रासीत् कलहंसनूपुररवा देव्या विवाहे शरत् ॥ ३६.८८॥

३६.८९/१अत्यर्थशीतलाम्भोभिः प्लावयन्तौ दिशः सदा ।

३६.८९/२ऋतू हेमन्तशिशिरौ आजग्मतुरतिद्युती ॥ ३६.८९॥

३६.९०/१ताभ्याम् ऋतुभ्यां सम्प्राप्तो हिमवान् स नगोत्तमः ।

३६.९०/२प्रालेयचूर्णवर्षिभ्यां क्षिप्रं रौप्यहरो बभौ ॥ ३६.९०॥

३६.९१/१तेन प्रालेयवर्षेण घनेनैव हिमालयः ।

३६.९१/२अगाधेन तदा रेजे क्षीरोद इव सागरः ॥ ३६.९१॥

३६.९२/१ऋतुपार्ययसम्प्राप्तो बभूव स महागिरिः ।

३६.९२/२साधूपचारात् सहसा कृतार्थ इव दुर्जनः ॥ ३६.९२॥

३६.९३/१प्रालेयपटलच्छन्नैः शृङ्गैस्तु शुशुभे नगः ।

३६.९३/२छत्रैरिव महाभागैः पाण्डरैः पृथिवीपतिः ॥ ३६.९३॥

३६.९४/१मनोभवोद्रेककराः सुराणाम् ।

३६.९४/२सुराङ्गनानां च मुहुः समीराः ।

३६.९४/३स्वच्छाम्बुपूर्णाश्च तथा नलिन्यः ।

३६.९४/४पद्मोत्पलानां कुसुमैरुपेताः ॥ ३६.९४॥

३६.९५/१विवाहे गुरुकन्याया वसन्तः समगाद् ऋतुः ॥ ३६.९५॥

३६.९६/१ईषत्समुद्भिन्नपयोधराग्रा ।

३६.९६/२नार्यो यथा रम्यतरा बभूवुः ।

३६.९६/३नात्युष्णशीतानि पयःसरांसि ।

३६.९६/४किञ्जल्कचूर्णैः कपिलीकृतानि ।

३६.९६/५चक्राह्वयुग्मैरुपनादितानि ।

३६.९६/६ययुः प्रहृष्टाः सुरदन्तिमुख्याः ॥ ३६.९६॥

३६.९७/१प्रियङ्गूश्चूततरवश्चूतांश्चापि प्रियङ्गवः ।

३६.९७/२तर्जयन्त इवान्योन्यं मञ्जरीभिश्चकाशिरे ॥ ३६.९७॥

३६.९८/१हिमशृङ्गेषु शुक्लेषु तिलकाः कुसुमोत्कराः ।

३६.९८/२शुशुभुः कार्यमुद्दिश्य वृद्धा इव समागताः ॥ ३६.९८॥

३६.९९/१फुल्लाशोकलतास्तत्र रेजिरे शालसंश्रिताः ।

३६.९९/२कामिन्य इव कान्तानां कण्ठालम्बितबाहवः ॥ ३६.९९॥

३६.१००/१तस्मिन् ऋतौ शुभ्रकदम्बनीपास्- ।

३६.१००/२तालाः स्तमालाः सरलाः कपित्थाः ॥ ३६.१००॥

३६.१०१/१अशोकसर्जार्जुनकोविदाराः ।

३६.१०१/२पुंनागनागेश्वरकर्णिकाराः ।

३६.१०१/३लवङ्गतालागुरुसप्तपर्णा ।

३६.१०१/४न्यग्रोधशोभाञ्जननारिकेलाः ॥ ३६.१०१॥

३६.१०२/१वृक्षास्तथान्ये फलपुष्पवन्तो ।

३६.१०२/२दृश्या बभूवुः सुमनोहराङ्गाः ।

३६.१०२/३जलाशयाश्चैव सुवर्णतोयाश् ।

३६.१०२/४चक्राङ्गकारण्डवहंसजुष्टाः ॥ ३६.१०२॥

३६.१०३/१कोयष्टिदात्यूहबलाकयुक्ता ।

३६.१०३/२दृश्यास्तु पद्मोत्पलमीनपूर्णाः ।

३६.१०३/३खगाश्च नानाविधभूषिताङ्गा ।

३६.१०३/४दृश्यास्तु वृक्षेषु सुचित्रपक्षाः ॥ ३६.१०३॥

३६.१०४/१क्रीडासु युक्तान् अथ तर्जयन्तः ।

३६.१०४/२कुर्वन्ति शब्दं मदनेरिताङ्गाः ।

३६.१०४/३तस्मिन् गिरावद्रिसुताविवाहे ।

३६.१०४/४ववुश्च वाताः सुखशीतलाङ्गाः ॥ ३६.१०४॥

३६.१०५/१पुष्पाणि शुभ्राण्यपि पातयन्तः ।

३६.१०५/२शनैर्नगेभ्यो मलयाद्रिजाताः ।

३६.१०५/३तथैव सर्वे ऋतवश्च पुण्याश् ।

३६.१०५/४चकाशिरेऽन्योन्यविमिश्रिताङ्गाः ॥ ३६.१०५॥

३६.१०६/१येषां सुलिङ्गानि च कीर्तितानि ।

३६.१०६/२ते तत्र आसन् सुमनोज्ञरूपाः ॥ ३६.१०६॥

३६.१०७/१समदालिकुलोद्गीत+ ।शिलाकुसुमसंचयैः ।

३६.१०७/२परस्परं हि मालत्यो भावयन्त्यो विरेजिरे ॥ ३६.१०७॥

३६.१०८/१नीलानि नीलाम्बुरुहैः पयांसि ।

३६.१०८/२गौराणि गौरैश्च मृणालदण्डैः ।

३६.१०८/३रक्तैश्च रक्तानि भृशं कृतानि ।

३६.१०८/४मत्तद्विरेफावलिजुष्टपत्रैः ॥ ३६.१०८॥

३६.१०९/१हैमानि विस्तीर्णजलेषु केषुचिन् ।

३६.१०९/२निरन्तरं चारुतराणि केषुचित् ।

३६.१०९/३वैदूर्यनालानि सरःसु केषुचित् ।

३६.१०९/४प्रजज्ञिरे पद्मवनानि सर्वतः ॥ ३६.१०९॥

३६.११०/१वाप्यस्तत्राभवन् रम्याः कमलोत्पलपुष्पिताः ।

३६.११०/२नानाविहंगसंजुष्टा हैमसोपानपङ्क्तयः ॥ ३६.११०॥

३६.१११/१श्रृङ्गाणि तस्य तु गिरेः कर्णिकारैः सुपुष्पितैः ।

३६.१११/२समुच्छ्रितान्यविरलैर्हैमानीव बभुर्द्विजाः ॥ ३६.१११॥

३६.११२/१ईषद्विभिन्नकुसुमैः पाटलैश्चापि पाटलाः ।

३६.११२/२सम्बभूवुर्दिशः सर्वाः पवनाकम्पिमूर्तिभिः ॥ ३६.११२॥

३६.११३/१कृष्णार्जुना दशगुणा नीलाशोकमहीरुहाः ।

३६.११३/२गिरौ ववृधिरे फुल्लाः स्पर्धयन्तः परस्परम् ॥ ३६.११३॥

३६.११४/१चारुरावविजुष्टानि किंशुकानां वनानि च ।
३६.११४/२पर्वतस्य नितम्बेषु सर्वेषु च विरेजिरे ॥ ३६.११४॥
३६.११५/१तमालगुल्मैस्तस्यासीच्छोभा हिमवतस्तदा ।
३६.११५/२नीलजीमूतसंघातैर्निलीनैरिव संधिषु ॥ ३६.११५॥
३६.११६/१निकामपुष्पैः सुविशालशाखैः ।
३६.११६/२समुच्छ्रितैश्चन्दनचम्पकैश्च ।
३६.११६/३प्रमत्तपुंस्कोकिलसम्प्रलापैर्।
३६.११६/४हिमाचलोऽतीव तदा रराज ॥ ३६.११६॥
३६.११७/१श्रुत्वा शब्दं मृदुमदकलं सर्वतः कोकिलानाम् ।
३६.११७/२चञ्चत्पक्षाः समधुरतरं नीलकण्ठा विनेदुः ।
३६.११७/३तेषां शब्दैरुपचितबलः पुष्पचापेषुहस्तः ।
३६.११७/४सञ्जीभूतस्त्रिदशवनिता वेद्धुमङ्गेष्वनङ्गः ॥ ३६.११७॥
३६.११८/१पटुः सूर्यातपश्चापि प्रायशोऽल्पजलाशयः ।
३६.११८/२देवीविवाहसमये ग्रीष्म आगाद् धिमाचलम् ॥ ३६.११८॥
३६.११९/१स चापि तरुभिस्तत्र बहुभिः कुसुमोत्करैः ।
३६.११९/२शोभयामास शृङ्गाणि प्रालेयाद्रेः समन्ततः ॥ ३६.११९॥
३६.१२०/१तथापि च गिरौ तत्र वायवः सुमनोहराः ।
३६.१२०/२ववुः पाटलविस्तीर्ण+ ।कदम्बार्जुनगन्धिनः ॥ ३६.१२०॥
३६.१२१/१वाप्यः प्रफुल्लपद्मौघ+ ।केसरारुणमूर्तयः ।
३६.१२१/२अभवंस्तटसंघुष्ट+ ।फलहंसकदम्बकाः ॥ ३६.१२१॥
३६.१२२/१तथा कुरबकाश्चापि कुसुमापाण्डुमूर्तयः ।
३६.१२२/२सर्वेषु नगशृङ्गेषु भ्रमरावलिसेविताः ॥ ३६.१२२॥
३६.१२३/१बकुलाश्च नितम्बेषु विशालेषु महीभृतः ।
३६.१२३/२उत्ससर्ज मनोज्ञानि कुसुमानि समन्ततः ॥ ३६.१२३॥
३६.१२४/१इति कुसुमविचित्रसर्ववृक्षा ।
३६.१२४/२विविधविहंगमनादरम्यदेशाः ।
३६.१२४/३हिमगिरितनयाविवाहभूत्यै ।
३६.१२४/४षड् उपययुर्ऋतवो मुनिप्रवीराः ॥ ३६.१२४॥
३६.१२५/१तत एवं प्रवृत्ते तु सर्वभूतसमागमे ।
३६.१२५/२नानावाद्यसमाकीर्णे अहं तत्र द्विजातयः ॥ ३६.१२५॥
३६.१२६/१शैलपुत्रीमलंकृत्य योग्याभरणसम्पदा ।

३६.१२६/२पुरं प्रवेशितवांस्तां स्वयमादाय भो द्विजाः ॥ ३६.१२६॥
३६.१२७/१ततस्तु पुनरेवेशमहं चैवोक्तवान् विभुम् ।
३६.१२७/२हविर्जुहोमि वह्नौ ते उपाध्यायपदे स्थितः ॥ ३६.१२७॥
३६.१२८/१ददासि मह्यं यद्याज्ञां कर्तव्योऽयं क्रियाविधिः ।
३६.१२८/२मामाह शंकरश्चैवं देवदेवो जगत्पतिः ॥ ३६.१२८॥
३६.१२९/१शिव उवाच । यद् उद्दिष्टं सुरेशान तत् कुरुष्व यथेप्सितम् ।
३६.१२९/२कर्तास्मि वचनं सर्वं ब्रह्मंस्तव जगद्विभो ॥ ३६.१२९॥
३६.१३०/१ब्रह्मोवाच । ततश्चाहं प्रहृष्टात्मा कुशान् आदाय सत्वरम् ।
३६.१३०/२हस्तं देवस्य देव्याश्च योगबन्धेन युक्तवान् ॥ ३६.१३०॥
३६.१३१/१ज्वलनश्च स्वयं तत्र कृताञ्जलिपुटः स्थितः ।
३६.१३१/२श्रुतिगीतैर्महामन्त्रैर्मूर्तिमद्भिरुपस्थितैः ॥ ३६.१३१॥
३६.१३२/१यथोक्तविधिना हुत्वा सर्पिस्तद् अमृतं हविः ।
३६.१३२/२ततस्तं ज्वलनं सर्वं कारयित्वा प्रदक्षिणम् ॥ ३६.१३२॥
३६.१३३/१मुक्त्वा हस्तसमायोगं सहितः सर्वदैवतैः ।
३६.१३३/२पुत्रैश्च मानसैः सिद्धैः प्रहृष्टेनान्तरात्मना ॥ ३६.१३३॥
३६.१३४/१वृत्त उद्वाहकाले तु प्रणम्य च वृषध्वजम् ।
३६.१३४/२योगेनैव तयोर्विप्रास्तद् उमापरमेशयोः ॥ ३६.१३४॥
३६.१३५/१उद्वाहः स परो वृत्तो यं देवा न विदुः क्वचित् ।
३६.१३५/२इति वः सर्वमाख्यातं स्वयंवरमिदं शुभम् ।
३६.१३५/३उद्वाहश्चैव देवस्य श्रृणुध्वं परमाद्भुतम् ॥ ३६.१३५॥
३७.१/१ब्रह्मोवाच । अथ वृत्ते विवाहे तु भवस्यामिततेजसः ।
३७.१/२प्रहर्षमतुलं गत्वा देवाः शक्रपुरोगमाः ।
३७.१/३तुष्टुवुर्वाग्भिराद्याभिः प्रणेमुस्ते महेश्वरम् ॥ ३७.१॥
३७.२/१देवा ऊचुः । नमः पर्वतलिङ्गाय पर्वतेशाय वै नमः ।
३७.२/२नमः पवनवेगाय विरूपायाजिताय च ।
३७.२/३नमः क्लेशविनाशाय दात्रे च शुभसम्पदाम् ॥ ३७.२॥
३७.३/१नमो नीलशिखण्डाय अम्बिकापतये नमः ।
३७.३/२नमः पवनरूपाय शतरूपाय वै नमः ॥ ३७.३॥
३७.४/१नमो भैरवरूपाय विरूपनयनाय च ।
३७.४/२नमः सहस्रनेत्राय सहस्रचरणाय च ॥ ३७.४॥
३७.५/१नमो देववयस्याय वेदाङ्गाय नमो नमः ।

३७.५/२विष्टम्भनाय शक्रस्य बाह्वोर्वेदाङ्कुराय च ॥ ३७.५॥
३७.६/१चराचराधिपतये शमनाय नमो नमः ।
३७.६/२सलिलाशयलिङ्गाय युगान्ताय नमो नमः ॥ ३७.६॥
३७.७/१नमः कपालमालाय कपालसूत्रधारिणे ।
३७.७/२नमः कपालहस्ताय दण्डिने गदिने नमः ॥ ३७.७॥
३७.८/१नमस्त्रैलोक्यनाथाय पशुलोकरताय च ।
३७.८/२नमः खट्वाङ्गहस्ताय प्रमथार्तिहराय च ॥ ३७.८॥
३७.९/१नमो यज्ञशिरोहन्त्रे कृष्णकेशापहारिणे ।
३७.९/२भगनेत्रनिपाताय पूष्णो दन्तहराय च ॥ ३७.९॥
३७.१०/१नमः पिनाकशूलासि+ ।खड्गमुद्गरधारिणे ।
३७.१०/२नमोऽस्तु कालकालाय तृतीयनयनाय च ॥ ३७.१०॥
३७.११/१अन्तकान्तकृते चैव नमः पर्वतवासिने ।
३७.११/२सुवर्णरेतसे चैव नमः कुण्डलधारिणे ॥ ३७.११॥
३७.१२/१दैत्यानां योगनाशाय योगिनां गुरवे नमः ।
३७.१२/२शशाङ्कादित्यनेत्राय ललाटनयनाय च ॥ ३७.१२॥
३७.१३/१नमः श्मशानरतये श्मशानवरदाय च ।
३७.१३/२नमो दैवतनाथाय त्र्यम्बकाय नमो नमः ॥ ३७.१३॥
३७.१४/१गृहस्थसाधवे नित्यं जटिले ब्रह्मचारिणे ।
३७.१४/२नमो मुण्डार्धमुण्डाय पशूनां पतये नमः ॥ ३७.१४॥
३७.१५/१सलिले तप्यमानाय योगैश्वर्यप्रदाय च ।
३७.१५/२नमः शान्ताय दान्ताय प्रलयोत्पत्तिकारिणे ॥ ३७.१५॥
३७.१६/१नमोऽनुग्रहकर्त्रे च स्थितिकर्त्रे नमो नमः ।
३७.१६/२नमो रुद्राय वसव आदित्यायाश्विने नमः ॥ ३७.१६॥
३७.१७/१नमः पित्रेऽथ सांख्याय विश्वेदेवाय वै नमः ।
३७.१७/२नमः शर्वाय उग्राय शिवाय वरदाय च ॥ ३७.१७॥
३७.१८/१नमो भीमाय सेनान्ये पशूनां पतये नमः ।
३७.१८/२शुचये वैरिहानाय सद्योजाताय वै नमः ॥ ३७.१८॥
३७.१९/१महादेवाय चित्राय विचित्राय च वै नमः ।
३७.१९/२प्रधानायाप्रमेयाय कार्याय कारणाय च ॥ ३७.१९॥
३७.२०/१पुरुषाय नमस्तेऽस्तु पुरुषेच्छाकराय च ।
३७.२०/२नमः पुरुषसंयोग+ ।प्रधानगुणकारिणे ॥ ३७.२०॥

३७.२१/१प्रवर्तकाय प्रकृतेः पुरुषस्य च सर्वशः ।
३७.२१/२कृताकृतस्य सत्कर्त्रे फलसंयोगदाय च ॥ ३७.२१॥
३७.२२/१कालज्ञाय च सर्वेषां नमो नियमकारिणे ।
३७.२२/२नमो वैषम्यकर्त्रे च गुणानां वृत्तिदाय च ॥ ३७.२२॥
३७.२३/१नमस्ते देवदेवेश नमस्ते भूतभावन ।
३७.२३/२शिव सौम्यमुखो द्रष्टुं भव सौम्यो हि नः प्रभो ॥ ३७.२३॥
३७.२४/१ब्रह्मोवाच । एवं स भगवान् देवो जगत्पतिरुमापतिः ।
३७.२४/२स्तूयमानः सुरैः सर्वैरमरान् इदमब्रवीत् ॥ ३७.२४॥
३७.२५/१श्रीशंकर उवाच । द्रष्टुं सुखश्च सौम्यश्च
देवानामस्मि भोः सुराः ।
३७.२५/२वरं वरयत क्षिप्रं दातास्मि तमसंशयम् ॥ ३७.२५॥
३७.२६/१ब्रह्मोवाच । ततस्ते प्रणताः सर्वे सुरा ऊचुस्त्रिलोचनम् ॥ ३७.२६॥
३७.२७/१देवा ऊचुः । तवैव भगवन् हस्ते वर एषोऽवतिष्ठताम् ।
३७.२७/२यदा कार्यं तदा नस्त्वं दास्यसे वरमीप्सितम् ॥ ३७.२७॥
३७.२८/१ब्रह्मोवाच । एवमस्त्विवति तान् उक्त्वा विसृज्य च सुरान् हरः ।
३७.२८/२लोकांश्च प्रमथैः सार्धं विवेश भवनं स्वकम् ॥ ३७.२८॥
३७.२९/१यस्तु हरोत्सवमद्भुतमेनम् ।
३७.२९/२गायति दैवतविप्रसमक्षम् ।
३७.२९/३सोऽप्रतिरूपगणेशसमानो ।
३७.२९/४देहविपर्ययमेत्य सुखी स्यात् ॥ ३७.२९॥
३७.३०/१ब्रह्मोवाच । विप्रवर्याः स्तवं हीमं श्रृणुयाद् वा पठेच्च यः ।
३७.३०/२स सर्वलोकगो देवैः पूज्यतेऽमरराड् इव ॥ ३७.३०॥
३८.१/१ब्रह्मोवाच । प्रविष्टे भवनं देवे सूपविष्टे वरासने ।
३८.१/२स वक्रो मन्मथः क्रूरो देवं वेद्धुमना भवत् ॥ ३८.१॥
३८.२/१तमनाचारसंयुक्तं दुरात्मानं कुलाधमम् ।
३८.२/२लोकान् सर्वान् पीडयन्तं सर्वाङ्गावरणात्मकम् ॥ ३८.२॥
३८.३/१ऋषीणां विघ्नकर्तारं नियमानां व्रतैः सह ।
३८.३/२चक्राह्वयस्य रूपेण रत्या सह समागतम् ॥ ३८.३॥
३८.४/१अथाततायिनं विप्रा वेद्धुकामं सुरेश्वरः ।
३८.४/२नयनेन तृतीयेन सावज्ञं समवैक्षत ॥ ३८.४॥
३८.५/१ततोऽस्य नेत्रजो वह्निर्ज्वालामालासहस्रवान् ।

३८.५/२सहसा रतिभर्तारमदहत् सपरिच्छदम् ॥ ३८.५॥

३८.६/१स दह्यमानः करुणमार्तोऽक्रोशत विस्वरम् ।

३८.६/२प्रसादयंश्च तं देवं पपात धरणीतले ॥ ३८.६॥

३८.७/१अथ सोऽग्निपरीताङ्गो मन्मथो लोकतापनः ।

३८.७/२पपात सहसा मूर्छां क्षणेन समपद्यत ॥ ३८.७॥

३८.८/१पत्नी तु करुणं तस्य विललाप सुदुःखिता ।

३८.८/२देवीं देवं च दुःखार्ता अयाचत् करुणावती ॥ ३८.८॥

३८.९/१तस्याश्च करुणां ज्ञात्वा देवौ तौ करुणात्मकौ ।

३८.९/२ऊचतुस्तां समालोक्य समाश्वास्य च दुःखिताम् ॥ ३८.९॥

३८.१०/१उमामहेश्वरावूचतुः । दग्ध एव ध्रुवं भद्रे नास्योत्पत्तिरिहेष्यते ।

३८.१०/२अशरीरोऽपि ते भद्रे कार्यं सर्वं करिष्यति ॥ ३८.१०॥

३८.११/१यदा तु विष्णुर्भगवान् वसुदेवसुतः शुभे ।

३८.११/२तदा तस्य सुतो यश्च पतिस्ते सम्भविष्यति ॥ ३८.११॥

३८.१२/१ब्रह्मोवाच । ततः सा तु वरं लब्ध्वा कामपत्नी शुभानना ।

३८.१२/२जगामेष्टं तदा देशं प्रीतियुक्ता गतक्लमा ॥ ३८.१२॥

३८.१३/१दग्ध्वा कामं ततो विप्राः स तु देवो वृषध्वजः ।

३८.१३/२रेमे तत्रोमया सार्धं प्रहृष्टस्तु हिमाचले ॥ ३८.१३॥

३८.१४/१कन्दरेषु च रम्येषु पद्मिनीषु गुहासु च ।

३८.१४/२निर्झरेषु च रम्येषु कर्णिकारवनेषु च ॥ ३८.१४॥

३८.१५/१नदीतीरेषु कान्तेषु किंनराचरितेषु च ।

३८.१५/२शृङ्गेषु शैलराजस्य तडागेषु सरःसु च ॥ ३८.१५॥

३८.१६/१वनराजिषु रम्यासु नानापक्षिरुतेषु च ।

३८.१६/२तीर्थेषु पुण्यतोयेषु मुनीनामाश्रमेषु च ॥ ३८.१६॥

३८.१७/१एतेषु पुण्येषु मनोहरेषु ।

३८.१७/२देशेषु विद्याधरभूषितेषु ।

३८.१७/३गन्धर्वयक्षामरसेवितेषु ।

३८.१७/४रेमे स देव्या सहितस्त्रिनेत्रः ॥ ३८.१७॥

३८.१८/१देवैः सहेन्द्रैर्मुनियक्षसिद्धैर्।

३८.१८/२गन्धर्वविद्याधरदैत्यमुख्यैः ।

३८.१८/३अन्यैश्च सर्वैर्विविधैर्वृतोऽसौ ।

३८.१८/४तस्मिन् नगे हर्षमवाप शम्भुः ॥ ३८.१८॥

३८.१९/१नृत्यन्ति तत्राप्सरसः सुरेशा ।
३८.१९/२गायन्ति गन्धर्वगणाः प्रहृष्टाः ।
३८.१९/३दिव्यानि वाद्यान्यथ वादयन्ति ।
३८.१९/४केचिद् द्रुतं देववरं स्तुवन्ति ॥ ३८.१९॥
३८.२०/१एवं स देवः स्वगणैरुपेतो ।
३८.२०/२महाबलैः शक्रयमाग्नितुल्यैः ।
३८.२०/३देव्याः प्रियार्थं भगनेत्रहन्ता ।
३८.२०/४गिरिं न तत्याज तदा महात्मा ॥ ३८.२०॥
३८.२१/१ऋषय ऊचुः । देव्याः समं तु भगवांस्तिष्ठंस्तत्र स कामहा ।
३८.२१/२अकरोत् किं महादेव एतद् इच्छाम वेदितुम् ॥ ३८.२१॥
३८.२२/१ब्रह्मोवाच । भगवान् हिमवच्छृङ्गे स हि देव्याः प्रियेच्छया ।
३८.२२/२गणेशैर्विविधाकारैर्हासं संजनयन् मुहुः ॥ ३८.२२॥
३८.२३/१देवीं बालेन्दुतिलको रमयंश्च रराम च ।
३८.२३/२महानुभावैः सर्वज्ञैः कामरूपधरैः शुभैः ॥ ३८.२३॥
३८.२४/१अथ देव्याससादैका मातरं परमेश्वरी ।
३८.२४/२आसीनां काञ्चने शुभ्र आसने परमाद्भुते ॥ ३८.२४॥
३८.२५/१अथ दृष्ट्वा सतीं देवीमागतां सुररूपिणीम् ।
३८.२५/२आसनेन महार्हेणऽसम्पादयद् अनिन्दिताम् ।
३८.२५/३आसीनां तामथोवाच मेना हिमवतः प्रिया ॥ ३८.२५॥
३८.२६/१मेनोवाच । चिरस्यागमनं तेऽद्य वद पुत्रि शुभेक्षणे ।
३८.२६/२दरिद्रा क्रीडनैस्त्वं हि भर्त्रा क्रीडसि संगता ॥ ३८.२६॥
३८.२७/१ये दरिद्रा भवन्ति स्म तथैव च निराश्रयाः ।
३८.२७/२उमे त एवं क्रीडन्ति यथा तव पतिः शुभे ॥ ३८.२७॥
३८.२८/१ब्रह्मोवाच । सैवमुक्ताथ मात्रा तु नातिहृष्टमना भवत् ।
३८.२८/२महत्या क्षमया युक्ता न किंचित् तामुवाच ह ।
३८.२८/३विसृष्टा च तदा मात्रा गत्वा देवमुवाच ह ॥ ३८.२८॥
३८.२९/१पार्वत्युवाच । भगवन् देवदेवेश नेह वत्स्यामि भूधरे ।
३८.२९/२अन्यं कुरु ममावासं भुवनेषु महाद्युते ॥ ३८.२९॥
३८.३०/१देव उवाच । सदा त्वमुच्यमाना वै मया वासार्थमीश्वरि ।
३८.३०/२अन्यं न रोचितवती वासं वै देवि कर्हिचित् ॥ ३८.३०॥
३८.३१/१इदानीं स्वयमेव त्वं वासमन्यत्र शोभने ।

३८.३१/२कस्मान् मृगयसे देवि ब्रूहि तन् मे शुचिस्मिते ॥ ३८.३१॥

३८.३२/१देव्युवाच । गृहं गतास्मि देवेश पितुरद्य महात्मनः ।

३८.३२/२दृष्ट्वा च तत्र मे माता विजने लोकभावने ॥ ३८.३२॥

३८.३३/१आसनादिभिरभ्यर्च्य सा मामेवमभाषत ।

३८.३३/२उमे तव सदा भर्ता दरिद्रः क्रीडनैः शुभे ॥ ३८.३३॥

३८.३४/१क्रीडते नहि देवानां क्रीडा भवति तादृशी ।

३८.३४/२यत् किल त्वं महादेव गणैश्च विविधैस्तथा ।

३८.३४/३रमसे तद् अनिष्टं हि मम मातुर्वृषध्वज ॥ ३८.३४॥

३८.३५/१ब्रह्मोवाच । ततो देवः प्रहस्याह देवीं हासयितुं प्रभुः ॥ ३८.३५॥

३८.३६/१देव उवाच । एवमेव न संदेहः कस्मान् मन्युरभूत् तव ।

३८.३६/२कृत्तिवासा ह्यवासाश्च श्मशाननिलयश्च ह ॥ ३८.३६॥

३८.३७/१अनिकेतो ह्यरण्येषु पर्वतानां गुहासु च ।

३८.३७/२विचरामि गणैर्नग्नैर्वृतोऽम्भोजविलोचने ॥ ३८.३७॥

३८.३८/१मा क्रुधो देवि मात्रे त्वं तथ्यं मातावदत् तव ।

३८.३८/२नहि मातृसमो बन्धुर्जन्तूनामस्ति भूतले ॥ ३८.३८॥

३८.३९/१देव्युवाच । न मेऽस्ति बन्धुभिः किंचित् कृत्यं सुरवरेश्वर ।

३८.३९/२तथा कुरु महादेव यथाहं सुखमाप्नुयाम् ॥ ३८.३९॥

३८.४०/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वा स देव्या वचनं सुरेशस्- ।

३८.४०/२तस्याः प्रियार्थे स्वगिरिं विहाय ।

३८.४०/३जगाम मेरुं सुरसिद्धसेवितम् ।

३८.४०/४भार्यासहायः स्वगणैश्च युक्तः ॥ ३८.४०॥

३९.१/१ऋषय ऊचुः । प्राचेतसस्य दक्षस्य कथं वैवस्वतेऽन्तरे ।

३९.१/२विनाशमगमद् ब्रह्मन् हयमेधः प्रजापतेः ॥ ३९.१॥

३९.२/१देव्या मन्युकृतं बुद्ध्वा क्रुद्धः सर्वात्मकः प्रभुः ।

३९.२/२कथं विनाशितो यज्ञो दक्षस्यामिततेजसः ।

३९.२/३महादेवेन रोषाद् वै तन् नः प्रब्रूहि विस्तरात् ॥ ३९.२॥

३९.३/१ब्रह्मोवाच । वर्णयिष्यामि वो विप्रा महादेवेन वै यथा ।

३९.३/२क्रोधाद् विध्वंसितो यज्ञो देव्याः प्रियचिकीर्षया ॥ ३९.३॥

३९.४/१पुरा मेरोर्द्विजश्रेष्ठाः शृङ्गं त्रैलोक्यपूजितम् ।

३९.४/२ज्योतिःस्थलं नाम चित्रं सर्वरत्नविभूषितम् ॥ ३९.४॥

३९.५/१अप्रमेयमनाधृष्यं सर्वलोकनमस्कृतम् ।

३९.५/२तत्र देवो गिरितटे सर्वधातुविचित्रिते ॥ ३९.५॥

३९.६/१पर्यङ्क इव विस्तीर्णे उपविष्टो बभूव ह ।

३९.६/२शैलराजसुता चास्य नित्यं पार्श्वस्थिताभवत् ॥ ३९.६॥

३९.७/१आदित्याश्च महात्मानो वसवश्च महौजसः ।

३९.७/२तथैव च महात्मानावश्विनौ भिषजां वरौ ॥ ३९.७॥

३९.८/१तथा वैश्रवणो राजा गुह्यकैः परिवारितः ।

३९.८/२यक्षाणामीश्वरः श्रीमान् कैलासनिलयः प्रभुः ॥ ३९.८॥

३९.९/१उपासते महात्मानमुशना च महामुनिः ।

३९.९/२सनत्कुमारप्रमुखास्तथैव परमर्षयः ॥ ३९.९॥

३९.१०/१अङ्गिरःप्रमुखाश्चैव तथा देवर्षयोऽपि च ।

३९.१०/२विश्वावसुश्च गन्धर्वस्तथा नारदपर्वतौ ॥ ३९.१०॥

३९.११/१अप्सरोगणसंघाश्च समाजग्मुरनेकशः ।

३९.११/२ववौ सुखशिवो वायुर्नानागन्धवहः शुचिः ॥ ३९.११॥

३९.१२/१सर्वर्तुकुसुमोपेतः पुष्पवन्तोऽभवन् द्रुमाः ।

३९.१२/२तथा विद्याधराः साध्याः सिद्धाश्चैव तपोधनाः ॥ ३९.१२॥

३९.१३/१महादेवं पशुपतिं पर्युपासत तत्र वै ।

३९.१३/२भूतानि च तथान्यानि नानारूपधराण्यथ ॥ ३९.१३॥

३९.१४/१राक्षसाश्च महारौद्राः पिशाचाश्च महाबलाः ।

३९.१४/२बहुरूपधरा धृष्टा नानाप्रहरणायुधाः ॥ ३९.१४॥

३९.१५/१देवस्यानुचरास्तत्र तस्थुर्वैश्वानरोपमाः ।

३९.१५/२नन्दीश्वरश्च भगवान् देवस्यानुमते स्थितः ॥ ३९.१५॥

३९.१६/१प्रगृह्य ज्वलितं शूलं दीप्यमानं स्वतेजसा ।

३९.१६/२गङ्गा च सरितां श्रेष्ठा सर्वतीर्थजलोद्भवा ॥ ३९.१६॥

३९.१७/१पर्युपासत तं देवं रूपिणी द्विजसत्तमाः ।

३९.१७/२एवं स भगवांस्तत्र पूज्यमानः सुरर्षिभिः ॥ ३९.१७॥

३९.१८/१देवैश्च सुमहाभागैर्महादेवो व्यतिष्ठत ।

३९.१८/२कस्यचित् त्वथ कालस्य दक्षो नाम प्रजापतिः ॥ ३९.१८॥

३९.१९/१पूर्वोक्तेन विधानेन यक्ष्यमाणोऽभ्यपद्यत ।

३९.१९/२ततस्तस्य मखे देवाः सर्वे शक्रपुरोगमाः ॥ ३९.१९॥

३९.२०/१स्वर्गस्थानाद् अथागम्य दक्षमापेदिरे तथा ।

३९.२०/२ते विमानैर्महात्मानो ज्वलद्भिर्ज्वलनप्रभाः ॥ ३९.२०॥

३९.२१/१देवस्यानुमतेऽगच्छन् गङ्गाद्वारमिति श्रुतिः ।

३९.२१/२गन्धर्वाप्सरसाकीर्णं नानाद्रुमलतावृतम् ॥ ३९.२१॥

३९.२२/१ऋषिसिद्धैः परिवृतं दक्षं धर्मभृतां वरम् ।

३९.२२/२पृथिव्यामन्तरिक्षे च ये च स्वर्लोकवासिनः ॥ ३९.२२॥

३९.२३/१सर्वे प्राञ्जलयो भूत्वा उपतस्थुः प्रजापतिम् ।

३९.२३/२आदित्या वसवो रुद्राः साध्याः सर्वे मरुद्गणाः ॥ ३९.२३॥

३९.२४/१विष्णुना सहिताः सर्व आगता यज्ञभागिनः ।

३९.२४/२ऊष्मपा धूमपाश्चैव आज्यपाः सोमपास्तथा ॥ ३९.२४॥

३९.२५/१अश्विनौ मरुतश्चैव नानादेवगणैः सह ।

३९.२५/२एते चान्ये च बहवो भूतग्रामास्तथैव च ॥ ३९.२५॥

३९.२६/१जरायुजाण्डजाश्चैव तथैव स्वेदजोद्भिदः ।

३९.२६/२आगताः सत्रिणः सर्वे देवाः स्त्रीभिः सहर्षिभिः ॥ ३९.२६॥

३९.२७/१विराजन्ते विमानस्था दीप्यमाना इवाग्नयः ।

३९.२७/२तान् दृष्ट्वा मन्युनाविष्टो दधीचिर्वाक्यमब्रवीत् ॥ ३९.२७॥

३९.२८/१दधीचिरुवाच । अपूज्यपूजने चैव पूज्यानां चाप्यपूजने ।

३९.२८/२नरः पापमवाप्नोति महद् वै नात्र संशयः ॥ ३९.२८॥

३९.२९/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वा तु विप्रर्षिः पुनर्दक्षमभाषत ॥ ३९.२९॥

३९.३०/१दधीचिरुवाच । पूज्यं च पशुभर्तारं कस्मान्
नार्चयसे प्रभुम् ॥ ३९.३०॥

३९.३१/१दक्ष उवाच । सन्ति मे बहवो रुद्राः शूलहस्ताः कपर्दिनः ।

३९.३१/२एकादशस्थानगता नान्यं विद्मो महेश्वरम् ॥ ३९.३१॥

३९.३२/१दधीचिरुवाच । सर्वेषामेकमन्त्रोऽयं ममेशो न
निमन्त्रितः ।

३९.३२/२यथाहं शंकराद् ऊर्ध्वं नान्यं पश्यामि दैवतम् ।

३९.३२/३तथा दक्षस्य विपुलो यज्ञोऽयं न भविष्यति ॥ ३९.३२॥

३९.३३/१दक्ष उवाच । दक्ष उवाच । विष्णोश्च भागा विविधाः प्रदत्तास्- ।

३९.३३/२तथा च रुद्रेभ्य उत प्रदत्ताः ।

३९.३३/३अन्येऽपि देवा निजभागयुक्ता ।

३९.३३/४ददामि भागं न तु शंकराय ॥ ३९.३३॥

३९.३४/१ब्रह्मोवाच । गतास्तु देवता ज्ञात्वा शैलराजसुता तदा ।

३९.३४/२उवाच वचनं शर्वं देवं पशुपतिं पतिम् ॥ ३९.३४॥

३९.३५/१उमोवाच । भगवन् कुत्र यान्त्येते देवाः शक्रपुरोगमाः ।

३९.३५/२ब्रूहि तत्त्वेन तत्त्वज्ञ संशयो मे महान् अयम् ॥ ३९.३५॥

३९.३६/१महेश्वर उवाच । दक्षो नाम महाभागे प्रजानां पतिरुत्तमः ।

३९.३६/२हयमेधेन यजते तत्र यान्ति दिवौकसः ॥ ३९.३६॥

३९.३७/१देव्युवाच । यज्ञमेतं महाभाग किमर्थं नानुगच्छसि ।

३९.३७/२केन वा प्रतिषेधेन गमनं ते न विद्यते ॥ ३९.३७॥

३९.३८/१महेश्वर उवाच । सुरैरेव महाभागे सर्वमेतद् अनुष्ठितम् ।

३९.३८/२यज्ञेषु मम सर्वेषु न भाग उपकल्पितः ॥ ३९.३८॥

३९.३९/१पूर्वागतेन गन्तव्यं मार्गेण वरवर्णिनि ।

३९.३९/२न मे सुराः प्रयच्छन्ति भागं यज्ञस्य धर्मतः ॥ ३९.३९॥

३९.४०/१उमोवाच । भगवन् सर्वदेवेषु प्रभावाभ्यधिको गुणैः ।

३९.४०/२अजेयश्चाप्यधृष्यश्च तेजसा यशसा श्रिया ॥ ३९.४०॥

३९.४१/१अनेन तु महाभाग प्रतिषेधेन भागतः ।

३९.४१/२अतीव दुःखमापन्ना वेपथुश्च महान् अयम् ॥ ३९.४१॥

३९.४२/१किं नाम दानं नियमं तपो वा ।

३९.४२/२कुर्यामहं येन पतिर्ममाद्य ।

३९.४२/३लभेत भागं भगवान् अचिन्त्यो ।

३९.४२/४यज्ञस्य चेन्द्राद्यमरैर्विचित्रम् ॥ ३९.४२॥

३९.४३/१ब्रह्मोवाच । एवं ब्रुवाणां भगवान् विचिन्त्य ।

३९.४३/२पत्नीं प्रहृष्टः क्षुभितामुवाच ।

३९.४३/३महेश्वर उवाच । न वेत्सि मां देवि कृशोदराङ्गि ।

३९.४३/४किं नाम युक्तं वचनं तवेदम् ॥ ३९.४३॥

३९.४४/१अहं विजानामि विशालनेत्रे ।

३९.४४/२ध्यानेन सर्वे च विदन्ति सन्तः ।

३९.४४/३तवाद्य मोहेन सहेन्द्रदेवा ।

३९.४४/४लोकत्रयं सर्वमथो विनष्टम् ॥ ३९.४४॥

३९.४५/१मामध्वरेशं नितरां स्तुवन्ति ।

३९.४५/२रथंतरं साम गायन्ति मह्यम् ।

३९.४५/३मां ब्राह्मणा ब्रह्ममन्त्रैर्यजन्ति ।

३९.४५/४ममाध्वर्यवः कल्पयन्ते च भागम् ॥ ३९.४५॥

३९.४६/१देव्युवाच । विकत्थसे प्राकृतवत् सर्वस्त्रीजनसंसदि ।

३९.४६/२स्तौषि गर्वायसे चापि स्वमात्मानं न संशयः ॥ ३९.४६॥
३९.४७/१भगवान् उवाच । नात्मानं स्तौमि देवेशि यथा त्वमनुगच्छसि ।
३९.४७/२संस्रक्ष्यामि वरारोहे भागार्थे वरवर्णिनि ॥ ३९.४७॥
३९.४८/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्त्वा भगवान् पत्नीमुमां प्राणैरपि प्रियाम् ।
३९.४८/२सोऽसृजद् भगवान् वक्राद् भूतं क्रोधाग्निसम्भवम् ॥ ३९.४८॥
३९.४९/१तमुवाच मखं गच्छ दक्षस्य त्वं महेश्वरः ।
३९.४९/२नाशयाशु क्रतुं तस्य दक्षस्य मदनुज्ञया ॥ ३९.४९॥
३९.५०/१ब्रह्मोवाच । ततो रुद्रप्रयुक्तेन सिंहवेषेण लीलया ।
३९.५०/२देव्या मन्युकृतं ज्ञात्वा हतो दक्षस्य स क्रतुः ॥ ३९.५०॥
३९.५१/१मन्युना च महाभीमा भद्रकाली महेश्वरी ।
३९.५१/२आत्मनः कर्मसाक्षित्वे तेन सार्धं सहानुगा ॥ ३९.५१॥
३९.५२/१स एष भगवान् क्रोधः प्रेतावासकृतालयः ।
३९.५२/२वीरभद्रेति विख्यातो देव्या मन्युप्रमार्जकः ॥ ३९.५२॥
३९.५३/१सोऽसृजद् रोमकूपेभ्य आत्मनैव गणेश्वरान् ।
३९.५३/२रुद्रानुगान् गणान् रौद्रान् रुद्रवीर्यपराक्रमान् ॥ ३९.५३॥
३९.५४/१रुद्रस्यानुचराः सर्वे सर्वे रुद्रपराक्रमाः ।
३९.५४/२ते निपेतुस्ततस्तूर्णं शतशोऽथ सहस्रशः ॥ ३९.५४॥
३९.५५/१ततः किलकिलाशब्द आकाशं पूरयन्न् इव ।
३९.५५/२समभूत् सुमहान् विप्राः सर्वरुद्रगणैः कृतः ॥ ३९.५५॥
३९.५६/१तेन शब्देन महता त्रस्ताः सर्वे दिवौकसः ।
३९.५६/२पर्वताश्च व्यशीर्यन्त चकम्पे च वसुंधरा ॥ ३९.५६॥
३९.५७/१मरुतश्च ववुः क्रूराश्चुक्षुभे वरुणालयः ।
३९.५७/२अग्नयो वै न दीप्यन्ते न चादीप्यत भास्करः ॥ ३९.५७॥
३९.५८/१ग्रहा नैव प्रकाशन्ते नक्षत्राणि न तारकाः ।
३९.५८/२ऋषयो न प्रभासन्ते न देवा न च दानवाः ॥ ३९.५८॥
३९.५९/१एवं हि तिमिरीभूते निर्दहन्ति गणेश्वराः ।
३९.५९/२प्रभञ्जन्त्यपरे यूपान् घोरान् उत्पाटयन्ति च ॥ ३९.५९॥
३९.६०/१प्रणदन्ति तथा चान्ये विकुर्वन्ति तथा परे ।
३९.६०/२त्वरितं वै प्रधावन्ति वायुवेगा मनोजवाः ॥ ३९.६०॥
३९.६१/१चूर्ण्यन्ते यज्ञपात्राणि यज्ञस्यायतनानि च ।
३९.६१/२शीर्यमाणान्यदृश्यन्त तारा इव नभस्तलात् ॥ ३९.६१॥

३९.६२/१दिव्यान्नपानभक्ष्याणां राशयः पर्वतोपमाः ।

३९.६२/२क्षीरनद्यस्तथा चान्या घृतपायसकर्दमाः ॥ ३९.६२॥

३९.६३/१मधुमण्डोदका दिव्याः खण्डशर्करवालुकाः ।

३९.६३/२षड्रसान् निवहन्त्यन्या गुडकुल्या मनोरमाः ॥ ३९.६३॥

३९.६४/१उच्चावचानि मांसानि भक्ष्याणि विविधानि च ।

३९.६४/२यानि कानि च दिव्यानि लेह्यचोष्याणि यानि च ॥ ३९.६४॥

३९.६५/१भुञ्जन्ति विविधैर्वक्त्रैर्विलुम्पन्ति क्षिपन्ति च ।

३९.६५/२रुद्रकोपा महाकोपाः कालाग्निसदृशोपमाः ॥ ३९.६५॥

३९.६६/१भक्षयन्तोऽथ शैलाभा भीषयन्तश्च सर्वतः ।

३९.६६/२क्रीडन्ति विविधाकाराश्चिक्षिपुः सुरयोषितः ॥ ३९.६६॥

३९.६७/१एवं गणाश्च तैर्युक्तो वीरभद्रः प्रतापवान् ।

३९.६७/२रुद्रकोपप्रयुक्तश्च सर्वदेवैः सुरक्षितम् ॥ ३९.६७॥

३९.६८/१तं यज्ञमदहच्छीघ्रं भद्रकाल्याः समीपतः ।

३९.६८/२चक्रुरन्ये तथा नादान् सर्वभूतभयंकरान् ॥ ३९.६८॥

३९.६९/१छित्त्वा शिरोऽन्ये यज्ञस्य व्यनदन्त भयंकरम् ।

३९.६९/२ततः शक्रादयो देवा दक्षश्चैव प्रजापतिः ।

३९.६९/३ऊचुः प्राञ्जलयो भूत्वा कथ्यतां को भवान् इति ॥ ३९.६९॥

३९.७०/१वीरभद्र उवाच । नाहं देवो न दैत्यो वा न च भोक्तुमिहागतः ।

३९.७०/२नैव द्रष्टुं च देवेन्द्रा न च कौतूहलान्विताः ॥ ३९.७०॥

३९.७१/१दक्षयज्ञविनाशार्थं सम्प्राप्तोऽहं सुरोत्तमाः ।

३९.७१/२वीरभद्रेति विख्यातो रुद्रकोपाद् विनिःसृतः ॥ ३९.७१॥

३९.७२/१भद्रकाली च विख्याता देव्याः क्रोधाद् विनिर्गता ।

३९.७२/२प्रेषिता देवदेवेन यज्ञान्तिकमुपागता ॥ ३९.७२॥

३९.७३/१शरणं गच्छ राजेन्द्र देवदेवमुमापतिम् ।

३९.७३/२वरं क्रोधोऽपि देवस्य न वरः परिचारकैः ॥ ३९.७३॥

३९.७४/१ब्रह्मोवाच । निखातोत्पाटितैर्यूपैरपविद्धैस्ततस्ततः ।

३९.७४/२उत्पतद्भिः पतद्भिश्च गृध्रैरामिषगृध्नुभिः ॥ ३९.७४॥

३९.७५/१पक्षवातविनिर्धूतैः शिवारुतविनादितैः ।

३९.७५/२स तस्य यज्ञो नृपतेर्बाध्यमानस्तदा गणैः ॥ ३९.७५॥

३९.७६/१आस्थाय मृगरूपं वै खमेवाभ्यपतत् तदा ।

३९.७६/२तं तु यज्ञं तथारूपं गच्छन्तमुपलभ्य सः ॥ ३९.७६॥

३९.७७/१धनुरादाय बाणं च तदर्थमगमत् प्रभुः ।

३९.७७/२ततस्तस्य गणेशस्य क्रोधाद् अमिततेजसः ॥ ३९.७७॥

३९.७८/१ललाटात् प्रसृतो घोरः स्वेदबिन्दुर्बभूव ह ।

३९.७८/२तस्मिन् पतितमात्रे च स्वेदबिन्दौ तदा भुवि ॥ ३९.७८॥

३९.७९/१प्रादुर्भूतो महान् अग्निर्ज्वलत्कालानलोपमः ।

३९.७९/२तत्रोदपद्यत तदा पुरुषो द्विजसत्तमाः ॥ ३९.७९॥

३९.८०/१ह्रस्वोऽतिमात्रो रक्ताक्षो हरिच्छ्मश्रुर्विभीषणः ।

३९.८०/२ऊर्ध्वकेशोऽतिरोमाङ्गः शोणकर्णस्तथैव च ॥ ३९.८०॥

३९.८१/१करालकृष्णवर्णश्च रक्तवासास्तथैव च ।

३९.८१/२तं यज्ञं स महासत्त्वोऽदहत् कक्षमिवानलः ॥ ३९.८१॥

३९.८२/१देवाश्च प्रद्रुताः सर्वे गता भीता दिशो दश ।

३९.८२/२तेन तस्मिन् विचरता विक्रमेण तदा तु वै ॥ ३९.८२॥

३९.८३/१पृथिवी व्यचलत् सर्वा सप्तद्वीपा समन्ततः ।

३९.८३/२महाभूते प्रवृत्ते तु देवलोकभयंकरे ॥ ३९.८३॥

३९.८४/१तदा चाहं महादेवमब्रवं प्रतिपूजयन् ।

३९.८४/२भवतेऽपि सुराः सर्वे भागं दास्यन्ति वै प्रभो ॥ ३९.८४॥

३९.८५/१क्रियतां प्रतिसंहारः सर्वदेवेश्वर त्वया ।

३९.८५/२इमाश्च देवताः सर्वा ऋषयश्च सहस्रशः ॥ ३९.८५॥

३९.८६/१तव क्रोधान् महादेव न शान्तिमुपलेभिरे ।

३९.८६/२यश्चैष पुरुषो जातः स्वेदजस्ते सुरर्षभ ॥ ३९.८६॥

३९.८७/१ज्वरो नामैष धर्मज्ञ लोकेषु प्रचरिष्यति ।

३९.८७/२एकीभूतस्य न ह्यस्य धारणे तेजसः प्रभो ॥ ३९.८७॥

३९.८८/१समर्था सकला पृथ्वी बहुधा सृज्यतामयम् ।

३९.८८/२इत्युक्तः स मया देवो भागे चापि प्रकल्पिते ॥ ३९.८८॥

३९.८९/१भगवान् मां तथेत्याह देवदेवः पिनाकधृक् ।

३९.८९/२परां च प्रीतिमगमत् स स्वयं च पिनाकधृक् ॥ ३९.८९॥

३९.९०/१दक्षोऽपि मनसा देवं भवं शरणमन्वगात् ।

३९.९०/२प्राणापानौ समारुध्य चक्षुःस्थाने प्रयत्नतः ॥ ३९.९०॥

३९.९१/१विधार्य सर्वतो दृष्टिं बहुदृष्टिरमित्रजित् ।

३९.९१/२स्मितं कृत्वाब्रवीद् वाक्यं ब्रूहि किं करवाणि ते ॥ ३९.९१॥

३९.९२/१श्राविते च महाख्याने देवानां पितृभिः सह ।

३९.९२/२तमुवाचाञ्जलिं कृत्वा दक्षो देवं प्रजापतिः ।

३९.९२/३भीतः शङ्कितचित्तस्तु सबाष्पवदनेक्षणः ॥ ३९.९२॥

३९.९३/१दक्ष उवाच । यदि प्रसन्नो भगवान् यदि वाहं तव प्रियः ।

३९.९३/२यदि चाहमनुग्राह्यो यदि देयो वरो मम ॥ ३९.९३॥

३९.९४/१यद् भक्ष्यं भक्षितं पीतं त्रासितं यच्च नाशितम् ।

३९.९४/२चूर्णीकृतापविद्धं च यज्ञसम्भारमीदृशम् ॥ ३९.९४॥

३९.९५/१दीर्घकालेन महता प्रयत्नेन च संचितम् ।

३९.९५/२न च मिथ्या भवेन् मह्यं त्वत्प्रसादान् महेश्वर ॥ ३९.९५॥

३९.९६/१ब्रह्मोवाच । तथास्त्वित्याह भगवान् भगनेत्रहरो हरः ।

३९.९६/२धर्माध्यक्षं महादेवं त्र्यम्बकं च प्रजापतिः ॥ ३९.९६॥

३९.९७/१जानुभ्यामवनीं गत्वा दक्षो लब्ध्वा भवाद् वरम् ।

३९.९७/२नाम्नां चाष्टसहस्रेण स्तुतवान् वृषभध्वजम् ॥ ३९.९७॥

४०.१/१ब्रह्मोवाच । एवं दृष्ट्वा तदा दक्षः शम्भोर्वीर्यं द्विजोत्तमाः ।

४०.१/२प्राञ्जलिः प्रणतो भूत्वा संस्तोतुमुपचक्रमे ॥ ४०.१॥

४०.२/१दक्ष उवाच । नमस्ते देवदेवेश नमस्तेऽन्धकसूदन ।

४०.२/२देवेन्द्र त्वं बलश्रेष्ठ देवदानवपूजित ॥ ४०.२॥

४०.३/१सहस्राक्ष विरूपाक्ष त्र्यक्ष यक्षाधिपप्रिय ।

४०.३/२सर्वतःपाणिपादस्त्वं सर्वतोक्षिशिरोमुखः ॥ ४०.३॥

४०.४/१सर्वतःश्रुतिमांल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठसि ।

४०.४/२शङ्कुकर्णो महाकर्णः कुम्भकर्णोऽर्णवालयः ॥ ४०.४॥

४०.५/१गजेन्द्रकर्णो गोकर्णः शतकर्णो नमोऽस्तु ते ।

४०.५/२शतोदरः शतावर्तः शतजिह्वः सनातनः ॥ ४०.५॥

४०.६/१गायन्ति त्वां गायत्रिणो अर्चयन्त्यर्कमर्किणः ।

४०.६/२देवदानवगोप्ता च ब्रह्मा च त्वं शतक्रतुः ॥ ४०.६॥

४०.७/१मूर्तिमांस्त्वं महामूर्तिः समुद्रः सरसां निधिः ।

४०.७/२त्वयि सर्वा देवता हि गावो गोष्ठ इवासते ॥ ४०.७॥

४०.८/१त्वत्तः शरीरे पश्यामि सोममग्निजलेश्वरम् ।

४०.८/२आदित्यमथ विष्णुं च ब्रह्माणं सबृहस्पतिम् ॥ ४०.८॥

४०.९/१क्रिया करणकार्ये च कर्ता कारणमेव च ।

४०.९/२असच्च सदसच्चैव तथैव प्रभवाव्ययौ ॥ ४०.९॥

४०.१०/१नमो भवाय शर्वाय रुद्राय वरदाय च ।

४०.१०/२पशूनां पतये चैव नमोऽस्त्वन्धकघातिने ॥ ४०.१०॥
४०.११/१त्रिजटाय त्रिशीर्षाय त्रिशूलवरधारिणे ।
४०.११/२त्र्यम्बकाय त्रिनेत्राय त्रिपुरघ्नाय वै नमः ॥ ४०.११॥
४०.१२/१नमश्चण्डाय मुण्डाय विश्वचण्डधराय च ।
४०.१२/२दण्डिने शङ्कुकर्णाय दण्डिदण्डाय वै नमः ॥ ४०.१२॥
४०.१३/१नमोऽर्धदण्डिकेशाय शुष्काय विकृताय च ।
४०.१३/२विलोहिताय धूम्राय नीलग्रीवाय वै नमः ॥ ४०.१३॥
४०.१४/१नमोऽस्त्वप्रतिरूपाय विरूपाय शिवाय च ।
४०.१४/२सूर्याय सूर्यपतये सूर्यध्वजपताकिने ॥ ४०.१४॥
४०.१५/१नमः प्रमथनाशाय वृषस्कन्धाय वै नमः ।
४०.१५/२नमो हिरण्यगर्भाय हिरण्यकवचाय च ॥ ४०.१५॥
४०.१६/१हिरण्यकृतचूडाय हिरण्यपतये नमः ।
४०.१६/२शत्रुघाताय चण्डाय पर्णसंघशयाय च ॥ ४०.१६॥
४०.१७/१नमः स्तुताय स्तुतये स्तूयमानाय वै नमः ।
४०.१७/२सर्वाय सर्वभक्षाय सर्वभूतान्तरात्मने ॥ ४०.१७॥
४०.१८/१नमो होमाय मन्त्राय शुक्लध्वजपताकिने ।
४०.१८/२नमोऽनम्याय नम्याय नमः किलकिलाय च ॥ ४०.१८॥
४०.१९/१नमस्त्वां शयमानाय शयितायोत्थिताय च ।
४०.१९/२स्थिताय धावमानाय कुब्जाय कुटिलाय च ॥ ४०.१९॥
४०.२०/१नमो नर्तनशीलाय मुखवादित्रकारिणे ।
४०.२०/२बाधापहाय लुब्धाय गीतवादित्रकारिणे ॥ ४०.२०॥
४०.२१/१नमो ज्येष्ठाय श्रेष्ठाय बलप्रमथनाय च ।
४०.२१/२उग्राय च नमो नित्यं नमश्च दशबाहवे ॥ ४०.२१॥
४०.२२/१नमः कपालहस्ताय सितभस्मप्रियाय च ।
४०.२२/२विभीषणाय भीमाय भीष्मव्रतधराय च ॥ ४०.२२॥
४०.२३/१नानाविकृतवक्त्राय खड्गजिह्वोग्रदंष्ट्रिणे ।
४०.२३/२पक्षमासलवार्धाय तुम्बीवीणाप्रियाय च ॥ ४०.२३॥
४०.२४/१अघोरघोररूपाय घोराघोरतराय च ।
४०.२४/२नमः शिवाय शान्ताय नमः शान्ततमाय च ॥ ४०.२४॥
४०.२५/१नमो बुद्धाय शुद्धाय संविभागप्रियाय च ।
४०.२५/२पवनाय पतंगाय नमः सांख्यपराय च ॥ ४०.२५॥

४०.२६/१नमश्चण्डैकघण्टाय घण्टाजल्पाय घण्टिने ।
४०.२६/२सहस्रशतघण्टाय घण्टामालाप्रियाय च ॥ ४०.२६॥
४०.२७/१प्राणदण्डाय नित्याय नमस्ते लोहिताय च ।
४०.२७/२हूंहूंकाराय रुद्राय भगाकारप्रियाय च ॥ ४०.२७॥
४०.२८/१नमोऽपारवते नित्यं गिरिवृक्षप्रियाय च ।
४०.२८/२नमो यज्ञाधिपतये भूताय प्रसुताय च ॥ ४०.२८॥
४०.२९/१यज्ञवाहाय दान्ताय तप्याय च भगाय च ।
४०.२९/२नमस्तटाय तट्याय तटिनीपतये नमः ॥ ४०.२९॥
४०.३०/१अन्नदायान्नपतये नमस्त्वन्नभुजाय च ।
४०.३०/२नमः सहस्रशीर्षाय सहस्रचरणाय च ॥ ४०.३०॥
४०.३१/१सहस्रोद्धतशूलाय सहस्रनयनाय च ।
४०.३१/२नमो बालार्कवर्णाय बालरूपधराय च ॥ ४०.३१॥
४०.३२/१नमो बालार्करूपाय बालक्रीडनकाय च ।
४०.३२/२नमः शुद्धाय बुद्धाय क्षोभणाय क्षयाय च ॥ ४०.३२॥
४०.३३/१तरंगाङ्कितकेशाय मुक्तकेशाय वै नमः ।
४०.३३/२नमः षट्कर्मनिष्ठाय त्रिकर्मनियताय च ॥ ४०.३३॥
४०.३४/१वर्णाश्रमाणां विधिवत् पृथग्धर्मप्रवर्तिने ।
४०.३४/२नमः श्रेष्ठाय ज्येष्ठाय नमः कलकलाय च ॥ ४०.३४॥
४०.३५/१श्वेतपिङ्गलनेत्राय कृष्णरक्तेक्षणाय च ।
४०.३५/२धर्मकामार्थमोक्षाय क्रथाय क्रथनाय च ॥ ४०.३५॥
४०.३६/१सांख्याय सांख्यमुख्याय योगाधिपतये नमः ।
४०.३६/२नमो रथ्याधिरथ्याय चतुष्पथपथाय च ॥ ४०.३६॥
४०.३७/१कृष्णाजिनोत्तरीयाय व्यालयज्ञोपवीतिने ।
४०.३७/२ईशान रुद्रसंघात हरिकेश नमोऽस्तु ते ॥ ४०.३७॥
४०.३८/१त्र्यम्बकायाम्बिकानाथ व्यक्ताव्यक्त नमोऽस्तु ते ।
४०.३८/२कालकामदकामघ्न दुष्टोद्वृत्तनिषूदन ॥ ४०.३८॥
४०.३९/१सर्वगर्हित सर्वघ्न सद्योजात नमोऽस्तु ते ।
४०.३९/२उन्मादन शतावर्त+ ।गङ्गातोयार्द्रमूर्धज ॥ ४०.३९॥
४०.४०/१चन्द्रार्धसंयुगावर्त मेघावर्त नमोऽस्तु ते ।
४०.४०/२नमोऽन्नदानकर्त्रे च अन्नदप्रभवे नमः ॥ ४०.४०॥
४०.४१/१अन्नभोक्त्रे च गोप्त्रे च त्वमेव प्रलयानल ।

४०.४१/२जरायुजाण्डजाश्चैव स्वेदजोद्भिज्ज एव च ॥ ४०.४१॥

४०.४२/१त्वमेव देवदेवेश भूतग्रामश्चतुर्विधः ।

४०.४२/२चराचरस्य स्रष्टा त्वं प्रतिहर्ता त्वमेव च ॥ ४०.४२॥

४०.४३/१त्वमेव ब्रह्मा विश्वेश अप्सु ब्रह्म वदन्ति ते ।

४०.४३/२सर्वस्य परमा योनिः सुधांशो ज्योतिषां निधिः ॥ ४०.४३॥

४०.४४/१ऋक्सामानि तथौंकारमाहुस्त्वां ब्रह्मवादिनः ।

४०.४४/२हायि हायि हरे हायि हुवाहावेति वासकृत् ॥ ४०.४४॥

४०.४५/१गायन्ति त्वां सुरश्रेष्ठाः सामगा ब्रह्मवादिनः ।

४०.४५/२यजुर्मय ऋङ्मयश्च सामाथर्वयुतस्तथा ॥ ४०.४५॥

४०.४६/१पठ्यसे ब्रह्मविद्भिस्त्वं कल्पोपनिषदां गणैः ।

४०.४६/२ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्रा वर्णाश्रमाश्च ये ॥ ४०.४६॥

४०.४७/१त्वमेवाश्रमसंघाश्च विद्युत् स्तनितमेव च ।

४०.४७/२संवत्सरस्त्वम् ऋतवो मासा मासार्धमेव च ॥ ४०.४७॥

४०.४८/१कला काष्ठा निमेषाश्च नक्षत्राणि युगानि च ।

४०.४८/२वृषाणां ककुदं त्वं हि गिरीणां शिखराणि च ॥ ४०.४८॥

४०.४९/१सिंहो मृगाणां पतयस्तक्षकानन्तभोगिनाम् ।

४०.४९/२क्षीरोदो ह्युदधीनां च मन्त्राणां प्रणवस्तथा ॥ ४०.४९॥

४०.५०/१वज्रं प्रहरणानां च व्रतानां सत्यमेव च ।

४०.५०/२त्वमेवेच्छा च द्वेषश्च रागो मोहः शमः क्षमा ॥ ४०.५०॥

४०.५१/१व्यवसायो धृतिर्लोभः कामक्रोधौ जयाजयौ ।

४०.५१/२त्वं गदी त्वं शरी चापी खट्वाङ्गी मुद्गरी तथा ॥ ४०.५१॥

४०.५२/१छेत्ता भेत्ता प्रहर्ता च नेता मन्तासि नो मतः ।

४०.५२/२दशलक्षणसंयुक्तो धर्मोऽर्थः काम एव च ॥ ४०.५२॥

४०.५३/१इन्दुः समुद्रः सरितः पल्वलानि सरांसि च ।

४०.५३/२लतावल्ल्यस्तृणौषध्यः पशवो मृगपक्षिणः ॥ ४०.५३॥

४०.५४/१द्रव्यकर्मगुणारम्भः कालपुष्पफलप्रदः ।

४०.५४/२आदिश्चान्तश्च मध्यश्च गायत्र्योंकार एव च ॥ ४०.५४॥

४०.५५/१हरितो लोहितः कृष्णो नीलः पीतस्तथा क्षणः ।

४०.५५/२कद्रुश्च कपिलो बभ्रुः कपोतो मच्छकस्तथा ॥ ४०.५५॥

४०.५६/१सुवर्णरेता विख्यातः सुवर्णश्चाप्यथो मतः ।

४०.५६/२सुवर्णनामा च तथा सुवर्णप्रिय एव च ॥ ४०.५६॥

४०.५७/१त्वमिन्द्रश्च यमश्चैव वरुणो धनदोऽनलः ।
४०.५७/२उत्फुल्लश्चित्रभानुश्च स्वर्भानुर्भानुरेव च ॥ ४०.५७॥
४०.५८/१होत्रं होता च होम्यं च हुतं चैव तथा प्रभुः ।
४०.५८/२त्रिसौपर्णस्तथा ब्रह्मन् यजुषां शतरुद्रियम् ॥ ४०.५८॥
४०.५९/१पवित्रं च पवित्राणां मङ्गलानां च मङ्गलम् ।
४०.५९/२प्राणश्च त्वं रजश्च त्वं तमः सत्त्वयुतस्तथा ॥ ४०.५९॥
४०.६०/१प्राणोऽपानः समानश्च उदानो व्यान एव च ।
४०.६०/२उन्मेषश्च निमेषश्च क्षुत्तृड्जृम्भा तथैव च ॥ ४०.६०॥
४०.६१/१लोहिताङ्गश्च दंष्ट्री च महावक्त्रो महोदरः ।
४०.६१/२शुचिरोमा हरिच्छ्मश्रुरूर्ध्वकेशश्चलाचलः ॥ ४०.६१॥
४०.६२/१गीतवादित्रनृत्याङ्गो गीतवादनकप्रियः ।
४०.६२/२मत्स्यो जालो जलोऽजय्यो जलव्यालः कुटीचरः ॥ ४०.६२॥
४०.६३/१विकालश्च सुकालश्च दुष्कालः कालनाशनः ।
४०.६३/२मृत्युश्चैवाक्षयोऽन्तश्च क्षमामायाकरोत्करः ॥ ४०.६३॥
४०.६४/१संवर्तो वर्तकश्चैव संवर्तकबलाहकौ ।
४०.६४/२घण्टाकी घण्टकी घण्टी चूडालो लवणोदधिः ॥ ४०.६४॥
४०.६५/१ब्रह्मा कालाग्निवक्त्रश्च दण्डी मुण्डस्त्रिदण्डधृक् ।
४०.६५/२चतुर्युगश्चतुर्वेदश्चतुर्होत्रश्चतुष्पथः ॥ ४०.६५॥
४०.६६/१चातुराश्रम्यनेता च चातुर्वर्ण्यकरश्च ह ।
४०.६६/२क्षराक्षरः प्रियो धूर्तो गणैर्गण्यो गणाधिपः ॥ ४०.६६॥
४०.६७/१रक्तमाल्याम्बरधरो गिरीशो गिरिजाप्रियः ।
४०.६७/२शिल्पीशः शिल्पिनः श्रेष्ठः सर्वशिल्पिप्रवर्तकः ॥ ४०.६७॥
४०.६८/१भगनेत्रान्तकश्चण्डः पूष्णो दन्तविनाशनः ।
४०.६८/२स्वाहा स्वधा वषट्कारो नमस्कार नमोऽस्तु ते ॥ ४०.६८॥
४०.६९/१गूढव्रतश्च गूढश्च गूढव्रतनिषेवितः ।
४०.६९/२तरणस्तारणश्चैव सर्वभूतेषु तारणः ॥ ४०.६९॥
४०.७०/१धाता विधाता संधाता निधाता धारणो धरः ।
४०.७०/२तपो ब्रह्म च सत्यं च ब्रह्मचर्यं तथार्जवम् ॥ ४०.७०॥
४०.७१/१भूतात्मा भूतकृद् भूतो भूतभव्यभवोद्भवः ।
४०.७१/२भूर्भुवः स्वरितश्चैव भूतो ह्यग्निर्महेश्वरः ॥ ४०.७१॥
४०.७२/१ब्रह्मावर्तः सुरावर्तः कामावर्त नमोऽस्तु ते ।

४०.७२/२कामबिम्बविनिर्हन्ता कर्णिकारस्रजप्रियः ॥ ४०.७२॥

४०.७३/१गोनेता गोप्रचारश्च गोवृषेश्वरवाहनः ।

४०.७३/२त्रैलोक्यगोप्ता गोविन्दो गोप्ता गोगर्ग एव च ॥ ४०.७३॥

४०.७४/१अखण्डचन्द्राभिमुखः सुमुखो दुर्मुखोऽमुखः ।

४०.७४/२चतुर्मुखो बहुमुखो रणेष्वभिमुखः सदा ॥ ४०.७४॥

४०.७५/१हिरण्यगर्भः शकुनिर्धनदोऽर्थपतिर्विराट् ।

४०.७५/२अधर्महा महादक्षो दण्डधारो रणप्रियः ॥ ४०.७५॥

४०.७६/१तिष्ठन् स्थिरश्च स्थाणुश्च निष्कम्पश्च सुनिश्चलः ।

४०.७६/२दुर्वारणो दुर्विषहो दुःसहो दुरतिक्रमः ॥ ४०.७६॥

४०.७७/१दुर्धरो दुर्वशो नित्यो दुर्दर्पो विजयो जयः ।

४०.७७/२शशः शशाङ्कनयन+ ।शीतोष्णः क्षुत् तृषा जरा ॥ ४०.७७॥

४०.७८/१आधयो व्याधयश्चैव व्याधिहा व्याधिपश्च यः ।

४०.७८/२सह्यो यज्ञमृगव्याधो व्याधीनामाकरोऽकरः ॥ ४०.७८॥

४०.७९/१शिखण्डी पुण्डरीकश्च पुण्डरीकावलोकनः ।

४०.७९/२दण्डधृक् चक्रदण्डश्च रौद्रभागविनाशनः ॥ ४०.७९॥

४०.८०/१विषपोऽमृतपश्चैव सुरापः क्षीरसोमपः ।

४०.८०/२मधुपश्चापपश्चैव सर्वपश्च बलाबलः ॥ ४०.८०॥

४०.८१/१वृषाङ्गराम्भो वृषभस्तथा वृषभलोचनः ।

४०.८१/२वृषभश्चैव विख्यातो लोकानां लोकसंस्कृतः ॥ ४०.८१॥

४०.८२/१चन्द्रादित्यौ चक्षुषी ते हृदयं च पितामहः ।

४०.८२/२अग्निष्टोमस्तथा देहो धर्मकर्मप्रसाधितः ॥ ४०.८२॥

४०.८३/१न ब्रह्मा न च गोविन्दः पुराणर्षयो न च ।

४०.८३/२माहात्म्यं वेदितुं शक्ता याथातथ्येन ते शिव ॥ ४०.८३॥

४०.८४/१शिवा या मूर्तयः सूक्ष्मास्ते मह्यं यान्तु दर्शनम् ।

४०.८४/२ताभिर्मां सर्वतो रक्ष पिता पुत्रमिवौरसम् ॥ ४०.८४॥

४०.८५/१रक्ष मां रक्षणीयोऽहं तवानघ नमोऽस्तु ते ।

४०.८५/२भक्तानुकम्पी भगवान् भक्तश्चाहं सदा त्वयि ॥ ४०.८५॥

४०.८६/१यः सहस्राण्यनेकानि पुंसामावृत्य दुर्दृशाम् ।

४०.८६/२तिष्ठत्येकः समुद्रान्ते स मे गोप्तास्तु नित्यशः ॥ ४०.८६॥

४०.८७/१यं विनिद्रा जितश्वासाः सत्त्वस्थाः समदर्शिनः ।

४०.८७/२ज्योतिः पश्यन्ति युञ्जानास्तस्मै योगात्मने नमः ॥ ४०.८७॥

४०.८८/१सम्भक्ष्य सर्वभूतानि युगान्ते समुपस्थिते ।
४०.८८/२यः शेते जलमध्यस्थस्तं प्रपद्येऽम्बुशायिनम् ॥ ४०.८८॥
४०.८९/१प्रविश्य वदनं राहोर्यः सोमं पिबते निशि ।
४०.८९/२ग्रसत्यर्कं च स्वर्भानुर्भूत्वा सोमाग्निरेव च ॥ ४०.८९॥
४०.९०/१अङ्गुष्ठमात्राः पुरुषा देहस्थाः सर्वदेहिनाम् ।
४०.९०/२रक्षन्तु ते च मां नित्यं नित्यं चाप्याययन्तु माम् ॥ ४०.९०॥
४०.९१/१येनाप्युत्पादिता गर्भा अपो भागगताश्च ये ।
४०.९१/२तेषां स्वाहा स्वधा चैव आप्नुवन्ति स्वदन्ति च ॥ ४०.९१॥
४०.९२/१येन रोहन्ति देहस्थाः प्राणिनो रोदयन्ति च ।
४०.९२/२हर्षयन्ति न कृष्यन्ति नमस्तेभ्यस्तु नित्यशः ॥ ४०.९२॥
४०.९३/१ये समुद्रे नदीदुर्गे पर्वतेषु गुहासु च ।
४०.९३/२वृक्षमूलेषु गोष्ठेषु कान्तारगहनेषु च ॥ ४०.९३॥
४०.९४/१चतुष्पथेषु रथ्यासु चत्वरेषु सभासु च ।
४०.९४/२हस्त्यश्वरथशालासु जीर्णोद्यानालयेषु च ॥ ४०.९४॥
४०.९५/१येषु पञ्चसु भूतेषु दिशासु विदिशासु च ।
४०.९५/२इन्द्रार्कयोर्मध्यगता ये च चन्द्रार्करश्मिषु ॥ ४०.९५॥
४०.९६/१रसातलगता ये च ये च तस्मात् परं गताः ।
४०.९६/२नमस्तेभ्यो नमस्तेभ्यो नमस्तेभ्यस्तु सर्वशः ॥ ४०.९६॥
४०.९७/१सर्वस्त्वं सर्वगो देवः सर्वभूतपतिर्भवः ।
४०.९७/२सर्वभूतान्तरात्मा च तेन त्वं न निमन्त्रितः ॥ ४०.९७॥
४०.९८/१त्वमेव चेज्यसे देव यज्ञैर्विविधदक्षिणैः ।
४०.९८/२त्वमेव कर्ता सर्वस्य तेन त्वं न निमन्त्रितः ॥ ४०.९८॥
४०.९९/१अथवा मायया देव मोहितः सूक्ष्मया तव ।
४०.९९/२तस्मात् तु कारणाद् वापि त्वं मया न निमन्त्रितः ॥ ४०.९९॥
४०.१००/१प्रसीद मम देवेश त्वमेव शरणं मम ।
४०.१००/२त्वं गतिस्त्वं प्रतिष्ठा च न चान्योऽस्तीति मे मतिः ॥ ४०.१००॥
४०.१०१/१ब्रह्मोवाच । स्तुत्वैवं स महादेवं विरराम महामतिः ।
४०.१०१/२भगवान् अपि सुप्रीतः पुनर्दक्षमभाषत ॥ ४०.१०१॥
४०.१०२/१श्रीभगवान् उवाच । परितुष्टोऽस्मि ते दक्ष स्तवेनानेन सुव्रत ।
४०.१०२/२बहुना तु किमुक्तेन मत्समीपं गमिष्यसि ॥ ४०.१०२॥
४०.१०३/१ब्रह्मोवाच । तथैवमब्रवीद् वाक्यं त्रैलोक्याधिपतिर्भवः ।

४०.१०३/२कृत्वाश्वासकरं वाक्यं सर्वज्ञो वाक्यसंहितम् ॥ ४०.१०३॥
४०.१०४/१श्रीशिव उवाच । दक्ष दुःखं न कर्तव्यं
यज्ञविध्वंसनं प्रति ।
४०.१०४/२अहं यज्ञहनस्तुभ्यं दृष्टमेतत् पुरानघ ॥ ४०.१०४॥
४०.१०५/१भूयश्च त्वं वरमिमं मत्तो गृह्णीष्व सुव्रत ।
४०.१०५/२प्रसन्नसुमुखो भूत्वा ममैकाग्रमनाः शृणु ॥ ४०.१०५॥
४०.१०६/१अश्वमेधसहस्रस्य वाजपेयशतस्य वै ।
४०.१०६/२प्रजापते मत्प्रसादात् फलभागी भविष्यसि ॥ ४०.१०६॥
४०.१०७/१वेदान् षडङ्गान् बुध्यस्व सांख्ययोगांश्च कृत्स्नशः ।
४०.१०७/२तपश्च विपुलं तप्त्वा दुश्चरं देवदानवैः ॥ ४०.१०७॥
४०.१०८/१अब्दैर्द्वादशभिर्युक्तं गूढमप्रज्ञनिन्दितम् ।
४०.१०८/२वर्णाश्रमकृतैर्धर्मैर्विनीतं न क्वचित् क्वचित् ॥ ४०.१०८॥
४०.१०९/१समागतं व्यवसितं पशुपाशविमोक्षणम् ।
४०.१०९/२सर्वेषामाश्रमाणां च मया पाशुपतं व्रतम् ॥ ४०.१०९॥
४०.११०/१उत्पादितं दक्ष शुभं सर्वपापविमोचनम् ।
४०.११०/२अस्य चीर्णस्य यत् सम्यक् फलं भवति पुष्कलम् ।
४०.११०/३तच्चास्तु सुमहाभाग मानसस्त्यज्यतां ज्वरः ॥ ४०.११०॥
४०.१११/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वा तु देवेशः सपत्नीकः सहानुगः ।
४०.१११/२अदर्शनमनुप्राप्तो दक्षस्यामिततेजसः ॥ ४०.१११॥
४०.११२/१अवाप्य च तथा भागं यथोक्तं चोमया भवः ।
४०.११२/२ज्वरं च सर्वधर्मज्ञो बहुधा व्यभजत् तदा ॥ ४०.११२॥
४०.११३/१शान्त्यर्थं सर्वभूतानां शृणुध्वमथ वै द्विजाः ।
४०.११३/२शिखाभितापो नागानां पर्वतानां शिलाजतु ॥ ४०.११३॥
४०.११४/१अपां तु नीलिकां विद्यान् निर्मोको भुजगेषु च ।
४०.११४/२खोरकः सौरभेयाणामूखरः पृथिवीतले ॥ ४०.११४॥
४०.११५/१शुनामपि च धर्मज्ञा दृष्टिप्रत्यवरोधनम् ।
४०.११५/२रन्ध्रागतमथाश्वानां शिखोद्भेदश्च बर्हिणाम् ॥ ४०.११५॥
४०.११६/१नेत्ररागः कोकिलानां द्वेषः प्रोक्तो महात्मनाम् ।
४०.११६/२जनानामपि भेदश्च सर्वेषामिति नः श्रुतम् ॥ ४०.११६॥
४०.११७/१शुकानामपि सर्वेषां हिक्किका प्रोच्यते ज्वरः ।
४०.११७/२शार्दूलेष्वथ वै विप्राः श्रमो ज्वर इहोच्यते ॥ ४०.११७॥

४०.११८/१मानुषेषु च सर्वज्ञा ज्वरो नामैष कीर्तितः ।
४०.११८/२मरणे जन्मनि तथा मध्ये चापि निवेशितः ॥ ४०.११८॥
४०.११९/१एतन् माहेश्वरं तेजो ज्वरो नाम सुदारुणः ।
४०.११९/२नमस्यश्चैव मान्यश्च सर्वप्राणिभिरीश्वरः ॥ ४०.११९॥
४०.१२०/१इमां ज्वरोत्पत्तिमदीनमानसः ।
४०.१२०/२पठेत् सदा यः सुसमाहितो नरः ।
४०.१२०/३विमुक्तरोगः स नरो मुदायुतो ।
४०.१२०/४लभेत कामांश्च यथामनीषितान् ॥ ४०.१२०॥
४०.१२१/१दक्षप्रोक्तं स्तवं चापि कीर्तयेद् यः शृणोति वा ।
४०.१२१/२नाशुभं प्राप्नुयात् किंचिद् दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ४०.१२१॥
४०.१२२/१यथा सर्वेषु देवेषु वरिष्ठो भगवान् भवः ।
४०.१२२/२तथा स्तवो वरिष्ठोऽयं स्तवानां दक्षनिर्मितः ॥ ४०.१२२॥
४०.१२३/१यशःस्वर्गसुरैश्वर्य+ ।वित्तादिजयकाङ्क्षिभिः ।
४०.१२३/२स्तोतव्यो भक्तिमास्थाय विद्याकामैश्च यत्नतः ॥ ४०.१२३॥
४०.१२४/१व्याधितो दुःखितो दीनो नरो ग्रस्तो भयादिभिः ।
४०.१२४/२राजकार्यनियुक्तो वा मुच्यते महतो भयात् ॥ ४०.१२४॥
४०.१२५/१अनेनैव च देहेन गणानां च महेश्वरात् ।
४०.१२५/२इह लोके सुखं प्राप्य गणराड् उपजायते ॥ ४०.१२५॥
४०.१२६/१न यक्षा न पिशाचा वा न नागा न विनायकाः ।
४०.१२६/२कुर्युर्विघ्नं गृहे तस्य यत्र संस्तूयते भवः ॥ ४०.१२६॥
४०.१२७/१शृणुयाद् वा इदं नारी भक्त्याथ भवभाविता ।
४०.१२७/२पितृपक्षे भर्तृपक्षे पूज्या भवति चैव ह ॥ ४०.१२७॥
४०.१२८/१शृणुयाद् वा इदं सर्वं कीर्तयेद् वाप्यभीक्ष्णशः ।
४०.१२८/२तस्य सर्वाणि कार्याणि सिद्धिं गच्छन्त्यविघ्नतः ॥ ४०.१२८॥
४०.१२९/१मनसा चिन्तितं यच्च यच्च वाचाप्युदाहृतम् ।
४०.१२९/२सर्वं सम्पद्यते तस्य स्तवस्यास्यानुकीर्तनात् ॥ ४०.१२९॥
४०.१३०/१देवस्य सगुहस्याथ देव्या नन्दीश्वरस्य च ।
४०.१३०/२बलिं विभजतः कृत्वा दमेन नियमेन च ॥ ४०.१३०॥
४०.१३१/१ततः प्रयुक्तो गृह्णीयान् नामान्याशु यथाक्रमम् ।
४०.१३१/२ईप्सितांल्लभतेऽप्यर्थान् कामान् भोगांश्च मानवः ॥ ४०.१३१॥
४०.१३२/१मृतश्च स्वर्गमाप्नोति स्त्रीसहस्रसमावृतः ।

४०.१३२/२सर्वकामसुयुक्तो वा युक्तो वा सर्वपातकैः ॥ ४०.१३२॥

४०.१३३/१पठन् दक्षकृतं स्तोत्रं सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

४०.१३३/२मृतश्च गणसायुज्यं पूज्यमानः सुरासुरैः ॥ ४०.१३३॥

४०.१३४/१वृषेण विनियुक्तेन विमानेन विराजते ।

४०.१३४/२आभूतसम्प्लवस्थायी रुद्रस्यानुचरो भवेत् ॥ ४०.१३४॥

४०.१३५/१इत्याह भगवान् व्यासः पराशरसुतः प्रभुः ।

४०.१३५/२नैतद् वेदयते कश्चिन् नैतच्छ्राव्यं च कस्यचित् ॥ ४०.१३५॥

४०.१३६/१श्रुत्वेमं परमं गुह्यं येऽपि स्युः पापयोनयः ।

४०.१३६/२वैश्याः स्त्रियश्च शूद्राश्च रुद्रलोकमवाप्नुयुः ॥ ४०.१३६॥

४०.१३७/१श्रावयेद् यश्च विप्रेभ्यः सदा पर्वसु पर्वसु ।

४०.१३७/२रुद्रलोकमवाप्नोति द्विजो वै नात्र संशयः ॥ ४०.१३७॥

४१.१/१लोमहर्षण उवाच । श्रुत्वैवं वै मुनिश्रेष्ठाः कथां पापप्रणाशिनीम् ।

४१.१/२रुद्रक्रोधोद्भवां पुण्यां व्यासस्य वदतो द्विजाः ॥ ४१.१॥

४१.२/१पार्वत्याश्च तथा रोषं क्रोधं शम्भोश्च दुःसहम् ।

४१.२/२उत्पत्तिं वीरभद्रस्य भद्रकाल्याश्च सम्भवम् ॥ ४१.२॥

४१.३/१दक्षयज्ञविनाशं च वीर्यं शम्भोस्तथाद्भुतम् ।

४१.३/२पुनः प्रसादं देवस्य दक्षस्य सुमहात्मनः ॥ ४१.३॥

४१.४/१यज्ञभागं च रुद्रस्य दक्षस्य च फलं क्रतोः ।

४१.४/२हृष्टा बभूवुः सम्प्रीता विस्मिताश्च पुनः पुनः ॥ ४१.४॥

४१.५/१पप्रच्छुश्च पुनर्व्यासं कथाशेषं तथा द्विजाः ।

४१.५/२पृष्टः प्रोवाच तान् व्यासः क्षेत्रमेकाम्रकं पुनः ॥ ४१.५॥

४१.६/१व्यास उवाच । ब्रह्मप्रोक्तां कथां पुण्यां श्रुत्वा तु ऋषिपुंगवाः ।

४१.६/२प्रशशंसुस्तदा हृष्टा रोमाञ्चिततनूरुहाः ॥ ४१.६॥

४१.७/१ऋषय ऊचुः । अहो देवस्य माहात्म्यं त्वया शम्भोः प्रकीर्तितम् ।

४१.७/२दक्षस्य च सुरश्रेष्ठ यज्ञविध्वंसनं तथा ॥ ४१.७॥

४१.८/१एकाम्रकं क्षेत्रवरं वक्तुमर्हसि साम्प्रतम् ।

४१.८/२श्रोतुमिच्छामहे ब्रह्मन् परं कौतूहलं हि नः ॥ ४१.८॥

४१.९/१व्यास उवाच । तेषां तद् वचनं श्रुत्वा लोकनाथश्चतुर्मुखः ।

४१.९/२प्रोवाच शम्भोस्तत् क्षेत्रं भूतले दुष्कृतच्छदम् ॥ ४१.९॥

४१.१०/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनिशार्दूलाः प्रवक्ष्यामि समासतः ।

४१.१०/२सर्वपापहरं पुण्यं क्षेत्रं परमदुर्लभम् ॥ ४१.१०॥

४१.११/१लिङ्गकोटिसमायुक्तं वाराणसीसमं शुभम् ।

४१.११/२एकाम्रकेति विख्यातं तीर्थाष्टकसमन्वितम् ॥ ४१.११॥

४१.१२/१एकाम्रवृक्षस्तत्रासीत् पुरा कल्पे द्विजोत्तमाः ।

४१.१२/२नाम्ना तस्यैव तत् क्षेत्रमेकाम्रकमिति श्रुतम् ॥ ४१.१२॥

४१.१३/१हृष्टपुष्टजनाकीर्णं नरनारीसमन्वितम् ।

४१.१३/२विद्वांसगण भूयिष्ठं धनधान्यादिसंयुतम् ॥ ४१.१३॥

४१.१४/१गृहगोपुरसम्बाधं त्रिकचाद्वारभूषितम् ।

४१.१४/२नानावणिक्समाकीर्णं नानारत्नोपशोभितम् ॥ ४१.१४॥

४१.१५/१पुराट्टालकसंयुक्तं रथिभिः समलंकृतम् ।

४१.१५/२राजहंसनिभैः शुभ्रैः प्रासादैरुपशोभितम् ॥ ४१.१५॥

४१.१६/१मार्गगद्वारसंयुक्तं सितप्राकारशोभितम् ।

४१.१६/२रक्षितं शस्त्रसंघैश्च परिखाभिरलंकृतम् ॥ ४१.१६॥

४१.१७/१सितरक्तैस्तथा पीतैः कृष्णश्यामैश्च वर्णकैः ।

४१.१७/२समीरणोद्धताभिश्च पताकाभिरलंकृतम् ॥ ४१.१७॥

४१.१८/१नित्योत्सवप्रमुदितं नानावादित्रनिस्वनैः ।

४१.१८/२वीणावेणुमृदङ्गैश्च क्षेपणीभिरलंकृतम् ॥ ४१.१८॥

४१.१९/१देवतायतनैर्दिव्यैः प्राकारोद्यानमण्डितैः ।

४१.१९/२पूजाविचित्ररचितैः सर्वत्र समलंकृतम् ॥ ४१.१९॥

४१.२०/१स्त्रियः प्रमुदितास्तत्र दृश्यन्ते तनुमध्यमाः ।

४१.२०/२हारैरलंकृतग्रीवाः पद्मपत्रायतेक्षणाः ॥ ४१.२०॥

४१.२१/१पीनोन्नतकुचाः श्यामाः पूर्णचन्द्रनिभाननाः ।

४१.२१/२स्थिरालकाः सुकपोलाः काञ्चीनूपुरनादिताः ॥ ४१.२१॥

४१.२२/१सुकेश्यश्चारुजघनाः कर्णान्तायतलोचनाः ।

४१.२२/२सर्वलक्षणसम्पन्नाः सर्वाभरणभूषिताः ॥ ४१.२२॥

४१.२३/१दिव्यवस्त्रधराः शुभ्राः काश्चित् काञ्चनसंनिभाः ।

४१.२३/२हंसवारणगामिन्यः कुचभारावनामिताः ॥ ४१.२३॥

४१.२४/१दिव्यगन्धानुलिप्ताङ्गाः कर्णाभरणभूषिताः ।

४१.२४/२मदालसाश्च सुश्रोण्यो नित्यं प्रहसिताननाः ॥ ४१.२४॥

४१.२५/१ईषद्विस्पष्टदशना बिम्बौष्ठा मधुरस्वराः ।

४१.२५/२ताम्बूलरञ्जितमुखा विदग्धाः प्रियदर्शनाः ॥ ४१.२५॥

४१.२६/१सुभगाः प्रियवादिन्यो नित्यं यौवनगर्विताः ।
४१.२६/२दिव्यवस्त्रधराः सर्वाः सदा चारित्रमण्डिताः ॥ ४१.२६॥
४१.२७/१क्रीडन्ति ताः सदा तत्र स्त्रियश्चाप्सरसोपमाः ।
४१.२७/२स्वे स्वे गृहे प्रमुदिता दिवा रात्रौ वराननाः ॥ ४१.२७॥
४१.२८/१पुरुषास्तत्र दृश्यन्ते रूपयौवनगर्विताः ।
४१.२८/२सर्वलक्षणसम्पन्नाः सुमृष्टमणिकुण्डलाः ॥ ४१.२८॥
४१.२९/१ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्राश्च मुनिसत्तमाः ।
४१.२९/२स्वधर्मनिरतास्तत्र निवसन्ति सुधार्मिकाः ॥ ४१.२९॥
४१.३०/१अन्याश्च तत्र तिष्ठन्ति वारमुख्याः सुलोचनाः ।
४१.३०/२घृताचीमेनकातुल्यास्तथा समतिलोत्तमाः ॥ ४१.३०॥
४१.३१/१उर्वशीसदृशाश्चैव विप्रचित्तिनिभास्तथा ।
४१.३१/२विश्वाचीसहजन्याभाः प्रम्लोचासदृशास्तथा ॥ ४१.३१॥
४१.३२/१सर्वास्ताः प्रियवादिन्यः सर्वा विहसिताननाः ।
४१.३२/२कलाकौशलसंयुक्ताः सर्वास्ता गुणसंयुताः ॥ ४१.३२॥
४१.३३/१एवं पण्यस्त्रियस्तत्र नृत्यगीतविशारदाः ।
४१.३३/२निवसन्ति मुनिश्रेष्ठाः सर्वस्त्रीगुणगर्विताः ॥ ४१.३३॥
४१.३४/१प्रेक्षणालापकुशलाः सुन्दर्यः प्रियदर्शनाः ।
४१.३४/२न रूपहीना दुर्वृत्ता न परद्रोहकारिकाः ॥ ४१.३४॥
४१.३५/१यासां कटाक्षपातेन मोहं गच्छन्ति मानवाः ।
४१.३५/२न तत्र निर्धनाः सन्ति न मूर्खा न परद्विषः ॥ ४१.३५॥
४१.३६/१न रोगिणो न मलिना न कदर्या न मायिनः ।
४१.३६/२न रूपहीना दुर्वृत्ता न परद्रोहकारिणः ॥ ४१.३६॥
४१.३७/१तिष्ठन्ति मानवास्तत्र क्षेत्रे जगति विश्रुते ।
४१.३७/२सर्वत्र सुखसंचारं सर्वसत्त्वसुखावहम् ॥ ४१.३७॥
४१.३८/१नानाजनसमाकीर्णं सर्वसस्यसमन्वितम् ।
४१.३८/२कर्णिकारैश्च पनसैश्चम्पकैर्नागकेसरैः ॥ ४१.३८॥
४१.३९/१पाटलाशोकबकुलैः कपित्थैर्बहुलैर्धवैः ।
४१.३९/२चूतनिम्बकदम्बैश्च तथान्यैः पुष्पजातिभिः ॥ ४१.३९॥
४१.४०/१नीपकैर्धवखदिरैर्लताभिश्च विराजितम् ।
४१.४०/२शालैस्तालैस्तमालैश्च नारिकेलैः शुभाञ्जनैः ॥ ४१.४०॥
४१.४१/१अर्जुनैः समपर्णैश्च कोविदारैः सपिप्पलैः ।

४१.४१/२लकुचैः सरलैर्लोध्रैर्हिन्तालैर्देवदारुभिः ॥ ४१.४१॥
४१.४२/१पलाशैर्मुचुकुन्दैश्च पारिजातैः सकुब्जकैः ।
४१.४२/२कदलीवनखण्डैश्च जम्बूपूगफलैस्तथा ॥ ४१.४२॥
४१.४३/१केतकीकरवीरैश्च अतिमुक्तैश्च किंशुकैः ।
४१.४३/२मन्दारकुन्दपुष्पैश्च तथान्यैः पुष्पजातिभिः ॥ ४१.४३॥
४१.४४/१नानापक्षिरुतैः सेव्यैरुद्यानैर्नन्दनोपमैः ।
४१.४४/२फलभारानतैर्वृक्षैः सर्वर्तुकुसुमोत्करैः ॥ ४१.४४॥
४१.४५/१चकोरैः शतपत्रैश्च भृङ्गराजैश्च कोकिलैः ।
४१.४५/२कलविङ्कैर्मयूरैश्च प्रियपुत्रैः शुकैस्तथा ॥ ४१.४५॥
४१.४६/१जीवंजीवकहारीतैश्चातकैर्वनवेष्टितैः ।
४१.४६/२नानापक्षिगणैश्चान्यैः कूजद्भिर्मधुरस्वरैः ॥ ४१.४६॥
४१.४७/१दीर्घिकाभिस्तडागैश्च पुष्करिणीभिश्च वापिभिः ।
४१.४७/२नानाजलाशयैश्चान्यैः पद्मिनीखण्डमण्डितैः ॥ ४१.४७॥
४१.४८/१कुमुदैः पुण्डरीकैश्च तथा नीलोत्पलैः शुभैः ।
४१.४८/२कादम्बैश्चक्रवाकैश्च तथैव जलकुक्कुटैः ॥ ४१.४८॥
४१.४९/१कारण्डवैः प्लवैर्हंसैस्तथान्यैर्जलचारिभिः ।
४१.४९/२एवं नानाविधैर्वृक्षैः पुष्पैर्नानाविधैर्वरैः ॥ ४१.४९॥
४१.५०/१नानाजलाशयैः पुण्यैः शोभितं तत् समन्ततः ।
४१.५०/२आस्ते तत्र स्वयं देवः कृत्तिवासा वृषध्वजः ॥ ४१.५०॥
४१.५१/१हिताय सर्वलोकस्य भुक्तिमुक्तिप्रदः शिवः ।
४१.५१/२पृथिव्यां यानि तीर्थानि सरितश्च सरांसि च ॥ ४१.५१॥
४१.५२/१पुष्करिण्यस्तडागानि वाप्यः कूपाश्च सागराः ।
४१.५२/२तेभ्यः पूर्वं समाहृत्य जलबिन्दून् पृथक् पृथक् ॥ ४१.५२॥
४१.५३/१सर्वलोकहितार्थाय रुद्रः सर्वसुरैः सह ।
४१.५३/२तीर्थं बिन्दुसरो नाम तस्मिन् क्षेत्रे द्विजोत्तमाः ॥ ४१.५३॥
४१.५४/१चकार ऋषिभिः सार्धं तेन बिन्दुसरः स्मृतम् ।
४१.५४/२अष्टम्यां बहुले पक्षे मार्गशीर्षे द्विजोत्तमाः ॥ ४१.५४॥
४१.५५/१यस्तत्र यात्रां कुरुते विषुवे विजितेन्द्रियः ।
४१.५५/२विधिवद् बिन्दुसरसि स्नात्वा श्रद्धासमन्वितः ॥ ४१.५५॥
४१.५६/१देवान् ऋषीन् मनुष्यांश्च पितृन् संतर्प्य वाग्यतः ।
४१.५६/२तिलोदकेन विधिना नामगोत्रविधानवित् ॥ ४१.५६॥

४१.५७/१स्नात्वैवं विधिवत् तत्र सोऽश्वमेधफलं लभेत् ।
४१.५७/२ग्रहोपरागे विषुवे संक्रान्त्यामयने तथा ॥ ४१.५७॥
४१.५८/१युगादिषु षडशीत्यां तथान्यत्र शुभे तिथौ ।
४१.५८/२ये तत्र दानं विप्रेभ्यः प्रयच्छन्ति धनादिकम् ॥ ४१.५८॥
४१.५९/१अन्यतीर्थाच्छतगुणं फलं ते प्राप्नुवन्ति वै ।
४१.५९/२पिण्डं ये सम्प्रयच्छन्ति पितृभ्यः सरसस्तटे ॥ ४१.५९॥
४१.६०/१पितृणामक्षयां तृप्तिं ते कुर्वन्ति न संशयः ।
४१.६०/२ततः शम्भोर्गृहं गत्वा वाग्यतः संयतेन्द्रियः ॥ ४१.६०॥
४१.६१/१प्रविश्य पूजयेच्छर्वं कृत्वा तं त्रिः प्रदक्षिणम् ।
४१.६१/२घृतक्षीरादिभिः स्नानं कारयित्वा भवं शुचिः ॥ ४१.६१॥
४१.६२/१चन्दनेन सुगन्धेन विलिप्य कुङ्कुमेन च ।
४१.६२/२ततः सम्पूजयेद् देवं चन्द्रमौलिमुमापतिम् ॥ ४१.६२॥
४१.६३/१पुष्पैर्नानाविधैर्मेध्यैर्बिल्वार्ककमलादिभिः ।
४१.६३/२आगमोक्तेन मन्त्रेण वेदोक्तेन च शंकरम् ॥ ४१.६३॥
४१.६४/१अदीक्षितस्तु नाम्नैव मूलमन्त्रेण चार्चयेत् ।
४१.६४/२एवं सम्पूज्य तं देवं गन्धपुष्पानुरागिभिः ॥ ४१.६४॥
४१.६५/१धूपदीपैश्च नैवेद्यैरुपहारैस्तथा स्तवैः ।
४१.६५/२दण्डवत्प्रणिपातैश्च गीतैर्वाद्यैर्मनोहरैः ॥ ४१.६५॥
४१.६६/१नृत्यजप्यनमस्कारैर्जयशब्दैः प्रदक्षिणैः ।
४१.६६/२एवं सम्पूज्य विधिवद् देवदेवमुमापतिम् ॥ ४१.६६॥
४१.६७/१सर्वपापविनिर्मुक्तो रूपयौवनगर्वितः ।
४१.६७/२कुलैकविंशमुद्धृत्य दिव्याभरणभूषिताः ॥ ४१.६७॥
४१.६८/१सौवर्णेन विमानेन किङ्किणीजालमालिना ।
४१.६८/२उपगीयमानो गन्धर्वैरप्सरोभिरलंकृतः ॥ ४१.६८॥
४१.६९/१उद्योतयन् दिशः सर्वाः शिवलोकं स गच्छति ।
४१.६९/२भुक्त्वा तत्र सुखं विप्रा मनसः प्रीतिदायकम् ॥ ४१.६९॥
४१.७०/१तल्लोकवासिभिः सार्धं यावद् आभूतसम्प्लवम् ।
४१.७०/२ततस्तस्माद् इहायातः पृथिव्यां पुण्यसंक्षये ॥ ४१.७०॥
४१.७१/१जायते योगिनां गेहे चतुर्वेदी द्विजोत्तमाः ।
४१.७१/२योगं पाशुपतं प्राप्य ततो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ४१.७१॥
४१.७२/१शयनोत्थापने चैव संक्रान्त्यामयने तथा ।

४१.७२/२अशोकाख्यां तथाष्टम्यां पवित्रारोपणे तथा ॥ ४१.७२॥

४१.७३/१ये च पश्यन्ति तं देवं कृत्तिवाससमुत्तमम् ।

४१.७३/२विमानेनार्कवर्णेन शिवलोकं व्रजन्ति ते ॥ ४१.७३॥

४१.७४/१सर्वकालेऽपि तं देवं ये पश्यन्ति सुमेधसः ।

४१.७४/२तेऽपि पापविनिर्मुक्ताः शिवलोकं व्रजन्ति वै ॥ ४१.७४॥

४१.७५/१देवस्य पश्चिमे पूर्वे दक्षिणे चोत्तरे तथा ।

४१.७५/२योजनद्वितयं सार्धं क्षेत्रं तद् भुक्तिमुक्तिदम् ॥ ४१.७५॥

४१.७६/१तस्मिन् क्षेत्रवरे लिङ्गं भास्करेश्वरसंज्ञितम् ।

४१.७६/२पश्यन्ति ये तु तं देवं स्नात्वा कुण्डे महेश्वरम् ॥ ४१.७६॥

४१.७७/१आदित्येनार्चितं पूर्वं देवदेवं त्रिलोचनम् ।

४१.७७/२सर्वपापविनिर्मुक्ता विमानवरमास्थिताः ॥ ४१.७७॥

४१.७८/१उपगीयमाना गन्धर्वैः शिवलोकं व्रजन्ति ते ।

४१.७८/२तिष्ठन्ति तत्र मुदिताः कल्पमेकं द्विजोत्तमाः ॥ ४१.७८॥

४१.७९/१भुक्त्वा तु विपुलान् भोगाञ् शिवलोके मनोरमान् ।

४१.७९/२पुण्यक्षयाद् इहायाता जायन्ते प्रवरे कुले ॥ ४१.७९॥

४१.८०/१अथवा योगिनां गेहे वेदवेदाङ्गपारगाः ।

४१.८०/२उत्पद्यन्ते द्विजवराः सर्वभूतहिते रताः ॥ ४१.८०॥

४१.८१/१मोक्षशास्त्रार्थकुशलाः सर्वत्र समबुद्धयः ।

४१.८१/२योगं शम्भोर्वरं प्राप्य ततो मोक्षं व्रजन्ति ते ॥ ४१.८१॥

४१.८२/१तस्मिन् क्षेत्रवरे पुण्ये लिङ्गं यद् दृश्यते द्विजाः ।

४१.८२/२पूज्यापूज्यं च सर्वत्र वने रथ्यान्तरेऽपि वा ॥ ४१.८२॥

४१.८३/१चतुष्पथे श्मशाने वा यत्र कुत्र च तिष्ठति ।

४१.८३/२दृष्ट्वा तल्लिङ्गमव्यग्रः श्रद्धया सुसमाहितः ॥ ४१.८३॥

४१.८४/१स्नापयित्वा तु तं भक्त्या गन्धैः पुष्पैर्मनोहरैः ।

४१.८४/२धूपैर्दीपैः सनैवेद्यैर्नमस्कारैस्तथा स्तवैः ॥ ४१.८४॥

४१.८५/१दण्डवत्प्रणिपातैश्च नृत्यगीतादिभिस्तथा ।

४१.८५/२सम्पूज्यैवं विधानेन शिवलोकं व्रजेन् नरः ॥ ४१.८५॥

४१.८६/१नारी वा द्विजशार्दूलाः सम्पूज्य श्रद्धयान्विता ।

४१.८६/२पूर्वोक्तं फलमाप्नोति नात्र कार्या विचारणा ॥ ४१.८६॥

४१.८७/१कः शक्नोति गुणान् वक्तुं समग्रान् मुनिसत्तमाः ।

४१.८७/२तस्य क्षेत्रवरस्याथ ऋते देवान् महेश्वरात् ॥ ४१.८७॥

४१.८८/१तस्मिन् क्षेत्रोत्तमे गत्वा श्रद्धयाश्रद्धयापि वा ।
४१.८८/२माधवादिषु मासेषु नरो वा यदि वाङ्गना ॥ ४१.८८॥
४१.८९/१यस्मिन् यस्मिंस्तिथौ विप्राः स्नात्वा बिन्दुसरोम्भसि ।
४१.८९/२पश्येद् देवं विरूपाक्षं देवीं च वरदां शिवाम् ॥ ४१.८९॥
४१.९०/१गणं चण्डं कार्त्तिकेयं गणेशं वृषभं तथा ।
४१.९०/२कल्पद्रुमं च सावित्रीं शिवलोकं स गच्छति ॥ ४१.९०॥
४१.९१/१स्नात्वा च कापिले तीर्थे विधिवत् पापनाशने ।
४१.९१/२प्राप्नोत्यभिमतान् कामाञ् शिवलोकं स गच्छति ॥ ४१.९१॥
४१.९२/१यः स्तम्भ्यं तत्र विधिवत् करोति नियतेन्द्रियः ।
४१.९२/२कुलैकविंशमुद्धृत्य शिवलोकं स गच्छति ॥ ४१.९२॥
४१.९३/१एकाम्रके शिवक्षेत्रे वाराणसीसमे शुभे ।
४१.९३/२स्नानं करोति यस्तत्र मोक्षं स लभते ध्रुवम् ॥ ४१.९३॥
४२.१/१ब्रह्मोवाच । विरजे विरजा माता ब्रह्माणी सम्प्रतिष्ठिता ।
४२.१/२यस्याः संदर्शनान् मर्त्यः पुनात्यासप्तमं कुलम् ॥ ४२.१॥
४२.२/१सकृद् दृष्ट्वा तु तां देवीं भक्त्यापूज्य प्रणम्य च ।
४२.२/२नरः स्ववंशमुद्धृत्य मम लोकं स गच्छति ॥ ४२.२॥
४२.३/१अन्याश्च तत्र तिष्ठन्ति विरजे लोकमातरः ।
४२.३/२सर्वपापहरा देव्यो वरदा भक्तिवत्सलाः ॥ ४२.३॥
४२.४/१आस्ते वैतरणी तत्र सर्वपापहरा नदी ।
४२.४/२यस्यां स्नात्वा नरश्रेष्ठः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ४२.४॥
४२.५/१आस्ते स्वयम्भूस्तत्रैव क्रोडरूपी हरिः स्वयम् ।
४२.५/२दृष्ट्वा प्रणम्य तं भक्त्या परं विष्णुं व्रजन्ति ते ॥ ४२.५॥
४२.६/१कापिले गोग्रहे सोमे तीर्थे चालाबुसंज्ञिते ।
४२.६/२मृत्युंजये क्रोडतीर्थे वासुके सिद्धकेश्वरे ॥ ४२.६॥
४२.७/१तीर्थेष्वेतेषु मतिमान् विरजे संयतेन्द्रियः ।
४२.७/२गत्वाष्टतीर्थं विधिवत् स्नात्वा देवान् प्रणम्य च ॥ ४२.७॥
४२.८/१सर्वपापविनिर्मुक्तो विमानवरमास्थितः ।
४२.८/२उपगीयमानो गन्धर्वैर्मम लोके महीयते ॥ ४२.८॥
४२.९/१विरजे यो मम क्षेत्रे पिण्डदानं करोति वै ।
४२.९/२स करोत्यक्षयां तृप्तिं पितृणां नात्र संशयः ॥ ४२.९॥
४२.१०/१मम क्षेत्रे मुनिश्रेष्ठा विरजे ये कलेवरम् ।

४२.१०/२परित्यजन्ति पुरुषास्ते मोक्षं प्राप्नुवन्ति वै ॥ ४२.१०॥
४२.११/१स्नात्वा यः सागरे मर्त्यो दृष्ट्वा च कपिलं हरिम् ।
४२.११/२पश्येद् देवीं च वाराहीं स याति त्रिदशालयम् ॥ ४२.११॥
४२.१२/१सन्ति चान्यानि तीर्थानि पुण्यान्यायतनानि च ।
४२.१२/२तत्काले तु मुनिश्रेष्ठा वेदितव्यानि तानि वै ॥ ४२.१२॥
४२.१३/१समुद्रस्योत्तरे तीरे तस्मिन् देशे द्विजोत्तमाः ।
४२.१३/२आस्ते गुह्यं परं क्षेत्रं मुक्तिदं पापनाशनम् ॥ ४२.१३॥
४२.१४/१सर्वत्र वालुकाकीर्णं पवित्रं सर्वकामदम् ।
४२.१४/२दशयोजनविस्तीर्णं क्षेत्रं परमदुर्लभम् ॥ ४२.१४॥
४२.१५/१अशोकार्जुनपुंनागैर्बकुलैः सरलद्रुमैः ।
४२.१५/२पनसैर्नारिकेलैश्च शालैस्तालैः कपित्थकैः ॥ ४२.१५॥
४२.१६/१चम्पकैः कर्णिकारैश्च चूतबिल्वैः सपाटलैः ।
४२.१६/२कदम्बैः कोविदारैश्च लकुचैर्नागकेसरैः ॥ ४२.१६॥
४२.१७/१प्राचीनामलकैर्लोध्रैर्नारङ्गैर्धवखादिरैः ।
४२.१७/२सर्जभूर्जाश्वकर्णैश्च तमालैर्देवदारुभिः ॥ ४२.१७॥
४२.१८/१मन्दारैः पारिजातैश्च न्यग्रोधागुरुचन्दनैः ।
४२.१८/२खर्जूराम्रातकैः सिद्धैर्मुचुकुन्दैः सकिंशुकैः ॥ ४२.१८॥
४२.१९/१अश्वत्थैः सप्तपर्णैश्च मधुधारशुभाञ्जनैः ।
४२.१९/२शिंशपामलकैर्नीपैर्निम्बतिन्दुविभीतकैः ॥ ४२.१९॥
४२.२०/१सर्वर्तुफलगन्धाढ्यैः सर्वर्तुकुसुमोज्ज्वलैः ।
४२.२०/२मनोह्लादकरैः शुभ्रैर्नानाविहगनादितैः ॥ ४२.२०॥
४२.२१/१श्रोत्ररम्यैः सुमधुरैर्बलनिर्मदनेरितैः ।
४२.२१/२मनसः प्रीतिजनकैः शब्दैः खगमुखेरितैः ॥ ४२.२१॥
४२.२२/१चकोरैः शतपत्रैश्च भृङ्गराजैस्तथा शुकैः ।
४२.२२/२कोकिलैः कलविङ्कैश्च हारीतैर्जीवजीवकैः ॥ ४२.२२॥
४२.२३/१प्रियपुत्रैश्चातकैश्च तथान्यैर्मधुरस्वरैः ।
४२.२३/२श्रोत्ररम्यैः प्रियकरैः कूजद्भिश्चार्वधिष्ठितैः ॥ ४२.२३॥
४२.२४/१केतकीवनखण्डैश्च अतिमुक्तैः सकुब्जकैः ।
४२.२४/२मालतीकुन्दबाणैश्च करवीरैः सितेतरैः ॥ ४२.२४॥
४२.२५/१जम्बीरकरुणाङ्कोलैर्दाडिमैर्बीजपूरकैः ।
४२.२५/२मातुलुङ्गैः पूगफलैर्हिन्तालैः कदलीवनैः ॥ ४२.२५॥

४२.२६/१अन्यैश्च विविधैर्वृक्षैः पुष्पैश्चान्यैर्मनोहरैः ।

४२.२६/२लतावितानगुल्मैश्च विविधैश्च जलाशयैः ॥ ४२.२६॥

४२.२७/१दीर्घिकाभिस्तडागैश्च पुष्करिणीभिश्च वापिभिः ।

४२.२७/२नानाजलाशयैः पुण्यैः पद्मिनीखण्डमण्डितैः ॥ ४२.२७॥

४२.२८/१सरांसि च मनोज्ञानि प्रसन्नसलिलानि च ।

४२.२८/२कुमुदैः पुण्डरीकैश्च तथा नीलोत्पलैः शुभैः ॥ ४२.२८॥

४२.२९/१कह्लारैः कमलैश्चापि आचितानि समन्ततः ।

४२.२९/२कादम्बैश्चक्रवाकैश्च तथैव जलकुक्कुटैः ॥ ४२.२९॥

४२.३०/१कारण्डवैः प्लवैर्हंसैः कूर्मैर्मत्स्यैश्च मद्गुभिः ।

४२.३०/२दात्यूहसारसाकीर्णैः कोयष्टिबकशोभितैः ॥ ४२.३०॥

४२.३१/१एतैश्चान्यैश्च कूजद्भिः समन्ताज्जलचारिभिः ।

४२.३१/२खगैर्जलचरैश्चान्यैः कुसुमैश्च जलोद्भवैः ॥ ४२.३१॥

४२.३२/१एवं नानाविधैर्वृक्षैः पुष्पैः स्थलजलोद्भवैः ।

४२.३२/२ब्रह्मचारिगृहस्थैश्च वानप्रस्थैश्च भिक्षुभिः ॥ ४२.३२॥

४२.३३/१स्वधर्मनिरतैर्वर्णैस्तथान्यैः समलंकृतम् ।

४२.३३/२हृष्टपुष्टजनाकीर्णं नरनारीसमाकुलम् ॥ ४२.३३॥

४२.३४/१अशेषविद्यानिलयं सर्वधर्मगुणाकरम् ।

४२.३४/२एवं सर्वगुणोपेतं क्षेत्रं परमदुर्लभम् ॥ ४२.३४॥

४२.३५/१आस्ते तत्र मुनिश्रेष्ठा विख्यातः पुरुषोत्तमः ।

४२.३५/२यावद् उत्कलमर्यादा दिक् क्रमेण प्रकीर्तिता ॥ ४२.३५॥

४२.३६/१तावत् कृष्णप्रसादेन देशः पुण्यतमो हि सः ।

४२.३६/२यत्र तिष्ठति विश्वात्मा देशे स पुरुषोत्तमः ॥ ४२.३६॥

४२.३७/१जगद्व्यापी जगन्नाथस्तत्र सर्वं प्रतिष्ठितम् ।

४२.३७/२अहं रुद्रश्च शक्रश्च देवाश्चाग्निपुरोगमाः ॥ ४२.३७॥

४२.३८/१निवसामो मुनिश्रेष्ठास्तस्मिन् देशे सदा वयम् ।

४२.३८/२गन्धर्वाप्सरसः सर्वाः पितरो देवमानुषाः ॥ ४२.३८॥

४२.३९/१यक्षा विद्याधराः सिद्धा मुनयः संशितव्रताः ।

४२.३९/२ऋषयो वालखिल्याश्च कश्यपाद्याः प्रजेश्वराः ॥ ४२.३९॥

४२.४०/१सुपर्णाः किंनरा नागास्तथान्ये स्वर्गवासिनः ।

४२.४०/२साङ्गाश्च चतुरो वेदाः शास्त्राणि विविधानि च ॥ ४२.४०॥

४२.४१/१इतिहासपुराणानि यज्ञाश्च वरदक्षिणाः ।

४२.४१/२नद्यश्च विविधाः पुण्यास्तीर्थान्यायतनानि च ॥ ४२.४१॥
४२.४२/१सागराश्च तथा शैलास्तस्मिन् देशे व्यवस्थिताः ।
४२.४२/२एवं पुण्यतमे देशे देवर्षिपितृसेविते ॥ ४२.४२॥
४२.४३/१सर्वोपभोगसहिते वासः कस्य न रोचते ।
४२.४३/२श्रेष्ठत्वं कस्य देशस्य किं चान्यद् अधिकं ततः ॥ ४२.४३॥
४२.४४/१आस्ते यत्र स्वयं देवो मुक्तिदः पुरुषोत्तमः ।
४२.४४/२धन्यास्ते विबुधप्रख्या ये वसन्त्युत्कले नराः ॥ ४२.४४॥
४२.४५/१तीर्थराजजले स्नात्वा पश्यन्ति पुरुषोत्तमम् ।
४२.४५/२स्वर्गे वसन्ति ते मर्त्या न ते यान्ति यमालये ॥ ४२.४५॥
४२.४६/१ये वसन्त्युत्कले क्षेत्रे पुण्ये श्रीपुरुषोत्तमे ।
४२.४६/२सफलं जीवितं तेषामुत्कलानां सुमेधसाम् ॥ ४२.४६॥
४२.४७/१ये पश्यन्ति सुरश्रेष्ठं प्रसन्नायतलोचनम् ।
४२.४७/२चारुभ्रूकेशमुकुटं चारुकर्णावतंसकम् ॥ ४२.४७॥
४२.४८/१चारुस्मितं चारुदन्तं चारुकुण्डलमण्डितम् ।
४२.४८/२सुनासं सुकपोलं च सुललाटं सुलक्षणम् ॥ ४२.४८॥
४२.४९/१त्रैलोक्यानन्दजननं कृष्णस्य मुखपङ्कजम् ॥ ४२.४९॥
४३.१/१ब्रह्मोवाच । पुरा कृतयुगे विप्राः शक्रतुल्यपराक्रमः ।
४३.१/२बभूव नृपतिः श्रीमान् इन्द्रद्युम्न इति श्रुतः ॥ ४३.१॥
४३.२/१सत्यवादी शुचिर्दक्षः सर्वशास्त्रविशारदः ।
४३.२/२रूपवान् सुभगः शूरो दाता भोक्ता प्रियंवदः ॥ ४३.२॥
४३.३/१यष्टा समस्तयज्ञानां ब्रह्मण्यः सत्यसंगरः ।
४३.३/२धनुर्वेदे च वेदे च शास्त्रे च निपुणः कृती ॥ ४३.३॥
४३.४/१वल्लभो नरनारीणां पौर्णमास्यां यथा शशी ।
४३.४/२आदित्य इव दुष्प्रेक्ष्यः शत्रुसंघभयंकरः ॥ ४३.४॥
४३.५/१वैष्णवः सत्त्वसम्पन्नो जितक्रोधो जितेन्द्रियः ।
४३.५/२अध्येता योगसांख्यानां मुमुक्षुर्धर्मतत्परः ॥ ४३.५॥
४३.६/१एवं स पालयन् पृथ्वीं राजा सर्वगुणाकरः ।
४३.६/२तस्य बुद्धिः समुत्पन्ना हरेराराधनं प्रति ॥ ४३.६॥
४३.७/१कथमाराधयिष्यामि देवदेवं जनार्दनम् ।
४३.७/२कस्मिन् क्षेत्रेऽथवा तीर्थे नदीतीरे तथाश्रमे ॥ ४३.७॥
४३.८/१एवं चिन्तापरः सोऽथ निरीक्ष्य मनसा महीम् ।

४३.८/२आलोक्य सर्वतीर्थानि क्षेत्राण्यथ पुराण्यपि ॥ ४३.८॥

४३.९/१तानि सर्वाणि संत्यज्य जगामायतनं पुनः ।

४३.९/२विख्यातं परमं क्षेत्रं मुक्तिदं पुरुषोत्तमम् ॥ ४३.९॥

४३.१०/१स गत्वा तत् क्षेत्रवरं समृद्धबलवाहनः ।

४३.१०/२अयजच्चाश्वमेधेन विधिवद् भूरिदक्षिणः ॥ ४३.१०॥

४३.११/१कारयित्वा महोत्सेधं प्रासादं चैव विश्रुतम् ।

४३.११/२तत्र संकर्षणं कृष्णं सुभद्रां स्थाप्य वीर्यवान् ॥ ४३.११॥

४३.१२/१पञ्चतीर्थं च विधिवत् कृत्वा तत्र महीपतिः ।

४३.१२/२स्नानं दानं तपो होमं देवताप्रेक्षणं तथा ॥ ४३.१२॥

४३.१३/१भक्त्या चाराध्य विधिवत् प्रत्यहं पुरुषोत्तमम् ।

४३.१३/२प्रसादाद् देवदेवस्य ततो मोक्षमवाप्तवान् ॥ ४३.१३॥

४३.१४/१मार्कण्डेयं च कृष्णं च दृष्ट्वा रामं च भो द्विजाः ।

४३.१४/२सागरे चेन्द्रद्युम्नाख्ये स्नात्वा मोक्षं लभेद् ध्रुवम् ॥ ४३.१४॥

४३.१५/१मुनय ऊचुः । कस्मात् स नृपतिः पूर्वमिन्द्रद्युम्नो जगत्पतिः ।

४३.१५/२जगाम परमं क्षेत्रं मुक्तिदं पुरुषोत्तमम् ॥ ४३.१५॥

४३.१६/१गत्वा तत्र सुरश्रेष्ठ कथं स नृपसत्तमः ।

४३.१६/२वाजिमेधेन विधिवद् इष्टवान् पुरुषोत्तमम् ॥ ४३.१६॥

४३.१७/१कथं स सर्वफलदे क्षेत्रे परमदुर्लभे ।

४३.१७/२प्रासादं कारयामास चेष्टं त्रैलोक्यविश्रुतम् ॥ ४३.१७॥

४३.१८/१कथं स कृष्णं रामं च सुभद्रां च प्रजापते ।

४३.१८/२निर्ममे राजशार्दूलः क्षेत्रं रक्षितवान् कथम् ॥ ४३.१८॥

४३.१९/१कथं तत्र महीपालः प्रासादे भुवनोत्तमे ।

४३.१९/२स्थापयामास मतिमान् कृष्णादींस्त्रिदशार्चितान् ॥ ४३.१९॥

४३.२०/१एतत् सर्वं सुरश्रेष्ठ विस्तरेण यथातथम् ।

४३.२०/२वक्तुमर्हस्यशेषेण चरितं तस्य धीमतः ॥ ४३.२०॥

४३.२१/१न तृप्तिमधिगच्छामस्तव वाक्यामृतेन वै ।

४३.२१/२श्रोतुमिच्छामहे ब्रह्मन् परं कौतूहलं हि नः ॥ ४३.२१॥

४३.२२/१ब्रह्मोवाच । साधु साधु द्विजश्रेष्ठा यत् पृच्छध्वं पुरातनम् ।

४३.२२/२सर्वपापहरं पुण्यं भुक्तिमुक्तिप्रदं शुभम् ॥ ४३.२२॥

४३.२३/१वक्ष्यामि तस्य चरितं यथावृत्तं कृते युगे ।

४३.२३/२शृणुध्वं मुनिशार्दूलाः प्रयताः संयतेन्द्रियाः ॥ ४३.२३॥

४३.२४/१अवन्ती नाम नगरी मालवे भुवि विश्रुता ।
४३.२४/२बभूव तस्य नृपतेः पृथिवी ककुदोपमा ॥ ४३.२४॥
४३.२५/१हृष्टपुष्टजनाकीर्णा दृढप्राकारतोरणा ।
४३.२५/२दृढयन्त्रार्गलद्वारा परिखाभिरलंकृता ॥ ४३.२५॥
४३.२६/१नानावणिक्समाकीर्णा नानाभाण्डसुविक्रिया ।
४३.२६/२रथ्यापणवती रम्या ।
४३.२६/३सुविभक्तचतुष्पथा ॥ ४३.२६॥
४३.२७/१गृहगोपुरसम्बाधा वीथीभिः समलंकृता ।
४३.२७/२राजहंसनिभैः शुभ्रैश्चित्रग्रीवैर्मनोहरैः ॥ ४३.२७॥
४३.२८/१अनेकशतसाहस्रैः प्रासादैः समलंकृता ।
४३.२८/२यज्ञोत्सवप्रमुदिता गीतवादित्रनिस्वना ॥ ४३.२८॥
४३.२९/१नानावर्णपताकाभिर्ध्वजैश्च समलंकृता ।
४३.२९/२हस्त्यश्वरथसंकीर्णा पदातिगणसंकुला ॥ ४३.२९॥
४३.३०/१नानायोधसमाकीर्णा नानाजनपदैर्युता ।
४३.३०/२ब्राह्मणैः क्षत्रियैर्वैश्यैः शूद्रैश्चैव द्विजातिभिः ॥ ४३.३०॥
४३.३१/१समृद्धा सा मुनिश्रेष्ठा विद्वद्भिः समलंकृता ।
४३.३१/२न तत्र मलिनाः सन्ति न मूर्खा नापि निर्धनाः ॥ ४३.३१॥
४३.३२/१न रोगिणो न हीनाङ्गा न द्यूतव्यसनान्विताः ।
४३.३२/२सदा हृष्टाः सुमनसो दृश्यन्ते पुरुषाः स्त्रियः ॥ ४३.३२॥
४३.३३/१क्रीडन्ति स्म दिवा रात्रौ हृष्टास्तत्र पृथक् पृथक् ।
४३.३३/२सुवेषाः पुरुषास्तत्र दृश्यन्ते मृष्टकुण्डलाः ॥ ४३.३३॥
४३.३४/१सुरूपाः सुगुणाश्चैव दिव्यालंकारभूषिताः ।
४३.३४/२कामदेवप्रतीकाशाः सर्वलक्षणलक्षिताः ॥ ४३.३४॥
४३.३५/१सुकेशाः सुकपोलाश्च सुमुखाः श्मश्रुधारिणः ।
४३.३५/२ज्ञातारः सर्वशास्त्राणां भेत्तारः शत्रुवाहिनीम् ॥ ४३.३५॥
४३.३६/१दातारः सर्वरत्नानां भोक्तारः सर्वसम्पदाम् ।
४३.३६/२स्त्रियस्तत्र मुनिश्रेष्ठा दृश्यन्ते सुमनोहराः ॥ ४३.३६॥
४३.३७/१हंसवारणगामिन्यः प्रफुल्लाम्भोजलोचनाः ।
४३.३७/२सुमध्यमाः सुजघनाः पीनोन्नतपयोधराः ॥ ४३.३७॥
४३.३८/१सुकेशाश्चारुवदनाः सुकपोलाः स्थिरालकाः ।
४३.३८/२हावभावानतग्रीवाः कर्णाभरणभूषिताः ॥ ४३.३८॥

४३.३९/१बिम्बौष्ठ्यो रञ्जितमुखास्ताम्बूलेन विराजिताः ।
४३.३९/२सुवर्णाभरणोपेताः सर्वालंकारभूषिताः ॥ ४३.३९॥
४३.४०/१श्यामावदाताः सुश्रोण्यः काञ्चीनूपुरनादिताः ।
४३.४०/२दिव्यमाल्याम्बरधरा दिव्यगन्धानुलेपनाः ॥ ४३.४०॥
४३.४१/१विदग्धाः सुभगाः कान्ताश्चार्वङ्ग्यः प्रियदर्शनाः ।
४३.४१/२रूपलावण्यसंयुक्ताः सर्वाः प्रहसिताननाः ॥ ४३.४१॥
४३.४२/१क्रीडन्त्यश्च मदोन्मत्ताः च ।
४३.४२/२गीतवाद्यकथालापै रमयन्त्यश्च ताः स्त्रियः ॥ ४३.४२॥
४३.४३/१वारमुख्याश्च दृश्यन्ते नृत्यगीतविशारदाः ।
४३.४३/२प्रेक्षणालापकुशलाः सर्वयोषिद्गुणान्विताः ॥ ४३.४३॥
४३.४४/१अन्याश्च तत्र दृश्यन्ते गुणाचार्याः कुलस्त्रियः ।
४३.४४/२पतिव्रताश्च सुभगा गुणैः सर्वैरलंकृताः ॥ ४३.४४॥
४३.४५/१वनैश्चोपवनैः पुण्यैरुद्यानैश्च मनोरमैः ।
४३.४५/२देवतायतनैर्दिव्यैर्नानाकुसुमशोभितैः ॥ ४३.४५॥
४३.४६/१शालैस्तालैस्तमालैश्च बकुलैर्नागकेसरैः ।
४३.४६/२पिप्पलैः कर्णिकारैश्च चन्दनागुरुचम्पकैः ॥ ४३.४६॥
४३.४७/१पुंनागैर्नारिकेरैश्च पनसैः सरलद्रुमैः ।
४३.४७/२नारङ्गैर्लकुचैर्लोध्रैः सप्तपर्णैः शुभाञ्जनैः ॥ ४३.४७॥
४३.४८/१चूतबिल्वकदम्बैश्च शिंशपैर्धवखादिरैः ।
४३.४८/२पाटलाशोकतगरैः करवीरैः सितेतरैः ॥ ४३.४८॥
४३.४९/१पीतार्जुनकभल्लातैः सिद्धैराम्रातकैस्तथा ।
४३.४९/२न्यग्रोधाश्वत्थकाश्मर्यैः पलाशैर्देवदारुभिः ॥ ४३.४९॥
४३.५०/१मन्दारैः पारिजातैश्च तिन्तिडीकविभीतकैः ।
४३.५०/२प्राचीनामलकैः प्लक्षैर्जम्बूशिरीषपादपैः ॥ ४३.५०॥
४३.५१/१कालेयैः काञ्चनारैश्च मधुजम्बीरतिन्दुकैः ।
४३.५१/२खर्जूरागस्त्यबकुलैः शाखोटकहरीतकैः ॥ ४३.५१॥
४३.५२/१कङ्कोलैर्मुचुकुन्दैश्च हिन्तालैर्बीजपूरकैः ।
४३.५२/२केतकीवनखण्डैश्च अतिमुक्तैः सकुब्जकैः ॥ ४३.५२॥
४३.५३/१मल्लिकाकुन्दबाणैश्च कदलीखण्डमण्डितैः ।
४३.५३/२मातुलुङ्गैः पूगफलैः करुणैः सिन्धुवारकैः ॥ ४३.५३॥
४३.५४/१बहुवारैः कोविदारैर्बदरैः सकरञ्जकैः ।

४३.५४/२अन्यैश्च विविधैः पुष्प+ ।वृक्षैश्चान्यैर्मनोहरैः ॥ ४३.५४॥

४३.५५/१लतागुल्मैर्वितानैश्च उद्यानैर्नन्दनोपमैः ।

४३.५५/२सदा कुसुमगन्धाढ्यैः सदा फलभरानतैः ॥ ४३.५५॥

४३.५६/१नानापक्षिरुते रम्यैर्नानामृगगणावृतैः ।

४३.५६/२चकोरैः शतपत्रैश्च भृङ्गारैः प्रियपुत्रकैः ॥ ४३.५६॥

४३.५७/१कलविङ्कैर्मयूरैश्च शुकैः कोकिलकैस्तथा ।

४३.५७/२कपोतैः खञ्जरीटैश्च श्येनैः पारावतैस्तथा ॥ ४३.५७॥

४३.५८/१खगैश्चान्यैर्बहुविधैः श्रोत्ररम्यैर्मनोरमैः ।

४३.५८/२सरितः पुष्करिण्यश्च सरांसि सुबहूनि च ॥ ४३.५८॥

४३.५९/१अन्यैर्जलाशयैः पुण्यैः कुमुदोत्पलमण्डितैः ।

४३.५९/२पद्मैः सितेतरैः शुभ्रैः कह्लारैश्च सुगन्धिभिः ॥ ४३.५९॥

४३.६०/१अन्यैर्बहुविधैः पुष्पैर्जलजैः सुमनोहरैः ।

४३.६०/२गन्धामोदकरैर्दिव्यैः सर्वर्तुकुसुमोज्ज्वलैः ॥ ४३.६०॥

४३.६१/१हंसकारण्डवाकीर्णैश्चक्रवाकोपशोभितैः ।

४३.६१/२सारसैश्च बलाकैश्च कूर्मैर्मत्स्यैः सनक्रकैः ॥ ४३.६१॥

४३.६२/१जलपादैः कदम्बैश्च प्लवैश्च जलकुक्कुटैः ।

४३.६२/२खगैर्जलचरैश्चान्यैर्नानारवविभूषितैः ॥ ४३.६२॥

४३.६३/१नानावर्णैः सदा हृष्टैरञ्चितानि समन्ततः ।

४३.६३/२एवं नानाविधैः पुष्पैर्विविधैश्च जलाशयैः ॥ ४३.६३॥

४३.६४/१विविधैः पादपैः पुण्यैरुद्यानैर्विविधैस्तथा ।

४३.६४/२जलस्थलचरैश्चैव विहगैश्चार्वधिष्ठितैः ॥ ४३.६४॥

४३.६५/१देवतायतनैर्दिव्यैः शोभिता सा महापुरी ।

४३.६५/२तत्रास्ते भगवान् देवस्त्रिपुरारिस्त्रिलोचनः ॥ ४३.६५॥

४३.६६/१महाकालेति विख्यातः सर्वकामप्रदः शिवः ।

४३.६६/२शिवकुण्डे नरः स्नात्वा विधिवत् पापनाशने ॥ ४३.६६॥

४३.६७/१देवान् पितृन् ऋषींश्चैव संतर्प्य विधिवद् बुधः ।

४३.६७/२गत्वा शिवालयं पश्चात् कृत्वा तं त्रिः प्रदक्षिणम् ॥ ४३.६७॥

४३.६८/१प्रविश्य संयतो भूत्वा धौतवासा जितेन्द्रियः ।

४३.६८/२स्नानैः पुष्पैस्तथा गन्धैर्धूपैर्दीपैश्च भक्तितः ॥ ४३.६८॥

४३.६९/१नैवेद्यैरुपहारैश्च गीतवाद्यैः प्रदक्षिणैः ।

४३.६९/२दण्डवत्प्रणिपातैश्च नृत्यैः स्तोत्रैश्च शंकरम् ॥ ४३.६९॥

४३.७०/१सम्पूज्य विधिवद् भक्त्या महाकालं सकृच्छिवम् ।
४३.७०/२अश्वमेधसहस्रस्य फलं प्राप्नोति मानवः ॥ ४३.७०॥
४३.७१/१पापैः सर्वैर्विनिर्मुक्तो विमानैः सार्वकामिकैः ।
४३.७१/२आरुह्य त्रिदिवं याति यत्र शम्भोर्निकेतनम् ॥ ४३.७१॥
४३.७२/१दिव्यरूपधरः श्रीमान् दिव्यालंकारभूषितः ।
४३.७२/२भुङ्क्ते तत्र वरान् भोगान् यावद् आभूतसम्प्लवम् ॥ ४३.७२॥
४३.७३/१शिवलोके मुनिश्रेष्ठा जरामरणवर्जितः ।
४३.७३/२पुण्यक्षयाद् इहायातः प्रवरे ब्राह्मणे कुले ॥ ४३.७३॥
४३.७४/१चतुर्वेदी भवेद् विप्रः सर्वशास्त्रविशारदः ।
४३.७४/२योगं पाशुपतं प्राप्य ततो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ४३.७४॥
४३.७५/१आस्ते तत्र नदी पुण्या शिप्रा नामेति विश्रुता ।
४३.७५/२तस्यां स्नातस्तु विधिवत् संतर्प्य पितृदेवताः ॥ ४३.७५॥
४३.७६/१सर्वपापविनिर्मुक्तो विमानवरमास्थितः ।
४३.७६/२भुङ्क्ते बहुविधान् भोगान् स्वर्गलोके नरोत्तमः ॥ ४३.७६॥
४३.७७/१आस्ते तत्रैव भगवान् देवदेवो जनार्दनः ।
४३.७७/२गोविन्दस्वामिनामासौ भुक्तिमुक्तिप्रदो हरिः ॥ ४३.७७॥
४३.७८/१तं दृष्ट्वा मुक्तिमाप्नोति त्रिसप्तकुलसंयुतः ।
४३.७८/२विमानेनार्कवर्णेन किङ्किणीजालमालिना ॥ ४३.७८॥
४३.७९/१सर्वकामसमृद्धेन कामगेनास्थिरेण च ।
४३.७९/२उपगीयमानो गन्धर्वैर्विष्णुलोके महीयते ॥ ४३.७९॥
४३.८०/१भुङ्क्ते च विविधान् कामान् निरातङ्को गतज्वरः ।
४३.८०/२आभूतसम्प्लवं यावत् सुरूपः सुभगः सुखी ॥ ४३.८०॥
४३.८१/१कालेनागत्य मतिमान् ब्राह्मणः स्यान् महीतले ।
४३.८१/२प्रवरे योगिनां गेहे वेदशास्त्रार्थतत्त्ववित् ॥ ४३.८१॥
४३.८२/१वैष्णवं योगमास्थाय ततो मोक्षमवाप्नुयात् ।
४३.८२/२विक्रमस्वामिनामानं विष्णुं तत्रैव भो द्विजाः ॥ ४३.८२॥
४३.८३/१दृष्ट्वा नरो वा नारी वा फलं पूर्वोदितं लभेत् ।
४३.८३/२अन्येऽपि तत्र तिष्ठन्ति देवाः शक्रपुरोगमाः ॥ ४३.८३॥
४३.८४/१मातरश्च मुनिश्रेष्ठाः सर्वकामफलप्रदाः ।
४३.८४/२दृष्ट्वा तान् विधिवद् भक्त्या सम्पूज्य प्रणिपत्य च ॥ ४३.८४॥
४३.८५/१सर्वपापविनिर्मुक्तो नरो याति त्रिविष्टपम् ।

४३.८५/२एवं सा नगरी रम्या राजसिंहेन पालिता ॥ ४३.८५॥
४३.८६/१नित्योत्सवप्रमुदिता यथेन्द्रस्यामरावती ।
४३.८६/२पुराष्टादशसंयुक्ता सुविस्तीर्णचतुष्पथा ॥ ४३.८६॥
४३.८७/१धनुर्ज्याघोषनिनदा सिद्धसंगमभूषिता ।
४३.८७/२विद्यावद्गणभूयिष्ठा वेदनिर्घोषनादिता ॥ ४३.८७॥
४३.८८/१इतिहासपुराणानि शास्त्राणि विविधानि च ।
४३.८८/२काव्यालापकथाश्चैव श्रूयन्तेऽहर्निशं द्विजाः ॥ ४३.८८॥
४३.८९/१एवं मया गुणाढ्या सा तदुयिनी?? समुदाहृता ।
४३.८९/२यस्यां राजाभवत् पूर्वमिन्द्रद्युम्नो महामतिः ॥ ४३.८९॥
४४.१/१ब्रह्मोवाच । तस्यां स नृपतिः पूर्वं कुर्वन् राज्यमनुत्तमम् ।
४४.१/२पालयामास मतिमान् प्रजाः पुत्रान् इवौरसान् ॥ ४४.१॥
४४.२/१सत्यवादी महाप्राज्ञः शूरः सर्वगुणाकरः ।
४४.२/२मतिमान् धर्मसम्पन्नः सर्वशस्त्रभृतां वरः ॥ ४४.२॥
४४.३/१सत्यवाञ् शीलवान् दान्तः श्रीमान् परपुरंजयः ।
४४.३/२आदित्य इव तेजोभी रूपैराश्विनयोरिव ॥ ४४.३॥
४४.४/१वर्धमानसुराश्चर्यः शक्रतुल्यपराक्रमः ।
४४.४/२शारदेन्दुरिवाभाति लक्षणैः समलंकृतः ॥ ४४.४॥
४४.५/१आहर्ता सर्वयज्ञानां हयमेधादिकृत् तथा ।
४४.५/२दानैर्यज्ञैस्तपोभिश्च तत्तुल्यो नास्ति भूपतिः ॥ ४४.५॥
४४.६/१सुवर्णमणिमुक्तानां गजाश्वानां च भूपतिः ।
४४.६/२प्रददौ विप्रमुख्येभ्यो यागे यागे महाधनम् ॥ ४४.६॥
४४.७/१हस्त्यश्वरथमुख्यानां कम्बलाजिनवाससाम् ।
४४.७/२रत्नानां धनधान्यानामन्तस्तस्य न विद्यते ॥ ४४.७॥
४४.८/१एवं सर्वधनैर्युक्तो गुणैः सर्वैरलंकृतः ।
४४.८/२सर्वकामसमृद्धात्मा कुर्वन् राज्यमकण्टकम् ॥ ४४.८॥
४४.९/१तस्येयं मतिरुत्पन्ना सर्वयोगेश्वरं हरिम् ।
४४.९/२कथमाराधयिष्यामि भुक्तिमुक्तिप्रदं प्रभुम् ॥ ४४.९॥
४४.१०/१विचार्य सर्वशास्त्राणि तन्त्राण्यागमविस्तरम् ।
४४.१०/२इतिहासपुराणानि वेदाङ्गानि च सर्वशः ॥ ४४.१०॥
४४.११/१धर्मशास्त्राणि सर्वाणि नियमान् ऋषिभाषितान् ।
४४.११/२वेदाङ्गानि च शास्त्राणि विद्यास्थानानि यानि च ॥ ४४.११॥

४४.१२/१गुरुं संसेव्य यत्नेन ब्राह्मणान् वेदपारगान् ।
४४.१२/२आधाय परमां काष्ठां कृतकृत्योऽभवत् तदा ॥ ४४.१२॥
४४.१३/१सम्प्राप्य परमं तत्त्वं वासुदेवाख्यमव्ययम् ।
४४.१३/२भ्रान्तिज्ञानाद् अतीतस्तु मुमुक्षुः संयतेन्द्रियः ॥ ४४.१३॥
४४.१४/१कथमाराधयिष्यामि देवदेवं सनातनम् ।
४४.१४/२पीतवस्त्रं चतुर्बाहुं शङ्खचक्रगदाधरम् ॥ ४४.१४॥
४४.१५/१वनमालावृतोरस्कं पद्मपत्रायतेक्षणम् ।
४४.१५/२श्रीवत्सोरःसमायुक्तं मुकुटाङ्गदशोभितम् ॥ ४४.१५॥
४४.१६/१स्वपुरात् स तु निष्क्रान्त उज्जयिन्याः प्रजापतिः ।
४४.१६/२बलेन महता युक्तः सभृत्यः सपुरोहितः ॥ ४४.१६॥
४४.१७/१अनुजग्मुस्तु तं सर्वे रथिनः शस्त्रपाणयः ।
४४.१७/२रथैर्विमानसंकाशैः पताकाध्वजसेवितैः ॥ ४४.१७॥
४४.१८/१सादिनश्च तथा सर्वे प्रासतोमरपाणयः ।
४४.१८/२अश्वैः पवनसंकाशैरनुजग्मुस्तु तं नृपम् ॥ ४४.१८॥
४४.१९/१हिमवत्सम्भवैर्मत्तैर्वारणैः पर्वतोपमैः ।
४४.१९/२ईषादन्तैः सदा मत्तैः प्रचण्डैः षष्टिहायनैः ॥ ४४.१९॥
४४.२०/१हेमकक्षैः सपताकैर्घण्टारवविभूषितैः ।
४४.२०/२अनुजग्मुश्च तं सर्वे गजयुद्धविशारदाः ॥ ४४.२०॥
४४.२१/१असंख्येयाश्च पादाता धनुष्प्रासासिपाणयः ।
४४.२१/२दिव्यमाल्याम्बरधरा दिव्यगन्धानुलेपनाः ॥ ४४.२१॥
४४.२२/१अनुजग्मुश्च तं सर्वे युवानो मृष्टकुण्डलाः ।
४४.२२/२सर्वास्त्रकुशलाः शूराः सदा संग्रामलालसाः ॥ ४४.२२॥
४४.२३/१अन्तःपुरनिवासिन्यः स्त्रियः सर्वाः स्वलंकृताः ।
४४.२३/२बिम्बौष्ठचारुदशनाः सर्वाभरणभूषिताः ॥ ४४.२३॥
४४.२४/१दिव्यवस्त्रधराः सर्वा दिव्यमाल्यविभूषिताः ।
४४.२४/२दिव्यगन्धानुलिप्ताङ्गाः शरच्चन्द्रनिभाननाः ॥ ४४.२४॥
४४.२५/१सुमध्यमाश्चारुवेषाश्चारुकर्णालकाञ्चिताः ।
४४.२५/२ताम्बूलरञ्जितमुखा रक्षिभिश्च सुरक्षिताः ॥ ४४.२५॥
४४.२६/१यानैरुच्चावचैः शुभ्रैर्मणिकाञ्चनभूषितैः ।
४४.२६/२उपगीयमानास्ताः सर्वा गायनैः स्तुतिपाठकैः ॥ ४४.२६॥
४४.२७/१वेष्टिताः शस्त्रहस्तैश्च पद्मपत्रायतेक्षणाः ।

४४.२७/२ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्या अनुजग्मुश्च तं नृपम् ॥ ४४.२७॥

४४.२८/१वणिग्ग्रामगणाः सर्वे नानापुरनिवासिनः ।

४४.२८/२धनै रत्नैः सुवर्णैश्च सदाराः सपरिच्छदाः ॥ ४४.२८॥

४४.२९/१अस्त्रविक्रयकाश्चैव ताम्बूलपण्यजीविनः ।

४४.२९/२तृणविक्रयकाश्चैव काष्ठविक्रयकारकाः ॥ ४४.२९॥

४४.३०/१रङ्गोपजीविनः सर्वे मांसविक्रयिणस्तथा ।

४४.३०/२तैलविक्रयकाश्चैव वस्त्रविक्रयकास्तथा ॥ ४४.३०॥

४४.३१/१फलविक्रयिणश्चैव पत्रविक्रयिणस्तथा ।

४४.३१/२तथा जवसहाराश्च रजकाश्च सहस्रशः ॥ ४४.३१॥

४४.३२/१गोपाला नापिताश्चैव तथान्ये वस्त्रसूचकाः ।

४४.३२/२मेषपालाश्चाजपाला मृगपालाश्च हंसकाः ॥ ४४.३२॥

४४.३३/१धान्यविक्रयिणश्चैव सक्तुविक्रयिणश्च ये ।

४४.३३/२गुडविक्रयिकाश्चैव तथा लवणजीविनः ॥ ४४.३३॥

४४.३४/१गायना नर्तकाश्चैव तथा मङ्गलपाठकाः ।

४४.३४/२शैलूषाः कथकाश्चैव पुराणार्थविशारदाः ॥ ४४.३४॥

४४.३५/१कवयः काव्यकर्तारो नानाकाव्यविशारदाः ।

४४.३५/२विषघ्ना गारुडाश्चैव नानारत्नपरीक्षकाः ॥ ४४.३५॥

४४.३६/१व्योकारास्ताम्रकाराश्च कांस्यकाराश्च रूठकाः ।

४४.३६/२कौषकाराश्चित्रकाराः कुन्दकाराश्च पावकाः ॥ ४४.३६॥

४४.३७/१दण्डकाराश्चासिकाराः सुराधूतोपजीविनः ।

४४.३७/२मल्ला दूताश्च कायस्था ये चान्ये कर्मकारिणः ॥ ४४.३७॥

४४.३८/१तन्तुवाया रूपकारा वार्तिकास्तैलपाठकाः ।

४४.३८/२लावजीवास्तैत्तिरिका मृगपक्ष्युपजीविनः ॥ ४४.३८॥

४४.३९/१गजवैद्याश्च वैद्याश्च नरवैद्याश्च ये नराः ।

४४.३९/२वृक्षवैद्याश्च गोवैद्या ये चान्ये छेददाहकाः ॥ ४४.३९॥

४४.४०/१एते नागरकाः सर्वे ये चान्ये नानुकीर्तिताः ।

४४.४०/२अनुजग्मुस्तु राजानं समस्तपुरवासिनः ॥ ४४.४०॥

४४.४१/१यथा व्रजन्तं पितरं ग्रामान्तरं समुत्सुकाः ।

४४.४१/२अनुयान्ति यथा पुत्रास्तथा तं तेऽपि नागराः ॥ ४४.४१॥

४४.४२/१एवं स नृपतिः श्रीमान् वृतः सर्वैर्महाजनैः ।

४४.४२/२हस्त्यश्वरथपादातैर्जगाम च शनैः शनैः ॥ ४४.४२॥

४४.४३/१एवं गत्वा स नृपतिर्दक्षिणस्योदधेस्तटम् ।
४४.४३/२सर्वैस्तैर्दीर्घकालेन बलैरनुगतः प्रभुः ॥ ४४.४३॥
४४.४४/१ददर्श सागरं रम्यं नृत्यन्तमिव च स्थितम् ।
४४.४४/२अनेकशतसाहस्रैरूर्मिभिश्च समाकुलम् ॥ ४४.४४॥
४४.४५/१नानारत्नालयं पूर्णं नानाप्राणिसमाकुलम् ।
४४.४५/२वीचीतरङ्गबहुलं महाश्चर्यसमन्वितम् ॥ ४४.४५॥
४४.४६/१तीर्थराजं महाशब्दमपारं सुभयंकरम् ।
४४.४६/२मेघवृन्दप्रतीकाशमगाधं मकरालयम् ॥ ४४.४६॥
४४.४७/१मत्स्यैः कूर्मैश्च शङ्खैश्च शुक्तिकानक्रशङ्कुभिः ।
४४.४७/२शिंशुमारैः कर्कटैश्च वृतं सर्पैर्महाविषैः ॥ ४४.४७॥
४४.४८/१लवणोदं हरेः स्थानं शयनस्य नदीपतिम् ।
४४.४८/२सर्वपापहरं पुण्यं सर्ववाञ्छाफलप्रदम् ॥ ४४.४८॥
४४.४९/१अनेकावर्तगम्भीरं दानवानां समाश्रयम् ।
४४.४९/२अमृतस्यारणिं दिव्यं देवयोनिमपां पतिम् ॥ ४४.४९॥
४४.५०/१विशिष्टं सर्वभूतानां प्राणिनां जीवधारणम् ।
४४.५०/२सुपवित्रं पवित्राणां मङ्गलानां च मङ्गलम् ॥ ४४.५०॥
४४.५१/१तीर्थानामुत्तमं तीर्थमव्ययं यादसां पतिम् ।
४४.५१/२चन्द्रवृद्धिक्षयस्येव यस्य मानं प्रतिष्ठितम् ॥ ४४.५१॥
४४.५२/१अभेद्यं सर्वभूतानां देवानाममृतालयम् ।
४४.५२/२उत्पत्तिस्थितिसंहार+ ।हेतुभूतं सनातनम् ॥ ४४.५२॥
४४.५३/१उपजीव्यं च सर्वेषां पुण्यं नदनदीपतिम् ।
४४.५३/२दृष्ट्वा तं नृपतिश्रेष्ठो विस्मयं परमं गतः ॥ ४४.५३॥
४४.५४/१निवासमकरोत् तत्र वेलामसाद्य सागरीम् ।
४४.५४/२पुण्ये मनोहरे देशे सर्वभूमिगुणैर्युते ॥ ४४.५४॥
४४.५५/१वृतं शालैः कदम्बैश्च पुंनागैः सरलद्रुमैः ।
४४.५५/२पनसैर्नारिकेलैश्च बकुलैर्नागकेसरैः ॥ ४४.५५॥
४४.५६/१तालैः पिप्पलैः खर्जूरैर्नारङ्गैर्बीजपूरकैः ।
४४.५६/२शालैराम्रातकैर्लोध्रैर्बकुलैर्बहुवारकैः ॥ ४४.५६॥
४४.५७/१कपित्थैः कर्णिकारैश्च पाटलाशोकचम्पकैः ।
४४.५७/२दाडिमैश्च तमालैश्च पारिजातैस्तथार्जुनैः ॥ ४४.५७॥
४४.५८/१प्राचीनामलकैर्बिल्वैः प्रियङ्गुवटखादिरैः ।

४४.५८/२इङ्गुदीसप्तपर्णैश्च अश्वत्थागस्त्यजम्बुकैः ॥ ४४.५८॥

४४.५९/१मधुकैः कर्णिकारैश्च बहुवारैः सतिन्दुकैः ।

४४.५९/२पलाशबदरैर्नीपैः सिद्धनिम्बशुभाञ्जनैः ॥ ४४.५९॥

४४.६०/१वारकैः कोविदारैश्च भल्लातामलकैस्तथा ।

४४.६०/२इति हिन्तालकाङ्कोलैः करञ्जैः सविभीतकैः ॥ ४४.६०॥

४४.६१/१ससर्जमधुकाश्मर्यैः शाल्मलीदेवदारुभिः ।

४४.६१/२शाखोठकैर्निम्बवटैः कुम्भीकौष्ठहरीतकैः ॥ ४४.६१॥

४४.६२/१गुग्गुलैश्चन्दनैर्वृक्षैस्तथैवागुरुपाटलैः ।

४४.६२/२जम्बीरकरुणैर्वृक्षैस्तिन्तिडीरक्तचन्दनैः ॥ ४४.६२॥

४४.६३/१एवं नानाविधैर्वृक्षैस्तथान्यैर्बहुपादपैः ।

४४.६३/२कल्पद्रुमैर्नित्यफलैः सर्वर्तुकुसुमोत्करैः ॥ ४४.६३॥

४४.६४/१नानापक्षिरुतैर्दिव्यैर्मत्तकोकिलनादितैः ।

४४.६४/२मयूरवरसंघुष्टैः शुकसारिकसंकुलैः ॥ ४४.६४॥

४४.६५/१हारीतैर्भृङ्गराजैश्च चातकैर्बहुपुत्रकैः ।

४४.६५/२जीवंजीवककाकोलैः कलविङ्कैः कपोतकैः ॥ ४४.६५॥

४४.६६/१खगैर्नानाविधैश्चान्यैः श्रोत्ररम्यैर्मनोहरैः ।

४४.६६/२पुष्पिताग्रेषु वृक्षेषु कूजद्भिश्चार्वधिष्ठितैः ॥ ४४.६६॥

४४.६७/१केतकीवनखण्डैश्च सदा पुष्पधरैः सितैः ।

४४.६७/२मल्लिकाकुन्दकुसुमैर्यूथिकातगरैस्तथा ॥ ४४.६७॥

४४.६८/१कुटजैर्बाणपुष्पैश्च अतिमुक्तैः सकुब्जकैः ।

४४.६८/२मालतीकरवीरैश्च तथा कदलकाञ्चनैः ॥ ४४.६८॥

४४.६९/१अन्यैर्नानाविधैः पुष्पैः सुगन्धैश्चारुदर्शनैः ।

४४.६९/२वनोद्यानोपवनजैर्नानावर्णैः सुगन्धिभिः ॥ ४४.६९॥

४४.७०/१विद्याधरगणाकीर्णैः सिद्धचारणसेवितैः ।

४४.७०/२गन्धर्वोरगरक्षोभिर्भूताप्सरसकिंनरैः ॥ ४४.७०॥

४४.७१/१मुनियक्षगणाकीर्णैर्नानासत्त्वनिषेवितैः ।

४४.७१/२मृगैः शाखामृगैः सिंहैर्वराहमहिषाकुलैः ॥ ४४.७१॥

४४.७२/१तथान्यैः कृष्णसाराद्यैर्मृगैः सर्वत्र शोभितैः ।

४४.७२/२शार्दूलैर्दीप्तमातङ्गैस्तथान्यैर्वनचारिभिः ॥ ४४.७२॥

४४.७३/१एवं नानाविधैर्वृक्षैरुद्यानैर्नन्दनोपमैः ।

४४.७३/२लतागुल्मवितानैश्च विविधैश्च जलाशयैः ॥ ४४.७३॥

४४.७४/१हंसकारण्डवाकीर्णैः पद्मिनीखण्डमण्डितैः ।

४४.७४/२कादम्बैश्च प्लवैर्हंसैश्चक्रवाकोपशोभितैः ॥ ४४.७४॥

४४.७५/१कमलैः शतपत्रैश्च कह्लारैः कुमुदोत्पलैः ।

४४.७५/२खगैर्जलचरैश्चान्यैः पुष्पैर्जलसमुद्भवैः ॥ ४४.७५॥

४४.७६/१पर्वतैर्दीप्तशिखरैश्चारुकन्दरमण्डितैः ।

४४.७६/२नानावृक्षसमाकीर्णैर्नानाधातुविभूषितैः ॥ ४४.७६॥

४४.७७/१सर्वाश्चर्यमयैः शृङ्गैः सर्वभूतालयैः शुभैः ।

४४.७७/२सर्वौषधिसमायुक्तैर्विपुलैश्चित्रसानुभिः ॥ ४४.७७॥

४४.७८/१एवं सर्वैः समुदितैः शोभितं सुमनोहरैः ।

४४.७८/२ददर्श स महीपालः स्थानं त्रैलोक्यपूजितम् ॥ ४४.७८॥

४४.७९/१दशयोजनविस्तीर्णं पञ्चयोजनमायतम् ।

४४.७९/२नानाश्चर्यसमायुक्तं क्षेत्रं परमदुर्लभम् ॥ ४४.७९॥

४५.१/१मुनय ऊचुः । तस्मिन् क्षेत्रवरे पुण्ये वैष्णवे पुरुषोत्तमे ।

४५.१/२किं तत्र प्रतिमा पूर्वं न स्थिता वैष्णवी प्रभो ॥ ४५.१॥

४५.२/१येनासौ नृपतिस्तत्र गत्वा सबलवाहनः ।

४५.२/२स्थापयामास कृष्णं च रामं भद्रां शुभप्रदाम् ॥ ४५.२॥

४५.३/१संशयो नो महान् अत्र विस्मयश्च जगत्पते ।

४५.३/२श्रोतुमिच्छामहे सर्वं ब्रूहि तत्कारणं च नः ॥ ४५.३॥

४५.४/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं पूर्वसंवृत्तां कथां पापप्रणाशिनीम् ।

४५.४/२प्रवक्ष्यामि समासेन श्रिया पृष्टः पुरा हरिः ॥ ४५.४॥

४५.५/१सुमेरोः काञ्चने शृङ्गे सर्वाश्चर्यसमन्विते ।

४५.५/२सिद्धविद्याधरैर्यक्षैः किंनरैरुपशोभिते ॥ ४५.५॥

४५.६/१देवदानवगन्धर्वैर्नागैरप्सरसां गणैः ।

४५.६/२मुनिभिर्गुह्यकैः सिद्धैः सौपर्णैः समरुद्गणैः ॥ ४५.६॥

४५.७/१अन्यैर्देवालयैः साध्यैः कश्यपाद्यैः प्रजेश्वरैः ।

४५.७/२वालखिल्यादिभिश्चैव शोभिते सुमनोहरे ॥ ४५.७॥

४५.८/१कर्णिकारवनैर्दिव्यैः सर्वर्तुकुसुमोत्करैः ।

४५.८/२जातरूपप्रतीकाशैर्भूषिते सूर्यसंनिभैः ॥ ४५.८॥

४५.९/१अन्यैश्च बहुभिर्वृक्षैः शालतालादिभिर्वनैः ।

४५.९/२पुंनागाशोकसरल+ ।न्यग्रोधाम्रातकार्जुनैः ॥ ४५.९॥

४५.१०/१पारिजाताम्रखदिर+ ।नीपबिल्वकदम्बकैः ।

४५.१०/२धवखादिरपालाश+ ।शीर्षामलकतिन्दुकैः ॥ ४५.१०॥
४५.११/१नारिङ्गकोलबकुल+ ।लोध्रदाडिमदारुकैः ।
४५.११/२सर्जैश्च कर्णैस्तगरैः शिशिभूर्जवनिम्बकैः ॥ ४५.११॥
४५.१२/१अन्यैश्च काञ्चनैश्चैव फलभारैश्च नामितैः ।
४५.१२/२नानाकुसुमगन्धाढ्यैर्भूषिते पुष्पपादपैः ॥ ४५.१२॥
४५.१३/१मालतीयूथिकामल्ली+ ।कुन्दबाणकुरुण्टकैः ।
४५.१३/२पाटलागस्त्यकुटज+ ।मन्दारकुसुमादिभिः ॥ ४५.१३॥
४५.१४/१अन्यैश्च विविधैः पुष्पैर्मनसः प्रीतिदायकैः ।
४५.१४/२नानाविहगसंघैश्च कूजद्भिर्मधुरस्वरैः ॥ ४५.१४॥
४५.१५/१पुंस्कोकिलरुतैर्दिव्यैर्मत्तबर्हिणनादितैः ।
४५.१५/२एवं नानाविधैर्वृक्षैः पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ ४५.१५॥
४५.१६/१खगैर्नानाविधैश्चैव शोभिते सुरसेविते ।
४५.१६/२तत्र स्थितं जगन्नाथं जगत्स्रष्टारमव्ययम् ॥ ४५.१६॥
४५.१७/१सर्वलोकविधातारं वासुदेवाख्यमव्ययम् ।
४५.१७/२प्रणम्य शिरसा देवी लोकानां हितकाम्यया ।
४५.१७/३पप्रच्छेमं महाप्रश्नं पद्मजा तमनुत्तमम् ॥ ४५.१७॥
४५.१८/१श्रीरुवाच । ब्रूहि त्वं सर्वलोकेश संशयं मे हृदि स्थितम् ।
४५.१८/२मर्त्यलोके महाश्चर्ये कर्मभूमौ सुदुर्लभे ॥ ४५.१८॥
४५.१९/१लोभमोहग्रहग्रस्ते कामक्रोधमहार्णवे ।
४५.१९/२येन मुच्येत देवेश अस्मात् संसारसागरात् ॥ ४५.१९॥
४५.२०/१आचक्ष्व सर्वदेवेश प्रणतां यदि मन्यसे ।
४५.२०/२त्वदृते नास्ति लोकेऽस्मिन् वक्ता संशयनिर्णये ॥ ४५.२०॥
४५.२१/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वैवं वचनं तस्या देवदेवो जनार्दनः ।
४५.२१/२प्रोवाच परया प्रीत्या परं सारामृतोपमम् ॥ ४५.२१॥
४५.२२/१श्रीभगवान् उवाच । सुखोपास्यः सुसाध्यश्चाऽभिरामश्च सुसत्फलः ।
४५.२२/२आस्ते तीर्थवरे देवि विख्यातः पुरुषोत्तमः ॥ ४५.२२॥
४५.२३/१न तेन सदृशः कश्चित् त्रिषु लोकेषु विद्यते ।
४५.२३/२कीर्तनाद् यस्य देवेशि मुच्यते सर्वपातकैः ॥ ४५.२३॥
४५.२४/१न विज्ञातोऽमरैः सर्वैर्न दैत्यैर्न च दानवैः ।
४५.२४/२मरीच्याद्यैर्मुनिवरैर्गोपितं मे वरानने ॥ ४५.२४॥
४५.२५/१तत् तेऽहं सम्प्रवक्ष्यामि तीर्थराजं च साम्प्रतम् ।

४५.२५/२भावेनैकेन सुश्रोणि शृणुष्व वरवर्णिनि ॥ ४५.२५॥
४५.२६/१आसीत् कल्पे समुत्पन्ने नष्टे स्थावरजङ्गमे ।
४५.२६/२प्रलीना देवगन्धर्व+ ।दैत्यविद्याधरोरगाः ॥ ४५.२६॥
४५.२७/१तमोभूतमिदं सर्वं न प्राज्ञायत किंचन ।
४५.२७/२तस्मिन्ज् जागर्ति भूतात्मा परमात्मा जगद्गुरुः ॥ ४५.२७॥
४५.२८/१श्रीमांस्त्रिमूर्तिकृद् देवो जगत्कर्ता महेश्वरः ।
४५.२८/२वासुदेवेति विख्यातो योगात्मा हरिरीश्वरः ॥ ४५.२८॥
४५.२९/१सोऽसृजद् योगनिद्रान्ते नाभ्यम्भोरुहमध्यगम् ।
४५.२९/२पद्मकेशरसंकाशं ब्रह्माणं भूतमव्ययम् ॥ ४५.२९॥
४५.३०/१तादृग्भूतस्ततो ब्रह्मा सर्वलोकमहेश्वरः ।
४५.३०/२पञ्चभूतसमायुक्तं सृजते च शनैः शनैः ॥ ४५.३०॥
४५.३१/१मात्रायोनीनि भूतानि स्थूलसूक्ष्माणि यानि च ।
४५.३१/२चतुर्विधानि सर्वाणि स्थावराणि चराणि च ॥ ४५.३१॥
४५.३२/१ततः प्रजापतिर्ब्रह्मा चक्रे सर्वं चराचरम् ।
४५.३२/२संचिन्त्य मनसात्मानं ससर्ज विविधाः प्रजाः ॥ ४५.३२॥
४५.३३/१मरीच्यादीन् मुनीन् सर्वान् देवासुरपितॄन् अपि ।
४५.३३/२यक्षविद्याधरांश्चान्यान् गङ्गाद्याः सरितस्तथा ॥ ४५.३३॥
४५.३४/१नरवानरसिंहांश्च विविधांश्च विहंगमान् ।
४५.३४/२जरायून् अण्डजान् देवि स्वेदजोद्भिदजांस्तथा ॥ ४५.३४॥
४५.३५/१ब्रह्म क्षत्रं तथा वैश्यं शूद्रं चैव चतुष्टयम् ।
४५.३५/२अन्त्यजातांश्च म्लेच्छांश्च ससर्ज विविधान् पृथक् ॥ ४५.३५॥
४५.३६/१यत् किंचिज्जीवसंज्ञं तु तृणगुल्मपिपीलिकम् ।
४५.३६/२ब्रह्मा भूत्वा जगत् सर्वं निर्ममे स चराचरम् ॥ ४५.३६॥
४५.३७/१दक्षिणाङ्गे तथात्मानं संचिन्त्य पुरुषं स्वयम् ।
४५.३७/२वामे चैव तु नारीं स द्विधा भूतमकल्पयत् ॥ ४५.३७॥
४५.३८/१ततः प्रभृति लोकेऽस्मिन् प्रजा मैथुनसम्भवाः ।
४५.३८/२अधमोत्तममध्याश्च मम क्षेत्राणि यानि च ॥ ४५.३८॥
४५.३९/१एवं संचिन्त्य देवोऽसौ पुरा सलिलयोनिजः ।
४५.३९/२जगाम ध्यानमास्थाय वासुदेवात्मिकां तनुम् ॥ ४५.३९॥
४५.४०/१ध्यानमात्रेण देवेन स्वयमेव जनार्दनः ।
४५.४०/२तस्मिन् क्षणे समुत्पन्नः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ ४५.४०॥

४५.४१/१सहस्रशीर्षा पुरुषः पुण्डरीकनिभेक्षणः ।

४५.४१/२सलिलध्वान्तमेघाभः श्रीमाञ् श्रीवत्सलक्षणः ॥ ४५.४१॥

४५.४२/१अपश्यत् सहसा तं तु ब्रह्मा लोकपितामहः ।

४५.४२/२आसनैरर्घ्यपाद्यैश्च अक्षतैरभिनन्द्य च ॥ ४५.४२॥

४५.४३/१तुष्टाव परमैः स्तोत्रैर्विरिञ्चिः सुसमाहितः ।

४५.४३/२ततोऽहमुक्तवान् देवं ब्रह्माणं कमलोद्भवम् ।

४५.४३/३कारणं वद मां तात मम ध्यानस्य साम्प्रतम् ॥ ४५.४३॥

४५.४४/१ब्रह्मोवाच । जगद्धिताय देवेश मर्त्यलोकैश्च दुर्लभम् ।

४५.४४/२स्वर्गद्वारस्य मार्गाणि यज्ञदानव्रतानि च ॥ ४५.४४॥

४५.४५/१योगः सत्यं तपः श्रद्धा तीर्थानि विविधानि च ।

४५.४५/२विहाय सर्वमेतेषां सुखं तत्साधनं वद ॥ ४५.४५॥

४५.४६/१स्थानं जगत्पते मह्यामुत्कृष्टं च यद् उच्यते ।

४५.४६/२सर्वेषामुत्तमं स्थानं ब्रूहि मे पुरुषोत्तम ॥ ४५.४६॥

४५.४७/१विधातुर्वचनं श्रुत्वा ततोऽहं प्रोक्तवान् प्रिये ।

४५.४७/२शृणु ब्रह्मन् प्रवक्ष्यामि निर्मलं भुवि दुर्लभम् ॥ ४५.४७॥

४५.४८/१उत्तमं सर्वक्षेत्राणां धन्यं संसारतारणम् ।

४५.४८/२गोब्राह्मणहितं पुण्यं चातुर्वर्ण्यसुखोदयम् ॥ ४५.४८॥

४५.४९/१भुक्तिमुक्तिप्रदं नृणां क्षेत्रं परमदुर्लभम् ।

४५.४९/२महापुण्यं तु सर्वेषां सिद्धिदं वै पितामहे ॥ ४५.४९॥

४५.५०/१तस्माद् आसीत् समुत्पन्नं तीर्थराजं सनातनम् ।

४५.५०/२विख्यातं परमं क्षेत्रं चतुर्युगनिषेवितम् ॥ ४५.५०॥

४५.५१/१सर्वेषामेव देवानाम् ऋषीणां ब्रह्मचारिणाम् ।

४५.५१/२दैत्यदानवसिद्धानां गन्धर्वोरगरक्षसाम् ॥ ४५.५१॥

४५.५२/१नागविद्याधराणां च स्थावरस्य चरस्य च ।

४५.५२/२उत्तमः पुरुषो यस्मात् तस्मात् स पुरुषोत्तमः ॥ ४५.५२॥

४५.५३/१दक्षिणस्योदधेस्तीरे न्यग्रोधो यत्र तिष्ठति ।

४५.५३/२दशयोजनविस्तीर्णं क्षेत्रं परमदुर्लभम् ॥ ४५.५३॥

४५.५४/१यस्तु कल्पे समुत्पन्ने महदुल्कानिबर्हणे ।

४५.५४/२विनाशं नैवमभ्येति स्वयं तत्रैवमास्थितः ॥ ४५.५४॥

४५.५५/१दृष्टमात्रे वटे तस्मिंश्छायामाक्रम्य चासकृत् ।

४५.५५/२ब्रह्महत्यात् प्रमुच्येत पापेष्वन्येषु का कथा ॥ ४५.५५॥

४५.५६/१प्रदक्षिणा कृता यैस्तु नमस्कारश्च जन्तुभिः ।
४५.५६/२सर्वे विधूतपाप्मानस्ते गताः केशवालयम् ॥ ४५.५६॥
४५.५७/१न्यग्रोधस्योत्तरे किंचिद् दक्षिणे केशवस्य तु ।
४५.५७/२प्रासादस्तत्र तिष्ठेत् तु पदं धर्ममयं हि तत् ॥ ४५.५७॥
४५.५८/१प्रतिमां तत्र वै दृष्ट्वा स्वयं देवेन निर्मिताम् ।
४५.५८/२अनायासेन वै यान्ति भुवनं मे ततो नराः ॥ ४५.५८॥
४५.५९/१गच्छमानांस्तु तान् प्रेक्ष्य एकदा धर्मराट् प्रिये ।
४५.५९/२मदन्तिकमनुप्राप्य प्रणम्य शिरसाब्रवीत् ॥ ४५.५९॥
४५.६०/१यम उवाच । नमस्ते भगवन् देव लोकनाथ जगत्पते ।
४५.६०/२क्षीरोदवासिनं देवं शेषभोगानुशायिनम् ॥ ४५.६०॥
४५.६१/१वरं वरेण्यं वरदं कर्तारमकृतं प्रभुम् ।
४५.६१/२विश्वेश्वरमजं विष्णुं सर्वज्ञमपराजितम् ॥ ४५.६१॥
४५.६२/१नीलोत्पलदलश्यामं पुण्डरीकनिभेक्षणम् ।
४५.६२/२सर्वज्ञं निर्गुणं शान्तं जगद्धातारमव्ययम् ॥ ४५.६२॥
४५.६३/१सर्वलोकविधातारं सर्वलोकसुखावहम् ।
४५.६३/२पुराणं पुरुषं वेद्यं व्यक्ताव्यक्तं सनातनम् ॥ ४५.६३॥
४५.६४/१परावराणां स्रष्टारं लोकनाथं जगद्गुरुम् ।
४५.६४/२श्रीवत्सोरस्कसंयुक्तं वनमालाविभूषितम् ॥ ४५.६४॥
४५.६५/१पीतवस्त्रं चतुर्बाहुं शङ्खचक्रगदाधरम् ।
४५.६५/२हारकेयूरसंयुक्तं मुकुटाङ्गदधारिणम् ॥ ४५.६५॥
४५.६६/१सर्वलक्षणसम्पूर्णं सर्वेन्द्रियविवर्जितम् ।
४५.६६/२कूटस्थमचलं सूक्ष्मं ज्योतीरूपं सनातनम् ॥ ४५.६६॥
४५.६७/१भावाभावविनिर्मुक्तं व्यापिनं प्रकृतेः परम् ।
४५.६७/२नमस्यामि जगन्नाथमीश्वरं सुखदं प्रभुम् ॥ ४५.६७॥
४५.६८/१इत्येवं धर्मराजस्तु पुरा न्यग्रोधसंनिधौ ।
४५.६८/२स्तुत्वा नानाविधैः स्तोत्रैः प्रणाममकरोत् तदा ॥ ४५.६८॥
४५.६९/१तं दृष्ट्वा तु महाभागे प्रणतं प्राञ्जलिस्थितम् ।
४५.६९/२स्तोत्रस्य कारणं देवि पृष्टवान् अहमन्तकम् ॥ ४५.६९॥
४५.७०/१वैवस्वत महाबाहो सर्वदेवोत्तमो ह्यसि ।
४५.७०/२किमर्थं स्तुतवान् मां त्वं संक्षेपात् तद् ब्रवीहि मे ॥ ४५.७०॥
४५.७१/१धर्मराज उवाच । अस्मिन्न् आयतने पुण्ये विख्याते पुरुषोत्तमे ।

४५.७१/२इन्द्रनीलमयी श्रेष्ठा प्रतिमा सार्वकामिकी ॥ ४५.७१॥
४५.७२/१तां दृष्ट्वा पुण्डरीकाक्ष भावेनैकेन श्रद्धया ।
४५.७२/२श्वेताख्यं भवनं यान्ति निष्कामाश्चैव मानवाः ॥ ४५.७२॥
४५.७३/१अतः कर्तुं न शक्नोमि व्यापारमरिसूदन ।
४५.७३/२प्रसीद सुमहादेव संहर प्रतिमां विभो ॥ ४५.७३॥
४५.७४/१श्रुत्वा वैवस्वतस्यैतद् वाक्यमेतद् उवाच ह ।
४५.७४/२यम तां गोपयिष्यामि सिकताभिः समन्ततः ॥ ४५.७४॥
४५.७५/१ततः सा प्रतिमा देवि वल्लिभिर्गोपिता मया ।
४५.७५/२यथा तत्र न पश्यन्ति मनुजाः स्वर्गकाङ्क्षिणः ॥ ४५.७५॥
४५.७६/१प्रच्छाद्य वल्लिकैर्देवि जातरूपपरिच्छदैः ।
४५.७६/२यमं प्रस्थापयामास स्वां पुरीं दक्षिणां दिशम् ॥ ४५.७६॥
४५.७७/१ब्रह्मोवाच । लुप्तायां प्रतिमायां तु इन्द्रनीलस्य भो द्विजाः ।
४५.७७/२तस्मिन् क्षेत्रवरे पुण्ये विख्याते पुरुषोत्तमे ॥ ४५.७७॥
४५.७८/१यो भूतस्तत्र वृत्तान्तो देवदेवो जनार्दनः ।
४५.७८/२तं सर्वं कथयामास स तस्यै भगवान् पुरा ॥ ४५.७८॥
४५.७९/१इन्द्रद्युम्नस्य गमनं क्षेत्रसंदर्शनं तथा ।
४५.७९/२क्षेत्रस्य वर्णनं चैव प्रासादकरणं तथा ॥ ४५.७९॥
४५.८०/१हयमेधस्य यजनं स्वप्नदर्शनमेव च ।
४५.८०/२लवणस्योदधेस्तीरे काष्ठस्य दर्शनं तथा ॥ ४५.८०॥
४५.८१/१दर्शनं वासुदेवस्य शिल्पिराजस्य च द्विजाः ।
४५.८१/२निर्माणं प्रतिमायास्तु यथावर्णं विशेषतः ॥ ४५.८१॥
४५.८२/१स्थापनं चैव सर्वेषां प्रासादे भुवनोत्तमे ।
४५.८२/२यात्राकाले च विप्रेन्द्राः कल्पसंकीर्तनं तथा ॥ ४५.८२॥
४५.८३/१मार्कण्डेयस्य चरितं स्थापनं शंकरस्य च ।
४५.८३/२पञ्चतीर्थस्य माहात्म्यं दर्शनं शूलपाणिनः ॥ ४५.८३॥
४५.८४/१वटस्य दर्शनं चैव व्युष्टिं तस्य च भो द्विजाः ।
४५.८४/२दर्शनं बलदेवस्य कृष्णस्य च विशेषतः ॥ ४५.८४॥
४५.८५/१सुभद्रायाश्च तत्रैव माहात्म्यं चैव सर्वशः ।
४५.८५/२दर्शनं नरसिंहस्य व्युष्टिसंकीर्तनं तथा ॥ ४५.८५॥
४५.८६/१अनन्तवासुदेवस्य दर्शनं गुणकीर्तनम् ।
४५.८६/२श्वेतमाधवमाहात्म्यं स्वर्गद्वारस्य दर्शनम् ॥ ४५.८६॥

४५.८७/१उदधेर्दर्शनं चैव स्नानं तर्पणमेव च ।

४५.८७/२समुद्रस्नानमाहात्म्यमिन्द्रद्युम्नस्य च द्विजाः ॥ ४५.८७॥

४५.८८/१पञ्चतीर्थफलं चैव महाज्येष्ठं तथैव च ।

४५.८८/२स्थानं कृष्णस्य हलिनः पर्वयात्राफलं तथा ॥ ४५.८८॥

४५.८९/१वर्णनं विष्णुलोकस्य क्षेत्रस्य च पुनः पुनः ।

४५.८९/२पूर्वं कथितवान् सर्वं तस्यै स पुरुषोत्तमः ॥ ४५.८९॥

४६.१/१मुनय ऊचुः । श्रोतुमिच्छामहे देव कथाशेषं महीपतेः ।

४६.१/२तस्मिन् क्षेत्रवरे गत्वा किं चकार नराधिपः ॥ ४६.१॥

४६.२/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनिशार्दूलाः प्रवक्ष्यामि समासतः ।

४६.२/२क्षेत्रसंदर्शनं चैव कृत्यं तस्य च भूपतेः ॥ ४६.२॥

४६.३/१गत्वा तत्र महीपालः क्षेत्रे त्रैलोक्यविश्रुते ।

४६.३/२ददर्श रमणीयानि स्थानानि सरितस्तथा ॥ ४६.३॥

४६.४/१नदी तत्र महापुण्या विन्ध्यपादविनिर्गता ।

४६.४/२स्वित्रोपलेति विख्याता सर्वपापहरा शिवा ॥ ४६.४॥

४६.५/१गङ्गातुल्या महास्रोता दक्षिणार्णवगामिनी ।

४६.५/२महानदीति नाम्ना सा पुण्यतोया सरिद्वरा ॥ ४६.५॥

४६.६/१दक्षिणस्योदधेर्गर्भं शोभिता ।

४६.६/२उभयोस्तटयोर्यस्या ग्रामाश्च नगराणि च ॥ ४६.६॥

४६.७/१दृश्यन्ते मुनिशार्दूलाः सुसस्याः सुमनोहराः ।

४६.७/२हृष्टपुष्टजनाकीर्णा वस्त्रालंकारभूषिताः ॥ ४६.७॥

४६.८/१ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः शूद्रास्तत्र पृथक् पृथक् ।

४६.८/२स्वधर्मनिरताः शान्ता दृश्यन्ते शुभलक्षणाः ॥ ४६.८॥

४६.९/१ताम्बूलपूर्णवदना मालादामविभूषिताः ।

४६.९/२वेदपूर्णमुखा विप्राः सषडङ्गपदक्रमाः ॥ ४६.९॥

४६.१०/१अग्निहोत्ररताः केचित् केचिद् औपासनक्रियाः ।

४६.१०/२सर्वशास्त्रार्थकुशला यज्वानो भूरिदक्षिणाः ॥ ४६.१०॥

४६.११/१चत्वारे राजमार्गेषु वनेषूपवनेषु च ।

४६.११/२सभामण्डलहर्म्येषु देवतायतनेषु च ॥ ४६.११॥

४६.१२/१इतिहासपुराणानि वेदाः साङ्गाः सुलक्षणाः ।

४६.१२/२काव्यशास्त्रकथास्तत्र श्रूयन्ते च महाजनैः ॥ ४६.१२॥

४६.१३/१स्त्रियस्तद्देशवासिन्यो रूपयौवनगर्विताः ।

४६.१३/२सम्पूर्णलक्षणोपेता विस्तीर्णश्रोणिमण्डलाः ॥ ४६.१३॥

४६.१४/१सरोरुहमुखाः श्यामाः शरच्चन्द्रनिभाननाः ।

४६.१४/२पीनोन्नतस्तनाः सर्वाः समृद्ध्या चारुदर्शनाः ॥ ४६.१४॥

४६.१५/१सौवर्णवलयाक्रान्ता दिव्यैर्वस्त्रैरलंकृताः ।

४६.१५/२कदलीगर्भसंकाशाः पद्मकिञ्जल्कसप्रभाः ॥ ४६.१५॥

४६.१६/१बिम्बाधरपुटाः कान्ताः कर्णान्तायतलोचनाः ।

४६.१६/२सुमुखाश्चारुकेशाश्च हावभावावनामिताः ॥ ४६.१६॥

४६.१७/१काश्चित् पद्मपलाशाक्ष्यः काश्चिद् इन्दीवरेक्षणाः ।

४६.१७/२विद्युद्विस्पष्टदशनास्तन्वङ्ग्यश्च तथापराः ॥ ४६.१७॥

४६.१८/१कुटिलालकसंयुक्ताः सीमन्तेन विराजिताः ।

४६.१८/२ग्रीवाभरणसंयुक्ता माल्यदामविभूषिताः ॥ ४६.१८॥

४६.१९/१कुण्डलै रत्नसंयुक्तैः कर्णपूरैर्मनोहरैः ।

४६.१९/२देवयोषित्प्रतीकाशा दृश्यन्ते शुभलक्षणाः ॥ ४६.१९॥

४६.२०/१दिव्यगीतवरैर्धन्यैः क्रीडमाना वराङ्गनाः ।

४६.२०/२वीणावेणुमृदङ्गैश्च पणवैश्चैव गोमुखैः ॥ ४६.२०॥

४६.२१/१शङ्खदुन्दुभिनिर्घोषैर्नानावाद्यैर्मनोहरैः ।

४६.२१/२क्रीडन्त्यस्ताः सदा हृष्टा विलासिन्यः परस्परम् ॥ ४६.२१॥

४६.२२/१एवमादि तथानेक+ ।गीतवाद्यविशारदाः ।

४६.२२/२दिवा रात्रौ समायुक्ताः कामोन्मत्ता वराङ्गनाः ॥ ४६.२२॥

४६.२३/१भिक्षुवैखानसैः सिद्धैः स्नातकैर्ब्रह्मचारिभिः ।

४६.२३/२मन्त्रसिद्धैस्तपःसिद्धैर्यज्ञसिद्धैर्निषेवितम् ॥ ४६.२३॥

४६.२४/१इत्येवं ददृशे राजा क्षेत्रं परमशोभनम् ।

४६.२४/२अत्रैवाराधयिष्यामि भगवन्तं सनातनम् ॥ ४६.२४॥

४६.२५/१जगद्गुरुं परं देवं परं पारं परं पदम् ।

४६.२५/२सर्वेश्वरेश्वरं विष्णुमनन्तमपराजितम् ॥ ४६.२५॥

४६.२६/१इदं तन्मानसं तीर्थं ज्ञातं मे पुरुषोत्तमम् ।

४६.२६/२कल्पवृक्षो महाकायो न्यग्रोधो यत्र तिष्ठति ॥ ४६.२६॥

४६.२७/१प्रतिमा चेन्द्रनीलाख्या स्वयं देवेन गोपिता ।

४६.२७/२न चात्र दृश्यते चान्या प्रतिमा वैष्णवी शुभा ॥ ४६.२७॥

४६.२८/१तथा यत्नं करिष्यामि यथा देवो जगत्पतिः ।

४६.२८/२प्रत्यक्षं मम चाभ्येति विष्णुः सत्यपराक्रमः ॥ ४६.२८॥

४६.२९/१यज्ञैर्दानैस्तपोभिश्च होमैर्ध्यानैस्तथार्चनैः ।

४६.२९/२उपवासैश्च विधिवच्चरेयं व्रतमुत्तमम् ॥ ४६.२९॥

४६.३०/१अनन्यमनसा चैव तन्मना नान्यमानसः ।

४६.३०/२विष्णवायतनविन्यासे प्रारम्भं च करोम्यहम् ॥ ४६.३०॥

४७.१/१ब्रह्मोवाच । एवं स पृथिवीपालश्चिन्तयित्वा द्विजोत्तमाः ।

४७.१/२प्रासादार्थं हरेस्तत्र प्रारम्भमकरोत् तदा ॥ ४७.१॥

४७.२/१आनाय्य गणकान् सर्वान् आचार्याञ् शास्त्रपारगान् ।

४७.२/२भूमिं संशोध्य यत्नेन राजा तु परया मुदा ॥ ४७.२॥

४७.३/१ब्राह्मणैर्ज्ञानसम्पन्नैर्वेदशास्त्रार्थपारगैः ।

४७.३/२अमात्यैर्मन्त्रिभिश्चैव वास्तुविद्याविशारदैः ॥ ४७.३॥

४७.४/१तैः सार्धं स समालोच्य सुमुहूर्ते शुभे दिने ।

४७.४/२सुचन्द्रतारासंयोगे ग्रहानुकूल्यसंयुते ॥ ४७.४॥

४७.५/१जयमङ्गलशब्दैश्च नानावाद्यैर्मनोहरैः ।

४७.५/२वेदाध्ययननिर्घोषैर्गीतैः सुमधुरस्वरैः ॥ ४७.५॥

४७.६/१पुष्पलाजाक्षतैर्गन्धैः पूर्णकुम्भैः सदीपकैः ।

४७.६/२ददावर्घ्यं ततो राजा श्रद्धया सुसमाहितः ॥ ४७.६॥

४७.७/१दत्त्वैवमर्घ्यं विधिवद् आनाय्य स महीपतिः ।

४७.७/२कलिङ्गाधिपतिं शूरमुत्कलाधिपतिं तथा ।

४७.७/३कोशलाधिपतिं चैव तान् उवाच तदा नृपः ॥ ४७.७॥

४७.८/१राजोवाच । गच्छध्वं सहिताः सर्वे शिलार्थे सुसमाहिताः ।

४७.८/२गृहीत्वा शिल्पिमुख्यांश्च शिलाकर्मविशारदान् ॥ ४७.८॥

४७.९/१विन्ध्याचलं सुविस्तीर्णं बहुकन्दरशोभितम् ।

४७.९/२निरूप्य सर्वसानूनि *च्छेदयित्वा शिलाः शुभाः ।

४७.९/३संवाह्यन्तां च शकटैर्नौकाभिर्मा विलम्बथ ॥ ४७.९॥

४७.१०/१ब्रह्मोवाच । एवं गन्तुं समादिश्य तान् नृपान् स महीपतिः ।

४७.१०/२पुनरेवाब्रवीद् वाक्यं सामात्यान् सपुरोहितान् ॥ ४७.१०॥

४७.११/१राजोवाच । गच्छन्तु दूताः सर्वत्र ममाज्ञां प्रवदन्तु वै ।

४७.११/२यत्र तिष्ठन्ति राजानः पृथिव्यां तान् सुशीघ्रगाः ॥ ४७.११॥

४७.१२/१हस्त्यश्वरथपादातैः सामात्यैः सपुरोहितैः ।

४७.१२/२गच्छत सहिताः सर्व इन्द्रद्युम्नस्य शासनात् ॥ ४७.१२॥

४७.१३/१ब्रह्मोवाच । एवं दूताः समाज्ञाता राज्ञा तेन महात्मना ।

४७.१३/२गत्वा तदा नृपान् ऊचुर्वचनं तस्य भूपतेः ॥ ४७.१३॥
४७.१४/१श्रुत्वा तु ते तथा सर्वे दूतानां वचनं नृपाः ।
४७.१४/२आजग्मुस्त्वरिताः सर्वे स्वसैन्यैः परिवारिताः ॥ ४७.१४॥
४७.१५/१ये नृपाः सर्वदिग्भागे ये च दक्षिणतः स्थिताः ।
४७.१५/२पश्चिमायां स्थिता ये च उत्तरापथसंस्थिताः ॥ ४७.१५॥
४७.१६/१प्रत्यन्तवासिनो येऽपि ये च संनिधिवासिनः ।
४७.१६/२पार्वतीयाश्च ये केचित् तथा द्वीपनिवासिनः ॥ ४७.१६॥
४७.१७/१रथैर्नागैः पदातैश्च वाजिभिर्धनविस्तरैः ।
४७.१७/२सम्प्राप्ता बहुशो विप्राः श्रुत्वेन्द्रद्युम्नशासनम् ॥ ४७.१७॥
४७.१८/१तान् आगतान् नृपान् दृष्ट्वा सामात्यान् सपुरोहितान् ।
४७.१८/२प्रोवाच राजा हृष्टात्मा कार्यमुद्दिश्य सादरम् ॥ ४७.१८॥
४७.१९/१राजोवाच । शृणुध्वं नृपशार्दूला यथा किंचिद् ब्रवीम्यहम् ।
४७.१९/२अस्मिन् क्षेत्रवरे पुण्ये भुक्तिमुक्तिप्रदे शिवे ॥ ४७.१९॥
४७.२०/१हयमेधं महायज्ञं प्रासादं चैव वैष्णवम् ।
४७.२०/२कथं शक्नोम्यहं कर्तुमिति चिन्ताकुलं मनः ॥ ४७.२०॥
४७.२१/१भवद्भिः सुसहायैस्तु सर्वमेतत् करोम्यहम् ।
४७.२१/२यदि यूयं सहाया मे भवध्वं नृपसत्तमाः ॥ ४७.२१॥
४७.२२/१ब्रह्मोवाच । इत्येवं वदमानस्य राजराजस्य धीमतः ।
४७.२२/२सर्वे प्रमुदिता हृष्टा भूपास्ते तस्य शासनात् ॥ ४७.२२॥
४७.२३/१ववृषुर्धनरत्नैश्च सुवर्णमणिमौक्तिकैः ।
४७.२३/२कम्बलाजिनरत्नैश्च राङ्कवास्तरणैः शुभैः ॥ ४७.२३॥
४७.२४/१वज्रवैदूर्यमाणिक्यैः पद्मरागेन्द्रनीलकैः ।
४७.२४/२गजैरश्वैर्धनैश्चान्यै रथैश्चैव करेणुभिः ॥ ४७.२४॥
४७.२५/१असंख्येयैर्बहुविधैर्द्रव्यैरुच्चावचैस्तथा ।
४७.२५/२शालिव्रीहियवैश्चैव माषमुद्गतिलैस्तथा ॥ ४७.२५॥
४७.२६/१सिद्धार्थचणकैश्चैव गोधूमैर्मसुरादिभिः ।
४७.२६/२श्यामाकैर्मधुकैश्चैव नीवारैः सकुलत्थकैः ॥ ४७.२६॥
४७.२७/१अन्यैश्च विविधैर्धान्यैर्ग्राम्यारण्यैः सहस्रशः ।
४७.२७/२बहुधान्यसहस्राणां तण्डुलानां च राशिभिः ॥ ४७.२७॥
४७.२८/१गव्यस्य हविषः कुम्भैः शतशोऽथ सहस्रशः ।
४७.२८/२तथान्यैर्विविधैर्द्रव्यैर्भक्ष्यभोज्यानुलेपनैः ॥ ४७.२८॥

४७.२९/१राजानः पूरयामासुर्यत् किंचिद् द्रव्यसम्भवैः ।
४७.२९/२तान् दृष्ट्वा यज्ञसम्भारान् सर्वसम्पत्समन्वितान् ॥ ४७.२९॥
४७.३०/१यज्ञकर्मविदो विप्रान् वेदवेदाङ्गपारगान् ।
४७.३०/२शास्त्रेषु निपुणान् दक्षान् कुशलान् सर्वकर्मसु ॥ ४७.३०॥
४७.३१/१ऋषींश्चैव महर्षींश्च देवर्षींश्चैव तापसान् ।
४७.३१/२ब्रह्मचारिगृहस्थांश्च वानप्रस्थान् यतींस्तथा ॥ ४७.३१॥
४७.३२/१स्नातकान् ब्राह्मणांश्चान्यान् अग्निहोत्रे सदा स्थितान् ।
४७.३२/२आचार्योपाध्यायवरान् स्वाध्यायतपसान्वितान् ॥ ४७.३२॥
४७.३३/१सदस्याञ् शास्त्रकुशलांस्तथान्यान् पावकान् बहून् ।
४७.३३/२दृष्ट्वा तान् नृपतिः श्रीमान् उवाच स्वं पुरोहितम् ॥ ४७.३३॥
४७.३४/१राजोवाच । ततः प्रयान्तु विद्वांसो ब्राह्मणा वेदपारगाः ।
४७.३४/२वाजिमेधार्थसिद्ध्यर्थं देशं पश्यन्तु यज्ञियम् ॥ ४७.३४॥
४७.३५/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्तः स तथा चक्रे वचनं तस्य भूपतेः ।
४७.३५/२हृष्टः स मन्त्रिभिः सार्धं तदा राजपुरोहितः ॥ ४७.३५॥
४७.३६/१ततो ययौ पुरोधाश्च प्राज्ञः स्थपतिभिः सह ।
४७.३६/२ब्राह्मणान् अग्रतः कृत्वा कुशलान् यज्ञकर्मणि ॥ ४७.३६॥
४७.३७/१तं देशं धीवरग्रामं सप्रतोलिविटङ्किनम् ।
४७.३७/२कारयामास विप्रोऽसौ यज्ञवाटं यथाविधि ॥ ४७.३७॥
४७.३८/१प्रासादशतसम्बाधं मणिप्रवरशोभितम् ।
४७.३८/२इन्द्रसद्मनिभं रम्यं हेमरत्नविभूषितम् ॥ ४७.३८॥
४७.३९/१स्तम्भान् कनकचित्रांश्च तोरणानि बृहन्ति च ।
४७.३९/२यज्ञायतनदेशेषु दत्त्वा शुद्धं च काञ्चनम् ॥ ४७.३९॥
४७.४०/१अन्तःपुराणि राज्ञां च नानादेशनिवासिनाम् ।
४७.४०/२कारयामास धर्मात्मा तत्र तत्र यथाविधि ॥ ४७.४०॥
४७.४१/१ब्राह्मणानां च वैश्यानां नानादेशसमीयुषाम् ।
४७.४१/२कारयामास विधिवच्छालास्तत्राप्यनेकशः ॥ ४७.४१॥
४७.४२/१प्रियार्थं तस्य नृपतेराययुर्नृपसत्तमाः ।
४७.४२/२रत्नान्यनेकान्यादाय स्त्रियश्चाययुरुत्सवे ॥ ४७.४२॥
४७.४३/१तेषां निर्विशतां स्वेषु शिबिरेषु महात्मनाम् ।
४७.४३/२नदतः सागरस्येव दिविस्पृग् अभवद् ध्वनिः ॥ ४७.४३॥
४७.४४/१तेषामभ्यागतानां च स राजा मुनिसत्तमाः ।

४७.४४/२व्यादिदेशायतनानि शय्याश्चाप्युपचारतः ॥ ४७.४४॥
४७.४५/१भोजनानि विचित्राणि शालीक्षुयवगोरसैः ।
४७.४५/२उपेत्य नृपतिश्रेष्ठो व्यादिदेश स्वयं तदा ॥ ४७.४५॥
४७.४६/१तथा तस्मिन् महायज्ञे बहवो ब्रह्मवादिनः ।
४७.४६/२ये च द्विजातिप्रवरास्तत्रासन् द्विजसत्तमाः ॥ ४७.४६॥
४७.४७/१समाजग्मुः सशिष्यास्तान् प्रतिजग्राह पार्थिवः ।
४७.४७/२सर्वांश्च तान् अनुययौ यावद् आवसथान् इति ॥ ४७.४७॥
४७.४८/१स्वयमेव महातेजा दम्भं त्यक्त्वा नृपोत्तमः ।
४७.४८/२ततः कृत्वा स्वशिल्पं च शिल्पिनोऽन्ये च ये तदा ॥ ४७.४८॥
४७.४९/१कृत्स्नं यज्ञविधिं राज्ञे तदा तस्मै न्यवेदयन् ।
४७.४९/२ततः श्रुत्वा नृपश्रेष्ठः कृतं सर्वमतन्द्रितः ।
४७.४९/३हृष्टरोमाभवद् राजा सह मन्त्रिभिरच्युतः ॥ ४७.४९॥
४७.५०/१ब्रह्मोवाच । तस्मिन् यज्ञे प्रवृत्ते तु वाग्मिनो हेतुवादिभिः ।
४७.५०/२हेतुवादान् बहून् आहुः परस्परजिगीषवः ॥ ४७.५०॥
४७.५१/१देवेन्द्रस्येव विहितं राजसिंहेन भो द्विजाः ।
४७.५१/२ददृशुस्तोरणान्यत्र शातकुम्भमयानि च ॥ ४७.५१॥
४७.५२/१शय्यासनविकारांश्च सुबहून् रत्नसंचयान् ।
४७.५२/२घटपात्रीकटाहानि कलशान् वर्धमानकान् ॥ ४७.५२॥
४७.५३/१नहि कश्चिद् असौवर्णमपश्यद् वसुधाधिपः ।
४७.५३/२यूपांश्च शास्त्रपठितान् दारवान् हेमभूषितान् ॥ ४७.५३॥
४७.५४/१उपक्षिप्तान् यथाकालं विधिवद् भूरिवर्चसः ।
४७.५४/२स्थलजा जलजा ये च पशवः केचन द्विजाः ॥ ४७.५४॥
४७.५५/१सर्वान् एव समानीतान् अपश्यंस्तत्र ते नृपाः ।
४७.५५/२गाश्चैव महिषीश्चैव तथा वृद्धस्त्रियोऽपि च ॥ ४७.५५॥
४७.५६/१औदकानि च सत्त्वानि श्वापदानि वयांसि च ।
४७.५६/२जरायुजाण्डजातानि स्वेदजान्युद्भिदानि च ॥ ४७.५६॥
४७.५७/१पर्वतान्युपधान्यानि भूतानि ददृशुश्च ते ।
४७.५७/२एवं प्रमुदितं सर्वं पशुतो धनधान्यतः ॥ ४७.५७॥
४७.५८/१यज्ञवाटं नृपा दृष्ट्वा विस्मयं परमं गताः ।
४७.५८/२ब्राह्मणानां विशां चैव बहुमिष्टान्नम् ऋद्धिमत् ॥ ४७.५८॥
४७.५९/१पूर्णे शतसहस्रे तु विप्राणां तत्र भुञ्जताम् ।

४७.५९/२दुन्दुभिर्मेघनिर्घोषान् मुहुर्मुहुरथाकरोत् ॥ ४७.५९॥

४७.६०/१विननादासकृच्चापि दिवसे दिवसे गते ।

४७.६०/२एवं स ववृधे यज्ञस्तस्य राज्ञस्तु धीमतः ॥ ४७.६०॥

४७.६१/१अन्नस्य सुबहून् विप्रा उत्सर्गान् निर्गतोपमान् ।

४७.६१/२दधिकुल्याश्च ददृशुः पयसश्च ह्रदांस्तथा ॥ ४७.६१॥

४७.६२/१जम्बूद्वीपो हि सकलो नानाजनपदैर्युतः ।

४७.६२/२द्विजाश्च तत्र दृश्यन्ते राज्ञस्तस्य महामखे ॥ ४७.६२॥

४७.६३/१तत्र यानि सहस्राणि पुरुषाणां ततस्ततः ।

४७.६३/२गृहीत्वा भाजनं जग्मुर्बहूनि द्विजसत्तमाः ॥ ४७.६३॥

४७.६४/१श्राविणश्चापि ते सर्वे सुमृष्टमणिकुण्डलाः ।

४७.६४/२पर्यवेषयन् द्विजातीञ् शतशोऽथ सहस्रशः ॥ ४७.६४॥

४७.६५/१विविधान्यनुपानानि पुरुषा येऽनुयायिनः ।

४७.६५/२ते वै नृपोपभोज्यानि ब्राह्मणेभ्यो ददुः सह ॥ ४७.६५॥

४७.६६/१समागतान् वेदविदो राज्ञश्च पृथिवीश्वरान् ।

४७.६६/२पूजां चक्रे तदा तेषां विधिवद् भूरिदक्षिणः ॥ ४७.६६॥

४७.६७/१दिग्देशाद् आगतान् राज्ञो महासंग्रामशालिनः ।

४७.६७/२नटनर्तककादींश्च गीतस्तुतिविशारदान् ॥ ४७.६७॥

४७.६८/१पत्न्यो मनोरमास्तस्य पीनोन्नतपयोधराः ।

४७.६८/२इन्दीवरपलाशाक्ष्यः शरच्चन्द्रनिभाननाः ॥ ४७.६८॥

४७.६९/१कुलशीलगुणोपेताः सहस्रैकं शताधिकम् ।

४७.६९/२एवं तद्भूपपरम+ ।पत्नीगणसमन्वितम् ॥ ४७.६९॥

४७.७०/१रत्नमालाकुलं दिव्यं पताकाध्वजसेवितम् ।

४७.७०/२रत्नहारयुतं रम्यं चन्द्रकान्तिसमप्रभम् ॥ ४७.७०॥

४७.७१/१करिणः पर्वताकारान् मदसिक्तान् महाबलान् ।

४७.७१/२शतशः कोटिसंघातैर्दन्तिभिर्दन्तभूषणैः ॥ ४७.७१॥

४७.७२/१वातवेगजवैरश्वैः सिन्धुजातैः सुशोभनैः ।

४७.७२/२श्वेताश्वैः श्यामकर्णैश्च कोट्यनेकैर्जवान्वितैः ॥ ४७.७२॥

४७.७३/१संनद्धबद्धकक्षैश्च नानाप्रहरणोद्यतैः ।

४७.७३/२असंख्येयैः पदातैश्च देवपुत्रोपमैस्तथा ॥ ४७.७३॥

४७.७४/१इत्येवं ददृशे राजा यज्ञसम्भारविस्तरम् ।

४७.७४/२मुदं लेभे तदा राजा संहृष्टो वाक्यमब्रवीत् ॥ ४७.७४॥

४७.७५/१राजोवाच । आनयध्वं हयश्रेष्ठं सर्वलक्षणलक्षितम् ।
४७.७५/२चारयध्वं पृथिव्यां वै राजपुत्राः सुसंयताः ॥ ४७.७५॥
४७.७६/१विद्वद्भिर्धर्मविद्भिश्च अत्र होमो विधीयताम् ।
४७.७६/२कृष्णच्छागं च महिषं कृष्णसारमृगं द्विजान् ॥ ४७.७६॥
४७.७७/१अनड्वाहं च गाश्चैव सर्वांश्च पशुपालकान् ।
४७.७७/२इष्टयश्च प्रवर्तन्तां प्रासादं वैष्णवं ततः ॥ ४७.७७॥
४७.७८/१सर्वमेतच्च विप्रेभ्यो दीयतां मनसेप्सितम् ।
४७.७८/२स्त्रियश्च रत्नकोट्यश्च ग्रामाश्च नगराणि च ॥ ४७.७८॥
४७.७९/१सम्यक् समृद्धभूम्यश्च विषयाश्चैवमर्थिनाम् ।
४७.७९/२अन्यानि द्रव्यजातानि मनोज्ञानि बहूनि च ॥ ४७.७९॥
४७.८०/१सर्वेषां याचमानानां नास्ति ह्येतन् न भाषयेत् ।
४७.८०/२तावत् प्रवर्ततां यज्ञो यावद् देवः पुरा त्विह ।
४७.८०/३प्रत्यक्षं मम चाभ्येति यज्ञस्यास्य समीपतः ॥ ४७.८०॥
४७.८१/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वा तदा विप्रा राजसिंहो महाभुजः ।
४७.८१/२ददौ सुवर्णसंघातं कोटीनां चैव भूषणम् ॥ ४७.८१॥
४७.८२/१करेणुशतसाहस्रं वाजिनो नियुतानि च ।
४७.८२/२अर्बुदं चैव वृषभं स्वर्णशृङ्गीश्च धेनुकाः ॥ ४७.८२॥
४७.८३/१सुरूपाः सुरभीश्चैव कांस्यदोहाः पयस्विनीः ।
४७.८३/२प्रायच्छत् स तु विप्रेभ्यो वेदविद्भ्यो मुदा युतः ॥ ४७.८३॥
४७.८४/१वासांसि च महार्हाणि राङ्कवास्तरणानि च ।
४७.८४/२सुशुक्लानि च शुभ्राणि प्रवालमणिमुत्तमम् ॥ ४७.८४॥
४७.८५/१अददात् स महायज्ञे रत्नानि विविधानि च ॥ ४७.८५॥
४७.८६/१वज्रवैदूर्यमाणिक्य+ ।मुक्तिकाद्यानि यानि च ।
४७.८६/२अलंकारवतीः शुभ्राः कन्या राजीवलोचनाः ॥ ४७.८६॥
४७.८७/१शतानि पञ्च विप्रेभ्यो राजा हृष्टः प्रदत्तवान् ।
४७.८७/२स्त्रियः पीनपयोभाराः कञ्चुकैः स्वस्तनावृताः ॥ ४७.८७॥
४७.८८/१मध्यहीनाश्च सुश्रोण्यः पद्मपत्रायतेक्षणाः ।
४७.८८/२हावभावान्वितग्रीवा बह्व्यो वलयभूषिताः ॥ ४७.८८॥
४७.८९/१पादनूपुरसंयुक्ताः पट्टदुकूलवाससः ।
४७.८९/२एकैकशोऽददात् तस्मिन् काम्याश्च कामिनीर्बहूः ॥ ४७.८९॥
४७.९०/१अर्थिभ्यो ब्राह्मणादिभ्यो हयमेधे द्विजोत्तमाः ।

४७.९०/२भक्ष्यं भोज्यं च सम्पूर्णं नानासम्भारसंयुतम् ॥ ४७.९०॥
४७.९१/१खण्डकाद्यान्यनेकानि स्विन्नपक्कांश्च पिष्टकान् ।
४७.९१/२अन्नान्यन्यानि मेध्यांश्च घृतपूरांश्च खाण्डवान् ॥ ४७.९१॥
४७.९२/१मधुरांस्तर्जितान् पूपान् अन्नं मृष्टं सुपाकिकम् ।
४७.९२/२प्रीत्यर्थं सर्वसत्त्वानां दीयतेऽन्नं पुनः पुनः ॥ ४७.९२॥
४७.९३/१दत्तस्य दीयमानस्य धनस्यान्तो न विद्यते ।
४७.९३/२एवं दृष्ट्वा महायज्ञं देवदैत्याः सवारणाः ॥ ४७.९३॥
४७.९४/१गन्धर्वाप्सरसः सिद्धा ऋषयश्च प्रजेश्वराः ।
४७.९४/२विस्मयं परमं याता दृष्ट्वा क्रतुवरं शुभम् ॥ ४७.९४॥
४७.९५/१पुरोधा मन्त्रिणो राजा हृष्टास्तत्रैव सर्वशः ।
४७.९५/२न तत्र मलिनः कश्चिन् न दीनो न क्षुधान्वितः ॥ ४७.९५॥
४७.९६/१न वोपसर्गो न ग्लानिर्नाधयो व्याधयस्तथा ।
४७.९६/२नाकालमरणं तत्र न दंशो न ग्रहा विषम् ॥ ४७.९६॥
४७.९७/१हृष्टपुष्टजनाः सर्वे तस्मिन् राज्ञो महोत्सवे ।
४७.९७/२ये च तत्र तपःसिद्धा मुनयश्चिरजीविनः ॥ ४७.९७॥
४७.९८/१न जातं तादृशं यज्ञं धनधान्यसमन्वितम् ।
४७.९८/२एवं स राजा विधिवद् वाजिमेधं द्विजोत्तमाः ।
४७.९८/३क्रतुं समापयामास प्रासादं वैष्णवं तथा ॥ ४७.९८॥
४८.१/१मुनय ऊचुः । ब्रूहि नो देवदेवेश यत् पृच्छामः पुरातनम् ।
४८.१/२यथा ताः प्रतिमाः पूर्वमिन्द्रद्युम्नेन निर्मिताः ॥ ४८.१॥
४८.२/१केन चैव प्रकारेण तुष्टस्तस्मै स माधवः ।
४८.२/२तत् सर्वं वद चास्माकं परं कौतूहलं हि नः ॥ ४८.२॥
४८.३/१ब्रह्मोवाच । श‍ृणुध्वं मुनिशार्दूलाः पुराणं वेदसम्मितम् ।
४८.३/२कथयामि पुरा वृत्तं प्रतिमानां च सम्भवम् ॥ ४८.३॥
४८.४/१प्रवृत्ते च महायज्ञे प्रासादे चैव निर्मिते ।
४८.४/२चिन्ता तस्य बभूवाथ प्रतिमार्थमहर्निशम् ॥ ४८.४॥
४८.५/१न वेद्मि केन देवेशं सर्वेशं लोकपावनम् ।
४८.५/२सर्गस्थित्यन्तकर्तारं पश्यामि पुरुषोत्तमम् ॥ ४८.५॥
४८.६/१चिन्ताविष्टस्त्वभूद् राजा शेते रात्रौ दिवापि न ।
४८.६/२न भुङ्क्ते विविधान् भोगान् न च स्नानं प्रसाधनम् ॥ ४८.६॥
४८.७/१नैव वाद्येन गन्धेन गायनैर्वर्णकैरपि ।

४८.७/२न गजैर्मदयुक्तैश्च न चानेकैर्हयान्वितैः ॥ ४८.७॥

४८.८/१नेन्द्रनीलैर्महानीलैः पद्मरागमयैर्न च ।

४८.८/२सुवर्णरजताद्यैश्च वज्रस्फटिकसंयुतैः ॥ ४८.८॥

४८.९/१बहुरागार्थकामैर्वा न वन्यैरन्तरिक्षगैः ।

४८.९/२बभूव तस्य नृपतेर्मनसस्तुष्टिवर्धनम् ॥ ४८.९॥

४८.१०/१शैलमृद्दारुजातेषु प्रशस्तं किं महीतले ।

४८.१०/२विष्णुप्रतिमायोग्यं च सर्वलक्षणलक्षितम् ॥ ४८.१०॥

४८.११/१एतैरेव त्रयाणां तु दयितं स्यात् सुरार्चितम् ।

४८.११/२स्थापिते प्रीतिमभ्येति इति चिन्तापरोऽभवत् ॥ ४८.११॥

४८.१२/१पञ्चरात्रविधानेन सम्पूज्य पुरुषोत्तमम् ।

४८.१२/२चिन्ताविष्टो महीपालः संस्तोतुमुपचक्रमे ॥ ४८.१२॥

४९.१/१वासुदेव नमस्तेऽस्तु नमस्ते मोक्षकारण ।

४९.१/२त्राहि मां सर्वलोकेश जन्मसंसारसागरात् ॥ ४९.१॥

४९.२/१निर्मलाम्बरसंकाश नमस्ते पुरुषोत्तम ।

४९.२/२संकर्षण नमस्तेऽस्तु त्राहि मां धरणीधर ॥ ४९.२॥

४९.३/१नमस्ते हेमगर्भाभ नमस्ते मकरध्वज ।

४९.३/२रतिकान्त नमस्तेऽस्तु त्राहि मां संवरान्तक ॥ ४९.३॥

४९.४/१नमस्तेऽञ्जनसंकाश नमस्ते भक्तवत्सल ।

४९.४/२अनिरुद्ध नमस्तेऽस्तु त्राहि मां वरदो भव ॥ ४९.४॥

४९.५/१नमस्ते विबुधावास नमस्ते विबुधप्रिय ।

४९.५/२नारायण नमस्तेऽस्तु त्राहि मां शरणागतम् ॥ ४९.५॥

४९.६/१नमस्ते बलिनां श्रेष्ठ नमस्ते लाङ्गलायुध ।

४९.६/२चतुर्मुख जगद्धाम त्राहि मां प्रपितामह ॥ ४९.६॥

४९.७/१नमस्ते नीलमेघाभ नमस्ते त्रिदशार्चित ।

४९.७/२त्राहि विष्णो जगन्नाथ मग्नं मां भवसागरे ॥ ४९.७॥

४९.८/१प्रलयानलसंकाश नमस्ते दितिजान्तक ।

४९.८/२नरसिंह महावीर्य त्राहि मां दीप्तलोचन ॥ ४९.८॥

४९.९/१यथा रसातलाद् उर्वी त्वया दंष्ट्रोद्धृता पुरा ।

४९.९/२तथा महावराहस्त्वं त्राहि मां दुःखसागरात् ॥ ४९.९॥

४९.१०/१तवैता मूर्तयः कृष्ण वरदाः संस्तुता मया ।

४९.१०/२तवेमे बलदेवाद्याः पृथग्रूपेण संस्थिताः ॥ ४९.१०॥

४९.११/१अङ्गानि तव देवेश गरुत्माद्यास्तथा प्रभो ।

४९.११/२दिक्पालाः सायुधाश्चैव केशवाद्यास्तथाच्युत ॥ ४९.११॥

४९.१२/१ये चान्ये तव देवेश भेदाः प्रोक्ता मनीषिभिः ।

४९.१२/२तेऽपि सर्वे जगन्नाथ प्रसन्नायतलोचन ॥ ४९.१२॥

४९.१३/१मयार्चिताः स्तुताः सर्वे तथा यूयं नमस्कृताः ।

४९.१३/२प्रयच्छत वरं मह्यं धर्मकामार्थमोक्षदम् ॥ ४९.१३॥

४९.१४/१भेदास्ते कीर्तिता ये तु हरे संकर्षणादयः ।

४९.१४/२तव पूजार्थसम्भूतास्ततस्त्वयि समाश्रिताः ॥ ४९.१४॥

४९.१५/१न भेदस्तव देवेश विद्यते परमार्थतः ।

४९.१५/२विविधं तव यद् रूपमुक्तं तद् उपचारतः ॥ ४९.१५॥

४९.१६/१अद्वैतं त्वां कथं द्वैतं वक्तुं शक्नोति मानवः ।

४९.१६/२एकस्त्वं हि हरे व्यापी चित्स्वभावो निरञ्जनः ॥ ४९.१६॥

४९.१७/१परमं तव यद् रूपं भावाभावविवर्जितम् ।

४९.१७/२निर्लेपं निर्गुणं श्रेष्ठं कूटस्थमचलं ध्रुवम् ॥ ४९.१७॥

४९.१८/१सर्वोपाधिविनिर्मुक्तं सत्तामात्रव्यवस्थितम् ।

४९.१८/२तद् देवाश्च न जानन्ति कथं जानाम्यहं प्रभो ॥ ४९.१८॥

४९.१९/१अपरं तव यद् रूपं पीतवस्त्रं चतुर्भुजम् ।

४९.१९/२शङ्खचक्रगदापाणि+ ।मुकुटाङ्गदधारिणम् ॥ ४९.१९॥

४९.२०/१श्रीवत्सोरस्कसंयुक्तं वनमालाविभूषितम् ।

४९.२०/२तद् अर्चयन्ति विबुधा ये चान्ये तव संश्रयाः ॥ ४९.२०॥

४९.२१/१देवदेव सुरश्रेष्ठ भक्तानामभयप्रद ।

४९.२१/२त्राहि मां पद्मपत्राक्ष मग्नं विषयसागरे ॥ ४९.२१॥

४९.२२/१नान्यं पश्यामि लोकेश यस्याहं शरणं व्रजे ।

४९.२२/२त्वाम् ऋते कमलाकान्त प्रसीद मधुसूदन ॥ ४९.२२॥

४९.२३/१जराव्याधिशतैर्युक्तो नानादुःखैर्निपीडितः ।

४९.२३/२हर्षशोकान्वितो मूढः कर्मपाशैः सुयन्त्रितः ॥ ४९.२३॥

४९.२४/१पतितोऽहं महारौद्रे घोरे संसारसागरे ।

४९.२४/२विषमोदकदुष्पारे रागद्वेषझषाकुले ॥ ४९.२४॥

४९.२५/१इन्द्रियावर्तगम्भीरे तृष्णाशोकोर्मिसंकुले ।

४९.२५/२निराश्रये निरालम्बे निःसारेऽत्यन्तचञ्चले ॥ ४९.२५॥

४९.२६/१मायया मोहितस्तत्र भ्रमामि सुचिरं प्रभो ।

४९.२६/२नानाजातिसहस्रेषु जायमानः पुनः पुनः ॥ ४९.२६॥
४९.२७/१मया जन्मान्यनेकानि सहस्राण्ययुतानि च ।
४९.२७/२विविधान्यनुभूतानि संसारेऽस्मिञ् जनार्दन ॥ ४९.२७॥
४९.२८/१वेदाः साङ्गा मयाधीताः शास्त्राणि विविधानि च ।
४९.२८/२इतिहासपुराणानि तथा शिल्पान्यनेकशः ॥ ४९.२८॥
४९.२९/१असंतोषाश्च संतोषाः संचयापचया व्ययाः ।
४९.२९/२मया प्राप्ता जगन्नाथ क्षयवृद्ध्यक्षयेतराः ॥ ४९.२९॥
४९.३०/१भार्यारिमित्रबन्धूनां वियोगाः संगमास्तथा ।
४९.३०/२पितरो विविधा दृष्टा मातरश्च तथा मया ॥ ४९.३०॥
४९.३१/१दुःखानि चानुभूतानि यानि सौख्यान्यनेकशः ।
४९.३१/२प्राप्ताश्च बान्धवाः पुत्रा भ्रातरो ज्ञातयस्तथा ॥ ४९.३१॥
४९.३२/१मयोषितं तथा स्त्रीणां कोष्ठे विण्मूत्रपिच्छले ।
४९.३२/२गर्भवासे महादुःखमनुभूतं तथा प्रभो ॥ ४९.३२॥
४९.३३/१दुःखानि यान्यनेकानि बाल्ययौवनगोचरे ।
४९.३३/२वार्धके च हृषीकेश तानि प्राप्तानि वै मया ॥ ४९.३३॥
४९.३४/१मरणे यानि दुःखानि यममार्गे यमालये ।
४९.३४/२मया तान्यनुभूतानि नरके यातनास्तथा ॥ ४९.३४॥
४९.३५/१कृमिकीटद्रुमाणां च हस्त्यश्वमृगपक्षिणाम् ।
४९.३५/२महिषोष्ट्रगवां चैव तथान्येषां वनौकसाम् ॥ ४९.३५॥
४९.३६/१द्विजातीनां च सर्वेषां शूद्राणां चैव योनिषु ।
४९.३६/२धनिनां क्षत्रियाणां च दरिद्राणां तपस्विनाम् ॥ ४९.३६॥
४९.३७/१नृपाणां नृपभृत्यानां तथान्येषां च देहिनाम् ।
४९.३७/२गृहेषु तेषामुत्पन्नो देव चाहं पुनः पुनः ॥ ४९.३७॥
४९.३८/१गतोऽस्मि दासतां नाथ भृत्यानां बहुशो नृणाम् ।
४९.३८/२दरिद्रत्वं चेश्वरत्वं स्वामित्वं च तथा गतः ॥ ४९.३८॥
४९.३९/१हतो मया हताश्चान्ये घातितो घातितास्तथा ।
४९.३९/२दत्तं ममान्यैरन्येभ्यो मया दत्तमनेकशः ॥ ४९.३९॥
४९.४०/१पितृमातृसुहृद्भ्रातृ+ ।कलत्राणां कृतेन च ।
४९.४०/२धनिनां श्रोत्रियाणां च दरिद्राणां तपस्विनाम् ॥ ४९.४०॥
४९.४१/१उक्तं दैन्यं च विविधं त्यक्त्वा लज्जां जनार्दन ।
४९.४१/२देवतिर्यङ्मनुष्येषु स्थावरेषु चरेषु च ॥ ४९.४१॥

४९.४२/१न विद्यते तथा स्थानं यत्राहं न गतः प्रभो ।
४९.४२/२कदा मे नरके वासः कदा स्वर्गे जगत्पते ॥ ४९.४२॥
४९.४३/१कदा मनुष्यलोकेषु कदा तिर्यग्गतेषु च ।
४९.४३/२जलयन्त्रे यथा चक्रे घटी रज्जुनिबन्धना ॥ ४९.४३॥
४९.४४/१याति चोर्ध्वमधश्चैव कदा मध्ये च तिष्ठति ।
४९.४४/२तथा चाहं सुरश्रेष्ठ कर्मरज्जुसमावृतः ॥ ४९.४४॥
४९.४५/१अधश्चोर्ध्वं तथा मध्ये भ्रमन् गच्छामि योगतः ।
४९.४५/२एवं संसारचक्रेऽस्मिन् भैरवे रोमहर्षणे ॥ ४९.४५॥
४९.४६/१भ्रमामि सुचिरं कालं नान्तं पश्यामि कर्हिचित् ।
४९.४६/२न जाने किं करोम्यद्य हरे व्याकुलितेन्द्रियः ॥ ४९.४६॥
४९.४७/१शोकतृष्णाभिभूतोऽहं कांदिशीको विचेतनः ।
४९.४७/२इदानीं त्वामहं देव विह्वलः शरणं गतः ॥ ४९.४७॥
४९.४८/१त्राहि मां दुःखितं कृष्ण मग्नं संसारसागरे ।
४९.४८/२कृपां कुरु जगन्नाथ भक्तं मां यदि मन्यसे ॥ ४९.४८॥
४९.४९/१त्वदृते नास्ति मे बन्धुर्योऽसौ चिन्तां करिष्यति ।
४९.४९/२देव त्वां नाथमासाद्य न भयं मेऽस्ति कुत्रचित् ॥ ४९.४९॥
४९.५०/१जीविते मरणे चैव योगक्षेमेऽथवा प्रभो ।
४९.५०/२ये तु त्वां विधिवद् देव नार्चयन्ति नराधमाः ॥ ४९.५०॥
४९.५१/१सुगतिस्तु कथं तेषां भवेत् संसारबन्धनात् ।
४९.५१/२किं तेषां कुलशीलेन विद्यया जीवितेन च ॥ ४९.५१॥
४९.५२/१येषां न जायते भक्तिर्जगद्धातरि केशवे ।
४९.५२/२प्रकृतिं त्वासुरीं प्राप्य ये त्वां निन्दन्ति मोहिताः ॥ ४९.५२॥
४९.५३/१पतन्ति नरके घोरे जायमानाः पुनः पुनः ।
४९.५३/२न तेषां निष्कृतिस्तस्माद् विद्यते नरकार्णवात् ॥ ४९.५३॥
४९.५४/१ये दूषयन्ति दुर्वृत्तास्त्वां देव पुरुषाधमाः ।
४९.५४/२यत्र यत्र भवेज्जन्म मम कर्मनिबन्धनात् ॥ ४९.५४॥
४९.५५/१तत्र तत्र हरे भक्तिस्त्वयि चास्तु दृढा सदा ।
४९.५५/२आराध्य त्वां सुरा दैत्या नराश्चान्येऽपि संयताः ॥ ४९.५५॥
४९.५६/१अवापुः परमां सिद्धिं कस्त्वां देव न पूजयेत् ।
४९.५६/२न शक्नुवन्ति ब्रह्माद्याः स्तोतुं त्वां त्रिदशा हरे ॥ ४९.५६॥
४९.५७/१कथं मानुषबुद्ध्याहं स्तौमि त्वां प्रकृतेः परम् ।

४९.५७/२तथा चाज्ञानभावेन संस्तुतोऽसि मया प्रभो ॥ ४९.५७॥
४९.५८/१तत् क्षमस्वापराधं मे यदि तेऽस्ति दया मयि ।
४९.५८/२कृतापराधेऽपि हरे क्षमां कुर्वन्ति साधवः ॥ ४९.५८॥
४९.५९/१तस्मात् प्रसीद देवेश भक्तस्नेहं समाश्रितः ।
४९.५९/२स्तुतोऽसि यन् मया देव भक्तिभावेन चेतसा ।
४९.५९/३साङ्गं भवतु तत् सर्वं वासुदेव नमोऽस्तु ते ॥ ४९.५९॥
४९.६०/१ब्रह्मोवाच । इत्थं स्तुतस्तदा तेन प्रसन्नो गरुडध्वजः ।
४९.६०/२ददौ तस्मै मुनिश्रेष्ठाः सकलं मनसेप्सितम् ॥ ४९.६०॥
४९.६१/१यः सम्पूज्य जगन्नाथं प्रत्यहं स्तौति मानवः ।
४९.६१/२स्तोत्रेणानेन मतिमान् स मोक्षं लभते ध्रुवम् ॥ ४९.६१॥
४९.६२/१त्रिसंध्यं यो जपेद् विद्वान् इदं स्तोत्रवरं शुचिः ।
४९.६२/२धर्मं चार्थं च कामं च मोक्षं च लभते नरः ॥ ४९.६२॥
४९.६३/१यः पठेच्छृणुयाद् वापि श्रावयेद् वा समाहितः ।
४९.६३/२स लोकं शाश्वतं विष्णोर्याति निर्धूतकल्मषः ॥ ४९.६३॥
४९.६४/१धन्यं पापहरं चेदं भुक्तिमुक्तिप्रदं शिवम् ।
४९.६४/२गुह्यं सुदुर्लभं पुण्यं न देयं यस्य कस्यचित् ॥ ४९.६४॥
४९.६५/१न नास्तिकाय मूर्खाय न कृतघ्नाय मानिने ।
४९.६५/२न दुष्टमतये दद्यान् नाभक्ताय कदाचन ॥ ४९.६५॥
४९.६६/१दातव्यं भक्तियुक्ताय गुणशीलान्विताय च ।
४९.६६/२विष्णुभक्ताय शान्ताय श्रद्धानुष्ठानशालिने ॥ ४९.६६॥
४९.६७/१इदं समस्ताघविनाशहेतुः ।
४९.६७/२कारुण्यसंज्ञं सुखमोक्षदं च ।
४९.६७/३अशेषवाञ्छाफलदं वरिष्ठम् ।
४९.६७/४स्तोत्रं मयोक्तं पुरुषोत्तमस्य ॥ ४९.६७॥
४९.६८/१ये तं सुसूक्ष्मं विमला मुरारिम् ।
४९.६८/२ध्यायन्ति नित्यं पुरुषं पुराणम् ।
४९.६८/३ते मुक्तिभाजः प्रविशन्ति विष्णुम् ।
४९.६८/४मन्त्रैर्यथाज्यं हुतमध्वराग्नौ ॥ ४९.६८॥
४९.६९/१एकः स देवो भवदुःखहन्ता ।
४९.६९/२परः परेषां न ततोऽस्ति चान्यत् ।
४९.६९/३द्रष्टा स पाता स तु नाशकर्ता ।

४९.६९/४विष्णुः समस्ताखिलसारभूतः ॥ ४९.६९॥
४९.७०/१किं विद्यया किं स्वगुणैश्च तेषाम् ।
४९.७०/२यज्ञैश्च दानैश्च तपोभिरुग्रैः ।
४९.७०/३येषां न भक्तिर्भवतीह कृष्णे ।
४९.७०/४जगद्गुरौ मोक्षसुखप्रदे च ॥ ४९.७०॥
४९.७१/१लोके स धन्यः स शुचिः स विद्वान् ।
४९.७१/२मखैस्तपोभिः स गुणैर्वरिष्ठः ।
४९.७१/३ज्ञाता स दाता स तु सत्यवक्ता ।
४९.७१/४यस्यास्ति भक्तिः पुरुषोत्तमाख्ये ॥ ४९.७१॥
५०.१/१ब्रह्मोवाच । स्तुत्वैवं मुनिशार्दूलाः प्रणम्य च सनातनम् ।
५०.१/२वासुदेवं जगन्नाथं सर्वकामफलप्रदम् ॥ ५०.१॥
५०.२/१चिन्ताविष्टो महीपालः कुशान् आस्तीर्य भूतले ।
५०.२/२वस्त्रं च तन्मना भूत्वा सुष्वाप धरणीतले ॥ ५०.२॥
५०.३/१कथं प्रत्यक्षमभ्येति देवदेवो जनार्दनः ।
५०.३/२मम चार्तिहरो देवस्तदासाविति चिन्तयन् ॥ ५०.३॥
५०.४/१सुप्तस्य तस्य नृपतेर्वासुदेवो जगद्गुरुः ।
५०.४/२आत्मानं दर्शयामास शङ्खचक्रगदाभृतम् ॥ ५०.४॥
५०.५/१स ददर्श तु सप्रेम देवदेवं जगद्गुरुम् ।
५०.५/२शङ्खचक्रधरं देवं गदाचक्रोग्रपाणिनम् ॥ ५०.५॥
५०.६/१शार्ङ्गबाणधरं देवं ज्वलत्तेजोतिमण्डलम् ।
५०.६/२युगान्तादित्यवर्णाभं नीलवैदूर्यसंनिभम् ॥ ५०.६॥
५०.७/१सुपर्णांसे तमासीनं षोडशार्धभुजं शुभम् ।
५०.७/२स चास्मै प्राब्रवीद् धीराः साधु राजन् महामते ॥ ५०.७॥
५०.८/१क्रतुनानेन दिव्येन तथा भक्त्या च श्रद्धया ।
५०.८/२तुष्टोऽस्मि ते महीपाल वृथा किमनुशोचसि ॥ ५०.८॥
५०.९/१यद् अत्र प्रतिमा राजञ् जगत्पूज्या सनातनी ।
५०.९/२यथा सा प्राप्यते भूप तदुपायं ब्रवीमि ते ॥ ५०.९॥
५०.१०/१गतायामद्य शर्वर्यां निर्मले भास्करोदिते ।
५०.१०/२सागरस्य जलस्यान्ते नानाद्रुमविभूषिते ॥ ५०.१०॥
५०.११/१जलं तथैव वेलायां दृश्यते तत्र वै महत् ।
५०.११/२लवणस्योदधे राजंस्तरङ्गैः समभिप्लुतम् ॥ ५०.११॥

५०.१२/१कूलान्ते हि महावृक्षः स्थितः स्थलजलेषु च ।
५०.१२/२वेलाभिर्हन्यमानश्च न चासौ कम्पते द्रुमः ॥ ५०.१२॥
५०.१३/१परशुमादाय हस्तेन ऊर्मेरन्तस्ततो व्रज ।
५०.१३/२एकाकी विहरन् राजन् स त्वं पश्यसि पादपम् ॥ ५०.१३॥
५०.१४/१ईदृक् चिह्नं समालोक्य छेदय त्वमशङ्कितः ।
५०.१४/२छेद्यमानं तु तं वृक्षं प्रातरद्भुतदर्शनम् ॥ ५०.१४॥
५०.१५/१दृष्ट्वा तेनैव संचिन्त्य ततो भूपाल दर्शनात् ।
५०.१५/२कुरु तां प्रतिमां दिव्यां जहि चिन्तां विमोहिनीम् ॥ ५०.१५॥
५०.१६/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वा महाभागो जगामादर्शनं हरिः ।
५०.१६/२स चापि स्वप्नमालोक्य परं विस्मयमागतः ॥ ५०.१६॥
५०.१७/१तां निशां स समुद्वीक्ष्य स्थितस्तद्गतमानसः ।
५०.१७/२व्याहरन् वैष्णवान् मन्त्रान् सूक्तं चैव तदात्मकम् ॥ ५०.१७॥
५०.१८/१प्रगतायां रजन्यां तु उत्थितो नान्यमानसः ।
५०.१८/२स स्नात्वा सागरे सम्यग् यथावद् विधिना ततः ॥ ५०.१८॥
५०.१९/१दत्त्वा दानं च विप्रेभ्यो ग्रामांश्च नगराणि च ।
५०.१९/२कृत्वा पौर्वाह्णिकं कर्म जगाम स नृपोत्तमः ॥ ५०.१९॥
५०.२०/१न चाश्वो न पदातिश्च न गजो न च सारथिः ।
५०.२०/२एकाकी स महावेलां प्रविवेश महीपतिः ॥ ५०.२०॥
५०.२१/१तं ददर्श महावृक्षं तेजस्वन्तं महाद्रुमम् ।
५०.२१/२महातिगमहारोहं पुण्यं विपुलमेव च ॥ ५०.२१॥
५०.२२/१महोत्सेधं महाकायं प्रसुप्तं च जलान्तिके ।
५०.२२/२सान्द्रमाञ्जिष्ठवर्णाभं नामजातिविवर्जितम् ॥ ५०.२२॥
५०.२३/१नरनाथस्तदा विप्रा द्रुमं दृष्ट्वा मुदान्वितः ।
५०.२३/२परशुना शातयामास निशितेन दृढेन च ॥ ५०.२३॥
५०.२४/१द्वैधीकर्तुमनास्तत्र बभूवेन्द्रसखः स च ।
५०.२४/२निरीक्ष्यमाणे काष्ठे तु बभूवाद्भुतदर्शनम् ॥ ५०.२४॥
५०.२५/१विश्वकर्मा च विष्णुश्च विप्ररूपधरावुभौ ।
५०.२५/२आजग्मतुर्महाभागौ तदा तुल्याग्रजन्मनौ ॥ ५०.२५॥
५०.२६/१ज्वलमानौ स्वतेजोभिर्दिव्यस्रगनुलेपनौ ।
५०.२६/२अथ तौ तं समागम्य नृपमिन्द्रसखं तदा ॥ ५०.२६॥
५०.२७/१तावूचतुर्महाराज किमत्र त्वं करिष्यसि ।

५०.२७/२किमर्थं च महाबाहो शातितश्च वनस्पतिः ॥ ५०.२७॥
५०.२८/१असहायो महादुर्गे निर्जने गहने वने ।
५०.२८/२महासिन्धुतटे चैव कथं वै शातितो द्रुमः ॥ ५०.२८॥
५०.२९/१ब्रह्मोवाच । तयोः श्रुत्वा वचो विप्राः स तु राजा मुदान्वितः ।
५०.२९/२बभाषे वचनं ताभ्यां मृदुलं मधुरं तथा ॥ ५०.२९॥
५०.३०/१दृष्ट्वा तौ ब्राह्मणौ तत्र चन्द्रसूर्याविवागतौ ।
५०.३०/२नमस्कृत्य जगन्नाथाववाङ्मुखमवस्थितः ॥ ५०.३०॥
५०.३१/१राजोवाच । देवदेवमनाद्यन्तमनन्तं जगतां पतिम् ।
५०.३१/२आराधयितुं प्रतिमां करोमीति मतिर्मम ॥ ५०.३१॥
५०.३२/१अहं स देवदेवेन परमेण महात्मना ।
५०.३२/२स्वप्नान्ते च समुद्दिष्टो भवद्भ्यां श्रावितं मया ॥ ५०.३२॥
५०.३३/१ब्रह्मोवाच । राज्ञस्तु वचनं श्रुत्वा देवेन्द्रप्रतिमस्य च ।
५०.३३/२प्रहस्य तस्मै विश्वेशस्तुष्टो वचनमब्रवीत् ॥ ५०.३३॥
५०.३४/१विष्णुरुवाच । साधु साधु महीपाल यद् एतन् मतमुत्तमम् ।
५०.३४/२संसारसागरे घोरे कदलीदलसंनिभे ॥ ५०.३४॥
५०.३५/१निःसारे दुःखबहुले कामक्रोधसमाकुले ।
५०.३५/२इन्द्रियावर्तकलिले दुस्तरे रोमहर्षणे ॥ ५०.३५॥
५०.३६/१नानाव्याधिशतावर्ते जलबुद्बुदसंनिभे ।
५०.३६/२यतस्ते मतिरुत्पन्ना विष्णोराराधनाय वै ॥ ५०.३६॥
५०.३७/१धन्यस्त्वं नृपशार्दूल गुणैः सर्वैरलंकृतः ।
५०.३७/२सप्रजा पृथिवी धन्या सशैलवनकानना ॥ ५०.३७॥
५०.३८/१सपुरग्रामनगरा चतुर्वर्णैरलंकृता ।
५०.३८/२यत्र त्वं नृपशार्दूल प्रजाः पालयिता प्रभुः ॥ ५०.३८॥
५०.३९/१एह्येहि सुमहाभाग द्रुमेऽस्मिन् सुखशीतले ।
५०.३९/२आवाभ्यां सह तिष्ठ त्वं कथाभिर्धर्मसंश्रितः ॥ ५०.३९॥
५०.४०/१अयं मम सहायस्तु आगतः शिल्पिनां वरः ।
५०.४०/२विश्वकर्मसमः साक्षान् निपुणः सर्वकर्मसु ।
५०.४०/३मयोद्दिष्टां तु प्रतिमां करोत्येष तटं त्यज ॥ ५०.४०॥
५०.४१/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वैवं वचनं तस्य तदा राजा द्विजन्मनः ।
५०.४१/२सागरस्य तटं त्यक्त्वा गत्वा तस्य समीपतः ॥ ५०.४१॥
५०.४२/१तस्थौ स नृपतिश्रेष्ठो वृक्षच्छाये सुशीतले ।

५०.४२/२ततस्तस्मै स विश्वात्मा ददावाज्ञां द्विजाकृतिः ॥ ५०.४२॥
५०.४३/१शिल्पिमुख्याय विप्रेन्द्राः कुरुष्व प्रतिमा इति ।
५०.४३/२कृष्णरूपं परं शान्तं पद्मपत्रायतेक्षणम् ॥ ५०.४३॥
५०.४४/१श्रीवत्सकौस्तुभधरं शङ्खचक्रगदाधरम् ।
५०.४४/२गौराङ्गं क्षीरवर्णाभं द्वितीयं स्वस्तिकाङ्कितम् ॥ ५०.४४॥
५०.४५/१लाङ्गलास्त्रधरं देवमनन्ताख्यं महाबलम् ।
५०.४५/२देवदानवगन्धर्व+ ।यक्षविद्याधरोरगैः ॥ ५०.४५॥
५०.४६/१न विज्ञातो हि तस्यान्तस्तेनानन्त इति स्मृतः ।
५०.४६/२भगिनीं वासुदेवस्य रुक्मवर्णां सुशोभनाम् ॥ ५०.४६॥
५०.४७/१तृतीयां वै सुभद्रां च सर्वलक्षणलक्षिताम् ॥ ५०.४७॥
५०.४८/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वैतद् वचनं तस्य विश्वकर्मा सुकर्मकृत् ।
५०.४८/२तत्क्षणात् कारयामास प्रतिमाः शुभलक्षणाः ॥ ५०.४८॥
५०.४९/१प्रथमं शुक्लवर्णाभं शारदेन्दुसमप्रभम् ।
५०.४९/२आरक्ताक्षं महाकायं स्फटाविकटमस्तकम् ॥ ५०.४९॥
५०.५०/१नीलाम्बरधरं चोग्रं बलं बलमदोद्धतम् ।
५०.५०/२कुण्डलैकधरं दिव्यं गदामुशलधारिणम् ॥ ५०.५०॥
५०.५१/१द्वितीयं पुण्डरीकाक्षं नीलजीमूतसंनिभम् ।
५०.५१/२अतसीपुष्पसंकाशं पद्मपत्रायतेक्षणम् ॥ ५०.५१॥
५०.५२/१पीतवाससमत्युग्रं शुभं श्रीवत्सलक्षणम् ।
५०.५२/२चक्रपूर्णकरं दिव्यं सर्वपापहरं हरिम् ॥ ५०.५२॥
५०.५३/१तृतीयां स्वर्णवर्णाभां पद्मपत्रायतेक्षणाम् ।
५०.५३/२विचित्रवस्त्रसंछन्नां हारकेयूरभूषिताम् ॥ ५०.५३॥
५०.५४/१विचित्राभरणोपेतां रत्नहारावलम्बिताम् ।
५०.५४/२पीनोन्नतकुचां रम्यां विश्वकर्मा विनिर्ममे ॥ ५०.५४॥
५०.५५/१स तु राजाद्भुतं दृष्ट्वा क्षणेनैकेन निर्मिताः ।
५०.५५/२दिव्यवस्त्रयुगच्छन्ना नानारत्नैरलंकृताः ॥ ५०.५५॥
५०.५६/१सर्वलक्षणसम्पन्नाः प्रतिमाः सुमनोहराः ।
५०.५६/२विस्मयं परमं गत्वा इदं वचनमब्रवीत् ॥ ५०.५६॥
५०.५७/१इन्द्रद्युम्न उवाच । किं देवौ समनुप्राप्तौ द्विजरूपधरावुभौ ।
५०.५७/२उभौ चाद्भुतकर्माणौ देववृत्तावमानुषौ ॥ ५०.५७॥
५०.५८/१देवौ वा मानुषौ वापि यक्षविद्याधरौ युवाम् ।

५०.५८/२किं नु ब्रह्महृषीकेशौ किं वसू किमुताश्विनौ ॥ ५०.५८॥

५०.५९/१न वेद्मि सत्यसद्भावौ मायारूपेण संस्थितौ ।

५०.५९/२युवां गतोऽस्मि शरणमात्मा तु मे प्रकाश्यताम् ॥ ५०.५९॥

५१.१/१श्रीभगवान् उवाच । नाहं देवो न यक्षो वा न दैत्यो न च देवराट् ।

५१.१/२न ब्रह्मा न च रुद्रोऽहं विद्धि मां पुरुषोत्तमम् ॥ ५१.१॥

५१.२/१अर्तिहा सर्वलोकानामनन्तबलपौरुषः ।

५१.२/२आराधनीयो भूतानामन्तो यस्य न विद्यते ॥ ५१.२॥

५१.३/१पठ्यते सर्वशास्त्रेषु वेदान्तेषु निगद्यते ।

५१.३/२यमाहुर्ज्ञानगम्येति वासुदेवेति योगिनः ॥ ५१.३॥

५१.४/१अहमेव स्वयं ब्रह्मा अहं विष्णुः शिवोऽप्यहम् ।

५१.४/२इन्द्रोऽहं देवराजश्च जगत्संयमनो यमः ॥ ५१.४॥

५१.५/१पृथिव्यादीनि भूतानि त्रेताग्निर्हुतभुङ् नृप ।

५१.५/२वरुणोऽपां पतिश्चाहं धरित्री च महीधरः ॥ ५१.५॥

५१.६/१यत् किंचिद् वाङ्मयं लोके जगत् स्थावरजङ्गमम् ।

५१.६/२चराचरं च यद् विश्वं मदन्यन् नास्ति किंचन ॥ ५१.६॥

५१.७/१प्रीतोऽहं ते नृपश्रेष्ठ वरं वरय सुव्रत ।

५१.७/२यद् इष्टं तत् प्रयच्छामि हृदि यत् ते व्यवस्थितम् ॥ ५१.७॥

५१.८/१मद्दर्शनमपुण्यानां स्वप्नान्तेऽपि न जायते ।

५१.८/२त्वं पुनर्दृढभक्तित्वात् प्रत्यक्षं दृष्टवान् असि ॥ ५१.८॥

५१.९/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वैवं वासुदेवस्य वचनं तस्य भो द्विजाः ।

५१.९/२रोमाञ्चिततनुर्भूत्वा इदं स्तोत्रं जगौ नृपः ॥ ५१.९॥

५१.१०/१राजोवाच । श्रियः कान्त नमस्तेऽस्तु श्रीपते पीतवाससे ।

५१.१०/२श्रीद श्रीश श्रीनिवास नमस्ते श्रीनिकेतन ॥ ५१.१०॥

५१.११/१आद्यं पुरुषमीशानं सर्वेशं सर्वतोमुखम् ।

५१.११/२निष्कलं परमं देवं प्रणतोऽस्मि सनातनम् ॥ ५१.११॥

५१.१२/१शब्दातीतं गुणातीतं भावाभावविवर्जितम् ।

५१.१२/२निर्लेपं निर्गुणं सूक्ष्मं सर्वज्ञं सर्वभावनम् ॥ ५१.१२॥

५१.१३/१प्रावृण्मेघप्रतीकाशं गोब्राह्मणहिते रतम् ।

५१.१३/२सर्वेषामेव गोप्तारं व्यापिनं सर्वभाविनम् ॥ ५१.१३॥

५१.१४/१शङ्खचक्रधरं देवं गदामुशलधारिणम् ।

५१.१४/२नमस्ये वरदं देवं नीलोत्पलदलच्छविम् ॥ ५१.१४॥

५१.१५/१नागपर्यङ्कशयनं क्षीरोदार्णवशायिनम् ।
५१.१५/२नमस्ये ऽहं हृषीकेशं सर्वपापहरं हरिम् ॥ ५१.१५॥
५१.१६/१पुनस्त्वां देवदेवेशं नमस्ये वरदं विभुम् ।
५१.१६/२सर्वलोकेश्वरं विष्णुं मोक्षकारणमव्ययम् ॥ ५१.१६॥
५१.१७/१ब्रह्मोवाच । एवं स्तुत्वा तु तं देवं प्रणिपत्य कृताञ्जलिः ।
५१.१७/२उवाच प्रणतो भूत्वा निपत्य धरणीतले ॥ ५१.१७॥
५१.१८/१राजोवाच । प्रीतोऽसि यदि मे नाथ वृणोमि वरमुत्तमम् ।
५१.१८/२देवासुराः सगन्धर्वा यक्षरक्षोमहोरगाः ॥ ५१.१८॥
५१.१९/१सिद्धविद्याधराः साध्याः किंनरा गुह्यकास्तथा ।
५१.१९/२ऋषयो ये महाभागा नानाशास्त्रविशारदाः ॥ ५१.१९॥
५१.२०/१परिव्राड्योगयुक्ताश्च वेदतत्त्वार्थचिन्तकाः ।
५१.२०/२मोक्षमार्गविदो येऽन्ये ध्यायन्ति परमं पदम् ॥ ५१.२०॥
५१.२१/१निर्गुणं निर्मलं शान्तं यत् पश्यन्ति मनीषिनः ।
५१.२१/२तत् पदं गन्तुमिच्छामि त्वत्प्रसादात् सुदुर्लभम् ॥ ५१.२१॥
५१.२२/१श्रीभगवान् उवाच । सर्वं भवतु भद्रं ते यथेष्टं सर्वमाप्नुहि ।
५१.२२/२भविष्यति यथाकामं मत्प्रसादान् न संशयः ॥ ५१.२२॥
५१.२३/१दश वर्षसहस्राणि तथा नव शतानि च ।
५१.२३/२अविच्छिन्नं महाराज्यं कुरु त्वं नृपसत्तम ॥ ५१.२३॥
५१.२४/१प्रयास्यसि पदं दिव्यं दुर्लभं यत् सुरासुरैः ।
५१.२४/२पूर्णमनोरथं शान्तं गुह्यमव्यक्तमव्ययम् ॥ ५१.२४॥
५१.२५/१परात् परतरं सूक्ष्मं निर्लेपं निष्कलं ध्रुवम् ।
५१.२५/२चिन्ताशोकविनिर्मुक्तं क्रियाकारणवर्जितम् ॥ ५१.२५॥
५१.२६/१तद् अहं दर्शयिष्यामि ज्ञेयाख्यं परमं पदम् ।
५१.२६/२यं प्राप्य परमानन्दं प्राप्स्यसि परमां गतिम् ॥ ५१.२६॥
५१.२७/१कीर्तिश्च तव राजेन्द्र भवत्यत्र महीतले ।
५१.२७/२यावद् घना नभो यावद् यावच्चन्द्रार्कतारकम् ॥ ५१.२७॥
५१.२८/१यावत् समुद्राः सप्तैव यावन् मेर्वादिपर्वताः ।
५१.२८/२तिष्ठन्ति दिवि देवाश्च तावत् सर्वत्र चाव्यया ॥ ५१.२८॥
५१.२९/१इन्द्रद्युम्नसरो नाम तीर्थं यज्ञाङ्गसम्भवम् ।
५१.२९/२यत्र स्नात्वा सकृल्लोकः शक्रलोकमवाप्नुयात् ॥ ५१.२९॥
५१.३०/१दापयिष्यति यः पिण्डांस्तटेऽस्मिन् सरसः शुभे ।

५१.३०/२कुलैकविंशमुद्धृत्य शक्रलोकं गमिष्यति ॥ ५१.३०॥
५१.३१/१पूज्यमानोऽप्सरोभिश्च गन्धर्वैर्गीतनिस्वनैः ।
५१.३१/२विमानेन वसेत् तत्र यावद् इन्द्राश्चतुर्दश ॥ ५१.३१॥
५१.३२/१सरसो दक्षिणे भागे नैर्ऋत्यां तु समाश्रिते ।
५१.३२/२न्यग्रोधस्तिष्ठते तत्र तत्समीपे तु मण्डपः ॥ ५१.३२॥
५१.३३/१केतकीवनसंछन्नो नानापादपसंकुलः ।
५१.३३/२नारिकेलैरसंख्येयैश्चम्पकैर्बकुलावृतैः ॥ ५१.३३॥
५१.३४/१अशोकैः कर्णिकारैश्च पुंनागैर्नागकेसरैः ।
५१.३४/२पाटलाम्रातसरलैश्चन्दनैर्देवदारुभिः ॥ ५१.३४॥
५१.३५/१न्यग्रोधाश्वत्थखदिरैः पारिजातैः सहार्जुनैः ।
५१.३५/२हिन्तालैश्चैव तालैश्च शिंशपैर्बदरैस्तथा ॥ ५१.३५॥
५१.३६/१करञ्जैर्लकुचैः प्लक्षैः पनसैर्बिल्वधातुकैः ।
५१.३६/२अन्यैर्बहुविधैर्वृक्षैः शोभितः समलंकृतः ॥ ५१.३६॥
५१.३७/१आषाढस्य सिते पक्षे पञ्चम्यां पितृदैवते ।
५१.३७/२ऋक्षे नेष्यन्ति नस्तत्र नीत्वा सप्त दिनानि वै ॥ ५१.३७॥
५१.३८/१मण्डपे स्थापयिष्यन्ति सुवेश्याभिः सुशोभनैः ।
५१.३८/२क्रीडाविशेषबहुलैर्नृत्यगीतमनोहरैः ॥ ५१.३८॥
५१.३९/१चामरैः स्वर्णदण्डैश्च व्यजनै रत्नभूषणैः ।
५१.३९/२वीजयन्तस्तथास्मभ्यं स्थापयिष्यन्ति मङ्गलाः ॥ ५१.३९॥
५१.४०/१ब्रह्मचारी यतिश्चैव स्नातकाश्च द्विजोत्तमाः ।
५१.४०/२वानप्रस्था गृहस्थाश्च सिद्धाश्चान्ये च ब्राह्मणाः ॥ ५१.४०॥
५१.४१/१नानावर्णपदैः स्तोत्रैर्ऋग्यजुःसामनिस्वनैः ।
५१.४१/२करिष्यन्ति स्तुतिं राजन् रामकेशवयोः पुनः ॥ ५१.४१॥
५१.४२/१ततः स्तुत्वा च दृष्ट्वा च सम्प्रणम्य च भक्तितः ।
५१.४२/२नरो वर्षायुतं दिव्यं श्रीमद्धरिपुरे वसेत् ॥ ५१.४२॥
५१.४३/१पूज्यमानोऽप्सरोभिश्च गन्धर्वैर्गीतनिस्वनैः ।
५१.४३/२हरेरनुचरस्तत्र क्रीडते केशवेन वै ॥ ५१.४३॥
५१.४४/१विमानेनार्कवर्णेन रत्नहारेण भ्राजता ।
५१.४४/२सर्वकामैर्महाभोगैस्तिष्ठते भुवनोत्तमे ॥ ५१.४४॥
५१.४५/१तपःक्षयादिहागत्य मनुष्यो ब्राह्मणो भवेत् ।
५१.४५/२कोटीधनपतिः श्रीमांश्चतुर्वेदी भवेद् ध्रुवम् ॥ ५१.४५॥

५१.४६/१ब्रह्मोवाच । एवं तस्मै वरं दत्त्वा कृत्वा च समयं हरिः ।
५१.४६/२जगामादर्शनं विप्राः सहितो विश्वकर्मणा ॥ ५१.४६॥
५१.४७/१स तु राजा तदा हृष्टो रोमाञ्चिततनूरुहः ।
५१.४७/२कृतकृत्यमिवात्मानं मेने संदर्शनाद् धरेः ॥ ५१.४७॥
५१.४८/१ततः कृष्णं च रामं च सुभद्रां च वरप्रदाम् ।
५१.४८/२रथैर्विमानसंकाशैर्मणिकाञ्चनचित्रितैः ॥ ५१.४८॥
५१.४९/१संवाह्य तास्तदा राजा महामङ्गलनिःस्वनैः ।
५१.४९/२आनयामास मतिमान् सामात्यः सपुरोहितः ॥ ५१.४९॥
५१.५०/१नानावादित्रनिर्घोषैर्नानावेदस्वनैः शुभैः ।
५१.५०/२संस्थाप्य च शुभे देशे पवित्रे सुमनोहरे ॥ ५१.५०॥
५१.५१/१ततः शुभतिथौ काले नक्षत्रे शुभलक्षणे ।
५१.५१/२प्रतिष्ठां कारयामास सुमुहूर्ते द्विजैः सह ॥ ५१.५१॥
५१.५२/१यथोक्तेन विधानेन विधिदृष्टेन कर्मणा ।
५१.५२/२आचार्यानुमतेनैव सर्वं कृत्वा महीपतिः ॥ ५१.५२॥
५१.५३/१आचार्याय तदा दत्त्वा दक्षिणां विधिवत् प्रभुः ।
५१.५३/२ऋत्विग्भ्यश्च विधानेन तथान्येभ्यो धनं ददौ ॥ ५१.५३॥
५१.५४/१कृत्वा प्रतिष्ठां विधिवत् प्रासादे भवनोत्तमे ।
५१.५४/२स्थापयामास तान् सर्वान् विधिदृष्टेन कर्मणा ॥ ५१.५४॥
५१.५५/१ततः सम्पूज्य विधिना नानापुष्पैः सुगन्धिभिः ।
५१.५५/२सुवर्णमणिमुक्ताद्यैर्नानावस्त्रैः सुशोभनैः ॥ ५१.५५॥
५१.५६/१रत्नैश्च विविधैर्दिव्यैरासनैर्ग्रामपत्तनैः ।
५१.५६/२ददौ चान्यान् स विषयान् पुराणि नगराणि च ॥ ५१.५६॥
५१.५७/१एवं बहुविधं दत्त्वा राज्यं कृत्वा यथोचितम् ।
५१.५७/२इष्ट्वा च विविधैर्यज्ञैर्दत्त्वा दानान्यनेकशः ॥ ५१.५७॥
५१.५८/१कृतकृत्यस्ततो राजा त्यक्तसर्वपरिग्रहः ।
५१.५८/२जगाम परमं स्थानं तद् विष्णोः परमं पदम् ॥ ५१.५८॥
५१.५९/१एवं मया मुनिश्रेष्ठाः कथितो वो नृपोत्तमः ।
५१.५९/२क्षेत्रस्य चैव माहात्म्यं किमन्यच्छ्रोतुमिच्छथ ॥ ५१.५९॥
५१.६०/१विष्णुरुवाच । श्रुत्वैवं वचनं तस्य ब्रह्मणोऽव्यक्तजन्मनः ।
५१.६०/२आश्चर्यं मेनिरे विप्राः पप्रच्छुश्च पुनर्मुदा ॥ ५१.६०॥
५१.६१/१मुनय ऊचुः । कस्मिन् काले सुरश्रेष्ठ गन्तव्यं पुरुषोत्तमम् ।

५१.६१/२विधिना केन कर्तव्यं पञ्चतीर्थमिति प्रभो ॥ ५१.६१॥

५१.६२/१एकैकस्य च तीर्थस्य स्नानदानस्य यत् फलम् ।

५१.६२/२देवताप्रेक्षणे चैव ब्रूहि सर्वं पृथक् पृथक् ॥ ५१.६२॥

५१.६३/१ब्रह्मोवाच । निराहारः कुरुक्षेत्रे पादेनैकेन यस्तपेत् ।

५१.६३/२जितेन्द्रियो जितक्रोधः सप्तसंवत्सरायुतम् ॥ ५१.६३॥

५१.६४/१दृष्ट्वा सदा ज्येष्ठशुक्ल+ ।द्वादश्यां पुरुषोत्तमम् ।

५१.६४/२कृतोपवासः प्राप्नोति ततोऽधिकतरं फलम् ॥ ५१.६४॥

५१.६५/१तस्माज्ज्येष्ठे मुनिश्रेष्ठाः प्रयत्नेन सुसंयतैः ।

५१.६५/२स्वर्गलोकेप्सुविप्राद्यैर्द्रष्टव्यः पुरुषोत्तमः ॥ ५१.६५॥

५१.६६/१पञ्चतीर्थं तु विधिवत् कृत्वा ज्येष्ठे नरोत्तमः ।

५१.६६/२शुक्लपक्षस्य द्वादश्यां पश्येत् तं पुरुषोत्तमम् ॥ ५१.६६॥

५१.६७/१ये पश्यन्त्यव्ययं देवं द्वादश्यां पुरुषोत्तमम् ।

५१.६७/२ते विष्णुलोकमासाद्य न च्यवन्ते कदाचन ॥ ५१.६७॥

५१.६८/१तस्माज्ज्येष्ठे प्रयत्नेन गन्तव्यं भो द्विजोत्तमाः ।

५१.६८/२कृत्वा तस्मिन् पञ्चतीर्थं द्रष्टव्यः पुरुषोत्तमः ॥ ५१.६८॥

५१.६९/१सुदूरस्थोऽपि यो भक्त्या कीर्तयेत् पुरुषोत्तमम् ।

५१.६९/२अहन्यहनि शुद्धात्मा सोऽपि विष्णुपुरं व्रजेत् ॥ ५१.६९॥

५१.७०/१यात्रां करोति कृष्णस्य श्रद्धया यः समाहितः ।

५१.७०/२सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोकं व्रजेन् नरः ॥ ५१.७०॥

५१.७१/१चक्रं दृष्ट्वा हरेर्दूरात् प्रासादोपरि संस्थितम् ।

५१.७१/२सहसा मुच्यते पापान् नरो भक्त्या प्रणम्य तत् ॥ ५१.७१॥

५२.१/१ब्रह्मोवाच । आसीत् कल्पे मुनिश्रेष्ठाः सम्प्रवृत्ते महाक्षये ।

५२.१/२नष्टेऽर्कचन्द्रे पवने नष्टे स्थावरजङ्गमे ॥ ५२.१॥

५२.२/१उदिते प्रलयादित्ये प्रचण्डे घनगर्जिते ।

५२.२/२विद्युदुत्पातसंघातैः सम्भग्ने तरुपर्वते ॥ ५२.२॥

५२.३/१लोके च संहृते सर्वे महदुल्कानिबर्हणे ।

५२.३/२शुष्केषु सर्वतोयेषु सरःसु च सरित्सु च ॥ ५२.३॥

५२.४/१ततः संवर्तको वह्निर्वायुना सह भो द्विजाः ।

५२.४/२लोकं तु प्राविशत् सर्वमादित्यैरुपशोभितम् ॥ ५२.४॥

५२.५/१पश्चात् स पृथिवीं भित्त्वा प्रविश्य च रसातलम् ।

५२.५/२देवदानवयक्षाणां भयं जनयते महत् ॥ ५२.५॥

५२.६/१निर्दहन् नागलोकं च यच्च किंचित् क्षिताविह ।
५२.६/२अधस्तान् मुनिशार्दूलाः सर्वं नाशयते क्षणात् ॥ ५२.६॥
५२.७/१ततो योजनविंशानां सहस्राणि शतानि च ।
५२.७/२निर्दहत्याशुगो वायुः स च संवर्तकोऽनलः ॥ ५२.७॥
५२.८/१सदेवासुरगन्धर्वं सयक्षोरगराक्षसम् ।
५२.८/२ततो दहति संदीप्तः सर्वमेव जगत् प्रभुः ॥ ५२.८॥
५२.९/१प्रदीप्तोऽसौ महारौद्रः कल्पाग्निरिति संश्रुतः ।
५२.९/२महाज्वालो महार्चिष्मान् सम्प्रदीप्तमहास्वनः ॥ ५२.९॥
५२.१०/१सूर्यकोटिप्रतीकाशो ज्वलन्न् इव स तेजसा ।
५२.१०/२त्रैलोक्यं चादहत् तूर्णं ससुरासुरमानुषम् ॥ ५२.१०॥
५२.११/१एवंविधे महाघोरे महाप्रलयदारुणे ।
५२.११/२ऋषिः परमधर्मात्मा ध्यानयोगपरोऽभवत् ॥ ५२.११॥
५२.१२/१एकः संतिष्ठते विप्रा मार्कण्डेयेति विश्रुतः ।
५२.१२/२मोहपाशैर्निबद्धोऽसौ क्षुत्तृष्णाकुलितेन्द्रियाः ॥ ५२.१२॥
५२.१३/१स दृष्ट्वा तं महावह्निं शुष्ककण्ठौष्ठतालुकः ।
५२.१३/२तृष्णार्तः प्रस्खलन् विप्रास्तदासौ भयविह्वलः ॥ ५२.१३॥
५२.१४/१बभ्राम पृथिवीं सर्वां कांदिशीको विचेतनः ।
५२.१४/२त्रातारं नाधिगच्छन् वै इतश्चेतश्च धावति ॥ ५२.१४॥
५२.१५/१न लेभे च तदा शर्म यत्र विश्राम्यता द्विजाः ।
५२.१५/२करोमि किं न जानामि यस्याहं शरणं व्रजे ॥ ५२.१५॥
५२.१६/१कथं पश्यामि तं देवं पुरुषेशं सनातनम् ।
५२.१६/२इति संचिन्तयन् देवमेकाग्रेण सनातनम् ॥ ५२.१६॥
५२.१७/१प्राप्तवांस्तत् पदं दिव्यं महाप्रलयकारणम् ।
५२.१७/२पुरुषेशमिति ख्यातं वटराजं सनातनम् ॥ ५२.१७॥
५२.१८/१त्वरायुक्तो मुनिश्चासौ न्यग्रोधस्यान्तिकं ययौ ।
५२.१८/२आसाद्य तं मुनिश्रेष्ठास्तस्य मूले समाविशत् ॥ ५२.१८॥
५२.१९/१न कालाग्निभयं तत्र न चाङ्गारप्रवर्षणम् ।
५२.१९/२न संवर्तागमस्तत्र न च वज्राशनिस्तथा ॥ ५२.१९॥
५३.१/१ब्रह्मोवाच । ततो गजकुलप्रख्यास्तडिन्मालाविभूषिताः ।
५३.१/२समुत्तस्थुर्महामेघा नभस्यद्भुतदर्शनाः ॥ ५३.१॥
५३.२/१केचिन् नीलोत्पलश्यामाः केचित् कुमुदसंनिभाः ।

५३.२/२केचित् किञ्जल्कसंकाशाः केचित् पीताः पयोधराः ॥ ५३.२॥

५३.३/१केचिद् धरितसंकाशाः काकाण्डसंनिभास्तथा ।

५३.३/२केचित् कमलपत्राभाः केचिद् धिङ्गुलसंनिभाः ॥ ५३.३॥

५३.४/१केचित् पुरवराकाराः केचिद् गिरिवरोपमाः ।

५३.४/२केचिद् अञ्जनसंकाशाः केचिन् मरकतप्रभाः ॥ ५३.४॥

५३.५/१विद्युन्मालापिनद्धाङ्गाः समुत्तस्थुर्महाघनाः ।

५३.५/२घोररूपा महाभागा घोरस्वननिनादिताः ॥ ५३.५॥

५३.६/१ततो जलधराः सर्वे समावृण्वन् नभस्तलम् ।

५३.६/२तैरियं पृथिवी सर्वा सपर्वतवनाकरा ॥ ५३.६॥

५३.७/१आपूरिता दिशः सर्वाः सलिलौघपरिप्लुताः ।

५३.७/२ततस्ते जलदा घोरा वारिणा मुनिसत्तमाः ॥ ५३.७॥

५३.८/१सर्वतः प्लावयामासुश्चोदिताः परमेष्ठिना ।

५३.८/२वर्षमाणा महातोयं पूरयन्तो वसुंधराम् ॥ ५३.८॥

५३.९/१सुघोरमशिवं रौद्रं नाशयन्ति स्म पावकम् ।

५३.९/२ततो द्वादश वर्षाणि पयोदाः समुपप्लवे ॥ ५३.९॥

५३.१०/१धाराभिः पूरयन्तो वै चोद्यमाना महात्मना ।

५३.१०/२ततः समुद्राः स्वां वेलामतिक्रामन्ति भो द्विजाः ॥ ५३.१०॥

५३.११/१पर्वताश्च व्यशीर्यन्त मही चाप्सु निमज्जति ।

५३.११/२सर्वतः सुमहाभ्रान्तास्ते पयोदा नभस्तलम् ॥ ५३.११॥

५३.१२/१संवेष्टयित्वा नश्यन्ति वायुवेगसमाहताः ।

५३.१२/२ततस्तं मारुतं घोरं स विष्णुर्मुनिसत्तमाः ॥ ५३.१२॥

५३.१३/१आदिपद्मालयो देवः पीत्वा स्वपिति भो द्विजाः ।

५३.१३/२तस्मिन्न् एकार्णवे घोरे नष्टे स्थावरजङ्गमे ॥ ५३.१३॥

५३.१४/१नष्टे देवासुरनरे यक्षराक्षसवर्जिते ।

५३.१४/२ततो मुनिः स विश्रान्तो ध्यात्वा च पुरुषोत्तमम् ॥ ५३.१४॥

५३.१५/१ददर्श चक्षुरुन्मील्य जलपूर्णां वसुंधराम् ।

५३.१५/२नापश्यत् तं वटं नोर्वीं न दिगादि न भास्करम् ॥ ५३.१५॥

५३.१६/१न चन्द्रार्काग्निपवनं न देवासुरपन्नगम् ।

५३.१६/२तस्मिन्न् एकार्णवे घोरे तमोभूते निराश्रये ॥ ५३.१६॥

५३.१७/१निमज्जन् स तदा विप्राः संतर्तुमुपचक्रमे ।

५३.१७/२बभ्रामासौ मुनिश्चार्त इतश्चेतश्च सम्प्लवन् ॥ ५३.१७॥

५३.१८/१निममज्ज तदा विप्रास्त्रातारं नाधिगच्छति ।
५३.१८/२एवं तं विह्वलं दृष्ट्वा कृपया पुरुषोत्तमः ।
५३.१८/३प्रोवाच मुनिशार्दूलास्तदा ध्यानेन तोषितः ॥ ५३.१८॥
५३.१९/१श्रीभगवान् उवाच । वत्स श्रान्तोऽसि बालस्त्वं भक्तत्र मम सुव्रत ।
५३.१९/२आगच्छागच्छ शीघ्रं त्वं मार्कण्डेय ममान्तिकम् ॥ ५३.१९॥
५३.२०/१मा त्वयैव च भेतव्यं सम्प्राप्तोऽसि ममाग्रतः ।
५३.२०/२मार्कण्डेय मुने धीर बालस्त्वं श्रमपीडितः ॥ ५३.२०॥
५३.२१/१ब्रह्मोवाच । तस्य तद् वचनं श्रुत्वा मुनिः परमकोपितः ।
५३.२१/२उवाच स तदा विप्रा विस्मितश्चाभवन् मुहुः ॥ ५३.२१॥
५३.२२/१मार्कण्डेय उवाच । कोऽयं नाम्ना कीर्तयति तपः परिभवन्न् इव ।
५३.२२/२बहुवर्षसहस्राख्यं धर्षयन्न् इव मे वपुः ॥ ५३.२२॥
५३.२३/१न ह्येष समुदाचारो देवेष्वपि समाहितः ।
५३.२३/२मां ब्रह्मा स च देवेशो दीर्घायुरिति भाषते ॥ ५३.२३॥
५३.२४/१कस्तपो घोरशिरसो ममाद्य त्यक्तजीवितः ।
५३.२४/२मार्कण्डेयेति चोक्त्वा मन्+ ।मृत्युं गन्तुमिहेच्छति ॥ ५३.२४॥
५३.२५/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वा तदा विप्राश्चिन्ताविष्टोऽभवन् मुनिः ।
५३.२५/२किं स्वप्नोऽयं मया दृष्टः किं वा मोहोऽयमागतः ॥ ५३.२५॥
५३.२६/१इत्थं चिन्तयतस्तस्य उत्पन्ना दुःखहा मतिः ।
५३.२६/२व्रजामि शरणं देवं भक्त्याहं पुरुषोत्तमम् ॥ ५३.२६॥
५३.२७/१स गत्वा शरणं देवं मुनिस्तद्गतमानसः ।
५३.२७/२ददर्श तं वटं भूयो विशालं सलिलोपरि ॥ ५३.२७॥
५३.२८/१शाखायां तस्य सौवर्णं विस्तीर्णायां महाद्भुतम् ।
५३.२८/२रुचिरं दिव्यपर्यङ्कं रचितं विश्वकर्मणा ॥ ५३.२८॥
५३.२९/१वज्रवैदूर्यरचितं मणिविद्रुमशोभितम् ।
५३.२९/२पद्मरागादिभिर्जुष्टं रत्नैरन्यैरलंकृतम् ॥ ५३.२९॥
५३.३०/१नानास्तरणसंवीतं नानारत्नोपशोभितम् ।
५३.३०/२नानाश्चर्यसमायुक्तं प्रभामण्डलमण्डितम् ॥ ५३.३०॥
५३.३१/१तस्योपरि स्थितं देवं कृष्णं बालवपुर्धरम् ।
५३.३१/२सूर्यकोटिप्रतीकाशं दीप्यमानं सुवर्चसम् ॥ ५३.३१॥
५३.३२/१चतुर्भुजं सुन्दराङ्गं पद्मपत्त्रायतेक्षणम् ।
५३.३२/२श्रीवत्सवक्षसं देवं शङ्खचक्रगदाधरम् ॥ ५३.३२॥

५३.३३/१वनमालावृतोरस्कं दिव्यकुण्डलधारिणम् ।

५३.३३/२हारभारार्पितग्रीवं दिव्यरत्नविभूषितम् ॥ ५३.३३॥

५३.३४/१दृष्ट्वा तदा मुनिर्देवं विस्मयोत्फुल्ललोचनः ।

५३.३४/२रोमाञ्चिततनुर्देवं प्रणिपत्येदमब्रवीत् ॥ ५३.३४॥

५३.३५/१मार्कण्डेय उवाच । अहो चैकार्णवे घोरे विनष्टे सचराचरे ।

५३.३५/२कथमेको ह्ययं बालस्तिष्ठत्यत्र सुनिर्भयः ॥ ५३.३५॥

५३.३६/१ब्रह्मोवाच । भूतं भव्यं भविष्यं च जानन्न् अपि महामुनिः ।

५३.३६/२न बुबोध तदा देवं मायया तस्य मोहितः ।

५३.३६/३यदा न बुबुधे चैनं तदा खेदाद् उवाच ह ॥ ५३.३६॥

५३.३७/१मार्कण्डेय उवाच । वृथा मे तपसो वीर्यं वृथा
ज्ञानं वृथा क्रिया ।

५३.३७/२वृथा मे जीवितं दीर्घं वृथा मानुष्यमेव च ॥ ५३.३७॥

५३.३८/१योऽहं सुप्तं न जानामि पर्यङ्के दिव्यबालकम् ॥ ५३.३८॥

५३.३९/१ब्रह्मोवाच । एवं संचिन्तयन् विप्रः प्लवमानो विचेतनः ।

५३.३९/२त्राणार्थं विह्वलश्चासौ निर्वेदं गतवांस्तदा ॥ ५३.३९॥

५३.४०/१ततो बालार्कसंकाशं स्वमहिम्ना व्यवस्थितम् ।

५३.४०/२सर्वतेजोमयं विप्रा न शशाकाभिवीक्षितुम् ॥ ५३.४०॥

५३.४१/१दृष्ट्वा तं मुनिमायान्तं स बालः प्रहसन्न् इव ।

५३.४१/२प्रोवाच मुनिशार्दूलास्तदा मेघौघनिस्वनः ॥ ५३.४१॥

५३.४२/१श्रीभगवान् उवाच । वत्स जानामि श्रान्तं त्वां त्राणार्थं
मामुपस्थितम् ।

५३.४२/२शरीरं विश मे क्षिप्रं विश्रामस्ते मयोदितः ॥ ५३.४२॥

५३.४३/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वा स वचनं तस्य किंचिन् नोवाच मोहितः ।

५३.४३/२विवेश वदनं तस्य विवृतं चावशो मुनिः ॥ ५३.४३॥

५४.१/१ब्रह्मोवाच । स प्रविश्योदरे तस्य बालस्य मुनिसत्तमः ।

५४.१/२ददर्श पृथिवीं कृत्स्नां नानाजनपदैर्वृताम् ॥ ५४.१॥

५४.२/१लवणेक्षुसुरासर्पिर्+ ।दधिदुग्धजलोदधीन् ।

५४.२/२ददर्श तान् समुद्रांश्च जम्बु प्लक्षं च शाल्मलम् ॥ ५४.२॥

५४.३/१कुशं क्रौञ्चं च शाकं च पुष्करं च ददर्श सः ।

५४.३/२भारतादीनि वर्षाणि तथा सर्वांश्च पर्वतान् ॥ ५४.३॥

५४.४/१मेरुं च सर्वरत्नाढ्यं अपश्यत् कनकाचलम् ।

५४.४/२नानारत्नान्वितैः शृङ्गैर्भूषितं बहुकन्दरम् ॥ ५४.४॥
५४.५/१नानामुनिजनाकीर्णं नानावृक्षवनाकुलम् ।
५४.५/२नानासत्त्वसमायुक्तं नानाश्चर्यसमन्वितम् ॥ ५४.५॥
५४.६/१व्याघ्रैः सिंहैर्वराहैश्च चामरैर्महिषैर्गजैः ।
५४.६/२मृगैः शाखामृगैश्चान्यैर्भूषितं सुमनोहरम् ॥ ५४.६॥
५४.७/१शक्राद्यैर्विविधैर्देवैः सिद्धचारणपन्नगैः ।
५४.७/२मुनियक्षाप्सरोभिश्च वृतैश्चान्यैः सुरालयैः ॥ ५४.७॥
५४.८/१ब्रह्मोवाच । एवं सुमेरुं श्रीमन्तमपश्यन् मुनिसत्तमः ।
५४.८/२पर्यटन् स तदा विप्रस्तस्य बालस्य चोदरे ॥ ५४.८॥
५४.९/१हिमवन्तं हेमकूटं निषधं गन्धमादनम् ।
५४.९/२श्वेतं च दुर्धरं नीलं कैलासं मन्दरं गिरिम् ॥ ५४.९॥
५४.१०/१महेन्द्रं मलयं विन्ध्यं पारियात्रं तथार्बुदम् ।
५४.१०/२सह्यं च शुक्तिमन्तं च मैनाकं वक्रपर्वतम् ॥ ५४.१०॥
५४.११/१एताश्चान्याश्च बहवो यावन्तः पृथिवीधराः ।
५४.११/२ततस्तांस्तु मुनिश्रेष्ठाः सोऽपश्यद् रत्नभूषितान् ॥ ५४.११॥
५४.१२/१कुरुक्षेत्रं च पाञ्चालान् मत्स्यान् मद्रान् सकेकयान् ।
५४.१२/२बाह्लीकान् शूरसेनांश्च काश्मीरांस्तङ्गणान् खसान् ॥ ५४.१२॥
५४.१३/१पार्वतीयान् किरातांश्च कर्णप्रावरणान् मरून् ।
५४.१३/२अन्त्यजान् अन्त्यजातींश्च सोऽपश्यत् तस्य चोदरे ॥ ५४.१३॥
५४.१४/१मृगाञ् शाखामृगान् सिंहान् वराहान् सृमराञ् शशान् ।
५४.१४/२गजांश्चान्यांस्तथा सत्त्वान् सोऽपश्यत् तस्य चोदरे ॥ ५४.१४॥
५४.१५/१पृथिव्यां यानि तीर्थानि ग्रामाश्च नगराणि च ।
५४.१५/२कृषिगोरक्षवाणिज्यं क्रयविक्रयणं तथा ॥ ५४.१५॥
५४.१६/१शक्रादीन् विबुधाञ् श्रेष्ठांस्तथान्यांश्च दिवौकसः ।
५४.१६/२गन्धर्वाप्सरसो यक्षान् ऋषींश्चैव सनातनान् ॥ ५४.१६॥
५४.१७/१दैत्यदानवसंघांश्च नागांश्च मुनिसत्तमाः ।
५४.१७/२सिंहिकातनयांश्चैव ये चान्ये सुरशत्रवः ॥ ५४.१७॥
५४.१८/१यत् किंचित् तेन लोकेऽस्मिन् दृष्टपूर्वं चराचरम् ।
५४.१८/२अपश्यत् स तदा सर्वं तस्य कुक्षौ द्विजोत्तमाः ॥ ५४.१८॥
५४.१९/१अथवा किं बहूक्तेन कीर्तितेन पुनः पुनः ।
५४.१९/२ब्रह्मादिस्तम्बपर्यन्तं यत् किंचित् सचराचरम् ॥ ५४.१९॥

५४.२०/१भूर्लोकं च भुवर्लोकं स्वर्लोकं च द्विजोत्तमाः ।
५४.२०/२महर्जनस्तपः सत्यमतलं वितलं तथा ॥ ५४.२०॥
५४.२१/१पातालं सुतलं चैव वितलं च रसातलम् ।
५४.२१/२महातलं च ब्रह्माण्डमपश्यत् तस्य चोदरे ॥ ५४.२१॥
५४.२२/१अव्याहता गतिस्तस्य तदाभूद् द्विजसत्तमाः ।
५४.२२/२प्रसादात् तस्य देवस्य स्मृतिलोपश्च नाभवत् ॥ ५४.२२॥
५४.२३/१भ्रममाणस्तदा कुक्षौ कृत्स्नं जगद् इदं द्विजाः ।
५४.२३/२नान्तं जगाम देहस्य तस्य विष्णोः कदाचन ॥ ५४.२३॥
५४.२४/१यदासौ नागतश्चान्तं तस्य देहस्य भो द्विजाः ।
५४.२४/२तदा तं वरदं देवं शरणं गतवान् मुनिः ॥ ५४.२४॥
५४.२५/१ततोऽसौ सहसा विप्रा वायुवेगेन निःसृतः ।
५४.२५/२महात्मनो मुखात् तस्य विवृतात् पुरुषस्य सः ॥ ५४.२५॥
५५.१/१ब्रह्मोवाच । स निष्क्रम्योदरात् तस्य बालस्य मुनिसत्तमाः ।
५५.१/२पुनश्चैकार्णवामुर्वीमपश्यज्जनवर्जिताम् ॥ ५५.१॥
५५.२/१पूर्वदृष्टं च तं देवं ददर्श शिशुरूपिणम् ।
५५.२/२शाखायां वटवृक्षस्य पर्यङ्कोपरि संस्थितम् ॥ ५५.२॥
५५.३/१श्रीवत्सवक्षसं देवं पीतवस्त्रं चतुर्भुजम् ।
५५.३/२जगद् आदाय तिष्ठन्तं पद्मपत्त्रायतेक्षणम् ॥ ५५.३॥
५५.४/१सोऽपि तं मुनिमायान्तं प्लवमानमचेतनम् ।
५५.४/२दृष्ट्वा मुखाद् विनिष्क्रान्तं प्रोवाच प्रहसन्न् इव ॥ ५५.४॥
५५.५/१श्रीभगवान् उवाच । कच्चित् त्वयोषितं वत्स विश्रान्तं च ममोदरे ।
५५.५/२भ्रममाणश्च किं तत्र आश्चर्यं दृष्टवान् असि ॥ ५५.५॥
५५.६/१भक्तोऽसि मे मुनिश्रेष्ठ श्रान्तोऽसि च ममाश्रितः ।
५५.६/२तेन त्वामुपकाराय सम्भाषे पश्य मामिह ॥ ५५.६॥
५५.७/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वा स वचनं तस्य सम्प्रहृष्टतनूरुहः ।
५५.७/२ददर्श तं सुदुष्प्रेक्षं रत्नैर्दिव्यैरलंकृतम् ॥ ५५.७॥
५५.८/१प्रसन्ना निर्मला दृष्टिर्मुहूर्तात् तस्य भो द्विजाः ।
५५.८/२प्रसादात् तस्य देवस्य प्रादुर्भूता पुनर्नवा ॥ ५५.८॥
५५.९/१रक्ताङ्गुलितलौ पादौ ततस्तस्य सुरार्चितौ ।
५५.९/२प्रणम्य शिरसा विप्रा हर्षगद्गदया गिरा ॥ ५५.९॥
५५.१०/१कृताञ्जलिस्तदा हृष्टो विस्मितश्च पुनः पुनः ।

५५.१०/२दृष्ट्वा तं परमात्मानं संस्तोतुमुपचक्रमे ॥ ५५.१०॥
५५.११/१मार्कण्डेय उवाच । देवदेव जगन्नाथ मायाबालवपुर्धर ।
५५.११/२त्राहि मां चारुपद्माक्ष दुःखितं शरणागतम् ॥ ५५.११॥
५५.१२/१संतप्तोऽस्मि सुरश्रेष्ठ संवर्ताख्येन वह्निना ।
५५.१२/२अङ्गारवर्षभीतं च त्राहि मां पुरुषोत्तम ॥ ५५.१२॥
५५.१३/१शोषितश्च प्रचण्डेन वायुना जगदायुना ।
५५.१३/२विह्वलोऽहं तथा श्रान्तस्त्राहि मां पुरुषोत्तम ॥ ५५.१३॥
५५.१४/१तापितश्च तशामात्यैः प्रलयावर्तकादिभिः ।
५५.१४/२न शान्तिमधिगच्छामि त्राहि मां पुरुषोत्तम ॥ ५५.१४॥
५५.१५/१तृषितश्च क्षुधाविष्टो दुःखितश्च जगत्पते ।
५५.१५/२त्रातारं नात्र पश्यामि त्राहि मां पुरुषोत्तम ॥ ५५.१५॥
५५.१६/१अस्मिन्न् एकार्णवे घोरे विनष्टे सचराचरे ।
५५.१६/२न चान्तमधिगच्छामि त्राहि मां पुरुषोत्तम ॥ ५५.१६॥
५५.१७/१तवोदरे च देवेश मया दृष्टं चराचरम् ।
५५.१७/२विस्मितोऽहं विषण्णश्च त्राहि मां पुरुषोत्तम ॥ ५५.१७॥
५५.१८/१संसारेऽस्मिन् निरालम्बे प्रसीद पुरुषोत्तम ।
५५.१८/२प्रसीद विबुधश्रेष्ठ प्रसीद विबुधप्रिय ॥ ५५.१८॥
५५.१९/१प्रसीद विबुधां नाथ प्रसीद विबुधालय ।
५५.१९/२प्रसीद सर्वलोकेश जगत्कारणकारण ॥ ५५.१९॥
५५.२०/१प्रसीद सर्वकृद् देव प्रसीद मम भूधर ।
५५.२०/२प्रसीद सलिलावास प्रसीद मधुसूदन ॥ ५५.२०॥
५५.२१/१प्रसीद कमलाकान्त प्रसीद त्रिदशेश्वर ।
५५.२१/२प्रसीद कंसकेशीघ्न प्रसीदारिष्टनाशन ॥ ५५.२१॥
५५.२२/१प्रसीद कृष्ण दैत्यघ्न प्रसीद दनुजान्तक ।
५५.२२/२प्रसीद मथुरावास प्रसीद यदुनन्दन ॥ ५५.२२॥
५५.२३/१प्रसीद शक्रावरज प्रसीद वरदाव्यय ।
५५.२३/२त्वं मही त्वं जलं देव त्वमग्निस्त्वं समीरणः ॥ ५५.२३॥
५५.२४/१त्वं नभस्त्वं मनश्चैव त्वमहंकार एव च ।
५५.२४/२त्वं बुद्धिः प्रकृतिश्चैव सत्त्वाद्यास्त्वं जगत्पते ॥ ५५.२४॥
५५.२५/१पुरुषस्त्वं जगद्व्यापी पुरुषाद् अपि चोत्तमः ।
५५.२५/२त्वमिन्द्रियाणि सर्वाणि शब्दाद्या विषयाः प्रभो ॥ ५५.२५॥

५५.२६/१त्वं दिक्पालाश्च धर्माश्च वेदा यज्ञाः सदक्षिणाः ।
५५.२६/२त्वमिन्द्रस्त्वं शिवो देवस्त्वं हविस्त्वं हुताशनः ॥ ५५.२६॥
५५.२७/१त्वं यमः पितृराट् देव त्वं रक्षोधिपतिः स्वयम् ।
५५.२७/२वरुणस्त्वमपां नाथ त्वं वायुस्त्वं धनेश्वरः ॥ ५५.२७॥
५५.२८/१त्वमीशानस्त्वमनन्तस्त्वं गणेशश्च षण्मुखः ।
५५.२८/२वसवस्त्वं तथा रुद्रास्त्वमादित्याश्च खेचराः ॥ ५५.२८॥
५५.२९/१दानवास्त्वं तथा यक्षास्त्वं दैत्याः समरुद्गणाः ।
५५.२९/२सिद्धाश्चाप्सरसो नागा गन्धर्वास्त्वं सचारणाः ॥ ५५.२९॥
५५.३०/१पितरो वालखिल्याश्च प्रजानां पतयोऽच्युत ।
५५.३०/२मुनयस्त्वम् ऋषिगणास्त्वमश्विनौ निशाचराः ॥ ५५.३०॥
५५.३१/१अन्याश्च जातयस्त्वं हि यत् किंचिज्जीवसंज्ञितम् ।
५५.३१/२किं चात्र बहुनोक्तेन ब्रह्मादिस्तम्बगोचरम् ॥ ५५.३१॥
५५.३२/१भूतं भव्यं भविष्यं च त्वं जगत् सचराचरम् ।
५५.३२/२यत् ते रूपं परं देव कूटस्थमचलं ध्रुवम् ॥ ५५.३२॥
५५.३३/१ब्रह्माद्यास्तन् न जानन्ति कथमन्येऽल्पमेधसः ।
५५.३३/२देव शुद्धस्वभावोऽसि नित्यस्त्वं प्रकृतेः परः ॥ ५५.३३॥
५५.३४/१अव्यक्तः शाश्वतोऽनन्तः सर्वव्यापी महेश्वरः ।
५५.३४/२त्वमाकाशः परः शान्तो अजस्त्वं विभुरव्ययः ॥ ५५.३४॥
५५.३५/१एवं त्वां निर्गुणं स्तोतुं कः शक्नोति निरञ्जनम् ।
५५.३५/२स्तुतोऽसि यन् मया देव विकलेनाल्पचेतसा ।
५५.३५/३तत् सर्वं देवदेवेश क्षन्तुमर्हसि चाव्यय ॥ ५५.३५॥
५६.१/१ब्रह्मोवाच । इत्थं स्तुतस्तदा तेन मार्कण्डेयेन भो द्विजाः ।
५६.१/२प्रीतः प्रोवाच भगवान् मेघगम्भीरया गिरा ॥ ५६.१॥
५६.२/१श्रीभगवान् उवाच । ब्रूहि कामं मुनिश्रेष्ठ यत् ते मनसि वर्तते ।
५६.२/२ददामि सर्वं विप्रर्षे मत्तो यद् अभिवाञ्छसि ॥ ५६.२॥
५६.३/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वा स वचनं विप्राः शिशोस्तस्य महात्मनः ।
५६.३/२उवाच परमप्रीतो मुनिस्तद्गतमानसः ॥ ५६.३॥
५६.४/१मार्कण्डेय उवाच । ज्ञातुमिच्छामि देव त्वां मायां वै तव चोत्तमाम् ।
५६.४/२त्वत्प्रसादाच्च देवेश स्मृतिर्न परिहीयते ॥ ५६.४॥
५६.५/१द्रुतमन्तः शरीरेण सततं पर्यवर्तितम् ।
५६.५/२इच्छामि पुण्डरीकाक्ष ज्ञातुं त्वामहमव्ययम् ॥ ५६.५॥

५६.६/१इह भूत्वा शिशुः साक्षात् किं भवान् अवतिष्ठते ।
५६.६/२पीत्वा जगद् इदं सर्वमेतद् आख्यातुमर्हसि ॥ ५६.६॥
५६.७/१किमर्थं च जगत् सर्वं शरीरस्थं तवानघ ।
५६.७/२कियन्तं च त्वया कालमिह स्थेयमरिंदम ॥ ५६.७॥
५६.८/१ज्ञातुमिच्छामि देवेश ब्रूहि सर्वमशेषतः ।
५६.८/२त्वत्तः कमलपत्राक्ष विस्तरेण यथातथम् ।
५६.८/३महद् एतद् अचिन्त्यं च यद् अहं दृष्टवान् प्रभो ॥ ५६.८॥
५६.९/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्तः स तदा तेन देवदेवो महाद्युतिः ।
५६.९/२सान्त्वयन् स तदा वाक्यमुवाच वदतां वरः ॥ ५६.९॥
५६.१०/१श्रीभगवान् उवाच । कामं देवाश्च मां विप्र नहि जानन्ति तत्त्वतः ।
५६.१०/२तव प्रीत्या प्रवक्ष्यामि यथेदं विसृजाम्यहम् ॥ ५६.१०॥
५६.११/१पितृभक्तोऽसि विप्रर्षे मामेव शरणं गतः ।
५६.११/२ततो दृष्टोऽस्मि ते साक्षाद् ब्रह्मचर्यं च ते महत् ॥ ५६.११॥
५६.१२/१आपो नारा इति पुरा संज्ञाकर्म कृतं मया ।
५६.१२/२तेन नारायणोऽस्म्युक्तो मम तास्त्वयनं सदा ॥ ५६.१२॥
५६.१३/१अहं नारायणो नाम प्रभवः शाश्वतोऽव्ययः ।
५६.१३/२विधाता सर्वभूतानां संहर्ता च द्विजोत्तम ॥ ५६.१३॥
५६.१४/१अहं विष्णुरहं ब्रह्मा शक्रश्चापि सुराधिपः ।
५६.१४/२अहं वैश्रवणो राजा यमः प्रेताधिपस्तथा ॥ ५६.१४॥
५६.१५/१अहं शिवश्च सोमश्च कश्यपश्च प्रजापतिः ।
५६.१५/२अहं धाता विधाता च यज्ञश्चाहं द्विजोत्तम ॥ ५६.१५॥
५६.१६/१अग्निरास्यं क्षितिः पादौ चन्द्रादित्यौ च लोचने ।
५६.१६/२द्यौर्मूर्धा खं दिशः श्रोत्रे तथापः स्वेदसम्भवाः ॥ ५६.१६॥
५६.१७/१सदिशं च नभः कायो वायुर्मनसि मे स्थितः ।
५६.१७/२मया क्रतुशतैरिष्टं बहुभिश्चाप्तदक्षिणैः ॥ ५६.१७॥
५६.१८/१यजन्ते वेदविदुषो मां देवयजने स्थितम् ।
५६.१८/२पृथिव्यां क्षत्रियेन्द्राश्च पार्थिवाः स्वर्गकाङ्क्षिणः ॥ ५६.१८॥
५६.१९/१यजन्ते मां तथा वैश्याः स्वर्गलोकजिगीषवः ।
५६.१९/२चतुःसमुद्रपर्यन्तां मेरुमन्दरभूषणाम् ॥ ५६.१९॥
५६.२०/१शेषो भूत्वाहमेको हि धारयामि वसुंधराम् ।
५६.२०/२वाराहं रूपमास्थाय ममेयं जगती पुरा ॥ ५६.२०॥

५६.२१/१मज्जमाना जले विप्र वीर्येणास्मि समुद्धृता ।
५६.२१/२अग्निश्च वाडवो विप्र भूत्वाहं द्विजसत्तम ॥ ५६.२१॥
५६.२२/१पिबाम्यपः समाविष्टस्ताश्चैव विसृजाम्यहम् ।
५६.२२/२ब्रह्म वक्त्रं भुजौ क्षत्रमूरू मे संश्रिता विशः ॥ ५६.२२॥
५६.२३/१पादौ शूद्रा भवन्तीमे विक्रमेण क्रमेण च ।
५६.२३/२ऋग्वेदः सामवेदश्च यजुर्वेदस्त्वथर्वणः ॥ ५६.२३॥
५६.२४/१मत्तः प्रादुर्भवन्त्येते मामेव प्रविशन्ति च ।
५६.२४/२यतयः शान्तिपरमा यतात्मानो बुभुत्सवः ॥ ५६.२४॥
५६.२५/१कामक्रोधद्वेषमुक्ता निःसङ्गा वीतकल्मषाः ।
५६.२५/२सत्त्वस्था निरहंकारा नित्यमध्यात्मकोविदाः ॥ ५६.२५॥
५६.२६/१मामेव सततं विप्राश्चिन्तयन्त उपासते ।
५६.२६/२अहं संवर्तको ज्योतिरहं संवर्तकोऽनलः ॥ ५६.२६॥
५६.२७/१अहं संवर्तकः सूर्यस्त्वहं संवर्तकोऽनिलः ।
५६.२७/२तारारूपाणि दृश्यन्ते यान्येतानि नभस्तले ॥ ५६.२७॥
५६.२८/१मम वै रोमकूपाणि विद्धि त्वं द्विजसत्तम ।
५६.२८/२रत्नाकराः समुद्राश्च सर्व एव चतुर्दिशः ॥ ५६.२८॥
५६.२९/१वसनं शयनं चैव निलयं चैव विद्धि मे ।
५६.२९/२कामः क्रोधश्च हर्षश्च भयं मोहस्तथैव च ॥ ५६.२९॥
५६.३०/१ममैव विद्धि रूपाणि सर्वाण्येतानि सत्तम ।
५६.३०/२प्राप्नुवन्ति नरा विप्र यत् कृत्वा कर्म शोभनम् ॥ ५६.३०॥
५६.३१/१सत्यं दानं तपश्चोग्रमहिंसां सर्वजन्तुषु ।
५६.३१/२मद्विधानेन विहिता मम देहविचारिणः ॥ ५६.३१॥
५६.३२/१मयाभिभूतविज्ञानाश्चेष्टयन्ति न कामतः ।
५६.३२/२सम्यग् वेदमधीयाना यजन्तो विविधैर्मखैः ॥ ५६.३२॥
५६.३३/१शान्तात्मानो जितक्रोधाः प्राप्नुवन्ति द्विजातयः ।
५६.३३/२प्राप्तुं शक्यो न चैवाहं नरैर्दुष्कृतकर्मभिः ॥ ५६.३३॥
५६.३४/१लोभाभिभूतैः कृपणैरनार्यैरकृतात्मभिः ।
५६.३४/२तन् मां महाफलं विद्धि नराणां भावितात्मनाम् ॥ ५६.३४॥
५६.३५/१सुदुष्प्रापं विमूढानां मां कुयोगनिषेविणाम् ।
५६.३५/२यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति सत्तम ॥ ५६.३५॥
५६.३६/१अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ।

५६.३६/२दैत्या हिंसानुरक्ताश्च अवध्याः सुरसत्तमैः ॥ ५६.३६॥
५६.३७/१राक्षसाश्चापि लोकेऽस्मिन् यदोत्पत्स्यन्ति दारुणाः ।
५६.३७/२तदाहं सम्प्रसूयामि गृहेषु पुण्यकर्मणाम् ॥ ५६.३७॥
५६.३८/१प्रविष्टो मानुषं देहं सर्वं प्रशमयाम्यहम् ।
५६.३८/२सृष्ट्वा देवमनुष्यांश्च गन्धर्वोरगराक्षसान् ॥ ५६.३८॥
५६.३९/१स्थावराणि च भूतानि संहराम्यात्ममायया ।
५६.३९/२कर्मकाले पुनर्देहमनुचिन्त्य सृजाम्यहम् ॥ ५६.३९॥
५६.४०/१आविश्य मानुषं देहं मर्यादाबन्धकारणात् ।
५६.४०/२श्वेतः कृतयुगे धर्मः श्यामस्त्रेतायुगे मम ॥ ५६.४०॥
५६.४१/१रक्तो द्वापरमासाद्य कृष्णः कलियुगे तथा ।
५६.४१/२त्रयो भागा ह्यधर्मस्य तस्मिन् काले भवन्ति च ॥ ५६.४१॥
५६.४२/१अन्तकाले च सम्प्राप्ते कालो भूत्वातिदारुणः ।
५६.४२/२त्रैलोक्यं नाशयाम्येकः सर्वं स्थावरजङ्गमम् ॥ ५६.४२॥
५६.४३/१अहं त्रिधर्मा विश्वात्मा सर्वलोकसुखावहः ।
५६.४३/२अभिन्नः सर्वगोऽनन्तो हृषीकेश उरुक्रमः ॥ ५६.४३॥
५६.४४/१कालचक्रं नयाम्येको ब्रह्मरूपं ममैव तत् ।
५६.४४/२शमनं सर्वभूतानां सर्वभूतकृतोद्यमम् ॥ ५६.४४॥
५६.४५/१एवं प्रणिहितः सम्यङ् ममात्मा मुनिसत्तम ।
५६.४५/२सर्वभूतेषु विप्रेन्द्र न च मां वेत्ति कश्चन ॥ ५६.४५॥
५६.४६/१सर्वलोके च मां भक्ताः पूजयन्ति च सर्वशः ।
५६.४६/२यच्च किंचित् त्वया प्राप्तं मयि क्लेशात्मकं द्विज ॥ ५६.४६॥
५६.४७/१सुखोदयाय तत् सर्वं श्रेयसे च तवानघ ।
५६.४७/२यच्च किंचित् त्वया लोके दृष्टं स्थावरजङ्गमम् ॥ ५६.४७॥
५६.४८/१विहितः सर्व एवासौ मयात्मा भूतभावनः ।
५६.४८/२अहं नारायणो नाम शङ्खचक्रगदाधरः ॥ ५६.४८॥
५६.४९/१यावद् युगानां विप्रर्षे सहस्रं परिवर्तते ।
५६.४९/२तावत् स्वपिमि विश्वात्मा सर्वविश्वानि मोहयन् ॥ ५६.४९॥
५६.५०/१एवं सर्वमहं कालमिहासे मुनिसत्तम ।
५६.५०/२अशिशुः शिशुरूपेण यावद् ब्रह्मा न बुध्यते ॥ ५६.५०॥
५६.५१/१मया च दत्तो विप्रेन्द्र वरस्ते ब्रह्मरूपिणा ।
५६.५१/२असकृत् परितुष्टेन विप्रर्षिगणपूजित ॥ ५६.५१॥

५६.५२/१सर्वमेकार्णवं कृत्वा नष्टे स्थावरजङ्गमे ।
५६.५२/२निर्गतोऽसि मयाज्ञातस्ततस्ते दर्शितं जगत् ॥ ५६.५२॥
५६.५३/१अभ्यन्तरं शरीरस्य प्रविष्टोऽसि यदा मम ।
५६.५३/२दृष्ट्वा लोकं समस्तं हि विस्मितो नावबुध्यसे ॥ ५६.५३॥
५६.५४/१ततोऽसि वक्त्राद् विप्रर्षे द्रुतं निःसारितो मया ।
५६.५४/२आख्यातस्ते मया चात्मा दुर्ज्ञेयो हि सुरासुरैः ॥ ५६.५४॥
५६.५५/१यावत् स भगवान् ब्रह्मा न बुध्येत महातपाः ।
५६.५५/२तावत् त्वमिह विप्रर्षे विश्रब्धश्चर वै सुखम् ॥ ५६.५५॥
५६.५६/१ततो विबुद्धे तस्मिंस्तु सर्वलोकपितामहे ।
५६.५६/२एको भूतानि स्रक्ष्यामि शरीराणि द्विजोत्तम ॥ ५६.५६॥
५६.५७/१आकाशं पृथिवीं ज्योतिर्वायुः सलिलमेव च ।
५६.५७/२लोके यच्च भवेत् किंचिद् इह स्थावरजङ्गमम् ॥ ५६.५७॥
५६.५८/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वा तदा विप्राः पुनस्तं प्राह माधवः ।
५६.५८/२पूर्णे युगसहस्रे तु मेघगम्भीरनिस्वनः ॥ ५६.५८॥
५६.५९/१श्रीभगवान् उवाच । मुने ब्रूहि यदर्थं मां स्तुतवान् परमार्थतः ।
५६.५९/२वरं वृणीष्व यच्छ्रेष्ठं ददामि नचिराद् अहम् ॥ ५६.५९॥
५६.६०/१आयुष्मान् असि देवानां मद्भक्तोऽसि दृढव्रतः ।
५६.६०/२तेन त्वमसि विप्रेन्द्र पुनर्दीर्घायुराप्नुहि ॥ ५६.६०॥
५६.६१/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वा वाणीं शुभां तस्य विलोक्य स तदा पुनः ।
५६.६१/२मूर्ध्ना निपत्य सहसा प्रणम्य पुनरब्रवीत् ॥ ५६.६१॥
५६.६२/१मार्कण्डेय उवाच । दृष्टं परं हि देवेश तव रूपं द्विजोत्तम ।
५६.६२/२मोहोऽयं विगतः सत्यं त्वयि दृष्टे तु मे हरे ॥ ५६.६२॥
५६.६३/१एवमेवमहं नाथ इच्छेयं त्वत्प्रसादतः ।
५६.६३/२लोकानां च हितार्थाय नानाभावप्रशान्तये ॥ ५६.६३॥
५६.६४/१शैवभागवतानां च वादार्थप्रतिषेधकम् ।
५६.६४/२अस्मिन् क्षेत्रवरे पुण्ये निर्मले पुरुषोत्तमे ॥ ५६.६४॥
५६.६५/१शिवस्यायतनं देव करोमि परमं महत् ।
५६.६५/२प्रतिष्ठेय तथा तत्र तव स्थाने च शंकरम् ॥ ५६.६५॥
५६.६६/१ततो ज्ञास्यन्ति लोकेऽस्मिन्न् एकमूर्ती हरीश्वरौ ।
५६.६६/२प्रत्युवाच जगन्नाथः स पुनस्तं महामुनिम् ॥ ५६.६६॥
५६.६७/१श्रीभगवान् उवाच । यद् एतत् परमं देवं कारणं भुवनेश्वरम् ।

५६.६७/२लिङ्गमाराधनार्थाय नानाभावप्रशान्तये ॥ ५६.६७॥
५६.६८/१ममादिष्टेन विप्रेन्द्र कुरु शीघ्रं शिवालयम् ।
५६.६८/२तत्प्रभावाच्छिवलोके तिष्ठ त्वं च तथाक्षयम् ॥ ५६.६८॥
५६.६९/१शिवे संस्थापिते विप्र मम संस्थापनं भवेत् ।
५६.६९/२नावयोरन्तरं किंचिद् एकभावौ द्विधा कृतौ ॥ ५६.६९॥
५६.७०/१यो रुद्रः स स्वयं विष्णुर्यो विष्णुः स महेश्वरः ।
५६.७०/२उभयोरन्तरं नास्ति पवनाकाशयोरिव ॥ ५६.७०॥
५६.७१/१मोहितो नाभिजानाति य एव गरुडध्वजः ।
५६.७१/२वृषध्वजः स एवेति त्रिपुरघ्नं त्रिलोचनम् ॥ ५६.७१॥
५६.७२/१तव नामाङ्कितं तस्मात् कुरु विप्र शिवालयम् ।
५६.७२/२उत्तरे देवदेवस्य कुरु तीर्थं सुशोभनम् ॥ ५६.७२॥
५६.७३/१मार्कण्डेयह्रदो नाम नरलोकेषु विश्रुतः ।
५६.७३/२भविष्यति द्विजश्रेष्ठ सर्वपापप्रणाशनः ॥ ५६.७३॥
५६.७४/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्त्वा स तदा देवस्तत्रैवान्तरधीयत ।
५६.७४/२मार्कण्डेयं मुनिश्रेष्ठाः सर्वव्यापी जनार्दनः ॥ ५६.७४॥
५७.१/१ब्रह्मोवाच । अतः परं प्रवक्ष्यामि पञ्चतीर्थविधिं द्विजाः ।
५७.१/२यत् फलं स्नानदानेन देवताप्रेक्षणेन च ॥ ५७.१॥
५७.२/१मार्कण्डेयह्रदं गत्वा नरश्चोदङ्मुखः शुचिः ।
५७.२/२निमज्जेत् तत्र वारांस्त्रीन् इमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ५७.२॥
५७.३/१संसारसागरे मग्नं पापग्रस्तमचेतनम् ।
५७.३/२त्राहि मां भगनेत्रघ्न त्रिपुरारे नमोऽस्तु ते ॥ ५७.३॥
५७.४/१नमः शिवाय शान्ताय सर्वपापहराय च ।
५७.४/२स्नानं करोमि देवेश मम नश्यतु पातकम् ॥ ५७.४॥
५७.५/१नाभिमात्रे जले स्नात्वा विधिवद् देवता ऋषीन् ।
५७.५/२तिलोदकेन मतिमान् पितॄंश्चान्यांश्च तर्पयेत् ॥ ५७.५॥
५७.६/१स्नात्वा तथैव चाचम्य ततो गच्छेच्छिवालयम् ।
५७.६/२प्रविश्य देवतागारं कृत्वा तं त्रिः प्रदक्षिणम् ॥ ५७.६॥
५७.७/१मूलमन्त्रेण सम्पूज्य मार्कण्डेयस्य चेश्वरम् ।
५७.७/२अघोरेण च भो विप्राः प्रणिपत्य प्रसादयेत् ॥ ५७.७॥
५७.८/१त्रिलोचन नमस्तेऽस्तु नमस्ते शशिभूषण ।
५७.८/२त्राहि मां त्वं विरूपाक्ष महादेव नमोऽस्तु ते ॥ ५७.८॥

५७.९/१मार्कण्डेयह्रदे त्वेवं स्नात्वा दृष्ट्वा च शंकरम् ।
५७.९/२दशानामश्वमेधानां फलं प्राप्नोति मानवः ॥ ५७.९॥
५७.१०/१पापैः सर्वैर्विनिर्मुक्तः शिवलोकं स गच्छति ।
५७.१०/२तत्र भुक्त्वा वरान् भोगान् यावद् आभूतसम्प्लवम् ॥ ५७.१०॥
५७.११/१इहलोकं समासाद्य भवेद् विप्रो बहुश्रुतः ।
५७.११/२शांकरं योगमासाद्य ततो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ५७.११॥
५७.१२/१कल्पवृक्षं ततो गत्वा कृत्वा तं त्रिः प्रदक्षिणम् ।
५७.१२/२पूजयेत् परया भक्त्या मन्त्रेणानेन तं वटम् ॥ ५७.१२॥
५७.१३/१ओं नमो व्यक्तरूपाय महाप्रलयकारिणे ।
५७.१३/२महद्रसोपविष्टाय न्यग्रोधाय नमोऽस्तु ते ॥ ५७.१३॥
५७.१४/१अमरस्त्वं सदा कल्पे हरेश्चायतनं वट ।
५७.१४/२न्यग्रोध हर मे पापं कल्पवृक्ष नमोऽस्तु ते ॥ ५७.१४॥
५७.१५/१भक्त्या प्रदक्षिणं कृत्वा नत्वा कल्पवटं नरः ।
५७.१५/२सहसा मुच्यते पापाज्जीर्णत्वच इवोरगः ॥ ५७.१५॥
५७.१६/१छायां तस्य समाक्रम्य कल्पवृक्षस्य भो द्विजाः ।
५७.१६/२ब्रह्महत्यां नरो जह्यात् पापेष्वन्येषु का कथा ॥ ५७.१६॥
५७.१७/१दृष्ट्वा कृष्णाङ्गसम्भूतं ब्रह्मतेजोमयं परम् ।
५७.१७/२न्यग्रोधाकृतिकं विष्णुं प्रणिपत्य च भो द्विजाः ॥ ५७.१७॥
५७.१८/१राजसूयाश्वमेधाभ्यां फलं प्राप्नोति चाधिकम् ।
५७.१८/२तथा स्ववंशमुद्धृत्य विष्णुलोकं स गच्छति ॥ ५७.१८॥
५७.१९/१वैनतेयं नमस्कृत्य कृष्णस्य पुरतः स्थितम् ।
५७.१९/२सर्वपापविनिर्मुक्तस्ततो विष्णुपुरं व्रजेत् ॥ ५७.१९॥
५७.२०/१दृष्ट्वा वटं वैनतेयं यः पश्येत् पुरुषोत्तमम् ।
५७.२०/२संकर्षणं सुभद्रां च स याति परमां गतिम् ॥ ५७.२०॥
५७.२१/१प्रविश्यायतनं विष्णोः कृत्वा तं त्रिः प्रदक्षिणम् ।
५७.२१/२संकर्षणं स्वमन्त्रेण भक्त्यापूज्य प्रसादयेत् ॥ ५७.२१॥
५७.२२/१नमस्ते हलधृग् राम नमस्ते मुशलायुध ।
५७.२२/२नमस्ते रेवतीकान्त नमस्ते भक्तवत्सल ॥ ५७.२२॥
५७.२३/१नमस्ते बलिनां श्रेष्ठ नमस्ते धरणीधर ।
५७.२३/२प्रलम्बारे नमस्तेऽस्तु त्राहि मां कृष्णपूर्वज ॥ ५७.२३॥
५७.२४/१एवं प्रसाद्य चानन्तमजेयं त्रिदशार्चितम् ।

५७.२४/२कैलासशिखराकारं चन्द्रात् कान्ततराननम् ॥ ५७.२४॥
५७.२५/१नीलवस्त्रधरं देवं फणाविकटमस्तकम् ।
५७.२५/२महाबलं हलधरं कुण्डलैकविभूषितम् ॥ ५७.२५॥
५७.२६/१रौहिणेयं नरो भक्त्या लभेद् अभिमतं फलम् ।
५७.२६/२सर्वपापैर्विनिर्मुक्तो विष्णुलोकं स गच्छति ॥ ५७.२६॥
५७.२७/१आभूतसम्प्लवं यावद् भुक्त्वा तत्र सुखं नरः ।
५७.२७/२पुण्यक्षयाद् इहागत्य प्रवरे योगिनां कुले ॥ ५७.२७॥
५७.२८/१ब्राह्मणप्रवरो भूत्वा सर्वशास्त्रार्थपारगः ।
५७.२८/२ज्ञानं तत्र समासाद्य मुक्तिं प्राप्नोति दुर्लभाम् ॥ ५७.२८॥
५७.२९/१एवमभ्यर्च्य हलिनं ततः कृष्णं विचक्षणः ।
५७.२९/२द्वादशाक्षरमन्त्रेण पूजयेत् सुसमाहितः ॥ ५७.२९॥
५७.३०/१द्विषट्कवर्णमन्त्रेण भक्त्या ये पुरुषोत्तमम् ।
५७.३०/२पूजयन्ति सदा धीरास्ते मोक्षं प्राप्नुवन्ति वै ॥ ५७.३०॥
५७.३१/१न तां गतिं सुरा यान्ति योगिनो नैव सोमपाः ।
५७.३१/२यां गतिं यान्ति भो विप्रा द्वादशाक्षरतत्पराः ॥ ५७.३१॥
५७.३२/१तस्मात् तेनैव मन्त्रेण भक्त्या कृष्णं जगद्गुरुम् ।
५७.३२/२सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः प्रणिपत्य प्रसादयेत् ॥ ५७.३२॥
५७.३३/१जय कृष्ण जगन्नाथ जय सर्वाघनाशन ।
५७.३३/२जय चाणूरकेशिघ्न जय कंसनिषूदन ॥ ५७.३३॥
५७.३४/१जय पद्मपलाशाक्ष जय चक्रगदाधर ।
५७.३४/२जय नीलाम्बुदश्याम जय सर्वसुखप्रद ॥ ५७.३४॥
५७.३५/१जय देव जगत्पूज्य जय संसारनाशन ।
५७.३५/२जय लोकपते नाथ जय वाञ्छाफलप्रद ॥ ५७.३५॥
५७.३६/१संसारसागरे घोरे निःसारे दुःखफेनिले ।
५७.३६/२क्रोधग्राहाकुले रौद्रे विषयोदकसम्प्लवे ॥ ५७.३६॥
५७.३७/१नानारोगोर्मिकलिले मोहावर्तसुदुस्तरे ।
५७.३७/२निमग्नोऽहं सुरश्रेष्ठ त्राहि मां पुरुषोत्तम ॥ ५७.३७॥
५७.३८/१एवं प्रसाद्य देवेशं वरदं भक्तवत्सलम् ।
५७.३८/२सर्वपापहरं देवं सर्वकामफलप्रदम् ॥ ५७.३८॥
५७.३९/१पीनांसं द्विभुजं कृष्णं पद्मपत्रायतेक्षणम् ।
५७.३९/२महोरस्कं महाबाहुं पीतवस्त्रं शुभाननम् ॥ ५७.३९॥

५७.४०/१शङ्खचक्रगदापाणिं मुकुटाङ्गदभूषणम् ।
५७.४०/२सर्वलक्षणसंयुक्तं वनमालाविभूषितम् ॥ ५७.४०॥
५७.४१/१दृष्ट्वा नरोऽञ्जलिं कृत्वा दण्डवत् प्रणिपत्य च ।
५७.४१/२अश्वमेधसहस्राणां फलं प्राप्नोति वै द्विजाः ॥ ५७.४१॥
५७.४२/१यत् फलं सर्वतीर्थेषु स्नाने दाने प्रकीर्तितम् ।
५७.४२/२नरस्तत् फलमाप्नोति दृष्ट्वा कृष्णं प्रणम्य च ॥ ५७.४२॥
५७.४३/१यत् फलं सर्वरत्नाद्यैरिष्टे बहुसुवर्णके ।
५७.४३/२नरस्तत् फलमाप्नोति दृष्ट्वा कृष्णं प्रणम्य च ॥ ५७.४३॥
५७.४४/१यत् फलं सर्ववेदेषु सर्वयज्ञेषु यत् फलम् ।
५७.४४/२तत् फलं समवाप्नोति नरः कृष्णं प्रणम्य च ॥ ५७.४४॥
५७.४५/१यत् फलं सर्वदानेन व्रतेन नियमेन च ।
५७.४५/२नरस्तत् फलमाप्नोति दृष्ट्वा कृष्णं प्रणम्य च ॥ ५७.४५॥
५७.४६/१तपोभिर्विविधैरुग्रैर्यत् फलं समुदाहृतम् ।
५७.४६/२नरस्तत् फलमाप्नोति दृष्ट्वा कृष्णं प्रणम्य च ॥ ५७.४६॥
५७.४७/१यत् फलं ब्रह्मचर्येण सम्यक् चीर्णेन तत्कृतम् ।
५७.४७/२नरस्तत् फलमाप्नोति दृष्ट्वा कृष्णं प्रणम्य च ॥ ५७.४७॥
५७.४८/१यत् फलं च गृहस्थस्य यथोक्ताचारवर्तिनः ।
५७.४८/२नरस्तत् फलमाप्नोति दृष्ट्वा कृष्णं प्रणम्य च ॥ ५७.४८॥
५७.४९/१यत् फलं वनवासेन वानप्रस्थस्य कीर्तितम् ।
५७.४९/२नरस्तत् फलमाप्नोति दृष्ट्वा कृष्णं प्रणम्य च ॥ ५७.४९॥
५७.५०/१संन्यासेन यथोक्तेन यत् फलं समुदाहृतम् ।
५७.५०/२नरस्तत् फलमाप्नोति दृष्ट्वा कृष्णं प्रणम्य च ॥ ५७.५०॥
५७.५१/१किं चात्र बहुनोक्तेन माहात्म्ये तस्य भो द्विजाः ।
५७.५१/२दृष्ट्वा कृष्णं नरो भक्त्या मोक्षं प्राप्नोति दुर्लभम् ॥ ५७.५१॥
५७.५२/१पापैर्विमुक्तः शुद्धात्मा कल्पकोटिसमुद्भवैः ।
५७.५२/२श्रिया परमया युक्तः सर्वैः समुदितो गुणैः ॥ ५७.५२॥
५७.५३/१सर्वकामसमृद्धेन विमानेन सुवर्चसा ।
५७.५३/२त्रिसप्तकुलमुद्धृत्य नरो विष्णुपुरं व्रजेत् ॥ ५७.५३॥
५७.५४/१तत्र कल्पशतं यावद् भुक्त्वा भोगान् मनोरमान् ।
५७.५४/२गन्धर्वाप्सरसैः सार्धं यथा विष्णुश्चतुर्भुजः ॥ ५७.५४॥
५७.५५/१च्युतस्तस्माद् इहायातो विप्राणां प्रवरे कुले ।

५७.५५/२सर्वज्ञः सर्ववेदी च जायते गतमत्सरः ॥ ५७.५५॥

५७.५६/१स्वधर्मनिरतः शान्तो दाता भूतहिते रतः ।

५७.५६/२आसाद्य वैष्णवं ज्ञानं ततो मुक्तिमवाप्नुयात् ॥ ५७.५६॥

५७.५७/१ततः सम्पूज्य मन्त्रेण सुभद्रां भक्तवत्सलाम् ।

५७.५७/२प्रसादयेत् ततो विप्राः प्रणिपत्य कृताञ्जलिः ॥ ५७.५७॥

५७.५८/१नमस्ते सर्वगे देवि नमस्ते शुभसौख्यदे ।

५७.५८/२त्राहि मां पद्मपत्राक्षि कात्यायनि नमोऽस्तु ते ॥ ५७.५८॥

५७.५९/१एवं प्रसाद्य तां देवीं जगद्धात्रीं जगद्धिताम् ।

५७.५९/२बलदेवस्य भगिनीं सुभद्रां वरदां शिवाम् ॥ ५७.५९॥

५७.६०/१कामगेन विमानेन नरो विष्णुपुरं व्रजेत् ।

५७.६०/२आभूतसम्प्लवं यावत् क्रीडित्वा तत्र देववत् ॥ ५७.६०॥

५७.६१/१इह मानुषतां प्राप्तो ब्राह्मणो वेदविद् भवेत् ।

५७.६१/२प्राप्य योगं हरेस्तत्र मोक्षं च लभते ध्रुवम् ॥ ५७.६१॥

५८.१/१ब्रह्मोवाच । एवं दृष्ट्वा बलं कृष्णं सुभद्रां प्रणिपत्य च ।

५८.१/२धर्मं चार्थं च कामं च मोक्षं च लभते ध्रुवम् ॥ ५८.१॥

५८.२/१निष्क्रम्य देवतागारात् कृतकृत्यो भवेन् नरः ।

५८.२/२प्रणम्यायतनं पश्चाद् व्रजेत् तत्र समाहितः ॥ ५८.२॥

५८.३/१इन्द्रनीलमयो विष्णुर्यत्रास्ते वालुकावृतः ।

५८.३/२अन्तर्धानगतं नत्वा ततो विष्णुपुरं व्रजेत् ॥ ५८.३॥

५८.४/१सर्वदेवमयो योऽसौ हतवान् असुरोत्तमम् ।

५८.४/२स आस्ते तत्र भो विप्राः सिंहार्धकृतविग्रहः ॥ ५८.४॥

५८.५/१भक्त्या दृष्ट्वा तु तं देवं प्रणम्य नरकेसरीम् ।

५८.५/२मुच्यते पातकैर्मर्त्यः समस्तैर्नात्र संशयः ॥ ५८.५॥

५८.६/१नरसिंहस्य ये भक्ता भवन्ति भुवि मानवाः ।

५८.६/२न तेषां दुष्कृतं किंचित् फलं स्याद् यद् यद् ईप्सितम् ॥ ५८.६॥

५८.७/१तस्मात् सर्वप्रयत्नेन नरसिंहं समाश्रयेत् ।

५८.७/२धर्मार्थकाममोक्षाणां फलं यस्मात् प्रयच्छति ॥ ५८.७॥

५८.८/१मुनय ऊचुः । माहात्म्यं नरसिंहस्य सुखदं भुवि दुर्लभम् ।

५८.८/२यथा कथयसे देव तेन नो विस्मयो महान् ॥ ५८.८॥

५८.९/१प्रभावं तस्य देवस्य विस्तरेण जगत्पते ।

५८.९/२श्रोतुमिच्छामहे ब्रूहि परं कौतूहलं हि नः ॥ ५८.९॥

५८.१०/१यथा प्रसीदेद् देवोऽसौ नरसिंहो महाबलः ।
५८.१०/२भक्तानामुपकाराय ब्रूहि देव नमोऽस्तु ते ॥ ५८.१०॥
५८.११/१प्रसादान् नरसिंहस्य या भवन्त्यत्र सिद्धयः ।
५८.११/२ब्रूहि ताः कुरु चास्माकं प्रसादं प्रपितामह ॥ ५८.११॥
५८.१२/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं तस्य भो विप्राः प्रभावं गदतो मम ।
५८.१२/२अजितस्याप्रमेयस्य भुक्तिमुक्तिप्रदस्य च ॥ ५८.१२॥
५८.१३/१कः शक्नोति गुणान् वक्तुं समस्तांस्तस्य भो द्विजाः ।
५८.१३/२सिंहार्धकृतदेहस्य प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ ५८.१३॥
५८.१४/१याः काश्चित् सिद्धयश्चात्र श्रूयन्ते दैवमानुषाः ।
५८.१४/२प्रसादात् तस्य ताः सर्वाः सिध्यन्ति नात्र संशयः ॥ ५८.१४॥
५८.१५/१स्वर्गे मर्त्ये च पाताले दिक्षु तोये पुरे नगे ।
५८.१५/२प्रसादात् तस्य देवस्य भवत्यव्याहता गतिः ॥ ५८.१५॥
५८.१६/१असाध्यं तस्य देवस्य नास्त्यत्र सचराचरे ।
५८.१६/२नरसिंहस्य भो विप्राः सदा भक्तानुकम्पिनः ॥ ५८.१६॥
५८.१७/१विधानं तस्य वक्ष्यामि भक्तानामुपकारकम् ।
५८.१७/२येन प्रसीदेच्चैवासौ सिंहार्धकृतविग्रहः ॥ ५८.१७॥
५८.१८/१शृणुध्वं मुनिशार्दूलाः कल्पराजं सनातनम् ।
५८.१८/२नरसिंहस्य तत्त्वं च यन् न ज्ञातं सुरासुरैः ॥ ५८.१८॥
५८.१९/१शाकयावकमूलैस्तु फलपिण्याकसक्तुकैः ।
५८.१९/२पयोभक्षेण विप्रेन्द्रा वर्तयेत् साधकोत्तमः ॥ ५८.१९॥
५८.२०/१कोशकौपीनवासाश्च ध्यानयुक्तो जितेन्द्रियः ।
५८.२०/२अरण्ये विजने देशे पर्वते सिन्धुसंगमे ॥ ५८.२०॥
५८.२१/१ऊषरे सिद्धक्षेत्रे च नरसिंहाश्रमे तथा ।
५८.२१/२प्रतिष्ठाप्य स्वयं वापि पूजां कृत्वा विधानतः ॥ ५८.२१॥
५८.२२/१द्वादश्यां शुक्लपक्षस्य उपोष्य मुनिपुंगवाः ।
५८.२२/२जपेल्लक्षाणि वै विंशन् मनसा संयतेन्द्रियः ॥ ५८.२२॥
५८.२३/१उपपातकयुक्तश्च महापातकसंयुतः ।
५८.२३/२मुक्तो भवेत् ततो विप्राः साधको नात्र संशयः ॥ ५८.२३॥
५८.२४/१कृत्वा प्रदक्षिणं तत्र नरसिंहं प्रपूजयेत् ।
५८.२४/२पुण्यगन्धादिभिर्धूपैः प्रणम्य शिरसा प्रभुम् ॥ ५८.२४॥
५८.२५/१कर्पूरचन्दनाक्तानि जातीपुष्पाणि मस्तके ।

५८.२५/२प्रदद्यान् नरसिंहस्य ततः सिद्धिः प्रजायते ॥ ५८.२५॥
५८.२६/१भगवान् सर्वकार्येषु न क्वचित् प्रतिहन्यते ।
५८.२६/२तेजः सोढुं न शक्ताः स्युर्ब्रह्मरुद्रादयः सुराः ॥ ५८.२६॥
५८.२७/१किं पुनर्दानवा लोके सिद्धगन्धर्वमानुषाः ।
५८.२७/२विद्याधरा यक्षगणाः सकिंनरमहोरगाः ॥ ५८.२७॥
५८.२८/१मन्त्रं यान् आसुरान् हन्तुं जपन्त्येकेऽन्यसाधकाः ।
५८.२८/२ते सर्वे प्रलयं यान्ति दृष्ट्वादित्याग्निवर्चसः ॥ ५८.२८॥
५८.२९/१सकृज्जप्तं तु कवचं रक्षेत् सर्वमुपद्रवम् ।
५८.२९/२द्विर्जप्तं कवचं दिव्यं रक्षते देवदानवात् ॥ ५८.२९॥
५८.३०/१गन्धर्वाः किंनरा यक्षा विद्याधरमहोरगाः ।
५८.३०/२भूताः पिशाचा रक्षांसि ये चान्ये परिपन्थिनः ॥ ५८.३०॥
५८.३१/१त्रिर्जप्तं कवचं दिव्यमभेद्यं च सुरासुरैः ।
५८.३१/२द्वादशाभ्यन्तरे चैव योजनानां द्विजोत्तमाः ॥ ५८.३१॥
५८.३२/१रक्षते भगवान् देवो नरसिंहो महाबलः ।
५८.३२/२ततो गत्वा बिलद्वारमुपोष्य रजनीत्रयम् ॥ ५८.३२॥
५८.३३/१पलाशकाष्ठैः प्रज्वाल्य भगवन्तं हुताशनम् ।
५८.३३/२पलाशसमिधस्तत्र जुहुयात् त्रिमधुप्लुताः ॥ ५८.३३॥
५८.३४/१द्वे शते द्विजशार्दूला वषट्कारेण साधकः ।
५८.३४/२ततो विवरद्वारं तु प्रकटं जायते क्षणात् ॥ ५८.३४॥
५८.३५/१ततो विशेत् तु निःशङ्कं कवची विवरं बुधः ।
५८.३५/२गच्छतः संकटं तस्य तमोमोहश्च नश्यति ॥ ५८.३५॥
५८.३६/१राजमार्गः सुविस्तीर्णो दृश्यते भ्रमराजितः ।
५८.३६/२नरसिंहं स्मरंस्तत्र पातालं विशते द्विजाः ॥ ५८.३६॥
५८.३७/१गत्वा तत्र जपेत् तत्त्वं नरसिंहाख्यमव्ययम् ।
५८.३७/२ततः स्त्रीणां सहस्राणि वीणावादनकर्मणाम् ॥ ५८.३७॥
५८.३८/१निर्गच्छन्ति पुरो विप्राः स्वागतं ता वदन्ति च ।
५८.३८/२प्रवेशयन्ति ता हस्ते गृहीत्वा साधकेश्वरम् ॥ ५८.३८॥
५८.३९/१ततो रसायनं दिव्यं पाययन्ति द्विजोत्तमाः ।
५८.३९/२पीतमात्रे दिव्यदेहो जायते सुमहाबलः ॥ ५८.३९॥
५८.४०/१क्रीडते सह कन्याभिर्यावद् आभूतसम्प्लवम् ।
५८.४०/२भिन्नदेहो वासुदेवे लीयते नात्र संशयः ॥ ५८.४०॥

५८.४१/१यदा न रोचते वासस्तस्मान् निर्गच्छते पुनः ।
५८.४१/२पट्टं शूलं च खड्गं च रोचनां च मणिं तथा ॥ ५८.४१॥
५८.४२/१रसं रसायनं चैव पादुकाञ्जनमेव च ।
५८.४२/२कृष्णाजिनं मुनिश्रेष्ठा गुटिकां च मनोहराम् ॥ ५८.४२॥
५८.४३/१कमण्डलुं चाक्षसूत्रं यष्टिं संजीवनीं तथा ।
५८.४३/२सिद्धविद्यां च शास्त्राणि गृहीत्वा साधकेश्वरः ॥ ५८.४३॥
५८.४४/१ज्वलद्वह्निस्फुलिङ्गोर्मि+ ।वेष्टितं त्रिशिखं हृदि ।
५८.४४/२सकृन् न्यस्तं दहेत् सर्वं वृजिनं जन्मकोटिजम् ॥ ५८.४४॥
५८.४५/१विषे न्यस्तं विषं हन्यात् कुष्ठं हन्यात् तनौ स्थितम् ।
५८.४५/२स्वदेहे भ्रूणहत्यादि कृत्वा दिव्येन शुध्यति ॥ ५८.४५॥
५८.४६/१महाग्रहगृहीतेषु ज्वलमानं विचिन्तयेत् ।
५८.४६/२हृदन्ते वै ततः शीघ्रं नश्येयुर्दारुणा ग्रहाः ॥ ५८.४६॥
५८.४७/१बालानां कण्ठके बद्धं रक्षा भवति नित्यशः ।
५८.४७/२गण्डपिण्डकलूतानां नाशनं कुरुते ध्रुवम् ॥ ५८.४७॥
५८.४८/१व्याधिजाते समिद्भिश्च घृतक्षीरेण होमयेत् ।
५८.४८/२त्रिसंध्यं मासमेकं तु सर्वरोगान् विनाशयेत् ॥ ५८.४८॥
५८.४९/१असाध्यं तु न पश्यामि त्रैलोक्ये सचराचरे ।
५८.४९/२यां यां कामयते सिद्धिं तां तां प्राप्नोति स ध्रुवम् ॥ ५८.४९॥
५८.५०/१अष्टोत्तरशतं त्वेके पूजयित्वा मृगाधिपम् ।
५८.५०/२मृत्तिकाः सप्त वल्मीके श्मशाने च चतुष्पथे ॥ ५८.५०॥
५८.५१/१रक्तचन्दनसम्मिश्रा गवां क्षीरेण लोडयेत् ।
५८.५१/२सिंहस्य प्रतिमां कृत्वा प्रमाणेन षडङ्गुलाम् ॥ ५८.५१॥
५८.५२/१लिम्पेत् तथा भूर्जपत्रे रोचनया समालिखेत् ।
५८.५२/२नरसिंहस्य कण्ठे तु बद्ध्वा चैव हि मन्त्रवित् ॥ ५८.५२॥
५८.५३/१जपेत् संख्याविहीनं तु पूजयित्वा जलाशये ।
५८.५३/२यावत् सप्ताहमात्रं तु जपेत् संयमितेन्द्रियः ॥ ५८.५३॥
५८.५४/१जलाकीर्णा मुहूर्तेन जायते सर्वमेदिनी ।
५८.५४/२अथवा शुष्कवृक्षाग्रे नरसिंहं तु पूजयेत् ॥ ५८.५४॥
५८.५५/१जप्त्वा चाष्टशतं तत्त्वं वर्षन्तं विनिवारयेत् ।
५८.५५/२तमेवं पिञ्जके बद्ध्वा भ्रामयेत् साधकोत्तमः ॥ ५८.५५॥
५८.५६/१महावातो मुहूर्तेन आगच्छेन् नात्र संशयः ।

५८.५६/२पुनश्च धारयेत् क्षिप्रं सप्तसप्तेन वारिणा ॥ ५८.५६॥

५८.५७/१अथ तां प्रतिमां द्वारि निखनेद् यस्य साधकः ।

५८.५७/२गोत्रोत्सादो भवेत् तस्य उद्धृते चैव शान्तिदः ॥ ५८.५७॥

५८.५८/१तस्मात् तं मुनिशार्दूला भक्त्या सम्पूजयेत् सदा ।

५८.५८/२मृगराजं महावीर्यं सर्वकामफलप्रदम् ॥ ५८.५८॥

५८.५९/१विमुक्तः सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं स गच्छति ।

५८.५९/२ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः स्त्रियः शूद्रान्त्यजातयः ॥ ५८.५९॥

५८.६०/१सम्पूज्य तं सुरश्रेष्ठं भक्त्या सिंहवपुर्धरम् ।

५८.६०/२मुच्यन्ते चाशुभैर्दुःखैर्जन्मकोटिसमुद्भवैः ॥ ५८.६०॥

५८.६१/१सम्पूज्य तं सुरश्रेष्ठं प्राप्नुवन्त्यभिवाञ्छितम् ।

५८.६१/२देवत्वममरेशत्वं गन्धर्वत्वं च भो द्विजाः ॥ ५८.६१॥

५८.६२/१यक्षविद्याधरत्वं च तथान्यच्चाभिवाञ्छितम् ।

५८.६२/२दृष्ट्वा स्तुत्वा नमस्कृत्वा सम्पूज्य नरकेसरीम् ॥ ५८.६२॥

५८.६३/१प्राप्नुवन्ति नरा राज्यं स्वर्गं मोक्षं च दुर्लभम् ।

५८.६३/२नरसिंहं नरो दृष्ट्वा लभेद् अभिमतं फलम् ॥ ५८.६३॥

५८.६४/१निर्मुक्तः सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं स गच्छति ।

५८.६४/२सकृद् दृष्ट्वा तु तं देवं भक्त्या सिंहवपुर्धरम् ॥ ५८.६४॥

५८.६५/१मुच्यते चाशुभैर्दुःखैर्जन्मकोटिसमुद्भवैः ।

५८.६५/२संग्रामे संकटे दुर्गे चोरव्याघ्रादिपीडिते ॥ ५८.६५॥

५८.६६/१कान्तारे प्राणसंदेहे विषवह्निजलेषु च ।

५८.६६/२राजादिभ्यः समुद्रेभ्यो ग्रहरोगादिपीडिते ॥ ५८.६६॥

५८.६७/१स्मृत्वा तं पुरुषः सर्वै राजग्रामैर्विमुच्यते ।

५८.६७/२सूर्योदये यथा नाशं तमोऽभ्येति महत्तरम् ॥ ५८.६७॥

५८.६८/१तथा संदर्शने तस्य विनाशं यान्त्युपद्रवाः ।

५८.६८/२गुटिकाञ्जनपाताल+ ।पादुके च रसायनम् ॥ ५८.६८॥

५८.६९/१नरसिंहे प्रसन्ने तु प्राप्नोत्यन्यांश्च वाञ्छितान् ।

५८.६९/२यान् यान् कामान् अभिध्यायन् भजते नरकेसरीम् ॥ ५८.६९॥

५८.७०/१तांस्तान् कामान् अवाप्नोति नरो नास्त्यत्र संशयः ।

५८.७०/२दृष्ट्वा तं देवदेवेशं भक्त्यापूज्य प्रणम्य च ॥ ५८.७०॥

५८.७१/१दशानामश्वमेधानां फलं दशगुणं लभेत् ।

५८.७१/२पापैः सर्वैर्विनिर्मुक्तो गुणैः सर्वैरलंकृतः ॥ ५८.७१॥

५८.७२/१सर्वकामसमृद्धात्मा जरामरणवर्जितः ।
५८.७२/२सौवर्णेन विमानेन किङ्किणीजालमालिना ॥ ५८.७२॥
५८.७३/१सर्वकामसमृद्धेन कामगेन सुवर्चसा ।
५८.७३/२तरुणादित्यवर्णेन मुक्ताहारावलम्बिना ॥ ५८.७३॥
५८.७४/१दिव्यस्त्रीशतयुक्तेन दिव्यगन्धर्वनादिना ।
५८.७४/२कुलैकविंशमुद्धृत्य देववन् मुदितः सुखी ॥ ५८.७४॥
५८.७५/१स्तूयमानोऽप्सरोभिश्च विष्णुलोकं व्रजेन् नरः ।
५८.७५/२भुक्त्वा तत्र वरान् भोगान् विष्णुलोके द्विजोत्तमाः ॥ ५८.७५॥
५८.७६/१गन्धर्वैरप्सरैर्युक्तः कृत्वा रूपं चतुर्भुजम् ।
५८.७६/२मनोह्लादकरं सौख्यं यावद् आभूतसम्प्लवम् ॥ ५८.७६॥
५८.७७/१पुण्यक्षयाद् इहायातः प्रवरे योगिनां कुले ।
५८.७७/२चतुर्वेदी भवेद् विप्रो वेदवेदाङ्गपारगः ।
५८.७७/३वैष्णवं योगमास्थाय ततो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ५८.७७॥
५९.१/१ब्रह्मोवाच । अनन्ताख्यं वासुदेवं दृष्ट्वा भक्त्या प्रणम्य च ।
५९.१/२सर्वपापविनिर्मुक्तो नरो याति परं पदम् ॥ ५९.१॥
५९.२/१मया चाराधितश्चासौ शक्रेण तदनन्तरम् ।
५९.२/२विभीषणेन रामेण कस्तं नाराधयेत् पुमान् ॥ ५९.२॥
५९.३/१श्वेतगङ्गां नरः स्नात्वा यः पश्येच्छ्वेतमाधवम् ।
५९.३/२मत्स्याख्यं माधवं चैव श्वेतद्वीपं स गच्छति ॥ ५९.३॥
५९.४/१मुनय ऊचुः । श्वेतमाधवमाहात्म्यं वक्तुमर्हस्यशेषतः ।
५९.४/२विस्तरेण जगन्नाथ प्रतिमां तस्य वै हरेः ॥ ५९.४॥
५९.५/१तस्मिन् क्षेत्रवरे पुण्ये विख्याते जगतीतले ।
५९.५/२श्वेताख्यं माधवं देवं कस्तं स्थापितवान् पुरा ॥ ५९.५॥
५९.६/१ब्रह्मोवाच । अभूत् कृतयुगे विप्राः श्वेतो नाम नृपो बली ।
५९.६/२मतिमान् धर्मविच्छूरः सत्यसंधो दृढव्रतः ॥ ५९.६॥
५९.७/१यस्य राज्ये तु वर्षाणां सहस्रं दश मानवाः ।
५९.७/२भवन्त्यायुष्मन्तो लोका बालस्तस्मिन् न सीदति ॥ ५९.७॥
५९.८/१वर्तमाने तदा राज्ये किंचित् काले गते द्विजाः ।
५९.८/२कपालगौतमो नाम ऋषिः परमधार्मिकः ॥ ५९.८॥
५९.९/१सुतोऽस्याजातदन्तश्च मृतः कालवशाद् द्विजाः ।
५९.९/२तमादाय ऋषिर्धीमान् नृपस्यान्तिकमानयत् ॥ ५९.९॥

५९.१०/१दृष्ट्वैवं नृपतिः सुतं कुमारं गतचेतसम् ।
५९.१०/२प्रतिज्ञामकरोद् विप्रा जीवनार्थं शिशोस्तदा ॥ ५९.१०॥
५९.११/१राजोवाच । यावद् बालमहं त्वेनं यमस्य सदने गतम् ।
५९.११/२नानये सप्तरात्रेण चितां दीप्तां समारुहे ॥ ५९.११॥
५९.१२/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वासितैः पद्मैः शतैर्दशशतादिकैः ।
५९.१२/२सम्पूज्य च महादेवं राजा विद्यां पुनर्जपेत् ॥ ५९.१२॥
५९.१३/१अतिभक्तिं तु संचिन्त्य नृपस्य जगदीश्वरः ।
५९.१३/२सांनिध्यमगमत् तुष्टोऽस्मीत्युवाच सहोमया ॥ ५९.१३॥
५९.१४/१श्रुत्वैवं गिरमीशस्य विलोक्य सहसा हरम् ।
५९.१४/२भस्मदिग्धं विरूपाक्षं शरत्कुन्देन्दुवर्चसम् ॥ ५९.१४॥
५९.१५/१शार्दूलचर्मवसनं शशाङ्काङ्कितमूर्धजम् ।
५९.१५/२महीं निपत्य सहसा प्रणम्य स तदाब्रवीत् ॥ ५९.१५॥
५९.१६/१श्वेत उवाच । कारुण्यं यदि मे दृष्ट्वा प्रसन्नोऽसि प्रभो यदि ।
५९.१६/२कालस्य वशमापन्नो बालको द्विजपुत्रकः ॥ ५९.१६॥
५९.१७/१जीवत्वेष पुनर्बाल इत्येवं व्रतमाहितम् ।
५९.१७/२अकस्माच्च मृतं बालं नियम्य भगवन् स्वयम् ।
५९.१७/३यथोक्तायुष्यसंयुक्तं क्षेमं कुरु महेश्वर ॥ ५९.१७॥
५९.१८/१ब्रह्मोवाच । श्वेतस्यैतद् वचः श्रुत्वा मुदं प्राप हरस्तदा ।
५९.१८/२कालमाज्ञापयामास सर्वभूतभयंकरम् ॥ ५९.१८॥
५९.१९/१नियम्य कालं दुर्धर्षं यमस्याज्ञाकरं द्विजाः ।
५९.१९/२बालं संजीवयामास मृत्योर्मुखगतं पुनः ॥ ५९.१९॥
५९.२०/१कृत्वा क्षेमं जगत् सर्वं मुनेः पुत्रं स तं द्विजाः ।
५९.२०/२देव्या सहोमया देवस्तत्रैवान्तरधीयत ॥ ५९.२०॥
५९.२१/१एवं संजीवयामास मुनेः पुत्रं नृपोत्तमः ॥ ५९.२१॥
५९.२२/१मुनय ऊचुः । देवदेव जगन्नाथ त्रैलोक्यप्रभवाव्यय ।
५९.२२/२ब्रूहि नः परमं तथ्यं श्वेताख्यस्य च साम्प्रतम् ॥ ५९.२२॥
५९.२३/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनिशार्दूलाः सर्वसत्त्वहितावहम् ।
५९.२३/२प्रवक्ष्यामि यथातथ्यं यत् पृच्छथ ममानघाः ॥ ५९.२३॥
५९.२४/१माधवस्य च माहात्म्यं सर्वपापप्रणाशनम् ।
५९.२४/२यच्छ्रुत्वाभिमतान् कामान् ध्रुवं प्राप्नोति मानवः ॥ ५९.२४॥
५९.२५/१श्रुतवान् ऋषिभिः पूर्वं माधवाख्यस्य भो द्विजाः ।

५९.२५/२शृणुध्वं तां कथां दिव्यां भयशोकार्तिनाशिनीम् ॥ ५९.२५॥
५९.२६/१स कृत्वा राज्यमेकाग्र्यं वर्षाणां च सहस्रशः ।
५९.२६/२विचार्य लौकिकान् धर्मान् वैदिकान् नियमांस्तथा ॥ ५९.२६॥
५९.२७/१केशवाराधने विप्रा निश्चितं व्रतमास्थितः ।
५९.२७/२स गत्वा परमं क्षेत्रं सागरं दक्षिणाश्रयम् ॥ ५९.२७॥
५९.२८/१तटे तस्मिञ् शुभे रम्ये देशे कृष्णस्य चान्तिके ।
५९.२८/२श्वेतोऽथ कारयामास प्रासादं शुभलक्षणम् ॥ ५९.२८॥
५९.२९/१धन्वन्तरशतं चैकं देवदेवस्य दक्षिणे ।
५९.२९/२ततः श्वेतेन विप्रेन्द्राः श्वेतशैलमयेन च ॥ ५९.२९॥
५९.३०/१कृतः स भगवाञ् श्वेतो माधवश्चन्द्रसंनिभः ।
५९.३०/२प्रतिष्ठां विधिवच्चक्रे यथोद्दिष्टां स्वयं तु सः ॥ ५९.३०॥
५९.३१/१दत्त्वा दानं द्विजातिभ्यो दीनानाथतपस्विनाम् ।
५९.३१/२अथानन्तरतो राजा माधवस्य च संनिधौ ॥ ५९.३१॥
५९.३२/१महीं निपत्य सहसा ओंकारं द्वादशाक्षरम् ।
५९.३२/२जपन् स मौनमास्थाय मासमेकं समाधिना ॥ ५९.३२॥
५९.३३/१निराहारो महाभागः सम्यग् विष्णुपदे स्थितः ।
५९.३३/२जपान्ते स तु देवेशं संस्तोतुमुपचक्रमे ॥ ५९.३३॥
५९.३४/१श्वेत उवाच । ओं नमो वासुदेवाय नमः संकर्षणाय च ।
५९.३४/२प्रद्युम्नायानिरुद्धाय नमो नारायणाय च ॥ ५९.३४॥
५९.३५/१नमोऽस्तु बहुरूपाय विश्वरूपाय वेधसे ।
५९.३५/२निर्गुणायाप्रतर्क्याय शुचये शुक्लकर्मणे ॥ ५९.३५॥
५९.३६/१ओं नमः पद्मनाभाय पद्मगर्भोद्भवाय च ।
५९.३६/२नमोऽस्तु पद्मवर्णाय पद्महस्ताय ते नमः ॥ ५९.३६॥
५९.३७/१ओं नमः पुष्कराक्षाय सहस्राक्षाय मीढुषे ।
५९.३७/२नमः सहस्रपादाय सहस्रभुजमन्यवे ॥ ५९.३७॥
५९.३८/१ओं नमोऽस्तु वराहाय वरदाय सुमेधसे ।
५९.३८/२वरिष्ठाय वरेण्याय शरण्यायाच्युताय च ॥ ५९.३८॥
५९.३९/१ओं नमो बालरूपाय बालपद्मप्रभाय च ।
५९.३९/२बालार्कसोमनेत्राय मुञ्जकेशाय धीमते ॥ ५९.३९॥
५९.४०/१केशवाय नमो नित्यं नमो नारायणाय च ।
५९.४०/२माधवाय वरिष्ठाय गोविन्दाय नमो नमः ॥ ५९.४०॥

५९.४१/१ओं नमो विष्णवे नित्यं देवाय वसुरेतसे ।
५९.४१/२मधुसूदनाय नमः शुद्धायांशुधराय च ॥ ५९.४१॥
५९.४२/१नमो अनन्ताय सूक्ष्माय नमः श्रीवत्सधारिणे ।
५९.४२/२त्रिविक्रमाय च नमो दिव्यपीताम्बराय च ॥ ५९.४२॥
५९.४३/१सृष्टिकर्त्रे नमस्तुभ्यं गोप्त्रे धात्रे नमो नमः ।
५९.४३/२नमोऽस्तु गुणभूताय निर्गुणाय नमो नमः ॥ ५९.४३॥
५९.४४/१नमो वामनरूपाय नमो वामनकर्मणे ।
५९.४४/२नमो वामननेत्राय नमो वामनवाहिने ॥ ५९.४४॥
५९.४५/१नमो रम्याय पूज्याय नमोऽस्त्वव्यक्तरूपिणे ।
५९.४५/२अप्रतर्क्याय शुद्धाय नमो भयहराय च ॥ ५९.४५॥
५९.४६/१संसारार्णवपोताय प्रशान्ताय स्वरूपिणे ।
५९.४६/२शिवाय सौम्यरूपाय रुद्रायोत्तारणाय च ॥ ५९.४६॥
५९.४७/१भवभङ्गकृते चैव भवभोगप्रदाय च ।
५९.४७/२भवसंघातरूपाय भवसृष्टिकृते नमः ॥ ५९.४७॥
५९.४८/१ओं नमो दिव्यरूपाय सोमाग्निश्वसिताय च ।
५९.४८/२सोमसूर्यांशुकेशाय गोब्राह्मणहिताय च ॥ ५९.४८॥
५९.४९/१ओं नम ऋक्स्वरूपाय पदक्रमस्वरूपिणे ।
५९.४९/२ऋक्स्तुताय नमस्तुभ्यं नम ऋक्साधनाय च ॥ ५९.४९॥
५९.५०/१ओं नमो यजुषां धात्रे यजूरूपधराय च ।
५९.५०/२यजुर्याज्याय जुष्टाय यजुषां पतये नमः ॥ ५९.५०॥
५९.५१/१ओं नमः श्रीपते देव श्रीधराय वराय च ।
५९.५१/२श्रियः कान्ताय दान्ताय योगिचिन्त्याय योगिने ॥ ५९.५१॥
५९.५२/१ओं नमः सामरूपाय सामध्वनिवराय च ।
५९.५२/२ओं नमः सामसौम्याय सामयोगविदे नमः ॥ ५९.५२॥
५९.५३/१साम्ने च सामगीताय ओं नमः सामधारिणे ।
५९.५३/२सामयज्ञविदे चैव नमः सामकराय च ॥ ५९.५३॥
५९.५४/१नमस्त्वथर्वशिरसे नमोऽथर्वस्वरूपिणे ।
५९.५४/२नमोऽस्त्वथर्वपादाय नमोऽथर्वकराय च ॥ ५९.५४॥
५९.५५/१ओं नमो वज्रशीर्षाय मधुकैटभघातिने ।
५९.५५/२महोदधिजलस्थाय वेदाहरणकारिणे ॥ ५९.५५॥
५९.५६/१नमो दीप्तस्वरूपाय हृषीकेशाय वै नमः ।

५९.५६/२नमो भगवते तुभ्यं वासुदेवाय ते नमः ॥ ५९.५६॥
५९.५७/१नारायण नमस्तुभ्यं नमो लोकहिताय च ।
५९.५७/२ओं नमो मोहनाशाय भवभङ्गकराय च ॥ ५९.५७॥
५९.५८/१गतिप्रदाय च नमो नमो बन्धहराय च ।
५९.५८/२त्रैलोक्यतेजसां कर्त्रे नमस्तेजःस्वरूपिणे ॥ ५९.५८॥
५९.५९/१योगीश्वराय शुद्धाय रामायोत्तरणाय च ।
५९.५९/२सुखाय सुखनेत्राय नमः सुकृतधारिणे ॥ ५९.५९॥
५९.६०/१वासुदेवाय वन्द्याय वामदेवाय वै नमः ।
५९.६०/२देहिनां देहकर्त्रे च भेदभङ्गकराय च ॥ ५९.६०॥
५९.६१/१देवैर्वन्दितदेहाय नमस्ते दिव्यमौलिने ।
५९.६१/२नमो वासनिवासाय वासव्यवहराय च ॥ ५९.६१॥
५९.६२/१ओं नमो वसुकर्त्रे च वसुवासप्रदाय च ।
५९.६२/२नमो यज्ञस्वरूपाय यज्ञेशाय च योगिने ॥ ५९.६२॥
५९.६३/१यतियोगकरेशाय नमो यज्ञाङ्गधारिणे ।
५९.६३/२संकर्षणाय च नमः प्रलम्बमथनाय च ॥ ५९.६३॥
५९.६४/१मेघघोषस्वनोत्तीर्ण+ ।वेगलाङ्गलधारिणे ।
५९.६४/२नमोऽस्तु ज्ञानिनां ज्ञान नारायणपरायण ॥ ५९.६४॥
५९.६५/१न मेऽस्ति त्वाम् ऋते बन्धुर्नरकोत्तारणे प्रभो ।
५९.६५/२अतस्त्वां सर्वभावेन प्रणतो नतवत्सल ॥ ५९.६५॥
५९.६६/१मलं यत् कायजं वापि मानसं चैव केशव ।
५९.६६/२न तस्यान्योऽस्ति देवेश क्षालकस्त्वाम् ऋतेऽच्युत ॥ ५९.६६॥
५९.६७/१संसर्गाणि समस्तानि विहाय त्वामुपस्थितः ।
५९.६७/२सङ्गो मेऽस्तु त्वया सार्धमात्मलाभाय केशव ॥ ५९.६७॥
५९.६८/१कष्टमापत् सुदुष्पारं संसारं वेद्मि केशव ।
५९.६८/२तापत्रयपरिक्लिष्टस्तेन त्वां शरणं गतः ॥ ५९.६८॥
५९.६९/१एषणाभिर्जगत् सर्वं मोहितं मायया तव ।
५९.६९/२आकर्षितं च लोभाद्यैरतस्त्वामहमाश्रितः ॥ ५९.६९॥
५९.७०/१नास्ति किंचित् सुखं विष्णो संसारस्थस्य देहिनः ।
५९.७०/२यथा यथा हि यज्ञेश त्वयि चेतः प्रवर्तते ॥ ५९.७०॥
५९.७१/१तथा फलविहीनं तु सुखमात्यन्तिकं लभेत् ।
५९.७१/२नष्टो विवेकशून्योऽस्मि दृश्यते जगद् आतुरम् ॥ ५९.७१॥

५९.७२/१गोविन्द त्राहि संसारान् मामुद्धर्तुं त्वमर्हसि ।
५९.७२/२मग्नस्य मोहसलिले निरुत्तारे भवार्णवे ।
५९.७२/३उद्धर्ता पुण्डरीकाक्ष त्वाम् ऋतेऽन्यो न विद्यते ॥ ५९.७२॥
५९.७३/१ब्रह्मोवाच । इत्थं स्तुतस्ततस्तेन राज्ञा श्वेतेन भो द्विजाः ।
५९.७३/२तस्मिन् क्षेत्रवरे दिव्ये विख्याते पुरुषोत्तमे ॥ ५९.७३॥
५९.७४/१भक्तिं तस्य तु संचिन्त्य देवदेवो जगद्गुरुः ।
५९.७४/२आजगाम नृपस्याग्रे सर्वैर्देवैर्वृतो हरिः ॥ ५९.७४॥
५९.७५/१नीलजीमूतसंकाशः पद्मपत्रायतेक्षणः ।
५९.७५/२दधत् सुदर्शनं धीमान् कराग्रे दीप्तमण्डलम् ॥ ५९.७५॥
५९.७६/१क्षीरोदजलसंकाशो विमलश्चन्द्रसंनिभः ।
५९.७६/२रराज वामहस्तेऽस्य पाञ्चजन्यो महाद्युतिः ॥ ५९.७६॥
५९.७७/१पक्षिराजध्वजः श्रीमान् गदाशार्ङ्गासिधृक् प्रभुः ।
५९.७७/२उवाच साधु भो राजन् यस्य ते मतिरुत्तमा ।
५९.७७/३यद् इष्टं वर भद्रं ते प्रसन्नोऽस्मि तवानघ ॥ ५९.७७॥
५९.७८/१ब्रह्मोवाच । श्रुत्वैवं देवदेवस्य वाक्यं तत् परमामृतम् ।
५९.७८/२प्रणम्य शिरसोवाच श्वेतस्तद्गतमानसः ॥ ५९.७८॥
५९.७९/१श्वेत उवाच । यद्यहं भगवन् भक्तः प्रयच्छ वरमुत्तमम् ।
५९.७९/२आब्रह्मभवनाद् ऊर्ध्वं वैष्णवं पदमव्ययम् ॥ ५९.७९॥
५९.८०/१विमलं विरजं शुद्धं संसारासङ्गवर्जितम् ।
५९.८०/२तत् पदं गन्तुमिच्छामि त्वत्प्रसादाज्जगत्पते ॥ ५९.८०॥
५९.८१/१श्रीभगवान् उवाच । यत् पदं विबुधाः सर्वे मुनयः सिद्धयोगिनः ।
५९.८१/२नाभिगच्छन्ति यद् रम्यं परं पदमनामयम् ॥ ५९.८१॥
५९.८२/१यास्यसि परमं स्थानं राज्यामृतमुपास्य च ।
५९.८२/२सर्वांल्लोकान् अतिक्रम्य मम लोकं गमिष्यसि ॥ ५९.८२॥
५९.८३/१कीर्तिस्तवात्र राजेन्द्र त्रींल्लोकांश्च गमिष्यति ।
५९.८३/२सांनिध्यं मम चैवात्र सर्वदैव भविष्यति ॥ ५९.८३॥
५९.८४/१श्वेतगङ्गेति गास्यन्ति सर्वे ते देवदानवाः ।
५९.८४/२कुशाग्रेणापि राजेन्द्र श्वेतगाङ्गेयमम्बु च ॥ ५९.८४॥
५९.८५/१स्पृष्ट्वा स्वर्गं गमिष्यन्ति मद्भक्ता ये समाहिताः ।
५९.८५/२यस्त्विमां प्रतिमां गच्छेन् माधवाख्यां शशिप्रभाम् ॥ ५९.८५॥
५९.८६/१शङ्खगोक्षीरसंकाशामशेषाघविनाशिनीम् ।

५९.८६/२तां प्रणम्य सकृद् भक्त्या पुण्डरीकनिभेक्षणाम् ॥ ५९.८६॥
५९.८७/१विहाय सर्वलोकान् वै मम लोके महीयते ।
५९.८७/२मन्वन्तराणि तत्रैव देवकन्याभिरावृतः ॥ ५९.८७॥
५९.८८/१गीयमानश्च मधुरं सिद्धगन्धर्वसेवितः ।
५९.८८/२भुनक्ति विपुलान् भोगान् यथेष्टं मामकैः सह ॥ ५९.८८॥
५९.८९/१च्युतस्तस्माद् इहागत्य मनुष्यो ब्राह्मणो भवेत् ।
५९.८९/२वेदवेदाङ्गविच्छ्रीमान् भोगवांश्चिरजीवितः ॥ ५९.८९॥
५९.९०/१गजाश्वरथयानाढ्यो धनधान्यावृतः शुचिः ।
५९.९०/२रूपवान् बहुभाग्यश्च पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ ५९.९०॥
५९.९१/१पुरुषोत्तमं पुनः प्राप्य वटमूलेऽथ सागरे ।
५९.९१/२त्यक्त्वा देहं हरिं स्मृत्वा ततः शान्तपदं व्रजेत् ॥ ५९.९१॥
६०.१/१ब्रह्मोवाच । श्वेतमाधवमालोक्य समीपे मत्स्यमाधवम् ।
६०.१/२एकार्णवजले पूर्वं रोहितं रूपमास्थितम् ॥ ६०.१॥
६०.२/१वेदानां हरणार्थाय रसातलतले स्थितम् ।
६०.२/२चिन्तयित्वा क्षितिं सम्यक् तस्मिन् स्थाने प्रतिष्ठितम् ॥ ६०.२॥
६०.३/१आद्यावतरणं रूपं माधवं मत्स्यरूपिणम् ।
६०.३/२प्रणम्य प्रणतो भूत्वा सर्वदुःखाद् विमुच्यते ॥ ६०.३॥
६०.४/१प्रयाति परमं स्थानं यत्र देवो हरिः स्वयम् ।
६०.४/२काले पुनरिहायातो राजा स्यात् पृथिवीतले ॥ ६०.४॥
६०.५/१वत्समाधवमासाद्य दुराधर्षो भवेन् नरः ।
६०.५/२दाता भोक्ता भवेद् यज्वा वैष्णवः सत्यसंगरः ॥ ६०.५॥
६०.६/१योगं प्राप्य हरेः पश्चात् ततो मोक्षमवाप्नुयात् ।
६०.६/२मत्स्यमाधवमाहात्म्यं मया सम्परिकीर्तितम् ।
६०.६/३यं दृष्ट्वा मुनिशार्दूलाः सर्वान् कामान् अवाप्नुयात् ॥ ६०.६॥
६०.७/१मुनय ऊचुः । भगवञ् श्रोतुमिच्छामो मार्जनं वरुणालये ।
६०.७/२क्रियते स्नानदानादि तस्याशेषफलं वद ॥ ६०.७॥
६०.८/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनिशार्दूला मार्जनस्य यथाविधि ।
६०.८/२भक्त्या तु तन्मना भूत्वा सम्प्राप्य पुण्यमुत्तमम् ॥ ६०.८॥
६०.९/१मार्कण्डेयह्रदे स्नानं पूर्वकाले प्रशस्यते ।
६०.९/२चतुर्दश्यां विशेषेण सर्वपापप्रणाशनम् ॥ ६०.९॥
६०.१०/१तद्वत् स्नानं समुद्रस्य सर्वकालं प्रशस्यते ।

६०.१०/२पौर्णमास्यां विशेषेण हयमेधफलं लभेत् ॥ ६०.१०॥
६०.११/१मार्कण्डेयं वटं कृष्णं रौहिणेयं महोदधिम् ।
६०.११/२इन्द्रद्युम्नसरश्चैव पञ्चतीर्थीविधिः स्मृतः ॥ ६०.११॥
६०.१२/१पूर्णिमा ज्येष्ठमासस्य ज्येष्ठा ऋक्षं यदा भवेत् ।
६०.१२/२तदा गच्छेद् विशेषेण तीर्थराजं परं शुभम् ॥ ६०.१२॥
६०.१३/१कायवाङ्मानसैः शुद्धस्तद्भावो नान्यमानसः ।
६०.१३/२सर्वद्वंद्वविनिर्मुक्तो वीतरागो विमत्सरः ॥ ६०.१३॥
६०.१४/१कल्पवृक्षवटं रम्यं तत्र स्नात्वा जनार्दनम् ।
६०.१४/२प्रदक्षिणं प्रकुर्वीत त्रिवारं सुसमाहितः ॥ ६०.१४॥
६०.१५/१यं दृष्ट्वा मुच्यते पापात् सप्तजन्मसमुद्भवात् ।
६०.१५/२पुण्यं चाप्नोति विपुलं गतिमिष्टां च भो द्विजाः ॥ ६०.१५॥
६०.१६/१तस्य नामानि वक्ष्यामि प्रमाणं च युगे युगे ।
६०.१६/२यथासंख्यं च भो विप्राः कृतादिषु यथाक्रमम् ॥ ६०.१६॥
६०.१७/१वटं वटेश्वरं कृष्णं पुराणपुरुषं द्विजाः ।
६०.१७/२वटस्यैतानि नामानि कीर्तितानि कृतादिषु ॥ ६०.१७॥
६०.१८/१योजनं पादहीनं च योजनार्धं तदर्धकम् ।
६०.१८/२प्रमाणं कल्पवृक्षस्य कृतादौ परिकीर्तितम् ॥ ६०.१८॥
६०.१९/१यथोक्तेन तु मन्त्रेण नमस्कृत्वा तु तं वटम् ।
६०.१९/२दक्षिणाभिमुखो गच्छेद् धन्वन्तरशतत्रयम् ॥ ६०.१९॥
६०.२०/१यत्रासौ दृश्यते विष्णुः स्वर्गद्वारं मनोरमम् ।
६०.२०/२सागराम्भःसमाकृष्टं काष्ठं सर्वगुणान्वितम् ॥ ६०.२०॥
६०.२१/१प्रणिपत्य ततस्तं भोः परिपूज्य ततः पुनः ।
६०.२१/२मुच्यते सर्वरोगाद्यैस्तथा पापैर्ग्रहादिभिः ॥ ६०.२१॥
६०.२२/१उग्रसेनं पुरा दृष्ट्वा स्वर्गद्वारेण सागरम् ।
६०.२२/२गत्वाचम्य शुचिस्तत्र ध्यात्वा नारायणं परम् ॥ ६०.२२॥
६०.२३/१न्यसेद् अष्टाक्षरं मन्त्रं पश्चाद् धस्तशरीरयोः ।
६०.२३/२ओं नमो नारायणायेति यं वदन्ति मनीषिणः ॥ ६०.२३॥
६०.२४/१किं कार्यं बहुभिर्मन्त्रैर्मनोविभ्रमकारकैः ।
६०.२४/२ओं नमो नारायणायेति मन्त्रः सर्वार्थसाधकः ॥ ६०.२४॥
६०.२५/१आपो नरस्य सूनुत्वान् नारा इतीह कीर्तिताः ।
६०.२५/२विष्णोस्तास्त्वयनं पूर्वं तेन नारायणः स्मृतः ॥ ६०.२५॥

६०.२६/१नारायणपरा वेदा नारायणपरा द्विजाः ।
६०.२६/२नारायणपरा यज्ञा नारायणपराः क्रियाः ॥ ६०.२६॥
६०.२७/१नारायणपरा पृथ्वी नारायणपरं जलम् ।
६०.२७/२नारायणपरो वह्निर्नारायणपरं नभः ॥ ६०.२७॥
६०.२८/१नारायणपरो वायुर्नारायणपरं मनः ।
६०.२८/२अहंकारश्च बुद्धिश्च उभे नारायणात्मके ॥ ६०.२८॥
६०.२९/१भूतं भव्यं भविष्यं च यत् किंचिज्जीवसंज्ञितम् ।
६०.२९/२स्थूलं सूक्ष्मं परं चैव सर्वं नारायणात्मकम् ॥ ६०.२९॥
६०.३०/१शब्दाद्या विषयाः सर्वे श्रोत्रादीनीन्द्रियाणि च ।
६०.३०/२प्रकृतिः पुरुषश्चैव सर्वे नारायणात्मकाः ॥ ६०.३०॥
६०.३१/१जले स्थले च पाताले स्वर्गलोकेऽम्बरे नगे ।
६०.३१/२अवष्टभ्य इदं सर्वमास्ते नारायणः प्रभुः ॥ ६०.३१॥
६०.३२/१किं चात्र बहुनोक्तेन जगद् एतच्चराचरम् ।
६०.३२/२ब्रह्मादिस्तम्बपर्यन्तं सर्वं नारायणात्मकम् ॥ ६०.३२॥
६०.३३/१नारायणात् परं किंचिन् नेह पश्यामि भो द्विजाः ।
६०.३३/२तेन व्याप्तमिदं सर्वं दृश्यादृश्यं चराचरम् ॥ ६०.३३॥
६०.३४/१आपो ह्यायतनं विष्णोः स च एवाम्भसां पतिः ।
६०.३४/२तस्माद् अप्सु स्मरेन् नित्यं नारायणमघापहम् ॥ ६०.३४॥
६०.३५/१स्नानकाले विशेषेण चोपस्थाय जले शुचिः ।
६०.३५/२स्मरेन् नारायणं ध्यायेद् धस्ते काये च विन्यसेत् ॥ ६०.३५॥
६०.३६/१ओंकारं च नकारं च अङ्गुष्ठे हस्तयोर्न्यसेत् ।
६०.३६/२शेषैर्हस्ततलं यावत् तर्जन्यादिषु विन्यसेत् ॥ ६०.३६॥
६०.३७/१ओंकारं वामपादे तु नकारं दक्षिणे न्यसेत् ।
६०.३७/२मोकारं वामकट्यां तु नाकारं दक्षिणे न्यसेत् ॥ ६०.३७॥
६०.३८/१राकारं नाभिदेशे तु यकारं वामबाहुके ।
६०.३८/२णाकारं दक्षिणे न्यस्य यकारं मूर्ध्नि विन्यसेत् ॥ ६०.३८॥
६०.३९/१अधश्चोर्ध्वं च हृदये पार्श्वतः पृष्ठतोऽग्रतः ।
६०.३९/२ध्यात्वा नारायणं पश्चाद् आरभेत् कवचं बुधः ॥ ६०.३९॥
६०.४०/१पूर्वे मां पातु गोविन्दो दक्षिणे मधुसूदनः ।
६०.४०/२पश्चिमे श्रीधरो देवः केशवस्तु तथोत्तरे ॥ ६०.४०॥
६०.४१/१पातु विष्णुस्तथाग्नेये नैरृते माधवोऽव्ययः ।

६०.४१/२वायव्ये तु हृषीकेशस्तथेशाने च वामनः ॥ ६०.४१॥
६०.४२/१भूतले पातु वाराहस्तथोर्ध्वं च त्रिविक्रमः ।
६०.४२/२कृत्वैवं कवचं पश्चाद् आत्मानं चिन्तयेत् ततः ॥ ६०.४२॥
६०.४३/१अहं नारायणो देवः शङ्खचक्रगदाधरः ।
६०.४३/२एवं ध्यात्वा तदात्मानमिमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ६०.४३॥
६०.४४/१त्वमग्निर्द्विपदां नाथ रेतोधाः कामदीपनः ।
६०.४४/२प्रधानः सर्वभूतानां जीवानां प्रभुरव्ययः ॥ ६०.४४॥
६०.४५/१अमृतस्यारणिस्त्वं हि देवयोनिरपां पते ।
६०.४५/२वृजिनं हर मे सर्वं तीर्थराज नमोऽस्तु ते ॥ ६०.४५॥
६०.४६/१एवमुच्चार्य विधिवत् ततः स्नानं समाचरेत् ।
६०.४६/२अन्यथा भो द्विजश्रेष्ठाः स्नानं तत्र न शस्यते ॥ ६०.४६॥
६०.४७/१कृत्वा तु वैदिकैर्मन्त्रैरभिषेकं च मार्जनम् ।
६०.४७/२अन्तर्जले जपेत् पश्चात् त्रिरावृत्त्याघमर्षणम् ॥ ६०.४७॥
६०.४८/१हयमेधो यथा विप्राः सर्वपापहरः क्रतुः ।
६०.४८/२तथाघमर्षणं चात्र सूक्तं सर्वाघनाशनम् ॥ ६०.४८॥
६०.४९/१उत्तीर्य वाससी धौते निर्मले परिधाय वै ।
६०.४९/२प्राणान् आयम्य चाचम्य संध्यां चोपास्य भास्करम् ॥ ६०.४९॥
६०.५०/१उपतिष्ठेत् ततश्चोर्ध्वं क्षिप्त्वा पुष्पजलाञ्जलिम् ।
६०.५०/२उपस्थायोर्ध्वबाहुश्च तल्लिङ्गैर्भास्करं ततः ॥ ६०.५०॥
६०.५१/१गायत्रीं पावनीं देवीं जपेद् अष्टोत्तरं शतम् ।
६०.५१/२अन्यांश्च सौरमन्त्रांश्च जप्त्वा तिष्ठन् समाहितः ॥ ६०.५१॥
६०.५२/१कृत्वा प्रदक्षिणं सूर्यं नमस्कृत्योपविश्य च ।
६०.५२/२स्वाध्यायं प्राङ्मुखः कृत्वा तर्पयेद् दैवतान्यृषीन् ॥ ६०.५२॥
६०.५३/१मनुष्यांश्च पितॄंश्चान्यान् नामगोत्रेण मन्त्रवित् ।
६०.५३/२तोयेन तिलमिश्रेण विधिवत् सुसमाहितः ॥ ६०.५३॥
६०.५४/१तर्पणं देवतानां च पूर्वं कृत्वा समाहितः ।
६०.५४/२अधिकारी भवेत् पश्चात् पितॄणां तर्पणे द्विजः ॥ ६०.५४॥
६०.५५/१श्राद्धे हवनकाले च पाणिनैकेन निर्वपेत् ।
६०.५५/२तर्पणे तूभयं कुर्याद् एष एव विधिः सदा ॥ ६०.५५॥
६०.५६/१अन्वारब्धेन सव्येन पाणिना दक्षिणेन तु ।
६०.५६/२तृप्यतामिति सिञ्चेत् तु नामगोत्रेण वाग्यतः ॥ ६०.५६॥

६०.५७/१कायस्थैर्यस्तिलैर्मोहात् करोति पितृतर्पणम् ।
६०.५७/२तर्पितास्तेन पितरस्त्वङ्मांसरुधिरास्थिभिः ॥ ६०.५७॥
६०.५८/१अङ्गस्थैर्न तिलैः कुर्याद् देवतापितृतर्पणम् ।
६०.५८/२रुधिरं तद् भवेत् तोयं प्रदाता किल्बिषी भवेत् ॥ ६०.५८॥
६०.५९/१भूम्यां यद् दीयते तोयं दाता चैव जले स्थितः ।
६०.५९/२वृथा तन् मुनिशार्दूला नोपतिष्ठति कस्यचित् ॥ ६०.५९॥
६०.६०/१स्थले स्थित्वा जले यस्तु प्रयच्छेद् उदकं नरः ।
६०.६०/२पितृणां नोपतिष्ठेत सलिलं तन् निरर्थकम् ॥ ६०.६०॥
६०.६१/१उदके नोदकं कुर्यात् पितृभ्यश्च कदाचन ।
६०.६१/२उत्तीर्य तु शुचौ देशे कुर्याद् उदकतर्पणम् ॥ ६०.६१॥
६०.६२/१नोदकेषु न पात्रेषु न क्रुद्धो नैकपाणिना ।
६०.६२/२नोपतिष्ठति तत् तोयं यद् भूम्यां न प्रदीयते ॥ ६०.६२॥
६०.६३/१पितृणामक्षयं स्थानं मही दत्ता मया द्विजाः ।
६०.६३/२तस्मात् तत्रैव दातव्यं पितृणां प्रीतिमिच्छता ॥ ६०.६३॥
६०.६४/१भूमिपृष्ठे समुत्पन्ना भूम्यां चैव च संस्थिताः ।
६०.६४/२भूम्यां चैव लयं याता भूमौ दद्यात् ततो जलम् ॥ ६०.६४॥
६०.६५/१आस्तीर्य च कुशान् साग्रांस्तान् आवाह्य स्वमन्त्रतः ।
६०.६५/२प्राचीनाग्रेषु वै देवान् याम्याग्रेषु तथा पितृन् ॥ ६०.६५॥
६१.१/१ब्रह्मोवाच । देवान् पितृंस्तथा चान्यान् संतर्प्याचम्य वाग्यतः ।
६१.१/२हस्तमात्रं चतुष्कोणं चतुर्द्वारं सुशोभनम् ॥ ६१.१॥
६१.२/१पुरं विलिख्य भो विप्रास्तीरे तस्य महोदधेः ।
६१.२/२मध्ये तत्र लिखेत् पद्ममष्टपत्रं सकर्णिकम् ॥ ६१.२॥
६१.३/१एवं मण्डलमालिख्य पूजयेत् तत्र भो द्विजाः ।
६१.३/२अष्टाक्षरविधानेन नारायणमजं विभुम् ॥ ६१.३॥
६१.४/१अतः परं प्रवक्ष्यामि कायशोधनमुत्तमम् ।
६१.४/२अकारं हृदये ध्यात्वा चक्ररेखासमन्वितम् ॥ ६१.४॥
६१.५/१ज्वलन्तं त्रिशिखं चैव दहन्तं पापनाशनम् ।
६१.५/२चन्द्रमण्डलमध्यस्थं राकारं मूर्ध्नि चिन्तयेत् ॥ ६१.५॥
६१.६/१शुक्लवर्णं प्रवर्षन्तममृतं प्लावयन् महीम् ।
६१.६/२एवं निर्धूतपापस्तु दिव्यदेहस्ततो भवेत् ॥ ६१.६॥
६१.७/१अष्टाक्षरं ततो मन्त्रं न्यसेद् एवात्मनो बुधः ।

६१.७/२वामपादं समारभ्य क्रमशश्चैव विन्यसेत् ॥ ६१.७॥
६१.८/१पञ्चाङ्गं वैष्णवं चैव चतुर्व्यूहं तथैव च ।
६१.८/२करशुद्धिं प्रकुर्वीत मूलमन्त्रेण साधकः ॥ ६१.८॥
६१.९/१एकैकं चैव वर्णं तु अङ्गुलीषु पृथक् पृथक् ।
६१.९/२ओंकारं पृथिवीं शुक्लां वामपादे तु विन्यसेत् ॥ ६१.९॥
६१.१०/१नकारः शाम्भवः श्यामो दक्षिणे तु व्यवस्थितः ।
६१.१०/२मोकारं कालमेवाहुर्वामकट्यां निधापयेत् ॥ ६१.१०॥
६१.११/१नाकारः सर्वबीजं तु दक्षिणस्यां व्यवस्थितः ।
६१.११/२राकारस्तेज इत्याहुर्नाभिदेशे व्यवस्थितः ॥ ६१.११॥
६१.१२/१वायव्योऽयं यकारस्तु वामस्कन्धे समाश्रितः ।
६१.१२/२णाकारः सर्वगो ज्ञेयो दक्षिणांसे व्यवस्थितः ।
६१.१२/३यकारोऽयं शिरस्थश्च यत्र लोकाः प्रतिष्ठिताः ॥ ६१.१२॥
६१.१३/१ओं विष्णवे नमः शिरः ओं ज्वलनाय नमः शिखा ।
६१.१३/२ओं विष्णवे नमः कवचमों विष्णवे नमः स्फुरणं दिशोबन्धाय ।
६१.१३/३ओं हुम्फडस्त्रमों शिरसि शुक्लो वासुदेव इति ।
६१.१३/४ओं आं ललाटे रक्तः संकर्षणो गरुत्मान् वह्निस्तेज आदित्य इति ।
६१.१३/५ओं आं ग्रीवायां पीतः प्रद्युम्नो वायुमेघ इति ।
६१.१३/६ओं आं हृदये कृष्णोऽनिरुद्धः सर्वशक्तिसमन्वित इति ।
६१.१३/७एवं चतुर्व्यूहमात्मानं कृत्वा ततः कर्म समाचरेत् ॥ ६१.१३॥
६१.१४/१ममाग्रेऽवस्थितो विष्णुः पृष्ठतश्चापि केशवः ।
६१.१४/२गोविन्दो दक्षिणे पार्श्वे वामे तु मधुसूदनः ॥ ६१.१४॥
६१.१५/१उपरिष्टात् तु वैकुण्ठो वाराहः पृथिवीतले ।
६१.१५/२अवान्तरदिशो यास्तु तासु सर्वासु माधवः ॥ ६१.१५॥
६१.१६/१गच्छतस्तिष्ठतो वापि जाग्रतः स्वपतोऽपि वा ।
६१.१६/२नरसिंहकृता गुप्तिर्वासुदेवमयो ह्यहम् ॥ ६१.१६॥
६१.१७/१एवं विष्णुमयो भूत्वा ततः कर्म समारभेत् ।
६१.१७/२यथा देहे तथा देवे सर्वतत्त्वानि योजयेत् ॥ ६१.१७॥
६१.१८/१ततश्चैव प्रकुर्वीत प्रोक्षणं प्रणवेन तु ।
६१.१८/२फट्कारान्तं समुद्दिष्टं सर्वविघ्नहरं शुभम् ॥ ६१.१८॥
६१.१९/१तत्रार्कचन्द्रवह्नीनां मण्डलानि विचिन्तयेत् ।
६१.१९/२पद्ममध्ये न्यसेद् विष्णुं पवनस्याम्बरस्य च ॥ ६१.१९॥

६१.२०/१ततो विचिन्त्य हृदय ओंकारं ज्योतीरूपिणम् ।
६१.२०/२कर्णिकायां समासीनं ज्योतीरूपं सनातनम् ॥ ६१.२०॥
६१.२१/१अष्टाक्षरं ततो मन्त्रं विन्यसेच्च यथाक्रमम् ।
६१.२१/२तेन व्यस्तसमस्तेन पूजनं परमं स्मृतम् ॥ ६१.२१॥
६१.२२/१द्वादशाक्षरमन्त्रेण यजेद् देवं सनातनम् ।
६१.२२/२ततोऽवधार्य हृदये कर्णिकायां बहिर्न्यसेत् ॥ ६१.२२॥
६१.२३/१चतुर्भुजं महासत्त्वं सूर्यकोटिसमप्रभम् ।
६१.२३/२चिन्तयित्वा महायोगं ज्योतीरूपं सनातनम् ।
६१.२३/३ततश्चावाहयेन् मन्त्रं क्रमेणाचिन्त्य मानसे ॥ ६१.२३॥
६१.२४/१आवाहनमन्त्रः । मीनरूपो वराहश्च नरसिंहोऽथ वामनः ।
६१.२४/२आयातु देवो वरदो मम नारायणोऽग्रतः ।
६१.२४/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.२४॥
६१.२५/१स्थापनमन्त्रः । कर्णिकायां सुपीठेऽत्र पद्मकल्पितमासनम् ।
६१.२५/२सर्वसत्त्वहितार्थाय तिष्ठ त्वं मधुसूदन ।
६१.२५/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.२५॥
६१.२६/१अर्घमन्त्रः । ओं त्रैलोक्यपतीनां पतये देवदेवाय
हृषीकेशाय विष्णवे नमः ।
६१.२६/२ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.२६॥
६१.२७/१पाद्यमन्त्रः । ओं पाद्यं पादयोर्देव पद्मनाभ सनातन ।
६१.२७/२विष्णो कमलपत्राक्ष गृहाण मधुसूदन ।
६१.२७/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.२७॥
६१.२८/१मधुपर्कमन्त्रः । मधुपर्कं महादेव ब्रह्माद्यैः कल्पितं तव ।
६१.२८/२मया निवेदितं भक्त्या गृहाण पुरुषोत्तम ।
६१.२८/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.२८॥
६१.२९/१आचमनीयमन्त्रः । मन्दाकिन्याः सितं वारि सर्वपापहरं शिवम् ।
६१.२९/२गृहाणाचमनीयं त्वं मया भक्त्या निवेदितम् ।
६१.२९/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.२९॥
६१.३०/१स्नानमन्त्रः । त्वमापः पृथिवी चैव ज्योतिस्त्वं वायुरेव च ।
६१.३०/२लोकेश वृत्तिमात्रेण वारिणा स्नापयाम्यहम् ।
६१.३०/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.३०॥
६१.३१/१वस्त्रमन्त्रः । देवतत्त्वसमायुक्त यज्ञवर्णसमन्वित ।

६१.३१/२स्वर्णवर्णप्रभे देव वाससी तव केशव ।
६१.३१/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.३१॥
६१.३२/१विलेपनमन्त्रः । शरीरं ते न जानामि चेष्टां चैव च केशव ।
६१.३२/२मया निवेदितो गन्धः प्रतिगृह्य विलिप्यताम् ।
६१.३२/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.३२॥
६१.३३/१उपवीतमन्त्रः । ऋग्यजुःसाममन्त्रेण त्रिवृतं पद्मयोनिना ।
६१.३३/२सावित्रीग्रन्थिसंयुक्तमुपवीतं तवार्पये ।
६१.३३/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.३३॥
६१.३४/१अलंकारमन्त्रः । दिव्यरत्नसमायुक्त वह्निभानुसमप्रभ ।
६१.३४/२गात्राणि तव शोभन्तु सालंकाराणि माधव ।
६१.३४/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.३४॥
६१.३५/१ओं नम इति प्रत्यक्षरं समस्तेन मूलमन्त्रेण वा पूजयेत् ॥ ६१.३५॥
६१.३६/१धूपमन्त्रः । वनस्पतिरसो दिव्यो गन्धाढ्यः सुरभिश्च ते ।
६१.३६/२मया निवेदितो भक्त्या धूपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ।
६१.३६/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.३६॥
६१.३७/१दीपमन्त्रः । सूर्यचन्द्रसमो ज्योतिर्विद्युदग्न्योस्तथैव च ।
६१.३७/२त्वमेव ज्योतिषां देव दीपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ।
६१.३७/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.३७॥
६१.३८/१नैवेद्यमन्त्रः । अन्नं चतुर्विधं चैव रसैः षड्भिः समन्वितम् ।
६१.३८/२मया निवेदितं भक्त्या नैवेद्यं तव केशव ।
६१.३८/३ओं नमो नारायणाय नमः ॥ ६१.३८॥
६१.३९/१पूर्वे दले वासुदेवं याम्ये संकर्षणं न्यसेत् ।
६१.३९/२प्रद्युम्नं पश्चिमे कुर्याद् अनिरुद्धं तथोत्तरे ॥ ६१.३९॥
६१.४०/१वाराहं च तथाग्नेये नरसिंहं च नैर्ऋते ।
६१.४०/२वायव्ये माधवं चैव तथैशाने त्रिविक्रमम् ॥ ६१.४०॥
६१.४१/१तथाष्टाक्षरदेवस्य गरुडं पुरतो न्यसेत् ।
६१.४१/२वामपार्श्वे तथा चक्रं शङ्खं दक्षिणतो न्यसेत् ॥ ६१.४१॥
६१.४२/१तथा महागदां चैव न्यसेद् देवस्य दक्षिणे ।
६१.४२/२ततः शार्ङ्गं धनुर्विद्वान् न्यसेद् देवस्य वामतः ॥ ६१.४२॥
६१.४३/१दक्षिणेनेषुधी दिव्ये खड्गं वामे च विन्यसेत् ।
६१.४३/२श्रियं दक्षिणतः स्थाप्य पुष्टिमुत्तरतो न्यसेत् ॥ ६१.४३॥

६१.४४/१वनमालां च पुरतस्ततः श्रीवत्सकौस्तुभौ ।
६१.४४/२विन्यसेद् धृदयादीनि पूर्वादिषु चतुर्दिशम् ॥ ६१.४४॥
६१.४५/१ततोऽस्त्रं देवदेवस्य कोणे चैव तु विन्यसेत् ।
६१.४५/२इन्द्रमग्निं यमं चैव नैर्ऋतं वरुणं तथा ॥ ६१.४५॥
६१.४६/१वायुं धनदमीशानमनन्तं ब्रह्मणा सह ।
६१.४६/२पूजयेत् तान्त्रिकैर्मन्त्रैरधश्चोर्ध्वं तथैव च ॥ ६१.४६॥
६१.४७/१एवं सम्पूज्य देवेशं मण्डलस्थं जनार्दनम् ।
६१.४७/२लभेद् अभिमतान् कामान् नरो नास्त्यत्र संशयः ॥ ६१.४७॥
६१.४८/१अनेनैव विधानेन मण्डलस्थं जनार्दनम् ।
६१.४८/२पूजितं यः सम्पश्येत स विशेद् विष्णुमव्ययम् ॥ ६१.४८॥
६१.४९/१सकृद् अप्यर्चितो येन विधिनानेन केशवः ।
६१.४९/२जन्ममृत्युजरां तीर्त्वा स विष्णोः पदमाप्नुयात् ॥ ६१.४९॥
६१.५०/१यः स्मरेत् सततं भक्त्या नारायणमतन्द्रितः ।
६१.५०/२अन्वहं तस्य वासाय श्वेतद्वीपः प्रकल्पितः ॥ ६१.५०॥
६१.५१/१ओंकारादिसमायुक्तं नमःकारान्तदीपितम् ।
६१.५१/२तन्नाम सर्वतत्त्वानां मन्त्र इत्यभिधीयते ॥ ६१.५१॥
६१.५२/१अनेनैव विधानेन गन्धपुष्पं निवेदयेत् ।
६१.५२/२एकैकस्य प्रकुर्वीत यथोद्दिष्टं क्रमेण तु ॥ ६१.५२॥
६१.५३/१मुद्रास्ततो निबध्नीयाद् यथोक्तक्रमचोदिताः ।
६१.५३/२जपं चैव प्रकुर्वीत मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् ॥ ६१.५३॥
६१.५४/१अष्टाविंशतिमष्टौ वा शतमष्टोत्तरं तथा ।
६१.५४/२कामेषु च यथाप्रोक्तं यथाशक्ति समाहितः ॥ ६१.५४॥
६१.५५/१पद्मं शङ्खश्च श्रीवत्सो गदा गरुड एव च ।
६१.५५/२चक्रं खड्गश्च शार्ङ्गं च अष्टौ मुद्राः प्रकीर्तिताः ॥ ६१.५५॥
६१.५६/१विसर्जनमन्त्रः । गच्छ गच्छ परं स्थानं पुराणपुरुषोत्तम ।
६१.५६/२यत्र ब्रह्मादयो देवा विन्दन्ति परमं पदम् ।
६१.५६/३।६१.५६।
६१.५७/१अर्चनं ये न जानन्ति हरेर्मन्त्रैर्यथोदितम् ।
६१.५७/२ते तत्र मूलमन्त्रेण पूजयन्त्वच्युतं सदा ॥ ६१.५७॥
६२.१/१ब्रह्मोवाच । एवं सम्पूज्य विधिवद् भक्त्या तं पुरुषोत्तमम् ।
६२.१/२प्रणम्य शिरसा पश्चात् सागरं च प्रसादयेत् ॥ ६२.१॥

६२.२/१प्राणस्त्वं सर्वभूतानां योनिश्च सरितां पते ।
६२.२/२तीर्थराज नमस्तेऽस्तु त्राहि मामच्युतप्रिय ॥ ६२.२॥
६२.३/१स्नात्वैवं सागरे सम्यक् तस्मिन् क्षेत्रवरे द्विजाः ।
६२.३/२तीरे चाभ्यर्च्य विधिवन् नारायणमनामयम् ॥ ६२.३॥
६२.४/१रामं कृष्णं सुभद्रां च प्रणिपत्य च सागरम् ।
६२.४/२शतानामश्वमेधानां फलं प्राप्नोति मानवः ॥ ६२.४॥
६२.५/१सर्वपापविनिर्मुक्तः सर्वदुःखविवर्जितः ।
६२.५/२वृन्दारक इव श्रीमान् रूपयौवनगर्वितः ॥ ६२.५॥
६२.६/१विमानेनार्कवर्णेन दिव्यगन्धर्वनादिना ।
६२.६/२कुलैकविंशमुद्धृत्य विष्णुलोकं स गच्छति ॥ ६२.६॥
६२.७/१भुक्त्वा तत्र वरान् भोगान् क्रीडित्वा चाप्सरैः सह ।
६२.७/२मन्वन्तरशतं साग्रं जरामृत्युविवर्जितः ॥ ६२.७॥
६२.८/१पुण्यक्षयाद् इहायातः कुले सर्वगुणान्विते ।
६२.८/२रूपवान् सुभगः श्रीमान् सत्यवादी जितेन्द्रियः ॥ ६२.८॥
६२.९/१वेदशास्त्रार्थविद् विप्रो भवेद् यज्वा तु वैष्णवः ।
६२.९/२योगं च वैष्णवं प्राप्य ततो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ६२.९॥
६२.१०/१ग्रहोपरागे संक्रान्त्यामयने विषुवे तथा ।
६२.१०/२युगादिषु षडशीत्यां व्यतीपाते दिनक्षये ॥ ६२.१०॥
६२.११/१आषाढ्यां चैव कार्त्तिक्यां माघ्यां वान्ये शुभे तिथौ ।
६२.११/२ये तत्र दानं विप्रेभ्यः प्रयच्छन्ति सुमेधसः ॥ ६२.११॥
६२.१२/१फलं सहस्रगुणितमन्यतीर्थाल्लभन्ति ते ।
६२.१२/२पितृणां ये प्रयच्छन्ति पिण्डं तत्र विधानतः ॥ ६२.१२॥
६२.१३/१अक्षयां पितरस्तेषां तृप्तिं सम्प्राप्नुवन्ति वै ।
६२.१३/२एवं स्नानफलं सम्यक् सागरस्य मयोदितम् ॥ ६२.१३॥
६२.१४/१दानस्य च फलं विप्राः पिण्डदानस्य चैव हि ।
६२.१४/२धर्मार्थमोक्षफलदमायुष्कीर्तियशस्करम् ॥ ६२.१४॥
६२.१५/१भुक्तिमुक्तिफलं नृणां धन्यं दुःस्वप्ननाशनम् ।
६२.१५/२सर्वपापहरं पुण्यं सर्वकामफलप्रदम् ॥ ६२.१५॥
६२.१६/१नास्तिकाय न वक्तव्यं पुराणं च द्विजोत्तमाः ।
६२.१६/२तावद् गर्जन्ति तीर्थानि माहात्म्यैः स्वैः पृथक् पृथक् ॥ ६२.१६॥
६२.१७/१यावन् न तीर्थराजस्य माहात्म्यं वर्ण्यते द्विजाः ।

६२.१७/२पुष्करादीनि तीर्थानि प्रयच्छन्ति स्वकं फलम् ॥ ६२.१७॥
६२.१८/१तीर्थराजस्तु स पुनः सर्वतीर्थफलप्रदः ।
६२.१८/२भूतले यानि तीर्थानि सरितश्च सरांसि च ॥ ६२.१८॥
६२.१९/१विशन्ति सागरे तानि तेनासौ श्रेष्ठतां गतः ।
६२.१९/२राजा समस्ततीर्थानां सागरः सरितां पतिः ॥ ६२.१९॥
६२.२०/१तस्मात् समस्ततीर्थेभ्यः श्रेष्ठोऽसौ सर्वकामदः ।
६२.२०/२तमो नाशं यथाभ्येति भास्करेऽभ्युदिते द्विजाः ॥ ६२.२०॥
६२.२१/१स्नानेन तीर्थराजस्य तथा पापस्य संक्षयः ।
६२.२१/२तीर्थराजसमं तीर्थं न भूतं न भविष्यति ॥ ६२.२१॥
६२.२२/१अधिष्ठानं यदा यत्र प्रभोर्नारायणस्य वै ।
६२.२२/२कः शक्नोति गुणान् वक्तुं तीर्थराजस्य भो द्विजाः ॥ ६२.२२॥
६२.२३/१कोट्यो नवनवत्यस्तु यत्र तीर्थानि सन्ति वै ।
६२.२३/२तस्मात् स्नानं च दानं च होमं जप्यं सुरार्चनम् ।
६२.२३/३यत् किंचित् क्रियते तत्र चाक्षयं क्रियते द्विजाः ॥ ६२.२३॥
६३.१/१ब्रह्मोवाच । ततो गच्छेद् द्विजश्रेष्ठास्तीर्थं यज्ञाङ्गसम्भवम् ।
६३.१/२इन्द्रद्युम्नसरो नाम यत्रास्ते पावनं शुभम् ॥ ६३.१॥
६३.२/१गत्वा तत्र शुचिर्धीमान् आचम्य मनसा हरिम् ।
६३.२/२ध्यात्वोपस्थाय च जलमिमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ६३.२॥
६३.३/१अश्वमेधाङ्गसम्भूत तीर्थ सर्वाघनाशन ।
६३.३/२स्नानं त्वयि करोम्यद्य पापं हर नमोऽस्तु ते ॥ ६३.३॥
६३.४/१एवमुच्चार्य विधिवत् स्नात्वा देवान् ऋषीन् पितृन् ।
६३.४/२तिलोदकेन चान्यांश्च संतर्प्याचम्य वाग्यतः ॥ ६३.४॥
६३.५/१दत्त्वा पितृणां पिण्डांश्च सम्पूज्य पुरुषोत्तमम् ।
६३.५/२दशाश्वमेधिकं सम्यक् फलं प्राप्नोति मानवः ॥ ६३.५॥
६३.६/१सप्तावरान् सप्त परान् वंशान् उद्धृत्य देववत् ।
६३.६/२कामगेन विमानेन विष्णुलोकं स गच्छति ॥ ६३.६॥
६३.७/१भुक्त्वा तत्र सुखान् भोगान् यावच्चन्द्रार्कतारकम् ।
६३.७/२च्युतस्तस्माद् इहायातो मोक्षं च लभते ध्रुवम् ॥ ६३.७॥
६३.८/१एवं कृत्वा पञ्चतीर्थीमेकादश्यामुपोषितः ।
६३.८/२ज्येष्ठशुक्लपञ्चदश्यां यः पश्येत् पुरुषोत्तमम् ॥ ६३.८॥
६३.९/१स पूर्वोक्तं फलं प्राप्य क्रीडित्वा वाच्युतालये ।

६३.९/२प्रयाति परमं स्थानं यस्मान् नावर्तते पुनः ॥ ६३.९॥
६३.१०/१मुनय ऊचुः । मासान् अन्यान् परित्यज्य माघादीन् प्रपितामह ।
६३.१०/२प्रशंससि कथं ज्येष्ठं ब्रूहि तत्कारणं प्रभो ॥ ६३.१०॥
६३.११/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनिशार्दूलाः प्रवक्ष्यामि समासतः ।
६३.११/२ज्येष्ठं मासं यथा तेभ्यः प्रशंसामि पुनः पुनः ॥ ६३.११॥
६३.१२/१पृथिव्यां यानि तीर्थानि सरितश्च सरांसि च ।
६३.१२/२पुष्करिण्यस्तडागानि वाप्यः कूपास्तथा ह्रदाः ॥ ६३.१२॥
६३.१३/१नानानद्यः समुद्राश्च सप्ताहं पुरुषोत्तमे ।
६३.१३/२ज्येष्ठशुक्लदशम्यादि प्रत्यक्षं यान्ति सर्वदा ॥ ६३.१३॥
६३.१४/१स्नानदानादिकं तस्माद् देवताप्रेक्षणं द्विजाः ।
६३.१४/२यत् किंचित् क्रियते तत्र तस्मिन् कालेऽक्षयं भवेत् ॥ ६३.१४॥
६३.१५/१शुक्लपक्षस्य दशमी ज्येष्ठे मासि द्विजोत्तमाः ।
६३.१५/२हरते दश पापानि तस्माद् दशहरा स्मृता ॥ ६३.१५॥
६३.१६/१यस्तस्यां हलिनं कृष्णं पश्येद् भद्रां सुसंयतः ।
६३.१६/२सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोकं व्रजेन् नरः ॥ ६३.१६॥
६३.१७/१उत्तरे दक्षिणे विप्रास्त्वयने पुरुषोत्तमम् ।
६३.१७/२दृष्ट्वा रामं सुभद्रां च विष्णुलोकं व्रजेन् नरः ॥ ६३.१७॥
६३.१८/१नरो दोलागतं दृष्ट्वा गोविन्दं पुरुषोत्तमम् ।
६३.१८/२फाल्गुन्यां प्रयतो भूत्वा गोविन्दस्य पुरं व्रजेत् ॥ ६३.१८॥
६३.१९/१विषुवद्दिवसे प्राप्ते पञ्चतीर्थीं विधानतः ।
६३.१९/२कृत्वा संकर्षणं कृष्णं दृष्ट्वा भद्रां च
भो द्विजाः ॥ ६३.१९॥
६३.२०/१नरः समस्तयज्ञानां फलं प्राप्नोति दुर्लभम् ।
६३.२०/२विमुक्तः सर्वपापेभ्यो विष्णुलोकं च गच्छति ॥ ६३.२०॥
६३.२१/१यः पश्यति तृतीयायां कृष्णं चन्दनरूषितम् ।
६३.२१/२वैशाखस्यासिते पक्षे स यात्यच्युतमन्दिरम् ॥ ६३.२१॥
६३.२२/१ज्यैष्ठ्यां ज्येष्ठर्क्षयुक्तायां यः पश्येत् पुरुषोत्तमम् ।
६३.२२/२कुलैकविंशमुद्धृत्य विष्णुलोकं स गच्छति ॥ ६३.२२॥
६४.१/१ब्रह्मोवाच । यदा भवेन् महाज्यैष्ठी राशिनक्षत्रयोगतः ।
६४.१/२प्रयत्नेन तदा मर्त्यैर्गन्तव्यं पुरुषोत्तमम् ॥ ६४.१॥
६४.२/१कृष्णं दृष्ट्वा महाज्यैष्ठ्यां रामं भद्रां च भो द्विजाः ।

६४.२/२नरो द्वादशयात्रायाः फलं प्राप्नोति चाधिकम् ॥ ६४.२॥
६४.३/१प्रयागे च कुरुक्षेत्रे नैमिषे पुष्करे गये ।
६४.३/२गङ्गाद्वारे कुशावर्ते गङ्गासागरसंगमे ॥ ६४.३॥
६४.४/१कोकामुखे शूकरे च मथुरायां मरुस्थले ।
६४.४/२शालग्रामे वायुतीर्थे मन्दरे सिन्धुसागरे ॥ ६४.४॥
६४.५/१पिण्डारके चित्रकूटे प्रभासे कनखले द्विजाः ।
६४.५/२शङ्खोद्धारे द्वारकायां तथा बदरिकाश्रमे ॥ ६४.५॥
६४.६/१लोहकुण्डे चाश्वतीर्थे सर्वपापप्रमोचने ।
६४.६/२कामालये कोटितीर्थे तथा चामरकण्टके ॥ ६४.६॥
६४.७/१लोहार्गले जम्बुमार्गे सोमतीर्थे पृथूदके ।
६४.७/२उत्पलावर्तके चैव पृथुतुङ्गे सुकुब्जके ॥ ६४.७॥
६४.८/१एकाम्रके च केदारे काश्यां च विरजे द्विजाः ।
६४.८/२कालञ्जरे च गोकर्णे श्रीशैले गन्धमादने ॥ ६४.८॥
६४.९/१महेन्द्रे मलये विन्ध्ये पारियात्रे हिमालये ।
६४.९/२सह्ये च शुक्तिमन्ते च गोमन्ते चार्बुदे तथा ॥ ६४.९॥
६४.१०/१गङ्गायां सर्वतीर्थेषु यामुनेषु च भो द्विजाः ।
६४.१०/२सारस्वतेषु गोमत्यां ब्रह्मपुत्रेषु सप्तसु ॥ ६४.१०॥
६४.११/१गोदावरी भीमरथी तुङ्गभद्रा च नर्मदा ।
६४.११/२तापी पयोउष्णी कावेरी शिप्रा चर्मण्वती द्विजाः ॥ ६४.११॥
६४.१२/१वितस्ता चन्द्रभागा च शतद्रुर्बाहुदा तथा ।
६४.१२/२ऋषिकुल्या कुमारी च विपाशा च दृषद्वती ॥ ६४.१२॥
६४.१३/१शरयूर्नाकगङ्गा च गण्डकी च महानदी ।
६४.१३/२कौशिकी करतोया च त्रिस्रोता मधुवाहिनी ॥ ६४.१३॥
६४.१४/१महानदी वैतरणी याश्चान्या नानुकीर्तिताः ।
६४.१४/२अथवा किं बहूक्तेन भाषितेन द्विजोत्तमाः ॥ ६४.१४॥
६४.१५/१पृथिव्यां सर्वतीर्थेषु सर्वेष्वायतनेषु च ।
६४.१५/२सागरेषु च शैलेषु नदीषु च सरःसु च ॥ ६४.१५॥
६४.१६/१यत् फलं स्नानदानेन राहुग्रस्ते दिवाकरे ।
६४.१६/२तत् फलं कृष्णमालोक्य महाज्यैष्ठ्यां लभेन् नरः ॥ ६४.१६॥
६४.१७/१तस्मात् सर्वप्रयत्नेन गन्तव्यं पुरुषोत्तमे ।
६४.१७/२महाज्यैष्ठ्यां मुनिश्रेष्ठा सर्वकामफलेप्सुभिः ॥ ६४.१७॥

६४.१८/१दृष्ट्वा रामं महाज्येष्ठं कृष्णं सुभद्रया सह ।
६४.१८/२विष्णुलोकं नरो याति समुद्धृत्य समं कुलम् ॥ ६४.१८॥
६४.१९/१भुक्त्वा तत्र वरान् भोगान् यावद् आभूतसम्प्लवम् ।
६४.१९/२पुण्यक्षयाद् इहागत्य चतुर्वेदी द्विजो भवेत् ॥ ६४.१९॥
६४.२०/१स्वधर्मनिरतः शान्तः कृष्णभक्तो जितेन्द्रियः ।
६४.२०/२वैष्णवं योगमास्थाय ततो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ६४.२०॥
६५.१/१मुनय ऊचुः । कस्मिन् काले भवेत् स्नानं कृष्णस्य कमलोद्भव ।
६५.१/२विधिना केन तद् ब्रूहि ततो विधिविदां वर ॥ ६५.१॥
६५.२/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनयः स्नानं कृष्णस्य वदतो मम ।
६५.२/२रामस्य च सुभद्रायाः पुण्यं सर्वाघनाशनम् ॥ ६५.२॥
६५.३/१मासि ज्येष्ठे च सम्प्राप्ते नक्षत्रे चन्द्रदैवते ।
६५.३/२पौर्णमास्यां तदा स्नानं सर्वकालं हरेर्द्विजाः ॥ ६५.३॥
६५.४/१सर्वतीर्थमयः कूपस्तत्रास्ते निर्मलः शुचिः ।
६५.४/२तदा भोगवती तत्र प्रत्यक्षा भवति द्विजाः ॥ ६५.४॥
६५.५/१तस्माज्ज्यैष्ठ्यां समुद्धृत्य हैमाढ्यैः कलशैर्जलम् ।
६५.५/२कृष्णरामाभिषेकार्थं सुभद्रायाश्च भो द्विजाः ॥ ६५.५॥
६५.६/१कृत्वा सुशोभनं मञ्चं पताकाभिरलंकृतम् ।
६५.६/२सुदृढं सुखसंचारं वस्त्रैः पुष्पैरलंकृतम् ॥ ६५.६॥
६५.७/१विस्तीर्णं धूपितं धूपैः स्नानार्थं रामकृष्णयोः ।
६५.७/२सितवस्त्रपरिच्छन्नं मुक्ताहारावलम्बितम् ॥ ६५.७॥
६५.८/१तत्र नानाविधैर्वाद्यैः कृष्णं नीलाम्बरं द्विजाः ।
६५.८/२मध्ये सुभद्रां चास्थाप्य जयमङ्गलनिस्वनैः ॥ ६५.८॥
६५.९/१ब्राह्मणैः क्षत्रियैर्वैश्यैः शूद्रैश्चान्यैश्च जातिभिः ।
६५.९/२अनेकशतसाहस्रैर्वृतं स्त्रीपुरुषैर्द्विजाः ॥ ६५.९॥
६५.१०/१गृहस्थाः स्नातकाश्चैव यतयो ब्रह्मचारिणः ।
६५.१०/२स्नापयन्ति तदा कृष्णं मञ्चस्थं सहलायुधम् ॥ ६५.१०॥
६५.११/१तथा समस्ततीर्थानि पूर्वोक्तानि द्विजोत्तमाः ।
६५.११/२स्वोदकैः पुष्पमिश्रैश्च स्नापयन्ति पृथक् पृथक् ॥ ६५.११॥
६५.१२/१पश्चात् पटहशङ्खाद्यैर्भेरीमुरजनिस्वनैः ।
६५.१२/२काहलैस्तालशब्दैश्च मृदङ्गैर्झर्झरैस्तथा ॥ ६५.१२॥
६५.१३/१अन्यैश्च विविधैर्वाद्यैर्घण्टास्वनविभूषितैः ।

६५.१३/२स्त्रीणां मङ्गलशब्दैश्च स्तुतिशब्दैर्मनोहरैः ॥ ६५.१३॥
६५.१४/१जयशब्दैस्तथा स्तोत्रैर्वीणावेणुनिनादितैः ।
६५.१४/२श्रूयते सुमहाञ् शब्दः सागरस्येव गर्जतः ॥ ६५.१४॥
६५.१५/१मुनीनां वेदशब्देन मन्त्रशब्दैस्तथापरैः ।
६५.१५/२नानास्तोत्ररवैः पुण्यैः सामशब्दोपबृंहितैः ॥ ६५.१५॥
६५.१६/१यतिभिः स्नातकैश्चैव गृहस्थैर्ब्रह्मचारिभिः ।
६५.१६/२स्नानकाले सुरश्रेष्ठ स्तुवन्ति परया मुदा ॥ ६५.१६॥
६५.१७/१श्यामैर्वेश्याजनैश्चैव कुचभारावनामिभिः ।
६५.१७/२पीतरक्ताम्बराभिश्च माल्यदामावनामिभिः ॥ ६५.१७॥
६५.१८/१सरत्नकुण्डलैर्दिव्यैः सुवर्णस्तबकान्वितैः ।
६५.१८/२चामरे रत्नदण्डैश्च वीज्येते रामकेशवौ ॥ ६५.१८॥
६५.१९/१यक्षविद्याधरैः सिद्धैः किंनरैश्चाप्सरोगणैः ।
६५.१९/२परिवार्याम्बरगतैर्देवगन्धर्वचारणैः ॥ ६५.१९॥
६५.२०/१आदित्या वसवो रुद्राः साध्या विश्वे मरुद्गणाः ।
६५.२०/२लोकपालास्तथा चान्ये स्तुवन्ति पुरुषोत्तमम् ॥ ६५.२०॥
६५.२१/१नमस्ते देवदेवेश पुराण पुरुषोत्तम ।
६५.२१/२सर्गस्थित्यन्तकृद् देव लोकनाथ जगत्पते ॥ ६५.२१॥
६५.२२/१त्रैलोक्यधारिणं देवं ब्रह्मण्यं मोक्षकारणम् ।
६५.२२/२तं नमस्यामहे भक्त्या सर्वकामफलप्रदम् ॥ ६५.२२॥
६५.२३/१स्तुत्वैवं विबुधाः कृष्णं रामं चैव महाबलम् ।
६५.२३/२सुभद्रां च मुनिश्रेष्ठास्तदाकाशे व्यवस्थिताः ॥ ६५.२३॥
६५.२४/१गायन्ति देवगन्धर्वा नृत्यन्त्यप्सरसस्तथा ।
६५.२४/२देवतूर्याण्यवाद्यन्त वाता वान्ति सुशीतलाः ॥ ६५.२४॥
६५.२५/१पुष्पमिश्रं तदा मेघा वर्षन्त्याकाशगोचराः ।
६५.२५/२जयशब्दं च कुर्वन्ति मुनयः सिद्धचारणाः ॥ ६५.२५॥
६५.२६/१शक्राद्या विबुधाः सर्व ऋषयः पितरस्तथा ।
६५.२६/२प्रजानां पतयो नागा ये चान्ये स्वर्गवासिनः ॥ ६५.२६॥
६५.२७/१ततो मङ्गलसम्भारैर्विधिमन्त्रपुरस्कृतम् ।
६५.२७/२आभिषेचनिकं द्रव्यं गृहीत्वा देवतागणाः ॥ ६५.२७॥
६५.२८/१इन्द्रो विष्णुर्महावीर्यः सूर्याचन्द्रमसौ तथा ।
६५.२८/२धाता चैव विधाता च तथा चैवानिलानलौ ॥ ६५.२८॥

६५.२९/१पूषा भगोऽर्यमा त्वष्टा अंशुनैव विवस्वता ।
६५.२९/२पत्नीभ्यां सहितो धीमान् मित्रेण वरुणेन च ॥ ६५.२९॥
६५.३०/१रुद्रैर्वसुभिरादित्यैरश्विभ्यां च वृतः प्रभुः ।
६५.३०/२विश्वेर्देवैर्मरुद्भिश्च साध्यैश्च पितृभिः सह ॥ ६५.३०॥
६५.३१/१गन्धर्वैरप्सरोभिश्च यक्षराक्षसपन्नगैः ।
६५.३१/२देवर्षिभिरसंख्येयैस्तथा ब्रह्मर्षिभिर्वरैः ॥ ६५.३१॥
६५.३२/१वैखानसैर्वालखिल्यैर्वाय्वाहारैर्मरीचिपैः ।
६५.३२/२भृगुभिश्चाङ्गिरोभिश्च सर्वविद्यासुनिष्ठितैः ॥ ६५.३२॥
६५.३३/१सर्वविद्याधरैः पुण्यैर्योगसिद्धिभिरावृतः ।
६५.३३/२पितामहः पुलस्त्यश्च पुलहश्च महातपाः ॥ ६५.३३॥
६५.३४/१अङ्गिराः कश्यपोऽत्रिश्च मरीचिर्भृगुरेव च ।
६५.३४/२क्रतुर्हरः प्रचेताश्च मनुर्दक्षस्तथैव च ॥ ६५.३४॥
६५.३५/१ऋतवश्च ग्रहाश्चैव ज्योतींषि च द्विजोत्तमाः ।
६५.३५/२मूर्तिमत्यश्च सरितो देवाश्चैव सनातनाः ॥ ६५.३५॥
६५.३६/१समुद्राश्च ह्रदाश्चैव तीर्थानि विविधानि च ।
६५.३६/२पृथिवी द्यौर्दिशश्चैव पादपाश्च द्विजोत्तमाः ॥ ६५.३६॥
६५.३७/१अदितिर्देवमाता च ह्रीः श्रीः स्वाहा सरस्वती ।
६५.३७/२उमा शची सिनीवाली तथा चानुमतिः कुहूः ॥ ६५.३७॥
६५.३८/१राका च धिषणा चैव पत्न्यश्चान्या दिवौकसाम् ।
६५.३८/२हिमवांश्चैव विन्ध्यश्च मेरुश्चानेकशृङ्गवान् ॥ ६५.३८॥
६५.३९/१ऐरावतः सानुचरः कलाकाष्ठास्तथैव च ।
६५.३९/२मासार्धं मासर्तवस्तथा रात्र्यहनी समाः ॥ ६५.३९॥
६५.४०/१उच्चैःश्रवा हयश्रेष्ठो नागराजश्च वामनः ।
६५.४०/२अरुणो गरुडश्चैव वृक्षाश्चौषधिभिः सह ॥ ६५.४०॥
६५.४१/१धर्मश्च भगवान् देवः समाजग्मुर्हि संगताः ।
६५.४१/२कालो यमश्च मृत्युश्च यमस्यानुचराश्च ये ॥ ६५.४१॥
६५.४२/१बहुलत्वाच्च नोक्ता ये विविधा देवतागणाः ।
६५.४२/२ते देवस्याभिषेकार्थं समायान्ति ततस्ततः ॥ ६५.४२॥
६५.४३/१गृहीत्वा ते तदा विप्राः सर्वे देवा दिवौकसः ।
६५.४३/२आभिषेचनिकं द्रव्यं मङ्गलानि च सर्वशः ॥ ६५.४३॥
६५.४४/१दिव्यसम्भारसंयुक्तैः कलशैः काञ्चनैर्द्विजाः ।

६५.४४/२सारस्वतीभिः पुण्याभिर्दिव्यतोयाभिरेव च ॥ ६५.४४॥
६५.४५/१तोयेनाकाशगङ्गायाः कृष्णं रामेण संगतम् ।
६५.४५/२सपुष्पैः काञ्चनैः कुम्भैः स्नापयन्त्यवनिस्थिताः ॥ ६५.४५॥
६५.४६/१संचरन्ति विमानानि देवानामम्बरे तथा ।
६५.४६/२उच्चावचानि दिव्यानि कामगानि स्थिराणि च ॥ ६५.४६॥
६५.४७/१दिव्यरत्नविचित्राणि सेवितान्यप्सरोगणैः ।
६५.४७/२गीतैर्वाद्यैः पताकाभिः शोभितानि समन्ततः ॥ ६५.४७॥
६५.४८/१एवं तदा मुनिश्रेष्ठाः कृष्णं रामेण संगतम् ।
६५.४८/२स्नापयित्वा सुभद्रां च संस्तुवन्ति मुदान्विताः ॥ ६५.४८॥
६५.४९/१जय जय लोकपाल भक्तरक्षक जय जय प्रणतवत्सल जय जय भूतचरण जय जयादिदेव बहुकारण जय जय वासुदेव जय जयासुरसंहरण जय जय दिव्यमीन जय जय त्रिदशवर जय जय जलधिशयन ।
६५.४९/२जय जय योगिवर जय जय सूर्यनेत्र जय जय देवराज जय जय कैटभारे जय जय वेदवर जय जय कूर्मरूप जय जय यज्ञवर जय जय कमलनाभ जय जय शैलचर ।
६५.४९/३जय जय योगशायिञ् जय जय वेगधर जय जय विश्वमूर्ते जय जय चक्रधर जय जय भूतनाथ जय जय धरणीधर जय जय शेषशायिञ् जय जय पीतवासो जय जय सोमकान्त ।
६५.४९/४जय जय योगवास जय जय दहनवक्त्र जय जय धर्मवास जय जय गुणनिधान जय जय श्रीनिवास जय जय गरुडगमन जय जय सुखनिवास जय जय धर्मकेतो जय जय महीनिवास ।
६५.४९/५जय जय गहनचरित्र जय जय योगिगम्य जय जय मखनिवास जय जय वेदवेद्य जय शान्तिकर जय जय योगिचिन्त्य जय जय पुष्टिकर जय जय ज्ञानमूर्ते जय जय कमलाकर ।
६५.४९/६जय जय भाववेद्य जय जय मुक्तिकर जय जय विमलदेह जय जय सत्त्वनिलय जय जय गुणसमृद्ध जय जय यज्ञकर जय जय गुणविहीन जय जय मोक्षकर जय जय भूशरण्य ।
६५.४९/७जय जय कान्तियुत जय जय लोकशरण जय जय

लक्ष्मीयुत जय जय पङ्कजाक्ष जय जय सृष्टिकर जय जय
योगयुत जय जयातसीकुसुमश्यामदेह जय जय समुद्राविष्टदेह जय
जय लक्ष्मीपङ्कजषद्वरण ।
६५.४९/८जय जय भक्तवश जय जय लोककान्त जय जय
परमशान्त जय जय परमसार जय जय चक्रधर जय जय
भोगियुत जय जय नीलाम्बर जय जय शान्तिकर जय जय मोक्षकर
जय जय कलुषहर ॥ ६५.४९॥
६५.५०/१जय कृष्ण जगन्नाथ जय संकर्षणानुज ।
६५.५०/२जय पद्मपलाशाक्ष जय वाञ्छाफलप्रद ॥ ६५.५०॥
६५.५१/१जय मालावृतोरस्क जय चक्रगदाधर ।
६५.५१/२जय पद्मालयाकान्त जय विष्णो नमोऽस्तु ते ॥ ६५.५१॥
६५.५३/१ब्रह्मोवाच । एवं स्तुत्वा तदा देवाः शक्राद्या हृष्टमानसाः ।
६५.५३/२सिद्धचारणसंघाश्च ये चान्ये स्वर्गवासिनः मुनयो
वालखिल्याश्च कृष्णं रामेण संगतम् ।
६५.५३/३सुभद्रां च मुनिश्रेष्ठाः प्रणिपत्याम्बरे स्थिताः ॥ ६५.५३॥
६५.५४/१दृष्ट्वा स्तुत्वा नमस्कृत्वा तदा ते त्रिदिवौकसः ।
६५.५४/२कृष्णं रामं सुभद्रां च यान्ति स्वं स्वं निवेशनम् ॥ ६५.५४॥
६५.५५/१संचरन्ति विमानानि देवानामम्बरे तदा ।
६५.५५/२उच्चावचानि दिव्यानि कामगानि स्थिराणि च ॥ ६५.५५॥
६५.५६/१दिव्यरत्नविचित्राणि सेवितान्यप्सरोगणैः ।
६५.५६/२गीतैर्वाद्यैः पताकाभिः शोभितानि समन्ततः ॥ ६५.५६॥
६५.५७/१तस्मिन् काले तु ये मर्त्याः पश्यन्ति पुरुषोत्तमम् ।
६५.५७/२बलभद्रं सुभद्रां च ते यान्ति पदमव्ययम् ॥ ६५.५७॥
६५.५८/१सुभद्रारामसहितं मञ्चस्थं पुरुषोत्तमम् ।
६५.५८/२दृष्ट्वा निरामयं स्थानं यान्ति नास्त्यत्र संशयः ॥ ६५.५८॥
६५.५९/१कपिलाशतदानेन यत् फलं पुष्करे स्मृतम् ।
६५.५९/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं सहलायुधम् ।
६५.५९/३सुभद्रां च मुनिश्रेष्ठाः प्राप्नोति शुभकृन् नरः ॥ ६५.५९॥
६५.६०/१कन्याशतप्रदानेन यत् फलं समुदाहृतम् ।
६५.६०/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.६०॥
६५.६१/१सुवर्णशतनिष्काणां दानेन यत् फलं स्मृतम् ।

६५.६१/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.६१॥
६५.६२/१गोसहस्रप्रदानेन यत् फलं परिकीर्तितम् ।
६५.६२/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.६२॥
६५.६३/१भूमिदानेन विधिवद् यत् फलं समुदाहृतम् ।
६५.६३/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.६३॥
६५.६४/१यत् फलं चान्नदानेन अर्घातिथ्येन कीर्तितम् ।
६५.६४/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.६४॥
६५.६५/१वृषोत्सर्गेण विधिवद् यत् फलं समुदाहृतम् ।
६५.६५/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.६५॥
६५.६६/१यत् फलं तोयदानेन ग्रीष्मे वान्यत्र कीर्तितम् ।
६५.६६/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.६६॥
६५.६७/१तिलधेनुप्रदानेन यत् फलं सम्प्रकीर्तितम् ।
६५.६७/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.६७॥
६५.६८/१गजाश्वरथदानेन यत् फलं समुदाहृतम् ।
६५.६८/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.६८॥
६५.६९/१सुवर्णशृङ्गीदानेन यत् फलं समुदाहृतम् ।
६५.६९/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.६९॥
६५.७०/१जलधेनुप्रदानेन यत् फलं समुदाहृतम् ।
६५.७०/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.७०॥
६५.७१/१दानेन घृतधेन्वाश्च फलं यत् समुदाहृतम् ।
६५.७१/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.७१॥
६५.७२/१चान्द्रायणेन चीर्णेन यत् फलं समुदाहृतम् ।
६५.७२/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.७२॥
६५.७३/१मासोपवासैर्विधिवद् यत् फलं समुदाहृतम् ।
६५.७३/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं लभते नरः ॥ ६५.७३॥
६५.७४/१अथ किं बहुनोक्तेन भाषितेन पुनः पुनः ।
६५.७४/२तस्य देवस्य माहात्म्यं मञ्चस्थस्य द्विजोत्तमाः ॥ ६५.७४॥
६५.७५/१यत् फलं सर्वतीर्थेषु व्रतैर्दानैश्च कीर्तितम् ।
६५.७५/२तत् फलं कृष्णमालोक्य मञ्चस्थं सहलायुधम् ॥ ६५.७५॥
६५.७६/१सुभद्रां च मुनिश्रेष्ठाः प्राप्नोति शुभकृन् नरः ।
६५.७६/२तस्मान् नरोऽथवा नारी पश्येत् तं पुरुषोत्तमम् ॥ ६५.७६॥

६५.७७/१ततः समस्ततीर्थानां लभेत् स्नानादिकं फलम् ।
६५.७७/२स्नानशेषेण कृष्णस्य तोयेनात्माभिषिच्यते ॥ ६५.७७॥
६५.७८/१वन्ध्या मृतप्रजा या तु दुर्भगा ग्रहपीडिता ।
६५.७८/२राक्षसाद्यैर्गृहीता वा तथा रोगैश्च संहताः ॥ ६५.७८॥
६५.७९/१सद्यस्ताः स्नानशेषेण उदकेनाभिषेचिताः ।
६५.७९/२प्राप्नुवन्तीप्सितान् कामान् यान् यान् वाञ्छन्ति चेप्सितान् ॥ ६५.७९॥
६५.८०/१पुत्रार्थिनी लभेत् पुत्रान् सौभाग्यं च सुखार्थिनी ।
६५.८०/२रोगार्ता मुच्यते रोगाद् धनं च धनकाङ्क्षिणी ॥ ६५.८०॥
६५.८१/१पुण्यानि यानि तोयानि तिष्ठन्ति धरणीतले ।
६५.८१/२तानि स्नानावशेषस्य कलां नार्हन्ति षोडशीम् ॥ ६५.८१॥
६५.८२/१तस्मात् स्नानावशेषं यत् कृष्णस्य सलिलं द्विजाः ।
६५.८२/२तेनाभिषिञ्चेद् गात्राणि सर्वकामप्रदं हि तत् ॥ ६५.८२॥
६५.८३/१स्नातं पश्यन्ति ये कृष्णं व्रजन्तं दक्षिणामुखम् ।
६५.८३/२ब्रह्महत्यादिभिः पापैर्मुच्यन्ते ते न संशयः ॥ ६५.८३॥
६५.८४/१शास्त्रेषु यत् फलं प्रोक्तं पृथिव्-यस्त्रिप्रदक्षिणैः ।
६५.८४/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं व्रजन्तं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.८४॥
६५.८५/१तीर्थयात्राफलं यत् तु पृथिव्यां समुदाहृतम् ।
६५.८५/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.८५॥
६५.८६/१बदर्यां यत् फलं प्रोक्तं दृष्ट्वा नारायणं नरम् ।
६५.८६/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.८६॥
६५.८७/१गङ्गाद्वारे कुरुक्षेत्रे स्नानदानेन यत् फलम् ।
६५.८७/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.८७॥
६५.८८/१प्रयागे च महामाघ्यां यत् फलं समुदाहृतम् ।
६५.८८/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.८८॥
६५.८९/१शालग्रामे महाचैत्र्यां स्नानदानेन यत् फलम् ।
६५.८९/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.८९॥
६५.९०/१महाभिधानकार्त्तिक्यां पुष्करे यत् फलं स्मृतम् ।
६५.९०/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.९०॥
६५.९१/१यत् फलं स्नानदानेन गङ्गासागरसंगमे ।
६५.९१/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.९१॥
६५.९२/१ग्रस्ते सूर्ये कुरुक्षेत्रे स्नानदानेन यत् फलम् ।

६५.९२/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.९२॥
६५.९३/१गङ्गायां सर्वतीर्थेषु यामुनेषु च भो द्विजाः ।
६५.९३/२सारस्वतेषु तीर्थेषु तथान्येषु सरःसु च ॥ ६५.९३॥
६५.९४/१यत् फलं स्नानदानेन विधिवत् समुदाहृतम् ।
६५.९४/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.९४॥
६५.९५/१पुष्करे चाथ तीर्थेषु गये चामरकण्टके ।
६५.९५/२नैमिषादिषु तीर्थेषु क्षेत्रेष्वायतनेषु च ॥ ६५.९५॥
६५.९६/१यत् फलं स्नानदानेन राहुग्रस्ते दिवाकरे ।
६५.९६/२दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.९६॥
६५.९७/१अथ किं पुनरुक्तेन भाषितेन पुनः पुनः ।
६५.९७/२यत् किंचित् कथितं चात्र फलं पुण्यस्य कर्मणः ॥ ६५.९७॥
६५.९८/१वेदशास्त्रे पुराणे च भारते च द्विजोत्तमाः ।
६५.९८/२धर्मशास्त्रेषु सर्वेषु तथान्यत्र मनीषिभिः ॥ ६५.९८॥
६५.९९/१दृष्ट्वा नरो लभेत् कृष्णं तत् फलं सहलायुधम् ।
६५.९९/२सकलं भद्रया सार्धं व्रजन्तं दक्षिणामुखम् ॥ ६५.९९॥
६६.१/१ब्रह्मोवाच । गुडिवामण्डपं यान्तं ये पश्यन्ति रथे स्थितम् ।
६६.१/२कृष्णं बलं सुभद्रां च ते यान्ति भवनं हरेः ॥ ६६.१॥
६६.२/१ये पश्यन्ति तदा कृष्णं सप्ताहं मण्डपे स्थितम् ।
६६.२/२हलिनं च सुभद्रां च विष्णुलोकं व्रजन्ति ते ॥ ६६.२॥
६६.३/१मुनय ऊचुः । केन सा निर्मिता यात्रा दक्षिणस्यां जगत्पते ।
६६.३/२यात्राफलं च किं तत्र प्राप्यते ब्रूहि मानवैः ॥ ६६.३॥
६६.४/१किमर्थं सरसस्तीरे राज्ञस्तस्य जगत्पते ।
६६.४/२पवित्रे विजने देशे गत्वा तत्र च मण्डपे ॥ ६६.४॥
६६.५/१कृष्णः संकर्षणश्चैव सुभद्रा च रथेन ते ।
६६.५/२स्वस्थानं सम्परित्यज्य सप्तरात्रं वसन्ति वै ॥ ६६.५॥
६६.६/१ब्रह्मोवाच । इन्द्रद्युम्नेन भो विप्राः पुरा वै प्रार्थितो हरिः ।
६६.६/२सप्ताहं सरसस्तीरे मम यात्रा भवत्विति ॥ ६६.६॥
६६.७/१गुडिवा नाम देवेश भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ।
६६.७/२तस्मै किल वरं चासौ ददौ स पुरुषोत्तमः ॥ ६६.७॥
६६.८/१श्रीभगवान् उवाच । सप्ताहं सरसस्तीरे तव राजन् भविष्यति ।
६६.८/२गुडिवा नाम यात्रा मे सर्वकामफलप्रदा ॥ ६६.८॥

६६.९/१ये मां तत्रार्चयिष्यन्ति श्रद्धया मण्डपे स्थितम् ।
६६.९/२संकर्षणं सुभद्रां च विधिवत् सुसमाहिताः ॥ ६६.९॥
६६.१०/१ब्राह्मणाः क्षत्रिया वैश्याः स्त्रियः शूद्राश्च वै नृप ।
६६.१०/२पुष्पैर्गन्धैस्तथा धूपैर्दीपैर्नैवेद्यकैर्वरैः ॥ ६६.१०॥
६६.११/१उपहारैर्बहुविधैः प्रणिपातैः प्रदक्षिणैः ।
६६.११/२जयशब्दैस्तथा स्तोत्रैर्गीतैर्वाद्यैर्मनोहरैः ॥ ६६.११॥
६६.१२/१न तेषां दुर्लभं किंचित् फलं यस्य यद् ईप्सितम् ।
६६.१२/२भविष्यति नृपश्रेष्ठ मत्प्रसादाद् असंशयम् ॥ ६६.१२॥
६६.१३/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वा तु तं देवस्तत्रैवान्तरधीयत ।
६६.१३/२स तु राजवरः श्रीमान् कृतकृत्योऽभवत् तदा ॥ ६६.१३॥
६६.१४/१तस्मात् सर्वप्रयत्नेन गुडिवायां द्विजोत्तमाः ।
६६.१४/२सर्वकामप्रदं देवं पश्येत् तं पुरुषोत्तमम् ॥ ६६.१४॥
६६.१५/१अपुत्रो लभते पुत्रान् निर्धनो लभते धनम् ।
६६.१५/२रोगाच्च मुच्यते रोगी कन्या प्राप्नोति सत्पतिम् ॥ ६६.१५॥
६६.१६/१आयुः कीर्तिं यशो मेधां बलं विद्यां धृतिं पशून् ।
६६.१६/२नरः संततिमाप्नोति रूपयौवनसम्पदम् ॥ ६६.१६॥
६६.१७/१यान् यान् समीहते भोगान् दृष्ट्वा तं पुरुषोत्तमम् ।
६६.१७/२नरो वाप्यथवा नारी तांस्तान् प्राप्नोत्यसंशयम् ॥ ६६.१७॥
६६.१८/१यात्रां कृत्वा गुडिवाख्यां विधिवत् सुसमाहितः ।
६६.१८/२आषाढस्य सिते पक्षे नरो योषिद् अथापि वा ॥ ६६.१८॥
६६.१९/१दृष्ट्वा कृष्णं च रामं च सुभद्रां च द्विजोत्तमाः ।
६६.१९/२दशपञ्चाश्वमेधानां फलं प्राप्नोति चाधिकम् ॥ ६६.१९॥
६६.२०/१सप्तावरान् सप्त परान् वंशान् उद्धृत्य चात्मनः ।
६६.२०/२कामगेन विमानेन सर्वरत्नैरलंकृतः ॥ ६६.२०॥
६६.२१/१गन्धर्वैरप्सरोभिश्च सेव्यमानो यथोत्तरैः ।
६६.२१/२रूपवान् सुभगः शूरो नरो विष्णुपुरं व्रजेत् ॥ ६६.२१॥
६६.२२/१तत्र भुक्त्वा वरान् भोगान् यावद् आभूतसम्प्लवम् ।
६६.२२/२सर्वकामसमृद्धात्मा जरामरणवर्जितः ॥ ६६.२२॥
६६.२३/१पुण्यक्षयाद् इहागत्य चतुर्वेदी द्विजो भवेत् ।
६६.२३/२वैष्णवं योगमास्थाय ततो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ६६.२३॥
६७.१/१मुनय ऊचुः । एकैकस्यास्तु यात्रायाः फलं ब्रूहि पृथक् पृथक् ।

६७.१/२यत् प्राप्नोति नरः कृत्वा नारी वा तत्र संयता ॥ ६७.१॥
६७.२/१ब्रह्मोवाच । प्रतियात्राफलं विप्राः शृणुध्वं गदतो मम ।
६७.२/२यत् प्राप्नोति नरः कृत्वा तस्मिन् क्षेत्रे सुसंयतः ॥ ६७.२॥
६७.३/१गुडिवायां तथोत्थाने फाल्गुन्यां विषुवे तथा ।
६७.३/२यात्रां कृत्वा विधानेन दृष्ट्वा कृष्णं प्रणम्य च ॥ ६७.३॥
६७.४/१संकर्षणं सुभद्रां च लभेत् सर्वत्र वै फलम् ।
६७.४/२नरो गच्छेद् विष्णुलोके यावद् इन्द्राश्चतुर्दश ॥ ६७.४॥
६७.५/१यावद् यात्रां ज्येष्ठमासे करोति विधिवन् नरः ।
६७.५/२तावत् कल्पं विष्णुलोके सुखं भुङ्क्ते न संशयः ॥ ६७.५॥
६७.६/१तस्मिन् क्षेत्रवरे पुण्ये रम्ये श्रीपुरुषोत्तमे ।
६७.६/२भुक्तिमुक्तिप्रदे नृणां सर्वसत्त्वसुखावहे ॥ ६७.६॥
६७.७/१ज्येष्ठे यात्रां नरः कृत्वा नारी वा संयतेन्द्रियः ।
६७.७/२यथोक्तेन विधानेन दश द्वे च समाहितः ॥ ६७.७॥
६७.८/१प्रतिष्ठां कुरुते यस्तु शाठ्यदम्भविवर्जितः ।
६७.८/२स भुक्त्वा विविधान् भोगान् मोक्षं चान्ते लभेद् ध्रुवम् ॥ ६७.८॥
६७.९/१मुनय ऊचुः । श्रोतुमिच्छामहे देव प्रतिष्ठां वदतस्तव ।
६७.९/२विधानं चार्चनं दानं फलं तत्र जगत्पतेः ॥ ६७.९॥
६७.१०/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनिशार्दूलाः प्रतिष्ठां विधिचोदिताम् ।
६७.१०/२यां कृत्वा तु नरो भक्त्या नारी वा लभते फलम् ॥ ६७.१०॥
६७.११/१यात्रा द्वादश सम्पूर्णा यदा स्यात् तु द्विजोत्तमाः ।
६७.११/२तदा कुर्वीत विधिवत् प्रतिष्ठां पापनाशिनीम् ॥ ६७.११॥
६७.१२/१ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे त्वेकादश्यां समाहितः ।
६७.१२/२गत्वा जलाशयं पुण्यमाचम्य प्रयतः शुचिः ॥ ६७.१२॥
६७.१३/१आवाह्य सर्वतीर्थानि ध्यात्वा नारायणं तथा ।
६७.१३/२ततः स्नानं प्रकुर्वीत विधिवत् सुसमाहितः ॥ ६७.१३॥
६७.१४/१यस्य यो विधिरुद्दिष्ट ऋषिभिः स्नानकर्मणि ।
६७.१४/२तेनैव तु विधानेन स्नानं तस्य विधीयते ॥ ६७.१४॥
६७.१५/१स्नात्वा सम्यग् विधानेन ततो देवान् ऋषीन् पितृन् ।
६७.१५/२संतर्पयेत् तथान्यांश्च नामगोत्रविधानवित् ॥ ६७.१५॥
६७.१६/१उत्तीर्य वाससी धौते निर्मले परिधाय वै ।
६७.१६/२उपस्पृश्य विधानेन भास्कराभिमुखस्ततः ॥ ६७.१६॥

६७.१७/१गायत्रीं पावनीं देवीं मनसा वेदमातरम् ।

६७.१७/२सर्वपापहरां पुण्यां जपेद् अष्टोत्तरं शतम् ॥ ६७.१७॥

६७.१८/१पुण्यांश्च सौरमन्त्रांश्च श्रद्धया सुसमाहितः ।

६७.१८/२त्रिः प्रदक्षिणमावृत्य भास्करं प्रणमेत् ततः ॥ ६७.१८॥

६७.१९/१वेदोक्तं त्रिषु वर्णेषु स्नानं जाप्यमुदाहृतम् ।

६७.१९/२स्त्रीशूद्रयोः स्नानजाप्यं वेदोक्तविधिवर्जितम् ॥ ६७.१९॥

६७.२०/१ततो गच्छेद् गृहं मौनी पूजयेत् पुरुषोत्तमम् ।

६७.२०/२प्रक्षाल्य हस्तौ पादौ च उपस्पृश्य यथाविधि ॥ ६७.२०॥

६७.२१/१घृतेन स्नापयेद् देवं क्षीरेण तदनन्तरम् ।

६७.२१/२मधुगन्धोदकेनैव तीर्थचन्दनवारिणा ॥ ६७.२१॥

६७.२२/१ततो वस्त्रयुगं श्रेष्ठं भक्त्या तं परिधापयेत् ।

६७.२२/२चन्दनागरुकर्पूरैः कुङ्कुमेन विलेपयेत् ॥ ६७.२२॥

६७.२३/१पूजयेत् परया भक्त्या पद्मैश्च पुरुषोत्तमम् ।

६७.२३/२अन्यैश्च वैष्णवैः पुष्पैरर्चयेन् मल्लिकादिभिः ॥ ६७.२३॥

६७.२४/१सम्पूज्यैवं जगन्नाथं भुक्तिमुक्तिप्रदं हरिम् ।

६७.२४/२धूपं चागुरुसंयुक्तं दहेद् देवस्य चाग्रतः ॥ ६७.२४॥

६७.२५/१गुग्गुलं च मुनिश्रेष्ठा दहेद् गन्धसमन्वितम् ।

६७.२५/२दीपं प्रज्वालयेद् भक्त्या यथाशक्त्या घृतेन वै ॥ ६७.२५॥

६७.२६/१अन्यांश्च दीपकान् दद्याद् द्वादशैव समाहितः ।

६७.२६/२घृतेन च मुनिश्रेष्ठास्तिलतैलेन वा पुनः ॥ ६७.२६॥

६७.२७/१नैवेद्ये पायसापूप+ ।शष्कुलीवटकं तथा ।

६७.२७/२मोदकं फाणितं वाल्पं फलानि च निवेदयेत् ॥ ६७.२७॥

६७.२८/१एवं पञ्चोपचारेण सम्पूज्य पुरुषोत्तमम् ।

६७.२८/२नमः पुरुषोत्तमायेति जपेद् अष्टोत्तरं शतम् ॥ ६७.२८॥

६७.२९/१ततः प्रसादयेद् देवं भक्त्या तं पुरुषोत्तमम् ।

६७.२९/२नमस्ते सर्वलोकेश भक्तानामभयप्रद ॥ ६७.२९॥

६७.३०/१संसारसागरे मग्नं त्राहि मां पुरुषोत्तम ।

६७.३०/२यास्ते मया कृता यात्रा द्वादशैव जगत्पते ॥ ६७.३०॥

६७.३१/१प्रसादात् तव गोविन्द सम्पूर्णास्ता भवन्तु मे ।

६७.३१/२एवं प्रसाद्य तं देवं दण्डवत् प्रणिपत्य च ॥ ६७.३१॥

६७.३२/१ततोऽर्चयेद् गुरुं भक्त्या पुष्पवस्त्रानुलेपनैः ।

६७.३२/२नानयोरन्तरं यस्माद् विद्यते मुनिसत्तमाः ॥ ६७.३२॥
६७.३३/१देवस्योपरि कुर्वीत श्रद्धया सुसमाहितः ।
६७.३३/२नानापुष्पैर्मुनिश्रेष्ठा विचित्रं पुष्पमण्डपम् ॥ ६७.३३॥
६७.३४/१कृत्वावधारणं पश्चाज्जागरं कारयेन् निशि ।
६७.३४/२कथां च वासुदेवस्य गीतिकां चापि कारयेत् ॥ ६७.३४॥
६७.३५/१ध्यायन् पठन् स्तुवन् देवं प्रणयेद् रजनीं बुधः ।
६७.३५/२ततः प्रभाते विमले द्वादश्यां द्वादशैव तु ॥ ६७.३५॥
६७.३६/१निमन्त्रयेद् व्रतस्नातान् ब्राह्मणान् वेदपारगान् ।
६७.३६/२इतिहासपुराणज्ञाञ् श्रोत्रियान् संयतेन्द्रियान् ॥ ६७.३६॥
६७.३७/१स्नात्वा सम्यग् विधानेन धौतवासा जितेन्द्रियः ।
६७.३७/२स्नापयेत् पूर्ववत् तत्र पूजयेत् पुरुषोत्तमम् ॥ ६७.३७॥
६७.३८/१गन्धैः पुष्पैरुपहारैर्नैवेद्यैर्दीपकैस्तथा ।
६७.३८/२उपचारैर्बहुविधैः प्रणिपातैः प्रदक्षिणैः ॥ ६७.३८॥
६७.३९/१जाप्यैः स्तुतिनमस्कारैर्गीतवाद्यैर्मनोहरैः ।
६७.३९/२सम्पूज्यैवं जगन्नाथं ब्राह्मणान् पूजयेत् ततः ॥ ६७.३९॥
६७.४०/१द्वादशैव तु गास्तेभ्यो दत्त्वा कनकमेव च ।
६७.४०/२छत्रोपानद्युगं चैव श्रद्धाभक्तिसमन्वितः ॥ ६७.४०॥
६७.४१/१भक्त्या तु सधनं तेभ्यो दद्याद् वस्त्रादिकं द्विजाः ।
६७.४१/२सद्भावेन तु गोविन्दस्तोष्यते पूजितो यतः ॥ ६७.४१॥
६७.४२/१आचार्याय ततो दद्याद् गोवस्त्रं कनकं तथा ।
६७.४२/२छत्रोपानद्युगं चान्यत् कांस्यपात्रं च भक्तितः ॥ ६७.४२॥
६७.४३/१ततस्तान् भोजयेद् विप्रान् भोज्यं पायसपूर्वकम् ।
६७.४३/२पक्वान्नं भक्ष्यभोज्यं च गुडसर्पिःसमन्वितम् ॥ ६७.४३॥
६७.४४/१ततस्तान् अन्नतृप्तांश्च ब्राह्मणान् स्वस्थमानसान् ।
६७.४४/२द्वादशैवोदकुम्भांश्च दद्यात् तेभ्यः समोदकान् ॥ ६७.४४॥
६७.४५/१दक्षिणां च यथाशक्त्या दद्यात् तेभ्यो विमत्सरः ।
६७.४५/२कुम्भं च दक्षिणां चैव आचार्याय निवेदयेत् ॥ ६७.४५॥
६७.४६/१एवं सम्पूज्य तान् विप्रान् गुरुं ज्ञानप्रदायकम् ।
६७.४६/२पूजयेत् परया भक्त्या विष्णुतुल्यं द्विजोत्तमाः ॥ ६७.४६॥
६७.४७/१सुवर्णवस्त्रगोधान्यैर्द्रव्यैश्चान्यैर्वरैर्बुधः ।
६७.४७/२सम्पूज्य तं नमस्कृत्य इमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ६७.४७॥

६७.४८/१सर्वव्यापी जगन्नाथः शङ्खचक्रगदाधरः ।

६७.४८/२अनादिनिधनो देवः प्रीयतां पुरुषोत्तमः ॥ ६७.४८॥

६७.४९/१इत्युच्चार्य ततो विप्रांस्त्रिः कृत्वा च प्रदक्षिणाम् ।

६७.४९/२प्रणम्य शिरसा भक्त्या आचार्यं तु विसर्जयेत् ॥ ६७.४९॥

६७.५०/१ततस्तान् ब्राह्मणान् भक्त्या चासीमान्तमनुव्रजेत् ।

६७.५०/२अनुव्रज्य तु तान् सर्वान् नमस्कृत्य निवर्तयेत् ॥ ६७.५०॥

६७.५१/१बान्धवैः स्वजनैर्युक्तस्ततो भुञ्जीत वाग्यतः ।

६७.५१/२अन्यैश्चोपासकैर्दीनैर्भिक्षुकैश्चान्नकाङ्क्षिभिः ॥ ६७.५१॥

६७.५२/१एवं कृत्वा नरः सम्यङ् नारी वा लभते फलम् ।

६७.५२/२अश्वमेधसहस्राणां राजसूयशतस्य च ॥ ६७.५२॥

६७.५३/१अतीतं शतमादाय पुरुषाणां नरोत्तमाः ।

६७.५३/२भविष्यं च शतं विप्राः स्वर्गत्या दिव्यरूपधृक् ॥ ६७.५३॥

६७.५४/१सर्वलक्षणसम्पन्नः सर्वालंकारभूषितः ।

६७.५४/२सर्वकामसमृद्धात्मा देववद् विगतज्वरः ॥ ६७.५४॥

६७.५५/१रूपयौवनसम्पन्नो गुणैः सर्वैरलंकृतः ।

६७.५५/२स्तूयमानोऽप्सरोभिश्च गन्धर्वैः समलंकृतः ॥ ६७.५५॥

६७.५६/१विमानेनार्कवर्णेन कामगेन स्थिरेण च ।

६७.५६/२पताकाध्वजयुक्तेन सर्वरत्नैरलंकृतः ॥ ६७.५६॥

६७.५७/१उद्योतयन् दिशः सर्वा आकाशे विगतक्लमः ।

६७.५७/२युवा महाबलो धीमान् विष्णुलोकं स गच्छति ॥ ६७.५७॥

६७.५८/१तत्र कल्पशतं यावद् भुङ्क्ते भोगान् यथेप्सितान् ।

६७.५८/२सिद्धाप्सरोभिर्गन्धर्वैः सुरविद्याधरोरगैः ॥ ६७.५८॥

६७.५९/१स्तूयमानो मुनिवरैस्तिष्ठते विगतज्वरः ।

६७.५९/२यथा देवो जगन्नाथः शङ्खचक्रगदाधरः ॥ ६७.५९॥

६७.६०/१तथासौ मुदितो विप्राः कृत्वा रूपं चतुर्भुजम् ।

६७.६०/२भुक्त्वा तत्र वरान् भोगान् क्रीडां कृत्वा सुरैः सह ॥ ६७.६०॥

६७.६१/१तदन्ते ब्रह्मसदनमायाति सर्वकामदम् ।

६७.६१/२सिद्धविद्याधरैश्चापि शोभितं सुरकिंनरैः ॥ ६७.६१॥

६७.६२/१कालं नवतिकल्पं तु तत्र भुक्त्वा सुखं नरः ।

६७.६२/२तस्माद् आयाति विप्रेन्द्राः सर्वकामफलप्रदम् ॥ ६७.६२॥

६७.६३/१रुद्रलोकं सुरगणैः सेवितं सुखमोक्षदम् ।

६७.६३/२अनेकशतसाहस्रैर्विमानैः समलंकृतम् ॥ ६७.६३॥
६७.६४/१सिद्धविद्याधरैर्यक्षैर्भूषितं दैत्यदानवैः ।
६७.६४/२अशीतिकल्पकालं तु तत्र भुक्त्वा सुखं नरः ॥ ६७.६४॥
६७.६५/१तदन्ते याति गोलोकं सर्वभोगसमन्वितम् ।
६७.६५/२सुरसिद्धाप्सरोभिश्च शोभितं सुमनोहरम् ॥ ६७.६५॥
६७.६६/१तत्र सप्ततिकल्पांस्तु भुक्त्वा भोगमनुत्तमम् ।
६७.६६/२दुर्लभं त्रिषु लोकेषु स्वस्थचित्तो यथामरः ॥ ६७.६६॥
६७.६७/१तस्माद् आगच्छते लोकं प्राजापत्यमनुत्तमम् ।
६७.६७/२गन्धर्वाप्सरसैः सिद्धैर्मुनिविद्याधरैर्वृतः ॥ ६७.६७॥
६७.६८/१षष्टिकल्पान् सुखं तत्र भुक्त्वा नानाविधं मुदा ।
६७.६८/२तदन्ते शक्रभवनं नानाश्चर्यसमन्वितम् ॥ ६७.६८॥
६७.६९/१गन्धर्वैः किंनरैः सिद्धैः सुरविद्याधरोरगैः ।
६७.६९/२गुह्यकाप्सरसैः साध्यैर्वृतैश्चान्यैः सुरोत्तमैः ॥ ६७.६९॥
६७.७०/१आगत्य तत्र पञ्चाशत् कल्पान् भुक्त्वा सुखं नरः ।
६७.७०/२सुरलोकं ततो गत्वा विमानैः समलंकृतः ॥ ६७.७०॥
६७.७१/१चत्वारिंशत् तु कल्पांस्तु भुक्त्वा भोगान् सुदुर्लभान् ।
६७.७१/२आगच्छते ततो लोकं नक्षत्राख्यं सुदुर्लभम् ॥ ६७.७१॥
६७.७२/१ततो भोगान् वरान् भुङ्क्ते त्रिंशत् कल्पान् यथेप्सितान् ।
६७.७२/२तस्माद् आगच्छते लोकं शशाङ्कस्य द्विजोत्तमाः ॥ ६७.७२॥
६७.७३/१यत्रासौ तिष्ठते सोमः सर्वैर्देवैरलंकृतः ।
६७.७३/२तत्र विंशतिकल्पांस्तु भुक्त्वा भोगं सुदुर्लभम् ॥ ६७.७३॥
६७.७४/१आदित्यस्य ततो लोकमायाति सुरपूजितम् ।
६७.७४/२नानाश्चर्यमयं पुण्यं गन्धर्वाप्सरःसेवितम् ॥ ६७.७४॥
६७.७५/१तत्र भुक्त्वा शुभान् भोगान् दश कल्पान् द्विजोत्तमाः ।
६७.७५/२तस्माद् आयाति भुवनं गन्धर्वाणां सुदुर्लभम् ॥ ६७.७५॥
६७.७६/१तत्र भोगान् समस्तांश्च कल्पमेकं यथासुखम् ।
६७.७६/२भुक्त्वा चायाति मेदिन्यां राजा भवति धार्मिकः ॥ ६७.७६॥
६७.७७/१चक्रवर्ती महावीर्यो गुणैः सर्वैरलंकृतः ।
६७.७७/२कृत्वा राज्यं स्वधर्मेण यज्ञैरिष्ट्वा सुदक्षिणैः ॥ ६७.७७॥
६७.७८/१तदन्ते योगिनां लोकं गत्वा मोक्षप्रदं शिवम् ।
६७.७८/२तत्र भुक्त्वा वरान् भोगान् यावद् आभूतसम्प्लवम् ॥ ६७.७८॥

६७.७९/१तस्माद् आगच्छते चात्र जायते योगिनां कुले ।
६७.७९/२प्रवरे वैष्णवे विप्रा दुर्लभे साधुसम्मते ॥ ६७.७९॥
६७.८०/१चतुर्वेदी विप्रवरो यज्ञैरिष्ट्वाप्तदक्षिणैः ।
६७.८०/२वैष्णवं योगमास्थाय ततो मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ६७.८०॥
६७.८१/१एवं यात्राफलं विप्रा मया सम्यग् उदाहृतम् ।
६७.८१/२भुक्तिमुक्तिप्रदं नृणां किमन्यच्छ्रोतुमिच्छथ ॥ ६७.८१॥
६८.१/१मुनय ऊचुः । श्रोतुमिच्छामहे देव विष्णुलोकमनामयम् ।
६८.१/२लोकानन्दकरं कान्तं सर्वाश्चर्यसमन्वितम् ॥ ६८.१॥
६८.२/१प्रमाणं तस्य लोकस्य भोगं कान्तिं बलं प्रभो ।
६८.२/२कर्मणा केन गच्छन्ति तत्र धर्मपरायणाः ॥ ६८.२॥
६८.३/१दर्शनात् स्पर्शनाद् वापि तीर्थस्नानादिनापि वा ।
६८.३/२विस्तराद् ब्रूहि तत्त्वेन परं कौतूहलं हि नः ॥ ६८.३॥
६८.४/१ब्रह्मोवाच । शृणुध्वं मुनयः सर्वे यत् परं परमं पदम् ।
६८.४/२भक्तानामीहितं धन्यं पुण्यं संसारनाशनम् ॥ ६८.४॥
६८.५/१प्रवरं सर्वलोकानां विष्ण्वाख्यं वदतो मम ।
६८.५/२सर्वाश्चर्यमयं पुण्यं स्थानं त्रैलोक्यपूजितम् ॥ ६८.५॥
६८.६/१अशोकैः पारिजातैश्च मन्दारैश्चम्पकद्रुमैः ।
६८.६/२मालतीमल्लिकाकुन्दैर्बकुलैर्नागकेसरैः ॥ ६८.६॥
६८.७/१पुंनागैरतिमुक्तैश्च प्रियङ्गुतगरार्जुनैः ।
६८.७/२पाटलाचूतखदिरैः कर्णिकारवनोज्ज्वलैः ॥ ६८.७॥
६८.८/१नारङ्गैः पनसैर्लोध्रैर्निम्बदाडिमसर्जकैः ।
६८.८/२द्राक्षालकुचखर्जूरैर्मधुकेन्द्रफलैर्द्रुमैः ॥ ६८.८॥
६८.९/१कपित्थैर्नारिकेरैश्च तालैः श्रीफलसम्भवैः ।
६८.९/२कल्पवृक्षैरसंख्यैश्च वन्यैरन्यैः सुशोभनैः ॥ ६८.९॥
६८.१०/१सरलैश्चन्दनैर्नीपैर्देवदारुशुभाञ्जनैः ।
६८.१०/२जातीलवङ्गकङ्कोलैः कर्पूरामोदवासिभिः ॥ ६८.१०॥
६८.११/१ताम्बूलपत्रनिचयैस्तथा पूगीफलद्रुमैः ।
६८.११/२अन्यैश्च विविधैर्वृक्षैः सर्वर्तुफलशोभितैः ॥ ६८.११॥
६८.१२/१पुष्पैर्नानाविधैश्चैव लतागुच्छसमुद्भवैः ।
६८.१२/२नानाजलाशयैः पुण्यैर्नानापक्षिरुतैर्वरैः ॥ ६८.१२॥
६८.१३/१दीर्घिकाशतसंघातैस्तोयपूर्णैर्मनोहरैः ।

६८.१३/२कुमुदैः शतपत्रैश्च पुष्पैः कोकनदैर्वरैः ॥ ६८.१३॥
६८.१४/१रक्तनीलोत्पलैः कान्तैः कह्लारैश्च सुगन्धिभिः ।
६८.१४/२अन्यैश्च जलजैः पुष्पैर्नानावर्णैः सुशोभनैः ॥ ६८.१४॥
६८.१५/१हंसकारण्डवाकीर्णैश्चक्रवाकोपशोभितैः ।
६८.१५/२कोयष्टिकैश्च दात्यूहैः कारण्डवरवाकुलैः ॥ ६८.१५॥
६८.१६/१चातकैः प्रियपुत्रैश्च जीवंजीवकजातिभिः ।
६८.१६/२अन्यैर्दिव्यैर्जलचरैर्विहारमधुरस्वनैः ॥ ६८.१६॥
६८.१७/१एवं नानाविधैर्दिव्यैर्नानाश्चर्यसमन्वितैः ।
६८.१७/२वृक्षैर्जलाशयैः पुण्यैर्भूषितं सुमनोहरैः ॥ ६८.१७॥
६८.१८/१तत्र दिव्यैर्विमानैश्च नानारत्नविभूषितैः ।
६८.१८/२कामगैः काञ्चनैः शुभ्रैर्दिव्यगन्धर्वनादितैः ॥ ६८.१८॥
६८.१९/१तरुणादित्यसंकाशैरप्सरोभिरलंकृतैः ।
६८.१९/२हेमशय्यासनयुतैर्नानाभोगसमन्वितैः ॥ ६८.१९॥
६८.२०/१खेचरैः सपताकैश्च मुक्ताहारावलम्बिभिः ।
६८.२०/२नानावर्णैरसंख्यातैर्जातरूपपरिच्छदैः ॥ ६८.२०॥
६८.२१/१नानाकुसुमगन्धाढ्यैश्चन्दनागुरुभूषितैः ।
६८.२१/२सुखप्रचारबहुलैर्नानावादित्रनिःस्वनैः ॥ ६८.२१॥
६८.२२/१मनोमारुततुल्यैश्च किङ्किणीस्तबकाकुलैः ।
६८.२२/२विहरन्ति पुरे तस्मिन् वैष्णवे लोकपूजिते ॥ ६८.२२॥
६८.२३/१नानाङ्गनाभिः सततं गन्धर्वाप्सरसादिभिः ।
६८.२३/२चन्द्राननाभिः कान्ताभिर्योषिद्भिः सुमनोहरैः ॥ ६८.२३॥
६८.२४/१पीनोन्नतकुचाग्राभिः सुमध्याभिः समन्ततः ।
६८.२४/२श्यामावदातवर्णाभिर्मत्तमातङ्गगामिभिः ॥ ६८.२४॥
६८.२५/१परिवार्य नरश्रेष्ठं वीजयन्ति स्म ताः स्त्रियः ।
६८.२५/२चामरै रुक्मदण्डैश्च नानारत्नविभूषितैः ॥ ६८.२५॥
६८.२६/१गीतनृत्यैस्तथा वाद्यैर्मोदमानैर्मदालसैः ।
६८.२६/२यक्षविद्याधरैः सिद्धैर्गन्धर्वैरप्सरोगणैः ॥ ६८.२६॥
६८.२७/१सुरसंघैश्च ऋषिभिः शुशुभे भुवनोत्तमम् ।
६८.२७/२तत्र प्राप्य महाभोगान् प्राप्नुवन्ति मनीषिणः ॥ ६८.२७॥
६८.२८/१वटराजसमीपे तु दक्षिणस्योदधेस्तटे ।
६८.२८/२दृष्टो यैर्भगवान् कृष्णः पुष्कराक्षो जगत्पतिः ॥ ६८.२८॥

६८.२९/१क्रीडन्त्यप्सरसैः सार्धं यावद् द्यौश्चन्द्रतारकम् ।
६८.२९/२प्रतप्तहेमसंकाशा जरामरणवर्जिताः ॥ ६८.२९॥
६८.३०/१सर्वदुःखविहीनाश्च तृष्णाग्लानिविवर्जिताः ।
६८.३०/२चतुर्भुजा महावीर्या वनमालाविभूषिताः ॥ ६८.३०॥
६८.३१/१श्रीवत्सलाञ्छनैर्युक्ताः शङ्खचक्रगदाधराः ।
६८.३१/२केचिन् नीलोत्पलश्यामाः केचित् काञ्चनसंनिभाः ॥ ६८.३१॥
६८.३२/१केचिन् मरकतप्रख्याः केचिद् वैदूर्यसंनिभाः ।
६८.३२/२श्यामवर्णाः कुण्डलिनस्तथान्ये वज्रसंनिभाः ॥ ६८.३२॥
६८.३३/१न तादृक् सर्वदेवानां भान्ति लोका द्विजोत्तमाः ।
६८.३३/२यादृग् भाति हरेर्लोकः सर्वाश्चर्यसमन्वितः ॥ ६८.३३॥
६८.३४/१न तत्र पुनरावृत्तिर्गमनाज्जायते द्विजाः ।
६८.३४/२प्रभावात् तस्य देवस्य यावद् आभूतसम्प्लवम् ॥ ६८.३४॥
६८.३५/१विचरन्ति पुरे दिव्ये रूपयौवनगर्विताः ।
६८.३५/२कृष्णं रामं सुभद्रां च पश्यन्ति पुरुषोत्तमे ॥ ६८.३५॥
६८.३६/१प्रतप्तहेमसंकाशं तरुणादित्यसंनिभम् ।
६८.३६/२पुरमध्ये हरेर्भाति मन्दिरं रत्नभूषितम् ॥ ६८.३६॥
६८.३७/१अनेकशतसाहस्रैः पताकैः समलंकृतम् ।
६८.३७/२योजनायुतविस्तीर्णं हेमप्राकारवेष्टितम् ॥ ६८.३७॥
६८.३८/१नानावर्णैर्ध्वजैश्चित्रैः कल्पितैः सुमनोहरैः ।
६८.३८/२विभाति शारदो यद्वन् नक्षत्रैः सह चन्द्रमाः ॥ ६८.३८॥
६८.३९/१चतुर्द्वारं सुविस्तीर्णं कञ्चुकिभिः सुरक्षितम् ।
६८.३९/२पुरसप्तकसंयुक्तं महोत्सेकं मनोहरम् ॥ ६८.३९॥
६८.४०/१प्रथमं काञ्चनं तत्र द्वितीयं मरकतैर्युतम् ।
६८.४०/२इन्द्रनीलं तृतीयं तु महानीलं ततः परम् ॥ ६८.४०॥
६८.४१/१पुरं तु पञ्चमं दीप्तं पद्मरागमयं पुरम् ।
६८.४१/२षष्ठं वज्रमयं विप्रा वैदूर्यं सप्तमं पुरम् ॥ ६८.४१॥
६८.४२/१नानारत्नमयैर्हेम+ ।प्रवालाङ्कुरभूषितैः ।
६८.४२/२स्तम्भैरद्भुतसंकाशैर्भाति तद् भवनं महत् ॥ ६८.४२॥
६८.४३/१दृश्यन्ते तत्र सिद्धाश्च भासयन्ति दिशो दश ।
६८.४३/२पौर्णमास्यां सनक्षत्रो यथा भाति निशाकरः ॥ ६८.४३॥
६८.४४/१आरूढस्तत्र भगवान् सलक्ष्मीको जनार्दनः ।

६८.४४/२पीताम्बरधरः श्यामः श्रीवत्सलक्ष्मसंयुतः ॥ ६८.४४॥
६८.४५/१ज्वलत् सुदर्शनं चक्रं घोरं सर्वास्त्रनायकम् ।
६८.४५/२दधार दक्षिणे हस्ते सर्वतेजोमयं हरिः ॥ ६८.४५॥
६८.४६/१कुन्देन्दुरजतप्रख्यं हारगोक्षीरसंनिभम् ।
६८.४६/२आदाय तं मुनिश्रेष्ठाः सव्यहस्तेन केशवः ॥ ६८.४६॥
६८.४७/१यस्य शब्देन सकलं संक्षोभं जायते जगत् ।
६८.४७/२विश्रुतं पाञ्चजन्येति सहस्रावर्तभूषितम् ॥ ६८.४७॥
६८.४८/१दुष्कृतान्तकरीं रौद्रां दैत्यदानवनाशिनीम् ।
६८.४८/२ज्वलद्वह्निशिखाकारां दुःसहां त्रिदशैरपि ॥ ६८.४८॥
६८.४९/१कौमोदकीं गदां चासौ धृतवान् दक्षिणे करे ।
६८.४९/२वामे विस्फुरति ह्यस्य शार्ङ्गं सूर्यसमप्रभम् ॥ ६८.४९॥
६८.५०/१शरैरादित्यसंकाशैर्ज्वालामालाकुलैर्वरैः ।
६८.५०/२योऽसौ संहरते देवस्त्रैलोक्यं सचराचरम् ॥ ६८.५०॥
६८.५१/१सर्वानन्दकरः श्रीमान् सर्वशास्त्रविशारदः ।
६८.५१/२सर्वलोकगुरुर्देवः सर्वैर्देवैर्नमस्कृतः ॥ ६८.५१॥
६८.५२/१सहस्रमूर्धा देवेशः सहस्रचरणेक्षणः ।
६८.५२/२सहस्राख्यः सहस्राङ्गः सहस्रभुजवान् प्रभुः ॥ ६८.५२॥
६८.५३/१सिंहासनगतो देवः पद्मपत्रायतेक्षणः ।
६८.५३/२विद्युद्विस्पष्टसंकाशो जगन्नाथो जगद्गुरुः ॥ ६८.५३॥
६८.५४/१परीतः सुरसिद्धैश्च गन्धर्वाप्सरसां गणैः ।
६८.५४/२यक्षविद्याधरैर्नागैर्मुनिसिद्धैः सचारणैः ॥ ६८.५४॥
६८.५५/१सुपर्णैर्दानवैर्दैत्यै राक्षसैर्गुह्यकिंनरैः ।
६८.५५/२अन्यैर्देवगणैर्दिव्यैः स्तूयमानो विराजते ॥ ६८.५५॥
६८.५६/१तत्रस्था सततं कीर्तिः प्रज्ञा मेधा सरस्वती ।
६८.५६/२बुद्धिर्मतिस्तथा क्षान्तिः सिद्धिमूर्तिस्तथा द्युतिः ॥ ६८.५६॥
६८.५७/१गायत्री चैव सावित्री मङ्गला सर्वमङ्गला ।
६८.५७/२प्रभा मतिस्तथा कान्तिस्तत्र नारायणी स्थिता ॥ ६८.५७॥
६८.५८/१श्रद्धा च कौशिकी देवी विद्युत् सौदामिनी तथा ।
६८.५८/२निद्रा रात्रिस्तथा माया तथान्यामरयोषितः ॥ ६८.५८॥
६८.५९/१वासुदेवस्य सर्वास्ता भवने सम्प्रतिष्ठिताः ।
६८.५९/२अथ किं बहुनोक्तेन सर्वं तत्र प्रतिष्ठितम् ॥ ६८.५९॥

६८.६०/१घृताची मेनका रम्भा सहजन्या तिलोत्तमा ।
६८.६०/२उर्वशी चैव निम्लोचा तथान्या वामना परा ॥ ६८.६०॥
६८.६१/१मन्दोदरी च सुभगा विश्वाची विपुलानना ।
६८.६१/२भद्राङ्गी चित्रसेना च प्रम्लोचा सुमनोहरा ॥ ६८.६१॥
६८.६२/१मुनिसम्मोहिनी रामा चन्द्रमध्या शुभानना ।
६८.६२/२सुकेशी नीलकेशा च तथा मन्मथदीपिनी ॥ ६८.६२॥
६८.६३/१अलम्बुषा मिश्रकेशी तथान्या मुञ्जिकस्थला ।
६८.६३/२ऋतुस्थला वराङ्गी च पूर्वचित्तिस्तथा परा ॥ ६८.६३॥
६८.६४/१परावती महारूपा शशिलेखा शुभानना ।
६८.६४/२हंसलीलानुगामिन्यो मत्तवारणगामिनी ॥ ६८.६४॥
६८.६५/१बिम्बौष्ठी नवगर्भा च विख्याताः सुरयोषितः ।
६८.६५/२एताश्चान्या अप्सरसो रूपयौवनगर्विताः ॥ ६८.६५॥
६८.६६/१सुमध्याश्चारुवदनाः सर्वालंकारभूषिताः ।
६८.६६/२गीतमाधुर्यसंयुक्ताः सर्वलक्षणसंयुताः ॥ ६८.६६॥
६८.६७/१गीतवाद्ये च कुशलाः सुरगन्धर्वयोषितः ।
६८.६७/२नृत्यन्त्यनुदिनं तत्र यत्रासौ पुरुषोत्तमः ॥ ६८.६७॥
६८.६८/१न तत्र रोगो नो ग्लानिर्न मृत्युर्न हिमातपौ ।
६८.६८/२न क्षुत् पिपासा न जरा न वैरूप्यं न चासुखम् ॥ ६८.६८॥
६८.६९/१परमानन्दजननं सर्वकामफलप्रदम् ।
६८.६९/२विष्णुलोकात् परं लोकं नात्र पश्यामि भो द्विजाः ॥ ६८.६९॥
६८.७०/१ये लोकाः स्वर्गलोके तु श्रूयन्ते पुण्यकर्मणाम् ।
६८.७०/२विष्णुलोकस्य ते विप्राः कलां नार्हन्ति षोडशीम् ॥ ६८.७०॥
६८.७१/१एवं हरेः पुरस्थानं सर्वभोगगुणान्वितम् ।
६८.७१/२सर्वसौख्यकरं पुण्यं सर्वाश्चर्यमयं द्विजाः ॥ ६८.७१॥
६८.७२/१न तत्र नास्तिका यान्ति पुरुषा विषयात्मकाः ।
६८.७२/२न कृतघ्ना न पिशुना नो स्तेना नाजितेन्द्रियाः ॥ ६८.७२॥
६८.७३/१येऽर्चयन्ति सदा भक्त्या वासुदेवं जगद्गुरुम् ।
६८.७३/२ते तत्र वैष्णवा यान्ति विष्णुलोकं न संशयः ॥ ६८.७३॥
६८.७४/१दक्षिणस्योदधेस्तीरे क्षेत्रे परमदुर्लभे ।
६८.७४/२दृष्ट्वा कृष्णं च रामं च सुभद्रां च द्विजोत्तमाः ॥ ६८.७४॥
६८.७५/१कल्पवृक्षसमीपे तु ये त्यजन्ति कलेवरम् ।

६८.७५/२ते तत्र मनुजा यान्ति मृता ये पुरुषोत्तमे ॥ ६८.७५॥
६८.७६/१वटसागरयोर्मध्ये यः स्मरेत् पुरुषोत्तमम् ।
६८.७६/२तेऽपि तत्र नरा यान्ति ये मृताः पुरुषोत्तमे ॥ ६८.७६॥
६८.७७/१तेऽपि तत्र परं स्थानं यान्ति नास्त्यत्र संशयः ।
६८.७७/२एवं मया मुनिश्रेष्ठा विष्णुलोकः सनातनः ।
६८.७७/३सर्वानन्दकरः प्रोक्तो भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ॥ ६८.७७॥
६९.१/१मुनय ऊचुः । बह्वाश्चर्यस्त्वया प्रोक्तो विष्णुलोको जगत्पते ।
६९.१/२नित्यानन्दकरः श्रीमान् भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ॥ ६९.१॥
६९.२/१क्षेत्रं च दुर्लभं लोके कीर्तितं पुरुषोत्तमम् ।
६९.२/२त्यक्त्वा यत्र नरो देहं याति सालोक्यतां हरेः ॥ ६९.२॥
६९.३/१सम्यक् क्षेत्रस्य माहात्म्यं त्वया सम्यक् प्रकीर्तितम् ।
६९.३/२यत्र स्वदेहसंत्यागाद् विष्णुलोकं व्रजेन् नरः ॥ ६९.३॥
६९.४/१अहो मोक्षस्य मार्गोऽयं देहत्यागस्त्वयोदितः ।
६९.४/२नराणामुपकाराय पुरुषाख्ये न संशयः ॥ ६९.४॥
६९.५/१अनायासेन देवेश देहं त्यक्त्वा नरोत्तमाः ।
६९.५/२तस्मिन् क्षेत्रे परं विष्णोः पदं यान्ति निरामयम् ॥ ६९.५॥
६९.६/१श्रुत्वा क्षेत्रस्य माहात्म्यं विस्मयो नो महान् अभूत् ।
६९.६/२प्रयागपुष्करादीनि क्षेत्राण्यायतनानि च ॥ ६९.६॥
६९.७/१पृथिव्यां सर्वतीर्थानि सरितश्च सरांसि च ।
६९.७/२न तथा तानि सर्वाणि प्रशंससि सुरोत्तम ॥ ६९.७॥
६९.८/१यथा प्रशंससि क्षेत्रं पुरुषाख्यं पुनः पुनः ।
६९.८/२ज्ञातोऽस्माभिरभिप्रायस्तवेदानीं पितामह ॥ ६९.८॥
६९.९/१येन प्रशंससि क्षेत्रं मुक्तिदं पुरुषोत्तमम् ।
६९.९/२पुरुषाख्यसमं नूनं क्षेत्रं नास्ति महीतले ।
६९.९/३तेन त्वं विबुधश्रेष्ठ प्रशंससि पुनः पुनः ॥ ६९.९॥
६९.१०/१ब्रह्मोवाच । सत्यं सत्यं मुनिश्रेष्ठा भवद्भिः समुदाहृतम् ।
६९.१०/२पुरुषाख्यसमं क्षेत्रं नास्त्यत्र पृथिवीतले ॥ ६९.१०॥
६९.११/१सन्ति यानि तु तीर्थानि पुण्यान्यायतनानि च ।
६९.११/२तानि श्रीपुरुषाख्यस्य कलां नार्हन्ति षोडशीम् ॥ ६९.११॥
६९.१२/१यथा सर्वेश्वरो विष्णुः सर्वलोकोत्तमोत्तमः ।
६९.१२/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.१२॥

६९.१३/१आदित्यानां यथा विष्णुः श्रेष्ठत्वे समुदाहृतः ।
६९.१३/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.१३॥
६९.१४/१नक्षत्राणां यथा सोमः सरसां सागरो यथा ।
६९.१४/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.१४॥
६९.१५/१वसूनां पावको यद्वद् रुद्राणां शंकरो यथा ।
६९.१५/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.१५॥
६९.१६/१वर्णानां ब्राह्मणो यद्वद् वैनतेयश्च पक्षिणाम् ।
६९.१६/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.१६॥
६९.१७/१शिखरिणां यथा मेरुः पर्वतानां हिमालयः ।
६९.१७/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.१७॥
६९.१८/१प्रमदानां यथा लक्ष्मीः सरितां जाह्नवी यथा ।
६९.१८/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.१८॥
६९.१९/१ऐरावतो गजेन्द्राणां महर्षीणां भृगुर्यथा ।
६९.१९/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.१९॥
६९.२०/१सेनानीनां यथा स्कन्दः सिद्धानां कपिलो यथा ।
६९.२०/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.२०॥
६९.२१/१उच्चैःश्रवा यथाश्वानां कवीनामुशना कविः ।
६९.२१/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.२१॥
६९.२२/१मुनीनां च यथा व्यासः कुबेरो यक्षरक्षसाम् ।
६९.२२/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.२२॥
६९.२३/१इन्द्रियाणां मनो यद्वद् भूतानामवनी यथा ।
६९.२३/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.२३॥
६९.२४/१अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां पवनः प्लवतां यथा ।
६९.२४/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.२४॥
६९.२५/१भूषणानां तु सर्वेषां यथा चूडामणिर्द्विजाः ।
६९.२५/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.२५॥
६९.२६/१गन्धर्वाणां चित्ररथः शस्त्राणां कुलिशो यथा ।
६९.२६/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.२६॥
६९.२७/१अकारः सर्ववर्णानां गायत्री छन्दसां यथा ।
६९.२७/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.२७॥
६९.२८/१सर्वाङ्गेभ्यो यथा श्रेष्ठमुत्तमाङ्गं द्विजोत्तमाः ।

६९.२८/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.२८॥
६९.२९/१अरुन्धती यथा स्त्रीणां सतीनां श्रेष्ठतां गता ।
६९.२९/२तथा समस्ततीर्थानां श्रेष्ठं तत् पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.२९॥
६९.३०/१यथा समस्तविद्यानां मोक्षविद्या परा स्मृता ।
६९.३०/२तथा समस्ततीर्थानां श्रेष्ठं तत् पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.३०॥
६९.३१/१मनुष्याणां यथा राजा धेनूनामपि कामधुक् ।
६९.३१/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.३१॥
६९.३२/१सुवर्णं सर्वरत्नानां सर्पाणां वासुकिर्यथा ।
६९.३२/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.३२॥
६९.३३/१प्रह्लादः सर्वदैत्यानां रामः शस्त्रभृतां यथा ।
६९.३३/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.३३॥
६९.३४/१झषाणां मकरो यद्वन् मृगाणां मृगराड् यथा ।
६९.३४/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.३४॥
६९.३५/१समुद्राणां यथा श्रेष्ठः क्षीरोदः सरितां पतिः ।
६९.३५/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.३५॥
६९.३६/१वरुणो यादसां यद्वद् यमः संयमिनां यथा ।
६९.३६/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.३६॥
६९.३७/१देवर्षीणां यथा श्रेष्ठो नारदो मुनिसत्तमाः ।
६९.३७/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.३७॥
६९.३८/१धातूनां काञ्चनं यद्वत् पवित्राणां च दक्षिणा ।
६९.३८/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.३८॥
६९.३९/१प्रजापतिर्यथा दक्ष ऋषीणां कश्यपो यथा ।
६९.३९/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.३९॥
६९.४०/१ग्रहाणां भास्करो यद्वन् मन्त्राणां प्रणवो यथा ।
६९.४०/२तथा समस्ततीर्थानां वरिष्ठं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.४०॥
६९.४१/१अश्वमेधस्तु यज्ञानां यथा श्रेष्ठः प्रकीर्तितः ।
६९.४१/२तथा समस्ततीर्थानां क्षेत्रं च तद् द्विजोत्तमाः ॥ ६९.४१॥
६९.४२/१ओषधीनां यथा धान्यं तृणेषु तृणराड् यथा ।
६९.४२/२तथा समस्ततीर्थानामुत्तमं पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.४२॥
६९.४३/१यथा समस्ततीर्थानां धर्मः संसारतारकः ।
६९.४३/२तथा समस्ततीर्थानां श्रेष्ठं तत् पुरुषोत्तमम् ॥ ६९.४३॥

७०.१/१ब्रह्मोवाच । सर्वेषां चैव तीर्थानां क्षेत्राणां च द्विजोत्तमाः ।
७०.१/२जपहोमव्रतानां च तपोदानफलानि च ॥ ७०.१॥
७०.२/१न तत् पश्यामि भो विप्रा यत् तेन सदृशं भुवि ।
७०.२/२किं चात्र बहुनोक्तेन भाषितेन पुनः पुनः ॥ ७०.२॥
७०.३/१सत्यं सत्यं पुनः सत्यं क्षेत्रं तत् परमं महत् ।
७०.३/२पुरुषाख्यं सकृद् दृष्ट्वा सागराम्भःसमाप्लुतम् ॥ ७०.३॥
७०.४/१ब्रह्मविद्यां सकृज्ज्ञात्वा गर्भवासो न विद्यते ।
७०.४/२हरेः संनिहिते स्थान उत्तमे पुरुषोत्तमे ॥ ७०.४॥
७०.५/१संवत्सरमुपासीत मासमात्रमथापि वा ।
७०.५/२तेन जप्तं हुतं तेन तेन तप्तं तपो महत् ॥ ७०.५॥
७०.६/१स याति परमं स्थानं यत्र योगेश्वरो हरिः ।
७०.६/२भुक्त्वा भोगान् विचित्रांश्च देवयोषित्समन्वितः ॥ ७०.६॥
७०.७/१कल्पान्ते पुनरागत्य मर्त्यलोके नरोत्तमः ।
७०.७/२जायते योगिनां विप्रा ज्ञानज्ञेयोद्यतो गृहे ॥ ७०.७॥
७०.८/१सम्प्राप्य वैष्णवं योगं हरेः स्वच्छन्दतां व्रजेत् ।
७०.८/२कल्पवृक्षस्य रामस्य कृष्णस्य भद्रया सह ॥ ७०.८॥
७०.९/१मार्कण्डेयेन्द्रद्युम्नस्य माहात्म्यं माधवस्य च ।
७०.९/२स्वर्गद्वारस्य माहात्म्यं सागरस्य विधिः क्रमात् ॥ ७०.९॥
७०.१०/१मार्जनस्य यथाकाले भागीरथ्याः समागमम् ।
७०.१०/२सर्वमेतन् मया ख्यातं यत् परं श्रोतुमिच्छथ ॥ ७०.१०॥
७०.११/१इन्द्रद्युम्नस्य माहात्म्यमेतच्च कथितं मया ।
७०.११/२सर्वाश्चर्यं समाख्यातं रहस्यं पुरुषोत्तमम् ।
७०.११/३पुराणं परमं गुह्यं धन्यं संसारमोचनम् ॥ ७०.११॥
७०.१२/१मुनय ऊचुः । नहि नस्तृप्तिरस्तीह श्रृण्वतां तीर्थविस्तरम् ।
७०.१२/२पुनरेव परं गुह्यं वक्तुमर्हस्यशेषतः ।
७०.१२/३परं तीर्थस्य माहात्म्यं सर्वतीर्थोत्तमोत्तमम् ॥ ७०.१२॥
७०.१३/१ब्रह्मोवाच । इममेव पुरा प्रश्नं पृष्टोऽस्मि द्विजसत्तमाः ।
७०.१३/२नारदेन प्रयत्नेन तदा तं प्रोक्तवान् अहम् ॥ ७०.१३॥
७०.१४/१नारद उवाच । तपसो यज्ञदानानां तीर्थानां पावनं स्मृतम् ।
७०.१४/२सर्वं श्रुतं मया त्वत्तो जगद्योने जगत्पते ॥ ७०.१४॥
७०.१५/१कियन्ति सन्ति तीर्थानि स्वर्गमर्त्यरसातले ।

७०.१५/२सर्वेषामेव तीर्थानां सर्वदा किं विशिष्यते ॥ ७०.१५॥

७०.१६/१ब्रह्मोवाच । चतुर्विधानि तीर्थानि स्वर्गे मर्त्ये रसातले ।

७०.१६/२दैवानि मुनिशार्दूल आसुराण्यार्षाणि च ॥ ७०.१६॥

७०.१७/१मानुषाणि त्रिलोकेषु विख्यातानि सुरादिभिः ।

७०.१७/२मानुषेभ्यश्च तीर्थेभ्य आर्षं तीर्थमनुत्तमम् ॥ ७०.१७॥

७०.१८/१आर्षेभ्यश्चैव तीर्थेभ्य आसुरं बहुपुण्यदम् ।

७०.१८/२आसुरेभ्यस्तथा पुण्यं दैवं तत् सार्वकामिकम् ॥ ७०.१८॥

७०.१९/१ब्रह्मविष्णुशिवैश्चैव निर्मितं दैवमुच्यते ।

७०.१९/२त्रिभ्यो यद् एकं जायेत तस्मान् नातः परं विदुः ॥ ७०.१९॥

७०.२०/१त्रयाणामपि लोकानां तीर्थं मेध्यमुदाहृतम् ।

७०.२०/२तत्रापि जाम्बवं द्वीपं तीर्थं बहुगुणोदयम् ॥ ७०.२०॥

७०.२१/१जाम्बवे भारतं वर्षं तीर्थं त्रैलोक्यविश्रुतम् ।

७०.२१/२कर्मभूमिर्यतः पुत्र तस्मात् तीर्थं तद् उच्यते ॥ ७०.२१॥

७०.२२/१तत्रैव यानि तीर्थानि यान्युक्तानि मया तव ।

७०.२२/२हिमवद्विन्ध्ययोर्मध्ये षण्नद्यो देवसम्भवाः ॥ ७०.२२॥

७०.२३/१तथैव देवजा ब्रह्मन् दक्षिणार्णवविन्ध्ययोः ।

७०.२३/२एता द्वादश नद्यस्तु प्राधान्येन प्रकीर्तिताः ॥ ७०.२३॥

७०.२४/१अभिसम्पूजितं यस्माद् भारतं बहुपुण्यदम् ।

७०.२४/२कर्मभूमिरतो देवैर्वर्षं तस्मात् प्रकीर्तितम् ॥ ७०.२४॥

७०.२५/१आर्षाणि चैव तीर्थानि देवजानि क्वचित् क्वचित् ।

७०.२५/२आसुरैरावृतान्यासंस्तद् एवासुरमुच्यते ॥ ७०.२५॥

७०.२६/१दैवेष्वेव प्रदेशेषु तपस्तप्त्वा महर्षयः ।

७०.२६/२दैवप्रभावात् तपस आर्षाण्यपि च तान्यपि ॥ ७०.२६॥

७०.२७/१आत्मनः श्रेयसे मुक्त्यै पूजायै भूतयेऽथवा ।

७०.२७/२आत्मनः फलभूत्यर्थं यशसोऽवाप्तये पुनः ॥ ७०.२७॥

७०.२८/१मानुषैः कारितान्याहुर्मानुषाणीति नारद ।

७०.२८/२एवं चतुर्विधो भेदस्तीर्थानां मुनिसत्तम ॥ ७०.२८॥

७०.२९/१भेदं न कश्चिज्जानाति श्रोतुं युक्तोऽसि नारद ।

७०.२९/२बहवः पण्डितम्मन्याः शृण्वन्ति कथयन्ति च ।

७०.२९/३सुकृती कोऽपि जानाति वक्तुं श्रोतुं निजैर्गुणैः ॥ ७०.२९॥

७०.३०/१नारद उवाच । तेषां स्वरूपं भेदं च श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ।

७०.३०/२यच्छ्रुत्वा सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः ॥ ७०.३०॥
७०.३१/१ब्रह्मन् कृतयुगादौ तु उपायोऽन्यो न विद्यते ।
७०.३१/२तीर्थसेवां विना स्वल्प+ ।आयासेनाभीष्टदायिनीम् ॥ ७०.३१॥
७०.३२/१न त्वया सदृशो धातर्वक्ता ज्ञाताथवा क्वचित् ।
७०.३२/२त्वं नाभिकमले विष्णोः संजातोऽखिलपूर्वजः ॥ ७०.३२॥
७०.३३/१ब्रह्मोवाच । गोदावरी भीमरथी तुङ्गभद्रा च वेणिका ।
७०.३३/२तापी पयोउष्णी विन्ध्यस्य दक्षिणे तु प्रकीर्तिताः ॥ ७०.३३॥
७०.३४/१भागीरथी नर्मदा तु यमुना च सरस्वती ।
७०.३४/२विशोका च वितस्ता च हिमवत्पर्वताश्रिताः ॥ ७०.३४॥
७०.३५/१एता नद्यः पुण्यतमा देवतीर्थान्युदाहृताः ।
७०.३५/२गयः कोल्लासुरो वृत्रस्त्रिपुरो ह्यन्धकस्तथा ॥ ७०.३५॥
७०.३६/१हयमूर्धा च लवणो नमुचिः शृङ्गकस्तथा ।
७०.३६/२यमः पातालकेतुश्च मयः पुष्कर एव च ॥ ७०.३६॥
७०.३७/१एतैरावृततीर्थानि आसुराणि शुभानि च ।
७०.३७/२प्रभासो भार्गवोऽगस्तिर्नरनारायणौ तथा ॥ ७०.३७॥
७०.३८/१वसिष्ठश्च भरद्वाजो गोतमः कश्यपो मनुः ।
७०.३८/२इत्यादिमुनिजुष्टानि ऋषितीर्थानि नारद ॥ ७०.३८॥
७०.३९/१अम्बरीषो हरिश्चन्द्रो मान्धाता मनुरेव च ।
७०.३९/२कुरुः कनखलश्चैव भद्राश्वः सगरस्तथा ॥ ७०.३९॥
७०.४०/१अश्वयूपो नाचिकेता वृषाकपिररिंदमः ।
७०.४०/२इत्यादिमानुषैर्विप्र निर्मितानि शुभानि च ॥ ७०.४०॥
७०.४१/१यशसः फलभूत्यर्थं निर्मितानीह नारद ।
७०.४१/२स्वतोउद्भूतानि दैवानि यत्र क्वापि जगत्त्रये ।
७०.४१/३पुण्यतीर्थानि तान्याहुस्तीर्थभेदो मयोदितः ॥ ७०.४१॥
७१.१/१नारद उवाच । त्रिदैवत्यं तु यत् तीर्थं सर्वेभ्यो ह्युक्तमुत्तमम् ।
७१.१/२तस्य स्वरूपभेदं च विस्तरेण ब्रवीतु मे ॥ ७१.१॥
७१.२/१ब्रह्मोवाच । तावद् अन्यानि तीर्थानि तावत् ताः पुण्यभूमयः ।
७१.२/२तावद् यज्ञादयो यावत् त्रिदैवत्यं न दृश्यते ॥ ७१.२॥
७१.३/१गङ्गेयं सरितां श्रेष्ठा सर्वकामप्रदायिनी ।
७१.३/२त्रिदैवत्या मुनिश्रेष्ठ तदुत्पत्तिमतः शृणु ॥ ७१.३॥
७१.४/१वर्षाणामयुतात् पूर्वं देवकार्य उपस्थिते ।

७१.४/२तारको बलवान् आसीन् मद्वराद् अतिगर्वितः ॥ ७१.४॥
७१.५/१देवानां परमैश्वर्यं हृतं तेन बलीयसा ।
७१.५/२ततस्ते शरणं जग्मुर्देवाः सेन्द्रपुरोगमाः ॥ ७१.५॥
७१.६/१क्षीरोदशायिनं देवं जगतां प्रपितामहम् ।
७१.६/२कृताञ्जलिपुटा देवा विष्णुमूचुरनन्यगाः ॥ ७१.६॥
७१.७/१देवा ऊचुः । त्वं त्राता जगतां नाथ देवानां कीर्तिवर्धन ।
७१.७/२सर्वेश्वर जगद्योने त्रयीमूर्ते नमोऽस्तु ते ॥ ७१.७॥
७१.८/१लोकस्रष्टासुरान् हन्ता त्वमेव जगतां पतिः ।
७१.८/२स्थित्युत्पत्तिविनाशानां कारणं त्वं जगन्मय ॥ ७१.८॥
७१.९/१त्राता न कोप्यस्ति जगत्त्रयेऽपि ।
७१.९/२शरीरिणां सर्वविपद्गतानाम् ।
७१.९/३त्वया विना वारिजपत्रनेत्र ।
७१.९/४तापत्रयाणां शरणं न चान्यत् ॥ ७१.९॥
७१.१०/१पिता च माता जगतोऽखिलस्य ।
७१.१०/२त्वमेव सेवासुलभोऽसि विष्णो ।
७१.१०/३प्रसीद पाहीश महाभयेभ्यो ।
<71।10/4>ऽस्मदार्तिहन्ता वद कस्त्वदन्यः ॥ ७१.१०॥
७१.११/१आदिकर्ता वराहस्त्वं मत्स्यः कूर्मस्तथैव च ।
७१.११/२इत्यादिरूपभेदैर्नो रक्षसे भय आगते ॥ ७१.११॥
७१.१२/१हृतस्वाम्यान् सुरगणान् हृतदारान् गतापदः ।
७१.१२/२कस्मान् न रक्षसे देव अनन्यशरणान् हरे ॥ ७१.१२॥
७१.१३/१ब्रह्मोवाच । ततः प्रोवाच भगवाञ् शेषशायी जगत्पतिः ।
७१.१३/२कस्माच्च भयमापन्नं तद् ब्रुवन्तु गतज्वराः ।
७१.१३/३ततः श्रियः पतिं प्राहुस्तं तारकवधं प्रति ॥ ७१.१३॥
७१.१४/१देवा ऊचुः । तारकाद् भयमापन्नं भीषणं रोमहर्षणम् ।
७१.१४/२न युद्धैस्तपसा शापैर्हन्तुं नैव क्षमा वयम् ॥ ७१.१४॥
७१.१५/१अर्वाग्दशाहाद् यो बालस्तस्मान् मृत्युमवाप्स्यति ।
७१.१५/२तस्माद् देव न चान्येभ्यस्तत्र नीतिर्विधीयताम् ॥ ७१.१५॥
७१.१६/१ब्रह्मोवाच । पुनर्नारायणः प्राह नाहं बलोत्कटः सुराः ।
७१.१६/२न मत्तो मदपत्याच्च न देवेभ्यो वधो भवेत् ॥ ७१.१६॥
७१.१७/१ईश्वराद् यदि जायेत अपत्यं बहुशक्तिकम् ।

७१.१७/२तस्माद् वधमवाप्नोति तारको लोकदारुणः ॥ ७१.१७॥

७१.१८/१तद् गच्छामः सुराः सर्वे यतितुम् ऋषिभिः सह ।

७१.१८/२भार्यार्थं प्रथमो यत्नः कर्तव्यः प्रभविष्णुभिः ॥ ७१.१८॥

७१.१९/१तथेत्युक्त्वा सुरगणा जग्मुस्ते च नगोत्तमम् ।

७१.१९/२हिमवन्तं रत्नमयं मेनां च हिमवत्प्रियाम् ॥ ७१.१९॥

७१.२०/१इदमूचुः सर्व एव सभार्यं तुहिनं गिरिम् ॥ ७१.२०॥

७१.२१/१देवा ऊचुः । दाक्षायणी लोकमाता या शक्तिः संस्थिता गिरौ ।

७१.२१/२बुद्धिः प्रज्ञा धृतिर्मेधा लज्जा पुष्टिः सरस्वती ॥ ७१.२१॥

७१.२२/१एवं त्वनेकधा लोके या स्थिता लोकपावनी ।

७१.२२/२देवानां कार्यसिद्ध्यर्थं युवयोर्गर्भमाविशत् ॥ ७१.२२॥

७१.२३/१समुत्पन्ना जगन्माता शम्भोः पत्नी भविष्यति ।

७१.२३/२अस्माकं भवतां चापि पालनी च भविष्यति ॥ ७१.२३॥

७१.२४/१ब्रह्मोवाच । हिमवान् अपि तद् वाक्यं सुराणामभिनन्द्य च ।

७१.२४/२मेना चापि महोत्साहा अस्त्वित्येवं वचोऽब्रवीत् ॥ ७१.२४॥

७१.२५/१तदोत्पन्ना जगद्धात्री गौरी हिमवतो गृहे ।

७१.२५/२शिवध्यानरता नित्यं तन्निष्ठा तन्मनोगता ॥ ७१.२५॥

७१.२६/१तां वै प्रोचुः सुरगणा ईशार्थे तप आविश ।

७१.२६/२तथा हिमवतः पृष्ठे गौरी तेपे तपो महत् ॥ ७१.२६॥

७१.२७/१पुनः सम्मन्त्रयामासुरीशो ध्यायति तां शिवाम् ।

७१.२७/२आत्मानं वा तथान्यद् वा न जानीमः कथं भवः ॥ ७१.२७॥

७१.२८/१मेनकायाः सुतायां तु चित्तं दध्यात् सुरेश्वरः ।

७१.२८/२तत्र नीतिर्विधातव्या ततः श्रैष्ठ्यमवाप्स्यथ ।

७१.२८/३ततः प्राह महाबुद्धिर्वाचस्पतिरुदारधीः ॥ ७१.२८॥

७१.२९/१बृहस्पतिरुवाच । यस्त्वयं मदनो धीमान् कन्दर्पः पुष्पचापधृक् ।

७१.२९/२स विध्यतु शिवं शान्तं बाणैः पुष्पमयैः शुभैः ॥ ७१.२९॥

७१.३०/१तेन विद्धस्त्रिनेत्रोऽपि ईशायां बुद्धिमादधेत् ।

७१.३०/२परिणेष्यत्यसौ नूनं तदा तां गिरिजां हरः ॥ ७१.३०॥

७१.३१/१जयिनः पञ्चबाणस्य न बाणाः क्वापि कुण्ठिताः ।

७१.३१/२तथोढायां जगद्धात्र्यां शम्भोः पुत्रो भविष्यति ॥ ७१.३१॥

७१.३२/१जातः पुत्रस्त्रिनेत्रस्य तारकं स हनिष्यति ।

७१.३२/२वसन्तं च सहायार्थं शोभिष्ठं कुसुमाकरम् ॥ ७१.३२॥

७१.३३/१आह्लादनं च मनसा कामायैनं प्रयच्छथ ॥ ७१.३३॥
७१.३४/१ब्रह्मोवाच । तथेत्युक्त्वा सुरगणा मदनं कुसुमाकरम् ।
७१.३४/२प्रेषयामासुरव्यग्राः शिवान्तिकमरिंदमाः ॥ ७१.३४॥
७१.३५/१स जगाम त्वरा कामो धृतचापो समाधवः ।
७१.३५/२रत्या च सहितः कामः कर्तुं कर्म सुदुष्करम् ॥ ७१.३५॥
७१.३६/१गृहीत्वा सशरं चापमिदं तस्य मनोऽभवत् ।
७१.३६/२मया वेध्यस्त्ववेध्यो वै शम्भुर्लोकगुरुः प्रभुः ॥ ७१.३६॥
७१.३७/१त्रैलोक्यजयिनो बाणाः शम्भौ मे किं दृढा न वा ।
७१.३७/२तेनासौ चाग्निनेत्रेण भस्मशेषस्तदा कृतः ॥ ७१.३७॥
७१.३८/१तद् एव कर्म सुदृढमीक्षितुं सुरसत्तमाः ।
७१.३८/२आजग्मुस्तत्र यद् वृत्तं शृणु विस्मयकारकम् ॥ ७१.३८॥
७१.३९/१शम्भुं दृष्ट्वा सुरगणा यावत् पश्यन्ति मन्मथम् ।
७१.३९/२तावच्च भस्मसाद्भूतं कामं दृष्ट्वा भयातुराः ।
७१.३९/३तुष्टुवुस्त्रिदशेशानं कृताञ्जलिपुटाः सुराः ॥ ७१.३९॥
७१.४०/१देवा ऊचुः । तारकाद् भयमापन्नं कुरु पत्नीं गिरेः सुताम् ॥ ७१.४०॥
७१.४१/१ब्रह्मोवाच । विद्धचित्तो हरोऽप्याशु मेने वाक्यं सुरोदितम् ।
७१.४१/२अरुन्धतीं वसिष्ठं च मां तु चक्रधरं तथा ॥ ७१.४१॥
७१.४२/१प्रेषयामासुरमरा विवाहाय परस्परम् ।
७१.४२/२सम्बन्धोऽपि तथाप्यासीद् धिमवल्लोकनाथयोः ॥ ७१.४२॥
७२.१/१ब्रह्मोवाच । हिमवत्पर्वते श्रेष्ठे नानारत्नविचित्रिते ।
७२.१/२नानावृक्षलताकीर्णे नानाद्विजनिषेविते ॥ ७२.१॥
७२.२/१नदीनदसरःकूप+ ।तडागादिभिरावृते ।
७२.२/२देवगन्धर्वयक्षादि+ ।सिद्धचारणसेविते ॥ ७२.२॥
७२.३/१शुभमारुतसम्पन्ने हर्षोत्कर्षैककारणे ।
७२.३/२मेरुमन्दरकैलास+ ।मैनाकादिनगैर्वृते ॥ ७२.३॥
७२.४/१वसिष्ठागस्त्यपौलस्त्य+ ।लोमशादिभिरावृते ।
७२.४/२महोत्सवे वर्तमाने विवाहः समजायत ॥ ७२.४॥
७२.५/१तत्र वेदी रत्नमयी शोभिता स्वर्णभूषिता ।
७२.५/२वज्रमाणिक्यवैदूर्य+ ।तन्मयस्तम्भशोभिता ॥ ७२.५॥
७२.६/१जयालक्ष्मीशुभाक्षान्ति+ ।कीर्तिपुष्ट्यादिसंवृता ।
७२.६/२मेरुमन्दरकैलास+ ।रैवतैः परिशोभितैः ॥ ७२.६॥

७२.७/१पूजितो लोकनाथेन विष्णुना प्रभविष्णुना ।
७२.७/२मैनाकः पर्वतश्रेष्ठो रेजेऽतीव हिरण्मयः ॥ ७२.७॥
७२.८/१ऋषयो लोकपालाश्च आदित्याः समरुद्गणाः ।
७२.८/२विवाहे वेदिकां चक्रुर्देवदेवस्य शूलिनः ॥ ७२.८॥
७२.९/१विश्वकर्मा स्वयं त्वष्टा वेदीं चक्रे सतोरणाम् ।
७२.९/२सुरभी नन्दिनी नन्दा सुनन्दा कामदोहिनी ॥ ७२.९॥
७२.१०/१आभिस्तु शोभितेशान्या विवाहः समजायत ।
७२.१०/२समुद्राः सरितो नागा ओषध्यो लोकमातरः ॥ ७२.१०॥
७२.११/१सवनस्पतिबीजाश्च सर्वे तत्र समाययुः ।
७२.११/२भुवः कर्म इला चक्रे ओषध्यस्त्वन्नकर्म च ॥ ७२.११॥
७२.१२/१वरुणः पानकर्माणि दानकर्म धनाधिपः ।
७२.१२/२अग्निश्चकार तत्रान्नं यच्चेष्टं लोकनाथयोः ॥ ७२.१२॥
७२.१३/१तत्र तत्र पृथक् पूजां चक्रे विष्णुः सनातनः ।
७२.१३/२वेदाश्च सरहस्या वै गायन्ति च हसन्ति ॥ ७२.१३॥
७२.१४/१नृत्यन्त्यप्सरसः सर्वा जगुर्गन्धर्वकिंनराः ।
७२.१४/२लाजाधृक् चापि मैनाको बभूव मुनिसत्तम ॥ ७२.१४॥
७२.१५/१पुण्याहवाचनं वृत्तमन्तर्वेश्मनि नारद ।
७२.१५/२वेदिकायामुपाविष्टौ दम्पती सुरसत्तमौ ॥ ७२.१५॥
७२.१६/१प्रतिष्ठाप्याग्निं विधिवद् अश्मानं चापि पुत्रक ।
७२.१६/२हुत्वा लाजांश्च विधिवत् प्रदक्षिणमथाकरोत् ॥ ७२.१६॥
७२.१७/१अश्मनः स्पर्शहेतोश्च देव्यङ्गुष्ठं करेऽस्पृशत् ।
७२.१७/२विष्णुना प्रेरितः शम्भुर्दक्षिणस्य पदस्य च ॥ ७२.१७॥
७२.१८/१तामदर्शमहं तत्र होमं कुर्वन् हरान्तिके ।
७२.१८/२दृष्टेऽङ्गुष्ठे दुष्टबुद्ध्या वीर्यं सुस्राव मे तदा ॥ ७२.१८॥
७२.१९/१लज्ञया कलुषीभूतः स्कन्नं वीर्यमचूर्णयम् ।
७२.१९/२मद्वीर्याच्चूर्णितात् सूक्ष्माद् वालखिल्यास्तु जज्ञिरे ॥ ७२.१९॥
७२.२०/१ततो महान् अभूत् तत्र हाहाकारः सुरोदितः ।
७२.२०/२लज्ञया परिभूतोऽहं निर्गतस्तु तदासनात् ॥ ७२.२०॥
७२.२१/१पश्यत्सु देवसंघेषु तूष्णीम्भूतेषु नारद ।
७२.२१/२गच्छन्तं मां महादेवो दृष्ट्वा नन्दिनमब्रवीत् ॥ ७२.२१॥
७२.२२/१शिव उवाच । ब्रह्माणमाह्वयस्वेह गतपापं करोम्यहम् ।

७२.२२/२कृतापराधेऽपि जने सन्तः सकृपमानसाः ।
७२.२२/३मोहयन्त्यपि विद्वांसं विषयाणामियं स्थितिः ॥ ७२.२२॥
७२.२३/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वा स भगवान् उमया सहितः शिवः ।
७२.२३/२ममानुकम्पया चैव लोकानां हितकाम्यया ॥ ७२.२३॥
७२.२४/१एतच्चकार लोकेशः श‍ृणु नारद यत्नतः ।
७२.२४/२पापिनां पापमोक्षाय भूमिरापो भविष्यति ॥ ७२.२४॥
७२.२५/१तयोश्च सारसर्वस्वमाहरिष्यामि पावनम् ।
७२.२५/२एवं निश्चित्य भगवांस्तयोः सारं समाहरत् ॥ ७२.२५॥
७२.२६/१भूमिं कमण्डलुं कृत्वा तत्रापः संनिवेश्य च ।
७२.२६/२पावमान्यादिभिः सूक्तैरभिमन्त्र्य च यत्नतः ॥ ७२.२६॥
७२.२७/१त्रिजगत्पावनीं शक्तिं तत्र सस्मार पापहा ।
७२.२७/२मामुवाच स लोकेशो गृहाणेमं कमण्डलुम् ॥ ७२.२७॥
७२.२८/१आपो वै मातरो देव्यो भूमिर्माता तथापरा ।
७२.२८/२स्थित्युत्पत्तिविनाशानां हेतुत्वमुभयोः स्थितम् ॥ ७२.२८॥
७२.२९/१अत्र प्रतिष्ठितो धर्मो ह्यत्र यज्ञः सनातनः ।
७२.२९/२अत्र भुक्तिश्च मुक्तिश्च स्थावरं जङ्गमं तथा ॥ ७२.२९॥
७२.३०/१स्मरणान् मानसं पापं वचनाद् वाचिकं तथा ।
७२.३०/२स्नानपानाभिषेकाच्च प्रणश्यत्यपि कायिकम् ॥ ७२.३०॥
७२.३१/१एतद् एवामृतं लोके नैतस्मात् पावनं परम् ।
७२.३१/२मयाभिमन्त्रितं ब्रह्मन् गृहाणेमं कमण्डलुम् ॥ ७२.३१॥
७२.३२/१अत्रत्यं वारि यः कश्चित् स्मरेद् अपि पठेद् अपि ।
७२.३२/२स सर्वकामान् आप्नोति गृहाणेमं कमण्डलुम् ॥ ७२.३२॥
७२.३३/१भूतेभ्यश्चापि पञ्चभ्य आपो भूतं महोदितम् ।
७२.३३/२तासामुत्कृष्टमेतस्माद् गृहाणेमं कमण्डलुम् ॥ ७२.३३॥
७२.३४/१अत्र यद् वारि शोभिष्ठं पुण्यं पावनमेव च ।
७२.३४/२स्पृष्ट्वा स्मृत्वा च दृष्ट्वा च ब्रह्मन् पापाद् विमोक्ष्यसे ॥ ७२.३४॥
७२.३५/१एवमुक्त्वा महादेवः प्रादान् मम कमण्डलुम् ।
७२.३५/२ततः सुरगणाः सर्वे भक्त्या प्रोचुः सुरेश्वरम् ।
७२.३५/३आह्लादश्च महांस्तत्र जयशब्दो व्यवर्तत ॥ ७२.३५॥
७२.३८/१देवोत्सवे मातुरजः पदाग्रम् ।
७२.३८/२समीक्ष्य पापात् पतितत्वमाप ।

७२.३८/३प्रादात् कृपालुः स्मरणात् पवित्राम् ।
७२.३८/४गङ्गां पिता पुण्यकमण्डलुस्थाम् ॥ ७२.३८॥
७३.१/१नारद उवाच । कमण्डलुस्थिता देवी तव पुण्यविवर्धिनी ।
७३.१/२यथा मर्त्यं गता नाथ तन् मे विस्तरतो वद ॥ ७३.१॥
७३.२/१ब्रह्मोवाच । बलिर्नाम महादैत्यो देवारिरपराजितः ।
७३.२/२धर्मेण यशसा चैव प्रजासंरक्षणेन च ॥ ७३.२॥
७३.३/१गुरुभक्त्या च सत्येन वीर्येण च बलेन च ।
७३.३/२त्यागेन क्षमया चैव त्रैलोक्ये नोपमीयते ॥ ७३.३॥
७३.४/१तस्यर्द्धिमुन्नतां दृष्ट्वा देवाश्चिन्तापरायणाः ।
७३.४/२मिथः समूचुरमरा जेष्यामो वै कथं बलिम् ॥ ७३.४॥
७३.५/१तस्मिन्ञ् शासति राज्यं तु त्रैलोक्यं हतकण्टकम् ।
७३.५/२नारयो व्याधयो वापि नाधयो वा कथंचन ॥ ७३.५॥
७३.६/१अनावृष्टिरधर्मो वा नास्तिशब्दो न दुर्जनः ।
७३.६/२स्वप्नेऽपि नैव दृश्येत बलौ राज्यं प्रशासति ॥ ७३.६॥
७३.७/१तस्योन्नतिशरैर्भग्नाः कीर्तिखड्गद्विधाकृताः ।
७३.७/२तस्याज्ञाशक्तिभिन्नाङ्गा देवाः शर्म न लेभिरे ॥ ७३.७॥
७३.८/१ततः सम्मन्त्रयामासुः कृत्वा मात्सर्यमग्रतः ।
७३.८/२तद्यशोग्निप्रदीप्ताङ्गा विष्णुं जग्मुः सुविह्वलाः ॥ ७३.८॥
७३.९/१देवा ऊचुः । आर्ताः स्म गतसत्त्वाः स्म शङ्खचक्रगदाधर ।
७३.९/२अस्मदर्थे भवान् नित्यमायुधानि बिभर्ति च ॥ ७३.९॥
७३.१०/१त्वयि नाथे जगन्नाथ अस्माकं दुःखमीदृशम् ।
७३.१०/२त्वां तु प्रणमती वाणी कथं दैत्यं नमस्यति ॥ ७३.१०॥
७३.११/१मनसा कर्मणा वाचा त्वामेव शरणं गताः ।
७३.११/२त्वदङ्घ्रिशरणाः सन्तः कथं दैत्यं नमेमहि ॥ ७३.११॥
७३.१२/१यजामस्त्वां महायज्ञैर्वदामो वाग्भिरच्युत ।
७३.१२/२त्वदेकशरणाः सन्तः कथं दैत्यं नमेमहि ॥ ७३.१२॥
७३.१३/१त्वद्वीर्यमाश्रिता नित्यं देवाः सेन्द्रपुरोगमाः ।
७३.१३/२त्वया दत्तं पदं प्राप्य कथं दैत्यं नमेमहि ॥ ७३.१३॥
७३.१४/१स्रष्टा त्वं ब्रह्ममूर्त्या तु विष्णुर्भूत्वा तु रक्षसि ।
७३.१४/२संहर्ता रुद्रशक्त्या त्वं कथं दैत्यं नमेमहि ॥ ७३.१४॥
७३.१५/१ऐश्वर्यं कारणं लोके विनैश्वर्यं तु किं फलम् ।

७३.१५/२हतैश्वर्याः सुरेशान कथं दैत्यं नमेमहि ॥ ७३.१५॥
७३.१६/१अनादिस्त्वं जगद्धातरनन्तस्त्वं जगद्गुरुः ।
७३.१६/२अन्तवन्तममुं शत्रुं कथं दैत्यं नमेमहि ॥ ७३.१६॥
७३.१७/१तवैश्वर्येण पुष्टाङ्गा जित्वा त्रैलोक्यमोजसा ।
७३.१७/२स्थिराः स्यामः सुरेशान कथं दैत्यं नमेमहि ॥ ७३.१७॥
७३.१८/१ब्रह्मोवाच । इत्येतद् एव वचनं श्रुत्वा दैतेयसूदनः ।
७३.१८/२उवाच सर्वान् अमरान् देवानां कार्यसिद्धये ॥ ७३.१८॥
७३.१९/१श्रीभगवान् उवाच । मद्भक्तोऽसौ बलिर्दैत्यो
ह्यवध्योऽसौ सुरासुरैः ।
७३.१९/२यथा भवन्तो मत्पोष्यास्तथा पोष्यो बलिर्मम ॥ ७३.१९॥
७३.२०/१विना तु संगरं देवा हत्वा राज्यं त्रिविष्टपे ।
७३.२०/२बलिं निबध्य मन्त्रोक्त्या राज्यं वः प्रददाम्यहम् ॥ ७३.२०॥
७३.२१/१ब्रह्मोवाच । तथेत्युक्त्वा सुरगणाः संजग्मुर्दिवमेव हि ।
७३.२१/२भगवान् अपि देवेशो ह्यदित्या गर्भमाविशत् ॥ ७३.२१॥
७३.२२/१तस्मिन्न् उत्पद्यमाने तु उत्सवाश्च बभूविरे ।
७३.२२/२जातोऽसौ वामनो ब्रह्मन् यज्ञेशो यज्ञपूरुषः ॥ ७३.२२॥
७३.२३/१एतस्मिन्न् अन्तरे ब्रह्मन् हयमेधाय दीक्षितः ।
७३.२३/२बलिर्बलवतां श्रेष्ठ ऋषिमुख्यैः समाहितः ॥ ७३.२३॥
७३.२४/१पुरोधसा च शुक्रेण वेदवेदाङ्गवेदिना ।
७३.२४/२मखे तस्मिन् वर्तमाने यजमाने बलौ तथा ॥ ७३.२४॥
७३.२५/१आर्त्विज्य ऋषिमुख्ये तु शुक्रे तत्र पुरोधसि ।
७३.२५/२हविर्भागार्थमासन्न+ ।देवगन्धर्वपन्नगे ॥ ७३.२५॥
७३.२६/१दीयतां भुज्यतां पूजा क्रियतां च पृथक् पृथक् ।
७३.२६/२परिपूर्णं पुनः पूर्णमेवं वाक्ये प्रवर्तति ॥ ७३.२६॥
७३.२७/१शनैस्तद्देशमभ्यागाद् वामनः सामगायनः ।
७३.२७/२यज्ञवाटमनुप्राप्तो वामनश्चित्रकुण्डलः ॥ ७३.२७॥
७३.२८/१प्रशंसमानस्तं यज्ञं वामनं प्रेक्ष्य भार्गवः ।
७३.२८/२ब्रह्मरूपधरं देवं वामनं दैत्यसूदनम् ॥ ७३.२८॥
७३.२९/१दातारं यज्ञतपसां फलं हन्तारं रक्षसाम् ।
७३.२९/२ज्ञात्वा त्वरन्न् अथोवाच राजानं भूरितेजसम् ॥ ७३.२९॥
७३.३०/१जेतारं क्षत्रधर्मेण दातारं भक्तितो धनम् ।

७३.३०/२बलिं बलवतां श्रेष्ठं सभार्यं दीक्षितं मखे ॥ ७३.३०॥
७३.३१/१ध्यायन्तं यज्ञपुरुषमुत्सृजन्तं हविः पृथक् ।
७३.३१/२तमाह भृगुशार्दूलः शुक्रः परमबुद्धिमान् ॥ ७३.३१॥
७३.३२/१शुक्र उवाच । योऽसौ तव मखं प्राप्तो ब्राह्मणो वामनाकृतिः ।
७३.३२/२नासौ विप्रो बले सत्यं यज्ञेशो यज्ञवाहनः ॥ ७३.३२॥
७३.३३/१शिशुस्त्वां याचितुं प्राप्तो नूनं देवहिताय हि ।
७३.३३/२मया च सह सम्मन्त्र्य पश्चाद् देयं त्वया प्रभो ॥ ७३.३३॥
७३.३४/१ब्रह्मोवाच । बलिस्तु भार्गवं प्राह पुरोधसमरिंदमः ॥ ७३.३४॥
७३.३५/१बलिरुवाच । धन्योऽहं मम यज्ञेशो गृहमायाति मूर्तिमान् ।
७३.३५/२आगत्य याचते किंचित् किं मन्त्र्यमवशिष्यते ॥ ७३.३५॥
७३.३६/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्त्वा सभार्योऽसौ शुक्रेण च पुरोधसा ।
७३.३६/२जगाम यत्र विप्रेन्द्रो वामनोऽदितिनन्दनः ॥ ७३.३६॥
७३.३७/१कृताञ्जलिपुटो भूत्वा केनार्थित्वं तद् उच्यताम् ।
७३.३७/२वामनोऽपि तदा प्राह पदत्रयमितां भुवम् ॥ ७३.३७॥
७३.३८/१देहि राजेन्द्र नान्येन कार्यमस्ति धनेन किम् ।
७३.३८/२तथेत्युक्त्वा तु कलशान् नानारत्नविभूषितात् ॥ ७३.३८॥
७३.३९/१वारिधारां पुरस्कृत्य वामनाय भुवं ददौ ।
७३.३९/२पश्यत्सु ऋषिमुख्येषु शुक्रे चैव पुरोधसि ॥ ७३.३९॥
७३.४०/१पश्यत्सु लोकनाथेषु वामनाय भुवं ददौ ।
७३.४०/२पश्यत्सु दैत्यसंघेषु जयशब्दे प्रवर्तति ॥ ७३.४०॥
७३.४१/१शनैस्तु वामनः प्राह स्वस्ति राजन् सुखी भव ।
७३.४१/२देहि मे सम्मितां भूमिं त्रिपदामाशु गम्यते ॥ ७३.४१॥
७३.४२/१तथेत्युवाच दैत्येशो यावत् पश्यति वामनम् ।
७३.४२/२यज्ञेशो यज्ञपुरुषश्चन्द्रादित्यौ स्तनान्तरे ॥ ७३.४२॥
७३.४३/१यथा स्यातां सुरा मूर्ध्नि ववृधे विक्रमाकृतिः ।
७३.४३/२अनन्तश्चाच्युतो देवो विक्रान्तो विक्रमाकृतिः ।
७३.४३/३तं दृष्ट्वा दैत्यराट् प्राह सभार्यो विनयान्वितः ॥ ७३.४३॥
७३.४४/१बलिरुवाच । क्रमस्व विष्णो लोकेश यावच्छक्त्या जगन्मय ।
७३.४४/२जितं मया सुरेशान सर्वभावेन विश्वकृत् ॥ ७३.४४॥
७३.४५/१ब्रह्मोवाच । तद्वाक्यसमकालं तु विष्णुः प्राह महाक्रतुः ॥ ७३.४५॥
७३.४६/१विष्णुरुवाच । दैत्येश्वर महाबाहो क्रमिष्ये पश्य

दैत्यराट् ॥ ७३.४६॥

७३.४७/१ब्रह्मोवाच । एवं वदन्तं स प्राह क्रम विष्णो पुनः पुनः ॥ ७३.४७॥

७३.४८/१ब्रह्मोवाच । कूर्मपृष्ठे पदं न्यस्य बलियज्ञे पदं न्यसत् ।

७३.४८/२द्वितीयं तु पदं प्राप ब्रह्मलोकं सनातनम् ॥ ७३.४८॥

७३.४९/१तृतीयस्य पदस्यात्र स्थानं नास्त्यसुरेश्वर ।

७३.४९/२क्व क्रमिष्ये भुवं देहि बलिं तं हरिरब्रवीत् ।

७३.४९/३विहस्य बलिरप्याह सभार्यः स कृताञ्जलिः ॥ ७३.४९॥

७३.५०/१बलिरुवाच । त्वया सृष्टं जगत् सर्वं न स्रष्टाहं सुरेश्वर ।

७३.५०/२त्वद्दोषाद् अल्पमभवत् किं करोमि जगन्मय ॥ ७३.५०॥

७३.५१/१तथापि नानृतपूर्वं कदाचिद् वच्मि केशव ।

७३.५१/२सत्यवाक्यं च मां कुर्वन् मत्पृष्ठे हि पदं न्यस ॥ ७३.५१॥

७३.५२/१ब्रह्मोवाच । ततः प्रसन्नो भगवांस्त्रयीमूर्तिः सुरार्चितः ॥ ७३.५२॥

७३.५३/१भगवान् उवाच । वरं वृणीष्व भद्रं ते भक्त्या
प्रीतोऽस्मि दैत्यराट् ॥ ७३.५३॥

७३.५४/१ब्रह्मोवाच । स तु प्राह जगन्नाथं न याचे त्वां त्रिविक्रमम् ।

७३.५४/२स तु प्रादात् स्वयं विष्णुः प्रीतः सन् मनसेप्सितम् ॥ ७३.५४॥

७३.५५/१रसातलपतित्वं च भावि चेन्द्रपदं पुनः ।

७३.५५/२आत्माधिपत्यं च हरिरविनाशि यशो विभुः ॥ ७३.५५॥

७३.५६/१एवं दत्त्वा बलेः सर्वं ससुतं भार्ययान्वितम् ।

७३.५६/२रसातले हरिः स्थाप्य बलिं त्वमरवैरिणम् ॥ ७३.५६॥

७३.५७/१शतक्रतोस्तथा प्रादात् सुरराज्यं यथाभवम् ।

७३.५७/२एतस्मिन्न् अन्तरे तत्र पदं प्रागात् सुरार्चितम् ॥ ७३.५७॥

७३.५८/१द्वितीयं तत् पदं विष्णोः पितुर्मम महामते ।

७३.५८/२यत् पदं समनुप्राप्तं गृहं दृष्ट्वाप्यचिन्तयम् ॥ ७३.५८॥

७३.५९/१किं कृत्यं यच्छुभं मे स्यात् पदे विष्णोः समागते ।

७३.५९/२सर्वस्वं च समालोक्य श्रेष्ठो मे स्यात् कमण्डलुः ॥ ७३.५९॥

७३.६०/१तद् वारि यत् पुण्यतमं दत्तं च त्रिपुरारिणा ।

७३.६०/२वरं वरेण्यं वरदं वरं शान्तिकरं परम् ॥ ७३.६०॥

७३.६१/१शुभं च शुभदं नित्यं भुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ।

७३.६१/२मातृस्वरूपं लोकानाममृतं भेषजं शुचि ॥ ७३.६१॥

७३.६२/१पवित्रं पावनं पूज्यं ज्येष्ठं श्रेष्ठं गुणान्वितम् ।

७३.६२/२स्मरणाद् एव लोकानां पावनं किं नु दर्शनात् ॥ ७३.६२॥
७३.६३/१तादृग् वारि शुचिर्भूत्वा कल्पयेऽर्घाय मे पितुः ।
७३.६३/२इति संचिन्त्य तद् वारि गृहीत्वार्घाय कल्पितम् ॥ ७३.६३॥
७३.६४/१विष्णोः पादे तु पतितमर्घवारि सुमन्त्रितम् ।
७३.६४/२तद् वारि पतितं मेरौ चतुर्धा व्यगमद् भुवम् ॥ ७३.६४॥
७३.६५/१पूर्वे तु दक्षिणे चैव पश्चिमे चोत्तरे तथा ।
७३.६५/२दक्षिणे यत् तु पतितं जटाभिः शंकरो मुने ॥ ७३.६५॥
७३.६६/१जग्राह पश्चिमे यत् तु पुनः प्रायात् कमण्डलुम् ।
७३.६६/२उत्तरे पतितं यत् तु विष्णुर्जग्राह तज्जलम् ॥ ७३.६६॥
७३.६७/१पूर्वस्मिन्न् ऋषयो देवा पितरो लोकपालकाः ।
७३.६७/२जगृहुः शुभदं वारि तस्माच्छ्रेष्ठं तद् उच्यते ॥ ७३.६७॥
७३.६८/१या दक्षिणां दिशं प्राप्ता आपो वै लोकमातरः ।
७३.६८/२विष्णुपादप्रसूतास्ता ब्रह्मण्या लोकमातरः ॥ ७३.६८॥
७३.६९/१महेश्वरजटासंस्थाः पर्वजातशुभोदयाः ।
७३.६९/२तासां प्रभावस्मरणात् सर्वकामान् अवाप्नुयात् ॥ ७३.६९॥
७४.१/१नारद उवाच । कमण्डलुस्थिता देवी महेश्वरजटागता ।
७४.१/२श्रुता देव यथा मर्त्यमागता तद् ब्रवीतु मे ॥ ७४.१॥
७४.२/१ब्रह्मोवाच । महेश्वरजटास्था या आपो देव्यो महामते ।
७४.२/२तासां च द्विविधो भेद आहर्तुर्द्वयकारणात् ॥ ७४.२॥
७४.३/१एकांशो ब्राह्मणेनात्र व्रतदानसमाधिना ।
७४.३/२गोतमेन शिवं पूज्य आहृतो लोकविश्रुतः ॥ ७४.३॥
७४.४/१अपरस्तु महाप्राज्ञ क्षत्रियेण बलीयसा ।
७४.४/२आराध्य शंकरं देवं तपोभिर्नियमैस्तथा ॥ ७४.४॥
७४.५/१भगीरथेन भूपेन आहृतोऽंशो अपरस्तथा ।
७४.५/२एवं द्वैरूप्यमभवद् गङ्गाया मुनिसत्तम ॥ ७४.५॥
७४.६/१नारद उवाच । महेश्वरजटास्था या हेतुना केन गौतमः ।
७४.६/२आहर्ता क्षत्रियेणापि आहृता केन तद् वद ॥ ७४.६॥
७४.७/१ब्रह्मोवाच । यथानीता पुरा वत्स ब्राह्मणेनेतरेण वा ।
७४.७/२तत् सर्वं विस्तरेणाहं वदिष्ये प्रीतये तव ॥ ७४.७॥
७४.८/१यस्मिन् काले सुरेशस्य उमा पत्न्यभवत् प्रिया ।
७४.८/२तस्मिन्न् एवाभवद् गङ्गा प्रिया शम्भोर्महामते ॥ ७४.८॥

७४.९/१मम दोषापनोदाय चिन्तयानः शिवस्तदा ।
७४.९/२उमया सहितः श्रीमान् देवीं प्रेक्ष्य विशेषतः ॥ ७४.९॥
७४.१०/१रसवृत्तौ स्थितो यस्मान् निर्ममे रसमुत्तमम् ।
७४.१०/२रसिकत्वात् प्रियत्वाच्च स्त्रैणत्वात् पावनत्वतः ॥ ७४.१०॥
७४.१२/१सर्वाभ्यो ह्यधिकप्रीतिर्गङ्गाभूद् द्विजसत्तम ।
७४.१२/२सैवोद्धृता जटामार्गात् कस्मिंश्चित् कारणान्तरे ।
७४.१२/३स तु संगोपयामास गङ्गां शम्भुर्जटागताम् ॥ ७४.१२॥
७४.१३/१शिरसा च धृतां ज्ञात्वा न शशाक उमा तदा ।
७४.१३/२सोढुं ब्रह्मञ् जटाजूटे स्थितां दृष्ट्वा पुनः पुनः ॥ ७४.१३॥
७४.१४/१अमर्षेण भवं गोरी प्रेरयस्वेत्यभाषत ।
७४.१४/२नैवासौ प्रैरयच्छम्भू रसिको रसमुत्तमम् ॥ ७४.१४॥
७४.१५/१जटास्वेव तदा देवीं गोपायन्तं विमृश्य सा ।
७४.१५/२विनायकं जयां स्कन्दं रहो वचनमब्रवीत् ॥ ७४.१५॥
७४.१६/१नैवायं त्रिदशेशानो गङ्गां त्यजति कामुकः ।
७४.१६/२सापि प्रिया शिवस्याद्य कथं त्यजति तां प्रियाम् ॥ ७४.१६॥
७४.१७/१एवं विमृश्य बहुशो गौरी चाह विनायकम् ॥ ७४.१७॥
७४.१८/१पार्वत्युवाच । न देवैर्नासुरैर्यक्षैर्न सिद्धैर्भवतापि च ।
७४.१८/२न राजभिरथान्यैर्वा न गङ्गां त्यजति प्रभुः ॥ ७४.१८॥
७४.१९/१पुनस्तप्स्यामि वा गत्वा हिमवन्तं नगोत्तमम् ।
७४.१९/२अथवा ब्राह्मणैः पुण्यैस्तपोभिर्हतकल्मषैः ॥ ७४.१९॥
७४.२०/१तैर्वा जटास्थिता गङ्गा प्रार्थिता भुवमाप्नुयात् ॥ ७४.२०॥
७४.२१/१ब्रह्मोवाच । एतच्छ्रुत्वा मातृवाक्यं मातरं प्राह विघ्नराट् ।
७४.२१/२भ्रात्रा स्कन्देन जयया सम्मन्त्र्येह च युज्यते ॥ ७४.२१॥
७४.२२/१तत् कुर्मो मस्तकाद् गङ्गां यथा त्यजति मे पिता ।
७४.२२/२एतस्मिन्न् अन्तरे ब्रह्मन्न् अनावृष्टिरजायत ॥ ७४.२२॥
७४.२३/१द्विर्द्वादश समा मर्त्ये सर्वप्राणिभयावहा ।
७४.२३/२ततो विनष्टमभवज्जगत् स्थावरजङ्गमम् ॥ ७४.२३॥
७४.२४/१विना तु गौतमं पुण्यमाश्रमं सर्वकामदम् ।
७४.२४/२स्रष्टुकामः पुरा पुत्र स्थावरं जङ्गमं तथा ॥ ७४.२४॥
७४.२५/१कृतो यज्ञो मया पूर्वं स देवयजनो गिरिः ।
७४.२५/२मन्नामा तत्र विख्यातस्ततो ब्रह्मगिरिः सदा ॥ ७४.२५॥

७४.२६/१तमाश्रित्य नगश्रेष्ठं सर्वदास्ते स गौतमः ।
७४.२६/२तस्याश्रमे महापुण्ये श्रेष्ठे ब्रह्मगिरौ शुभे ॥ ७४.२६॥
७४.२७/१आधयो व्याधयो वापि दुर्भिक्षं वाप्यवर्षणम् ।
७४.२७/२भयशोकौ च दारिद्र्यं न श्रूयन्ते कदाचन ॥ ७४.२७॥
७४.२८/१तदाश्रमं विनान्यत्र हव्यं वा कव्यमेव च ।
७४.२८/२नास्ति पुत्र तथा दाता होता यष्टा तथैव च ॥ ७४.२८॥
७४.२९/१यदैव गौतमो विप्रो ददाति च जुहोति च ।
७४.२९/२तदैवाप्ययनं स्वर्गे सुराणामपि नान्यतः ॥ ७४.२९॥
७४.३०/१देवलोकेऽपि मर्त्ये वा श्रूयते गौतमो मुनिः ।
७४.३०/२होता दाता च भोक्ता च स एवेति जना विदुः ॥ ७४.३०॥
७४.३१/१तच्छ्रुत्वा मुनयः सर्वे नानाश्रमनिवासिनः ।
७४.३१/२गौतमाश्रममापृच्छन् आगच्छन्तस्तपोधनाः ॥ ७४.३१॥
७४.३२/१तेषां मुनीनां सर्वेषामागतानां स गौतमः ।
७४.३२/२शिष्यवत् पुत्रवद् भक्त्या पितृवत् पोषकोऽभवत् ॥ ७४.३२॥
७४.३३/१यस्य यथेप्सितं कामं यथायोग्यं यथाक्रमम् ।
७४.३३/२यथानुरूपं सर्वेषां शुश्रूषामकरोन् मुनिः ॥ ७४.३३॥
७४.३४/१आज्ञया गौतमस्यासन्न् ओषध्यो लोकमातरः ।
७४.३४/२आराधिताः पुनस्तेन ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ ७४.३४॥
७४.३५/१जायन्ते च तदौषध्यो लूयन्ते च तदैव हि ।
७४.३५/२सम्पत्स्यन्ते तदोप्यन्ते गौतमस्य तपोबलात् ॥ ७४.३५॥
७४.३६/१सर्वाः समृद्धयस्तस्य संसिध्यन्ते मनोगताः ।
७४.३६/२प्रत्यहं वक्ति विनयाद् गौतमस्त्वागतान् मुनीन् ॥ ७४.३६॥
७४.३७/१पुत्रवच्छिष्यवच्चैव प्रेष्यवत् करवाणि किम् ।
७४.३७/२पितृवत् पोषयामास संवत्सरगणान् बहून् ॥ ७४.३७॥
७४.३८/१एवं वसत्सु मुनिषु त्रैलोक्ये ख्यातिराश्रयात् ।
७४.३८/२ततो विनायकः प्राह मातरं भ्रातरं जयाम् ॥ ७४.३८॥
७४.३९/१विनायक उवाच । देवानां सदने मातर्गीयते गौतमो द्विजः ।
७४.३९/२यन् न साध्यं सुरगणैर्गौतमः कृतवान् इति ॥ ७४.३९॥
७४.४०/१एवं श्रुतं मया देवि ब्राह्मणस्य तपोबलम् ।
७४.४०/२स विप्रश्चालयेद् एनां मातर्गङ्गां जटागताम् ॥ ७४.४०॥
७४.४१/१तपसा वान्यतो वापि पूजयित्वा त्रिलोचनम् ।

७४.४१/२स एव च्यावयेद् एनां जटास्थां मे पितृप्रियाम् ॥ ७४.४१॥
७४.४२/१तत्र नीतिर्विधातव्या तां विप्रो याचयेद् यथा ।
७४.४२/२तत्प्रभावात् सरिच्छ्रेष्ठा शिरसोऽवतरत्यपि ॥ ७४.४२॥
७४.४३/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्त्वा मातरं भ्रात्रा जयया सह विघ्नराट् ।
७४.४३/२जगाम गौतमो यत्र ब्रह्मसूत्रधरः कृशः ॥ ७४.४३॥
७४.४४/१वसन् कतिपयाहःसु गौतमाश्रममण्डले ।
७४.४४/२उवाच ब्राह्मणान् सर्वांस्तत्र तत्र च विघ्नराट् ॥ ७४.४४॥
७४.४५/१गच्छामः स्वमधिष्ठानमाश्रमाणि शुचीनि च ।
७४.४५/२पुष्टाः स्म गौतमान्नेन पृच्छामो गौतमं मुनिम् ॥ ७४.४५॥
७४.४६/१इति सम्मन्त्र्य पृच्छन्ति मुनयो मुनिसत्तमाः ।
७४.४६/२स तान् निवारयामास स्नेहबुद्ध्या मुनीन् पृथक् ॥ ७४.४६॥
७४.४७/१गौतम उवाच । कृताञ्जलिः सविनयमासध्वमिह चैव हि ।
७४.४७/२युष्मच्चरणशुश्रूषां करोमि मुनिपुंगवाः ॥ ७४.४७॥
७४.४८/१शुश्रूषौ पुत्रवन् नित्यं मयि तिष्ठति नोचितम् ।
७४.४८/२भवतां भूमिदेवानामाश्रमान्तरसेवनम् ॥ ७४.४८॥
७४.४९/१इदमेवाश्रमं पुण्यं सर्वेषामिति मे मतिः ।
७४.४९/२अलमन्येन मुनय आश्रमेण गतेन वा ॥ ७४.४९॥
७४.५०/१ब्रह्मोवाच । इति श्रुत्वा मुनेर्वाक्यं विघ्नकृत्यमनुस्मरन् ।
७४.५०/२उवाच प्राञ्जलिर्भूत्वा ब्राह्मणान् स गणाधिपः ॥ ७४.५०॥
७४.५१/१गणाधिप उवाच । अन्नक्रीता वयं किं नो निवारयत गौतमः ।
७४.५१/२साम्ना नैव वयं शक्ता गन्तुं स्वं स्वं निवेशनम् ॥ ७४.५१॥
७४.५२/१नायमर्हति दण्डं वा उपकारी द्विजोत्तमः ।
७४.५२/२तस्माद् बुद्ध्या व्यवस्यामि तत् सर्वैरनुमन्यताम् ॥ ७४.५२॥
७४.५३/१ब्रह्मोवाच । ततः सर्वे द्विजश्रेष्ठाः क्रियतामित्यनुब्रुवन् ।
७४.५३/२एतस्य तूपकाराय लोकानां हितकाम्यया ॥ ७४.५३॥
७४.५४/१ब्राह्मणानां च सर्वेषां श्रेयो यत् स्यात् तथा कुरु ।
७४.५४/२ब्राह्मणानां वचः श्रुत्वा मेने वाक्यं गणाधिपः ॥ ७४.५४॥
७४.५५/१विनायक उवाच । क्रियते गुणरूपं यद् गौतमस्य विशेषतः ॥ ७४.५५॥
७४.५६/१ब्रह्मोवाच । अनुमान्य द्विजान् सर्वान् पुनः पुनरुदारधीः ।
७४.५६/२स्वयं च ब्राह्मणो भूत्वा प्रणम्य ब्राह्मणान् पुनः ।
७४.५६/३मातुर्मते स्थितो विद्वाञ् जयां प्राह गणेश्वरः ॥ ७४.५६॥

७४.५७/१विनायक उवाच । यथा नान्यो विजानीते तथा कुरु शुभानने ।
७४.५७/२गोरूपधारिणी गच्छ गौतमो यत्र तिष्ठति ॥ ७४.५७॥
७४.५८/१शालीन् खाद विनाश्याथ विकारं कुरु भामिनि ।
७४.५८/२कृते प्रहारे हुंकारे प्रेक्षिते चापि किंचन ।
७४.५८/३पत दीनं स्वनं कृत्वा न म्रियस्व न जीव च ॥ ७४.५८॥
७४.५९/१ब्रह्मोवाच । तथा चकार विजया विघ्नेश्वरमते स्थिता ।
७४.५९/२यत्रासीद् गौतमो विप्रो जया गोरूपधारिणी ॥ ७४.५९॥
७४.६०/१जगाम शालीन् खादन्ती तां ददर्श स गौतमः ।
७४.६०/२गां दृष्ट्वा विकृतां विप्रस्तां तृणेन न्यवारयत् ॥ ७४.६०॥
७४.६१/१निवार्यमाणा सा तेन स्वनं कृत्वा पपात गौः ।
७४.६१/२तस्यां तु पतितायां च हाहाकारो महान् अभूत् ॥ ७४.६१॥
७४.६२/१स्वनं श्रुत्वा च दृष्ट्वा च गौतमस्य विचेष्टितम् ।
७४.६२/२व्यथिता ब्राह्मणाः प्राहुर्विघ्नराजपुरस्कृताः ॥ ७४.६२॥
७४.६३/१ब्राह्मणा ऊचुः । इतो गच्छामहे सर्वे न स्थातव्यं तवाश्रमे ।
७४.६३/२पुत्रवत् पोषिताः सर्वे पृष्टोऽसि मुनिपुंगव ॥ ७४.६३॥
७४.६४/१ब्रह्मोवाच । इति श्रुत्वा मुनिर्वाक्यं विप्राणां गच्छतां तदा ।
७४.६४/२वज्राहत इवासीत् स विप्राणां पुरतोऽपतत् ॥ ७४.६४॥
७४.६५/१तमूचुर्ब्राह्मणाः सर्वे पश्येमां पतितां भुवि ।
७४.६५/२रुद्राणां मातरं देवीं जगतां पावनीं प्रियाम् ॥ ७४.६५॥
७४.६६/१तीर्थदेवस्वरूपिण्यामस्यां गवि विधेर्बलात् ।
७४.६६/२पतितायां मुनिश्रेष्ठ गन्तव्यमवशिष्यते ॥ ७४.६६॥
७४.६७/१चीर्णं व्रतं क्षयं याति यथा वासस्त्वदाश्रमे ।
७४.६७/२वयं नान्यधना ब्रह्मन् केवलं तु तपोधनाः ॥ ७४.६७॥
७४.६८/१ब्रह्मोवाच । विप्राणां पुरतः स्थित्वा विनीतः प्राह गौतमः ॥ ७४.६८॥
७४.६९/१गौतम उवाच । भवन्त एव शरणं पूतं मां कर्तुमर्हथ ॥ ७४.६९॥
७४.७०/१ब्रह्मोवाच । ततः प्रोवाच भगवान् विघ्नराड्
ब्राह्मणैर्वृतः ॥ ७४.७०॥
७४.७१/१विघ्नराज उवाच । नैवेयं म्रियते तत्र नैव जीवति तत्र किम् ।
७४.७१/२वदामोऽस्मिन् सुसंदिग्धे निष्कृतिं गतिमेव वा ॥ ७४.७१॥
७४.७२/१गौतम उवाच । कथमुत्थास्यतीयं गौरथ चास्मिंश्च निष्कृतिम् ।
७४.७२/२वक्तुमर्हथ तत् सर्वं करिष्येऽहमसंशयम् ॥ ७४.७२॥

७४.७३/१ब्राह्मणा ऊचुः । सर्वेषां च मतेनायं वदिष्यति च बुद्धिमान् ।
७४.७३/२एतद् वाक्यमथास्माकं प्रमाणं तव गौतम ॥ ७४.७३॥
७४.७४/१ब्रह्मोवाच । ब्राह्मणैः प्रेर्यमाणोऽसौ गौतमेन बलीयसा ।
७४.७४/२विघ्नकृद् ब्रह्मवपुषा प्राह सर्वान् इदं वचः ॥ ७४.७४॥
७४.७५/१विघ्नराज उवाच । सर्वेषां च मतेनाहं वदिष्यामि यथार्थवत् ।
७४.७५/२अनुमन्यन्तु मुनयो मद्वाक्यं गौतमोऽपि च ॥ ७४.७५॥
७४.७६/१महेश्वरजटाजूटे ब्रह्मणोऽव्यक्तजन्मनः ।
७४.७६/२कमण्डलुस्थितं वारि तिष्ठतीति हि शुश्रुम ॥ ७४.७६॥
७४.७७/१तद् आनयस्व तरसा तपसा नियमेन च ।
७४.७७/२तेनाभिषिञ्च गामेतां भगवन् भुवमाश्रिताम् ।
७४.७७/३ततो वत्स्यामहे सर्वे पूर्ववत् तव वेश्मनि ॥ ७४.७७॥
७४.७८/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्तवति विप्रेन्द्रे ब्राह्मणानां च संसदि ।
७४.७८/२तत्रापतत् पुष्पवृष्टिर्जयशब्दो व्यवर्धत ।
७४.७८/३ततः कृताञ्जलिर्नम्रो गौतमो वाक्यमब्रवीत् ॥ ७४.७८॥
७४.७९/१गौतम उवाच । तपसाग्निप्रसादेन देवब्रह्मप्रसादतः ।
७४.७९/२भवतां च प्रसादेन मत्संकल्पोऽनुसिध्यताम् ॥ ७४.७९॥
७४.८०/१ब्रह्मोवाच । एवमस्त्विति तं विप्रा आपृच्छन् मुनिपुंगवम् ।
७४.८०/२स्वानि स्थानानि ते जग्मुः समृद्धान्यन्नवारिभिः ॥ ७४.८०॥
७४.८१/१यातेषु तेषु विप्रेषु भ्रात्रा सह गणेश्वरः ।
७४.८१/२जयया सह सुप्रीतः कृतकृत्यो न्यवर्तत ॥ ७४.८१॥
७४.८२/१गतेषु ब्रह्मवृन्देषु गणेशे च गते तथा ।
७४.८२/२गौतमोऽपि मुनिश्रेष्ठस्तपसा हतकल्मषः ॥ ७४.८२॥
७४.८३/१ध्यायंस्तदर्थं स मुनिः किमिदं मम संस्थितम् ।
७४.८३/२इत्येवं बहुशो ध्यायञ् ज्ञानेन ज्ञातवान् द्विज ॥ ७४.८३॥
७४.८४/१निश्चित्य देवकार्यार्थमात्मनः किल्बिषां गतिम् ।
७४.८४/२लोकानामुपकारं च शम्भोः प्रीणनमेव च ॥ ७४.८४॥
७४.८५/१उमायाः प्रीणनं चापि गङ्गानयनमेव च ।
७४.८५/२सर्वं श्रेयस्करं मन्ये मयि नैव च किल्बिषम् ॥ ७४.८५॥
७४.८६/१इत्येवं मनसा ध्यायन् सुप्रीतोऽभूद् द्विजोत्तमः ।
७४.८६/२आराध्य जगतामीशं त्रिनेत्रं वृषभध्वजम् ॥ ७४.८६॥
७४.८७/१आनयिष्ये सरिच्छ्रेष्ठां प्रीताऽस्तु गिरिजा मम ।

७४.८७/२सपत्नी जगदम्बाया महेश्वरजटास्थिता ॥ ७४.८७॥
७४.८८/१एवं हि संकल्प्य मुनिप्रवीरः ।
७४.८८/२स गौतमो ब्रह्मगिरेर्जगाम ।
७४.८८/३कैलासमाधिष्ठितमुग्रधन्वना ।
७४.८८/४सुरार्चितं प्रियया ब्रह्मवृन्दैः ॥ ७४.८८॥
७५.१/१नारद उवाच । कैलासशिखरं गत्वा गौतमो भगवान् ऋषिः ।
७५.१/२किं चकार तपो वापि कां चक्रे स्तुतिमुत्तमाम् ॥ ७५.१॥
७५.२/१ब्रह्मोवाच । गिरिं गत्वा ततो वत्स वाचं संयम्य गौतमः ।
७५.२/२आस्तीर्य स कुशान् प्राज्ञः कैलासे पर्वतोत्तमे ॥ ७५.२॥
७५.३/१उपविश्य शुचिर्भूत्वा स्तोत्रं चेदं ततो जगौ ।
७५.३/२अपतत् पुष्पवृष्टिश्च स्तूयमाने महेश्वरे ॥ ७५.३॥
७५.४/१गौतम उवाच । भोगार्थिनां भोगमभीप्सितं च ।
७५.४/२दातुं महान्त्यष्टवपूंषि धत्ते ।
७५.४/३सोमो जनानां गुणवन्ति नित्यम् ।
७५.४/४देवं महादेवमिति स्तुवन्ति ॥ ७५.४॥
७५.५/१कर्तुं स्वकीयैर्विषयैः सुखानि ।
७५.५/२भर्तुं समस्तं सचराचरं च ।
७५.५/३सम्पत्तये ह्यस्य विवृद्धये च ।
७५.५/४महीमयं रूपमितीश्वरस्य ॥ ७५.५॥
७५.६/१सृष्टेः स्थितेः संहरणाय भूमेर्।
७५.६/२आधारमाधातुमपां स्वरूपम् ।
७५.६/३भेजे शिवः शान्ततनुर्जनानाम् ।
७५.६/४सुखाय धर्माय जगत् प्रतिष्ठितम् ॥ ७५.६॥
७५.७/१कालव्यवस्थाममृतस्रवं च ।
७५.७/२जीवस्थितिं सृष्टिमथो विनाशनम् ।
७५.७/३मुदं प्रजानां सुखमुन्नतिं च ।
७५.७/४चक्रेऽर्कचन्द्राग्निमयं शरीरम् ॥ ७५.७॥
७५.८/१वृद्धिं गतिं शक्तिमथाक्षराणि ।
७५.८/२जीवव्यवस्थां मुदमप्यनेकाम् ।
७५.८/३स्रष्टुं कृतं वायुरितीशरूपम् ।
७५.८/४त्वं वेत्सि नूनं भगवन् भवन्तम् ॥ ७५.८॥

७५.९/१भेदैर्विना नैव कृतिर्न धर्मो ।
७५.९/२नात्मीयमन्यन् न दिशोऽन्तरिक्षम् ।
७५.९/३द्यावापृथिव्यौ न च भुक्तिमुक्ती ।
७५.९/४तस्माद् इदं व्योमवपुस्तवेश ॥ ७५.९॥
७५.१०/१धर्मं व्यवस्थापयितुं व्यवस्य ।
७५.१०/२ऋक्सामशास्त्राणि यजुश्च शाखाः ।
७५.१०/३लोके च गाथाः स्मृतयः पुराणम् ।
७५.१०/४इत्यादिशब्दात्मकतामुपैति ॥ ७५.१०॥
७५.११/१यष्टा क्रतुर्यान्यपि साधनानि ।
७५.११/२ऋत्विक्प्रदेशं फलदेशकालाः ।
७५.११/३त्वमेव शम्भो परमार्थतत्त्वम् ।
७५.११/४वदन्ति यज्ञाङ्गमयं वपुस्ते ॥ ७५.११॥
७५.१२/१कर्ता प्रदाता प्रतिभूः प्रदानम् ।
७५.१२/२सर्वज्ञसाक्षी पुरुषः परश्च ।
७५.१२/३प्रत्यात्मभूतः परमार्थरूपस्- ।
७५.१२/४त्वमेव सर्वं किमु वाग्विलासैः ॥ ७५.१२॥
७५.१३/१न वेदशास्त्रैर्गुरुभिः प्रदिष्टो ।
७५.१३/२न नासि बुद्ध्यादिभिरप्रधृष्यः ।
७५.१३/३अजोऽप्रमेयः शिवशब्दवाच्यस्- ।
७५.१३/४त्वमस्ति सत्यं भगवन् नमस्ते ॥ ७५.१३॥
७५.१४/१आत्मैकतां स्वप्रकृतिं कदाचिद् ।
७५.१४/२ऐक्षच्छिवः सम्पद् इयं ममेति ।
७५.१४/३पृथक् तदैवाभवद् अप्रतर्क्य+ ।
७५.१४/४अचिन्त्यप्रभावो बहुविश्वमूर्तिः ॥ ७५.१४॥
७५.१५/१भावेऽभिवृद्धा च भवे भवे च ।
७५.१५/२स्वकारणं कारणमास्थिता च ।
७५.१५/३नित्या शिवा सर्वसुलक्षणा वा ।
७५.१५/४विलक्षणा विश्वकरस्य शक्तिः ॥ ७५.१५॥
७५.१६/१उत्पादनं संस्थितिरन्नवृद्धि+ ।
७५.१६/२लयाः सतां यत्र सनातनास्ते ।
७५.१६/३एकैव मूर्तिर्न समस्ति किंचिद् ।

७५.१६/४असाध्यमस्या दयिता हरस्य ॥ ७५.१६॥
७५.१७/१यदर्थमन्नानि धनानि जीवा ।
७५.१७/२यच्छन्ति कुर्वन्ति तपांसि धर्मान् ।
७५.१७/३सापीयमम्बा जगतो जनित्री ।
७५.१७/४प्रिया तु सोमस्य महासुकीर्तिः ॥ ७५.१७॥
७५.१८/१यद् ईक्षितं काङ्क्षति वासवोऽपि ।
७५.१८/२यन्नामतो मङ्गलमाप्नुयाच्च ।
७५.१८/३या व्याप्य विश्वं विमलीकरोति ।
७५.१८/४सोमा सदा सोमसमानरूपा ॥ ७५.१८॥
७५.१९/१ब्रह्मादिजीवस्य चराचरस्य ।
७५.१९/२बुद्ध्यक्षिचैतन्यमनःसुखानि ।
७५.१९/३यस्याः प्रसादात् फलवन्ति नित्यम् ।
७५.१९/४वागीश्वरी लोकगुरोः सुरम्या ॥ ७५.१९॥
७५.२०/१चतुर्मुखस्यापि मनो मलीनम् ।
७५.२०/२किमन्यजन्तोरिति चिन्त्य माता ।
७५.२०/३गङ्गावतारं विविधैरुपायैः ।
७५.२०/४सर्वं जगत् पावयितुं चकार ॥ ७५.२०॥
७५.२१/१श्रुतीः समालक्ष्य हरप्रभुत्वम् ।
७५.२१/२विश्वस्य लोकः सकलैः प्रमाणैः ।
७५.२१/३कृत्वा च धर्मान् बुभुजे च भोगान् ।
७५.२१/४विभूतिरेषा तु सदाशिवस्य ॥ ७५.२१॥
७५.२२/१कार्यक्रियाकारकसाधनानाम् ।
७५.२२/२वेदोदितानामथ लौकिकानाम् ।
७५.२२/३यत् साध्यमुत्कृष्टतमं प्रियं च ।
७५.२२/४प्रोक्ता च सा सिद्धिरनादिकर्तुः ॥ ७५.२२॥
७५.२३/१ध्यात्वा वरं ब्रह्म परं प्रधानम् ।
७५.२३/२यत् सारभूतं यद् उपासितव्यम् ।
७५.२३/३यत् प्राप्य मुक्ता न पुनर्भवन्ति ।
७५.२३/४सद्योगिनो मुक्तिरुमापतिः सः ॥ ७५.२३॥
७५.२४/१यथा यथा शम्भुरमेयमाया+ ।
७५.२४/२रूपाणि धत्ते जगतो हिताय ।

७५.२४/३तद्योगयोग्यानि तथैव धत्से ।
७५.२४/४पतिव्रतात्वं त्वयि मातरेवम् ॥ ७५.२४॥
७५.२५/१ब्रह्मोवाच । इत्येवं स्तुवतस्तस्य पुरस्ताद् वृषभध्वजः ।
७५.२५/२उमया सहितः श्रीमान् गणेशादिगणैर्वृतः ॥ ७५.२५॥
७५.२६/१साक्षाद् आगत्य तं शम्भुः प्रसन्नो वाक्यमब्रवीत् ॥ ७५.२६॥
७५.२७/१शिव उवाच । किं ते गौतम दास्यामि भक्तिस्तोत्रव्रतैः शुभैः ।
७५.२७/२परितुष्टोऽस्मि याचस्व देवानामपि दुष्करम् ॥ ७५.२७॥
७५.२८/१ब्रह्मोवाच । इति श्रुत्वा जगन्मूर्तेर्वाक्यं वाक्यविशारदः ।
७५.२८/२हर्षबाष्पपरीताङ्गो गौतमः पर्यचिन्तयत् ॥ ७५.२८॥
७५.२९/१अहो दैवमहो धर्मो ह्यहो वै विप्रपूजनम् ।
७५.२९/२अहो लोकगतिश्चित्रा अहो धातर्नमोऽस्तु ते ॥ ७५.२९॥
७५.३०/१गौतम उवाच । जटास्थितां शुभां गङ्गां देहि मे त्रिदशार्चित ।
७५.३०/२यदि तुष्टोऽसि देवेश त्रयीधाम नमोऽस्तु ते ॥ ७५.३०॥
७५.३१/१ईश्वर उवाच । त्रयाणामुपकारार्थं लोकानां याचितं त्वया ।
७५.३१/२आत्मनस्तूपकाराय तद् याचस्वाकुतोभयः ॥ ७५.३१॥
७५.३२/१गौतम उवाच । स्तोत्रेणानेन ये भक्तास्त्वां च देवीं स्तुवन्ति वै ।
७५.३२/२सर्वकामसमृद्धाः स्युरेतद् धि वरयाम्यहम् ॥ ७५.३२॥
७५.३३/१ब्रह्मोवाच । एवमस्त्विति देवेशः परितुष्टोऽब्रवीद् वचः ।
७५.३३/२अन्यान् अपि वरान् मत्तो याचस्व विगतज्वरः ॥ ७५.३३॥
७५.३४/१एवमुक्तस्तु हर्षेण गौतमः प्राह शंकरम् ॥ ७५.३४॥
७५.३५/१गौतम उवाच । इमां देवीं जटासंस्थां पावनीं लोकपावनीम् ।
७५.३५/२तव प्रियां जगन्नाथ उत्सृज ब्रह्मणो गिरौ ॥ ७५.३५॥
७५.३६/१सर्वासां तीर्थभूता तु यावद् गच्छति सागरम् ।
७५.३६/२ब्रह्महत्यादिपापानि मनोवाक्कायिकानि च ॥ ७५.३६॥
७५.३७/१स्नानमात्रेण सर्वाणि विलयं यान्तु शंकर ।
७५.३७/२चन्द्रसूर्योपरागे च अयने विषुवे तथा ॥ ७५.३७॥
७५.३८/१संक्रान्तौ वैधृतौ पुण्य+ ।तीर्थेष्वन्येषु यत् फलम् ।
७५.३८/२अस्यास्तु स्मरणाद् एव तत् पुण्यं जायतां हर ॥ ७५.३८॥
७५.३९/१श्लाघ्यं कृते तपः प्रोक्तं त्रेतायां यज्ञकर्म च ।
७५.३९/२द्वापरे यज्ञदाने च दानमेव कलौ युगे ॥ ७५.३९॥
७५.४०/१युगधर्माश्च ये सर्वे देशधर्मास्तथैव च ।

७५.४०/२देशकालादिसंयोगे यो धर्मो यत्र शस्यते ॥ ७५.४०॥
७५.४१/१यद् अन्यत्र कृतं पुण्यं स्नानदानादिसंयमैः ।
७५.४१/२अस्यास्तु स्मरणाद् एव तत् पुण्यं जायतां हर ॥ ७५.४१॥
७५.४२/१यत्र यत्र त्वियं याति यावत् सागरगामिनी ।
७५.४२/२तत्र तत्र त्वया भाव्यमेष चास्तु वरो वरः ॥ ७५.४२॥
७५.४३/१योजनानां तूपरि तु दश यावच्च संख्यया ।
७५.४३/२तदन्तरप्रविष्टानां महापातकिनामपि ॥ ७५.४३॥
७५.४४/१तत् पितृणां च तेषां च स्नानायागच्छतां शिव ।
७५.४४/२स्नाने चाप्यन्तरे मृत्योर्मुक्तिभाजो भवन्तु वै ॥ ७५.४४॥
७५.४५/१एकतः सर्वतीर्थानि स्वर्गमर्त्यरसातले ।
७५.४५/२एषा तेभ्यो विशिष्टा तु अलं शम्भो नमोऽस्तु ते ॥ ७५.४५॥
७५.४६/१ब्रह्मोवाच । तद् गौतमवचः श्रुत्वा तथास्त्वित्यब्रवीच्छिवः ।
७५.४६/२अस्याः परतरं तीर्थं न भूतं न भविष्यति ॥ ७५.४६॥
७५.४७/१सत्यं सत्यं पुनः सत्यं वेदे च परिनिष्ठितम् ।
७५.४७/२सर्वेषां गौतमी पुण्या इत्युक्त्वान्तरधीयत ॥ ७५.४७॥
७५.४८/१ततो गते भगवति लोकपूजिते ।
७५.४८/२तदाज्ञया पूर्णबलः स गौतमः ।
७५.४८/३जटां समादाय सरिद्वरां ताम् ।
७५.४८/४सुरैर्वृतो ब्रह्मगिरिं विवेश ॥ ७५.४८॥
७५.४९/१ततस्तु गौतमे प्राप्ते जटामादाय नारद ।
७५.४९/२पुष्पवृष्टिरभूत् तत्र समाजग्मुः सुरेश्वराः ॥ ७५.४९॥
७५.५०/१ऋषयश्च महाभागा ब्राह्मणाः क्षत्रियास्तथा ।
७५.५०/२जयशब्देन तं विप्रं पूजयन्तो मुदान्विताः ॥ ७५.५०॥
७६.१/१नारद उवाच । महेश्वरजटाजुटाद् गङ्गामादाय गौतमः ।
७६.१/२आगत्य ब्रह्मणः पुण्ये ततः किमकरोद् गिरौ ॥ ७६.१॥
७६.२/१ब्रह्मोवाच । आदाय गौतमो गङ्गां शुचिः प्रयतमानसः ।
७६.२/२पूजितो देवगन्धर्वैस्तथा गिरिनिवासिभिः ॥ ७६.२॥
७६.३/१गिरेर्मूर्ध्नि जटां स्थाप्य स्मरन् देवं त्रिलोचनम् ।
७६.३/२उवाच प्राञ्जलिर्भूत्वा गङ्गां स द्विजसत्तमः ॥ ७६.३॥
७६.४/१गौतम उवाच । त्रिलोचनजटोद्भूते सर्वकामप्रदायिनि ।
७६.४/२क्षमस्व मातः शान्तासि सुखं याहि हितं कुरु ॥ ७६.४॥

७६.५/१ब्रह्मोवाच । एवमुक्ता गौतमेन गङ्गा प्रोवाच गौतमम् ।
७६.५/२दिव्यरूपधरा देवी दिव्यस्रगनुलेपना ॥ ७६.५॥
७६.६/१गङ्गोवाच । गच्छेयं देवसदनमथवापि कमण्डलुम् ।
७६.६/२रसातलं वा गच्छेयं जातस्त्वं सत्यवाग् असि ॥ ७६.६॥
७६.७/१गौतम उवाच । त्रयाणामुपकारार्थं लोकानां याचिता मया ।
७६.७/२शम्भुना च तथा दत्ता देवि तन् नान्यथा भवेत् ॥ ७६.७॥
७६.८/१ब्रह्मोवाच । तद् गौतमवचः श्रुत्वा गङ्गा मेने द्विजेरितम् ।
७६.८/२त्रेधात्मानं विभज्याथ स्वर्गमर्त्यरसातले ॥ ७६.८॥
७६.९/१स्वर्गे चतुर्धा व्यगमत् सप्तधा मर्त्यमण्डले ।
७६.९/२रसातले चतुर्धैव सैवं पञ्चदशाकृतिः ॥ ७६.९॥
७६.१०/१सर्वत्र सर्वभूतैव सर्वपापविनाशिनी ।
७६.१०/२सर्वकामप्रदा नित्यं सैव वेदे प्रगीयते ॥ ७६.१०॥
७६.११/१मर्त्या मर्त्यगतामेव पश्यन्ति न तलं गताम् ।
७६.११/२नैव स्वर्गगतां मर्त्याः पश्यन्त्यज्ञानबुद्धयः ॥ ७६.११॥
७६.१२/१यावत् सागरगा देवी तावद् देवमयी स्मृता ।
७६.१२/२उत्सृष्टा गौतमेनैव प्रायात् पूर्वार्णवं प्रति ॥ ७६.१२॥
७६.१३/१ततो देवर्षिभिर्जुष्टां मातरं जगतः शुभाम् ।
७६.१३/२गौतमो मुनिशार्दूलः प्रदक्षिणमथाकरोत् ॥ ७६.१३॥
७६.१४/१त्रिलोचनं सुरेशानं प्रथमं पूज्य गौतमः ।
७६.१४/२उभयोस्तीरयोः स्नानं करोमीति दधे मतिम् ॥ ७६.१४॥
७६.१५/१स्मृतमात्रस्तदा तत्र *आविरासीत् करुणार्णवः ।
७६.१५/२तत्र स्नानं कथं सिध्येद् इत्येवं शर्वमब्रवीत् ॥ ७६.१५॥
७६.१६/१कृताञ्जलिपुटो भूत्वा भक्तिनम्रस्त्रिलोचनम् ॥ ७६.१६॥
७६.१७/१गौतम उवाच । देवदेव महेशान तीर्थस्नानविधिं मम ।
७६.१७/२ब्रूहि सम्यङ् महेशान लोकानां हितकाम्यया ॥ ७६.१७॥
७६.१८/१शिव उवाच । महर्षे शृणु सर्वं च विधिं गोदावरीभवम् ।
७६.१८/२पूर्वं नान्दीमुखं कृत्वा देहशुद्धिं विधाय च ॥ ७६.१८॥
७६.१९/१ब्राह्मणान् भोजयित्वा च तेषामाज्ञां प्रगृह्य च ।
७६.१९/२ब्रह्मचर्येण गच्छन्ति पतितालापवर्जिताः ॥ ७६.१९॥
७६.२०/१यस्य हस्तौ च पादौ च मनश्चैव सुसंयतम् ।
७६.२०/२विद्या तपश्च कीर्तिश्च स तीर्थफलमश्नुते ॥ ७६.२०॥

७६.२१/१भावदुष्टिं परित्यज्य स्वधर्मपरिनिष्ठितः ।

७६.२१/२श्रान्तसंवाहनं कुर्वन् दद्याद् अन्नं यथोचितम् ॥ ७६.२१॥

७६.२२/१अकिंचनेभ्यः साधुभ्यो दद्याद् वस्त्राणि कम्बलान् ।

७६.२२/२शृण्वन् हरिकथां दिव्यां तथा गङ्गासमुद्भवाम् ।

७६.२२/३अनेन विधिना गच्छन् सम्यक् तीर्थफलं लभेत् ॥ ७६.२२॥

७७.१/१ब्रह्मोवाच । त्र्यम्बकश्च इति प्राह गौतमं मुनिभिर्वृतम् ॥ ७७.१॥

७७.२/१शिव उवाच । द्विहस्तमात्रे तीर्थानि सम्भविष्यन्ति गौतम ।

७७.२/२सर्वत्राहं संनिहितः सर्वकामप्रदस्तथा ॥ ७७.२॥

७७.३/१ब्रह्मोवाच । गङ्गाद्वारे प्रयागे च तथा सागरसंगमे ।

७७.३/२एतेषु पुण्यदा पुंसां मुक्तिदा सा भगीरथी ॥ ७७.३॥

७७.४/१नर्मदा तु सरिच्छ्रेष्ठा पर्वतेऽमरकण्टके ।

७७.४/२यमुना संगता तत्र प्रभासे तु सरस्वती ॥ ७७.४॥

७७.५/१कृष्णा भीमरथी चैव तुङ्गभद्रा तु नारद ।

७७.५/२तिसृणां संगमो यत्र तत् तीर्थं मुक्तिदं नृणाम् ॥ ७७.५॥

७७.६/१पयोउष्णी संगता यत्र तत्रत्या तच्च मुक्तिदम् ।

७७.६/२इयं तु गौतमी वत्स यत्र क्वापि ममाज्ञया ॥ ७७.६॥

७७.७/१सर्वेषां सर्वदा नृणां स्नानान् मुक्तिं प्रदास्यति ।

७७.७/२किंचित्काले पुण्यतमं किंचित्तीर्थं सुरागमे ॥ ७७.७॥

७७.८/१सर्वेषां सर्वदा तीर्थं गौतमी नात्र संशयः ।

७७.८/२तिस्रः कोट्योऽर्धकोटी च योजनानां शतद्वये ॥ ७७.८॥

७७.९/१तीर्थानि मुनिशार्दूल सम्भविष्यन्ति गौतम ।

७७.९/२इयं माहेश्वरी गङ्गा गौतमी वैष्णवीति च ॥ ७७.९॥

७७.१०/१ब्राह्मी गोदावरी नन्दा सुनन्दा कामदायिनी ।

७७.१०/२ब्रह्मतेजःसमानीता सर्वपापप्रणाशनी ॥ ७७.१०॥

७७.११/१स्मरणाद् एव पापौघ+ ।हन्त्री मम सदा प्रिया ।

७७.११/२पञ्चानामपि भूतानामापः श्रेष्ठत्वमागताः ॥ ७७.११॥

७७.१२/१तत्रापि तीर्थभूतास्तु तस्माद् आपः पराः स्मृताः ।

७७.१२/२तासां भागीरथी श्रेष्ठा ताभ्योऽपि गौतमी तथा ॥ ७७.१२॥

७७.१३/१आनीता सजटा गङ्गा अस्या नान्यच्छुभावहम् ।

७७.१३/२स्वर्गे भुवि तले वापि तीर्थं सर्वार्थदं मुने ॥ ७७.१३॥

७७.१४/१ब्रह्मोवाच । इत्येतत् कथितं पुत्र गौतमाय महात्मने ।

७७.१४/२साक्षाद् धरेण तुष्टेन मया तव निवेदितम् ॥ ७७.१४॥
७७.१५/१एवं सा गौतमी गङ्गा सर्वेभ्योऽप्यधिका मता ।
७७.१५/२तत्स्वरूपं च कथितं कुतोऽन्या श्रवणस्पृहा ॥ ७७.१५॥
७८.१/१नारद उवाच । द्विविधा सैव गदिता एकापि सुरसत्तम ।
७८.१/२एको भेदस्तु कथितो ब्राह्मणेनाहृतो यतः ॥ ७८.१॥
७८.२/१क्षत्रियेणापरोऽप्यंशो जटास्वेव व्यवस्थितः ।
७८.२/२भवस्य देवदेवस्य आहृतस्तद् वदस्व मे ॥ ७८.२॥
७८.३/१ब्रह्मोवाच । वैवस्वतान्वये जात इक्ष्वाकुकुलसम्भवः ।
७८.३/२पुरा वै सगरो नाम राजासीद् अतिधार्मिकः ॥ ७८.३॥
७८.४/१यज्वा दानपरो नित्यं धर्माचारविचारवान् ।
७८.४/२तस्य भार्याद्वयं चासीत् पतिभक्तिपरायणम् ॥ ७८.४॥
७८.५/१तस्य वै संततिर्नाभूद् इति चिन्तापरोऽभवत् ।
७८.५/२वसिष्ठं गृहमाहूय सम्पूज्य विधिवत् ततः ॥ ७८.५॥
७८.६/१उवाच वचनं राजा संततेः कारणं प्रति ।
७८.६/२इति तद्वचनं श्रुत्वा ध्यात्वा राजानमब्रवीत् ॥ ७८.६॥
७८.७/१वसिष्ठ उवाच । सपत्नीकः सदा राजन्न् ऋषिपूजापरो भव ॥ ७८.७॥
७८.८/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्त्वा स मुनिर्विप्र यथास्थानं जगाम ह ।
७८.८/२एकदा तस्य राजर्षेर्गृहमागात् तपोनिधिः ॥ ७८.८॥
७८.९/१तस्यर्षेः पूजनं चक्रे स संतुष्टोऽब्रवीद् वचम् ।
७८.९/२वरं ब्रूहि महाभागेत्युक्ते पुत्रान् स चावृणोत् ॥ ७८.९॥
७८.१०/१स मुनिः प्राह राजानमेकस्यां वंशधारकः ।
७८.१०/२पुत्रो भूयात् तथान्यस्यां षष्टिसाहस्रकं सुताः ॥ ७८.१०॥
७८.११/१वरं दत्त्वा मुनौ याते पुत्रा जाताः सहस्रशः ।
७८.११/२स यज्ञान् सुबहूंश्चक्रे हयमेधान् सुदक्षिणान् ॥ ७८.११॥
७८.१२/१एकस्मिन् हयमेधे वै दीक्षितो विधिवन् नृपः ।
७८.१२/२पुत्रान् न्ययोजयद् राजा ससैन्यान् हयरक्षणे ॥ ७८.१२॥
७८.१३/१क्वचिद् अन्तरमासाद्य हयं जह्रे शतक्रतुः ।
७८.१३/२मार्गमाणाश्च ते पुत्रा नैवापश्यन् हयं तदा ॥ ७८.१३॥
७८.१४/१सहस्राणां तथा षष्टिर्नानायुद्धविशारदाः ।
७८.१४/२तेषु पश्यत्सु रक्षांसि पुत्रेषु सगरस्य हि ॥ ७८.१४॥
७८.१५/१प्रोक्षितं तद् धयं नीत्वा ते रसातलमागमन् ।

७८.१५/२राक्षसान् मायया युक्तान् नैवापश्यन्त सागराः ॥ ७८.१५॥
७८.१६/१न दृष्ट्वा ते हयं पुत्राः सगरस्य बलीयसः ।
७८.१६/२इतश्चेतश्चरन्तस्ते नैवापश्यन् हयं तदा ॥ ७८.१६॥
७८.१७/१देवलोकं तदा जग्मुः पर्वतांश्च सरांसि च ।
७८.१७/२वनानि च विचिन्वन्तो नैवापश्यन् हयं तदा ॥ ७८.१७॥
७८.१८/१कृतस्वस्त्ययनो राजा ऋत्विग्भिः कृतमङ्गलः ।
७८.१८/२अदृष्ट्वा तु पशुं रम्यं राजा चिन्तामुपेयिवान् ॥ ७८.१८॥
७८.१९/१अटन्तः सागराः सर्वे देवलोकमुपागमन् ।
७८.१९/२हयं तमनुचिन्वन्तस्तत्रापि न हयोऽभवत् ॥ ७८.१९॥
७८.२०/१ततो महीं समाजग्मुः पर्वतांश्च वनानि च ।
७८.२०/२तत्रापि च हयं नैव दृष्टवन्तो नृपात्मजाः ॥ ७८.२०॥
७८.२१/१एतस्मिन्न् अन्तरे तत्र दैवी वाग् अभवत् तदा ।
७८.२१/२रसातले हयो बद्ध आस्ते नान्यत्र सागराः ॥ ७८.२१॥
७८.२२/१इति श्रुत्वा ततो वाक्यं गन्तुकामा रसातलम् ।
७८.२२/२अखनन् पृथिवीं सर्वां परितः सागरास्ततः ॥ ७८.२२॥
७८.२३/१ते क्षुधार्ता मृदं शुष्कां भक्षयन्तस्त्वहर्निशम् ।
७८.२३/२न्यखनंश्चापि जग्मुश्च सत्वरास्ते रसातलम् ॥ ७८.२३॥
७८.२४/१तान् आगतान् भूपसुतान् सागरान् बलिनः कृतीन् ।
७८.२४/२श्रुत्वा रक्षांसि संत्रस्ता व्यगमन् कपिलान्तिकम् ॥ ७८.२४॥
७८.२५/१कपिलोऽपि महाप्राज्ञस्तत्र शेते रसातले ।
७८.२५/२पुरा च साधितं तेन देवानां कार्यमुत्तमम् ॥ ७८.२५॥
७८.२६/१विनिद्रेण ततः श्रान्तः सिद्धे कार्ये सुरान् प्रति ।
७८.२६/२अब्रवीत् कपिलः श्रीमान् निद्रास्थानं प्रयच्छथ ॥ ७८.२६॥
७८.२७/१रसातलं ददुस्तस्मै पुनराह सुरान् मुनिः ।
७८.२७/२यो मामुत्थापयेन् मन्दो भस्मी भूयाच्च सत्वरम् ॥ ७८.२७॥
७८.२८/१ततः शये तलगतो नो चेन् न स्वप्न एव हि ।
७८.२८/२तथेत्युक्तः सुरगणैस्तत्र शेते रसातले ॥ ७८.२८॥
७८.२९/१तस्य प्रभावं ते ज्ञात्वा राक्षसा मायया युताः ।
७८.२९/२सागराणां च सर्वेषां वधोपायं प्रचक्रिरे ॥ ७८.२९॥
७८.३०/१विना युद्धेन ते भीता राक्षसाः सत्वरास्तदा ।
७८.३०/२आगत्य यत्र स मुनिः कपिलः कोपनो महान् ॥ ७८.३०॥

७८.३१/१शिरोदेशे हयं ते वै बद्ध्वाथ त्वरयान्विताः ।
७८.३१/२दूरे स्थित्वा मौनिनश्च प्रेक्षन्तः किं भवेद् इति ॥ ७८.३१॥
७८.३२/१ततस्तु सागराः सर्वे निर्विशन्तो रसातलम् ।
७८.३२/२ददृशुस्ते हयं बद्धं शयानं पुरुषं तथा ॥ ७८.३२॥
७८.३३/१तं मेनिरे च हर्तारं क्रतुहन्तारमेव च ।
७८.३३/२एनं हत्वा महापापं नयामोऽश्वं नृपान्तिकम् ॥ ७८.३३॥
७८.३४/१केचिद् ऊचुः पशुं बद्धं नयामोऽनेन किं फलम् ।
७८.३४/२तदाहुरपरे शूरा राजानः शासका वयम् ॥ ७८.३४॥
७८.३५/१उत्थाप्यैनं महापापं हन्मः क्षात्रेण वर्चसा ।
७८.३५/२ते तं जघ्नुर्मुनिं पादैर्ब्रुवन्तो निष्ठुराणि च ॥ ७८.३५॥
७८.३६/१ततः कोपेन महता कपिलो मुनिसत्तमः ।
७८.३६/२सागरान् ईक्षयामास तान् कोपाद् भस्मसात् करोत् ॥ ७८.३६॥
७८.३७/१जज्वलुस्ते ततस्तत्र सागराः सर्व एव हि ।
७८.३७/२तत् तु सर्वं न जानाति दीक्षितः सगरो नृपः ॥ ७८.३७॥
७८.३८/१नारदः कथयामास सगराय महात्मने ।
७८.३८/२कपिलस्य तु संस्थानं हयस्यापि तु संस्थितिम् ॥ ७८.३८॥
७८.३९/१राक्षसानां तु विकृतिं सागराणां च नाशनम् ।
७८.३९/२ततश्चिन्तापरो राजा कर्तव्यं नावबुध्यत ॥ ७८.३९॥
७८.४०/१अपरोऽपि सुतश्चासीद् असमञ्जा इति श्रुतः ।
७८.४०/२स तु बालांस्तथा पौरान् मौर्ख्यात् क्षिपति चाम्भसि ॥ ७८.४०॥
७८.४१/१सगरोऽप्यथ विज्ञप्तः पौरैः सम्मिलितैस्तदा ।
७८.४१/२दुर्नयं तस्य तं ज्ञात्वा ततः क्रुद्धोऽब्रवीन् नृपः ॥ ७८.४१॥
७८.४२/१स्वान् अमात्यांस्तदा राजा देशत्यागं करोत्वयम् ।
७८.४२/२असमञ्जाः क्षत्रधर्म+ ।त्यागी वै बालघातकः ॥ ७८.४२॥
७८.४३/१सगरस्य तु तद् वाक्यं श्रुत्वामात्यास्त्वरान्विताः ।
७८.४३/२तत्यजुर्नृपतेः पुत्रमसमञ्जा गतो वनम् ॥ ७८.४३॥
७८.४४/१सागरा ब्रह्मशापेन नष्टाः सर्वे रसातले ।
७८.४४/२एकोऽपि च वनं प्राप्त इदानीं का गतिर्मम ॥ ७८.४४॥
७८.४५/१अंशुमान् इति विख्यातः पुत्रस्तस्यासमञ्जसः ।
७८.४५/२आनाय्य बालकं राजा कार्यं तस्मै न्यवेदयत् ॥ ७८.४५॥
७८.४६/१कपिलं च समाराध्य अंशुमान् अपि बालकः ।

७८.४६/२सगराय हयं प्रादात् ततः पूर्णोऽभवत् क्रतुः ॥ ७८.४६॥
७८.४७/१तस्यापि पुत्रस्तेजस्वी दिलीप इति धार्मिकः ।
७८.४७/२तस्यापि पुत्रो मतिमान् भगीरथ इति श्रुतः ॥ ७८.४७॥
७८.४८/१पितामहानां सर्वेषां गतिं श्रुत्वा सुदुःखितः ।
७८.४८/२सगरं नृपशार्दूलं पप्रच्छ विनयान्वितः ॥ ७८.४८॥
७८.४९/१सागराणां तु सर्वेषां निष्कृतिस्तु कथं भवेत् ।
७८.४९/२भगीरथं नृपः प्राह कपिलो वेत्ति पुत्रक ॥ ७८.४९॥
७८.५०/१तस्य तद् वचनं श्रुत्वा बालः प्रायाद् रसातलम् ।
७८.५०/२कपिलं च नमस्कृत्वा सर्वं तस्मै न्यवेदयत् ॥ ७८.५०॥
७८.५१/१स मुनिस्तु चिरं ध्यात्वा तपसाराध्य शंकरम् ।
७८.५१/२जटाजलेन स्वपितृन् आप्लाव्य नृपसत्तम ॥ ७८.५१॥
७८.५२/१ततः कृतार्थो भविता त्वं च ते पितरस्तथा ।
७८.५२/२तथा करोमीति मुनिं प्रणम्य पुनरब्रवीत् ॥ ७८.५२॥
७८.५३/१क्व गच्छेऽहं मुनिश्रेष्ठ कर्तव्यं चापि तद् वद ॥ ७८.५३॥
७८.५४/१कपिल उवाच । कैलासं तं नरश्रेष्ठ गत्वा स्तुहि महेश्वरम् ।
७८.५४/२तपः कुरु यथाशक्ति ततश्चेप्सितमाप्स्यसि ॥ ७८.५४॥
७८.५५/१ब्रह्मोवाच । तच्छ्रुत्वा स मुनेर्वाक्यं मुनिं नत्वा त्वगान् नगम् ।
७८.५५/२कैलासं स शुचिर्भूत्वा बालो बालक्रियान्वितः ।
७८.५५/३तपसे निश्चयं कृत्वा उवाच स भगीरथः ॥ ७८.५५॥
७८.५६/१भगीरथ उवाच । बालोऽहं बालबुद्धिश्च बालचन्द्रधर प्रभो ।
७८.५६/२नाहं किमपि जानामि ततः प्रीतो भव प्रभो ॥ ७८.५६॥
७८.५७/१वाग्भिर्मनोभिः कृतिभिः कदाचिन् ।
७८.५७/२ममोपकुर्वन्ति हिते रता ये ।
७८.५७/३तेभ्यो हितार्थं त्विह चामरेश ।
७८.५७/४सोमं नमस्यामि सुरादिपूज्यम् ॥ ७८.५७॥
७८.५८/१उत्पादितो यैरभिवर्धितश्च ।
७८.५८/२समानगोत्रश्च समानधर्मा ।
७८.५८/३तेषामभीष्टानि शिवः करोतु ।
७८.५८/४बालेन्दुमौलिं प्रणतोऽस्मि नित्यम् ॥ ७८.५८॥
७८.५९/१ब्रह्मोवाच । एवं तु ब्रुवतस्तस्य पुरस्ताद् अभवच्छिवः ।
७८.५९/२वरेण च्छन्दयानो वै भगीरथमुवाच ह ॥ ७८.५९॥

७८.६०/१शिव उवाच । यन् न साध्यं सुरगणैर्देयं तत् ते मया ध्रुवम् ।
७८.६०/२वदस्व निर्भयो भूत्वा भगीरथ महामते ॥ ७८.६०॥
७८.६१/१ब्रह्मोवाच । भगीरथः प्रणम्येशं हृष्टः प्रोवाच
शंकरम् ॥ ७८.६१॥
७८.६२/१भगीरथ उवाच । जटास्थितां पितृणां मे पावनाय सरिद्वराम् ।
७८.६२/२तामेव देहि देवेश सर्वमाप्तं ततो भवेत् ॥ ७८.६२॥
७८.६३/१ब्रह्मोवाच । महेशोऽपि विहस्याथ भगीरथमुवाच ह ॥ ७८.६३॥
७८.६४/१शिव उवाच । दत्ता मयेयं ते पुत्र पुनस्तां स्तुहि सुव्रत ॥ ७८.६४॥
७८.६५/१ब्रह्मोवाच । तद् देववचनं श्रुत्वा तदर्थं तु तपो महत् ।
७८.६५/२स्तुतिं चकार गङ्गाया भक्त्या प्रयतमानसः ॥ ७८.६५॥
७८.६६/१तस्या अपि प्रसादं च प्राप्य बालोऽप्यबालवत् ।
७८.६६/२गङ्गां महेश्वरात् प्राप्तामादायागाद् रसातलम् ॥ ७८.६६॥
७८.६७/१न्यवेदयत् स मुनये कपिलाय महात्मने ।
७८.६७/२यथोदितप्रकारेण गङ्गां संस्थाप्य यत्नतः ॥ ७८.६७॥
७८.६८/१प्रदक्षिणमथावर्त्य कृताञ्जलिपुटोऽब्रवीत् ॥ ७८.६८॥
७८.६९/१भगीरथ उवाच । देवि मे पितरः शापात् कपिलस्य महामुनेः ।
७८.६९/२प्राप्तास्ते विगतिं मातस्तस्मात् तान् पातुमर्हसि ॥ ७८.६९॥
७८.७०/१ब्रह्मोवाच । तथेत्युक्त्वा सुरनदी सर्वेषामुपकारिका ।
७८.७०/२लोकानामुपकारार्थं पितृणां पावनाय च ॥ ७८.७०॥
७८.७१/१अगस्त्यपीतस्याम्भोधेः पूरणाय विशेषतः ।
७८.७१/२स्मरणाद् एव पापानां नाशाय सुरनिम्नगा ॥ ७८.७१॥
७८.७२/१भगीरथोदितं चक्रे रसातलतले स्थितान् ।
७८.७२/२भस्मीभूतान् नृपसुतान् सागरांश्च विशेषतः ॥ ७८.७२॥
७८.७३/१विनिर्दग्धान् अथाप्लाव्य खातपूरमथाकरोत् ।
७८.७३/२ततो मेरुं समाप्लाव्य स्थितां बालोऽब्रवीन् नृपः ॥ ७८.७३॥
७८.७४/१कर्मभूमौ त्वया भाव्यं तथेत्यागाद् धिमालयम् ।
७८.७४/२हिमवत्पर्वतात् पुण्याद् भारतं वर्षमभ्यगात् ॥ ७८.७४॥
७८.७५/१तन्मध्यतः पुण्यनदी प्रायात् पूर्वार्णवं प्रति ।
७८.७५/२एवमेषापि ते प्रोक्ता गङ्गा क्षात्रा महामुने ॥ ७८.७५॥
७८.७६/१माहेश्वरी वैष्णवी च सैव ब्राह्मी च पावनी ।
७८.७६/२भागीरथी देवनदी हिमवच्छिखराश्रया ॥ ७८.७६॥

७८.७७/१महेश्वरजटावारि एवं द्वैविध्यमागतम् ।
७८.७७/२विन्ध्यस्य दक्षिणे गङ्गा गौतमी सा निगद्यते ।
७८.७७/३उत्तरे सापि विन्ध्यस्य भागीरथ्यभिधीयते ॥ ७८.७७॥
७९.१/१नारद उवाच । न मनस्तृप्तिमाधत्ते कथाः शृण्वत् त्वयेरिताः ।
७९.१/२पृथक् तीर्थफलं श्रोतुं प्रवृत्तं मम मानसम् ॥ ७९.१॥
७९.२/१क्रमशो ब्राह्मणानीतां गङ्गां मे प्रथमं वद ।
७९.२/२पृथक् तीर्थफलं पुण्यं सेतिहासं यथाक्रमम् ॥ ७९.२॥
७९.३/१ब्रह्मोवाच । तीर्थानां च पृथग् भावं फलं माहात्म्यमेव च ।
७९.३/२सर्वं वक्तुं न शक्नोमि न च त्वं श्रवणे क्षमः ॥ ७९.३॥
७९.४/१तथापि किंचिद् वक्ष्यामि शृणु नारद यत्नतः ।
७९.४/२यान्युक्तानि च तीर्थानि श्रुतिवाक्यानि यानि च ॥ ७९.४॥
७९.५/१तानि वक्ष्यामि संक्षेपान् नमस्कृत्वा त्रिलोचनम् ।
७९.५/२यत्रासौ भगवान् आसीत् प्रत्यक्षस्त्र्यम्बको मुने ॥ ७९.५॥
७९.६/१त्र्यम्बकं नाम तत् तीर्थं भुक्तिमुक्तिप्रदायकम् ।
७९.६/२वाराहमपरं तीर्थं त्रिषु लोकेषु विश्रुतम् ॥ ७९.६॥
७९.७/१तस्य रूपं प्रवक्ष्यामि नाम विष्णोर्यथाभवत् ।
७९.७/२पुरा देवान् पराभूय यज्ञमादाय राक्षसः ॥ ७९.७॥
७९.८/१रसातलमनुप्राप्तः सिन्धुसेन इति श्रुतः ।
७९.८/२यज्ञे तलमनुप्राप्ते निर्यज्ञा ह्यभवन् मही ॥ ७९.८॥
७९.९/१नायं लोकोऽस्ति न परो यज्ञे नष्ट इतीत्वराः ।
७९.९/२सुरास्तमेव विविशू रसातलमनुद्विषम् ॥ ७९.९॥
७९.१०/१नाशक्नुवंस्तु तं जेतुं देवा इन्द्रपुरोगमाः ।
७९.१०/२विष्णुं पुराणपुरुषं गत्वा तस्मै न्यवेदयन् ॥ ७९.१०॥
७९.११/१राक्षसस्य तु तत् कर्म यज्ञभ्रंशमशेषतः ।
७९.११/२ततः प्रोवाच भगवान् वाराहं वपुरास्थितः ॥ ७९.११॥
७९.१२/१शङ्खचक्रगदापाणिर्गत्वा चैव रसातलम् ।
७९.१२/२आनयिष्ये मखं पुण्यं हत्वा राक्षसपुंगवान् ॥ ७९.१२॥
७९.१३/१स्वः प्रयान्तु सुराः सर्वे व्येतु वो मानसो ज्वरः ।
७९.१३/२येन गङ्गा तलं प्राप्ता पथा तेनैव चक्रधृक् ॥ ७९.१३॥
७९.१४/१जगाम तरसा पुत्र भुवं भित्त्वा रसातलम् ।
७९.१४/२स वराहवपुः श्रीमान् रसातलनिवासिनः ॥ ७९.१४॥

७९.१५/१राक्षसान् दानवान् हत्वा मुखे धृत्वा महाध्वरम् ।
७९.१५/२वाराहरूपी भगवान् मखमादाय यज्ञभुक् ॥ ७९.१५॥
७९.१६/१येन प्राप तलं विष्णुः पथा तेनैव शत्रुजित् ।
७९.१६/२मुखे न्यस्य महायज्ञं निश्चक्राम रसातलात् ॥ ७९.१६॥
७९.१७/१तत्र ब्रह्मगिरौ देवाः प्रतीक्षां चक्रिरे हरेः ।
७९.१७/२पथस्तस्माद् विनिःसृत्य गङ्गास्रवणमभ्यगात् ॥ ७९.१७॥
७९.१८/१प्राक्षालयच्च स्वाङ्गानि असृग्लिप्तानि नारद ।
७९.१८/२गङ्गाम्भसा तत्र कुण्डं वाराहमभवत् ततः ॥ ७९.१८॥
७९.१९/१मुखे न्यस्तं महायज्ञं देवानां पुरतो हरिः ।
७९.१९/२दत्तवांस्त्रिदशश्रेष्ठो मुखाद् यज्ञोऽभ्यजायत ॥ ७९.१९॥
७९.२०/१ततः प्रभृति यज्ञाङ्गं प्रधानं स्रुव उच्यते ।
७९.२०/२वाराहरूपमभवद् एवं वै कारणान्तरात् ॥ ७९.२०॥
७९.२१/१तस्मात् पुण्यतमं तीर्थं वाराहं सर्वकामदम् ।
७९.२१/२तत्र स्नानं च दानं च सर्वक्रतुफलप्रदम् ॥ ७९.२१॥
७९.२२/१तत्र स्थितोऽपि यः कश्चित् पितॄन् स्मरति पुण्यकृत् ।
७९.२२/२विमुक्ताः सर्वपापेभ्यः पितरः स्वर्गमाप्नुयुः ॥ ७९.२२॥
८०.१/१ब्रह्मोवाच । कुशावर्तस्य माहात्म्यमहं वक्तुं न ते क्षमः ।
८०.१/२तस्य स्मरणमात्रेण कृतकृत्यो भवेन् नरः ॥ ८०.१॥
८०.२/१कुशावर्तमिति ख्यातं नराणां सर्वकामदम् ।
८०.२/२कुशेनावर्तितं यत्र गौतमेन महात्मना ॥ ८०.२॥
८०.३/१कुशेनावर्तयित्वा तु आनयामास तां मुनिः ।
८०.३/२तत्र स्नानं च दानं च पितृणां तृप्तिदायकम् ॥ ८०.३॥
८०.४/१नीलगङ्गा सरिच्छ्रेष्ठा निःसृता नीलपर्वतात् ।
८०.४/२तत्र स्नानादि यत् किंचित् करोति प्रयतो नरः ॥ ८०.४॥
८०.५/१सर्वं तद् अक्षयं विद्यात् पितृणां तृप्तिदायकम् ।
८०.५/२विश्रुतं त्रिषु लोकेषु कपोतं तीर्थमुत्तमम् ॥ ८०.५॥
८०.६/१तस्य रूपं च वक्ष्यामि मुने श‍ृणु महाफलम् ।
८०.६/२तत्र ब्रह्मगिरौ कश्चिद् व्याधः परमदारुणः ॥ ८०.६॥
८०.७/१हिनस्ति ब्राह्मणान् साधून् यतीन् गोपक्षिणो मृगान् ।
८०.७/२एवम्भूतः स पापात्मा क्रोधनोऽनृतभाषणः ॥ ८०.७॥
८०.८/१भीषणाकृतिरत्युग्रो नीलाक्षो ह्रस्वबाहुकः ।

८०.८/२दन्तुरो नष्टनासाक्षो ह्रस्वपात् पृथुकुक्षिकः ॥ ८०.८॥

८०.९/१ह्रस्वोदरो ह्रस्वभुजो विकृतो गर्दभस्वनः ।

८०.९/२पाशहस्तः पापचित्तः पापिष्ठः सधनुः सदा ॥ ८०.९॥

८०.१०/१तस्य भार्या तथाभूता अपत्यान्यपि नारद ।

८०.१०/२तया तु प्रेर्यमाणोऽसौ विवेश गहनं वनम् ॥ ८०.१०॥

८०.११/१स जघान मृगान् पापः पक्षिणो बहुरूपिणः ।

८०.११/२पञ्जरे प्राक्षिपत् कांश्चिज्जीवमानांस्तथेतरान् ॥ ८०.११॥

८०.१२/१क्षुधया परितप्ताङ्गो विह्वलस्तृषया तथा ।

८०.१२/२श्रान्तदेशो बहुतरं न्यवर्तत गृहं प्रति ॥ ८०.१२॥

८०.१३/१ततोऽपराह्णे सम्प्राप्ते निवृत्ते मधुमाधवे ।

८०.१३/२क्षणात् तडिद् गर्जितं च साभ्रं चैवाभवत् तदा ॥ ८०.१३॥

८०.१४/१ववौ वायुः साश्मवर्षो वारिधारातिभीषणः ।

८०.१४/२स गच्छंल्लुब्धकः श्रान्तः पन्थानं नावबुध्यत ॥ ८०.१४॥

८०.१५/१जलं स्थलं गर्तमथो पन्थानमथवा दिशः ।

८०.१५/२न बुबोध तदा पापः श्रान्तः शरणमप्यथ ॥ ८०.१५॥

८०.१६/१क्व गच्छामि क्व तिष्ठेयं किं करोमीत्यचिन्तयत् ।

८०.१६/२सर्वेषां प्राणिनां प्राणान् आहर्ताहं यथान्तकः ॥ ८०.१६॥

८०.१७/१ममाप्यन्तकरं भूतं सम्प्राप्तं चाश्मवर्षणम् ।

८०.१७/२त्रातारं नैव पश्यामि शिलां वा वृक्षमन्तिके ॥ ८०.१७॥

८०.१८/१एवं बहुविधं व्याधो विचिन्त्यापश्यद् अन्तिके ।

८०.१८/२वने वनस्पतिमिव नक्षत्राणां यथात्रिजम् ॥ ८०.१८॥

८०.१९/१मृगाणां च यथा सिंहमाश्रमाणां गृहाधिपम् ।

८०.१९/२इन्द्रियाणां मन इव त्रातारं प्राणिनां नगम् ॥ ८०.१९॥

८०.२०/१श्रेष्ठं विटपिनं शुभ्रं शाखापल्लवमण्डितम् ।

८०.२०/२तमाश्रित्योपविष्टोऽभूत् क्लिन्नवासा स लुब्धकः ॥ ८०.२०॥

८०.२१/१स्मरन् भार्यामपत्यानि जीवेयुरथवा न वा ।

८०.२१/२एतस्मिन्न् अन्तरे तत्र चास्तं प्राप्तो दिवाकरः ॥ ८०.२१॥

८०.२२/१तमेव नगमाश्रित्य कपोतो भार्यया सह ।

८०.२२/२पुत्रपौत्रैः परिवृतो ह्यास्ते तत्र नगोत्तमे ॥ ८०.२२॥

८०.२३/१सुखेन निर्भयो भूत्वा सुतृप्तः प्रीत एव च ।

८०.२३/२बहवो वत्सरा याता वसतस्तस्य पक्षिणः ॥ ८०.२३॥

८०.२४/१पतिव्रता तस्य भार्या सुप्रीता तेन चैव हि ।
८०.२४/२कोटरे तन्नगे श्रेष्ठे जलवाय्वग्निवर्जिते ॥ ८०.२४॥
८०.२५/१भार्यापुत्रैः परिवृतः सर्वदास्ते कपोतकः ।
८०.२५/२तस्मिन् दिने दैववशात् कपोतश्च कपोतकी ॥ ८०.२५॥
८०.२६/१भक्ष्यार्थं तु उभौ यातौ कपोतो नगमभ्यगात् ।
८०.२६/२सापि दैववशात् पुत्र पञ्जरस्थैव वर्तते ॥ ८०.२६॥
८०.२७/१गृहीता लुब्धकेनाथ जीवमानेव वर्तते ।
८०.२७/२कपोतकोऽप्यपत्यानि मातृहीनान्युदीक्ष्य च ॥ ८०.२७॥
८०.२८/१वर्षं च भीषणं प्राप्तमस्तं यातो दिवाकरः ।
८०.२८/२स्वकोटरं तया हीनमालोक्य विललाप सः ॥ ८०.२८॥
८०.२९/१तां बद्धां पञ्जरस्थां वा न बुबोध कपोतराट् ।
८०.२९/२अन्वारेभे कपोतो वै प्रियाया गुणकीर्तनम् ॥ ८०.२९॥
८०.३०/१नाद्याप्यायाति कल्याणी मम हर्षविवर्धिनी ।
८०.३०/२मम धर्मस्य जननी मम देहस्य चेश्वरी ॥ ८०.३०॥
८०.३१/१धर्मार्थकाममोक्षाणां सैव नित्यं सहायिनी ।
८०.३१/२तुष्टे हसन्ती रुष्टे च मम दुःखप्रमार्जनी ॥ ८०.३१॥
८०.३२/१सखी मन्त्रेषु सा नित्यं मम वाक्यरता सदा ।
८०.३२/२नाद्याप्यायाति कल्याणी सम्प्रयातेऽपि भास्करे ॥ ८०.३२॥
८०.३३/१न जानाति व्रतं मन्त्रं दैवं धर्मार्थमेव च ।
८०.३३/२पतिव्रता पतिप्राणा पतिमन्त्रा पतिप्रिया ॥ ८०.३३॥
८०.३४/१नाद्याप्यायाति कल्याणी किं करोमि क्व यामि वा ।
८०.३४/२किं मे गृहं काननं च तया हीनं हि दृश्यते ॥ ८०.३४॥
८०.३५/१तया युक्तं श्रिया युक्तं भीषणं वापि शोभनम् ।
८०.३५/२नाद्याप्यायाति मे कान्ता यया गृहमुदीरितम् ॥ ८०.३५॥
८०.३६/१विनानया न जीविष्ये त्यजे वापि प्रियां तनुम् ।
८०.३६/२किं कुर्वन्तु त्वपत्यानि लुप्तधर्मस्त्वहं पुनः ॥ ८०.३६॥
८०.३७/१एवं विलपतस्तस्य भर्तुर्वाक्यं निशम्य सा ।
८०.३७/२पञ्जरस्थैव सा वाक्यं भर्तारमिदमब्रवीत् ॥ ८०.३७॥
८०.३८/१कपोतक्युवाच । अत्राहमस्मि बद्धैव विवशास्मि खगोत्तम ।
८०.३८/२आनीताहं लुब्धकेन बद्धा पाशैर्महामते ॥ ८०.३८॥
८०.३९/१धन्यास्म्यनुगृहीतास्मि पतिर्वक्ति गुणान् मम ।

८०.३९/२सतो वाप्यसतो वापि कृतार्थाहं न संशयः ॥ ८०.३९॥
८०.४०/१तुष्टे भर्तरि नारीणां तुष्टाः स्युः सर्वदेवताः ।
८०.४०/२विपर्यये तु नारीणामवश्यं नाशमाप्नुयात् ॥ ८०.४०॥
८०.४१/१त्वं दैवं त्वं प्रभुर्मह्यं त्वं सुहृत् त्वं परायणम् ।
८०.४१/२त्वं व्रतं त्वं परं ब्रह्म स्वर्गो मोक्षस्त्वमेव च ॥ ८०.४१॥
८०.४३/१मा चिन्तां कुरु कल्याण धर्मे बुद्धिं स्थिरां कुरु ।
८०.४३/२त्वत्प्रसादाच्च भुक्ता हि भोगाश्च विविधा मया ।
८०.४३/३अलं खेदेन मञ्जेन धर्मे बुद्धिं कुरु स्थिराम् ॥ ८०.४३॥
८०.४४/१ब्रह्मोवाच । इति श्रुत्वा प्रियावाक्यमुत्ततार नगोत्तमात् ।
८०.४४/२यत्र सा पञ्जरस्था तु कपोती वर्तते त्वरम् ॥ ८०.४४॥
८०.४५/१तामागत्य प्रियां दृष्ट्वा मृतवच्चापि लुब्धकम् ।
८०.४५/२मोचयामीति तामाह निश्चेष्टो लुब्धकोऽधुना ॥ ८०.४५॥
८०.४६/१मा मुञ्चस्व महाभाग ज्ञात्वा सम्बन्धमस्थिरम् ।
८०.४६/२लुब्धानां खेचरा ह्यन्नं जीवो जीवस्य चाशनम् ॥ ८०.४६॥
८०.४७/१नापराधं स्मराम्यस्य धर्मबुद्धिं स्थिरां कुरु ।
८०.४७/२गुरुरग्निर्द्विजातीनां वर्णानां ब्राह्मणो गुरुः ॥ ८०.४७॥
८०.४८/१पतिरेव गुरुः स्त्रीणां सर्वस्याभ्यागतो गुरुः ।
८०.४८/२अभ्यागतमनुप्राप्तं वचनैस्तोषयन्ति ये ॥ ८०.४८॥
८०.४९/१तेषां वागीश्वरी देवी तृप्ता भवति निश्चितम् ।
८०.४९/२तस्यान्नस्य प्रदानेन शक्रस्तृप्तिमवाप्नुयात् ॥ ८०.४९॥
८०.५०/१पितरः पादशौचेन अन्नाद्येन प्रजापतिः ।
८०.५०/२तस्योपचाराद् वै लक्ष्मीर्विष्णुना प्रीतिमाप्नुयात् ॥ ८०.५०॥
८०.५१/१शयने सर्वदेवास्तु तस्मात् पूज्यतमोऽतिथिः ।
८०.५१/२अभ्यागतमनुश्रान्तं सूर्योढं गृहमागतम् ।
८०.५१/३तं विद्याद् देवरूपेण सर्वक्रतुफलो ह्यसौ ॥ ८०.५१॥
८०.५२/१अभ्यागतं श्रान्तमनुव्रजन्ति ।
८०.५२/२देवाश्च सर्वे पितरोऽग्नयश्च ।
८०.५२/३तस्मिन् हि तृप्ते मुदमाप्नुवन्ति ।
८०.५२/४गते निराशेऽपि च ते निराशाः ॥ ८०.५२॥
८०.५३/१तस्मात् सर्वात्मना कान्त दुःखं त्यक्त्वा शमं व्रज ।
८०.५३/२कृत्वा तिष्ठ शुभां बुद्धिं धर्मकृत्यं समाचर ॥ ८०.५३॥

८०.५४/१उपकारोऽपकारश्च प्रवराविति सम्मतौ ।
८०.५४/२उपकारिषु सर्वोऽपि करोत्युपकृतिं पुनः ॥ ८०.५४॥
८०.५५/१अपकारिषु यः साधुः पुण्यभाक् स उदाहृतः ॥ ८०.५५॥
८०.५६/१कपोत उवाच । आवयोरनुरूपं च त्वयोक्तं साधु मन्यसे ।
८०.५६/२किंतु वक्तव्यमप्यस्ति तच्छृणुष्व वरानने ॥ ८०.५६॥
८०.५७/१सहस्रं भरते कश्चिच्छतमन्यो दशापरः ।
८०.५७/२आत्मानं च सुखेनान्यो वयं कष्टोदरम्भराः ॥ ८०.५७॥
८०.५८/१गर्तधान्यधनाः केचित् कुशूलधनिनोऽपरे ।
८०.५८/२घटक्षिप्तधनाः केचिच्चञ्चुक्षिप्तधना वयम् ॥ ८०.५८॥
८०.५९/१पूजयामि कथं श्रान्तमभ्यागतमिमं शुभे ॥ ८०.५९॥
८०.६०/१कपोत्युवाच । अग्निरापः शुभा वाणी तृणकाष्ठादिकं च यत् ।
८०.६०/२एतद् अप्यर्थिने देयं शीतार्तो लुब्धकस्त्वयम् ॥ ८०.६०॥
८०.६१/१ब्रह्मोवाच । एतच्छ्रुत्वा प्रियावाक्यं वृक्षमारुह्य पक्षिराट् ।
८०.६१/२आलोकयामास तदा वह्निं दूरं ददर्श ह ॥ ८०.६१॥
८०.६२/१स तु गत्वा वह्निदेशं चञ्चुनोल्मुकमाहरत् ।
८०.६२/२पुरोऽग्निं ज्वालयामास लुब्धकस्य कपोतकः ॥ ८०.६२॥
८०.६३/१शुष्ककाष्ठानि पर्णानि तृणानि च पुनः पुनः ।
८०.६३/२अग्नौ निक्षेपयामास निशीथे स कपोतराट् ॥ ८०.६३॥
८०.६४/१तमग्निं ज्वलितं दृष्ट्वा लुब्धकः शीतदुःखितः ।
८०.६४/२अवशानि स्वकाङ्गानि प्रताप्य सुखमाप्तवान् ॥ ८०.६४॥
८०.६५/१क्षुधाग्निना दह्यमानं व्याधं दृष्ट्वा कपोतकी ।
८०.६५/२मा मुञ्चस्व महाभाग इति भर्तारमब्रवीत् ॥ ८०.६५॥
८०.६६/१स्वशरीरेण दुःखार्तं लुब्धकं प्रीणयामि तम् ।
८०.६६/२इष्टातिथीनां ये लोकास्तांस्त्वं प्राप्नुहि सुव्रत ॥ ८०.६६॥
८०.६७/१कपोत उवाच । मयि तिष्ठति नैवायं तव धर्मो विधीयते ।
८०.६७/२इष्टातिथिर्भवामीह अनुजानीहि मां शुभे ॥ ८०.६७॥
८०.६८/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्त्वाग्निं त्रिरावर्त्य स्मरन् देवं चतुर्भुजम् ।
८०.६८/२विश्वात्मकं महाविष्णुं शरण्यं भक्तवत्सलम् ॥ ८०.६८॥
८०.६९/१यथासुखं जुषस्वेति वदन्न् अग्निं तथाविशत् ।
८०.६९/२तं दृष्ट्वाग्नौ क्षिप्तजीवं लुब्धको वाक्यमब्रवीत् ॥ ८०.६९॥
८०.७०/१लुब्धक उवाच । अहो मानुषदेहस्य धिग् जीवितमिदं मम ।

८०.७०/२यद् इदं पक्षिराजेन मदर्थे साहसं कृतम् ॥ ८०.७०॥
८०.७१/१ब्रह्मोवाच । एवं ब्रुवन्तं तं लुब्धं पक्षिणी
वाक्यमब्रवीत् ॥ ८०.७१॥
८०.७२/१कपोतक्युवाच । मां त्वं मुञ्च महाभाग दूरं यात्येष
मे पतिः ॥ ८०.७२॥
८०.७३/१ब्रह्मोवाच । तस्यास्तद् वचनं श्रुत्वा पञ्जरस्थां कपोतकीम् ।
८०.७३/२लुब्धको मोचयामास तरसा भीतवत् तदा ॥ ८०.७३॥
८०.७४/१सापि प्रदक्षिणं कृत्वा पतिमग्निं तदा जगौ ॥ ८०.७४॥
८०.७५/१कपोत्युवाच । स्त्रीणामयं परो धर्मो यद् भर्तुरनुवेशनम् ।
८०.७५/२वेदे च विहितो मार्गः सर्वलोकेषु पूजितः ॥ ८०.७५॥
८०.७६/१व्यालग्राही यथा व्यालं बिलाद् उद्धरते बलात् ।
८०.७६/२एवं त्वनुगता नारी सह भर्त्रा दिवं व्रजेत् ॥ ८०.७६॥
८०.७७/१तिस्रः कोट्योऽर्धकोटी च यानि रोमाणि मानुषे ।
८०.७७/२तावत्कालं वसेत् स्वर्गे भर्तारं यानुगच्छति ॥ ८०.७७॥
८०.७८/१नमस्कृत्वा भुवं देवान् गङ्गां चापि वनस्पतीन् ।
८०.७८/२आश्वास्य तान्यपत्यानि लुब्धकं वाक्यमब्रवीत् ॥ ८०.७८॥
८०.७९/१कपोत्युवाच । त्वत्प्रसादान् महाभाग उपपन्नं ममेदृशम् ।
८०.७९/२अपत्यानां क्षमस्वेह भर्त्रा यामि त्रिविष्टपम् ॥ ८०.७९॥
८०.८०/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्त्वा पक्षिणी साध्वी प्रविवेश हुताशनम् ।
८०.८०/२प्रविष्टायां हुतवहे जयशब्दो न्यवर्तत ॥ ८०.८०॥
८०.८१/१गगने सूर्यसंकाशं विमानमतिशोभनम् ।
८०.८१/२तदारूढौ सुरनिभौ दम्पती ददृशे ततः ॥ ८०.८१॥
८०.८२/१हर्षेण प्रोचतुरुभौ लुब्धकं विस्मयान्वितम् ॥ ८०.८२॥
८०.८३/१दम्पती ऊचतुः । गच्छावस्त्रिदशस्थानमापृष्टोऽसि महामते ।
८०.८३/२आवयोः स्वर्गसोपानमतिथिस्त्वं नमोऽस्तु ते ॥ ८०.८३॥
८०.८४/१ब्रह्मोवाच । विमानवरमारूढौ तौ दृष्ट्वा लुब्धकोऽपि सः ।
८०.८४/२सधनुः पञ्जरं त्यक्त्वा कृताञ्जलिरभाषत ॥ ८०.८४॥
८०.८५/१लुब्धक उवाच । न त्यक्तव्यो महाभागौ देयं किंचिद् अजानते ।
८०.८५/२अहमत्रातिथिर्मान्यो निष्कृतिं वक्तुमर्हथः ॥ ८०.८५॥
८०.८६/१दम्पती ऊचतुः । गौतमीं गच्छ भद्रं ते तस्याः पापं निवेदय ।
८०.८६/२तत्रैवाप्लवनात् पक्षं सर्वपापैर्विमोक्ष्यसे ॥ ८०.८६॥

८०.८७/१मुक्तपापः पुनस्तत्र गङ्गायामवगाहने ।
८०.८७/२अश्वमेधफलं पुण्यं प्राप्य पुण्यो भविष्यसि ॥ ८०.८७॥
८०.८८/१सरिद्वरायां गौतम्यां ब्रह्मविष्णवीशसम्भुवि ।
८०.८८/२पुनराप्लवनाद् एव त्यक्त्वा देहं मलीमसम् ॥ ८०.८८॥
८०.८९/१विमानवरमारूढः स्वर्गं गन्तास्यसंशयम् ॥ ८०.८९॥
८०.९०/१ब्रह्मोवाच । तच्छ्रुत्वा वचनं ताभ्यां तथा चक्रे स लुब्धकः ।
८०.९०/२विमानवरमारूढो दिव्यरूपधरोऽभवत् ॥ ८०.९०॥
८०.९१/१दिव्यमाल्याम्बरधरः पूज्यमानोऽप्सरोगणैः ।
८०.९१/२कपोतश्च कपोती च तृतीयो लुब्धकस्तथा ।
८०.९१/३गङ्गायाश्च प्रभावेण सर्वे वै दिवमाक्रमन् ॥ ८०.९१॥
८०.९२/१ततः प्रभृति तत् तीर्थं कापोतमिति विश्रुतम् ।
८०.९२/२तत्र स्नानं च दानं च पितृपूजनमेव च ॥ ८०.९२॥
८०.९३/१जपयज्ञादिकं कर्म तद् आनन्त्याय कल्पते ॥ ८०.९३॥
८१.१/१ब्रह्मोवाच । कार्त्तिकेयं परं तीर्थं कौमारमिति विश्रुतम् ।
८१.१/२यन्नामश्रवणाद् एव कुलवान् रूपवान् भवेत् ॥ ८१.१॥
८१.२/१निहते तारके दैत्ये स्वस्थे जाते त्रिविष्टपे ।
८१.२/२कार्त्तिकेयं सुतं ज्येष्ठं प्रीत्या प्रोवाच पार्वती ॥ ८१.२॥
८१.३/१यथासुखं भुङ्क्ष्व भोगांस्त्रैलोक्ये मनसः प्रियान् ।
८१.३/२ममाज्ञया प्रीतमनाः पितुश्चैव प्रसादतः ॥ ८१.३॥
८१.४/१एवमुक्तः स वै मात्रा विशाखो देवतास्त्रियः ।
८१.४/२यथासुखं बलाद् रेमे देवपत्न्योऽपि रेमिरे ॥ ८१.४॥
८१.५/१ततः सम्भुज्यमानासु देवपत्नीषु नारद ।
८१.५/२नाशक्नुवन् वारयितुं कार्त्तिकेयं दिवौकसः ॥ ८१.५॥
८१.६/१ततो निवेदयामासुः पार्वत्यै पुत्रकर्म तत् ।
८१.६/२असकृद् वार्यमाणोऽपि मात्रा देवैः स शक्तिधृक् ॥ ८१.६॥
८१.७/१नैवासावकरोद् वाक्यं स्त्रीष्वासक्तस्तु षण्मुखः ।
८१.७/२अभिशापभयाद् भीता पार्वती पर्यचिन्तयत् ॥ ८१.७॥
८१.८/१पुत्रस्नेहात् तथैवेशा देवानां कार्यसिद्धये ।
८१.८/२देवपत्न्यश्चिरं रक्ष्या इति मत्वा पुनः पुनः ॥ ८१.८॥
८१.९/१यस्यां तु रमते स्कन्दः पार्वती त्वपि तादृशी ।
८१.९/२तद्रूपमात्मनः कृत्वा वर्तयामास पार्वती ॥ ८१.९॥

८१.१०/१इन्द्रस्य वरुणस्यापि भार्यामाहूय षण्मुखः ।
८१.१०/२यावत् पश्यति तस्यां तु मातृरूपमपश्यत ॥ ८१.१०॥
८१.११/१तामपास्य नमस्याथ पुनरन्यामथाह्वयत् ।
८१.११/२तस्यां तु मातृरूपं स प्रेक्ष्य लज्जामुपेयिवान् ॥ ८१.११॥
८१.१२/१एवं बह्वीषु तद् रूपं दृष्ट्वा मातृमयं जगत् ।
८१.१२/२इति संचिन्त्य गाङ्गेयो वैराग्यमगमत् तदा ॥ ८१.१२॥
८१.१३/१स तु मातृकृतं ज्ञात्वा प्रवृत्तस्य निवर्तनम् ।
८१.१३/२निवार्यश्चेद् अहं भोगात् किंतु पूर्वं प्रवर्तितः ॥ ८१.१३॥
८१.१४/१तस्मान् मातृकृतं सर्वं मम हास्यास्पदं त्विति ।
८१.१४/२लज्जया परया युक्तो गौतमीमगमत् तदा ॥ ८१.१४॥
८१.१५/१इयं च मातृरूपा मे श्रृणोतु मम भाषितम् ।
८१.१५/२इतः स्त्रीनामधेयं यन् मम मातृसमं मतम् ॥ ८१.१५॥
८१.१६/१एवं ज्ञात्वा लोकनाथः पार्वत्या सह शंकरः ।
८१.१६/२पुत्रं निवारयामास वृत्तमित्यब्रवीद् गुरुः ॥ ८१.१६॥
८१.१७/१ततः सुरपतिः प्रीतः किं ददामीति चिन्तयन् ।
८१.१७/२कृताञ्जलिपुटः स्कन्दः पितरं पुनरब्रवीत् ॥ ८१.१७॥
८१.१८/१स्कन्द उवाच । सेनापतिः सुरपतिस्तव पुत्रोऽहमित्यपि ।
८१.१८/२अलमेतेन देवेश किं वरैः सुरपूजित ॥ ८१.१८॥
८१.१९/१अथवा दातुकामोऽसि लोकानां हितकाम्यया ।
८१.१९/२याचेऽहं नात्मना देव तद् अनुज्ञातुमर्हसि ॥ ८१.१९॥
८१.२०/१महापातकिनः केचिद् गुरुदाराभिगामिनः ।
८१.२०/२अत्राप्लवनमात्रेण धौतपापा भवन्तु ते ॥ ८१.२०॥
८१.२१/१आप्नुवन्तूत्तमां जातिं तिर्यञ्चोऽपि सुरेश्वर ।
८१.२१/२कुरूपो रूपसम्पत्तिमत्र स्नानाद् अवाप्नुयात् ॥ ८१.२१॥
८१.२२/१ब्रह्मोवाच । एवमस्त्विति तं शम्भुः प्रत्यनन्दत् सुतेरितम् ।
८१.२२/२ततः प्रभृति तत् तीर्थं कार्त्तिकेयमिति श्रुतम् ।
८१.२२/३तत्र स्नानं च दानं च सर्वक्रतुफलप्रदम् ॥ ८१.२२॥
८२.१/१ब्रह्मोवाच । यत् ख्यातं कृत्तिकातीर्थं कार्त्तिकेयाद् अनन्तरम् ।
८२.१/२तस्य श्रवणमात्रेण सोमपानफलं लभेत् ॥ ८२.१॥
८२.२/१पुरा तारकनाशाय भवरेतोऽपिबत् कविः ।
८२.२/२रेतोगर्भं कविं दृष्ट्वा ऋषिपत्न्योऽस्पृहन् मुने ॥ ८२.२॥

८२.३/१सप्तर्षीणाम् ऋतुस्नातां वर्जयित्वा त्वरुन्धतीम् ।
८२.३/२तासु गर्भः समभवत् षट्सु स्त्रीषु तदाग्नितः ॥ ८२.३॥
८२.४/१तप्यमानास्तु शोभिष्ठा ऋतुस्नातास्तु ता मुने ।
८२.४/२किं कुर्मः क्क नु गच्छामः किं कृत्वा सुकृतं भवेत् ॥ ८२.४॥
८२.५/१इत्युक्त्वा ता मिथो गङ्गां व्यग्रा गत्वा व्यपीडयन् ।
८२.५/२ताभ्यस्ते निःसृता गर्भाः फेनरूपास्तदाम्भसि ॥ ८२.५॥
८२.६/१अम्भसा त्वेकतां प्राप्ता वायुना सर्व एव हि ।
८२.६/२एकरूपस्तदा ताभ्यः षण्मुखः समजायत ॥ ८२.६॥
८२.७/१स्रावयित्वा तु तान् गर्भान् ऋषिपत्न्यो गृहान् ययुः ।
८२.७/२तासां विकृतरूपाणि दृष्ट्वा ते ऋषयोऽब्रुवन् ॥ ८२.७॥
८२.८/१गम्यतां गम्यतां शीघ्रं स्वैरी वृत्तिर्न युज्यते ।
८२.८/२स्त्रीणामिति ततो वत्स निरस्ताः पतिभिस्तु ताः ॥ ८२.८॥
८२.९/१ततो दुःखं समाविष्टास्त्यक्ताः स्वपतिभिश्च षट् ।
८२.९/२ता दृष्ट्वा नारदः प्राह कार्त्तिकेयो हरोद्भवः ॥ ८२.९॥
८२.१०/१गाङ्गेयोऽग्निभवश्चेति विख्यातस्तारकान्तकः ।
८२.१०/२तं यान्तु न चिराद् एव प्रीतो भोगं प्रदास्यति ॥ ८२.१०॥
८२.११/१देवर्षेर्वचनाद् एव समभ्येत्य च षण्मुखम् ।
८२.११/२कृत्तिकाः स्वयमेवैतद् यथावृत्तं न्यवेदयत् ॥ ८२.११॥
८२.१२/१ताभ्यो वाक्यं कृत्तिकाभ्यः कार्त्तिकेयोऽनुमन्य च ।
८२.१२/२गौतमीं यान्तु सर्वाश्च स्नात्वापूज्य महेश्वरम् ॥ ८२.१२॥
८२.१३/१एष्यामि चाहं तत्रैव यास्यामि सुरमन्दिरम् ।
८२.१३/२तथेत्युक्त्वा कृत्तिकाश्च स्नात्वा गङ्गां च गौतमीम् ॥ ८२.१३॥
८२.१४/१देवेश्वरं च सम्पूज्य कार्त्तिकेयानुशासनात् ।
८२.१४/२देवेश्वरप्रसादेन प्रययुः सुरमन्दिरम् ॥ ८२.१४॥
८२.१५/१ततः प्रभृति तत् तीर्थं कृत्तिकातीर्थमुच्यते ।
८२.१५/२कार्त्तिक्यां कृत्तिकायोगे तत्र यः स्नानमाचरेत् ॥ ८२.१५॥
८२.१६/१सर्वक्रतुफलं प्राप्य राजा भवति धार्मिकः ।
८२.१६/२तत्तीर्थस्मरणं वापि यः करोति शृणोति च ।
८२.१६/३सर्वपापविनिर्मुक्तो दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ८२.१६॥
८३.१/१ब्रह्मोवाच । दशाश्वमेधिकं तीर्थं तच्छृणुष्व महामुने ।
८३.१/२यस्य श्रवणमात्रेण हयमेधफलं लभेत् ॥ ८३.१॥

८३.२/१विश्वकर्मसुतः श्रीमान् विश्वरूपो महाबलः ।

८३.२/२तस्यापि प्रथमः पुत्रस्तत्पुत्रो भौवनो विभुः ॥ ८३.२॥

८३.३/१पुरोधाः कश्यपस्तस्य सर्वज्ञानविशारदः ।

८३.३/२तमपृच्छन् महाबाहुर्भौवनः सार्वभौवनः ॥ ८३.३॥

८३.४/१यक्ष्येऽहं हयमेधैश्च युगपद् दशभिर्मुने ।

८३.४/२इत्यपृच्छद् गुरुं विप्रं क्व यक्ष्यामि सुरान् इति ॥ ८३.४॥

८३.५/१सोऽवदद् देवयजनं तत्र तत्र नृपोत्तम ।

८३.५/२यत्र यत्र द्विजश्रेष्ठाः प्रावर्तन्त महाक्रतून् ॥ ८३.५॥

८३.६/१तत्राभवन् ऋषिगणा आर्त्विज्ये मखमण्डले ।

८३.६/२युगपद् दशमेधानि प्रवृत्तानि पुरोधसा ॥ ८३.६॥

८३.७/१पूर्णतां नाययुस्तानि दृष्ट्वा चिन्तापरो नृपः ।

८३.७/२विहाय देवयजनं पुनरन्यत्र तान् क्रतून् ॥ ८३.७॥

८३.८/१उपाक्रामत् तथा तत्र विघ्नदोषास्तमाययुः ।

८३.८/२दृष्ट्वापूर्णांस्ततो यज्ञान् राजा गुरुमभाषत ॥ ८३.८॥

८३.९/१राजोवाच । देशदोषात् कालदोषान् मम दोषात् तवापि वा ।

८३.९/२पूर्णतां नाप्नुवन्ति स्म दशमेधानि वाजिनः ॥ ८३.९॥

८३.१०/१ब्रह्मोवाच । ततश्च दुःखितो राजा कश्यपेन पुरोधसा ।

८३.१०/२गीष्पतेर्भ्रातरं ज्येष्ठं गत्वा संवर्तमूचतुः ॥ ८३.१०॥

८३.११/१कश्यपभौवनावूचतुः । भगवन् युगपत् कार्याण्यश्वमेधानि मानद ।

८३.११/२दश सम्पूर्णतां यान्ति तं देशं तं गुरुं वद ॥ ८३.११॥

८३.१२/१ब्रह्मोवाच । ततो ध्यात्वा ऋषिश्रेष्ठः संवर्तो भौवनं तदा ।

८३.१२/२अब्रवीद् गच्छ ब्रह्माणं गुरुं देशं वदिष्यति ॥ ८३.१२॥

८३.१३/१भौवनोऽपि महाप्राज्ञः कश्यपेन महात्मना ।

८३.१३/२आगत्य मामब्रवीच्च गुरुं देशादिकं च यत् ॥ ८३.१३॥

८३.१४/१ततोऽहमब्रवं पुत्र भौवनं कश्यपं तथा ।

८३.१४/२गौतमीं गच्छ राजेन्द्र स देशः क्रतुपुण्यवान् ॥ ८३.१४॥

८३.१५/१अयमेव गुरुः श्रेष्ठः कश्यपो वेदपारगः ।

८३.१५/२गुरोरस्य प्रसादेन गौतम्याश्च प्रसादतः ॥ ८३.१५॥

८३.१६/१एकेन हयमेधेन तत्र स्नानेन वा पुनः ।

८३.१६/२सेत्स्यन्ति तत्र यज्ञाश्च दशमेधानि वाजिनः ॥ ८३.१६॥

८३.१७/१तच्छ्रुत्वा भौवनो राजा गौतमीतीरमभ्यगात् ।

८३.१७/२कश्यपेन सहायेन हयमेधाय दीक्षितः ॥ ८३.१७॥
८३.१८/१ततः प्रवृत्ते यज्ञेशे हयमेधे महाक्रतौ ।
८३.१८/२सम्पूर्णे तु तदा राजा पृथिवीं दातुमुद्यतः ॥ ८३.१८॥
८३.१९/१ततोऽन्तरिक्षे वाग् उच्चैरुवाच नृपसत्तमम् ।
८३.१९/२पूजयित्वा स्थितं विप्रान् ऋत्विजोऽथ सदस्पतीन् ॥ ८३.१९॥
८३.२०/१आकाशवाग् उवाच । पुरोधसे कश्यपाय सशैलवनकाननाम् ।
८३.२०/२पृथिवीं दातुकामेन दत्तं सर्वं त्वया नृप ॥ ८३.२०॥
८३.२१/१भूमिदानस्पृहां त्यक्त्वा अन्नं देहि महाफलम् ।
८३.२१/२नान्नदानसमं पुण्यं त्रिषु लोकेषु विद्यते ॥ ८३.२१॥
८३.२२/१विशेषतस्तु गङ्गायाः श्रद्धया पुलिने मुने ।
८३.२२/२त्वया तु हयमेधोऽयं कृतः सबहुदक्षिणः ।
८३.२२/३कृतकृत्योऽसि भद्रं ते नात्र कार्या विचारणा ॥ ८३.२२॥
८३.२३/१ब्रह्मोवाच । तथापि दातुकामं तं मही प्रोवाच भौवनम् ॥ ८३.२३॥
८३.२४/१पृथिव्युवाच । विश्वकर्मज सार्वभौम मा मां देहि पुनः पुनः ।
८३.२४/२निमज्जेऽहं सलिलस्य मध्ये तस्मान् न दीयताम् ॥ ८३.२४॥
८३.२५/१ब्रह्मोवाच । ततश्च भौवनो भीतः किं देयमिति चाब्रवीत् ।
८३.२५/२पुनश्चोवाच सा पृथ्वी भौवनं ब्राह्मणैर्वृतम् ॥ ८३.२५॥
८३.२६/१भूम्युवाच । तिला गावो धनं धान्यं यत् किंचिद् गौतमीतटे ।
८३.२६/२सर्वं तद् अक्षयं दानं किं मां भौवन दास्यसि ॥ ८३.२६॥
८३.२७/१गङ्गातीरं समाश्रित्य ग्रासमेकं ददाति यः ।
८३.२७/२तेनाहं सकला दत्ता किं मां भौवन दास्यसि ॥ ८३.२७॥
८३.२८/१ब्रह्मोवाच । तद् भुवो वचनं श्रुत्वा भौवनः सार्वभौवनः ।
८३.२८/२तथेति मत्वा विप्रेभ्यो ह्यन्नं प्रादात् सुविस्तरम् ॥ ८३.२८॥
८३.२९/१ततः प्रभृति तत् तीर्थं दशाश्वमेधिकं विदुः ।
८३.२९/२दशानामश्वमेधानां फलं स्नानाद् अवाप्यते ॥ ८३.२९॥
८४.१/१ब्रह्मोवाच । पैशाचं तीर्थमपरं पूजितं ब्रह्मवादिभिः ।
८४.१/२तस्य स्वरूपं वक्ष्यामि गौतम्या दक्षिणे तटे ॥ ८४.१॥
८४.२/१गिरिर्ब्रह्मगिरेः पार्श्वे अञ्जनो नाम नारद ।
८४.२/२तस्मिञ् शैले मुनिवर शापभ्रष्टा वराप्सरा ॥ ८४.२॥
८४.३/१अञ्जना नाम तत्रासीद् उत्तमाङ्गेन वानरी ।
८४.३/२केसरी नाम तद्भर्ता अद्रिकेति तथापरा ॥ ८४.३॥

८४.४/१सापि केसरिणो भार्या शापभ्रष्टा वराप्सरा ।
८४.४/२उत्तमाङ्गेन मार्जारी साप्यास्तेऽञ्जनपर्वते ॥ ८४.४॥
८४.५/१दक्षिणार्णवमभ्यागात् केसरी लोकविश्रुतः ।
८४.५/२एतस्मिन्न् अन्तरेऽगस्त्योऽञ्जनं पर्वतमभ्यगात् ॥ ८४.५॥
८४.६/१अञ्जना चाद्रिका चैव अगस्त्यम् ऋषिसत्तमम् ।
८४.६/२पूजयामासतुरुभे यथान्यायं यथासुखम् ॥ ८४.६॥
८४.७/१ततः प्रसन्नो भगवान् आहोभे व्रियतां वरः ।
८४.७/२ते आहतुरुभेऽगस्त्यं पुत्रौ देहि मुनीश्वर ॥ ८४.७॥
८४.८/१सर्वेभ्यो बलिनौ श्रेष्ठौ सर्वलोकोपकारकौ ।
८४.८/२तथेत्युक्त्वा मुनिश्रेष्ठो जगामाशां स दक्षिणाम् ॥ ८४.८॥
८४.९/१ततः कदाचित् ते काले अञ्जना चाद्रिका तथा ।
८४.९/२गीतं नृत्यं च हास्यं च कुर्वत्यौ गिरिमूर्धनि ॥ ८४.९॥
८४.१०/१वायुश्च निरृतिश्चापि ते दृष्ट्वा सस्मितौ सुरौ ।
८४.१०/२कामाक्रान्तधियौ चोभौ तदा सत्वरमीयतुः ॥ ८४.१०॥
८४.११/१भार्ये भवेतामुभयोरावां देवौ वरप्रदौ ।
८४.११/२ते अप्यूचतुरस्त्वेतद् रेमाते गिरिमूर्धनि ॥ ८४.११॥
८४.१२/१अञ्जनायां तथा वायोर्हनुमान् समजायत ।
८४.१२/२अद्रिकायां च निरृतेरद्रिर्नाम पिशाचराट् ॥ ८४.१२॥
८४.१३/१पुनस्ते आहतुरुभे पुत्रौ जातौ मुनेर्वरात् ।
८४.१३/२आवयोर्विकृतं रूपमुत्तमाङ्गेन दूषितम् ॥ ८४.१३॥
८४.१४/१शापाच्छचीपतेस्तत्र युवामाज्ञातुमर्हथः ।
८४.१४/२ततः प्रोवाच भगवान् वायुश्च निरृतिस्तथा ॥ ८४.१४॥
८४.१५/१गौतम्यां स्नानदानाभ्यां शापमोक्षो भविष्यति ।
८४.१५/२इत्युक्त्वा तावुभौ प्रीतौ तत्रैवान्तरधीयताम् ॥ ८४.१५॥
८४.१६/१ततोऽञ्जनां समादाय अद्रिः पैशाचमूर्तिमान् ।
८४.१६/२भ्रातुर्हनुमतः प्रीत्यै स्नापयामास मातरम् ॥ ८४.१६॥
८४.१७/१तथैव हनुमान् गङ्गामादायाद्रिमतित्वरन् ।
८४.१७/२मार्जाररूपिणीं नीत्वा गौतम्यास्तीरमाप्तवान् ॥ ८४.१७॥
८४.१८/१ततः प्रभृति तत् तीर्थं पैशाचं चाञ्जनं तथा ।
८४.१८/२ब्रह्मणो गिरिमासाद्य सर्वकामप्रदं शुभम् ॥ ८४.१८॥
८४.१९/१योजनानां त्रिपञ्चाशन् मार्जारं पूर्वतो भवेत् ।

८४.१९/२मार्जारसंज्ञितात् तस्माद् धनूमन्तं वृषाकपिम् ॥ ८४.१९॥
८४.२०/१फेनासंगममाख्यातं सर्वकामप्रदं शुभम् ।
८४.२०/२तस्य स्वरूपं व्युष्टिश्च तत्रैव प्रोच्यते शुभा ॥ ८४.२०॥
८५.१/१ब्रह्मोवाच । क्षुधातीर्थमिति ख्यातं शृणु नारद तन्मनाः ।
८५.१/२कथ्यमानं महापुण्यं सर्वकामप्रदं नृणाम् ॥ ८५.१॥
८५.२/१ऋषिरासीत् पुरा कण्वस्तपस्वी वेदवित्तमः ।
८५.२/२परिभ्रमन्न् आश्रमाणि क्षुधया परिपीडितः ॥ ८५.२॥
८५.३/१गौतमस्याश्रमं पुण्यं समृद्धं चान्नवारिणा ।
८५.३/२आत्मानं च क्षुधायुक्तं समृद्धं चापि गौतमम् ॥ ८५.३॥
८५.४/१वीक्ष्य कण्वोऽथ वैषम्यं वैराग्यमगमत् तदा ।
८५.४/२गौतमोऽपि द्विजश्रेष्ठो ह्यहं तपसि निष्ठितः ॥ ८५.४॥
८५.५/१समेन याञ्चायुक्ता स्यात् तस्माद् गौतमवेश्मनि ।
८५.५/२न भोक्ष्येऽहं क्षुधार्तोऽपि पीडितेऽपि कलेवरे ॥ ८५.५॥
८५.६/१गच्छेयं गौतमीं गङ्गामर्जयेयं च सम्पदम् ।
८५.६/२इति निश्चित्य मेधावी गत्वा गङ्गां च पावनीम् ॥ ८५.६॥
८५.७/१स्नात्वा शुचिर्यतमना उपविश्य कुशासने ।
८५.७/२तुष्टाव गौतमीं गङ्गां क्षुधां च परमापदम् ॥ ८५.७॥
८५.८/१कण्व उवाच । नमोऽस्तु गङ्गे परमार्तिहारिणि ।
८५.८/२नमः क्षुधे सर्वजनार्तिकारिणि ।
८५.८/३नमो महेशानजटोद्भवे शुभे ।
८५.८/४नमो महामृत्युमुखाद् विनिसृते ॥ ८५.८॥
८५.९/१पुण्यात्मनां शान्तरूपे क्रोधरूपे दुरात्मनाम् ।
८५.९/२सरिद्रूपेण सर्वेषां तापपापापहारिणि ॥ ८५.९॥
८५.१०/१क्षुधारूपेण सर्वेषां तापपापप्रदे नमः ।
८५.१०/२नमः श्रेयस्करि देवि नमः पापप्रतर्दिनि ।
८५.१०/३नमः शान्तिकरि देवि नमो दारिद्र्यनाशिनि ॥ ८५.१०॥
८५.११/१ब्रह्मोवाच । इत्येवं स्तुवतस्तस्य पुरस्ताद् अभवद् द्वयम् ।
८५.११/२एकं गाङ्गं मनोहारि ह्यपरं भीषणाकृति ।
८५.११/३पुनः कृताञ्जलिर्भूत्वा नमस्कृत्वा द्विजोत्तमः ॥ ८५.११॥
८५.१२/१कण्व उवाच । सर्वमङ्गलमाङ्गल्ये ब्राह्मि माहेश्वरि शुभे ।
८५.१२/२वैष्णवि त्र्यम्बके देवि गोदावरि नमोऽस्तु ते ॥ ८५.१२॥

८५.१३/१त्र्यम्बकस्य जटोद्भूते गौतमस्याघनाशिनि ।
८५.१३/२सप्तधा सागरं यान्ति गोदावरि नमोऽस्तु ते ॥ ८५.१३॥
८५.१४/१सर्वपापकृतां पापे धर्मकामार्थनाशिनि ।
८५.१४/२दुःखलोभमयि देवि क्षुधे तुभ्यं नमो नमः ॥ ८५.१४॥
८५.१५/१ब्रह्मोवाच । तत् कण्ववचनं श्रुत्वा सुप्रीते आहतुर्द्विजम् ॥ ८५.१५॥
८५.१६/१गङ्गाक्षुधे ऊचतुः । अभीष्टं वद कल्याण वरान् वरय
सुव्रत ॥ ८५.१६॥
८५.१७/१ब्रह्मोवाच । प्रोवाच प्रणतो गङ्गां कण्वः क्षुधां
यथाक्रमम् ॥ ८५.१७॥
८५.१८/१कण्व उवाच । देहि देवि मनोज्ञानि कामानि विभवं मम ।
८५.१८/२आयुर्वित्तं च भुक्तिं च मुक्तिं गङ्गे प्रयच्छ मे ॥ ८५.१८॥
८५.१९/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्त्वा गौतमीं गङ्गां क्षुधां चाह
द्विजोत्तमः ॥ ८५.१९॥
८५.२०/१कण्व उवाच । मयि मद्वंशजे चापि क्षुधे तृष्णे दरिद्रिणि ।
८५.२०/२याहि पापतरे रूक्षे न भूयास्त्वं कदाचन ॥ ८५.२०॥
८५.२१/१अनेन स्तवेन ये वै त्वां स्तुवन्ति क्षुधातुराः ।
८५.२१/२तेषां दारिद्र्यदुःखानि न भवेयुर्वरोऽपरः ॥ ८५.२१॥
८५.२२/१अस्मिंस्तीर्थे महापुण्ये स्नानदानजपादिकम् ।
८५.२२/२ये कुर्वन्ति नरा भक्त्या लक्ष्मीभाजो भवन्तु ते ॥ ८५.२२॥
८५.२३/१यस्त्विदं पठते स्तोत्रं तीर्थे वा यदि वा गृहे ।
८५.२३/२तस्य दारिद्र्यदुःखेभ्यो न भयं स्याद् वरोऽपरः ॥ ८५.२३॥
८५.२५/१ब्रह्मोवाच । एवमस्त्विति चोक्त्वा ते कण्वं याते स्वमालयम् ।
८५.२५/२ततः प्रभृति तत् तीर्थं काण्वं गाङ्गं क्षुधाभिधम् ।
८५.२५/३सर्वपापहरं वत्स पितृणां प्रीतिवर्धनम् ॥ ८५.२५॥
८६.१/१ब्रह्मोवाच । अस्ति ब्रह्मन् महातीर्थं चक्रतीर्थमिति श्रुतम् ।
८६.१/२तत्र स्नानान् नरो भक्त्या हरेर्लोकमवाप्नुयात् ॥ ८६.१॥
८६.२/१एकादश्यां तु शुक्लायामुपोष्य पृथिवीपते ।
८६.२/२गणिकासंगमे स्नात्वा प्राप्नुयाद् अक्षयं पदम् ॥ ८६.२॥
८६.३/१पुरा तत्र यथा वृत्तं तन् मे निगदतः शृणु ।
८६.३/२आसीद् विश्वधरो नाम वैश्यो बहुधनान्वितः ॥ ८६.३॥
८६.४/१उत्तरे वयसि श्रेष्ठस्तस्य पुत्रोऽभवद् ऋषे ।

८६.४/२गुणवान् रूपसम्पन्नो विलासी शुभदर्शनः ॥ ८६.४॥
८६.५/१प्राणेभ्योऽपि प्रियः पुत्रः काले पञ्चत्वमागतः ।
८६.५/२तथा दृष्ट्वा तु तं पुत्रं दम्पती दुःखपीडितौ ॥ ८६.५॥
८६.६/१कुर्वाते स्म तदा तेन सहैव मरणे मतिम् ।
८६.६/२हा पुत्र हन्त कालेन पापेन सुदुरात्मना ॥ ८६.६॥
८६.७/१यौवने वर्तमानोऽपि नीतोऽसि गुणसागर ।
८६.७/२आवयोश्च तथैव त्वं प्राणेभ्योऽपि सुदुर्लभः ॥ ८६.७॥
८६.८/१इत्थं तु रुदितं श्रुत्वा दम्पत्योः करुणं यमः ।
८६.८/२त्यक्त्वा निजपुरं तूर्णं कृपयाविष्टमानसः ॥ ८६.८॥
८६.९/१गोदावर्याः शुभे तीरे स्थितो ध्यायन् जनार्दनम् ।
८६.९/२अपि स्वल्पेन कालेन प्रजा वृद्धाः समन्ततः ॥ ८६.९॥
८६.१०/१इयत इति मे पृथ्वी कथ्यतां केन पूरिता ।
८६.१०/२न कश्चिन् म्रियते जन्तुर्भाराक्रान्ता वसुंधरा ॥ ८६.१०॥
८६.११/१ततो देवी गता तूर्णं वसुधा मुनिसत्तम ।
८६.११/२यत्रास्ति सुरसंयुक्तः शक्रः परपुरंजयः ।
८६.११/३दृष्ट्वा वसुंधरामिन्द्रः प्रणिपत्येदमब्रवीत् ॥ ८६.११॥
८६.१२/१इन्द्र उवाच । किमागमनकार्यं त इति मे पृथ्वि कथ्यताम् ॥ ८६.१२॥
८६.१३/१धरोवाच । भारेण गुरुणा शक्र पीडिताहं विना वधम् ।
८६.१३/२कारणं प्रष्टुमायाता किमिदं कथ्यतां मम ॥ ८६.१३॥
८६.१४/१ब्रह्मोवाच । इति श्रुत्वा महीवाक्यमिन्द्रो वचनमब्रवीत् ॥ ८६.१४॥
८६.१५/१इन्द्र उवाच । कारणं यदि नाम स्यात् तदानीं ज्ञायते मया ।
८६.१५/२सुराणां हि पतिर्यस्माद् अहं सर्वासु मेदिनि ॥ ८६.१५॥
८६.१६/१ब्रह्मोवाच । अथ पृथ्वी तदा वाक्यं श्रुत्वा चाह शचीपतिम् ।
८६.१६/२यम आदिश्यतां तर्हि यथा संहरते प्रजाः ॥ ८६.१६॥
८६.१७/१इति श्रुत्वा वचो मह्या आदिष्टाः सिद्धकिंनराः ।
८६.१७/२यमस्यानयने शीघ्रं महेन्द्रेण महामुने ॥ ८६.१७॥
८६.१८/१ततस्ते सत्वरं याताः सर्वे वैवस्वतं पुरम् ।
८६.१८/२नैवापश्यन् यमं तत्र ते सिद्धाः सह किंनरैः ।
८६.१८/३तथागत्य पुनर्वेगाद् वार्त्ता शक्रे निवेदिता ॥ ८६.१८॥
८६.१९/१सिद्धकिंनरा ऊचुः । यमो यमपुरे नाथ अस्माभिर्नावलोकितः ।
८६.१९/२महतापि सुयत्नेन वीक्ष्यमाणः समन्ततः ॥ ८६.१९॥

८६.२०/१ब्रह्मोवाच । इति श्रुत्वा वचस्तेषां पृष्टः शक्रेण वै तदा ।
८६.२०/२सविता स पिता तस्य यमः कुत्रास्त इत्यथ ॥ ८६.२०॥
८६.२१/१सूर्य उवाच । शक्र गोदावरीतीरे कृतान्तो वर्ततेऽधुना ।
८६.२१/२चरंस्तत्र तपस्तीव्रं न जाने किं नु कारणम् ॥ ८६.२१॥
८६.२२/१ब्रह्मोवाच । इति श्रुत्वा वचो भानोः शक्रः
शङ्कामुपाविशत् ॥ ८६.२२॥
८६.२३/१शक्र उवाच । अहो कष्टं महाकष्टं नष्टा मे सुरनाथता ।
८६.२३/२गोदावर्यां तपः कुर्याद् यमो वै दुष्टचेष्टितः ।
८६.२३/३जिघृक्षुर्मत्पदं नूनं देवा इति मतिर्मम ॥ ८६.२३॥
८६.२४/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्त्वा सहसेन्द्रेण आहूतश्चाप्सरोगणः ॥ ८६.२४॥
८६.२५/१इन्द्र उवाच । का भवतीषु कालस्य स्थितस्य तपसि द्विषः ।
८६.२५/२तपःप्रणाशने शक्ता इति मे शीघ्रमुच्यताम् ॥ ८६.२५॥
८६.२६/१ब्रह्मोवाच । इति शक्रवचः श्रुत्वा नोचे कापि महामुने ।
८६.२६/२अथ शक्रः प्रकोपेण प्रत्युवाचाप्सरोगणम् ॥ ८६.२६॥
८६.२७/१इन्द्र उवाच । उत्तरं नाब्रवीत् किंचिद् यामस्तर्हि वयं स्वयम् ।
८६.२७/२सज्ञा भवन्तु विबुधाः सैन्यैरायान्तु मा चिरम् ।
८६.२७/३घातयामो वयं शत्रुं तपसा स्वर्गकामुकम् ॥ ८६.२७॥
८६.२८/१ब्रह्मोवाच । इत्युक्ते सति देवानां सेना प्रादुर्बभूव ह ।
८६.२८/२इतीन्द्रहृदयं ज्ञात्वा हरिणा लोकधारिणा ॥ ८६.२८॥
८६.२९/१प्रेषितं चक्रिणा चक्रं रक्षणाय यमस्य हि ।
८६.२९/२चक्रं यत्राभवत् तत्र चक्रतीर्थमनुत्तमम् ॥ ८६.२९॥
८६.३०/१अथेन्द्रं मेनका प्राह शङ्कितेति वचस्तदा ॥ ८६.३०॥
८६.३१/१मेनकोवाच । कालावलोकने नालं काचिद् अस्ति सुरेश्वर ।
८६.३१/२मरणं च वरं देव भवतो न यमात् पुनः ॥ ८६.३१॥
८६.३२/१रूपयौवनमत्तेयं गणिकायाचनं प्रभो ।
८६.३२/२प्रेषणं तत् प्रयच्छैषा स्वामित्वं मन्यते त्वया ॥ ८६.३२॥
८६.३३/१ब्रह्मोवाच । इति श्रुत्वा वचस्तस्याः शक्रः सुरवरेश्वरः ।
८६.३३/२आदिदेशाबलां क्षामां सत्कृत्य गणिकां तथा ॥ ८६.३३॥
८६.३४/१शक्र उवाच । गणिके गच्छ मे कार्यं कुरु सुन्दरि मा चिरम् ।
८६.३४/२कृतकृत्यागता भूयो वल्लभा मे यथा शची ॥ ८६.३४॥
८६.३५/१ब्रह्मोवाच । इत्याकर्ण्य वचः शक्राद् उत्पत्य गणिका दिशः ।

८६.३५/२क्षणेन यमसांनिध्यमायाता चारुरूपिणी ॥ ८६.३५॥
८६.३६/१यमान्तिकमनुप्राप्ता द्योतयन्ती दिशो दश ।
८६.३६/२सलीलं ललितं बाला जगौ हिन्दोलकङ्कलम् ॥ ८६.३६॥
८६.३७/१ततश्चचाल कालस्य मनो लोलं चलाचलम् ।
८६.३७/२अथोन्मील्य यमो नेत्रे कामपावकपूरिते ॥ ८६.३७॥
८६.३८/१तस्यां व्यापारयामास श्रेयःशत्रौ महामुने ।
८६.३८/२ततो विलीय सा सद्यः सरित्त्वमगमत् तदा ॥ ८६.३८॥
८६.३९/१गौतम्यां तु समागम्य गणिकागणकिंकरैः ।
८६.३९/२गीयमाना गता स्वर्गे तस्य तीर्थप्रभावतः ॥ ८६.३९॥
८६.४०/१गच्छन्तीं गणिकां दृष्ट्वा विमानस्थां दिवं प्रति ।
८६.४०/२विस्मयं परमं प्राप्तः कालस्तरललोचनः ।
८६.४०/३अथादित्येन चागत्य एवमुक्तो यमस्तदा ॥ ८६.४०॥
८६.४१/१सूर्य उवाच । कुरु पुत्र निजं कर्म प्रजानां त्वं परिक्षयम् ।
८६.४१/२पश्य वातं सदा वान्तं सृजन्तं वेधसं प्रजाः ।
८६.४१/३पर्यटन्तं त्रिलोकीं मां वहन्तीं वसुधां प्रजाः ॥ ८६.४१॥
८६.४२/१ब्रह्मोवाच । इति श्रुत्वा यमो वाक्यं पितुर्वचनमब्रवीत् ॥ ८६.४२॥
८६.४३/१यम उवाच । एतन् न गर्हितं कर्म कुर्यामहमिदं ध्रुवम् ।
८६.४३/२कर्मण्यस्मिन् महाक्रूरे समादेष्टुं न वार्हसि ॥ ८६.४३॥
८६.४४/१इति श्रुत्वा च तद् वाक्यं भानुर्वचनमब्रवीत् ।
८६.४४/२किं नाम गर्हितं कर्म तव कर्तुमलं यम ॥ ८६.४४॥
८६.४५/१किं न दृष्टा त्वया यान्ती गणिका गणकिंकरैः ।
८६.४५/२गीयमाना दिवं सद्यो गौतमीतोयमाप्लुता ॥ ८६.४५॥
८६.४६/१त्वया चात्र तपस्तीव्रं कृतं पुत्र सुदुष्करम् ।
८६.४६/२नैवान्तं तस्य पश्यामि तस्माद् गच्छ निजं पुरम् ॥ ८६.४६॥
८६.४७/१इत्युक्त्वा भगवान् भानुस्तत्र स्नात्वा गतो दिवम् ।
८६.४७/२यमोऽपि संगमे स्नात्वा ततो निजपुरं ययौ ॥ ८६.४७॥
८६.४८/१भूतहापि ततः शङ्कां तत्याज च महामुने ।
८६.४८/२तथा दृष्ट्वा यमं यान्तं चक्रे चक्रं प्रयाणकम् ॥ ८६.४८॥
८६.४९/१भगवान् यत्र गोविन्दो वनमालाविभूषितः ।
८६.४९/२इति यः श्रृणुयान् मर्त्यः पठेद् वापि समाहितः ॥ ८६.४९॥
८६.५०/१आपदस्तस्य नश्यन्ति दीर्घमायुरवाप्नुयात् ॥ ८६.५०॥

८७.१/१ब्रह्मोवाच । अहल्यासंगमं चेह तीर्थं त्रैलोक्यपावनम् ।
८७.१/२श‍ृणु सम्यङ् मुनिश्रेष्ठ तत्र वृत्तमिदं यथा ॥ ८७.१॥
८७.२/१कौतुकेनातिमहता मया पूर्वं मुनीश्वर ।
८७.२/२सृष्टा कन्या बहुविधा रूपवत्यो गुणान्विताः ॥ ८७.२॥
८७.३/१तासामेकां श्रेष्ठतमां निर्ममे शुभलक्षणाम् ।
८७.३/२तां बालां चारुसर्वाङ्गीं दृष्ट्वा रूपगुणान्विताम् ॥ ८७.३॥
८७.४/१को वास्याः पोषणे शक्त इति मे बुद्धिराविशत् ।
८७.४/२न दैत्यानां सुराणां च न मुनीनां तथैव च ॥ ८७.४॥
८७.५/१नास्त्यस्याः पोषणे शक्तिरिति मे बुद्धिरन्वभूत् ।
८७.५/२गुणज्येष्ठाय विप्राय तपोयुक्ताय धीमते ॥ ८७.५॥
८७.६/१सर्वलक्षणयुक्ताय वेदवेदाङ्गवेदिने ।
८७.६/२गौतमाय महाप्राज्ञामददां पोषणाय ताम् ॥ ८७.६॥
८७.७/१पालयस्व मुनिश्रेष्ठ यावद्

Document Info

Text title :	brahmapuraaNa
Author :	
Language :	Sanskrit
Category :	purANa
Subject :	hinduism \religion
Description/Comments :	brahmapuraaNa - Thanks to Renate Söhnen-Thieme and Peter Schreiner for the Tübingen Purâna Project, a project institutionalized at the Seminar for Indology and Comparative History of Religions of the University of Tübingen (Germany)
Transliterated by :	http: \\www.indologie.unizh.ch \text \text.html
Proofread by :	\\www.indologie.unizh.ch \text \text.html
Latest update :	September 29, 2001

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted for promotion of any website or individuals or for commercial purpose without permission.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

brahmapur.pdf
was typeset on January 19, 2015 using XeLaTeX

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*